DUmiTRU POPESCU

pumnul/saaima

**

roman

DUMITRU POPESCU

PUMNUL ŞI PALMA

roman

Cartea a doua

OCHIUL CICLONULUI

EDITURA EMJNESCÜ

BucureşU, *931

Cartea a doua

OCHIUL CICLONULUI

Capitolul I

în timp ce aparatul spărgea, cu nasul lui cîrn, acoperit în vîrf de un plasture negru, masa vineţie de scame, vălătucii mohorîţi alirnînd ameninţător, Vladimir Cernea simţea cum trupul lui se opune din răsputeri acestei siluite înălţări Ia ceruri, se lasă ca un bolovan cu o greutate pe care nu şi-o cunoscuse niciodată, refuzînd aventura, îndîrjindu-se cu spaimă şi disperare să rămînă pe pămînt. După un timp însă, ieşind din fumul gros şi umed ce trecea ca un fluviu plin de bulboane pe lingă ferestre, şi dînd de pustietatea nemărginită, liniştită şi curată a noului tărîm, trupul îşi pierdu greutatea de plumb şi încetă să mai tragă înapoi, se supuse, lăsîndu-se – din nou materie imperceptibilă, sclavă docilă a spiritului, una cu el – în voia zborului în golul azuriu unde nu mai există nici o oprelişte şi nici un punct de reper. Milul întunecat şi răsucit, parcă viu, orbecăind cu ghearele în hublouri pentru a-i înşfăca şi înghiţi, rămăsese undeva jos, foarte departe, transformat acum, ca printr-o vrăjitorie, într-o imensă cîmpie ninsă, intr-o calotă polară imaculată, unduind moale în mii şi mii de coline pînă la orizontul nesfîrşit. Privind spaţiul de proporţii străine celor pă-

mînteşti —■ dealtfel pămîntul pierise cu desăvîrşire sub noul sol alb, uniform, infinit –, Cernea îşi aminti fugitiv de **o litografie** văzută mereu, în copilăria lui, pe un perete al şcolii **primare,** unde dumnezeu, înconjurat de sfinţi, se tolănea într-un **jilţ** de nori albi, dominind peste firea în care nu mai exista nici **pă**mînt, nici vietăţi, nici cel mai mic punct material. încerca o senzaţie *de* eliberare, fără să ştie de unde vine, o mirare exaltată, parcă intrase, treaz, în zonele unui vis fantastic, existînd **de-** sine-stătător, neplăsmuit de nici o minte şi în faţa căruia fiinţa omenească, umilă, se simte mică şi neputincioasă. Deşi îşi dădea seama cit e de puerilă, îl sîcîia o întrebare cu neputinţă de alungat : „Cum e posibil Cum putea acest peşte metalic, sclipind în bătaia soarelui ca o mreană ţîşnită deasupra apei, să-l poarte, atît de sigur şi impasibil, prin împărăţia cerului, străină, înfricoşătoare şi greu de imaginat pentru omul lipit cu picioarele de pămînt ?

în tinereţe, înainte de război, se urcase o singură dată într-un mic aparat de şcoală, cu două locuri, iar pilotul, amicul unui prieten, îl ridicase deasupra unui modest aeroport de provincie pînă la înălţimea unde hangarul se vedea ca o cutie de bomboane fondante iar oamenii ca nişte păpuşele de acadea readucîndu-l apoi pe pămînt cu o emfatică îngrijorare, între bîndu-l mereu dacă nu i-a fost frică, socotindu-se pe sine ur fel de fachir sau supraom.

Zbura acum spre ţară, după o vizită de două săptâmîni îi Uniunea Sovietică, în fruntea unei delegaţii de universitari, şi deşi ar fi trebuit să se simtă uşurat şi senin, inima îi era grea.

în ziua precedentă, în timp ce lua dejunul cu ceilalţi în restaurantul unui hotel moscovit, într-o bună dispoziţie accentuată de cele două, trei păhărele de votcă băute la zacusca, îşi făcuse apariţia, cu un aer grav şi şovăitor, unul din secretarii ambasadei. Membrii delegaţiei l-au salutat, careva chiar i-a propus să ia loc şi să bea ceva, presupunînd că omul nu stătuse încă la masă, dar funcţionarul diplomatic a refuzat, vădit încurcat, rămînînd în picioare, în palton,

frămîntînd în miini, **cu** mişcări necontrolate, marginile căciulii de vidră. Se scuzase
că are de dat tovarăşului Cernea o înştiinţare urgentă din ţară. Văzînd că ezită să vorbească şi că pipăie mereu un plic cu un colţ ieşit din buzunarul paltonului, Cernea se ridicase şi făcuse împreună cu el cîţiva paşi, presupunînd că e vorba de un mesaj oficial. Secretarul de ambasadă, ferindu-se să-l privească, scosese plicul şi l-l înmînase, adăugind că ambasada primise înştiinţarea în cursul nopţii, dar că pînă la ora aceea nu reuşiseră să dea de urma delegaţiei, exprimîndu-şi mâhnirea pentru întârziere. Cernea desfăcuse plicul calm, privind intrigat figura omului ce se arăta atît de stîngaci şi excesiv de grav, scosese foaia de hîrtie bătută la telex şi citise : „Rugăm a transmite tovarăşului director general Vladimir Cernea, conducătorul delegaţiei universitare aflată în Uniunea Sovietică, din partea familiei dînsului, faptul că i-a decedat mama. Exprimăm profund condoleanţe". Semna cineva din partea ministerului. Cernea rămăsese mult timp cu hîrtia ridicată în faţa ochilor, cu toate că literele îşi pierduseră conturul şi el nu mai putea reconstitui nici unul din cuvinte, privind-o însă ca şi cînd ar mai fi avut încă ceva de spus. O împături apoi repede şi o băgă în buzunar, lăsînd să-i cadă jos plicul pe care diplomatul îl culese în grabă, cu aceeaşi expresie vinovată. Cernea se întoarse şi se apropie de masă. Faţa i se lungise, colţurile gurii şi sprîncenele îi căzuseră desenînd două V-uri mari, de tipar, întoarse. Tovarăşii remarcară această schimbare bruscă şi, din- tr-un impuls aproape sincronizat, se ridicară în picioare. „Ce s-a întîmplat, tovarăşe Cernea ?", dădu unul glas îngrijorării. Lăsînd ochii în jos, Ie răspunse cu greutate, căci corzile vocale nu i se mai supuneau, îşi pierduseră rezonanţa, ca un pian în care lovitura pe clape nu mai trezeşte nici un ecou, doar sunetul sec al lemnului : „Va trebui să plec... A murit mama". Se auzi un „000" prelung şi apoi se aşternu o tăcere apăsătoare pe care nici unul nu

îndrăznea să o rupă. în asemenea momente oamenii ghicesc, instinctiv, că orice cuvînt sună convenţional. Nu erau nici măcar prieteni cu Cernea ca să-l consoleze îmbrâţişlndu-l, să-i împărtăşească frăţeşte durerea cu gesturi intime. Totuşi, unul

murmură „condoleanţe!“ parcă ruşinat de vocea lui stinsă, de cuvîntul lipsit de convingere şi de miez. însoţitorul din partea sovieticilor, un funcţionar superior din minister, se ridicase şi el în picioare, fără să înţeleagă nimic, privind nedumerit plînsul uscat de pe chipul lui Cernea, prelins din sprîncenele înălţate la rădăcină şi căzute brusc intr-un unghi ascuţit. Cernea îl rugă pe translator să-i explice că are nevoie de ajutorul ministerului pentru a obţine bilet la primul avion, dacă se mai putea chiar în ziua aceea. Urcară în apartament pentru a da telefoanele de rigoare. în timp ce însoţitorul făcea diferite numere, consul- tindu-şi agenda, Cernea se trezi în odaie cu toţi membrii delegaţiei, hotărîţi, după o scurtă consultare, să plece împreună cu el. încercă să-i convingă să rămînă – mai aveau doar de stat o săptămînă. Discutară mult, dar Cernea nu reuşi să-i convingă, între timp veniseră alţi doi tovarăşi de la minister, îi strînseră în tăcere, cu căldură, mîna şi îl asigurară că totul se va rezolva după voia lui. Avion spre Bucureşti era, însă, numai a doua zi. C.nea le spuse că ar dori ca delegaţia să rămînă, dar univer- siterii îşi susţinură decizia. Gazdele insistară şi ele, dar cu rezerv*. respectînd durerea lui Cernea, înţelegînd atitudinea celorlalţi, grija de a nu-l lăsa singur.

În primul moment se temuse de el, sufleteşte se ştia labil şi imprevizibil. Dădu însă dovadă de o neaşteptată stăpînir» de sine. În cursul după-amiezii avu o serie de întîlniri: convc rbi- rile finale de la minister, primirea la secţia de resort a C< miletului Central, o discuţie cu

ambasadorul român. Cu un efort de concentrare, e drept vizibil, făcu faţă cum se cuvenea acest r îndatoriri. Abia noaptea îl asaltară gîndurile. Nu mai avuses nici o moarte în familie, nu mai pierduse pe nimeni atît d< apropiat. îi reînviau în minte zeci de momente şi scene în centrul cărora se aflau ei doi – el şi mama, pe vremuri tînără şi frumoasă, întotdeauna bună, duioasă, ocrotitoare. Ochii i se umpleau de lacrimi şi anevoie îşi sugruma cîte un hohot de plîns, înfundîndu-şi faţa în pernă. în spatele Iui se prăbuşise o punte. Acolo rămăsese gol. 11 stăpînea o senzaţie de pustiu, iar inima i se strîngea ca unui copil înfricoşat, lăsat singur printre străini. I se rupsese ancora, orice vînt putea să-l **împingă,** să-l izbească de stînci, să-I sfărîme. Deşi bolnavă şi văzind-o rar în ultimii **ani,** iată **că** mama fusese totuşi pentru el o **poartă bine ferecată în** faţa neantului. Realiza pentru prima dată ce reprezintă **mama** chiar pentru un bărbat călit, independent şi stăpîn pe sine. Ştia **că** într-un asemenea moment, şi omul cel mai aspru **descoperă** că în fundul sufletului a rămas copil, iar plînsul e expresia disperării că nu mai are unde găsi alinare, că de acuma **pînă la** sfîrşilul vieţii **nu** se mai poate bizui decit pe el, nu **se** mai **are** decît pe sine, ultimul reazim îi rămîne tăria **lui. Dimineaţa, toţi au** înţeles că Cernea petrecuse o noapte albă.

Acum, universitarii, în dorinţa de a-i **abate gîndurile, co**mentau momentele mai deosebite ale vizitei, schimbau Impresii. Cu un ton măsurat însă, nu ca de obicei cînd, ieşind din cadrul protocolar şi regăsindu-se numai între ei, în drum spre casă, delegaţii evocă în special împrejurările ilariante, făcînd haz şi pe socoteala lor, dar şi pe a amfitrionilor. Discutau **despre ospi**talitatea cu care fuseseră întîmpinaţi **peste** tot, în timpul **viaitei,** reamintind detalii mai semnificative, unele chiar **emoţio**nante. Văzuseră cu toţii pentru prima oară Uniunea **So**vietică, şi aceasta îi deosebea, **după** părerea lui **Cernea, de** departe, de blazaţi! „care mai

fuseseră“ şi, acum, obosiţi, **mo**ţăiau în scaune. Ascultîndu-i, încet, încet în mintea lui **Cernea** se înfiripă un gînd : „Ce e oare caracteristic spiritului rusesc?“, încercă să facă o sinteză a impresiilor, **să găsească numitorul** comun a! atîtor manifestări la **care** fusese martor, **al felului ru**şilor de a discuta, trăi, munci, petrece. Citise **aproape toată** marea literatură rusă din secolul al XlX-lea **preocupat de** acest „spirit specific“, precum şi multe comentarii, uneori **fan**teziste, exagerate, subiective, ale esteticienilor şi eseiştilor Europei apusene. Identificase ceva **din** psihologia dostoievskiană, tolstoiană sau gogoliană în mentalitatea şi comportamentul **oa**menilor întâlniţi **în** Rusia sovietică ? Citise **şi** cele **mai importante cărţi traduse din limba rusă, după război, privitoare la** realitatea postrevoluţionară. Nu prea găsise în ele acest spe- cific **rusesc,** ceea ce considera înainte a fi „sufletul slav“ com**plex,** contradictoriu, insondabil. Literatura nouă urmărea **să** demonstreze altceva, eroismul, dăruirea socială a oamenilor, * conştiinţa ţelului comun, realizarea fericirii colective etc. Se întâlnise, timp de două săptămâni, cu zeci şi sute de oameni. ■ Majoritatea discuţiilor avuseseră însă ca temă munca, activitatea **socială,** politică, ştiinţa, viaţa didactică. Or toate acestea lui Cernea îi erau cunoscute, într-un fel **sau** altul, de acasă. Doar [1] organizarea societăţii din România se făcuse după modelul . Uniunii Sovietice, chiar dacă stadiile istorice erau altele. în [f] acest **domeniu** ce „spirit specific“ putea să descopere ? Dialoguri ■ ca cele din piesele lui Cehov, stranii, romantice, chinuitoare, Ş purtate între „oameni de prisos“, nu avea cum să mai audă, j Cine mai **găsea** timp pentru visuri, aspiraţii eterice, cine mai avea răbdare să privească de aproape, cu lupa, în sufletul celuilalt ? Cu atîţ **mai** puţin putea **să** întîlnească **fete** neurastenice, studenţi nihilişti, utopici sau bolnavi de ură, cavaleri lunatici [1] dostoievskieni, burghezi mistici sau destrăbălaţi, pasivi spectatori **sociali sau** bizari filosofi gorkieni, ajunşi la **marginea expe**rienţei umane, pătimaşe, abulice sau orgolioase suflete dezinteresate de tip tolstoian. Toate acestea fuseseră, dacă fuseseră vreodată, în alt secol,

în altă lume, din care nu mai i îmăsese nici **urmă.**

Desigur, ceva neobişnuit simţise plutind în atmosfera. Găsise Moscova încremenită într-un aer sticlos, limpede **şi** strălucitor, tăind obrazul ca o lamă de brici. în văzduhu acesta Cernea vedea lucrurile mai clar, mai de aproape şi o ~ecum schimbate, parcă ar fi înghiţit **o** picătură **de** substanţă i luci- nogenă. în schimb, Leningradul îl primise în miezul zilei de februarie neliniştit, tenebros, ameninţător, ca o peşteră, dîndu-i un sentiment de reîntoarcere în necunoscute şi înfricoşătoare ere geologice, cînd pămîntul mai tîra **după el spaimele haosului.** De la gară fuseseră duşi direct în piaţa largă, dominată de sălbaticul, misteriosul ctitor al oraşului, cunoscut sub numele

..Călăreţul de Aramă". Piaţa se cufundase în negură, ca în timpul unei eclipse solare, cer nu exista, doar o prăvălite necontenită de fulgi grei luminînd spectral silueta calului avîntat nebuneşte spre o ţintă îndepărtată, şi conturul împăratului ce părea că vede **acea** ţintă şi nimic nu-l **poate** împiedica să o **ajungă. Ob**serva oamenii venind din negură, intrînd pentru o clipă în zona razelor fosforescente ale ninsorii şi **apoi,** ca figuranţii **pe** o scenă de teatru, dispărînd înghiţiţi **din** nou de golul întunecat. Abia după prînz, reflexele boreale au început să detaşeze contururile, scoţînd la iveală apa plumburie a fluviului alunecînd vîscoasă spre ţărmul Mării Baltice aflate undeva pe aproape, şi,' **pe** maluri, palatele gălbui, cu nenumărate ferestre **oarbe** cufundate în somn hibernal. **Ceea ce văzuse** Cernea era exact contrariul a ceea ce citise despre marele oraş nordic, clădit **pe** nisipul mării de Petru cel Mare, şi unde oamenii, surescitaţi de insomnia nopţilor albe, se aruncau de pe poduri în apa palidă şi tăcută. Dar şi aşa, totul era destul de straniu – şi el nu putea să nu se gîndească la influenţa apestui decor asupra psihicului locuitorilor, impregnîndu-l, **poate, de** acel specific enigmatic. Cu toate acestea, nici la Moscova, nici la Leningrad oamenii nu **păruseră** că suferă de vreun complex, dimpotrivă, îi găsea energici, activi, volubili, plini **de** bună

dispoziţie şi de poftă **de viaţă.** Nimic **din** trecutul **grandios** şi brutal, domol şi spasmodic, **supralucid,** schizofrenic **pe** alocuri, nu **părea** să-i **mai preocupe sau să arunce vreo umbră** asupra vieţii şi firii lor. Peste tot **oamenii vorbeau –** într-un mod despre care ai fi putut spune chiar că e obsesiv – de un alt trecut, recent, bogat, dens, incitant, plin de legende şi personaje eroice, şi acesta ocupa tot spaţiul rezervat evocării, îm- pingînd vechiul trecut undeva, în **neantul unei** istorii **ime**moriale. Războiul, „Aurora" cu tunul ei profetic, Smoînîi, tancheta de pe care a vorbit Lenin, staţia metroului unde **a** vorbit Stalin, „Piaţa Roşie" **pe pavajul căreia** a răsunat **tropăitul** cizmelor regimentelor ce aduceau, întoarse cu vârfurile în jos, steagurile armatei lui Hitler şi **Ie aruncau** la picioarele **marelui**
comandant victorios... Apoi Dzerjinski, Frunze, Kirov, Budionîi... Dncpropetrovsk, Belomor Kanal, Universitatea Lomonosov de pe dealurile Vorobiov... Zeci de muzee noi cu fotografii, veş- minte, arme „ obiecte. Da, acest trecut recent, cu aură eroică, i se părea că devenise un cult – iar glorificarea iui ocupa în mintea oamenilor cu care venise în contact o pondere mai mare decît însăşi rezonanţa clipei de faţă. Deşi, nu de puţine ori deslușise în cuvintele interlocutorilor, citise pe chipurile lor, o anumită îngrijorare faţă de ceea ce abia se pe- recuse în cîteva ţări vecine, componente ale lagărului socialist, . n ciudat sentiment de nedreptăţire îndurerată, un reproş. Şi o mută întrebare : „Dar voi ? Voi cum sînteţi ? Tot atil de în- graţi, le nerecunoscători, de şovăielnici şi lipsiţi de onestitate ?" Spre -surprinderea, nemărturisită dar vizibilă, a „universitariloiCernea, dintr-un imbold lăuntric de a răspunde aceste întrebări, vorbise mult şi apăsat, uneori poate patetic, despre prietenia sinceră a poporului român faţă de poporul rus, faţă de popoarele sovietice, despre solidaritatea lor indestructibilă, despre admiraţia autentică şi respectul profund al comuniştilor români faţă de făuritorii marii revoluţii din Octombrie. Elogiase de asemenea eroismul Armatei Roşii şi

comportarea impresionantă a popoarelor Uniunii Sovietice în cel de al doilea război mondial. Auditoriul era alcătuit din activişti de partid, cadre de răspundere din sistemul învăţămîntului, profesori – şi setea lor de certitudine cu privire la fidelitatea prieteniei poporului român îl mişease. Toţi se plîngeau, decepţionaţi, de ceilalţi, le reproşau lipsa de sinceritate şi bună-credinţă, arătîndu-se personal lezaţi în amorul propriu, ca şi cînd aceia ar fi călcat un jurămînt de credinţă, ar fi trădat. Un membru al delegaţiei îi şoptise odată la ureche lui Cernea, în timpul unei asemenea discuţii : „Dar întrebaţi-i şi dumneavoastră, ştiu ce-a făcut ăla care ziceau ei că le e prieten bun, Rakosi ? Dacă le era aşa apropiat şi credincios, de ce nu l-au sfătuit cum să se poarte cu poporul ?“ Evident, nu în- \£base ; dimpotrivă, încercase să-i scuze, să-l convingă pe uni-

versitar că, personal, aceşti **oameni n-au** nici **o vină, mai** mult ca sigur nici nu ştiu ce-a **fost** acolo, **nu ei au** fost prieteni cu Rákosi. „Trebuie înţeleşi, spusese el, trec acum, moraliceşte, printr-un moment greu, nu **se mai** simt iubiţi şi asta le redeş- teaptă sentimentul de singurătate, **de** izolare, trăit fără îndoială pînă Ia crearea lagărului socialist.“ Rememorînd aceste discuţii, Cernea se **vedea** înclinat acum sâ-i **dea** dreptate universitarului. într-adevăr, ar fi trebuit **să-i întrebe, să abordeze** deschis aceste chestiuni. „Desigur, **a** fost **o** vizită **de** prietenie, **un** schimb de experienţă în domeniul învăţămîntului, dar dacă tu pui o problemă atît de delicată şi spinoasă intr-un mod atît de melodramatic şi sentimental, eu de ce **să plîng** pe umărul tău în loc să-ţi spun adevărul în faţă? Chiar dacă tu nu cunoşti **reali**tatea. Ba cu atît mai mult atunci, căci datoria mea e să te ajut să deschizi ochii.“ Cernea îşi **spunea** însă că după toate **proba-**bilităţile, tovarăşii respectivi nu **prea** erau obişnuiţi să discute asemenea lucruri – ţinînd de politica mare de stat, **de** relaţiile între ţări şi partide – la rece, obiectiv, polemic, în contradictoriu. De aceea, o controversă de **acest** fel ar fi degenerat, **fără** îndoială, pînă **Ia** urmă, în ceva **neplăcut.**

Tot **mai** bine **făcuse că** nu pusese întrebări, că nu **aţîţase spiritele.**

Cernea auzi cum unul dintre **membrii delegaţiei măr-** turisea colegilor că duce acasă, **drept** trofeu, o **valiză** cu peşte afumat. Scund, **cu** un **păr bogat,** ondulat, albit prematur – evident, mult mai **tinăr** decit Cernea –, ■omul lăsa să se vadă, prin deschizătura hainei, deasupra curelei, **o** volută proeminentă **de osînză.** Un gurmand, îl cîn- **tări** Cernea în tăcere, destul **de greu de** recunoscut pentru **că** instinctul lui vorace fusese sofisticat. Buzele pline, **făcute să atingă** alimente rafinate, **deprînseseră un** surîs **ironic, intelec**tual, de dispreţ amestecat cu **îngăduinţă** pentru păcat şi viciu. Vorbind despre peştele **lui** afumat, **arbora o expresie batjocori**toare, de om superior, dispus **să înţeleagă slăbiciunea ome**nească nu numai la ceilalţi, ci şi **la sine,** distanţîr.du-se **însă** de **ea** cu **răceală. în ochi** îi **juca o luminiţă sarcastică, aver-**

tizînd asupra predispoziţiei sale, exprimînd în acelaşi timp dezgust şi severitate pentru oricine ar fi îndrăznit să-l urmeze pe acest drum, dar şi o plictiseală abia ascunsă faţă de virtute.

Cernea • ăzu cum ceilalţi se abţineau cu greu să rîdă, în timp **ce** vorbitorul le **descria** amănunţit deliciile luate din Moscova. Unul, salivînd la explicaţiile experte şi aproape inspirate ale rubicondului, **evocă** la rîndu-i, cu încîntare, dar în acelaşi timp cu neţărmurit regret, zacusca rusească din care se înfruptasex'ă în fiecare zi, alcătuită din icre moi, negre **şi roşii, somon** afumat sau sărat, anghilă în ulei, **crab** în maioneză, ciuperci murate, toate potrivindu-se organic cu lichidul incolor, **de o** puritate desăvîrşită, al „Stalicināi“ ce le sp >rea înzecit valoarea. Cernea surise şi el, ceea ce-i dădu exta; iatului admirator al zacuştii curajul să-l întrebe „Nu e aşa, ovarăşe director general, că ruşii ştiu să trăiască ? Zău, încol > **nu** ştiu cum or fi, **dar** sînt oameni de viaţă”. Cernea era **de** a< ord, dar îl **invită să nu** uite că ei nu fuseseră la chefuri particulare, de familie **dhu** de **grup,** ci la mese oficiale unde totul era **pe** banii statului, făcea parte din protocol. Omul îi trăgea însă înainte : „Lăsaţi-i tovarăşe, că mănîncă bine. N-aţi văzut în hotel ? De dimineaţa pînă noaptea nu mirosea decît **a** unt clocotit. Păi pulpele alea de găină date prin pesmet şi fierte în unt, cu papiote de hîrtie albă înfipte în oscior, «ku- I riţa» cum dracu îi zice, care ţi se topeau în gură, alea erau protocol de stat ? **La** «Leningradskaia» în restaurant toată lumea mînca nebunii de-astea. Cînd coboram dimineaţa la şapte, aroma aia de unt fierbinte, răspîndită prin toate holurile cit nişte hangare, **mă** scotea din minţi. **Pe** cinstea mea **vă** spun, chestia asta **mi s-a** întipărit în minte. Era **un** miros, nu ştiu cum, de bunăstare, de familie fericită în mijlocul căreia poţi să cunoşti adevăratele **plăceri ale** vieţii. Zău, într-o asemenea atmosferă ai impresia **că nu** mai există săraci şi flămînzi **pe** lume, că se trăieşte **în** sînul lui Avram”. Cernea găsea că acesta traducea într-un limbaj mai direct, mai vulgar ceea

ce \ gîndea achizitorul de **afumături.** Lui îi lipsea **detaşarea filoso**
fică a celuilalt, răceala ambiguităţii. Cu surîsul său aproape arogant, posesorul geamantanului de specialităţi pescăreşti îi apărea, alături de conferenţiarul bonom şi sincer în reveria lui, aproape melodramatică, o fiinţă ascetică ale cărei cărnuri, cu toate servitutile lor, se dovedeau incapabile să eclipseze lumina incandescentă a spiritului. Privindu-i pe amîndoi, Cernea realiza ce festă poate juca omului sinceritatea, cit de mult îl minimalizează uneori, reducîndu-l la dimensiunea micilor lui defecte. îşi dădea seama că omul îndrăgostit de zacusca rusească nu se gîndise nici măcar o secundă să-şi facă provizii din obiectul cultului lui, dar acum, în această discuţie, cu ochii scurgîn- du-i -se la o amintire devenită suferinţă, cu buzele crispate sugestiv dar grotesc de amintirea senzaţiei clamate, cu obrazul strălucind de o iluminare avîndu-şi sursa chiar în intestine, arăta, pe lingă epicureul filosof, ca un mic animal trivial. „Vedeţi, i se adresă un altul lui Cernea, dumneavoastră vă întrebaţi de acele livreşti... «pasiuni morbide», şi în realitate aţi văzut... plăcere culinară, gustul votcăî, poftă de viaţă. Ce anxietate, ce frămîntări existenţiale, ce filosofii abisale ? Un popor sănătos, domnule, robust, plesnind de vitalitate“. Lui Cernea, omul i se părea, fără să-şi dea seama de ce, un rural, lipsit de complexe, antrenat probabil de-a lungul unei cariere dificile, cum se întîmplă să aibă mulţi din cei plecaţi de jos, în înfruntarea distilatului supraintelectual, pe care îl bagateliza ostentativ. îşi făcea din logică aliatul fidel împotriva subtilităţii, a aşa-zisului al şaselea simţ, cum ii spunea ei cu dispreţ, incontrolabil, nebulos şi infatuat. Da, Cernea era de acord cu această consideraţie. Incontestabil aşa era. Totuşi, *el* insista că nu trebuie uitat cadrul special în care îşi formaseră impresiile. Le aminti de o după-amiază cînd, trebuind să aştepte nu mai ştia ce pe treptele marelui hotel moscovit, situat intr-o zonă cam excentrică a oraşului, văzuseră trecînd grăbiţi spre o fabrică, sau spre o gară

apropiată, bărbaţi şi femei cenuşiu îm- brăcaţi, cu chipuri obosite, trecute prematur, cu mersul greoi, deformat, poate de prea mult stat în picioare sau **de o îndelet-**

tnicire fizică istovitoare. Ar fi absurd să se piardă din vedere, **le** spunea el, ca **nu** trecuseră decit doisprezece ani **de la** război, de ia acei dezastru **fára precedent** în istorie, în care poporul rui **trebuise să plătească** cel **mai greu** tribut. Era posibil oare să nu se **resimtă** uri ele pierderi, suferinţa oamenilor ? „Kuriţa“ şi untul **topit,** şi toai celelalte **or** fi poate o dată, de două ori **pe** an, într-o **zi de sărbătc e,** sau **la** cîţiva mai de sus... Nu puteau lua drep: ■etalon „Lenin$_t$ radskaia“. Ei n-au văzut că acesta e un hotel pen**tru delegaţii** străine, pentru oaspeţi, iar „Kuriţa“ o expresie a ■ospitalităţii **ruseşti** ? Sigur, nu poate să nu existe poftă de viaţă **la** supravieţuitorii unui asemenea măcel, după ce au răbdat de **foame** ani **într gi** şi **au** trecut prin foc şi **sînge.** Dar una e **pofta ■de v,aţă şi al,** i icrele **negre** şi somonul şi „Stalicinaia“. Uni**versitarii nu n ű insistară.**

Rămînîndu i însă în minte ideea „poftei **de** viaţă“, **Cernea Te**văzu cîteva **scene** cărora **abia** acum **le pricepu pe** de-a-ntre- **gul** înţelesul. **Se organizase un banchet** Ia un institut de învăţămînt, cu o participare destul de numeroasă. Veniseră profesori, decani, lucrători de **la** Comitetul Central, **de** la minister. **Se** afla acolo şi un anumit număr de femei. într-adevăr, za- •cuscă – o adevărată colecţie –, votcă, celelalte, intr-un cu- ■vint, **belşug !** Se pusese muzică, **se cîntase cîntece** eroice **în -cor, se dansase.** Şi **se băuse** zdravăn. Toasturile **se ţineau lanţ –** prilej pentru a mai turna pe gît un păhărel, pentru **a** mai spune o glumă, pentru a mai face, sufleteşte, un pas unul **spre** celălalt. Una din femeile prezente, decană la **o** facultate, **se** aşezase la un moment **dat** lingă Cernea, **pe** un scaun eliberat **de** cineva. Punîndu-i mina pe umăr, îl **întrebase apropiin-** •du-şi tare faţa de **a** lui : „Cum **vă** simţiţi, **parcă** nu sînteţi **chiar** la largul dumneavoastră, aşa e După ce i se tradusese, Cernea protestase, o **asigură că se**

simte foarte bine şi **că** ei toţi sînt ■fericiţi, şi nici nu **s-ar putea** altfel, fiind înconjuraţi cu **atîta** căldură frăţească. Decana, femeie **de** vreo treizeci şi şapte, treizeci şi opt **de** ani, voinică fără a fi **grasă,** brunetă, **cu** nişte **«ochi negri focoşi, eu o gură cărnoasă puţin ţuguiată copilăreşte şi cu doi dinţi de platină în gură, sclipind stins în lumin» puternică a becurilor din încăpere, insistă : „De ce nu cînţi ? Şi apoi, după ce ciocni cu Cernea un pahar de votcă : Muzica te ajută să trăieşti. Noi cîntam şi în spatele frontului, noaptea, în colibă, în pădure, toată grupa de partizani. Eh ! Şi jucam... Hai, nu vrei să dansăm Cernea a dansat cu ea cîteva valsuri. îl ţinea strîns la piept şi îl conducea cu fermitate, deşi vroia să fie blajină. Parcă el era femeia şi ea bărbatul. Ridea tot timpul şi Cernea îşi închipuia că de el rîde şi se intimida, înţelegînd că nu e la înălţimea ei, că nu face faţă. La un mo-**

1 ment dat, în plin dans, ea i-l dărui alteia, iar aceasta parcă atîta aşteptase, căci se cuibări imediat în braţele lui. Altfel de femeie :

I subţire, blondă, palidă, mult mai tînără, ochii ei albaştri, ga- I Ieşi, parcă implorau tandreţe, cereau s-o iei, s-o duci undeva, | într-o lume de vis. Cernea, după terminarea dansului, i-a mul- I ţumit ceremonios, dînd să se retragă, dar ea l-a reţinut, strin- I gîndu-i mina posesiv, cu ochi rugători ; au continuat să danseze Ipînă cînd unul din membrii delegaţiei i-a şoptit la ureche discret flca gazdele au început să facă haz pe seama lor. Probabil, sim- Jţindu-l jenat, femeia l-a luat de mină şi l-a dus ia grupul cel ■mai gălăgios prezentîndu-l soţului ei. Rîzînd, acesta i-a cerut ^translatorului să-i explice că Sonia, adică nevastă-sa, s-a îndrăgostit de el, şi că îl invită la ei acasă să bea un ceai. Cernea a încercat şi el să rîdă, dar jenat, simţindu-se din ce în ce mai ri- . dicol în rolul de june prim. Soţul Soniei l-a luat de umeri, l-a , dus la masă şi

a turnat votcă în pahare, dar Cernea n-a mai vrut I să bea şi lucrul acesta l-a necăjit pe celălalt. „Piti, Vla- i dimîr Anghelîci, piti, insista el, za drujba sovietska-românska !* I Meavînd încotro, Cernea a sorbit un strop de votcă, în timp ce ovarăşul lui a aruncat deodată tot conţinutul paharului pe jît. Apoi, vroind să toarne iar, şi găsind paharul iui Cernea plin, s-a amărît. „Ah, rebiata, îi spunea dojenindu-i, »cernu ? Volodea... brati!“ L-a luat de gît şi l-a pupat cu ochi ralzi, cu priviri duioase. Apoi au venit vreo doi şi l-au icos pe Cernea din îmbrăţişare, dar „partizana“ brunetă, che-mînd translatorul, l-a mustrat din nou : „Nu te simţi bine, Vla- dimir Anghelîci, nu eşti vesel, nu petreci. Aici toate inimile sînt deschise, şi tu... ah 1 ce bărbat Cernea a încercat să-i explice că **a** băut, că s-a simţit bine, că deja o ameţit şi că s-a făcut şi l.îiviu, ar fi timpul să se di’că ia **culcare, dimineaţa la şapte** trebuie **să** intre în **program. Ea l-a** bătut **cu** mîna **pe** braţ, a lehamite, **a** zîmbit **mai** rece, mai oficial şi l-a chemat **pe** rectorul institutului care spunea **anecdote** în mijlocul unui cerc zgomotos.

Se dusese şi se culcase **fără** nici un gînd, căzînd într-un somn greu, de plumb. Acum însă seara aceea i se arăta în altă lumina. Fără îndoială, îşi ’ecepţionase gazdele. Pentru oamenii aceia banchetul nu fuses probabil o simplă formalitate protocolară, o obligaţie oficială, a pentru el. Ei trăiseră **momentul** cu toată fiinţa. Lucrul cel m; ,i izbitor i **se părea** acum uşurinţa cu care reuşeau ei să spargă convenienţele, să se dezbrace de rigorile raporturilor oficiale : i... să-şi deschidă inimile, cum spusese „partizana“. Crease) ă între ei o intimitate la temperatura căreia barierele **se topeau** şi **fiecare** se **arăta** cum era, **fără** nici o mască. Se descătuşau, liberi să facă ce le place – să bea, să cînte, **să** glumească, să flirteze, privindu-se unii **pe** alţii **în** faţă, omeneşte, cu **înţelegere** şi **căldură, fără** nici **o bănuială,** fără gîn- duri ascunse. Asta însemna însă, cum înţelegea acum Cernea, **că** trăiau **la** aceeaşi intensitate spirituală, **pe**

aceeaşi lungime **de** undă a simţirii. Voiseră să-I asimileze şi pe el acestei stări de spirit, **să-l** ridice la acelaşi **grad** afectiv, **dar îl** găsiseră nereceptiv. Dezorientat şi stingherit **de** felul **lor** de a fi, pur şi simplu nu-l putuse imita. Ceea ce pentru ei se dovedea a fi firesc, simplu şi obişnuit, lui îi părea deplasat, excesiv. Iată că totuşi există acest „specific rusesc", acest fond **permanent,** etern, care ţine de fibra senzorială şi psihică, mai adînc decît condiţia istorică. Această condiţie **poate** să determine **anumite** modificări ale modului de manifestare, în funcţie de natura raporturilor dintre oameni, de climatul oferit de societate, de cercul în care se mişcă fiecare, dar structura psihică particulară, rezultat **al** unui infinit şir de factori, rămîne în liniile ei mari aceeaşi. De ce în cărţile mai recente, citite de el, acest element, care a dat atlta culoare şi originalitate literaturii ruse vechi, **s-a** estompat aproape pînă la dispariţie, oamenii înscriindu-se liniar în noile coordonate sociale, în noile concepţii şi **idei, ca** şi cînd psihologia lor ar fi fost **sărăcită,** simplificată, întreaga existenţă des- făşurîndu-se în parametrii stricţi ai raţionalităţii tipice generalizate ? Poate nu îndrăznesc scriitorii să coboare în această zonă, **aşa-zisă** „abisală", **de fapt** la îndemîna oricui!

Mai rămînea **să** reflecteze la toate acestea. în fond, **se gîndea** Cernea, chestiunea **nu e** valabilă numai pentru literatura rusă. Oare poporul **român** nu are un specific psihologic distinct, inconfundabil ? Şi dacă are, cum se conturează în literatură ? Românul e nostalgic, de o receptivitate pasivă, molcomă, în contrast cu acţiunea sa istorică fermă – aşa cum se înfăţişează în proza lui Sadoveanu? Sau, dimpotrivă, e omul unei gîndiri existenţiale ce-l domină ca o lege de fier, împingîndu-l fatal la acte extreme, săvîrşite sub imperiul unui determinism **social** şi naţional inexorabil – aşa cum poate rezulta din cărţile lui Rebreanu? E o fire erotică, bîntuită de patima iubirii ca **de** o **boală,** şi uşor de aruncat în braţele dezamăgirii, sceptic sub elanurile sale mereu retezate, filosof frămîntat **de** enigmele universului ca şi de

propria sa condiţie naturală —- ca în lirica eminesciană ? Sau una chinuită de întrebări greu de dezlegat, într-o interdependenţă conflictuală permanentă cu supranaturalul, din care pînă la urmă reuşeşte să **iasă** biruitor, în ciuda îndoielii, un temperament sfredelitor, **gata mereu să se** ia **de piept** cu dumnezeu pentru a-l obliga **să se** identifice **sau** să se infirme, setos deci de certitudine, dar mereu zădărnicind-o, neliniştit, aşa cum ni-l face cunoscut poezia lui Arghezi ? Este el şi atît de melancolic, de singuratic, de **întristat** de monotonia timpului, în care citeşte semnele descompunerii **perpetue** a materiei, ale zădărniciei, sau atît **de nerăbdător să se reintegreze** în eterna tăcere, fiind prea **obosit de zgomotele deşarte** ale omenirii, **de povara unui destin tragic, ostil —■ ca în Bacovia ?**

Sau **uşor** levantin, interesat şi concesiv în **acelaşi** timp, uneori de un mimetism grotesc, alteori cu nuanţe suprarealiste, **de un absurd** comic, un abil deloc complexat, trişor al destinului – cum e în dramaturgia ciuagcalescă ? Iată, intr-adevăr, întrebări la care n-a med:''! pin' ca şi cmd caracteristicile intime, definitorii, ale sufletului poporului său ar constitui un lucru derizoriu, sau ca şi cînd ar fi de la sine înţeles că el nu are un asemenea specific, ci este un amalgam de trăsături împrumutate, o interferenţă de influenţe străine. Descifrarea acestei dimensiuni naţionale i se părea lui Cernea a fi de o mare stringenţă. Literatu > românească îi oferea un tablou contradictoriu, alcătuit din e. mente poate reale, chiar esenţiale, dar nu contingente, neasamt <îndu-se înlr-un tot. Poate aşa este psiho**logia** românului, po ivalentă şi mobilă şi de aceea greu **de** prins intr-un tipar. [1] lernea se gîndea că ar *fi* timpul realizării unor sinteze largi pe această temă.

11 smulse din ac -ste consideraţii – la care ajunsese pe o cale întortocheată, în starea de spirit creată de **contactul** proaspăt cu o realitate socială şi naţională străină, de mare interes universal – o întrebare pusă, **pe** un ton şovăitor, **de** unul din membrii delegaţiei, cu dorinţa vădită de a-i arăta

compasiune şi, totodată, de a-l aduce pe terenul unor chestiuni mai practice. Cernea înţelese imediat această stratagemă. Dealtfel, cl ştia că bivalenţa este proprie românului în toate ocaziile, dar cu deosebire în raportul cu moartea. Putuse **vedea** uneori în ceremonialul înmormântărilor alternarea bruscă **a** patetismului – mai ales la sate – cu prozaismul cel mai net. Remarcase cum femeile se opresc **deodată** din bocetul lor sfîşie- tor şi, în tăcerea stranie creată dau, întoreîndu-se spre cineva din asisftenţă, indicaţii practice foarte exacte, eu o voce egală, poate chiar severă, imperioasă, **aşa** cum sînt obişnuite să facă zilnic în procesul dificil şi presant al conducerii unei gospodării cu nenumărate servituţi ce nu **pot** fi **ignorate** nici o clipă. **După** ce chestiunea respectivă, care nu suferea întîrziere, **era tranşată,** bocitoarea îşi relua firul melopeic al dialogului cu moartea şi

mortul, interlocutori nepăsători şi încăpăţînaţi. Vecinul îl în- ;ba pe Cernea dacă mama lui a murit la Bucureşti şi dacă va fi normîntată acolo sau o vor transporta în localitatea de baş- iă. Fără să ştie de ce, lui Cernea i se păruse tot timpul că spectivul avea mai mult comun cu un meseriaş decît cu un pro- sor. Preda economia politică şi cei ee-l cunoşteau dădeau spre el referinţe excelente. Se spunea că în specialitate era forţă, dar că şi dincolo de acest perimetru se dovedea un om ; opinie, considerat de unii chiar o voce incomodă. Chipul lui oplit grosolan, cu un nas cărnos, dilatat, cu fruntea asime- ică şi sprîncene groase, scurte, cu buzele desenate de o mină îngace, neînvăţată cu creionul, întruchipau nu gindirea ci- »lată, riguroasă dar mobilă, nu jocul graţios şi solemn cu leile, ci practicismul sec. Cernea îi explica cum stau lucrurile, ar el mai vru să afle împrejurările morţii, precum şi alte cîteva specte concrete privitoare la înhumare.

Acest schimb de cuvinte avu un efect contrar celui contat. Cernea fu cuprins deodată de nerăbdarea de a ajunge iai repede şi de a vedea chipul moartei. Avea de vorbit ceva u acest chip, trebuia să-l întrebe anumite lucruri extrem de mportante pentru ei. **Fără** acest dialog, oricît de anevoios, nu nitea concepe să-l dăruiască pentru veşnicie pămîntului. Căpătase convingerea că morţii „vorbesc“. **Fusese** la în- area unei prietene **a** soţiei sale. O :u cunoscuse nu înainte. Cancerul o doborîse mult fulgerător. Gigi se du- cîteva ori la spital în ultimele îese zile şi îi povestise, pas cu **pas,** fuga precipitată spre moarte, **ravagiile** în trupul fiinţei condamnate. Apoi Cernea o văzuse

ie catafalc, dar nu mai găsise nimic din masca de coşmar lescrisă de soţia lui. Unde era acel chip devastat, schimonosit, Iuţit, alienat de chinurile bolii şi **de** spectrul morţii ? Ame- ia – Amelia Mănescu era numele femeii – **stătea** în **coşciug,** ceeaşi de totdeauna, cu lumina tinereţii surîzătoare **pe** aţă. Ce se întîmplase ? Moartea,

sau ce urmase **după** ipa morţii – tocmai asta nu înţelegea Cernea –, **ştersese cu**

un gest suveran, cu mină sigură, toate urmele suferinţei, tot ce **răvăşise,** mutilase şi făcuse boala hidos, de nerecunoscut. **Privind-o atent, Cernea** descoperise, după aceea, hieroglifele unui anumit gînd întipărit pe faţa ei. ca urma inspiraţiei unui ari ist intr-un bloc r> piatră ^morf. făcut **să vorbească. Tră**săturile încremeniseră **într-o** expresie maliţioasă, foarte de**taşată, de nepăsare** şi dispreţ. Pe buze îi înflorise un surîs ironic, plin **de** milă şi condescendenţă faţă de ceva pe care ea îl ştia şi ceilalţi nu. **Ce** era acest ceva ? – îşi chinuia Cernea I mintea să dezk .o încîlcitul **mesaj pe** care tînăra femeie moartă îl transm ea din lumea ei celor ce veniseră să o conducă pe ultime drum ? Şi deodată avusese revelaţia ! Ea le **spunea că frica** :e o torturase fusese zdrobită şi alungată, împrăştiată în toate cele patru zări. Zîmbetul ei umilea şi frica şi moartea şi **avea :** ă le umilească veşnic. Pe faţa femeii se **aş-**ternuse o **înţeleger** ■ subtilă, dezinteresată, rece, o uşoară **bat**jocură. Le vorbea uturor despre critica muritorilor vii, învăţîndu-i, cu convingerea însă că nu va reuşi să-i ridice pînă Ia înălţimea sfatului ei, că nu merita **să** tremure şi să asude, **că** totul nu e decît o minciună, un bluf, o legendă ieftină menită **sâ** speculeze slăbiciunea omenească, să-i facă **pe** oameni mici şi ridicoli. Moarta le destăinuia că după ce vor **trece** şi **ei** acel **prag,** se vor ruşina de stupiditatea şi credulitatea lor şi vor regreta abjecţia fricii în cere se vor fi bălăcit. I se părea **că** arunca, în limba neprefăcută **a** veşniciei, această ultimă şi **grea** sfidare către tot ce-l domină orbeşte pe om şi-l împiedică să rămînă stăpîn pe sine, liniştit şi mare, mai presus de ameninţarea oricărui destin. I-a spus toate acestea nevestei sale, **dar ea** l-a privit îngăduitor şi strîngîndu-i braţul i-a replicat afectuos : „Vladi, eşti prea susceptibil. Să nu te mai duci **la** înmormîntări".

Dar el, rămînmd convins că morţii „vorbesc", se **pregătea** acum să culeagă de pe chipul mamei sale o înţelepciune supremă care să-l înveţe să trăiască mai **departe,** pînă cînd **va** veni şi rîndul lui, „Dar ei de ce nu mai vorbeau – întrebarea îi străfulgera brusc mintea –, chipul lor **de** ce era atît de şters, de

gol, de inexpresiv Coborîse în subsolul **de** marmoră neagră, sever, îngheţat, sub blocul în formă de cub ce contrasta atît de strident cu placiditatea imensei „Pieţe Roşii“, cu crenelurile Kremlinului deasupra cărora sclipeşte pădurea turlelor de aur în care s-au îngropat pravoslavnicii ţari, cu strania arhitectură a bisericii „Vasili Blajenii“ rizînd de nu se ştie ce, din turnurile ei ca nişte turbane musulmane răsucite, colorate ţipător. Trecuse pe lîngă un şir de oameni ce se tira greoi, ca un şarpe obosit, şi intrase, printre militarii înţepeniţi ca nişte stane de piatră, în Pantheonul revoluţiei ruse. Sub acel cub de piatră se retrăseseră deci ei, cei doi titani, după ce îşi terminaseră misiunea pe care destinul le~o hărăzise **pe** acest pămînt ? Vulcanicul agitator din 1917, creierul electrizant al grozavei mişcări tectonice produsă în societatea unuia din cele mai mari state de pe glob – şi alături, fostul său ucenic, taciturnul georgian ce fusese cît pe aci să devină popă, şi care ajunsese nu numai braţul tutelar al acestui gigantic stat nou, ci „părintele“ şi „învăţătorul“ întregii omeniri ! De acolo mai emanau deci ei, prin mijlocirea acestui lung şir de pelerini din „Piaţa Roşie“, ca şi prin cărţi şi faimă, răspîndite într-un val ce nu se mai sfîrşea, forţe magnetice făcînd să se înfioare încă milioane de oameni şi să-şi plece capul sub umbra aruncată peste tot pămîntul de legendele create de-a lungul unei jumătăţi de secol grea cît un mileniu. Coborînd scările de marmoră, Cernea simţise nu numai răceala cavoului, ci şi răceala chipurilor celor doi morţi, scăldate, în raclele lor de sticlă, de o lumină savant elaborată, dar neputincioasă să încălzească măştile de pergament. Ştia că, în viaţă, ei avuseseră puterea de a schimba soarta unor popoare întregi, de a guverna existenţa unei mari **părţi** a lumii, o putere înspăimântătoare asupra vieţii sau morţii **a** sute de milioane de indivizi. în moarte intraseră însă fără nici o revelaţie ? Asemenea oameni, se întrebase Cernea, nu descoperă oare, în ultima clipă, nimic nou, nici o înţelepciune m'ai înaltă? în viaţa lor aprigă, zbuciumată, dominatoare, au consumat toate

sensurile posibile, **au** epuizat toate experienţele ? Nu mai au nimic de comunicat semenilor lor **de** pe acel prag de unde **cad** în haos ? Sau acolo devin opaci, insensibili, nepăsători ? Nefiinţa lor, iată, e materială, conservată în somptuoase rade de cristal, rafinat mîngîiate de lumini menite să le spore ase grandoarea. Par ea e veştedă, mută, o **frunză** scorojită **gata** să se transforme în pulbere la cea dinţii suflare. Cernea **a** ieşit din mausoleu cu o nesfîrşită uimire în**tipărită pe** chip, atins de **o** decepţie filosofică aproape pustiitoare. „La ce bun atunci ?“ ■— se întreba el cu o senzaţie da dureroasă zădărnicie, **fără** să-şi dea seama exact dacă întrebarea se referea 1; prezenţa acelor trupuri în pîntecul piramidei pătrate şi sui bre din vasta piaţă, pe pavajul căreia se tîra lungul, **greoiul** şarpe omenesc, sau la slava în care e'.e trăiseră şi mai cont nuau **să** dăinuie în conştiinţa mulţimilor. Parcă fusese la Mec ia, pe urmele paşilor profetului, şi nu văzuse nimic. Cernea se vindecase, fără să-şi dea seama, de o ultimă **urmă de ere« inţă** mistică ascunsă **în** adîncul minţii lui. După mirarea aceea, venise parcă un sentiment **de** eliberare, **de** linişte şi, curios, de mai multă încredere în sine. Se simţea **mai sigur** şi mai stăpîn pe el, ca şi cînd s-ar fi convins deodată **că** în sine se găseşte reazemul de care are nevoie, că îşi este singur diriguitor şi că poate privi în ochii oricui fără nici o smerenie, ca şi fără nici o înfrigurare sau speranţă.

Cernea fu trezit din reveriile lui de redescoperirea acelei ciudate greutăţi a trupului ce se opunea acum, cu putere, căderii înapoi pe pămîntul către care avionul îşi întorsese botul înghiţind ca un balaur spaţiul. Cînd roţile atinseră pista aeroportului, contactul cu pămîntul îl făcu să scoată un oftat involuntar şi să surîdă cu o bucurie copilărească, regăsind rostul întregii sale alcătuiri de om parcă pierdut pînă atunci.

Bucureştiul îi păru lui Cernea în seara aceea o întruchipare

a dualităţii materiei şi spiritului. Spaţiu! alb, pur, viu, mişcarea

verticală **neîntreruptă a fulgilor de zăpadă grei, parcă expul**zaţi din milioane **de** ţevi de puşcă intr-un straniu teatru de **război** cosmic, alcătuiau un univers poetic delicat. **Compară** văzduhul oraşului cu o furtună de gînduri imaculate imposibil de reţinut şi identificat, surprinse doar în căderea de o fracţiune **de** secundă. în schimb, pămîntul îi apărea de o primitivitate dezgustătoare. Roţile maşinilor plescăiau şi clefăiau dizgraţios prin materia descompusă. Jos, totul arăta murdar, uniform, de o **de**riziune jignitoare, „amestec – îşi zise – de vise topite, **sare** şi noroi, în timp ce sus, un imens cîrd de păsări albe îşi scutură penele spălate de lumini pure, diamantine*'. Această panoramă deconcertantă întrezărită prin parbrizul maşinii îl făcea pe Cernea să trăiască încă, pe jumătate, în afara timpului. **Pe** perna din spate se aflau Gigi şi bătrînul Anghel Cernea. **Doar** cu jumătate din puterea lui de percepţie înregistra această realitate – instinctul spunîndu-i că ea îi ascunde şi îi **pregăteşte** ceva –, pentru că cealaltă jumătate era atrasă irezistibil **de** ineditul mişcării dinafară, din vraja căruia nu se putea sustrage, aşa cum nu se putuse sustrage în avion **legii gravi**taţiei. Tăceau cu toţii ascultînd zgomotul indecent şi monoton al roţilor maşinii despicînd pelicula vîscoasă ce acoperea străzile. **Au mers aşa,** într-o tăcere nefirească, pînă **cînd** şoferul **a** oprit maşina, **a** deschis portbagajul şi, împovărat **de** valiza grea, a urcat repede, gîfîind, cele douăsprezece etaje ale blocului. Cernea l-a urmat împreună cu ceilalţi, în aceeaşi tăcere, răsuflînd greu, lăsînd în urmă **fără** nici un răspuns cuvintele convenţionale, indiferente ale portarului. Abia după ce Gigi a închis uşa. Cernea, rămas în picioare **lingă taică-său,** în mijlocul salonului vast, cu pereţii parcă jupuiţi, **a înţeles că nu** mai poate amîna clipa şi că totul trebuie lămurit **fără** întîrziere. Bătrînul a făcut primul pas, i-a pus palma **grea** pe braţ şi, după o pauză, necesară **se glndi** Cernea pentru **a înghiţi ceva ce** părea **a** fi amar şi greţos, **i-a spus înăbuşit** şi **rar :** „Nu mai **e** maică-ta, Vlade“. Pentru cuvintele acestea Vlad era pregătit, dar el simţi **deodată,** într-o neaşteptată alarmă a nervilor, că **bă-**

trînul nu terminase. Işi petrecu braţele pe după umerii lui lăţi şi îl strinse la piept cu urechea încordată, încercînd să audă vocea ascunsă în trupul gros, cuvintele ce întîrziau să urce spre buze. Dar Anghel Cernea, cu capul ascuns sub bărbia fiului său, se grăbi să adauge : „Şi am îngropat-o“. Aceasta era deci ! „Ai îngropat-o ? Ce vrei să spui ? Şi în general, ce cauţi dumneata aici, de ce nu eşti acolo, la capăliiul ei'! Doar ştiai că vin. Am sosit imediat ce m-ai înştiinţat. Ce sínt... ce sínt vorbele astea?“ Bătrînul se desprinsese din îmbrăţişarea lui Vladimír cu capul plecat, cu ochii în pămînt, dar cînd Gigi intră în salon, cu o implorare mută îşi lipi privirile de ochii ei. Femeia intuise dificultatea momentuh : îi împinse încet, pe neobservate, pe amîndoi, spre fotolii, ăeîndu-i să se aşeze, apoi îşi luă un scaun şi se instală în faţa loi Cernea o auzi explicîndu-i, cu tonul acela cavernos în care era ş: durere şi ură şi răzvrătirea prost ascunsă, aproape masculină – cunoscut lui încă din noaptea petrecută pe plaja mării –, de ce bătrîna fusese înhumată înainte de venirea lui. Asocia inv< tuntar realitatea cu vocea . răguşită, do- moală, dezumanizată, cu sunetul dezolant ce ieşea din gura soţiei sale. Detaliile naraţiunii – adică faptul că bătrînul încercase, după moartea Catarinei, să comunice cu Gigi telefonic, fără succes, şi că auzind la radio despre vizita lui în Uniunea Sovietică îşi dăduse seama că orice aşteptare devenise zadarnică, şi că sub presiunea vecinilor se hotărîse să împlinească datina – toate acestea nu mai prezentau aproape nici un interes. Vladimír Cernea era strivit de sentimentul nedreptăţii împotriva căreia ştia că nu e nimic do făcut, iar glasul soţiei sale exprima această stare de spirit în modul cel mai expresiv. Înţelegea că voinţa hazardului ţine în gheare nu numai viaţa oamenilor, ci şi moartea lor, jucîndu-se cu ele capricios. Abia atunci observă figura, parcă nebuloasă, a bătrînului, privirile lui crucişe, aerul de trufie şi umilinţă amestecate într-un aliaj straniu, propriu oamenilor puternici care au băut. în clipa aceea bătrînul îi deveni din nou, sau mai bine zis abia atunci îi deveni familiar, o întruchipare a propriei sale dorinţi de a evada din prizonieratul

realităţii. Se ridică şi îi întinse mîna, smulgîndu-l din fotoliu fără greutate, ca şi cînd bătrînul i-ar fi ghicit voia.

Ieşiră pe poarta blocului, după ce coborîseră într-un fel de plutire – ca două scîntei de artificii ce se sting —• şi înaintară cu paşi nefiresc de mari pe strada biciuită de harapnicele albe. Vlad îl ţinea pe taică-său de cot şi îl împingea în spaţiul halucinant ce pulsa înaintea ochilor lor, cu o siguranţă căreia celălalt i se supunea docil. Intrară într-un local liniştit, cu pereţii îmbră- caţi pînă la jumătate în lemn, cu o atmosferă aproape severă. Lumina **părea, nu** se ştia cum, redusă la jumătate, cei aproximativ douăzeci de clienţi aveau un aer auster, iar zgomotul difuz al vocilor îndemna la intimitate, la destăinuire. Vlad cunoştea această fostă cafenea selectă, un local de biliard ce-şi găsise vad chiar în artera mediană a oraşului, pe Calea Victoriei, recrutîn- du-şi clienţii nu din pegra lumpenproletară a mahalalelor, **ci din.** craii moderni ai Bucureştiului interbelic, din acei fii de bani **gata,** bolnavi de lingoare învăţată din literatura fiului Iui Ca- ragiale. Responsabilul îl mai servise cînd venea aici, din cînd în cînd, cu **Gigi,** în amurg, să se reculeagă. Aduse din proprie iniţiativă o găleată cu cîteva sticle de bere străină, cu etichete imperiale, acoperite de medalii de aur. Le şopti celor doi, cu buzele strînse într-un rictus de grandomanie ce **trăda** ucenicia făcută în era de glorie a localului, că ceea ce le oferea era „Pilzen“ veritabil, ajuns miraculos în magazia localului, şi păstrat scrupulos pentru „clienţii de vază“. Primele sticle de bere, gustoasă şi tare, Vlad le bău, acaparat în întregime, ca şi taică-său, de solemnitatea momentului. Cel care deschise vorba fu bătrînul, parcă deodată ieşit din starea de timiditate, prostraţie şi umilinţă de pînă atunci, avid să-şi reafirme – limpezimea **judecăţii, pu**terea **de a** se ridica deasupra situaţiei. „Vlade – spuse el – tu nu mai eşti **un** copil. Poţi înţelege lucrurile. Tu ştii, io am văzut multe şi le-am mestecat pe toate, pe îndelete. M- am apropiat şi de moarte. Nu numai de cînd s-a îmbolnăvit

maică-ta. înainte ! Ceea ce nu puteam să înţeleg era pământul, întoarcerea în pământ. Io am citit evanghelia, cunosc pildele şi para-

¡botele despre ţărînâ. Dar de închiderea în pămînt, ce să-ţi mint, tn-am speriat. Vieţuitoare oarbe, **scîrboase,** umezeală, întuneric, putreziciune. Ce te aşteaptă sub pămînt ? Da, de pămînt mi-a **iost** frică ! Dar moartea maică-tii m-a tămăduit. Să-ţi spun ţic, **că** eşti **băiat** luminat, poate altul nu m-ar crede. Vlade, acum **am rude în** pămînt. Sînt ca «acasă», mă ! Cind or să mă bage **în ţărînă** nu **mă** duc la străini. Acolo mă aşteaptă Catarina – pe **cine să** am mai apropiat ? Unde să **mă** duc dacă nu în pămînt ? în **lună ?** Uite, ca să ştii şi tu cită prostie e în capu omului ! Io am **sărit** pragul ăl mai al dracu. Şi nu mai mi-e frică. Ba să-ţi -spun drept, abia aştept să mă duc".

Vlad sorbea berea lacom ca pe o mîncare sâţioasă şi asculta **întunecat** mărturisirea bătrînuluî. ÎI privea cu sprîncenele ridicate şi cu **o** cută adîncă în mijlocul frunţii. „Nu de pămînt e **vorba,** tată, replică supărat. **Am** venit s-o văd pe mama vie, adică nu vie, vreau să mă înţelegi bine, neînghiţită de pămînt. „Mi-e greu să-ţi explic, nu cred că ai înţelege. Ce mi-aţi răpit voi -mie, adică nu voi... întîmplarea 1 Mi-aţi' **lăsat doar** mormîntul. ■Ce să fac eu cu acest mormînt în care, după cum spui singur... Te poţi duce în cimitir, la ai tăi, dacă i-ai dus tu acolo, altfel... A! doilea, cum muţi dumneata sub pămînt relaţiile de rudenie ? -Şi, în general, afecţiunea. Şi eu am deci rude în pămînt. Dar cu **asta** poţi să mă faci să mă resemnez ? Pe mine **nu mă** împaci cu moartea, tată ! **O** fi ea fenomen natural, **dar e monstruoasă.** lnchipuie~ţi răcirea soarelui, de pildă. Deşi sorii trăiesc mult, iar stingerea lor nu e o dramă intimă, conştientă. Singura vîrstă **'Străină** de **moarte e** copilăria, **cînd** nu **poţi s-o înţelegi. Poate şi** tinereţea care **o** respinge **chiar ca idee. Dar** cîţi **rămîn infantili sau** adolescenţi toată viaţa ? Inocenţa **ar fi salvarea** de **obsesia** -dispariţiei. Să nu crezi că **vreau să te jignesc.** Eu **însumi am fost şi** sînt încă, în parte, un **astfel de** inocent. Altfel, **cum aş mai putea** rîde ? îţi **poţi dumneata** închipui **condamnatul la moarte** rîzînd ? Şi ce e omul decît un

condamnat la moarte ? Ne plac filmele sau romanele cu sfîrşit frumos, cînd oameni **ameninţaţi .de cele mai mari primejdii sînt salvaţi, sau se salvează. După**

sugestia autorilor, ei ar urma să trăiască veşnic. Ştii cum se- spune în basm ; «poate or mai trăi şi azi». Cum să te bucuri de- un asemenea sfîrşit ? Cel ce a scăpat dintr-un duel cinematografic, sau dintr-o dramă literară, va pieri sigur, de la sine, peste un an sau doi, sau, mă rog, mai mulţi. Şi fără nici o confruntare* cu forţe «adverse», ci în virtutea legii pămîntene.“

Vlad îl observa pe bătrîn cum bea berea aurie, aproape vis— coasă, plescăind discret din buze, ceea ce arăta că rămîne tot timpul conştient de caracterul de excepţie al momentului. Discuţia nu-l acapara într-atîta incit să uite ce bea, să-l facă să soarbă conţinutul paharului, mecanic. Se vedea bine că savur» licoarea spiritual. Cînd patronul – eufemism folosit în mod convenţional de Vlad, în realitate un chelner îmbătrînit –, ră— mînea într-un colţ al localului absorbit de un gînd sau captivat de ceea ce se petrecea Ia o masă sau alta, Ar.ghel Cernea făcea din deget un gest discret, arătînd paharele goale. Băuserâ destul şi Vlad înregistra deodată un fel de suspendare a gindurilor, o plutire a ideilor, parcă nu mai izvorau din sine, ci se învîrteau, planînd uşor, deasupra capului, ca nişte păsări venite nu se ştie* de unde. Atenţia îi rămînea fixată pe bătrîn, avînd convingerea că acesta era doborît de durere şi de băutură şi că în clipa aceea datoria Iui era să-l sprijine. Dar numai o mică parte a judecăţii bătiînului, cea formală, de suprafaţă, era subordonată plăcerii de a bea. Mintea, trează, urmărise firul gindurilor băiatului său, şi îl examina cu o expresie de compătimire abia ascunsă. ,.Io nu pot şi nici nu vreau, i se adresă el, să mă amestec în ideile tale. Tu pleci de Ia părerea că viaţa e prea scurtă. Aşa e. Da io nu pot să accept judecata ta că numai un prost se poate bucura de viaţă. Nu vreau să iau în discuţie, ca tine, copilăria şi tinereţea, că atunci mintea omului nu e coaptă. Io mă refer la omuF matur. Mă băete, ai trăit ca un călugăr, ai stat prea mult cu nasu în cărţi, n-ai avut vreme să guşti plăcerea vieţii. Mie chiar şi acum, ca să-ţi spui sincer, nu mi se pare că ţi-ai găsit locul potrivit. Da asta e altă căciulă. Te

sperii degeaba. Moartea nu vine deodată. Mori tot timpul – cum să-ţi spui eu ţie. Tu îţ>

închipui, de-o pildă, că maică-ta, Catarina, acum a murit pentru prima dală ? Te înşeli ’ Io de mult o vedeam cum murea. Erai copil, nu înţelegeai ce era maică-ta cu treizeci de ani în urmă. Viscol, mă, viscol ! Ardea cum arde o pădure şi trosneşte şi aruncă văpăi de împurpurează cerul. Aşa era ea ! Apoi am tot văzut-o cum murea, încetu cu încetu. Din cînd în cînd, noaptea, în vis sau treaz, o căutam pe cealaltă, de care mi-era dor. îmi venea să plîng de tristeţe şi de durere. Dorul mi-l alina tot ea, în felul ei, cu palma înăsprită de muncă. Parcă mă înţelegea şi mă dojenea. Mă obişnuisem şi începuse să-mi placă, începînd s-o uit pe cealaltă. Da a murit din nou. A apărut în locul ei o femeie greoaie, bătrînă, de nădejde. Sprijinul bătrîneţii mele. După aia ştii ce-a urmat... ai văzut şi tu cum arăta... nevasta mea, mama ta... Io mă mir cum nu înţelegi tu, băiat învăţat, schimbarea omului ! Şi de ce ne obişnuim noi, binişor, cu moartea ălorlalţi. Tu crezi că pentru mine a fost puţin moartea Ca- tarinei de acum treizeci de ani ? Dacă aş ii fost plîngăcios, aş fi plîns-o atunci. Catarina aia bătrînă şi bolnavă, care a murit acum, mi-a făcut şi ea un rău – m-a lăsat singur. Şi nu că vreau să spun, dar să ştii, singur mult n-o duc, deşi am putere. Puterea omului se sprijină pe un fir de pai. Io pă ăla nu-l mai am...“ îşi turnă singur bere şi mai goli un pahar, cu aceeaşi uşoară plescăitură de satisfacţie, după care, dînd să se înţeleagă că şi-a făcut suma şi că e timpul să plece, adăugă : „Nu ştiu dacă tu, mă băiatule, ai paiul ăla. Te apucă un fel de disperare, şi după capul meu bătrîn tu nu prea ai dat încă de bine. Să ştii dă la mine, oricîte flori ai mînca nu te saturi... Mai bună e o fleică în sînge”. Bînd şi ultimul pahar se ridică, drept şi neclintit, cu un ochi plin de orgoliu spre chelnerul ce făcea socoteala, şi cu altul îngîndurat, încărcat de amărăciune, spre fiul său.

Vlad se gîndea uimit cît de repede reuşise Gigi să transforme salonul, înalt cît o catedrală, în atelier. Pardoseala şlefuită se

umpluse de praful de piatră împrăştiat de maşina de polizat, de aşchii subţiri de marmoră şi de bucăţi **de** părnînt uscat. Dormeau sus, pe punte, în cuşefe cu paturi suprapuse şi cu hublou de vapor, nu numai pentru că salonul se aglomerase cu pietre şi lemne de tot felul, ci şi pentru că, din ce în ce mai des, în atelier rămîneau pînă noaptea tîrziu musafirii. Gigi îşi făcuse destul de repede relaţii printre personalităţile plasticii bucureştene, conştientă că uşurinţa cu care legase aceste „prietenii“ **nu se da**tora talentului ei, reputaţiei **sale** artistice încă **departe de a fi** conturată, ci poziţiei soţului. Lucrul nu părea să o deranjeze, dimpotrivă, cunoscîndu-şi atuurile se arăta dispusă să le exploateze cit mai intens, să stoarcă din ele toate beneficiile. Dealtfel, şi aceasta îl mira cel mai mult pe Vlad, se părea că – în pofida lipsei de autoritate artistică – alegerea cercului recent **impro**vizat o făcea totuşi ea, şi încă pe baza unor criterii dintre cele mai exigente. Printre obişnuiţii atelierului Cernea descoperi, **de** pildă, un sculptor mai vîrstnic, cunoscut prin lucrările portretistice făcute regelui Carol al II-lea. Scump **la** vorbă **pentru că era** deplin conştient **de** valoarea memorialisticii **sale** orale şi **deprins** să o vîndă la un preţ ridicat, cu un puternic umor nativ, a cărui principală calitate consta în faptul că viza în primul rînd **pro**pria persoană, posedînd o mare facilitate, probabil tot înnăscută, sau însuşită, de **a** manevra paradoxul, chiar **dacă numai** formal, acest aproape bătrîn maestru reprezenta un impresio- nmt blazon pe frontispiciul proaspătului salon artistic al lui Gigi. Vlad constata **că** nevastă-sa **reuşise să** achiziţioneze, **de** asemenea, mai bine zis să aleagă dintre ofertanţi, un critic afirmat tot între cele două războaie, **ce se învîrtise şi el** în **înalta** societate. Omul manevra dezinvolt noţiunile cele **mai** preţioase şi sonore, cele mai bizare şi contorsionate asociaţii **de idei,** încît **Vlad** îşi închipuia **că greu se putea găsi un interlocutor** în stare nu numai **să** marcheze **vreun** punct cît **de** mic în **con**fruntarea cu el, **dar** măcar să-i reziste o partidă întreagă. **Dis**punea **parcă de** un **fel de aparat electronic, programat să culeagă**

3 – Pumnul şl palma, Cartea a doua

şi să combine cuvinte străine unele de altele şi contradictorii, ob)igîndu-1e să trăiască într-o stranie vecinătate şi să se organizeze în idei absolut neinteligibile, dar cu cea mai perfectă aparenţă de logică. Pe aceştia doi îi completa un pictor între două vîrste, gras, placid, mereu zîmbitor, considerat un fel de punte de legătură între generaţii, portretist la origine dar atras mai recent de moda compoziţiei, original prin aceea că nu acorda cuvintelor nici cea mai mică însemnătate. Asculta paradoxurile şi arabescurile, uneori de-a dreptul delirante, ale celor doi, cu aerul că totul este îngrozitor de banal, şi găsea puterea, fără nici o aparenţă de efort, să le răspundă imperturbabil, eu fraze simple, parcă de arierat, dar debitate cu aerul cel mai sigur din lume. Se constituia practic într-un fel de îmblînzitor al celor doi, iar duşul administrat uneori, în special criticului, consta nu din vorbe, ci din aerul său calm, bonom, accentuat de priviri atît de placide încît deveneau dezarmante.

Veneau apoi, la rînd, în ordinea alcătuită de Cernea, cei tineri. Un estet slăbănog, hieratic, cu părul lung şi rar, decolorat – personaj parcă de pictură murală bizantină. Monologa rar, cu ochii răsturnaţi ca în transă, formule oraculare, ca un sfinx. Dacă îl asculta atent, dincolo de ermetismul expresiilor, Vlad putea descoperi o anumită coerenţă a gîndirii, spontaneitate a ideilor şi un instinct rafinat, poate deplasat în vremea aceea, dar de natură să ridice mult ştacheta discuţiilor estetice. Nu dispunea însă de energia şi-perseverenţa necesare pentru a-şi impune punctele de vedere, ba de multe ori, şi lucrul acesta îi stîrnea în cel mai înalt grad interesul lui Cernea, lăsa impresia că pune el însuşi la îndoială şi chiar desconsideră propriile opinii, distilate cu atîta migală în alambicurile creierului său. Din noua generaţie se mai pripăşise în acest ,,salon", cum începuse să-i spună Gigi mai în glumă, mai în serios, un pictor în vogă prin vehemenţa cu care propunea opiniei publice şi

îşi susţinea, **în** pofida orientărilor estetice oficiale, naturile moarte, dealtfel destul de delicate. Cu o logică derutantă prin îndrăzneala ei, pretindea că genul ce-l practica reprezenta **adevărata artă re**voluţionară **proletară. îndesat, mărunt şi iute, ca un cîine ţără**

nesc, tot timpul agitat, **posedat de** o energie debordantă, un fel de om-buldozer, cum îl botezase Cernea, demola cu o plăcere sarcastică orice subtilitate, declarînd **că** lut îi mirosea urît, **călca** în picioare fără milă, compromiţînd şi demonetizînd, orice pretenţie de rafinament. Nu-l stăpînea nici un fel de complex în faţa spectacolului culturii şi inteligenţei, dimpotrivă, stăpînea el un fel straniu de a intimida aceste virtuţi. Prin judecata frustă, liniară, prin caracterul pietros, dintr-o bucată, făcea ridicolă orice pretenţie **de** interpretare sofisticată **a** lucrurilor pentru care el avea reprezentări clare, nete. Impresiona de asemenea printr-o uriaşă capacitate de a absorbi orice băutură alcoolică, **fără** să-şi altereze cu nimic felul de a fi, devenind doar ceva mai vulcanic, mai intempestiv şi mai intolerant, dar în aceeaşi notă **a** comportamentului. Sentimentul dominant afişat de el era **ge**nerozitatea, solidaritatea umană, pledînd în nouăzeci şi nouă Ia sută **din** cazuri nu pentru interesele sale, ca dealtfel nici pentru cauze abstracte, ci pentru colegi fără comenzi, fără câştiguri, fără mijloace de trai. Se făcuse cunoscut pentru uşurinţa cu care **pă**trundea în cabinete şi cancelarii unde, cu vigoarea dezinteresării, obţinea pentru tovarăşi de breaslă, cel mai adesea doar simpli cunoscuţi, un minim necesar supravieţuirii şi continuării acelei vocaţii precare, bună doar să-i ducă la inaniţie şi mizerie, în ¡ cest „cerc", titlul de „maestru" – întreţinut în afară cu un rer distant, superior – se decretase temporar abolit. „Să nu ¡ud aici – spusese marele critic Piuaru, George Piuaru can, în ciuda celor peste şaizeci de ani ai săi, nu fusese **încă** atins aproape deloc de bruma bătrîneţii, doar un uşor foşnet părea să scoată pielea lui, ca frunzele în ultimele zile ale

verii, dînd impresia că sînt prea coapte de soare, în realitate împu- ţinîndu-şi seva în nopţile lungi, pline de singurătate şi **de** presimţiri funeste –, să nu aud aici, spusese el, în acest **forum el** minorităţii dezinteresate, de ipocrita litanie a vulgului artistic, preocupat nu să-şi adore cu **adevărat** eroii, ci să-şi **pregă**tească scara de fum **a** propriei vanităţi. Să nu aud... Lăsaţi-mi acest liman de severă descuamare a deşertăciunii, depusă **pe**

noi **ca o materie cornoasă, aceeaşi ca în** copita lucifericâ. **Nu** sînt aici decît Gcorge, să fim înţeleşi.“ Nu-l contrazisese nimeni. Dimpotrivă, portretistul regal îşi răsturnase capul pe spate, un cap **mare,** bolovănos, şi, icnind scurt, sarcastic, fără sâ-şi pri**veascâ** vechiul prieten, adăugase : „Tn ce mă priveşte, spre deosebire **de George,** nu **am** acordat şi nu acord acestui titlu nici cea mai mică însemnătate. Iată motivaţia mea, poate prea simplă pentru anumite gusturi, dar, cred, suficientă pentru a mă scuti s-o susţin printr-o... printr-o comunicare academică“. Portretistul Dragoş Someşanu icnea uşor, răstumîndu-şi din nou capul **pe** spate – un semn discret al dispreţului faţă de preţiozităţile criticului, interpretat de neavizaţi drept amicală jovialitate. **„Dacă soarta** n-ar fi fost atît de vitregă cu mine – **adăuga** el, cu **o** sclipire autoironică în priviri –, ar fi trebuit să devin un maestru al şiretlicurilor pontificale. Bietul tata, dumnezeu **să-l** ierte, **se pare că a fost** primul care şi-a dat **seama de adevăratele mele** virtuţi **şi vocaţii,** căci pe cind eram copil **mă** hărăzise carierei **eclesiastice. Mă visa episcop. O ase**menea autoritate se **cîştigă** însă **greu, şi** în **prunul** rînd **modelînd** toată viaţa propriul tău. cap, nu **plăsmuindu-Ie stîngaci pe ale** altora dintr-un **bulgăre de pămînt, cum facem** noi, sculptorii“. **Dragoş Someşanu se mindrea a fi descendentul unui ţăran bănăţean.** Cu trupul **său gras, masiv, dar** nu diform, cu **o gură mare,** mobilă şi mereu **lucioasă, parcă abia ar fi terminat de mîncat** nişte bucate **grase şi** gustoase, **dar** în acelaşi timp indicînd şi plăcerea de a-şi savura ironiile plasate cu multă abilitate, ca **un** jucător mingea în coşul **de** baschet, **putea fi luat drept un satir** bătrîn sau un iconoclast de **paradă.**

Măgulită de noile ei cunoştinţe, **mîndră că putea găzdui o ase**menea faună rară, Gigi creştea tot mai mult în ochii ei. **La aceasta** contribuiau şi **elogiile** recoltate, **din** cind în **cînd, de la** maeştri, formulate ce-i drept în

treacăt, cu destulă parcimonie, cît şi sentimentul că orizontul culturii ei **plastice se lărgea de la o** zi la alta. Discuţiile la care participa, **mai** mult ascultînd, oricît **de** încîlcite, **bombastice sau sterile, 1 se părea că o îmbogăţesc şi**

o exersează **pe** o claviatură nouă **a** gîndirii. Ca cei ce au reuşit să treacă **de** la pasiunea pentru muzica uşoară, la audiţii simfonice, înregistra cu o vie bucurie sporul ei de receptivitate, obţinut într-un interval foarte scurt. Gigi se vedea plonjînd direct în elita breslei – la marginea căreia se aflase pînă nu **de** mult intimidată şi complexată. Această topire dintr-o dată **a** distanţelor începuse să 1 se pară firească, în mintea ei estompîndu-se încetul cu încetul ideea că ceea ce se întîmpla avea o anumită legătură cu Vladi.

îşi primea obişnuiţii casei seara. Lăsa deschisă enorma uşă de sticlă **a** „atelierului" spre grădina suspendată, îmbălsămată de parfumurile primăverii – maeştrilor nu le plăcea *„plein* atr-ul" de deasupra Căii Victoriei, preferau să stea răsturnaţi comod în fotoliile adinei din penumbra spaţioasei încăperi —şi se ducea să pregătească gustările şi sticlele cu vin. Apoi, pre- textînd că lumina scăzută a crepusculului o ajută să descopere **şi** să retuşeze erorile din lut, mai migălea puţin la macheta aşezată pe masa rotitoare. în acest răstimp îi lăsa pe maeştri să intre în atmosferă, să se încălzească, ea participînd doar cu o ureche atentă şi cu mici grimase ca nişte discrete exclamaţii de surpriză, ilaritate sau aprobare. Cînd se întuneca bine, îşi stropea lutul cu apă, îl învelea în celofan, aprindea luminile şi, retră- gîndu-se să-şi spele mîinile, se reîntorcea cu braţele pline de sticle şi tăvi. De obicei se repezea s-o ajute pictorul Stan Lem- nete, considerîndu-se poate cel mai tînăr, în ciuda părului bine încărunţit şi a obrazului buhăit şi flasc. Vlad găsea că privirile ochilor săi mari, bulbucaţi, dar foarte vii, ca de viezure, completau de minune agilitatea neobişnuită **a** trupului bine **legat.** Vorbea repede, cursiv şi exact, dar ceva în dicţia sa îi amintea lui Cernea de huruitul unei mori măcinînd în gol. Inepuizabil în informaţii şi anecdote, vibrant şi combativ în opinii, **lăsa** totuşi impresia unei atitudini de suprafaţă. Impresionat la început de ceea ce i se păruse a fi mobilitate

spirituală şi forţă a temperamentului, Vlad asculta cu indiferenţă şi plictiseală tiradele lui retorice. **Gigi însă se** lăsa **amăgită de** cuvintele **sonore, adunate în torente** scurte, **ca nişte mici cascade, şi** continua **să-l** urmărească plină de curiozitate uşor **năucă.** Stan Lemnete **sărea** în intîmpinarea lui Gigi smulgîndu-i aproape, din mina pe care **o sărută** cu graţie şi dextorita'e, din zbor, sticlele, precipitîn- du-se să le deschidă eu un tirbuşon complicat, nelipsit din buzunarul **său** încăpător **în** care zornăiau tot felul de obiecte. Se ridica, de asemenea, greoi, cu o politeţe studiată, reţinută dar mai preţioasă, tînărul critic Armând Amăutu, proaspăt conferenţiar la Institutul de arte plastice. Cam sub patruzeci de ani, costeliv şi spălăcit, de o constituţie fragilă, mingîin- du-şi grijuliu părul lung şi rar, fără nici o culoare, cu ochi şterşi, parcă acvatici, se mişca leneş, afectat, reuşind **să ex**prime, cu stîngăcie însă, nepăsare şi siguranţă de sine. Gigi observase, sub toate acestea, o nervozitate abia ţinută în frîu, o tensiune pe care nu reuşea s-o consume nici vorbirea lui moale, înceată, de pastor – nu ridica niciodată vocea, părea total lipsit de energie şi combativitate, un intelectual pacifist, mizînd numai **pe forţa** îmblînzitoare **a** ideii, **neeprijinită** de nici **un** artificiu –, nici gestica **sinuoasă, dezordonată, golită de pa**siune şi hotărîre. Această nervozitate se trăda **însă –** şi **îi tre**buise **un** anumit timp lui **Gigi pentru a observa –, într-un. uşor** tremolo al vocii şi **în degetele lungi** şi subţiri **ce parcă** nu reuşeau **să** atingă dintr-o dată obiectul **dorit,** plutind **imperceptibil** pe lingă el, avînd nevoie **de o sforţare pentru** a-l nimeri. **Armând** Amăutu lua din braţele lui Gigi tăvile cu gustări şi le **aşeza** pe măsuţa din **faţa** fotoliilor, căutînd îndelung locul cel **mai po**trivit. Maeştrii **protestau** convenţional **la apariţia bunătăţilor,** dojenind-o **galant pe generoasa gazdă. Cu** timpul **însă renunţară** la această risipă de „bune **maniere"** şi, **ca** nişte **adevăraţi** înţelepţi, tratară chestiunea cu **cea** mai **desăvîrşită naturaleţe.**

La început, **Gigi** se cam ruşinase **de** atelierul eî **sărăcăcios,** improvizat, evident nesatisfăcător pentru o atmosferă boemă, neaîcătuind acel cadru de dezordine, de **pod** cu vechituri inutile destinate **să** odihnească ochiul, **să** îndemne **la visare, să te facă să descoperi** pentru a **suta oară, să** zicem **într-un cap de gips,** intr-un bolovan de rîu şlefuit, sau într-un crochiu, noi **ex**presii şi semnificaţii şi noi faţete ale talentului prin natura sa inepuizabil în surprize. Cele cîteva lucrări ale sale, cu oricîtă artă a mimării dezordinii ar fi fost împrăştiate prin vasta Încăpere, nu puteau şterge supărătoarea impresie de curăţenie, eleganţă şi mondenitate, de salon veritabil. îi vedea, sau şi-i închipuia, stînjeniţi de convenienţe, stînjeniţi că nu se puteau tolăni cu acea totală neglijenţă profesională, incluzînd şi scuturarea scrumului pe podea, strivirea ţigării fumate de braţul scaunului, aruncarea cojilor pe jos. în scurt timp, se văzu însă înzestrată, într-un consens tacit, fără nici o ostentaţie, cu o mică recuzită considerată elementară pentru un atelier adevărat. Semnalul îl dăduse criticul George Piuaru ; sub pretext că participase la o licitaţie de obiecte de artă, în calitate de consultant al unui colecţionar, şi dădu numele unui cunoscut matematician membru al Academiei, şi că descoperise acolo, la un preţ derizoriu, ceva deosebit, dezveli cu gesturi aproape magice, <le sub bucăţile de jurnal în care fusese înfăşurat, un gips al măştii mortuare a lui Eminescu. Gigi nu-şi putu opri un strigăt de emoţie şi bucurie. Neştiind unde să-l pună, fu sfătuită să-şi confecţioneze o panoplie din seîndură ordinară, de preferinţă ve- he, şi s-o fixeze în perete urmînd ca, încet, încet, s-o acopere în întregime cu măşti. Dragoş Someşanu. sculptorul, aduse şi el într-o seară, într-o paporniţă de papură, un bolovan de rîu din piatră roşie, destul de mare şi greu. Observînd că Cigi se uita cu interes la paporniţa ţărănească, vopsită în motive populare, i-o făcu şi pe aceasta cadou, găsindu-i imediat locul. Pictorul Boieriu îi oferi la rîndu-i cîteva străchini şi oale bine patinate, pretinzînd pentru expunerea lor un fel

de policioară bătută în zid, apoi Lemnete, maestrul naturilor moarte, îi aduse un macat vechi, ros şi decolorat, susţinînd că **l-a** primit de la mănăstirea Căldăruşani, şi un fel de **ladă** mîncată **de** carii peste care întinse macatul. în sfîrşît, rafinatul Amăutu li prinse în pioneze, într-un colţ al atelierului, cîteva litografii franţuzeşti, destul de deteriorate, după Cezanne, **Van Gogh** şi

Degas. în felul acesta, sediul noului cerc plastic începu să capete o înfăţişare cit de cît adecvată, obligînd-o pe Gigi să ducă mai departe operaţiunea, să adune fără încetare tot felul de relicve, propunîndu-şi, desigur, ca în cel mai scurt timp să adauge şi roadele propriilor sale eforturi creatoare.

în această ambianţă se desfăşurau acum discuţiile de seară, prelungite uneori tîrziu, cînd Cernea lipsea, sau dimpotrivă, cînd acesta, dornic de destindere, se lăsa antrenat în cozeriile interminabile ale maeştrilor. Gigi se arăta **foarte** mulţumită cînd soţul ei putea participa la şedinţele cercului. Atunci se ambiţiona să se evidenţieze într-o postură de artist asimilat, jucînd un rol mai activ în discuţii. **Totodată,** observa că în prezenţa lui Vladi şi **rîvna** maeştrilor **era mai** mare, străduindu-se la rîndu-le **să** strălucească mai mult, **iar** dezbaterile, deşi tot abracadabrante, dobîndeau un spor de substanţă. La aceasta contribuiau fără îndoială, şi intervenţiile pătrunzătoare ale lui Cernea, primite **totuşi** cu **imperceptibile grimase** de agasată ne**răbdare.**

Vlad constatase că semnalul de plecare îl dădea invariabil Nicolae **Boeriu,** mereu **cu aceeaşi** banală propoziţiune pe **buze: „Mă, dar** musafirii **trebuie să mai şi plece", rostită cu aerul** că e **un** fel de zicală **populară şi ca atare fără replică. Gigi nu-şi** putea explica faptul **că** niciodată nu **se întîmpla să vină numai o** parte din maeştri şi ceilalţi să lipsească ; **ori veneau** toţi, ori nu venea nici unul. în unele zile îşi **făcea degeaba preparativele,** dacă nu apăreau **pînă în** jurul **orei** douăzeci, ştia **că nu trebuie** să-i mai aştepte.

Soseau la intervale destul de scurte şi dacă **n-ar** fi fost atît de distraţi, de deosebiţi, **mai ales de individualişti, ar fi** putut crede că se pun **de** acord.

Gigi găsea că factorul incitant **al dezbaterilor, cel** puţin **la** început, imediat după ce se **strîngeau,** îl constituia **Lemnete. El** aducea tot **felul** de ştiri de ultimă **oră** şi **le prezenta** într-o **manieră** atît de combativă, în **sens protestatar sau partizan, îndt,** oricît **de** insignifiante, nu puteau **lăsa pe nimeni indiferent Astfel se aprindea scînteia polemică şî se deschidea apetitul pentru interpretări, reflecţii şi abstractizări. „Lui Chiuaru, spunea el, de pildă, Uniunea şi Ministerul i-au amînat din nou expoziţia. Pentru a milioana oară,** domnule 1 **Am fost astăzi cu** el de mină la preşedinte. Cum e posibil, tovarăşe ? i-am spus. Pentru unii mumă şi **pentru** alţii ciumă ? **Ţara românească nu poate să asigure o** pîine tuturor artiştilor ei „Şi, şi **ce-a zis** preşedintele ?“ **se lăsa** prins în momeală **George** Piuaru, **ama**tor de cancanuri, de **detalii** compromiţătoare vizînd viaţa rangurilor oficiale. **„Ce** să zică ?“ striga Lemnete, **nerăbdător să** relateze în primul rînd ceea ce **zisese** el, **sau ceea** ce **pretindea** că zisese. „De ce, tovarăşe preşedinte, de ce de atîta vreme lucrările **acestui** pictor **de** talent sînt ţinute **pe** tuşă ? Cine e interesat ca acest om – care mănîncă de o săptămînă de zile **numai** pîine goală – să-şi ia lumea în cap **sau** să-şi pună **capăt** zilelor ? Cine sînt aceia cane doresc să vadă artiştii români cu laţul de gît „Şi preşedintele ce zicea, domnule ?“ **repeta Piuaru,** bine încins de imaginea unui preşedinte al Uniunii pus în faţa acestei dileme tragice. „Tu nu ştii ce zice preşedintele ? intervenea meditativ Someşanu, străduindu-se să pară absolut obiectiv. Preşedintele nu are forţa morală necesară pentru a înţelege drama unui artist. în al doilea rînd, el este o expresie a **neanti-** zării actului de răspundere. Actul de răspundere **implică atît** conştiinţa, cît şi puterea, iar el a transformat **această ecuaţie** în puterea **de** a-şi asigura propria **longevitate a** puterii.” **Labil,** Piuaru se vedea

deodată mai ispitit de jocul paradoxului, propus de Someşanu, decît chiar starea de criză a preşedintelui. „Da, Dragoş dragă, uite aici greşiţi voi, punînd în ecuaţie aceşti termeni antinomici. în mod dialectic, nepăsarea se află dincolo de mişcarea centripetă a puterii, acea mişcare ce preia şi adună elementele de forţă aflate în stare de dezagregare, sau măcar de incongruenţă, şi le propulsează către propriul nucleu pentru a-l spori nu numai energia, ci şi masa. Aici e o chestie elementară de mecanică cuantică. Dacă vrei, o imagine plastică a acestui fenomen o găseşti chiar în nebuloasele vegetale sau astrale ale picturii lui Van Gogh.“ îşi îndrepta privirile spre litografiile dăruite Iui Gigi de Armând Amăutu şi demonstra : „Vedeţi aceste flăcări roşii, verzi, galbene, ce parcă îşi ascund capul în propriul lor cuib ? Nu sînt ele forţa egoistă, mereu întoarsă în ea însăşi, adunînd şi depozitînd fără încetare, pentru a-şi lărgi cercul ? Van Gogh a intuit însă că aceste cercuri de foc trăiesc intr-o autonomie precară, ele fiind opuse unele altora orintr-o mare rivalitate, şi oricînd se poate produce procesul de înghiţire, de translaţie a unui nucleu mai slab într-aitul cu o putere de atracţie şi o mişcare centripetă superioară. Aceeaşi imagine plastică o putem găsi, de data aceasta într-o altă formă, aparent pasivă, aş zice, la Paul Klee“. Lemnete folosea răgazul acestor digresiuni, pentru care nu se dădea în vînt, dar pe care nici nu le întrerupea, pentru a-şi umple – spre satisfacţia lui Gigi – de două sau de trei ori paharul cu vin în vederea intrării într-o altă fază a programului său de manifestare. Tonificat, se ducea să examineze, cu o exagerată căldură colegială, bucata de lut în care degetele lungi şi subţiri, aspre, ale lui Gigi, mai încercau încă să trezească o scînteie de viaţă. După un cuvînt de încurajare – aşteptat cu o ascunsă nerăbdare de Gigi –, dar rostit şi cu o prea evidentă dorinţă de a fi persuasiv, se tolănea pe unul din fotolii şi cu un briceag pe care-J scotea din buzunar începea să desfacă nucile în jumătăţi egale, oferind galant primele

miezuri dezghiocate **gazdei.** La aceste sindrofii Lemnete nu mînca decît nuci şi nu bea decît vin roşu – orice altceva îi strica buna dispoziţie, îl făcea irascibil. Gigi îşi **încorda atenţia pentru a putea urmări** discuţia, derulată tot mai încîlcit şi devitalizat, **alimentată, sau** mai bine zis dezalimentată **de vocea** blîndă, **serafică aproape, a** lui Armând Arnăutu. în **ce priveşte teoria** nucleelor puterii, **a** lui Piuaru, el nu avea nimic **de** spus, dar în privinţa **semnifi**caţiilor **aşa-zis** ştiinţifice **ale** picturii lui Van **Gogh,** şi cu **atîtmai** mult a lui Klee, exprima opinii cu totul diferite **de ale maestru**lui mai vîrstnic. „Eu aş distinge, articula **el într-un fel de som-** nolenţă psihică, întinzînd **mîna să** apuce **o tartină şi abia nime-** rind-o, o altă **emergenţă** în aceste volute **vangoghiene,** şi **anume zbaterea marilor energii cosmice, indiferent de regn, pentru întreţinerea vieţii prin propria lor dispariţie. Eu aş vedea aici, mai degrabă, tragedia forţei naturii ce se pierde într-o mişcare de** înălţare contorsionată, **disperată ca orice** dăruire, conştientă **sau** nu...“ Piuaru îl întrerupea, afundîndu-se într-o explicaţie atît **de** complicată, încît evident el **însuşi** nu mai ştia **ce avea să spună** în **secunda** următoare. **Gigi se temea să** nu-I **vadă alune-** cînd de pe această **muchie de cuţit, dar, spre surprinderea şi** în- cîntarea ei, tocmai **acest** pericol se părea că-i **dă puterea de a continua să depene firul, subţire ca de păianjen, şi tot mai greu** vizibil, al ideii sale. Atunci intervenea sarcastic Dragoş **Some-** şanu, aflat de asemenea la al treilea sau al patrulea pahar de vin roşu, icnind scurt, cu capul său mare răsturnat **pe spate** şi cu **aceeaşi detaşare ce** vroia să acrediteze ipoteza capacităţii lui de obiectivare **totală. „Arta, dragii mei,** este prin excelentă interpretabila, şi cu **asta nu v-am** oferit, **desigur,** decît **un** truism, şi **icnea** din nou cu strălucirea aceea **unsuroasă, de mincare bună, pe gură.** Voi însă păcătuiţi prin încercarea **de** a c talmudiza. Fiecare din voi este – şi îşi ridica ochii scînteind **de** ironie spre tavan – un tom somptuos şi foarte

doct, dar perfect închis. Acesta e riscul de a **vă** edita **în manuale** estetice – ele devin o cuşcă pentru gîndirea voastră. De aceea eu prefer să rămîn împrăştiat prin expoziţii şi muzee, prin albume **şi re**produceri. Aceasta mă lasă liber, împovărîndu-i **pe** alţii **cu gîn-** durile mele, materializate şi dăruite **generos – cum spunea** adineauri Armând." Senin, ca şi cînd tot restul convorbirii **ar** fi fost sub nivelul său, şi **de abia** acum **considera** onorabil **să se** amestece, Boieriu completa : „Şi eu am lucrări în muzee, însă sistemul actual de achiziţie mi **se pare greoi** şi **arbitrar. Vorbind** despre «darul generos», Dragoş **a** atins **o chestiune delicată. Eu** cred că e suficient darul efortului **creator depus în atelierul meu.** Treaba asta, da, **o fac** pentru **popor, pentru ţară ! În rest e un** contract de vînzare-cumpărare **ca** oricare altul. **Dacă acest con**tract funcţionează bine, tu critic, **sau** tu achizitor, **sau tu cetăţean, eşti** liber **să-mi judeci opera cum vrei, cum te taie capul, cum te ţin curelele". Lui Gigi nu-i prea plăcea acest mercanti-**lism al lui Boieriu, părîndu-i-se că el cădea ca un duş rece, **peste** plăsmuirea eterică ce plutea în atelier, înjghebată cu atîta mi**gală** şi consum de materie cenuşie. După asemenea cuvinte se aşternea tăcerea şi pentru a o umple toţi simţeau nevoia **să mestece** sandviciurile **pregătite de** Gigi, răsturnîndu-se şi mai înmod în fotoliile adinei şi moi.

Pentru relansarea discuţiei era nevoie de un nou impuls violent, combativ, pasional al lui Stan Lemnete, întotdeauna dispu- nînd de o bogată cazuistică de actualitate, servind ca punct de plecare pentru noi expediţii temerare în teritoriile gîndirii abstracte. Gigi ştia că Stan Lemnete urma să termine prin **a** deveni, sub influenţa vinului roşu, duios, coarda lui suflet**ească** neliniştită, combativă, continuînd să vibreze, dar într-o tonalitate nouă, apropiată de **o** suferinţă impersonală, de un plîns general uman. **în asemenea momente** cuvintele lui se **frazau** într-un **mod** neobişnuit, grupîndu-se nu după legile gra-

maticale, ci după suflul lui sentimental intermitent, îneît un neiniţiat cu **greu ar îi** putut prinde înlănţuirea **gîndurilor,** dacă exista cumva vreuna. ,,Vă **iubesc,** spunea el, şi aş **da** tot ce am, şi cămaşa **de** pe mine aş da-o... pentru că nu atît ce am contează, ci ce simt... Oamenilor **le-ar** trebui atît **de** puţin... **şi asta** mă răneşte, mă răneşte mult... **Altă** dată aş **fi** fost un Mecena, sau un Nero croit invers, nu spre pîrjol, **ci spre alinare... pentru** că tot ce faceţi voi... vreau să spun noi, artiştii, e minunat şi fără această hrană lumea ar muri... Răceală, răceală... şi **lăcomie,** şi toate... Iată de ce vreau să creez ceva măreţ, grandios... şi voi, şi voi puteţi, căci sînteţi o forţă, **şi** revoluţia în **asta constă... în** această lumină şi în această căldură pe care numai în **natură le** poţi găsi, în marele, răscolitorul peisaj... acolo **pun** eu **sufletul** umanităţii... încă de cînd **eram** copil şi **biata mamă muncită şi** slabă şi tata... îmbătrînit şi vlăguit... şi atunci mi-am **spus :** toate astea trebuie să le **redai** oamenilor, să le arăţi lumii... şi **să porţi** drapelul sfînt al revoluţiei.“ Ceilalţi, moleşiţi, sleiţi de **vorbă şi de zbor înalt – spre disperarea lui Gigi –, ascultau cuvintele lui Lemnete doar ca pe o melodie, nemaiinteresîndu-i sensul, nemaistrăduindu-se să tălmăcească lunga parabolă, ci lă- sîndu-se furaţi doar de inflexiunile liturgice ale vocii. Some- şanu icnea sarcastic monologînd : „Pictorul este inferior predicatorului. Artei îi lipseşte spiritul samaritean, arta e egoistă pentru că vrea să-şi asume totul. Predicatorul dă de pomană cuvinte, iar cuvîntul satură mai mult decît culoarea sau forma – acestea sînt ca o strachină smălţuită goală în care degeaba întingi, în timp ce cuvîntul e un dumicat[1]'. Gigi tresărea iar de bucurie că jocul reîncepe, dar Piuaru şi Boieriu nu reacţionau, ambii con- siderînd, desigur din motive diferite, opuse mai bine zis, că su- fletismul cvasimistic e lamentabil, ţine de instincte primare, nu de intelectul evoluat. Armând Amăutu filtra şi el priviri contrariate, uşor împăienjenite, nerecunoscînd drept de cetate decît gîndirii estetice pure. Nu-l**

deranja incoerenţa Iui Lemnete, ci facilitatea improvizaţiei sale, caracterul dubios al filosofiei lui rurale. Dar bagatelizarea formei şi culorii de către Someşanu nu-l putea lăsa rece. întindea mîna ce-i tremura imperceptibil spre o mică reproducere după Rouault şi cu buzele livide, aproape imobile, rostea ca pentru sine : „Culoarea ! Iată culoarea ! Toate esenţele universului sînt condensate în aceste urme divine de pensulă. Nimic nu poate egala acest răscolitor melanj de sune t impregnat în forme, şi de lumină descompusă în note vag- neriene“. Dar el nu găsea destulă vervă pentru a-şi susţine teza şi, cu un gest ermetic, de şaman, abandona. Pentru seara aceea, ceea ce fusese de spus se spusese şi venise timpul s-o lase singură pe tînăra şi frumoasa gazdă căzută pe gînduri.

într-una din serile acelei primăveri pline de dulceaţă, îmbătătoare, Cernea veni acasă aproape odată cu musafirii. îi plăcea această societate, deşi o găsea puţin desuetă în modernitatea rafinamentului ei. Se gîndea însă că, în fond, combinaţia de vetust şi aspiraţie novatoare constituie însuşi modul particular de a fi al artiştilor, şi i se părea că tocmai aici rezidă originalitatea lor. în relaţiile oficiale, determinate de natura şi obligaţiile muncii sale, ajunsese să cunoască numeroşi oameni de artă. În conclavul de la etajul **al** doisprezecelea descoperea **însă** intimitatea acestor oameni, ceva din parfumul boemei, **redus** desigur la aspectul intelectual, acesta fiind dealtfel şi cel mai interesant din punctul de vedere al lui Cernea. La început, **grupul** celor cinci fusese cam reticent faţă de direc**torul** general, şi de aceea lui Cernea i se păruse convenţional **şi** fad. Raporturile lor se modificaseră destul de repede şi **acum** Cernea simţea că cercul nu-I mai considera „străin”, ci „de-al casei“. începuse să le placă această „oficialitate“ **flexibilă** şi receptivă, dîndu-le un sentiment inedit de libertate **de** manifestare şi de demnitate. Vlad încerca să-şi explice schimbarea. Se **gândea** că, poate, în prezenţa lui,

artiştii aveau impresia că discuţiile lor contorsionate, patetice, distilate, expresia personalităţii lor descătuşată aproape pînă la volatilizare, **căpătau** cumva o certificare socială, ieşeau din sfera îngustă şi puţin tainică a nucleului, într-un cîmp public, dobîndind girul unei accepţiuni oficiale. în seara aceea Cernea îi găsi pe membrii cercului mai degajaţi ca oricînd. Păreau foarte siguri **pe** ei în desfăşurarea complicatului turnir de idei abstracte. **După** obişnuitele tirade ale lui Lemnele, vehement pornit împotriva a ceea ce el numea tendinţa conducerii Uniunii de a simplifica pînă la grotesc raportul dintre arta plastică modernă şi folclor, Piuaru se lansă într-o serie de consideraţii despre procesul obiectiv al sublimării culturii. „în cultură, zicea el, eu **văd** oglinda sensibilităţii emanată de fiecare epocă. Ochiul nu este autonom şi dogmatic, nu reflectă ca luciul apei sau ca suprafaţa rocii de bazalt o mică imagine a universului, încremenită. Ochiul artistului selectează mereu şi mereu alte unghiuri din infinitatea geometrică a lumii, în funcţie de întinderea şi fineţea spiritului, ele însele nestatornice, nu neapărat evolutive, **dar** perfectibile, într-un proces de interdependenţă progresivă **cu** natura. Ca atare, cantonarea chiar în mari vîrfuri ale sensibilităţii, cucerite în conjuncturi favorabile rare, provocate de **„n" cauze,** nu poate fi decît vătămătoare, pentru că în artă **nimic** nu se poate reproduce, totul trebuie recreat. Tirania modelului estetic duce **la moartea** inspiraţiei şi **deci a** artei, gloriile nu **pot** fi imitate, valoarea lor **stă în unicat,** noţiunea geniului defineşte curajul depăşirii antecedentelor, indiferent în ce materie." **Apoi, spre regretul** lui **Cernea, el alunecă repede** într-o acrobaţie a termenilor **pe care abia dacă din cînd în cînd** ■o mai putea controla. **„Vreau să spun, cădea el în tenebrele** acestei **perversiuni intelectuale, că există o logică perpetuă,** medie, ce permite **comunicarea în sfera speciei umane, şi o** superlogică, constînd din salturi istorice, uneori chiar **meta-** istorice, cînd cursul lumii **bălteşte ; ei bine, urmînd acest** fir conducător, de fapt uneori rupîndu-l, **întrerupîndu-l, arta**

produce resurse energetice noi, şi **ca atare şi o luminiscenţă deose**bită. Iată, **acesta e** miracolul, **şi în acelaşi** timp **legea** de fier a noului în **artă.“ Gura largă, destinsă a** lui **Someşanu începuse să** strălucească, cu acea **aparentă delectare culinară** ce **vestea** o **intensă** stare ironică, şi, **desfătîndu-se ca şi cînd s-ar fi pregătit să înghită o tartină cu icre negre, plescăi: „Arta, dragă George,** nu **e o lăcustă. N-o s-o vezi niciodată ţopăind** printre vacile mai slabe **sau mai grase ale** istoriei. **Şi această teorie a ta e tot de origine talmudică, numai că de o factură exasperată.** ; în lume nu există decît **un** singur **artist, un artist** colectiv **care se** perpetuează **într-o** ordine imperturbabilă. **Saltimbancii** lui **George,** se **adresă** apoi celorlalţi, îşi **rup** inevitabil cel puţin **un** picior **şi** şontîcîie, sprijinindu-se, **în** loc **de proteză,** într-o **pensulă sau** într-un creion. **Ca să** poţi să spui **ceva** nou, **trebuie să fi** di**gerat mai întîi tot vechiul. Şi în zilele noastre s-a încercat un** ■salt artistic abisal. **Dragă George, ştim unde ne-a catapultat – pe** deşertul cel **mai** arid...“ **„Eu aş zice – adăugă Boieriu –** că ne-a **dus** nu numai la impas **artistic, ci ne-a adus** şi **la sapa** de lemn. în **vremea** primului **război mondial un** tablou **bun se** vindea cu **o** mie de galbeni. **Pallady lua pe un** nud cît **iau** eu pe zece compoziţii uzinale. Sînt de **acord** cu **Dragoş, o** simplă continuitate **ne-ar** fi favorizat **incomparabil mai mult.“** Şi **Ar**mând **fu** de acord **că arta trebuie să se supună legii** continuităţii. „Cel puţin ca replică, **se** pronunţă **el. Chiar dacă vrei să negi, nu o** poţi face **fără a cunoaşte şi respecta valoarea** afirmaţiei. **A ignora** nu înseamnă a nega, ci a cădea în vid. Iată de ce creaţia noastră, lipsită de suportul unui antecedent prestigios – nu în fapt, ci în concepţia dirigentă •— n-a putut, în anumite forme **experimentale,** decît să reediteze o epocă primară.”

Cernea era atent nu atît la stilul afectat, cît la substratul ideilor, deoarece întrezărea în ele **o** stare de spirit nouă, o resurecţie a libertăţii gîndirii estetice, un

efort curajos, încă anevoios, bîjbîitor, **de a** elucida gravele fenomene petrecute în perimetrul culturii româneşti în perioada postbelică. Această schimbare de mentalitate îi **dădea** o **profundă** satisfacţie. **„Dar** oare, trecu el peste divergenţele **de** opinii ale interlocutorilor, limpezirea **aceasta,** cursul **acesta nou** de examinare critică **şi de reconsiderare a postulatelor artei –** atît teoretice, cît şi **practice –, se poate spune că s-a extins, a luat proporţii de** masă, s-a transformat într-un fenomen ? Sau constituie o excepţie, limitată, **să zicem,** la cîteva **grupuri de aeest nivel ?“** Lemnete şi Piuaru săriră să-l asigure că ei nu erau nişte izolaţi, şi circulînd în **aria largă a** obştei, **poate** nu chiar în **toate stra**turile, cunoşteau incontestabil pulsul **majorităţii.** Lemnete **pre**tindea că are loc un **proces de** conştientizare **spectaculos prin**tre plasticieni, **cu excepţia cîtorva** fosile dogmatice **cocoţate în** posturi de conducere, **hotărîte să-şi** apere **privilegiile. Amăutu se arăta** mai rezervat. El aprecia că factorul cel **mai progresist îl** constituia **în** momentul **respectiv atitudinea rebarbativă faţă de** dogmă *a* tineretului, **a ultimelor** promoţii, **dar** că în masă exista încă **o stare larvară,** apatie, oportunism, **teamă şi** o **dra**matică lipsă **de** intelectualitate. „Oricum, recunoscu el, se ridică un val nou, regenerator, irezistibil **şi** plastica **iese încet dar sigur** din **impas, se reîmprospătează.”**

În seara **aceea** au stat tîrziu. **Cernea vroia să afle din gura** lor **ce** provoacă **degenerarea** unei **arte, iar ei, încercînd să ex**plice, se contraziceau, alunecau **în teorii asociale** şi **atemporale –** cu predilecţie **Piuaru** şi **Arnăutu –** şi **din cînd în cînd.**

cu un inexplicabil complex de timiditate, aruncau vina pe ei înşişi, pe artişti. Someşanu – lovit, după cum **ştia toată lumea, pînă aproape de desfiinţare în** primii **ani ai deceniului – încerca să demonstreze că principalul factor destructiv în artă** e **o** anumită **mafie** spirituală internaţională, un cosmopolitism camuflat, **angajat într-o acerbă campanie de demolare a sen**timentului **naţional** reflectat **cu** predilecţie în **produsele spiri**tului. „Geniul speculativ **şi-a propus** să ucidă geniul **crea**tor – **spunea el. S-a urmărit** de fapt anestezierea spiritului **de conservare şi** luciditatea istorică a **popoarelor. S-a promovat** o **artă uniformizatoare, o** artă **a aservirii** naţionale. **Dogma nu este decît o formă, poate cea mai îndelung experimentată, a dominaţiei. Ce-a fost religia ? Ce-a fost statul absolutist ? Hieratismul medieval** exprimă **dogma creştinismului, iar acade**mismul **pe aceea a** burgheziei. Orice **dogmă** este un **prizonierat,** o **închisoare.“** Boieriu **avansa, ca de obicei, opinii mai simple,** mai pragmatice. „A fost un atac împotriva maeştrilor, **to**varăşe, spunea el. Au vrut **să le** scadă **cota** la **bursa valorilor.** Simplificîndu-se schema artei, s-a **deschis drumul** spre **primul** pluton tuturor impostorilor. Or ăştia nu **aveau** nici **preţ, pentru** că nu **ţineau la** autoritatea profesională. **Iar maestrul a trebuit** să accepte noua condiţie, sau să piară. Bineînţeles **că a ales de**căderea şi mizeria în locul pieirii.“

Deşi de multe ori se vedea îmboldit să intervină, să contrazică, să-şi expună propriile păreri despre suferinţele **prici**nuite **artei** de alienarea gîndirii **sociale,** atît **de** bine **cunoscută** lui – şi convins că ar fi putut explica mai **natural,** mai la **obiect** decit acest **grup de artişti –,** Cernea **se stăpînea. Multe din ju**decăţile **lor** î **se păreau** discutabile, altele **chiar**

puerile, dar îl interesa reflectarea experienţei amare **pe** care o **trăiseră, în propria** lor minte, **unghiul** lor de **înţelegere a fenomenului cul**tural **şi,** implicit, **al** celui **social.** Intuia **că artiştii se pregăteau să-şi redeschidă corola talentului, ca nişte flori după o secetă îndelungată, dar că** impulsul **era încă temperat de o oare-**

care blazare, explicabilă prin rănile adînci doar la suprafaţă cicatrizate ale resemnării. „Maestre Piuaru, dumneata crezi că **o** cultură poate fi încorsetată din afară pînă la sufocare ?“ – în**cercă** el să-l sondeze mai adînc pe veşnic agitatul as al speculaţiilor, refugiat în polemica abstractă ca într-un ultim liman. **Piuaru îşi** boţi şi **mai** mult faţa gălbuie, pergamentoasă, ţintind întrebarea cu **o** privire fixă, cu ochii strînşi, parcă pentru a o vedea mai bine. Dar Lemnete i-o luă înainte. „Nici biserica nu **a** reuşit, tovarăşe Cernea. Arta a fost mai tare, **a** strivit canoanele şi a introdus **viaţa** adevărată chiar **pe** pereţii şi **pe gea**murile lăcaşului de cult. Atîta timp cît nu ne vom îndepărta de izvorul dătător **de viaţă al naturii, nu ne** vom scleroza talentul. Numai din natură **arta** îşi poate trage seva revoluţionară. Să **luăm, de pildă,** lucrările mele...“ „Eu cred, îl întrerupse Piuaru, **cu o abia observabilă grimasă** de enervare în faţa şuvoiului de cuvinte bombastice ale lui Lemnete, canalizate spre tema sa **preferată,** eu cred că **în** nici un caz **păşunismul nu dispune** de armele necesare pentru a înfrunta şi învinge canonul rigid. Experienţa impresionismului e unică, ea nu poate fi un panaceu pentru crizele din toate epocile. Punctul **de** rezistenţă al **talen**tului **stă** în capacitatea lui, fantastică **aş** zice, **de a** spiritualiza **canonul** însuşi. înţelegeţi procesul ? **Am** văzut, înainte **de război,** marele muzeu de arheologie şi artă **plastică** din **Atena. Este acolo** o lecţie zguduitoare **despre** resurecţia sensibilităţii **chiar în** interiorul dogmei, transfigurînd **dogma** şi transformînd-o în **artă** autentică. Cucerind Peloponezul, dorienii **au impus greci**lor, pentru opt sute de **ani,** geometrismul abstract, ca **un şablon** imuabil, gol de orice resurse de autodepăşire. Ei bine, inspiraţia elenă, într-un fel **şi ea** altoită pe tulpina ordinei, a însufleţit geometria severă, fixistă. Luaţi amforele perioadei geometrice **şi veţi găsi în şablonul lor toată gama de armonii şi subtilităţi a** geniului. Talentul **a** învins dictatul, **dar** nu ocolindu-l, ci în- nobilîndu-1.“ „Ciudat, îşi

spunea Cernea, o pură speculaţie, **un sofism.** Şi totuşi conţine **parcă mai** mult **decît** o **aparenţă de adevăr. Evident, neverificabil, dar** plauzibil. **Vorbeşte de artă** ca de **o** magie.“ **Pe** Cernea îl mira mai ales optimismul Iui Piu- **am – predispus de** obicei **la** neutralism, **atras mai mult de** rolul de arbitru –, ca şi efortul lui **de a** fi inteligibil. 11 asculta- se şi în **alte** împrejurări, **la un** vernisaj, într-o consfătuire, ba **chiar la** o adunare funerară. Pretutindeni vorbea cu fluenţă şi detaşare, **dar** uneori în vocea lui apărea **o** notă **de** confidenţă, ceva personal, şi **acesta era singurul** lucru **ce- ţi** ţinea trează **atenţia pentru că, dacă** propoziţiunile, luate în parte, puteau **părea fireşti,** în ansamblu **ele se** constituiau într-o junglă **de nepătruns.**

După plecarea musafirilor, **Gigi** îl **luă de braţ pe** Cernea **şi** se lipi afectuoasă **de** el, conducîndu-l într-o mică **promenadă printre** obiectele din ce **în** ce mai numeroase şi **mai** dezordonat împrăştiate în atelier. „Vladi, îţi plac prietenii mei, **nu e aşa ?** Nu te deranjează, nu te obosesc ?“ Ştia **că** nu, şi **fără să mai** aştepte răspunsul, îl sărută. Deşi se căsătoriseră numai **de o** ju**mătate de an,** momentele lor **de** dragoste **erau** destul de **rare.** Cernea lipsea mult de acasă, iar **Gigi** îşi **petrecea o mare** parte din timp dormind. Părea să găsească în somn **o** plăcere **senzuală,** ca **în** braţele unui demon. Cîteodată Cernea devenea **gelos pe** acest sconn posesiv căruia soţia lui i se abandona cu **patimă. O găsea** şi **o lăsa adesea** în **această** stare **de beţie** grea, **de** înec **ce-i** moleşea trăsăturile feţei şi-i răsucea trupul ca unui şarpe. **Gigi** visa mult – lucrul acesta îl observa Cernea în special duminicile dimineaţa cînd şi el întîrzia în pat. îi **vedea** atunci privirile opace, **încărcate de** ceva dens, mîlos şi **înţelegea că acestea sînt resturile viselor. încerca să o facă să-şi reamintească ce visase, dar ea rămînea tăcută, morocănoasă şi răspundea repezit, ce-** rîndu-i printr-un **semn** al mîinii **să o lase** în **pace. Gigi** îl **recom- pensa cu momente de adevărată descărcare electrică, pătimaşă, ca o amantă regăsită după o lungă şi**

zbuciumată aşteptare. Dar şi atunci chipul şi trupul ei trădau într-un fel boala ce părea că-i domină somnul. Vlad **vedea** cum privirile i **se îngreuiau** ca nişte **bolovani de smoală, şi gura căpăta o expresie amară,**

în acelaşi timp extatică, parcă băuse **o** cupă de otravă şi anti**cipa** plăcerea dureroasă a morţii.

Gigi devenise mult mai greoaie, parcă ar fi purtat o sarcină, **nu** în pîntec, ci în gînduri şi simţuri. Se concentra îndelung asupra lucrului, mereu nemulţumită şi îngrijorată că materia nu i se supune, că ideile, nu îndeajuns conturate, refuzau să se materia-- Uzeze în forme vii, depline, stabile, fireşti. Fără să-şi mărturisească lucrul acesta limpede şi pînă la capăt, traversa o criză **de** creaţie ; nu~şi găsise încă limbajul, stilul, bîjbîia, nu ajunsese nici măcar să-şi cunoască resursele. Din cînd în cînd o încerca îndoiala, ca o ruptură interioară. Continua însă să muncească, să frămînte lutul, să sape cu dalta aşchii în marmoră şi să taie în carnea moale a lemnului. Sentimentul confuz de nemulţumire şi teamă o făcuse mai tăcută şi mai gravă, estompase mult ironia ei trufaşă, distanţarea arogantă de oameni. Devenise mai timidă, maeştrii ii impuneau un respect exagerat. Se amesteca rar în discuţiile lor alambicate, ceea ce ar fi putut spune ea părîndu-i-se minor şi insignifiant. Era hipnotizată de acest univers de idei noi, alunecoase, eterice, în care vedea singurul izvor tonifiant pentru talentul ei încă debil. Faţă de aceşti oameni îşi pierduse aproape cu totul spiritul critic. îşi punea speranţa tocmai în codul indescifrabil după care păreau că se călăuzesc. începuse să-i fie oroare de obişnuit, de comun. Chiar cultura clasică, adevărurile incontestabile o plictiseau. I se păreau un balast, un obstacol în calea afirmării talentului. Dorea cu ardoare paradoxul, simţind că numai el **o** hrăneşte, ar fi fost în stare să se scalde de dimineaţă pînă seara în paradox. îi era **sete de** miraculos, aspirînd cu toată fiinţa să-I scoată la iveală din incongruenţa materiei, cu atît mai înverşunată cu cît el refuza să se arate, să dea cel mai mic semn de existenţă. Se convinsese că arta e dincolo de gîndirea logică şi de sărăcia celor cinci simţuri şi nădăjduia să spargă acest corset. în ea se **cocea** nevoia unui protest, **a** unei eliberări **la** capătul căreia în**trevedea**

calea afirmării.

Datorită contactului cu maeştrii, Cernea dădea **acum la** minister **o** atenţie **mai** mare institutelor de învăţăxnînt artistic superior. **Se** întîlnea frecvent cu profesori din rîndul **oamenilor** de artă notorii. Contactele şi discuţiile cu ei îl **delectau,** îi **făceau** munca **mai agreabilă,** mai colorată. Descoperea **o** lume **delicată,** sensibilă, plină de fantezie, umor şi spontaneitate, pe care îndeletnicirile **de** pînă atunci îl făcuseră să **o** ignore, iar unele idei **preconcepute** şi caricaturi de teze **marxiste** despre scara de **va**lori a claselor sociale să o subestimeze. încerca, pe cît îi sta în **putinţă, să** împrăştie prejudecăţile, cu **rădăcini** puternice, ale **su-**periorilor din minister, faţă de **această categorie de oameni. îşi dădea seama că** cel **mai** bun mijloc nu erau **recomandările ;** ori de cîte **ori, se înflăcăra** vorbind **de** artişti, **mai-marii** îl **priveau** cu o binevoitoare batjocoră, ca pe un maniac inofensiv. **Trebuia** să-i **pună faţă în** faţă. **Reuşea** din cînd **în** cînd **să introducă** în cabinete, sub un pretext sau altul, pe cîte unul. Se **abţinea să** intervină în discuţii, lăsînd totul **pe seama farmecului natural** al „calului troian". Se mulţumea să **sondeze impresia produsă,** dar nu o **dată** rămînea dezamăgit sub privirile **neîncălzite, supe**rior tolerante, ale autorităţii inflexibile.

Prin mijlocul verii, Cernea **asistă la o serie de schimbări** foarte importante ; ministrul titular, o **personalitate politică din** p-imul cerc al ierarhiei **de** partid, fu exclus **din organele de** conducere şi înlăturat din post. Ministerul **află cu stupoare că** fi .sese condus de un periculos sprijinitor **al** stihiei **mic-burgheze,** d j un campion al liberalismului. Consternarea lui **Cernea, ca şi a** altora provenea din faptul **că** fostul **şef** se **afla** la **antipodul** acestor aprecieri şi calificative. Ei îl **consideraseră un dogmatic** rigid şi **arogant.** Schimbarea ministrului **atrase după sine alte** mişcări **de cadre, astfel** încît **în scurt timp** la **conducerea insti-**tuţiei se **instala** o **nouă echipă. Personal, Cernea nu fu**

prea afectat, respectivii **părînd** mai **receptivi. Află că adjunctul de** care depindea direct avea reputaţia unui **om** de cultură fin, **format la şcoala veche dar numărindu-se printre intelectualii co**munişti activi **în ilegalitate, într-adevăr, omul gusta arta, în**

toate ipostazele ei şi, spre deosebire de predecesori, nu trebuia convins de însemnătatea „creatorului“. Manifesta chiar slăbiciune pentru artişti definindu-i generic „material special“. îşi **aroga însă,** după părerea lui Cernea, un fel de drept de pater**nitate asupra** lor, ca şi cînd ar fi fost creaţia sa şi, elogiindu-i. **nu se putea reţine să** nu~i şi bîrfească. Deţinea numeroase surse de informaţii, astfel incit putea oricînd să refere, pe deplin avi**zat, asupra** ultimului chef din cutare sau cutare cerc, asupra noii amante a cutărui solist de operă sau tragedian. Cernea observă că îl interesau mai ales relaţiile intime ale artistelor şi deşi cînd le întîlnea le săruta mina ceremonios, complimentîn- **du-le generos,** imediat după despărţire emitea cele mai neîndurătoare diatribe la adresa frivolităţii sau meschinăriei lor, probabil exagerate conştient. Cu toate aceste ciudăţenii şi uşoara lui înclinaţie spre bîrfă. Cernea îşi simpatiza superiorul şi se felicita pentru această schimbare. Noul şef nu numai că nu-l privea cu condescendenţă cînd aducea în discuţie problemele **oamenilor** de artă, **dar** chiar **îl** invita **să** le discute.

După un timp Cernea **a** putut să **remarce o altă** particularitate a firii ministrului adjunct. Venind de la diferite şedinţe de **lucru sau** consfătuiri cu corpul **profesoral,** simţea de **datoria sa să** raporteze şefului principalele chestiuni ridicate în dezbateri, unele cerînd soluţii sau măsuri organizatorice de competenţa acestuia. Şeful îi ieşea înainte plin **de** afabilitate. înalt şi **slab,** osos, dar cu un schelet delicat, cu profilul fin, cu părul încărunţit, lung, pieptănat lins, cu buze subţiri strivite adesea între dinţii neobişnuit de curaţi **pentru** un fumător, alcătuia **un an**samblu de linii **şi** trăsături **mai** mult **decît** distinse, s-ar **fi putut** spune princiare. Pe Cernea îl descumpănea puţin mina lui radioasă. înţelese însă după un timp că şeful practica **un fel** de **joc** subtil şi ciudat. Cînd **Cernea da să înceapă relatarea, el îi lua** vorba din **gură,** prelua iniţiativa şi, privindu-l ţintă cu **ochii** lui albaştri, luminoşi, debita exact ceea ce **ar** fi trebuit **să as**culte. Cernea **dădea**

din cap aprobativ, **închipuindu-şi pentru început că altcineva, înaintea lui, mai grăbit, apucase să-l pună**

la curent cu cele întîmplate. Sesizînd unele inadvertenţe în firul naraţiunii – aceasta nu conţinea niciodată nume proprii, ci doar idei generale ■—, se **grăbea să** le corecteze. Observa **că** lucrul acesta nu-i prea făcea plăcere ; după o clipă de tăcere maliţioasă, făcindu-se că nu observă întreruperea, relua expunerea pe panta sugerată de Cernea. Peste an timp oarecare deveni clar că nici un informator mai sprinten nu-l devansa pe Cernea. Pur şi simplu, deţinînd o bogată experienţă universitară, cunoscător pătrunzător al intereselor şi preocupărilor lumii respective, nu mai avea răbdare să asculte aceleaşi şi aceleaşi clişee şi se grăbea să le preîntîmpine. în plus îşi verifica astfel perspicacitatea, dovedindu-şi că poate reconstitui, folosind doar cîţiva indicatori, esenţa ideilor şi preocupărilor, propunerilor şi chiar criticelor, bineînţeles de principiu, **ale** universitarilor. Evident, toate reduse la un numitor comun. Aceasta îl şi agasa pe Cernea. Căci dacă şefului îi ieşea în general pa- senţa, cu inerente mici poticneli, în ce priveşte spiritul general al discuţiilor, nu putea intui aspectele concrete, unele de extremă importanţă şi urgenţă, rămase mereu în afara cîmpului său de interes, şi ca atare nerezolvate.

O a doua meteahnă **a** ministrului adjunct era **logoreea. Cînd** dădea o indicaţie anume era laconic, poate prea laconic **aprecia** Ce -nea, neştiind **dacă** aceasta **vădea** încredere în **oameni sau re**fuzul de a se angaja prea mult, grija de a-şi **păstra o portiţă** pe itru cazul cînd treaba nu ieşea. Dar **puritatea ochilor albaştri, pr** nciari, haina de croială impecabilă, **cămaşa apretată, albă ca** zăpada, butonii **de** aur, ca şi parfumul discret, de **bărbat rasat îl** făceau pe Cernea **să** alunge această ultimă ipoteză şi **să con**chidă că laconismul ministrului adjunct era **expresia respectului** faţă **de subalterni.** în discuţiile mai **generale însă, cînd Cernea era** chemat în mod expres pentru un tur **de** orizont **al situaţiei** ■— şi asemenea „chemări" aveau loc cel puţin **o dată sau de două ori pe**

săptămână –, atunci şeful se desfăşura cotropitor, în asemenea momente se produceau marile crize de logoree ale ministrului **adjunct. Cernea, atent, încordat, îşi muta fără îace-**

tare privirile de la ochii senini, străvezii, la buzele subţiri şi palide – ce lăsau să se vadă smalţul curat al dinţilor ■— aflate într-o mişcare perpetuă, uşor spasmodică dar armonioasă, în maniera în care actorii şi le rotunjesc, graţios, atunci cînd declamă. în ciuda unor eforturi disperate, lui Cernea îi era imposibil să urmărească firul gîndurilor vorbitorului mai mult de eîteva secunde ; după aceea, pierzînd şirul, atenţia i se concentra numai asupra mişcării buzelor. O bună bucată de timp nu-şi putu explica această opacitate. Şeful vorbea frumos, în- tr-un limbaj ales, colorat, plastic şi cu o viteză uimitoare. Dacă reuşea – în afara unor exclamaţii sau mişcări din cap menite să demonstreze că ţine pasul şi înţelege – să plaseze eîteva cuvinte, acestea i se păreau bolovănoase şi insipide. Cu timpul însă, observă că, în ciuda frumuseţii expresiei şi a efervescenţii intelectuale, gaizerul verbal al şefului era de o mare banalitate şi. mai ales, foarte haotic. Viteza exprimării ascundea în parte **acest** viciu, derutînd interlocutorul şi intimidîndu-1. Se părea, dealtfel, că pe acest efect conta şi ministrul adjunct. **Nu ma**nifesta niciodată dorinţa **ca** ascultătorul **să-şi noteze ceva, iar la** viitoarea „chemare“ nu **arăta** nici un interes **pentru** materializarea ideilor expuse. Da, descifrînd acest verbiaj, Cernea descoperi că totul nu **era** decît o **ploaie de baloane de săpun.** Din **gura** şefului **curgeau,** de-a valma, tot felul **de** idei răsuflate, aşa cum ii veneau în **cap, una de la răsărit, alta de la** apus, adesea părăsite la jumătate, cu aerul că-l plictisesc chiar şi pe el. Cernea se convinse **că, într-adevăr, pe** vorbitor **îl** îngreţoşa această pălăvrăgeală, **dar** odată intrat în ritmul ei, nu **se** mai putea opri. Cu cit erau **mai** insipide ideile **ce-l asaltau,** cu atît **se înverşuna mai** mult **să le depăşească, să scape de ele, în** speranţa că **următoarele** vor fi **mai bune.** Oscila **între speranţă** şi decepţie, ea un om **gonit** din **urmă de** propriu-i **duh rău.** Astfel renunţă **Cernea** la **orice** efort **de înţelegere, încetînd pur şi** simplu **să mai asculte. Se** întîmpla **să stea şl eîte o oră sau două** pironit **pe scaunul său, pînă cînd** şeful **se îndura să-l elibereze.**

Figura îi rămînea preocupată, atentă, ochii continuau să

urmărească mişcarea buzelor vorbitorului, capul şi-l mişca în felurite chipuri pentru a simula participarea la „discuţie“, dar **mintea, complet liberă, vagabonda în voie în spaţiile cele mai îndepărtate.** Uimitor **cît de bogat înflorea fantezia lui în asemenea clipe – de fapt, singurele de detaşare totală în timpul** muncii **la** minister. Nu-l mai sîcîiau nici **telefoanele, nici sub**alternii, **nu-I** mai **presa** maldărul **de** hîrtii **de pe** birou... **Dimpotrivă,** nervii şi mintea îşi permiteau să se destindă acţionînd dezinteresat, **dacă** se putea spune astfel. **Cîteodată doar, cînd** ministrul adjunct **se** întrerupea **brusc, pentru** cîteva secunde, aşteptînd **parcă** un răspuns sau un **semn** de încuviinţare, Cer**nea** tresărea şi un val de **singe** îi îmbujora obrajii sub **impulsul** unui penibil sentiment **de** ruşine. **Celălalt** îşi relua însă cursul expunerii **fără să** bănuiască nimic, şi încet, **încet Cernea se de**conecta din nou, mintea destrămîndu-i-se iarăşi **pentru a pluti** în spaţii nemărginite. Pleca reconfortat, întoreîndu-se la treburile curente ca dintr-o mică **vacanţă pentru spălarea** creierului.

Telefonul sună şi, la „chemarea“ ministrului adjunct, **Cer**nea surise, pregătindu-se să petreacă o **oră sau două de reverie c<** muflată. Luă, ca întotdeauna, de formă, **un blocnotes** în **mină** şi coborî etajul ce-l despărţea de cabinet. **Ministrul** plin, **vice-** p. eşedinte al guvernului, venea rar în instituţie şi **superiorul d** rect al lui Cernea îndeplinea într-un fel şi **funcţia de coordo-** nator al celorlalte sectoare. **îl** primi ca de obicei cu **afabilitate, d** ir nu-I pofti pe scaunul din faţa biroului, ci **îl conduse la masa** de şedinţe. Acolo se aflau cîteva dosare şi un teanc **de hîrtii.** Ministrul adjunct avea un scris lăbărţat şi nu făcea nici **un fel de** economie de hîrtie, pe **o pagină** de-a lui **neîncăpînd mai mult** de două-trei fraze, şi acelea complet **indescifrabile. în plus,** mîzgălea tot timpul, construind **ciudate forme geometrice. Mo**bilul acestei convocări se dovedi diferit de **celelalte. Aveau de** făcut o **treabă** foarte **urgentă** şi **serioasă. De** la **partid se primise** indicaţia ca pînă la prînz ministerul să

prezinte **propuneri deta**liate privind problematica unei **consfătuiri „mai deosebite“ cu**

rectoratele, decanatele şi cadrele de bază din învăţământul supei cir. **..Mai** deosebită în ce sens ?" se interesă Cernea, nevazînd nimic complicat în ceea ce aveau de făcut. „Tocmai asta e, **dragul meu,** tocmai asta... Uite, ai pus punctul pe i, nimeni nu mi-a spus nimic în cc constă acest afurisit de «mai deosebit» şi acum trebuie să ne batem noi capul să-l deducem". „Păi de ce n-aţi întrebat ?" se arătă nedumerit Cernea, dar şeful îl privi dojenitor cu ochii lui limpezi, copilăreşti, acum impresionant de trişti, ca şi cînd întrebarea ar fi fost sinonimă cu o trădare. Cernea nu mai insistă, înţelegînd că greşise. Fără îndoială, ministrul adjunct nu putea pune „acolo" o asemenea întrebare, orgoliul lui nu-i permitea. El trebuia să-şi impresioneze superiorii tocmai prin fler, demonstrîndu-le că în fiecare clipă e în pas cu conducerea, gîndeşte şi acţionează identic din punct de vedere ideologic. Nu putea apărea în postura unui oarecare activist dependent de ierarhie, de indicaţii, întrebînd şi notîndu-şi totul cuvînt cu cuvînt. Trecînd peste acest moment, socotind probabil chestiunea tranşată, ministrul adjunct, **mai** dezinvolt, **aborda** aspectele practice ale sarcinii. „Te-am chemat, în primul rînd, să-mi spui cum vezi dumneata lucrurile în **mare,** trăieşti **doar** tot timpul în acest mediu, cunoşti minusurile, punctele nevralgice. Evident, noi trebuie să oferim conducerii tabloul realităţii concrete, **starea de** spirit, tendinţele, fenomenele şi să sugerăm mo-**dul** de acţiune. Acesta este rolul, de **la sine** înţeles, **al** unei instituţii de stat superioare. Şi în al doilea rînd, trebuie să punem pe hîrtie un plan **de** bătaie, minuţios **desigur, dar** elevat, un **fel de** strategie **a** dezvoltării învăţământului în **perspectiva** imediată şi **de** ce nu ? şi în viitor. E **o** ocazie de **a arăta** competenţa şi seriozitatea concepţiei politico-profesionale **a** ministerului **nos**tru." Vorbind, se înflăcără, lăsîndu-se în voia propensiunii organice spre euforie. Schiţă într-un şuvoi **de fraze –** uitînd **că de fapt** îi solicitase lui **Cernea** să **prezinte repere pentru o bază de** discuţie – cadrul, dilatat **de la o** secundă la **alta, al** punctajului, devenit în mecanismul **său** labil **de gîndire,** program.

Expuse ideea instituirii **în** universităţi **a** unui sistem **nou de** relaţii **în-**

tre **profesor** şi **student. „Mă gîndesc, dragul** meu, **Ia o desprin**dere **a** profesorului **de activitatea** didactică diurnă, **absorbantă şi măruntă prin natura ei. Nu văd necesitatea legăturii profeso**rului cu studenţii **ca persoane** fizice, el trebuie **să** fie exclusiv **o** prezenţă **spirituală.** Nu **ne** putem întoarce la mentorul **medieval,** ne trebuie mari iniţiatori de curente intelectuale, capabili să exercite influenţă numai prin idei, să ofere **esenţe ale** gîndirii contemporane din oare studentul să poată lua periodic anumite doze, urmînd ca travaliul curent, corvoada universitară să cadă în **sarcina** unui corp **mediu** cu funcţii organizatorice, de rutină.“ Atacă apoi chestiunea cursurilor, considerîndu~le un **anacro**nism, **sursa** şablonului ştiinţific, factorul de reducere **a persona**lităţii studenţilor la un numitor comun. „în locul cursurilor ti**părite a** venit momentul să punem comunicarea **liberă,** disciplinară şi interdisciplinará, descifrarea noţiunilor fundamentale şi sinteza lor. **Am** putea electriza studenţii cu asemenea **desfăşu**rări de erudiţie **lipsită de** didacticism, aprinzînd **în** ei pasiunea meditaţiei, cultivînd filosofía ştiinţei, inclusiv oratoria intelectuală. Desigur, toate acestea Ie văd integrate într-un sistem politic, prevalînd partinitatea în dauna tehnicismului şi scientismului arid. Iată miezul activităţii de **partid – am în** cap practica nucleelor universitare marxiste dinainte **de război,** cînd frondam, cu rezultate spectaculoase tocmai **datorită elas**ticităţii dialogului, scleroza universitară burgheză.“

Cernea urmărea cu interes aceste şarje, **acest clocot vizio**nar. **Ceea** ce auzea păreau a fi convingeri intime, **ţîşnite necon-** trolat dintr-un strat mai adînc, îrftr-un moment **ce căpătase,** nu se ştie de ce, proporţiile unui eveniment istoric pentru soarta învăţămîntului, şi la temperatura emoţiei generate **probabil de per**spectiva confruntării cu importante personaje **de decizie poli**tică, în faţa cărora ar fi vrut să strălucească. **în acelaşi timp.** Cernea sesiză, şi lucrul acesta îi fu foarte penibil, caracterul

iluzoriu al nebuloaselor sisteme concepute **de** şeful **său şi redate** cu un elan nepotrivit modului **său** obişnuit **de a fi • — de o afa**bilitate reţinută, profesorală, dacă nu **rece –, un elan aproape**

pueril. Considerentele programatice i se păreau idilice, **desprinse** de realitate. Se strădui, cu tot tactul, să tempereze acest zel imaginativ, examinînd cu un ton cît mai neutru şi obiectiv avan**tajele** şi dezavantajele fiecărui punct. Apreciind posibilitatea ca profesorul să poată studia timp mai îndelungat o temă, **degrevat de o serie de** obligaţii curente mărunte, atrase atenţia **asupra** pericolului desprinderii acestuia de studenţi şi al lăsării procesului instructiv pe seama unui corp didactic mediocru. Fu **de** acord cu faptul că o serie de cursuri suferă de imobilism şi orizont limitat, dar puse serios sub semnul îndoielii eliminarea manualului ca bază de studiu. Observaţiile pertinente ale lui Cernea, deşi nu păreau să-l convingă, ba mai mult, ÎI indispu**neau** vizibil, fura totuşi **de** natură **să** restabilească un oarecare echilibru între elanul vizionar şi rutina ministrului adjunct. Ajunseră astfel, în redactarea tematicii reuniunii proiectate şi a măsurilor ce se impuneau, cum fu intitulată sumara lucrare, Ia formulări mult **mai moderate. Se** păstra din varianta iniţială, puternic subliniată, ideea unui mai larg **cîmp de mişcare pentru** vîrfurile universitare şi a cultivării **mai asidue a personalităţii** profesorului, **a** ridicării nu **numai a** nivelului ştiinţific, ci şi **al** celui intelectual al predării, cerinţe **perfect** justificate **după** părerea lui Cernea.

Cu această lucrare şi eu servietele pline de dosare, **cei doi** porniră, într-o stare de uşoară excitaţie, spre sediul Comitetului Central. îi primi chiar şeful Suprem **de** resort împreună cu **prin-** cipalele-i ajutoare. După instalarea **la** masa **de** şedinţe, **minis**trul adjunct ceru permisiunea ca **Cernea să** prezinte **propu**nerile. Nimeni neavînd **nimic** împotrivă, **Cernea intră în subiect** reproducînd, desigur mai pe larg, mai comentat, concluziile la care ajunseseră. **La** un moment dat, **tovarăşul, care pînă atunci** ascultase **cu** un aer puţin distrat, făcu **o grimasă parcă de ne**răbdare **sau** nemulţumire. Ministrul **adjunct o sesiză fulgerăt**or, interpretînd-o **ca un** prim **şi alarmant semn de**

respingere a ideilor în curs de expunere. Schiţînd un **gest energic,** îl **opri pe Cernea sever, parcă abia stăpînîndu-şi exasperarea ; „Tova-**

răşe... ! se poate, tovarăşe... ?“ exclamă el. Se întoarse apoi şi adăugă plin de regret: „Vă rog să scuzaţi, tovarăşul se pare că nu a înţeles ceea ce am discutat la minister, a afirmat aici cî- teva păreri strict personale... bineînţeles, ele nu intră în vederile noastre. îmi dau seama, v-am răpit un timp preţios ! Este desigur şi vina mea că n-am mai verificat o dată ; sau poate n-am explicat îndeajuns de limpede. Mă voi ocupa personal, voi reface lucrarea şi o voi înainta în cel mai scurt timp – dacă îmi puteţi acorda această păsuire“. înalta autoritate 2îmbi cam în zeflemea, fără nici o umbră de supărare însă, şi, deschizînd braţele cu o exagerare studiată, îi replică tărăgănînd cuvintele : „Mă rog... N-am absolut nimic împotrivă. Ar fi preferabil să vă puneţi însă de acord, să vă înţelegeţi mai bine în prealabil. Atunci, nu cred că mai avem ce discuta. Refaceţi şi prezentaţi. Consultaţi-vă însă şi cu ministrul. Vreau ca materialul să aibă şi girul lui“.

Cernea rămăsese cu gura căscată. Se simţea ridicol şi umilit şi nu-şi putea desprinde privirile de pe chipul şefului său. Se simţea ca şi cînd cineva trecuse pe lîngă el, îl lovise cu bocancul în gleznă, apoi se îndepărtase liniştit, sobru, impene- trat ¡1, iar el rămăsese pironit locului, prostit, incapabil să rostească un cuvînt, îndoindu-se dacă incidentul se întîmplase aievea sau fusese o simplă nălucire. Poate ar fi trebuit să reacţioreze imediat, dar pierduse ocazia, momentul trecuse, acum i se părea absurd să revină şi să explice. Nu mai avea ce face, tre mia să lase să i se scurgă pe obraz scuipatul, să-şi asculte nervii zbîmîind ca nişte sîrme ruginite. Nu mai fusese terfelit astfel în public, la o asemenea altitudine socială, unde fiecare cuvînt şi fiecare gest capătă o rezonanţă supraamplificată, răsunînd, într-un spaţiu vidat de sunete obişnuite şi saturat de sensuri, ca nişte clopote grave.

Importanta personalitate spunea ceva despre stringenţa disciplinei de partid în sfera învăţământului

şi culturii, atrăgînd atenţia că, prin specificul său, acest domeniu este supus unei inerente tendinţe liberaliste, cu atît mai mult cu cît suferise şi influenţa dăunătoare a foştilor factori de răspundere diriguitori, înlăturaţi recent. Ministrul adjunct, cu aerul că şi-a revenit din starea de amărăciune în care-l aruncase pentru un moment ieşirea iresponsabilă a subalternului său, manifesta cea mai deplină aprobare. Reieşea clar nu numai că e în consens cu aceste **raţionamente politice – în fond comandamente superioare** pentru întreaga viaţă ideologică –, dar că ele coincideau perfect cu propriile-i convingeri intime, menţinute consecvent în pofida presiunilor mai vechi, deloc neglijabile, sau a confuziilor ce mai dăinuiau, după cum se văzuse şi la Cernea, influenţat dumnezeu ştie de cine, pînă la gradul de a denatura principiile stabilite în colectiv în modul cel **mai** clar. **Pradă** valului de revoltă stîrnit de dexteritatea cu care şeful său direct reuşise să se distanţeze de „detestabila“ sa expunere, Cernea nu se putu reţine să nu exclame, nu cu sfiiciunea activistului insuficient edificat, ruşinat de lipsa lui de orientare, ci cu un fel de somaţie iritată : „Totuşi care va fi, dacă **mi-e** îngăduit, caracterul consfătuirii **cu** cadrele didactice ?“ înaltul dregător nu. **manifestă** nici o grabă în a **da** curs acestei interpelări, **dimpotrivă, continuă** să privească în tavan, **de** unde **părea că-şi extrage gîndurile,** iar după o mică pauză, folosită pentru a-şi căuta ceva în buzunare, deschise lenevos gura adresîndu-se tuturor : „îmi închipui că **aţi** citit cuvîntarea de săptămîna trecută **a tovarăşului** Hruşciov. Desigur, **ea se adresa** scriitorilor şi oamenilor **de artă** sovietici, **dar** cred că aţi înţeles valabilitatea pe care **o** are **pen**tru **întreaga** suprastructură socialistă. Dînsul spunea **că a fost** înţeleasă greşit esenţa criticii cultului personalităţii lui Stalin şi ca urmare s-a dezvoltat numai tendinţa investigării laturilor negative şi greşelilor din istoria partidului şi statului **sovie**tic. Tovarăşul Hruşciov a dat o palmă **usturătoare celor care,** stînd pe margine, au inventat noţiunea **de** «lăcuitori», şi **i-a pus**

sever Ia punct pe partizanii aşa-zisei «libertăţi de creaţie», **aceş**tia nereclamînd în fond decît dreptul de a-şi feri lucrările de **critica principială de partid. Nu mai e nevoie să mă refer, cred,**

la poziţia fermă luată **recent de** partidul nostru împotriva intenţiei unora **de a da** frîu liber stihiei **mic-burgheze în viaţa** noastră politică şi care, inevitabil, ţinînd **seama de persoana** fostului vostru ministru, trebuie **să** fi afectat şi **sfera universi**tară“. Apoi, întorcîndu-se brusc spre Cernea, cu o privire ce încetase de mult să mai observe tavanul, şi străpungîndu-l nemilos, continuă: „Iată caracterul oricărei consfătuiri de partid, în momentul actual, cu cadrele din orice sector al frontului **ideologic.** Mai sînt necesare explicaţii suplimentare ?“ **Aceste** ultime cuvinte fuseseră rostite rar, sacadat, ameninţător, încît toată lumea, cu excepţia lui Cernea, îngheţă. Şedinţa **se** încheie **pe** acest ton şi despărţirea se produse într-o tăcere apă**sătoare,** rău prevestitoare. Abia în faţa uşii, la plecarea celor doi, responsabilul de resort îşi reluă surîsul metafizic, bagatelizator şi, strîngîndu-le moale rnîna, cu o atingere imaterială, **adăugă din** nou **tărăgănat** şi **absent : „Deci data** viitoare **vă pu**neţi de acord şi aveţi şi girul ministrului 1“

în maşină, la întoarcere, Cernea îl fixă cu **o figură crispată,** cu muşchii obrazului tremurînd de enervare şi cu ochii tulburi pe tovarăşul **său,** în timp ce acesta privea strada, forfota **veselă a** oamenilor, impasibil, total deconectat. Ministrul adjunct simţi priv **rile** lui Cernea, **dar** nu întoarse capul, gustîndu-şi mai **de**parte, cu o expresie aproape epicuree, plăcerea descărcării nervoase, **eliberarea** psihică produsă de încheierea, atât **de favora**bilă pentru el, **a** importantului **episod** de **care se** temuse. **„La ce vă** foloseşte dumneavoastră renunţarea la **demnitate ? – se** auzi şoapta Iui Cernea. Ce victorie aţi cîştigat compromiţîndu-mă **pe** mine şi abjurînd propriile **dumneavoastră convingeri ? Nu** aţi făcut decît **să** pierdeţi stima unui om, şi **aceea dumnezeu** ştie cum **cîştigată.** în locul dumneavoastră **n-aş mai putea să** mă privesc în ochi.“ Dar ministrul adjunct nu schiţă nici **cel** mai mic **semn** de tulburare. Ca şi **cînd** n-ar **fi auzit absolut** nimic, continuă să **privească** prin **geamul** maşinii **mişcarea obiş**nuită şi **mereu** inedită **a** străzii, cu **acelaşi aer detaşat, expri-**

■mînd o dulce şi domoală siguranţă interioară, izbitor de asemănătoare cu figura surîzător-metafizică a celui de care **tocmai** se despărţise.

„Cum ai ţinut tu minte, măi Vlade ?“ – se mira, cu o greu **ascunsă** înduioşare, Manole Suru. „Ei **lasă,** parcă asta are vreo importanţă“ – se apăra Vlad Cernea. „Are. Pentru mine are... Şi pentru Peluţa“, îşi asocie Suru soţia rămasă în mijlocul odăii, fîstîcită, intimidată, neştiind încă bine ce are de făcut. „Ce faci Peluţo – o interogă bărbatul, văzind-o încurcată şi exploatând instinctiv situaţia pentru **a şterge** umbra de emoţie ieşită prea mult la suprafaţă – ce stai **ca o** statuie ? Nu aduci fetiţa ? Nu vezi cit drum a făcut **omul** ăsta să-ţi felicite odrasla ■de ziua de naştere ?“ între timp Peluţa îşi revenise şi dezle- gîndu-i-se limba începu **să** turuie : **„Dar bine,** Vlade, să nu dai tu un telefon, un semn **de** viaţă... **să** nu **spui o vorbă...** Şi **ne- vastă-ta** unde e ? **De** ce n-ai adus-o **pe Gigi ?“ Nemaiavînd** răbdare să afle răspunsul, prea plină de bucuria ei, adăugă : **„O, să** vezi ce bomboană **s-a făcut** Nana... N-ai **văzut-o de** cînd avea trei luni... nici trei luni. *E* fată **mare acu... săptămîna tre**cută **am** fost cu ea pe munte. Zăpăcitu-ăsta de Manole **i-a dat să** mănînce oaie friptă la jăratic **şi mămăligă. S-o** fi **văzut cum se** juca **ea,** năzdrăvana, cu cîinii **de la stînă...“ „Ad~o, dragă, ■odată – o** întrerupse **Manole, prefăcîndu-se supărat –, ce-i** faci atîta reclamă, ce, omul **ăsta are** orbul **găinilor, nu poate** să-şi **dea** seama cu ochii Iui ?“ **Rîzînd** fericită, **Peluţa fugi, mai adăugind de** dincolo **de uşa rămasă deschisă că trebuie s-o schimbe** şi că Manole **să** pună **şi** el **mina să-l servească pe Vlad** cu ceva, **să** n-o aştepte **pe ea.** în **realitate pregătirea nu dură mult; abia** apucară **cei** doi **să schimbe cîteva vorbe – întotdeauna după o lungă despărţire discuţia demara anevoios, de ambele părţi punîndu-se întrebări de circumstanţă,**

declanşate automat, de genul **„Ei,** şi **cum zici că te simţi îª „Şi tu ce*ai**

mai făcut ?“ „Arăţi mai nu ştiu cum. Te-ai mai îngrăşat ?“ „Şi merge... merge la care nici unul nu se gîndea să răspundă şi nici să primească vreun răspuns – abia epuizară deci micul protocol de rigoare, că Peluţa şi apăru pe uşă cu „bomboana“ ei, ca un protopop cu odoarele sfinte pe uşa altarului. „Uite, Nana, o îndemna ea pe fetiţa ce i se agăţase de mină păşind băţoasă în pantofiorii albi cu ciucuri mari roz, uite, ăsta e nenea Vlad. Hai, du-te la el... dă mînuţa cu nenea Vlad.” Dar fetiţa nu avea ce mînuţă să dea, pentru că în stînga ţinea strîns un deget al mamei, iar cu dreapta tîra de coadă o miţă cit toate zilele din material plastic, mieunînd la cea mai mică apăsare. Văzîndu-l pe Suru, se desprinse însă de maică-sa şi, legănîndu-se ca o răţuşcă, se îndreptă spre el, cu întreaga strălucire a ochilor largi şi negri, şi zîmbetul stîngaci ce lăsa să i se vadă cei doi dinţi de curînd înmuguriţi. „Ta-ta, ta-ta“, desfăcea ea silabele, rar şi apăsat, parcă încercînd să-l înveţe pe Suru să pronunţe corect un cuvînt din limba simplă şi clară a copiilor şi pe care adulţii şi-o însuşesc cu mare bătaie de cap. Tentativele Peluţei de a o îndrepta spre Cernea rămîneau fără efect, Nana manifes- tînd faţă de acest străin o nepăsare atît de calmă şi deplină încît părea jucată. Lui Cernea i se păru că descoperă un zîmbet maliţios de copil înzestrat cu un umor precoce. „Ia stai tu, mă urîto... te faci că nu mă vezi... ia vino tu încoace cu pisoiu ăla al tău“, se hotărî Cernea să treacă la atac, înţepat deodată de ghimpele geloziei. O ridică gingaş în braţe, potrivindu-i capul astfel încît sa-i culeagă lumina privirii, curată şi misterioasă ca văzduhul unei zile de toamnă cînd totul e de nerecunoscut. „Ia spune-mi tu mie, ia spune-mi tu mie...“, repeta el fără să se poată concentra, preocupat de sentimentul nou, straniu, că strînge la piept nu pur şi simplu un copil, ci o minune delicată şi proaspătă, din care urma să crească o fiinţă omenească încărcată de un destin necunoscut. Fetiţa, prefăcîndu-se în con- tinuare că nu-l vede, îl bătea uşor pe umăr cu motanul

mustăcios, strîngîndu-şi buzele într-o expresie de mare încordare, ca şi cînd treaba pe care o făcea îi absorbea întreaga făptură.

5 – Pumnul şl palma, Cartea a ctoua

„Ia spune-mi tu mie, o interoga mai departe Cernea, fără să ştie de fapt ce vrea să o întrebe, ia spune-mi tu mie... şi adu- cîndu-şi aminte de cutia pe care o adusese, se decise... vrei să mănînci un biscuit ?“ Nana luă repede biscuitul şi îl sfărîmă cu cei doi dinţi mici şi albi. „Papa“, îl informă ea pe Cernea, cu aceeaşi preocupare de a pronunţa distinct, rar, ca pentru a-l ajuta să prindă bine sunetul cuvîntului. „Şi ce mai ştii tu să spui, ştrengăriţo, ce vorbe ai mai învăţat ?“ căuta Cernea să se insinueze şi mai adine în intimitatea Nanei, dar ea se mulţumea să-i atingă fruntea cu biscuitul, împrăştiindu-i firimituri pe sprîncene. „Mai ştie, mai ştie, interveni Peluţa. Ce bei tu. Nana, ia spune-i lui nenea, ce bei tu... teai ? să-ţi dea mama teai ? Am vrut s-o înţarc şi i-am dat ceai, dar tot suge, suge şi lapte, bea şi ceai. Uite să ţi-o spui, domnişoară mare şi suge...'* „Oho, să fiţi voi sănătoşi, se grozăvi deodată Cernea. Păi ştiţi pînă cînd am supt eu ? îmi luam scăunelul, mă aşezam lingă biata mama, o trăgeam de fustă şi mă rugam de ea : -papă Vlad ţîţă»“. „Ha, ha, rîdea Suru gros, de aia te-ai făcut tu feteicea, papă-Iapte – adică delicat, de, vreau să spui“. „Da, aveam un vecin, continuă Cernea, fără să se supere, care a supt pînă pe la trei ani. Se juca cu noi pe stradă ce se juca, şi odată o zbughia acasă. Se întorcea sătul, cu stropi de lapte pe bărbie“. „Ha, ha, rîdea în continuare Suru, păi nu vă chema şi pe voi – hai, bă băieţi pe la noi pe-acasă să bem nişte lapte... Hă, hă, bă, ¡da chisnovaţi sînteţi voi ăştia după la Dunăre“. Nana, probabil iritată de această veselie, nemulţumită că fusese scoasă pentru o clipă din atenţia generală sau, poate, dimpotrivă, cu un sentiment de uşurare că nu se mai simţea supravegheată, îi udă în mod discret lui Cernea mîneca hainei. Peluţa se prefăcu supărată foc, i-o smulse din braţe lui Cernea şi, certînd-o mereu, se

duse s-o schimbe. Cernea observă că sarcina şi alăptatul o cam deformaseră pe nevasta lui Suru. Şi chipul ei, de o anumită puritate înainte, 1 se păru acum comun şi, într-un fel, vulgar, acoperit de stratul gros al unei satisfacţii prea expansive, de mamă convinsă că odrasla ei e cea mai reuşită din lume. Peluţa se **îngrăşase, dar – observă Cernea –** flasc, nu într-un chip robust, **sănătos, aşa** cum **se** întîmplă uneori cu femeile pline **de** vitalitate, cînd **parcă devin de piatră. O osînză albă, moale, o** aducea puţin de spate, dînd impresia că **tot** trupul, cu linii greoaie, **alunecă** încet, se scurge într-o **pastă vîscoasă.**

Cernea nu avu timp să-şi explice **rapida** degradare fizică **a** Peluţei, **pentru că** atenţia îi **fu** atrasă **de ceea** ce i **se** păru' a fi transformarea petrecută în înfăţişarea lui Suru. La început nu reuşi să descifreze acel ceva nou, străin, ce îl împiedica să-şi recunoască pe de-a-ntregul prietenul. **Găsea că e** mai **detaşat,** mai sigur **pe** sine, dar **în acelaşi** timp **mai** abrupt, **ca un deal** altădată ridicîndu-se rotund şi **coborînd** armonios, **calm, fără grabă** şi **fără** accidente, şi acum **rîpos, rupt de o alunecătură** de teren **sau** muşcat de dinţii unor maşini **puternice. Vocea îi** suna mai spart, mai **dogit, ca la** marinarii **întorşi după o lungă peregrinare pe** ocean. Chipul îi devenise **şi mai** măsliniu, şi mai colţuros, şi o anumită sclipire scurtă şi **aspră a ochilor dădea** privirii lui ceva poruncitor. Rîsul **gros – Cernea nu-şi amintea** să-l fi auzit rîzînd aşa înainte —■ avea o notă dispreţuitoare, deşi **vădea** prietenie, chiar afecţiune, **la** început şi emoţie. **„Măi** Manole, îl **sondă, fără să-şi dea seama de** ce **pusese** întrebarea, îmi face impresia că eşti **pe** punctul **de** a deveni, dacă nu **ai** şi devenit, **un** şef, un mare şef ? 1“. „Tu **vorbeşti,** mă, minis- terialule, de şefie – şi lui **Cernea i se** păru **că** un ochi îl **privise** zeflemitor, iar altul rece –, *păi* mai **ai dracii** şefi ca **voi** nu **gă**seşti nicăieri. **Şi** baremi **de s-ar cunoaşte,** de **s-ar vedea ceva. Dar** voi staţi **acolo ca** nişte padişahi **pe** perne, **sorbiţi cafeaua încet să** nu **vă ardă,** şi **trageţi** din **narghilea. Iar noi ducem jugul să** vă asigurăm păpica, şi construim socialismul **să vă** fie **vouă** bine la **oase.“** „Şi totuşi, Manole, ai luat **un** aer **de şef**

– se încăpăţîna Cernea, deşi nu **era pe de-a-ntregul** sigur **că asta îi** spunea schimbarea prietenului său. Chiar şi **pe mine mă vezi** cu alt ochi ■— mai intransigent. **Am** început să-ţi **par** un papă- lapte. **De** lapte scos **de** tine cu sudoare, cu dîrzenie şi o **voce** inflexibilă **de ia ţărănimea rămasă** oscilantă, deşi prietenă **şi s***

aliată de nădejde **a** clasei muncitoare." „Bă, ai început să ne iei peste picior **pe** noi ăştia de la coada vacii, activiştii de jos, neciopliţi, nespălaţi – cum cred că auzi toată ziua de la poete**sele voastre, prin** Bucureşti! Păi nu e bine, băiatule ! Ia mai îndreaptă-ţi ochii **spre** pămînt, r.u-i holba numai spre stele." Şi **apoi, de** la tonul glumeţ folosit pînă atunci, deodată aspru, **dar** evident involuntar : „Ia vezi, voi intelectualii ăştia subţiri mi se pare că **o** să cam daţi **de** dracu". „Eee, nu mai spune ! îmi dai noutăţi, Manolache ! O să dăm de dracu ? De ce ? Ţi s-a urît cu noi, **am** început să te plictisim ? Te-am supărat cu ceva ? Ia vezi tu pe-acolo, pe ogoare, şi pe la coada vacii unde zici că stai, n-ai început să uiţi cîte ceva ?" „Ce să uit, anii de **toceală** vrei **să spui ?** Teoriile lui Marx-Engels-Lenin în stare pură ? Vlade – reveni el la tonul camaraderesc, uşor persi**flant –,** mai aşează-te bătrîne, şi tu, cu picioarele pe pămîn' ' La muncă nu mai **e ca** la şcoală, frate-miu ! Cînd treb>
faci planul la came, mai **ales după ce** s-au desfiinţat **cu,.** , nici dracu nu te întreabă despre originea familiei, a proprietăţii private şi **a** statului. Ideile astea elevate rămîn pentru **mai** tîrziu. cînd om avea cu **ce** umple burta, cînd n-om **mai** întîmpina nici **o** împotrivire. Dar eu vînd aici **castraveţi la grădinari...** Tu eşti de la centru, ştii mai bine **ca** mine cum se pune problema." „Ştiu la ce **te referi, Manole,** dar **ăsta** a fost un caz izolat. **Două** persoane **îndepărtate din conducerea** partidului... **intr-o anumită** conjunctură politică..." „Un caz izolat, cum îi spui tu, nu se dezbate luni de zile **în** partid. Chestia e **serioasă. A fost o re**plică tăioasă, foarte tăioasă dată celor... ca tine, **de exemplu –** rîse Suru gros, răguşit, cu o expresie aproape perversă —. care consideraţi **Congresul douăzeci** ca **o poartă** spre **libertatea** absolută, spre Edenul socialist în **care doar o frunză de** viţă limitează goliciunea totală."

„Manole, **dacă** Stalin **ar** fi înviat după Congresul al douăzecelea, **aşa** ar fi numit **critica** cultului personalităţii – calomnie ! Eu nu pot să mă pronunţ în cazul celor doi... Nu cunosc probe. N-am fost la plenară. Mi s-a părut **destul de** straniu **ca** unul **din marii protagonişti ai dogmatismului ideologic, inspirator de forţă aici la noi, al cultului lui Stalin în întreaga cultură, să devină peste noapte propriul său calomniator... dar, mă rog... în principiu, orice e posibil. Pe ansamblu n-aş fi însă aşa de catastrofic, mai ales în ce priveşte viitor«!, cum văd că eşti tu...“ „Cum catastrofic ? Ha, ha, ştii că eşti bine ? Catastrofic, ai ? Nu spun eu că voi pe-acolo v-aţi învăluit în fum de narghilea ?“**

Cernea o văzu pe Peluţa revenind, dînd să intre cu Nana de mînă, dar găsindu-i absorbiţi de discuţie, se retrăsese, dusese copilul înapoi şi, bodogănindu-l pe Manole că uitase de îndatoririle de gazdă, pusese pe masă ce avea ea mai bun, şi destupase o damigenuţă cu dopul ceruit. Se vedea de la o poştă că ar fi vrut să mai schimbe cîteva cuvinte cu Cernea, să-l mai chestioneze despre nevastă~sa, să-şi mai reverse preaplinul sentimentului de mamă, să-şi spună şi necazurile. Ghicind că cei doi aveau de discutat lucruri importante şi, predispusă ca întotdeauna la renunţare, aranja masa şi se retrase. Un timp Cernea tăcu, preocupat de ce spusese Suru, încercînd să-i înţeleagă starea de spirit şi mai ales modul atît de diferit de a privi lucrurile. Suru intrase într-o altă psihologie, dobîndise alte repere de judecată, poseda un anumit consemn ce lui ■— deşi trăia la centru, cum spunea celălalt – îi scăpa. „Tu vezi în documentele plenarei din vară o nouă rezoluţie românească la perioada poststalinistă, una de durată, definitivă ?“ „Acuma, fără glumă, Vlade, văd ¡că e o mare diferenţă să lucrezi pe linie de stat. Toată ziua hîrtii, circulare, instrucţiuni... astea te situează cred cam în afara fluxului vieţii politice. Pentru un birocrat oarecare, nu e nici o drama, dimpotrivă, se potriveşte de minune. Dar pentru tine... spirit viu, tentat să taie firul în patru,

să cunoască şi să înţeleagă... pentru tine zău, cred că e un handicap.“ Cernea trecu peste această mică lecţie, sau dojană, sau ce-o fi vrut să fie, deşi într-o anumită măsură se simţise vexat, dar interesul discuţiei prevala, dîndu-$i seama că-i într-adevăr ceva ce nu reuşise să sesizeze la timp şi fiind curios să asculte pînă la capăt raţionamentele lui Suru, să ex-_
ploateze, cum s-ar spune, avansul acestuia, iniţierea sa, în virtu**tea** careia se arăta atît de condescendent. „Eu realmente mă în- vîrtesc toată ziua printre intelectuali, Manóle. Să-ţi spun drept, n-am remarcat pina acum, la tine, aversiuni, resentimente faţă **de** aceşti oameni. De aceea mă miră puţin... Dar nu asta e esenţialul. După părerea mea, artiştii au un ascuţit spirit de conservare, deci şi simţul primejdiei. Cred că ei adulmecă uşor apropierea furtunii, ca un arbust debil, fără rădăcini prea puternice, plin de memoria atitor smulgeri. Au căpătat supleţea arbustului, au devenit flexibili, şi-au însuşit proprietatea de a se lipi de pămînt, aşteptînd pînă se opreşte furtuna. Stejarii, gorunii, nu presimt marile cataclisme, rădăcinile lor enorme, adinei, le dau conştiinţa securităţii, un fel de orgoliu inconştient Cu ce se **aleg ei** din dezastre ? Cîteva crengi rupte... Ei şi, ar fi căzut şi aşa... uraganul n-a făcut decît să-i cureţe de uscături, să le verifice forţa, să-i călească. Pe cînd răchita, salcia pot supravieţui bizuindu-se nu **pe** forţă, ci tocmai **pe** slăbiciunea lor transformată în armă. Aceasta devine un mijloc **de** disimulare, un joc al falsei nimiciri...“ „Bun, şi ce vrei tu să spui, în fond... că ei au presimţit ce ?“ **„Da.** Calmarea văzduhului... **Am** remarcat la ei începutul unui sentiment de siguranţă şi stabilitate...“ „Mă băiete... Nu te-am văzut niciodată atît de naiv. Ce tot îndrugi tu aici ? Intuiţie, sensibilitate... marele fler. **Vorbe** de clacă. **Ce** dracu, ai ajuns **să** ghiceşti în ghioc, în **boabe** de fasole ? Vino-ţi în fire, omule ! Trezeşte-te ! **Plenara a** condamnat tentativa de a se da frîu liber stihiei mic-burgheze, a avertizat împotriva liberalismului. Tu **pe** ce lume **trăieşti ?** Cei doi excluşi au lucrat în ideologie, în cultură. **Deci aceasta e** sfera unde au apărut primejdiile. Calmul instinctiv **al** artiştilor ? **Să-s> bage** dracului capul la cutie, să-şi îndoaie tulpinile **alea** mlădioase cît mai mult, pînă nu e prea

tîrziu. De **fapt, e** deja tir- ziu.“ „Şi ziceai că nu eşti prăpăstios 1“ „Uite ce e, Vlade, mie îmi plăcea de tine **fiindcă** erai **perspicace, pătrundea!** miezul $' vedeai limpede, cum să zic eu... **la** toate cele trei timpuri. Nu **ştiu ce s-a întîmplat... nu vreau să fac presupuneri... m-ai în***

ţelege greşit, şi nici nu **e** în firea mea... Dar **îţi reamintesc :** ultima plenară **a** stabilit **că** sarcina fundamentală e disciplina de fier a partidului. Lasă dracu prostiile... Iar cu intelectualii, fii mai prudent.“ „Cum, **măi** Manóle, ăsta **e după** tine destinul înnoirii după Congresul al douăzecelea ? Asta am învăţat noi din **drama** mondială a comunismului ? Atîta a durat trezirea la **rea**litate ? Incit să-mi spui acum să mă retrezesc în sens invers ?“

Manóle nu-i răspunse. **Căpătase** un aer plictisit şi, **parcă** uitînd de prezenţa lui Cernea, lăsase privirile **să-i** alunece, **ab**sente, **pe** fereastră, **străpungînd** zidurile blocurilor vecine, **urîte** şi murdare, deşi noi, cu **aspect** de penitenciar militar, spre **un** punct îndepărtat, de **fapt** aflat în sine. Anii **de** şcoală rămăseseră mult în urmă. „Eu am trecut cu bine acomodarea, deşi **la un** moment dat mi-a fost frică de acest pas —■ mormăi el în cele din urmă. N-aş spune despre tine acelaşi lucru. Dar... să nu **dis**perăm, **adăugă** destinzîndu-se. Eşti încă băiat tînăr“, şi râse **gros.** Privirile lui Cernea fură şi ele atrase de petele de ulei colorat ce **păreau** că se scurg **pe** geam, din lumina sîngerie, muribundă, a soarelui **gata** de asfinţit. Ochiul ciclopic, pradă unei teribile dar calme hemoragii, arunca peste acoperişurile oraşului o **scli**pire **sadică,** dîndu-i **lui** Cernea impresia că se afla într-un **abator,** în **apropierea** unui bivol lovit **de** moarte. **Un** fior **îl străbătu** la gîndul, abia conturat, izvorît absurd din starea Iui de tulburare, **că** oraşul respiră inconştient sub ameninţarea **unui** destin satanic. Clipi **din** ochi, alungîndu-şi confuzia psihică, scurtă, fulgerătoare, derutantă schimbare a planurilor, cu impresia incertă că asemenea momente i se repetă mai **des. Se obişnuise, ca majoritatea oamenilor, să nu-l mire deconcertanta** pierdere a axului de echilibru între prezent şi trecut, cînd ceva îţi spune **că** ai mai fost printr-un **loc,** cu totul nou, **ba** chiar că ai trăit sentimente similare, inclusiv de înşelătoare familiaritate, **sau de** îndoială **asupra** memoriei şi simţurilor. Oamenii **dau** acestei stări, destul de frecvente, tot felul de interpretări. El o **considera o scurtă ieşire din graniţele timpului,**

reflectarea unei trăiri **mai intense** sau, invers, mai relaxată, pe ecranul **sau pe** oglinda clipei, cînd conştiinţa se vede pe sine dimpreună cu realitatea înconjurătoiu'e. Ceea ce trăia de la un timp îi **era** mai greu să-şi explice, căci consta din extrapolarea unei puternice impresii artistice, deci a vibraţiei fanteziei, pe planul **trăirii reale.** Auzea un cîntec foarte trist, de pildă, o melodie de flaut sau de acordeon şi îl inunda deodată viziunea unei copleşitoare şi iremediabile jale a lumii; zidurile i se păreau că plîng, vîntul că geme sau hohoteşte înăbuşit, păsările că se duc să moară intr-un cimitir al cerului, oamenii câ-şî tîrăsc umbra ca pe o cruce, străzile că sînt albii în care timpul duce cu sine, în curgerea lui ireversibilă, tot ce a fost şi mai continuă să fie, pentru o clipă, frumos şi vesel. în timp ce asculta la radio, să zicem, o voce din altă lume, de pe alt meridian, sunetul ei persuasiv, profund, colorat îi apropia cîntăreţul pînă la confundare spirituală. De ce ? Pentru că vocea, **găsea** el, era încărcată de sentimentele comune oamenilor de pretutindeni, expri- mind drama existenţei sau extazul bucuriei, melancolia, dragostea, durerea. Omul nu-i mai era străin, ci familiar, iar cintecul **poleia** cu aur nu numai sufletul lui, ci omenirea **întreagă.** Suferinţa, neîmplinirea, umilinţa căpătau şi ele această **aureolă –** şi deşi ştia că toate rămîn în continuare ceea ce **sînt, pentru** un moment şi ele apăreau frumoase, umplîndu-l de **o dulce amă**răciune. Propria-i existenţă îşi îmbogăţea semnificaţiile, deve- nindu-i dragă pentru că o ştia scurtă, precară. Cîte ceva din **afară** îl încălzea mai mult decît tot ce avea înăuntru. Impulsul exterior îl ajuta să-şi apropie ceea ce pînă atunci **fusese** ostil conciliindu-i eul cu universul, altfel strivitor şi **de neînţeles.**

Tresări şi, desprinzîndu-şi ochii **de fereastră, încercă** să se scuture de viziunea terifiantă **a** oraşului „condamnat“, **scălda!** în sîngele amurgului. Privîndu-l **pe** Suru, inclus şi **el** în acelaşi crepuscul tragic, Cernea fu **cuprins de o** inexplicabilă milă şi înţelegere. Bărbatul din faţa lui, stîneos, cioplit dintr-o bucată, în muchii drepte, deplin stăpîn **pe** voinţa sa, apăru in**tr-o lumină nouă, generată de** un

instinct patern **pe care** nu

şi-l cunoscuse ; ceva îl împingea să ia acest cap măsliniu cu părul negru, sirmos, acum şi mai întunecat de umbra serii, şi să-I strîngă la piept, să-l mîngîie şi sa-l legene. Ca şi cînd ar fi fost ameninţat, fără să ştie, de primejdii, de o mie de ori mai puternice decît orice voinţă omenească. Cernea fusese atins în amorul lui propriu de admonestarea lui Suru, sesizase în ieşirea acestuia nu numai intenţia camaraderească de punere la punct, pînă la o limită de înţeles pentru caracterul lui voluntar, impulsiv, ci şi un accent de nerăbdare agasată, poate şi de dispreţ. Privindu-l însă aşa, cufundat în penumbra înserării, cu urmele acelea de sînge solar pe obraz, îşi uită brusc nemulţumirea şi se înfioră, văzînd pentru prima oară în Suru un om singur şi sărac în ţăria Iul de piatră, un minereu rece, zgrunţuros, întunecat.

Gigi era foarte mîndră că cercul obişnuiţilor atelierului se lărgea. Pe la sfîrşitul iernii îşi făcu apariţia priptre et un sculptor de vreo douăzeci şi opt – treizeci de ani, brunet, îrjalt, cu o cariură atletică, purtînd un pantalon de doc foarte gros şi o cămaşă roşie dintr-un fel de pînză de sac. Se spunea că nimeni nu-l văzuse vreodată cu haină ; iarna îmbrăca un cojoc de oaie întoarsă, foarte murdar, pus direct peste cămaşa scorţoasă, deschisă, lăsînd să i se vadă pieptul acoperit cu un păr negru, des. Craniul complet ras îi dădea un aer de cazac. Deasupra obrazului rotund, sever, sprîncenele negre abia ascundeau strălucirea plină de batjocură şi aroganţă, de o cruzime uşor melancolică, a ochilor lui de linx, Gigi ştia că devenise cunoscut în cercurile restrînse ale esteţilor bucureşteni prin cîteva lucrări în lemn sugerînd zboruri în spirală. Lucrările se deosebeau puţin între ele, ideea lui plastică nelăsîndu-se exprimată în mai multe variante – lucru dealtfel preţuit, monotonia fiind proclamată de admiratorii săi ca semn indubitabil al talentului.

„Melodia lirică a lui Bacovia, graseia Armând Arnăutu, are **doar** cîteva rote, **dar** tocmai aceasta o **face** inconfund**abilă. Aşa** cum toata b nea ştie că Chagall nu s-a obosit niciodată să schimbe ursonal I simbolurilor, redus în linii generale la un cap de cal, de ţap. sau de măgar, o rochie de mireasă, un buchet de flori şt un lăutar cocoţat pe acoperişurile maghernițelor evreieşti din Vitcbsk.“ Bogdan Varlulomei – acesta era numele sculptorului – stîrnise, apărind în atelierul lui Gigi, surpriză, pentru că îşi căpătase reputaţia de mizantrop incurabil. Dezagrea societatea, manierele, bunulsimţ – înglobînd toate acestea în noţiunea generică **de** *tembelism burghez.* în rarele ocazii cînd trebuia să participe la manifestări publice apărea în neschimbatele sale veşminte de atelier. Manifesta o oarecare încredere doar în Ar**mând Amăutu** şi numai pentru intuiţia artistică a acestuia, pen**tru că apetitul** lui pentru demonstraţie teoretică îi repugna, în casa lui Cernea arbora o umoare acră, dînd să se înţeleagă că acesta **e** preţul ce trebuie plătit pentru prezenţa lui. Gigi mai **primea de** asemeni, vizitele unui poet, prieten cu Piuaru. din „generaţia războiului“, fost suprarealist, protestatar, apoi proletcultist convins, revenit la impulsul iniţial retezat brus: **de o** recentă cronică unde numele său, Leonard Bouaru, apă**ruse într-o** înşiruire la capitolul idealiştilor inconsecvenţi. **„poate** mai periculoşi —• cum se scria acolo – decît cei declaraţi deschis pe care ştii **de** unde să-i iei şi undfe să-i **pui“. în** sfîrşit, Gigi acceptase, pentru numele lui istoric, şi un veteran **veninos,** un bătrin încremenit în vîrsta lui matusalemică la fel ca un butuc de lemn pietrificat. Aproape nonagenar, Vintilă **Ghibernea** se lipise **de** Boieriu, singurul dintre „tineri“ – cum îi cataloga pe cei sub şaptezeci de ani – pe placul lui pentru că-i suporta cu stoicism răutatea. îl urmase în atelierul acestei copile pentru a se mai îndulci cu cele lumeşti, de care, pretindea el, fără să fie crezut, ducea mare lipsă datorită uneltirilor mafiei reacţionare, stăpîne pe putere în lumea artelor plastice.

Gigi trecea în acest timp – primăvara anului 1958 —.

prin- tr-o nouă metamorfoză. Sofistica alambicată a prietenilor, pe care **o** căutase şi **o** cultivase cu fervoare, pentru a-i distila spiritul şi căli talentul, începuse nu să o obosească, deoarece continua să-i placă, să-i fie necesară ca unui drogat morfina, dar să o dezorienteze şi s-o deprime. Această stare de spirit se datora faptului că nu reuşea să înregistreze nici un progres notabil în creaţie, deşi fusese convinsă că noul climat cultural îi va facilita dezghiocarea inspiraţiei, o va catapulta pe culmi artistice, într-un mod pe cît de miraculos pe atît de simplu. De aceea, **dezamăgită, nu de** amici, căci **pe** aceştia îi admira nu mai puţin ca înainte, ci de sine însăşi, **se** întreba dacă acesta **era** cu adevărat antidotul pentru starea ei de „prelungită **forţă** demoniacă latentă“, cum îi plăcea să o numească în tot mai rarele momente de euforică încredere în sine. Pradă acestei obscure îndoieli, asista la spectacolul animat, în curs de desfăşurare în atelier, şi în care continua să nu joace un rol activ, ci unul de amfitrioană discretă, neutră.

Bărbaţii stăteau tolăniţi în fotolii sau pe scaunele împrăştiate în atelier şi ea gindea că seamănă cu nişte mandarini căzuţj irt- tr-o obosită autocontemplare. Gustau, cu ochii îngustaţi de plăcere, din paharele de vin, iar vorbele susurau, pe ici pe colo, **fără** să se observe cind şi cine a început să le pună în mişcare, **aşa** cum se porneşte pe nesimţite vîntul în frunzişul copacilor. Vorbeau pe rînd sau toţi deodată, ascultîndu-se sau nu, răspun- zîndu-şi unul altuia sau doar unui gînd interior răzleţ. **„în** fond – se făcu auzită, mai pronunţat, deasupra celorlalte, vocea uşor vibrată **a** lui George Piuaru, cu obrazul tot **mai** deshidratat şi îngălbenit, parcă ar fi fost croit dintr-o **gutapercâ** uscată, cocoloşită şi apoi netezită în grabă –, arta devine tot mai primejdioasă. Ea se bazează pe şoc, pe stress, într-o lume a agresiunii psihice, constituindu-se prin aceasta în complice. **în-** cifrîndu-se, ea se refuză maselor. Dar preţul **e** plătit de artist – pentru că fenomenul ascunde **drama** izolării,

însingurării. Publicul, intuind dispreţul creatorului, intenţia de a-l umili, de a-i contrazice şi **nega** educaţia, **începe să urască arta,** să **vadă în ea** un detonator **aJ rigorii."** Instinctiv, toţi **se** uitară la figura angelică, ciudat lu**minată,** din interior, a Iui Armând Arnăutu. „Parcă ar fi un copil nedumerit'*, îşi zise Gigi, deşi ştia că informaţia lui profesională de cea mai strictă actualitate, uşurinţa de a jongla cu cele mai prestigioase şi originale nume afumate în estetica mondială, de foarte restrînsă circulaţie, îi confereau o autoritate de temut, începuse să fie considerat nu doar o speranţă, ci o personalitate în ascensiune vertiginoasă. în faţa persoanei sale f.zice, neiniţiaţii încercau o decepţie, făcînd imprudenţa de a-l taxa drept un imberb timid şi şovăitor. „Dar Brân- cuşi, maestre... ?" intrebă el, mieros, cu o modulaţie a vocii ca o reverenţă. „E, cu Brâncuşi e altceva, răspunse moale Piuaru, dus pe gînduri. Cu toate că...'[1] Cineva schiţase intenţia să treacă la alt subiect, dar Armând replică repede, de data aceasta cu o voce insinuantă : Ai spus cu *toate că...* Te rog să te explici".

Pentru Gigi deveni clar că în seara aceea subiectul preponderent, impus cu ipocrita modestie de Armând Arnăutu, urma să fie Brâncuşi. Doar nonagenarul, incă neintrodus în subtilităţile cercului, încearcă să strice chinta roaială, în pregătire, a criticului. Autor al unor statui reci, inexpresive sau, dimpotrivă, exagerat romantice – pe care Gigi le detesta în sinea ei –, fusese foarte bine cotat înainte de război. Acum însă, ducind lipsă de comenzi, se considera un geniu oropsit, un Michelangelo înlănţuit de pigmei. „Uite, să-ţi spun eu pe şleau, fonfăi el, vorbind numai din buzele uscate, de care-şi lovea limba grea, de mult scăpată de obstacolul danturii. Noi l-am umflat pe Brâncuşi ca pe un balon. Dacă vreţi să ştiţi, coloana **aia** nu e decît un stîlp ţărănesc mai înalt. Iar pasărea, un pin**guin** jumulit! Un joc de copil. Ca .şi toate ouăle lui de serie şi capetele pe care eu le făceam pe la optsprezece ani. **Acest** ţărănoi, pe care eu nici **nu-l** primeam la mine în atelier, s-a oploşit la Paris, cu ceaunul de mămăligă, zăpăcind nişte franţuzoaice snoabe,

stricate şi proaste, gata să cadă în fund pe scăunaşele lui din Gorj şi să strige isterizate «merveilleux» **în faţa** unei nenorocite cămăşi de tort“. Armând privea gura
ştirbă a băttînului şi nici nu mai clipea, parcă fascinat de capul unui cobra. „Eu n~am vrut să spun asta, se auzi vocea dinadins tărăgănată a lui **George Piuaru, exprimînd o distanţare astronomică de** cuvintele bătrînului. **Eu am** opinia **mea în** legătură cu **Brâncuşi.** Nu-i **contest sub** nici **o formă talentul,** dimpotrivă, îl **consider doar** niţel **cam mistic. Arta lui este esenţial ortodoxă. Nu aţi observat că ea se desfăşoară – cu excepţia mesei, a cinei de taină care e tot** creştină – **pe verticală ? Toate se înalţă spre cer.** Plastic, **exact ideea fundamentală a** creştinismului. **Brâncuşi** face o întoarcere **la bizantinism,** re- nunţînd **însă** la figură, prin **excelenţă de** sorginte **păgînă.** Brâncuşi, **după** mine, **a** realizat forma **cea mai** rafinată **a mis**ticismului. Caracterizarea artei **sale ca revoluţionară a fost,** cred, o penibilă eroare estetică.“ **Armând asculta** cu capul plecat, dar Gigi vedea cum îşi ascunde zîmbetul sarcastic înflorit pe buze, ca un vînător în **faţa** prăzii ce tocmai **se prăbuşeşte** în capcana întinsă cu viclenie. **Scosese din** buzunar o **foaie de** hîrtie şi un creion, desenînd ceva cu febrilitate. **Schiţase** întîi cercul de **pe** „Poarta sărutului“ cu cele **două** jumătăţi de **sferă,** apoi unul din scaunele de piatră din parcul de la **Tîrgu Jiu** şi, în sfîrşit, „Coloana“. „Iată, maestre, **ideea** mistică **a** lui **Brân**cuşi ! – începu el, cu nedisîmulată ironie. Pe «Poarta **săru**tului», **după** cum **se** poate lesne **observa, se află monada. Cercul** închide unitatea organică **a** lumii. Inlăuntrul său **avem prima** scjziparitate **a** monadei – **însăşi** imaginea proliferării **vieţii** în univers. **În** această **ipostază** emisferele **se** află încă, **aşa** cum vedeţi, faţă în faţă. **Dar** aceasta e clipa **dinaintea transformării** lor în contrarii. Bun, acum priviţi **însăşi** contradicţia. **Vedeţi** scaunul ? Cele două emisfere, răsturnate **de data aceasta, se** opun **una** alteia – s-a declanşat **deci lupta, începe marele proces aflat** la **baza**

dinamismului vieţii. **Acestea** nu **pot fi, dragă maestre, semnul** cinei **de** taină, **ci contrariile în jurul** nucleului universal. Aşadar, **cioplirea în piatră a marii teze dia-**lectice. **Iar dincoace,** vă **rog** să fiţi atenţi... **în toată desfăşurarea ei spectaculoasă, redată** cu un **laconism genial, copleşi-**

tor, aceeaji idee în... cum i-aţi spus dumneavoastră... se adresă el candid **nonagenarului...** stilp **ţărănesc** înalt ? **coloana fără** sfârşit. Imaginea unităţii contrariilor în ciclul etern. Emisferele, modificate în **jumătăţi de** romb, **se opun** dar **se** şi **unesc –** jumătatea fiecărui **întreg se află** în **opoziţie** cu **jumătatea** altuia ; unitatea stricată **se reface doar pentru a da naştere altei** contradicţii, şi aşa... la infinit." „Stupida manie a teoretizării...", se auzi o voce **încărcată de duşmănie,** şi **Gigi** constată că aparţinea lui **Br.gdan** Vartolomei, întors **pe** jumătate cu spatele spre Arnâutu, **astfel** încît **ceea** ce spunea putea **să** nu aibă legătură cu **demonstraţia acestuia, să** fie **o** reflecţie în sine. Dar nu rămase neutru decît atîta cît rosti aceste cuvinte. Continuînd **să** nu-l **privească pe** critic, **adăugă,** de **data aceasta** trădîndu-şi ţinta agresivităţii ; „Brâncuşi **ar** rîde în hohote **de** aceste speculaţii absurde, **de aceste ifose** ştiinţifice. Geniul artistic nu face matematică şi filosofie, nu **se supune** nici unei doctrine. Oh, **tezismul ăsta mizerabil, scolastica,** sofismele... Geniul e liber **de** orice idee, **geniul e** visceral. Nimic nu elaborează, se lasă, **doar** în voia **impulsului, crede** în **forţa** intuiţiei pentru că aceasta este **forţa** naturii **înseşi** şi **ea îl** duce, **fără greş,** la esenţă. Ideea **este** limitativă, un **biet fragment** de adevăr. Geniul este total. Explicaţiile nu **fac** decît **să-l** micşoreze, **să-l reducă** la o judecată, formală. **Cum să-ţi permiţi să** comentezi geniul? El poate fi doar **înţeles. În rest... logoree de salon".**

Pentru prima **oară martoră** la **o asemenea** revoltă împo**triva** inteligenţei speculative, **la un astfel** de afront adus sub**tilităţii interpretative, Gigi rămăsese încremenită. Se dărîma.** mitul **paradoxului în care ea** îşi **pusese** toate speranţele. Cel **mai mult o surprindea impresia că înţelege acest punct de vedere iconoclast. 11 acceptase pe Bogdan** Vartolomei **fără prea mare entuziasm, dindu-şi seama de la** început **că** nu **făcea** parte **din rasa marilor gînditori dezinteresaţi. Acum** îi

impuse nu nu**mai prin noutatea şi francheţea punctului de vedere, ci** mai **ales prin tonul categoric, neobişnuita siguranţă de** sine – un **fel de forţă telurică.** Vorbind, buzele i **se mişcau cu o** cruzime

animalică, ochii negri obraznici sfidau şi întreaga făptură res- pira duşmănie agresivă. în conclavul intelectual atît de rafinat, lui Gigi îi părea un cal sălbatic, rău, cabrat, lovind cu copitele unde nimerea. **Omul îi păru că apără** un drept uzurpat al artistului – acela de **a ignora, de a** dispreţul cultura, în numele supremaţiei instinctului. „Logoree inutilă, de cea mai crasă factură burgheză", încheie el fără să ridice tonul, cu scîrbă, **aruncînd o privire provocatoare în** jur. **Gigi** constată **ui**mită că reuşise să intimideze. Chiar Armand Arnăutu părea puţin dispus **să** intre în **acest** duel în care se foloseau arme atît de năprasnice. **Doar** Piuaru, **cu experienţa sa** diplomatică, îndrăzni să intervină, neliniştit. „în ce mă priveşte, Armand dragă, spuse el, nu am contestat niciodată abstracţionismul. El exaltă ideea, ori viitorul va fi neîndoielnic al ideii. Trebuie să mărturisesc însă că am serioase rezerve **faţă** de suprarealism. Ce ne spune ceasul acela **de** cocă al lui Dali, curgînd **pe** marginea unei mese, sau pomul lui încărcat de orologii ca **de** fructe putrede. Cunosc simpatia dumitale pentru Dali, Armand, dar consider arta lui o încercare de zădărnicire a cunoaşterii. O fabrică **a** enigmei ce transformă viaţa în coşmar." **Armand, ui- tînd de** ieşirea **lui** Vartolomei, captivat din nou **de** polemică, începu să rîdă în gura mare, cu o prefăcută indul**genţă,** ce **nu** lăsă lui Gigi îndoială că şi-a prins adversarul **pe** un teren şubred, unde o să-i jumulească toate penele. „Zădărnicirea cunoaşterii ? Ha, ha, ha! Te **rog** să reţii, că nu eu am ales exemplul lui **Dali, ci dumneata. Cunoşti** marea lui pînză intitulată «Războiul ?» Sau, **hai, să luăm** alta. **Trebuie** să fi văzut desigur **o** reproducere **după «Devorarea** reciprocă». Ei bine, **nu** există o pînză în stare **să** exprime **mai** edificatei-, mai edificator subliniez, **egoismul, lupta acerbă dintre** oameni, evident avînd cauze sociale, **dar monstruoasă."** Piuaru zîmbi împăciuitor. Armand îşi ştergea **ochelarii** cu **degetele** tremurînde. „Două fiinţe umane – îl auzi **Gigi –** se **hrănesc una** din trupul celeilalte **servindu-se foarte civilizat de furculiţă şi cuţit. Mai** •trebuie să **adaug** ceva despre **funcţia cognitivă a**

suprarealismu- lui „ A$ întreba numai, cu ce alte mijloace s-ar reda mai eclatant această realitate, subliniez realitate, cum s-ar putea furniza omului o mai profundă revelaţie asupra teribilei orori al cărei subiect este el însuşi ? Naturalismul ţine de forma senzorială a cunoaşterii. Omul modern are nevoie atît de esenţe ontologice, cit şi de concentrate axiomatice... Dar să luăm alt exemplu, continuă el cu o energie sporită de beţia succesului. **Ce** sínt, în fond, capriciile lui Goya ?“

Gigi fu sigură că nimeni nu mai era curios să audă răspunsul ; discuţia iţi pierduse axul, vinul începuse să înfierbînte, spiritele scăpau din frîu. Se sărea de la un subiect la altul fără nici o ordine sau trecere. Cineva vorbea de picturile rupestre de la Altamira şi Lascaux. Altul dezlega enigma separării grecilor de neamul tracic. Se comparau Blaga şi Bacovia cînd în avantajul unuia, cind în al celuilalt, pe criterii cu totul incomparabile, ca, de pildă, rezistenţa la băutură, spiritul cartezian şi altele. Dragoş Someşanu îşi aduse aminte de propriile sculpturi suprarealiste şi deşi ele nu-i caracterizau opera, le consideră reuşitele lui cele mai mari. Mînuind paradoxul ca pe o floretă, susţinea că talentul nu are nici o importanţă în artă, ilustrîndu-şi teza cu cariera lui Picasso, explicînd-o în întregime prin inteligenţă, prin spiritul ştiinţific al autorului, adevărat savant al anatomiei fiinţelor şi lucrurilor. Gigi ştia ceea ce ştiau toţi, că a-l combate pe Someşanu însemna a prăpădi orzul pe gîşte, pentru că, fără a renunţa formal la opinia lui, sculptorul abandona spontan subiectul şi născocea altul. Armând, după ce demonstrase atît de precis, algebric s-ar putea spune, concepţia lui despre esenţa dialectică a operei lui Brân- euşi, explica acum altcuiva, deasupra aceleiaşi foi de hîrtie, cu totul altă ipoteză, la fel de insolită şi bizară. „Vezi – insista el –, peste tot apare forma străvechiului instrument de măsurare a timpului. Toate scaunele de piatră sínt în fond clepsidre, coloana însăşi e făcută dintr-un şir de asemenea obiecte, prin care timpul se scurge ca electricitatea prin

paratr&znet. Dar Brâncuşi nu a reţinut funcţia practică, ci

simbolul filosofic : imanenţa fărîmiţării materiei şi apoi a reînchegării – deci mişcarea. Oare intîmplător a construit simbolul şi din piatră şi din metal ? Nu 1 Şi-a ales materia aparent cea mai încremenită tocmai pentru a demasca minciuna nemişcării, atrăgînd atenţia că imobilismul nu e decît o iluzie.'* Se îmbujorase la faţă, expresia de copil fiind acum înlocuită cu una de ftizie. Gigi remarcă, după privirile furişe, uşor ameninţătoare, că cel asupra căruia încerca să reverse această lavă incandescentă era Vartolomei, omul împietrit, în mod ostentativ, intr-o poză de totală blazare. „Dar, iată ■— nu se mai putea opri Armând –, dacă stai la baza coloanei şi priveşti pe o muchie depărtîndu-te încet, capeţi reprezentarea unei suprapuneri de piramide. Marile monumente antice se înalţă spre cer, una pe umerii celeilalte, sugerînd dimensiunile copleşitoare ale infinitului.“ Vartolomei privea glacial desenul improvizat şi tăcea, întrebarea de pe chipul criticului devenise atît de insistentă, de dramatică, somîndu-l să se pronunţe, îneît, pînă la urmă, deschise gura şi, cu o voce metalică, decretă laconic : „literatură ieftină“ şi întoarse spatele.

Spre surprinderea lui Gigi şi a celorlalţi, poetul păru că-i sare în ajutor. „Cine crezi dumneata, îl întrebă el pe Arnăutu, că mai are timp astăzi să facă pe sfinxul, pentru a dezlega taina artei, în afară de cîţiva maniaci ? Mii de oameni trec, se uită şi nu remarcă o iotă din ce spui dumneata. Arta ori se dezvăluie dintr-o dată, ori nu face doi bani. Dacă e prea simplă riscă să rămînă o hieroglifă, dacă e prea încărcată devine obositoare. Dacă vrea să supravieţuiască, arta trebuie să devină rezonabilă. Să arunce lest. în ce mă priveşte, abandonez poezia.” „Cum, vrei să trădezi poezia ?“ – nu-i veni lui Piuaru a crede, punînd un uşor sarcasm în întrebare. Dar poetul nu glumea. Cu o voce îndurerată declară : „Poezia m-a trădat pe mine“. Şi tot ce urmă fu o confesiune sinceră şi tristă : „După atîtea volume de versuri, mă consider trădat în toate intenţiile mele

poetice. Am vrut să satisfac gusturile unei zeităţi capricioase, s-o hrănesc cu flori de stil. Rezultatul ? ML-am în-

<

depărtat de adevărurile mele... le-am sacrificat. Poezia exală o singură dată parfumul unui gînd şi apoi îl lasă să se ofilească şi 11 aruncă. Poezia e perfidă. Versurile nu mai sint decît urme **vagi** ale glodurilor mele. Semne **aproape** şterse. Inefabilul ucide sentimentul. înstrăinează ideea **de** sine. Voi, criticii, cereţi ca nişte isterici : inefabil, inefabil, inefabil ! E mistica liricii acestui secol nenorocit. Născocirea unor oameni sterpi, **a** neputincioşilor'*.

În liniştea **nefirească ce se instală, denotînd că fusese** destul **de** atent **ascultat, se** auzi **limpede şoapta cuiva** adresîndu-se vecinului : **,,Cînd vulpea** nu ajunge strugurii, zice **că** sínt acri", întoarseră capul cu toţii spre cel ce vorbise, iar acela, surprins, începu să **tuşească de** zor, **mult mai chinuitor** decît ar fi **fost** firesc. Scurt, cu un cap disproporţionat, **cu ochii** dilataţi plutind, sub lentilele ochelarilor, **ca două** meduze diforme în- **tr-o** apă verzuie, omul îşi **dădu seama** că nu poate **tuşi** la infinit şi. luîndu-şi inima în dinţi, se hotărî **să vorbească cu** intenţia de a-şi **repara gafa.** „Ce ţi-a venit, Nardi, ce te-a apucat **aşa** din senin – spuse **el** mişeîndu-şi alene maxilarul lung, parcă vorbele ar fi fost ovăz şi trebuia să le rumege bine înainte, de **a** le rosti. Inefabilul te încurcă **pe** tine ?" începuse prietenos, **dar** deodată vocea i se **sparse** şi continuă iritat, **ceea** ce **miră** pentru **că** tocmai poetul îl **adusese în** atelier. **„De** abia ai început **să** simţi din nou imaginea în vîrful peniţei. **Criticii au** început să te prizeze din nou. **De unde această** insatisfacţie ? Poezia e un. **sistem de** site, din ce în ce mai **dese.** Tu poate n-ai ajuns la. **ultima, dar acum** cerni binişor. **Să** nu scuipi în mîncare, Nardi, •că râmîi flămînd. Isterie, mistică —• ce. vorbe sínt astea ? **Rol** de operetă ? A început să te obosească golgota poeziei !" îşi mişca din cînd în cînd cu mîna apele ochelarilor făcînd să i se clatine ochii bulbucaţi, verzi. Gigi auzise despre **el** că **e un** om manierat. Poetul îl ironizase, prezentîndu-l, spunînd că îi place să aşeze peste tot oglinzi tulburi pentru a estompa contururile. Acum probabil **că** se intimidase şi sărise **peste** cal. Îşi **dădea**

seama că fusese prea categoric, **dar** nu mai **putea da**

înapoi. Bătîndu-l pe Nardi cu palma, amical, pe spate, ca pe un animal bun ce avea să facă pînă la urmă treabă, începu sa vorbească despre frica artistului **de a** nu fi înţeles. „Ce tot spui ? îl întrerupse brutal poetul. Frica de a nu fi înţeles ? Nu ! Frica de a nu-mi exprima esenţa. Una e să dizolvi ideea în imagine, păstrînd-o intactă în soluţia nouă, şi alta să o pierzi, lâsîndu-te furat de un efect în sine. Voi scrie proză, cel puţin un timp...“, adăugă, dar vocea îi fu acoperită de rumoarea discuţiilor.

Nonagenarul îşi luase un pumn de alune, încercînd să **Ie** roadă în gingii, şi se retrăsese lîngă Boieriu, străduindu-se să-l convingă răbdător că toată discuţia e o aiureală „Toţi aceşti palavragii trebuie puşi să înveţe meserie sub supravegherea maeştrilor bătrîni. Din nenorocire, se duc şi ăştia, am mai rămas cîţiva. Societatea socialistă trebuie să termine cu boema. **Să** ne reîntoarcem la Renaştere. Statul să dea comenzi artiştilor cu experienţă, aşa cum făceau papii, să nu risipească banii **pe** ţ'mgăi, care au învăţat numai să dea din **gură.** Pe Michelan- gelo aproape l-au constrîns să lucreze la optzeci de ani, **Tiţian*** şi-a dat capodoperele la nouăzeci. Pe mine nu mă mai suportă fiindcă nu le caut în coarne, fiindcă le spun adevărul în faţă şi prin adunări îi plesnesc de le sar mucii... Dar e admisibil ca partidul şi statul să tolereze conjuraţia nulităţilor împotriva mea ? Acest boicot neruşinat ? Cînd eu am atelierul plin cu statui care pot face gloria acestei epoci ?“ „S-a enervat rău“ – îşi spuse Gigi, văzînd cum ’îi tremurau mîinile, cum stropea fărîmituri de alune şi fonfăia cuvintele încît de abia **se** putea înţelege ce spune. Doar Arnăutu îl asculta, cu un sentiment în care se amestecau repulsia şi mila, înţelegerea şi **dezgustul.**

Gigi **se** întreba pentru prima **oară :** „Există vreun **adevăr** în toate acestea ? Este cu adevărat o nobilime a inteligenţei şi fanteziei, în care să merite sa vrei să te incluzi, Ia al **cărei** blazon să aspiri ? Sau izvorul artei e mai simplu, trebuie **căutat** în altó direcţie, în îndrăzneala şi indiferenţa faţă de

cuvîntul ¿k.s şi întortocheat – aşa cum pretindea acest... acest Varto- Ionici, cu privirile lui obraznice şi fascinante... da, fascinante !“

„Ce s-a intîmplat, dragă ? Unde sînt Piuaru, Someşanu, Ar- năutu ? Nu mai vorbesc de Ghibernea, V-aţi răcit ? S-au constituit într-o fracţiune disidentă ?“ Cernea întrebase într-o doară, mai mult în glumă, dar pe Gigi o puse pe gînduri. Într-adevăr, de cîtva timp, cercul se fărîmiţase, dar, ciudat, dispariţia protagoniştilor de pînă ieri nu părea să fi lăsat un gol. Nu, nu se simţise mai singură şi mai părăsită, aproape nici nu observase. Reconstituind, îşi aminti că Piuaru şi Someşanu se arătaseră deodată foarte rezervaţi. Se întrebau unul pe altul despre ultimele cronici plastice din cotidianele şi periodicele centrale. Gigi le ignora complet. îşi amintea însă că ei comentau cu un aer îngrijorat. Piuaru purta mereu în buzunar cîte o publicaţie umplută de sublinieri. „Peisajul, natura moartă – genuri minore[4], citea cu vocea sa scăzută, teatrală, „Ţuculescu – pastlşor al artei occidentale“. Reda pasajele cu un laconism absolut contrar firii lui. „Dragoş, fii atent – îl alerta pe sculptor – citez : specificul naţional este neobizantinism, cătuşe de care ne-am eliberat de mult, pentru totdeauna.“ Gigi îngloba aceste noţiuni, pe care desigur urechea ei nu putea să nu le perceapă, în sfera abstracţiunilor obişnuite, devenite locuri comune. O contraria, dar într-un mod superficial şi pasager, modalitatea mai nouă, eliptică, de comunicare, mina vag conspirativă. Cu deosebire îi reţinea atenţia îngrijorarea de pe chipul lui Someşanu, de obicei destins, furia lui reţinută, de dulău împiedicat, dintr-un motiv sau altul, să muşte. Armând se arăta mai senin şi observînd înnegurarea celor doi, îşi surîdea cu o complicitate maliţioasă. Gigi îşi aminti că într-o seară Piuaru citise ceva despre un tablou care nu reda destul de convingător scena intrării **unor ţărani în rîndul clasei muncitoare. Tînărul** critic

rîsese cu poftă. „Ce e cu dumneata, ţi-ai pierdut

H
M

umorul complet ? Ai început să colecţionezi inepţii de prin jurnale ? Ţi-ai asumat rolul de **«bau-bau» ? Zău, păstraţi măsura !“ Gigi fusese nedumerită auzindu-l pe Vladi că îl apostrofează, cu politeţe dar apăsat: „Dacă nu cumva vrei să bravezi, mi-e teamă că ai reuşit să devii uşuratic – ceea ce nu te caracterizează defel. Cum poţi să bagatelizezi apariţia unor asemenea enormităţi într-un organ central de presă ? Se spune că privighetorile, cu coardele lor atît de sensibile, presimt primele frigul. Dum**neata **dovedeşti înclinaţii de bursuc.“ Gigi deslușise la Vladi** o undă **de compătimire sinceră. Chiar de a doua zi Piuaru şi** So- **meşanu încetaseră să-şi mai facă apariţia. Intervenţia lui Vladi se ştersese însă repede din mintea ei, pentru că Bogdan Varto- lomei introdusese deodată o notă stenică, de siguranţă de sine brutală. „Spanac, domn’ director, spanac, ricanase el. Zău, nu ne purta dumneata grija, sintem majori şi vaccinaţi.** Fac ceva **pe toate cronicile astea şi pe toţi imbecilii care le scriu. Arta mea nu poate s-o distrugă nimeni şi nimeni nu mă poate îm- « piedica să creez cum vreau. Priceput ? Restul, spanac. Să-ţi amintesc eu, domn’ director, că apa trece, pietrele rămîn ? Iar lemnul, pentru că eu lucrez în lemn, pluteşte pe val ?“ Gigi primise cu plăcere această sentinţă flegmatică, simţindu-se dez- legată de sumbrul ton profetic al soţului ei. Şi Vladi ascultase cuvintele tînărului cu o expresie de admiraţie amestecată cu invidie, ca pe o stranie certitudine. „Da, îşi spuse Gigi, reme- morînd cele petrecute, aşa e, ca pe o certitudine 1 în vremuri tulburi, nestatornice, spiritele conştiente de forţa lor nu se lasă abătute din drum; numai ele oferă certitudine. Restul, alambicatele îndoieli, timorarea, dependenţa de autorităţi şi, în ge- neral, „bunele maniere“, nobleţurile nu fac decît să te înmoaie, să te dezorienteze. Dar de ce dispăruse şi Boieriu, doar el nu împărtăşea îngrijorarea celorlalţi ? Ba chiar găsea justificate** unele **critici** din **presă, el**

H
M

însuşi combătînd tot mai vehement **aşa-zisele „excese artistice". Se răriseră apoi şi vizitele Iui Armând, la început sub pretextul ocupaţiilor, după aceea fără**

nici o justificare .,De ce oare s-au volatilizat aceste -«somităţi» ? – se întrebă Gigi, folosind **fără să** vrea epitetul cu o nuanţă ironică, uitind **de** adoraţia ce Ie-o purtase pînă nu de mult. Ceva i-a speriat de s-au împrăştiat aşa, ca potîrnichile ! Dar ce ?" Poate **în** conformismul lor – Gigi nu realiza **ce** schimbări se produseseră în criteriile ei dacă ajunsese să-i califice drept coniormişti **pe** oamenii consideraţi nu de mult cei mai subţiri din breaslă – poate în conformismul lor îl con**siderau pe** Varic-lomei un virtual reacţionar şi se grăbiseră „să **se lepede"** pînă va trece „valul" ? Oricum, esenţial şi uimitor era că, realmente, nu le simţise lipsa. Cei rămaşi, şi în special acest **berbece** de **geniu,** Vartolomei, îi îmbogăţiseră viaţa mai mult decît „maeştrii", şi, mai ales, îi sporiseră încrederea în forţele **ei. Folosea pluralul** instinctiv, pentru a nu delimita lucrurile prea izbitor. **„Da,** băieţii sînt admirabili – îşi spunea, deşi **nu** toţi erau băieţi –, **alături** de **ei poţi să** mergi cu fruntea sus."

După ce îi **atrăsese** Vladi atenţia, devenise conştientă şi **mindră de** noua **sa** apartenenţă profesională. Parcă se afla **pe un spărgător de gheaţă şi se vedea** eliberând pas cu **pas, apa** captivă **a** oceanului. De fapt, dominant era Bogdan Vartolomei, ceilalţi doi ţinindu-i doar isonul. Lemnete îşi canalizase spiritul nemulţumit, de „revoluţionar" de profesie, spre susţinerea noii **cauze,** adică a artei eliberate de canoane. Gigi **observa că uneori dorea să pară** mai extremist chiar decît Vartolomei, **dar** virulenţa sa era mult prea retorică pentru **a impresiona.** Originalitatea şî forţa lui Vartolomei consta **tocmai** în dispreţul **faţă** de teorie, **faţă de** cuvinte. Vorbea **puţin, dar** atunci cînd o făcea, lovea ca o măciucă, spărgea tot, făcea vid, şi în spaţiul dislocat instala propriu-i monument de vandal. **Ora**toria lui Lemnete îi **părea** Iui Gigi, în prezenţa lui Vartolomei, **un** fel de **gingăveală,** în **plus,** el nu-şi putea sprijini striden**ţele pe** nimic. Pînzele **pictate** arătau ca şi înainte, dominate de aceleaşi **griuri**

H
M

spălăcite, nedepăşind natura moartă şî peisajul **aproape** clasice. în ce-l **privea pe Leonard** Bouaru, acesta conta **doar prin semnul de** întrebare al poeziei sale. Debutase în **„cerc“** prin revolta împotriva inefabilului şi prin frica necomunicării.; Sub influenţa lui Vartolomei începuse însă sase îndoiască şi de acestea – şt se vedea bine că ar fi vrut să o facă într-un chip năprasnic, dar lirismul lui funciar nu-I lăsa, transformând totul într-o melodramă searbădă. în Vartolomei găsea deci Gigi noul' şef de şcoală, iar personalitatea sa i se părea atît de mare, incit' să ţină' locul nu la una, ci la zece grupări artistice. De la un timp începuse sâ lucreze la. ea îrr atelier —■ nu-i plăcea să lenevească, se plictisea uitîndu-se pe pereţi, iar gîndurile şî le termina repede de spus. Trăncăneala celorlalţi îl lăsa rece, nu se uita în gura nimănui'. Işî adusese cîţiva pari groşi şi ghemuit pe un scăunel ţărănesc,, cresta- cu barda spirale şi totemuri şerpuitoare ca nişte fuioare de fum.

Fără să-şi dea seama,. Gigi începuse să reproducă pe cartoane —■ de la. un timp,, la sfatul lui, mai mult desena şi picta, exer- sîndu-se în- „relieful simulat?, după modelul lui Michelangelo – liniile sculpturii vartolomeice, spre, admiraţia, lui Lemnete şi a lui Bouaru ce se. făceau că nu observă filiaţiunea. Vartolomei privea încruntat şevaletul şi, nemulţumit de formele prea feminine, o apostrofa-. Nu manifesta faţă de ea nici cel mai mic menajament, nici ca artistă şi nici ca femeie. O tutuia şi îi spunea, „fato !“-■ şi lucrul acesta pe. Gigi nu numai că nu o deranja, dar chiar o amuza. „Fato !“ – îi suna în urechi ca un cuvînt de baladă, patinat de vreme, încărcat de-misterul afectiv ţărănesc;, elementar. îşi dădea singură seama că numele ei „de acadea“ nu putea fi pronunţat de acest bărbat” violent şi genial. Avea doar cîţiva ani mai puţin deeît el, dar în preajma lui se simţea o- copilă şi prietenia ce i-o oferea îi dădea un sentiment de protecţie absolută ,* în preajma lui totul părea accesibil şi categorie Nu mai avea de ce să se îndoiască, să oscileze, mai ales să se. teamă... el' purta adevărurile fundamentale ale naturii, mai tari deeît civilizaţia artificială, deeît cultura confecţionată, deeît societatea, paralizată de

H
M

convenienţe. Vartolomei devenise nu numai „profesorul“, ci şî un fel de patron spiritual spre care se uita cu o încredere, mistică! – complex de felul celuia pe

care probabil Ci ixt» **trebuie să-l fi inspirat Magdalenei. „Fato –** exclama el. apropiindu-se de şevalet şi aşezîndu-şi mina osoasa. puternică, acoperită de blana părului negru, des, pe umărul .sau pe braţul ei –, fato, ţie ţi-e frică de culoare, întingi în vopsea **ca** ¡ntr-un mir. **Vopselele** în **sine** sînt un rahat, lijtâ-tc afară, vezi şi tu ce face natura cu ele, cum le distruge, le omoară şi Ic **naşte** din nou. leşi-ţi şi tu odată din pepeni, sparge oul ăla bupghez dogmatic, clocit, în care stai de la facerea lumii." (ligi tresărea, înfiorindu-se, şi nu ştia dacă de chemarea mesianică – „Lazăre, deşteaptă-te, ridică-te şi mergi J" – <-e-i **dădea revelaţia** unei apropiate eliberări, sau de atingerea degetelor **tari ca** nişte cängi de fier.

Se convingea că înrîurirea era de ordin estetic, Varto-lomci fiind hărăzit să-i moşească talentul într-o naştere dureroasă. Cind îi lua mina subţire în palma lui aspră, **transmiţindu-i impulsul revoltei** şi distrugerii, mîzgălea, strica şi rupea totul. Prin faţa ochilor licărea roşul intens al cămăşii aspre, mototolite, **sumese pe braţul** musculos şi păros, şi lucrul acesta îi **provoca** un **început de** furie, rupînd cartoanele cu un fel **de** frenezie. **Alteori,** cind modela lutul, pipăind cu degetele materia moale, **ca o oarbă căutînd** locul ochilor şi al gurii, Var- tolomei, nerăbdător, exasperat de această bîjbîială, ajungea lingă ea din doi paşi, ca un animal de pradă, şi turtea cu pumnul pămîntul cleios. „Fato, aproape ţipa, unde dracului cauţi tu ideea în **acest nămol ?** Ideea e **în** tine, iar **din** nenorocita **asta** de materie fă numai oglinda ei. Rupe-ţi dracului bulendrele alea din interiorul **tău** şi lasă ideea să respire goală. Parcă eşti o **călugăriţă !** Să începi să faci nuduri, ai auzit ? Şi **pe** carton şi **în pămînt,** toată ziua, **pînă** ai **să** scapi de timiditatea ta bolnavă. **Să** sfîşti, să spargi ceva în fiecare zi, înţelegi ? Dă odată peste răscoale." Gigi începea să tremure, nu de frică, ci de senzaţia violentă a noutăţii. Din gîtlej şi de pe buze îi **ieşea** un sunet ciudat, un amestec de plîns şi de ris – lucru ce se întîmplă de obicei elevilor certaţi, cind văd cum severul magistru găseşte, din **incîlceala înfricoşătoare a cifrelor, soluţia salutară.**

De la o zi **la alta** se surprindea descoperind feţe noi ale **existenţei.** Sugestionată **de** cuvintele lui Vartolomei, se convin**gea că** ceva **o** încorsetează, **o împiedică să** fie ea însăşi. Ce **era acest** lucru nu-şi **dădea încă seama, dar** existenţa cotidiană îi **apărea** tot **mai banală,** mai **rîncedă.** „Ce scînteie să **ţîşnească din** letargia **mea ? – se întreba cu** un sentiment de- frustrare. Vartolomei **a** intuit exact, trăiesc în interiorul unui ou dogmatic burghez. Aceleaşi idei şi adevăruri răscoapte, aceleaşi porunci morale stupide, aceeaşi laşitate a gîndurilor şi instinctelor, aceeaşi teamă religioasă **de** dezordine, de **anarhie.“**

Intr-o **seară, la cîteva săptămîni după ce Vladi o tachinase despre cercul** ei, Gigi **avu pentru prima oară conştiinţa progre**sului făcut **la** ucenicia nonconformismului. Cei trei „curteni“ **o** găsiră împreună cu Vladi. Acesta tocmai îi povestea **că** undeva, la **o** consfătuire, Someşanu **luase** cuvântul **în** sprijinul promovării spiritului naţional. „Şi ? **Ce~a** făcut cu **asta ? –** îl întrebase **ea** batjocoritor. A făcut **gaură** în cer ? Parcă **asta e** problema artistului, spiritul naţional „Dar care e**r draga mea ?“** o privise Vladi **bucuros de** autonomia îndrăzneaţă **a** gîn- ■dirii soţiei sale, în acelaşi timp curios să-i audă răspunsul. „Libertatea faţă de orice- spirit tutelar, libertatea de a fi tu în**suţi“ –** sunase răspunsul prompt, **pe** un ton prezumţios. **„Şi** nu te lasă spiritul naţional să fii tu însăţi ?“ **„Nu mă** lasă, nimic nu **mă** lasă. **Dar** artistul trebuie să **dea** dracului totul **şi să se** ■dăruiască vocaţiei **integral.”** Vladi se oprise aici, evitase **să în**tindă coarda, **dar** lui **Gigi nu~i** scăpase privirea lui **contrariată,** şi această constatare, nu ştia de ce, îi făcuse plăcere.

Lemnete, **cu** gura **pînă** la urechi, anunţa **că presa declanşase** atacul public frontal şi decisiv împotriva modernismului, **taxîn- du-l** drept revizionism. „Şi ce te miri ca sfînta Agurida **la uşa** ■oborului ? – îi întrerupse Vartolomei peroraţiile. Este purul **ade**văr.“ „Bine, dar asta nu e o simplă afirmaţie teoretică – **per**sistă Lemnete şi mai scandalizat. **Barbu,** Blaga, **Mate** iu **Caragiale** sînt băgaţi din nou în oala decadentismului.“ **„Păi chiar** sînt

•decadenţi“ – replică Vartolomei rar şi apăsat. „Cum, capodopera

lui Moiciu Carugraie, *Craii de Curtea Veche* ? – sări din nou Uimiru. A ta <• o melodramă tenebroasă, în fascicole, despre o bandă de cheflîi. o .'arte reacţionară respingătoare, aşa cum scrie jjiăzi în ziar . Nu ştiu, n-am citit-o, răspunse sec Vartolomei, da; era fata! ca l: eratura bazată pe naraţiune să decadă, să se descompună, să devină reacţionară. Nouă ne trebuie cultura instinctului tradus direct, nu prin intermediul .naraţiunii, al anecdoticii. E timpul raportului nemijlocit între geniu şi public." „Dumneata Vartolomei, nu se mai putu-abţine Cernea, joci rolul iconoclastului. Mă rog, mulţi au cochetat cu acest pseudoeroism. Dar cel puţin -o făceau de pe poziţiile culturii. Dumneata vrei să dărîmi valorile -clasice trăgînd din reduta ignoranţei. Nu-ţi dai seama că, volens nolens, te confunzi cu cel mai jos dogmatism ?". Atunci Gigi sări ca o tigroaică. ..Vladi. un intelectual receptiv, lipsit de prejudecăţi ca tine... se poate ? Cum să condamni iconoclastia, .tu, un revoluţionar ? Să te cramponezi de noţiunea burgheză a culturii împotriva adevărului liber al artei ? Să confunzi ieşirea .din canoane cu dogmatismul ? Acuzaţia de ignoranţă a fost întotdeauna drapelul conservatorilor. Nu te mai înţeleg, nu te mai înţeleg...". „Dar -"complexul ignoranţei»-, Gigi ? şopti el. Complexul ignoranţei... cred că-ţi mai aminteşti...!". „Ah ! e o laşitate, Vladi... Vrei să mă faci prizoniera unui trecut... debusolat ? Să-mi impui o doctrină folosindu-te de biata mea ignoranţă de altă dată ? E jignitor ! Pe tine te sperie îndrăzneala geniului de a trăi din sine, dispreţuind cicăleala didactică. Dealtfel, iartă-mă că ţi-o spun, acel -complex- tu nu numai că nu ai făcut nimic să mi-l împrăştii, dar chiar mi l-ai alimentat. Da, da, cu surîsul tău superior, cu ironia ta -fină»..."

Gigi se opri consternată de ceea ce spusese. Oare toate aceste acuzaţii zăcuseră în adîncul ei, fără să ştie, sau pur şi simplu răsăriseră dintr-o dată, fără voie, pe buze... cum s-ar spune o luase gura pe dinainte ? „Ce mi-a venit, dumnezeule, se întrebă, realizind fulgerător că învinuirea fusese în întregime falsă. Dacă cineva mi-a întreţinut acest complex, ăştia au fost --maeş-

trii» racolaţi şi ridicaţi în slăvi de mine, **nu de Vladi... Ra-**finaţi!, paradoxalii, paraziţii ăia ai ideilor abstracte. Aşteptai să te eleveze, şi în realitate... în realitate nu făceau decît să-ţi arate, cu ifosele lor, cît eşti de proastă. Şi acum arunci totul în spinarea lui Vladi !“ Cînd şi-a ridicat ochii din pămînt spre soţul ei, s-a cutremurat. Masca din noaptea aceea, de la mare, acelaşi obraz încremenit, de gips, de cretă, aceleaşi priviri străine, reci, îndepărtate... la mii de kilometri. „Ce-am făcut, ce-am făcut, ce-am făcut'*, monologa mecanic, în timp ce buzele îi tre**murau. O** frică îngrozitoare o cuprinse, **de** ceea ce făcuse, **de** el, de ea însăşi, de necunoscutul apărut în viaţa ei. „Cum am să pot acum... ? Şi ce trebuie să fac ?** se întreba, în timp ce ar fi vrut să se ducă să-i spună ceva sfîşietor – nici ea nu ştia ce – ca s-o ierte. Dar privirile i se întoarseră spre Vartolomei. Tolănit în fotoliu, îşi întinsese picioarele lungi pînă **aproape de** scaunul lui Vladi, şi, cu capul răsturnat pe spate, rîn- jea carnasier. Buzele roşii contrastau puternic, pictural, cu mustaţa şi barba crescute sălbatic în jurul gurii. Rînjetul îi dezvelea dinţii puternici, ascuţiţi, făcuţi să sfîşie. Ochii sălbatici o săgetară crunt, făcînd-o să se înfioare, luîndu-i toată puterea – puterea remuşcării şi a elanului. Apoi ceva în ei se îmblînzi. Gigi înlemni ca o muscă hipnotizată de păianjen şi faptul că **se** simţea prizoniera lui nu numai că nu o deranja, **dar o** liniştea, o făcea din nou stăpînă pe sine. „Eşti gata să te smiorcăieşti – o dojeneau poruncitor ochii bărbatului cu cămaşa roşie descheiată pe pieptul păros, ,,ca de diavol“ îi trecu lui Gigi prin minte, fără ca acest cuvânt să o îngrozească –, tremuri ca o babă şi vrei să te duci să-i cazi în genunchi, să-i cerşeşti mila. N-o să mai ieşi niciodată din sclavie. Pentru ce ? Pentru confortul **tău** burghez, pentru nenorocita ta de poziţie legată de acest individ conformist, fără har, mulţumit cu lipsa lui de nebunie, şi pe care ţi-o interzice şi ţie ? Mai bine ai tremura pentru talentul tău de care eşti acum gata **să te** lepezi, şi să-ţi vîri iar capul în **jug !“** Aşa ceva i se părea ei că desluşeşte în

privirile porunci**toare şi totuşi, parcă pentru prima oară, binevoitoare, prieteneşti.**

Ti auzea pe < ei doi, pe Lemnete şi pe Bouaru, vorbind, dar nu înţelegea furate într-atit era de absorbită de răsturnările neaşteptate, contradictorii **produse în fiinţa** ei. **Constată în trea**cât că cei **doi, jenaţi, se străduiau să întreţină o conversaţie lipsită de orice interes şi obiect, doar pentru a umple tăcerea. Adăpostită de murmurai trăncănelii lor,** şi **sub protecţia** ochilor **teribili, mereu Ia pîndă şi gata să-i descopere orice nouă slă**biciune, Gigi işi **înfipse degetele** în **bulgărele de pămînt moale cu o poftă nebună de a rupe şi sfărîma. „în fond, un zîmbet superior** şi ironie, **ai avut întotdeauna faţă de munca şi arta mea. Tu nu crezi, n-ai crezut niciodată în talentul meu şi lucrul acesta m-a apăsat, fără îndoială. Eşti vinovat, şi oricît te-ar durea, trebuia să ţi-o spun. Trebuie să ştii şi tu, domnul meu, că sînt artistă, în primul rind artistă, şi cu nimic nu ai putea suplini nevoia afirmării mele. Ai ştiut, sau trebuia să ştii lucrul acesta, de la început. Iar eu m-am lăsat intimidată ca o proastă. E foarte bine că s-a ivit ocazia să-ţi vorbesc franc, oricît te-ar durea, pentru ca totul să fie clar odată pentru totdeauna.“ Acest monolog o îndirjea, o împietrea, iar crescînda în- crincenare îl făcea şi mai violent. Vorbea cu Vladi în gînd răstit, aşa cum o auzise în copilărie pe maică-sa adresîndu-i-se turcului, tatăl ei, şi mai tîrziu bătrînului Calafeteanu. în memorie se rupsese un zăgaz, ceva tulbure i se strecura în conştiinţă şi îl primea fără repulsie şi fără regret. „Să fie odată clar 1“. repeta din când în cînd rezolut, cu impresia că făcuse o treabă bună, pusese la punct nişte lucruri importante, devenind mai puternică, mai hotărită şi mai liberă, ceva din însuşi destinul ei lim- pezindu-se.**

Cu acest sentiment îi conduse]a plecare pe cei trei. Varto- lomei îi strînse mina aproape dureros în palma ca o menghine şi o împroşcă pe obraz cu o

privire arzătoare, ca nişte stropi de smoală fierbinte, un fel de botez întru curaj şi dîr- zenie, cum i se păru ei. Pentru prima dată sculptorul îi puse cealaltă mină pe umăr, într-un gest cu adevărat de protecţie, de apărare şi încurajare, un fel de „bravo, fato, ţine-o aşa, că

e bine !“ Cînd se întoarse nu-l mai găsi pe Vladi în atelier. Ştia că se urcase pe punte, la bibliotecă, şi nu-l strigă, nici măcar nu privi intr-acolo. Se dezbrăcă şi se culcă, şi în ciuda temerii că cele întîmplate o vor ţine trează, adormi imediat.

Dimineaţa se sculă, tîrziu, după nouă, ca de obicei. Vladi nu **mai** era. Constată **cu** surprindere că nu dormise alături apoi încet, trezindu-se de-a binelea, îşi reaminti incidentul din scara precedentă. încercă un sentiment confuz – nu voise să se certe cu Vladi, în nici un caz aşa ceva nu-şi dorea, şi totuşi fusese aspră. Pentru prima dată. De ce ? începuse Vladi să o irite, să o calce pe nervi ? **îl** simţea aşezat de-a curmezişul drumului ei **de** artistă ambiţioasă ? Judecind la rece, n-ar fi putut susţine **aşa** ceva. Dimpotrivă, recunoştea că Vladi jucase rolul de pir- ghie în catapultare spre ceea ce putea fi numită „lumea bună“ **a artei. în al** doilea rînd, exagerase, desigur, chestia cu zîmbetul ironic. Vladi venea obosit, epuizat şi de aceea poate puţin indiferent. Dar chiar alminteri, era el omul în stare să se extazieze în faţa a ceea ce ei însăşi nu-i plăcea ? Doar căutase mereix se căuta pe sine, căuta o ieşire. Abia acum în urmă începuse parca să zărească... Şi asta i se datora sculptorului acesta radical, atît **de** derutant de sincer. „Sinceritate faţă de sine – **să** ne înţelegem –, adică lucrul fundamental pentru un creator, ceea **ce mie mi-a** cam lipsit. Poate aseară am avut un acces de astfel **de** sinceritate. Totuşi cred că m-am grozăvit niţel faţă de diavolul **ăla...“** Ea avea nevoie de o altă sinceritate, una artistică, faţă de sine. „Atunci de ce să cadă Vladi victimă, de ce să nu fie victimă propriul meu talent ?“ **Vladi** îi asigura tihna necesară, confortul, echilibrul... A, poate tocmai acesta a fost obiectul revoltei ei 1 – pentru că totuşi fusese o revoltă. Aceste lu**cruri bune,** la care sincer vorbind jinduise, probabil începuseră **să o** apese. „Echilibrul“ nu-l prea mai suporta uşor, mai ales de cînd apăruse noul mentor. Această cuminţenie, acest calm, această bunăstare, chiar acest **„salon“, se** repercutau într-un fel... într-un fel negativ, probabil, asupra stării ei psihice, a inspiraţiei, a intuiţiei, a curajului. „Un artist adevărat trebuie

să fie liber de orice, îşi spuse Gigi, convinsă că a descoperit singură acest adevăr. Cînd acceptă o condiţie avantajoasă dar de depcnden|ă, artistul cedează inevitabil ceva din spontanei- latea, neprevăzutul şi nebunia... da, chiar nebunia geniului său. Viaţa e, într-adevăr, a naibii de încîlcită, conchise ea cu sentimentul că prin aceasta nu face decit să fugă de o concluzie sinceră, că alungă sau amină ceva, fiindcă îi era teamă să se gindcască... ceva capital. Şi cel mai greu e să ne înţelegem pe noi înşine... Eh... jucării în mîna destinului.,." Se sculă, stă- pinită de frica de a nu mai întirzia în culcuşul plin de atîtea îndoieli, ioc periculos de unde puteau răsări neprevăzuturi dorite şi alungate, bănuite şi repede reprimate.

Vladi apăru abia după două zile, în timpul după-amiezii, cînd Gigi lenevea în pat, răsfoind un album de artă. Nu-l auzi decît atunci cînd ajunse în dreptul patului. Tresări, ca surprinsă asupra unui fapt necuviincios, se ridică în capul oaselor şi, spre ruşinea şi disperarea ei, începu să ridă. Pe chip i se întindea oe fapt un rînjet nervos, crispat, gata să degenereze în pîîns. încercă să se stăpînească, dar rînjetul persistă şi atunci cînd îl întrebă „unde ai fost, Vladi ?" bărbatul o privi îndelung, în picioare, cu o expresie de nerăbdare, şi înţelese că furtuna a trecut. Vladi se aşează pe pat şi-i luă mîna uşor transpirată, i-o mîngîie şi i-o sărută apăsat. Continuă mîngîierea pe braţul alb, rotund, cu pielea proaspătă, mătăsoasă, pînă la subsuoara cu peticul de păr negru, mic, uşor încreţit, întotdeauna parfumat, unde-i plăcea atît de mult să-şi cuibărească nările avide de feminitatea ei. Chipul lui Gigi se schimbă brusc, ochii i se îngreuiară, ca şi pleoapele, iar gura fragedă, împurpurată deodată, recapătă rictusul amar, de bucurie sinucigaşă, disperată. Azvârli plapuma uşoară, sub care era numai într-o cămaşă subţire, transparentă, îşi încolăci braţul cald în jurul gîtului lui,

îi răsturnă capul în poală şi-l sărută, cu acelaşi uşor tremur ai', trupului şi aceeaşi încordare a gurii, pentru care Vladi – acum ea ştia precis – se întorsese febril, fără nici o vorbă de dojană, ca şi cînd nimic nu s-ar ii întâmplat între ei. în timp ce Vladi

îi săruta sinii tari şi elastici, cu stocurile cafenii dilatate de valul de sînge ce se năpustea înfierbîntat, şi în timp ce se agăţa de el cu degetele încleştate, cu unghiile înfipte în carne, Gigi înţelese, cu o luciditate întru nimic diminuată de beţia simţurilor, că ceea ce îl lega de ea era patima carnală, atît. Această descoperire, conştiinţa vrajei trupeşti exercitate asupra lui, faptul că iubirea sa era o boală erotică, îi măgulea orgoliul, dîn- du-i proporţiile puterii ei, dar în acelaşi timp o întrista —• şi nu ştia ce era mai puternică, mîndria sau decepţia.

Gigi descoperi că niciodată nu încercase să analizeze sentimentele acestui bărbat, şi că nici el nu găsise, sau nu vroise să găsească, prilejul pentru a şi le defini. Se purtase tot timpul tandru, afectivitatea lui rămăsese mereu proaspătă, ca în primele zile, şi prin minte îi trecură fulgerător scenele de la mare, cînd trupurile comunicau între ele printr-un cifru secret – încît nu simţise niciodată nevoia să disece această dragoste plină, constantă. Înţelegînd acum că pasiunea lui Vladi pentru ea era în primul rînd şi fundamental sen-» zuală, încerca un regret şi parcă o senzaţie de infirmitate, de umilinţă. Dragostea lui, aşa cum era, se dovedea neobişnuit de puternică şi lucrul acesta putea măguli o femeie. Dar ea mizase poate pe mai mult, îşi închipuise, fără să şi-o mărturisească limpede, că amorul lui „Vladi depindea şi de alte valenţe ale personalităţii ei – inteligenţă, talent, structură psihică. Dacă aceste calităţi nu adăugaseră dragostei bărbatului şi adoraţia spirituală, însemna sau că el este orb şi insensibil, că sufletul lui nu-i destul de mare, de receptiv, sau că ele nu existau decît în închipuirea ei. De aci senzaţia de decepţie, ca şi cea de infirmitate psihică.

Vladi continuă să o ţină în braţe, cu obrazul

îngropat în adîncitura claviculei mici, delicate, fără să scoată un cuvînt, îmbătat de trupul ei, flămînd de el, muncit de gîndul că există în afara lui şi din această cauză nu se poate sătura de el niciodată. Gigi lăsa şi ea să se prelungească această slăbiciune a

bărboiului. prosternarea lui păgină, mistică în faţa harului ei trupesc, acum sbind că aceasta este singura putere cu care îl ţit.e înlănţuit. Li sfîrşit, Vladi vorbi, ţinîndu-i mai departe trupul în braţi. neîndurindu-se să-l lase, să-l redea existenţei sale independente, lumii ce i-l fura mereu. „M-am gîndit mult, Gigi. Ai avut dreptate să-mi spui că n-am făcut nimic pentru Une. ca am ramas străin de munca şi opera ta. Eu nu aveam dreptul să uit că m-am însurat cu o artistă, şi nu cu o funcţionară la sfatul popular. Tu ai idealul tău şi ai dreptate să faci orice pentru a-ţi găsi calea adevărată a împlinirii. Se spune că bărbaţii sínt egoişti şi, desigur, eu nu ţi-am putut apărea ca o excepţie. Arta îmi place, ştii bine, dar de la artă şi pînă la înţelegerea artistului e o distanţă. Fii înţelegătoare cu mine, deşi, în situaţia ta, e greu. N-ai nimic de risipit şi nici eu nu vreau să risipeşti. în ce mă priveşte, crede-mă, Gigi, am să mă străduiesc. Vreau să fac faţă, să nu-ţi mai dau prilej de nemulţumire şi de regret... că te-ai măritat cu mine. Vrei să fie aşa ? M-am gîndit bine, Gigi ? Nu e aşa că noi doi vom şti să depăşim acest obstacol ?“

Gigi asculta mulţumită spovedania soţului ■— rezultatul meditaţiei din cele două zile de absenţă, dovada victoriei în scurta, neprevăzuta şi deloc premeditata înfruntare, cu urmări ce puteau fi fatale într-un moment cînd nu luase nici o decizie şi nu se simţea pregătită să ia. Faţă de ceea ce pierduse, mai bine zis faţă de ceea ce înţelesese că n-a avut niciodată, adică subjugarea lui sufletească, cîştigarea unei revendicări, obţinerea unui nou statut matrimonial – deocamdată sub o formă foarte nebuloasă –, îi apărea ca o compensaţie, palidă dar binevenită. Dobîndise ceva în plus, fără să ştie în ce consta, şi trebuia să-l păstreze şi să-l consolideze. „Trebuie să înţelegi, Vladi, îi spuse cu blîndeţe, trec

printr-un proces anevoios, mă caut cu un efort dureros şi cred că acum sínt pe undeva, pe aproape. Am însă nevoie şi de un impuls din afară, de o încurajare, şi mai ales de multă libertate şi încredere. Iţi mulţumesc pentru câ m-ai înţeles. în rest, sünt convinsă ca şi tine că totul o să fie bine/[1].

Pentru a sărbători împăcarea, Vladi veni în seara aceea mai devreme, dînd să înţeleagă celor prezenţi că e dispus să participe la colocviul lor, dacă exista vreunul, să se integreze atmosferei, Gigi, cu mîinile murdare de pămînt, îl puse să facă onorurile casei, să trateze musafirii, iar el merse mai departe, hotărîndu-se să facă primul pas spre ceea ce considera că trebuie să fie reconcilierea cu Vartolomei. Gigi îl auzi cu surprindere întrebîndu-l pe Vartolomei dacă nu găseşte că Brâncuşi spiritualizează în fond regnul animal necuvîntător. De pildă, variantele „Pasărei măiastre", pîriă la cea fusiformă, nu credea că reprezintă procesul de transformare a masei în energie – energia traversând spaţiul –, iar cocoşul un semn al timpului, zimţat, tăiat în scări de acel ţipăt de trîmbiţă, sau mai departe, broasca ţestoasă... Dar Vartolomei îl întrerupse cu un rîs cinic, întrebîndu-l ca pe un şcolar stîngaci şi ignorant: „Don' director, nu cumva ai început să iei pe ascuns lecţii de la Armând Arnăutu ? Ce sînt bazaconiile astea ? Ce spiritualizare ? Ia capetele lui Prometeu, sferele alea de marmură ! Unde e ascuns spiritul ? Ei, te poticneşti ?". Gigi vedea că Vladi face sforţări să accepte acest ton, iar ei îi plăcea, cu atît mai mult cu cît găsea că dreptatea se află de partea lui Vartolomei. începuse să se îngreţoşeze de atîta spiritualitate şi filosofie sterilă, şi admira la Vartolomei incisivitatea cu care tăia pofta celor predispuşi să alunece pe această pantă. „Totuşi, interveni Leonard Bouaru poetul, încercînd politicos să vină în ajutorul gazdei, totuşi nu poate pretinde nimeni că folclorul nostru este lipsit de spiritualitate. Doinele, baladele, lemnul cioplit, chiar cusăturile..." „Absolut adevărat, îi prelua raţionamentul Vlad. - Mioriţa», de pildă... Ce este gestul păstorului la auzul verdictului fatal ? O extraordinară putere a spiritului

de a se abstrage din real, din realul imediat, împrutnutindu-i irealului, cînd ştie că e condamnat să-l întîmpine,

aura rea mal **fastuoasă. Chiar oaia, nu este ea un simbol al** nevinovăpi i **şi ai** sacrificiului – mielul Domnului în versiunea cfi'jlina ?" „Prostii, **don'** director, **fasoane.** Ce **ieşire** din real ? Ciobanul din **-"Mioriţa» e ţăranul român pragmatic şi** şmecher. **Toată balada nu e** decît testamentul **acestui** ţăran. Să faci a.>a **să dregi aşa, să spui aşa... Asta** e -Mioriţa» ! **Badea** ion pe putui **de moarte dînd** ultimele ordine. Domnule, trebuie să înţelegi **că arta nu e o evanghelie. Arta adevărată** nu se supune nici **unei rigori.** Artistul e suveran, el nu-şi serveşte decit propriul **talent, propriul geniu,** nu **dă** socoteală nimănui. Opera trăieşte **pentru că** autorul se zideşte în ea. Restul sint baliverne pentru mici intelectuali sterpi şi infatuaţi, cum e şi Arnăutu. de **la care dumneata** —• şi rîse iar cinic – se **pare că** iei lecţii.- **„Bine, accept să merg** pe raţionamentul dumitale, replică Cernea – şi **Gigi,** savurînd ideea lui Vartolomei, pentru ea de-a dreptul fantastică, vedea cu neplăcere cum bărbatul ei, cu pete roşii în obraji şi cu priviri fixe, se ambalează infantil, în timp ce celălalt rămine calm, stăpîn pe sine, nepăsător –, accept acest **raţionament,** dar explică-mi **de** ce Manole, meşterul Manole, nu **se zideşte pe** sine în **opera** lui, ci pe altcineva ? **O** să-mi spui că zidirea nevestei e tot un sacrificiu, dar atunci de **ce** nu **blestemă el această operă,** ci **o** elogiază, **ba** mai mult, se laudă că **e oricînd gata să facă** alta mai frumoasă ? Cum, te întreb **? Pe** cine **urma să mai zideascâ** în această viitoare operă ?" ,,Don' director, îl privi cu **milă** ostentativă Vartolomei, dum**neata** ai apucături şcolăreşti, domnule. Uiţi că noi nu sîntem aici ia primară sau... **mă rog, la** Ministerul Invăţămîntului ? Idei **de** învăţător..." **Gigi observă** cum buzele lui Vladi începură să tremure imperceptibil şi, **împinsă de** un resort obscur, a$- teptîndu-se ca **el să** lovească intr-un fel în Vartolomei, sări, înăsprindu-şi progresiv tonul : „Vladi de ce simplifici

astfel lucrurile ? **De** ce ţii **neapărat să** ne dădăceşti ? Cum putem noi, cum pot eu să fac artă în vacarmul unor teorii atît de osificate, şi pe care tu le susţii cu tonul ăsta atît de... de categoric, şi cu **atîta... patimă ? Uiţi mereu, uiţi mereu ceea ce este esenţial – că arta e instinct, nu logică rece... instinct dăruit de natură cîtorva... ! Uiţi că discuţi cu artişti, nu cu profesori, nu intr-un cerc didactic. Zău, o să-mi alungi prietenii cu rigiditatea ta... şi te previn... am să-mi apăr prietenii". Gigi îşi lăsase lucrul şi vorbea agitată, gesticulînd cu mîinile murdare de pămînt, într-o poză aproape agresivă.**

în tăcerea apăsătoare ce urmă, văzu cum Lemnele şi Bouaru se ridică şi, sub un pretext oarecare, abia îngăimat, părăsiră foarte încurcaţi atelierul. La rîndul lui, Vladi, cu un pas ţeapăn, fără nici un cuvînt, urcă scările spre bibliotecă. Vartolomei mai rămase un timp, tolănit în fotoliu cu zîmbe- tul lui sarcastic, mai nestăpînit ca oricînd. „Ei, e timpul să mă duc şi eu", rîse batjocoritor şi porni leneş spre ieşire, urmat de Gigi. în uşă se opri, îi luă obrajii în palme, dar părîndu-i-se probabil gestul prea tandru, şi le desprinse şi-i dădu un bo- bîrnac peste nas. „Ei, fato, văd că îţi fac greutăţi", rînji, dez- velindu-şi dinţii ascuţiţi. Chipul lui Gigi, ca şi mîinile ei ridicate şi lăsate brusc, exprimau lehamite, dar Vartolomei se în- cruntă deodată, o prinse de umeri şi o scutură, spunîndu-i rece : „Nu e aşa, a cam venit timpul să alegi, fato ! Ori artă, ori... burghezie mărginită. Gîndeşte-te bine ! Te salut", şi se întoarse ostil, coborînd scările în zgomotul sec al bocancilor.

Soţii Cernea încheiară seara într-un mutism aproape total. Prin consens tacit, evitară să deschidă vorba despre cele întîmplate. Schimbară cîteva cuvinte seci, strict convenţionale, apoi se culcară, prefăcîndu-se amîndoi obosiţi, rămînînd însă şi unul şi altul, mult timp, cu imaginea noii înfruntări sub

pleoape, iar în sînge cu o senzaţie rece, ca şi cînd ar fi fost invadaţi de reptile mici, alunecoase.

Din momentul acela relaţiile lor intrară într-un fel de automatism, fiecare manifestînd faţă de celălalt o solicitudine corectă, uneori chiar exces de 2el, dar în chestiuni de ordin practic, mărunt, Gigi, mai harnică decît oricînd, renunţase Ia

lungile ore de lenevie, şi cu tot lucrul intens la masa rotativă., găsea rimp să prepare hrana, servindu-l pe Vladi dimineaţa, ca şi seara. oneît de tîrziu ar fi venit, să-i pună la îndemînă lenjerie curau şi toate celelalte. Vladi îi mulţumea ceremonios, praeticînd la uadu-i îndeletniciri casnice de tot felul, împărţind echitabil efortul comun, intr-un respect strict supravegheat al principiilor justei convieţuiri. Vorbeau foarte puţin, suplinind cuvintele prin gesturi şi printr-o atitudine cvasiofi- cială ireproşabila. Fiecare ştia că între ei se produsese o ruptură adîncă. dar ocoleau momentul explicaţiilor cu abilitate, complici în întreţinerea aparenţelor ; aceasta consolida însă şi mai mult însl căinarea. Vladi îşi calcula ora venirii de la birou, astfel îneît să nu-i mai întîlnească pe amicii soţiei, iar la cîteva zile de la incident plecă pe teren şi lipsi mai mult de o săp- tămînă.

Gigi înţelese că amânase plecarea, de care fusese sigură, pentru a nu lăsa impresia că se afla într-o stare de criză acută, **dind** acestui act un caracter firesc, nu unul patetic, dramatic. „Deci vrea să-mi demonstreze că boala a devenit cronică, nu mai are nimic spectaculos – aşa cum aveau altădată **fugile** lui intempestive –, **că e** în stare să suporte totul cu stoicism. Adică să suporte ce ? – se cenzură iritată. Cînd problema este de a nu mă face pe mine să suport acele...” Renunţă să definească despre ce era vorba, plăcîndu-i să creadă că la mijloc se aflau culpe foarte serioase ale bărbatului. Această reprezentare difuză a motivelor ei de nemulţumire era dublată de sentimentul – tot atît de fragil şi vag conturat – că, în calitate de parte nedreptăţită, dovedea destulă înţelegere şi bunăcreştere.

în seara cînd Gigi le spuse celor trei prieteni că Vladi plecase, pentru o perioadă mai lungă, cu treburi importante, pe teren, avu loc un **nou** incident ce schimbă brusc situaţia. Bouaru, poetul, le furniza ştirea că „Scînteia'* pusese la pămînt un scriitor pentru că publicase o poezie ce-şi permitea să clameze tristeţi autumnale... în plină primăvară. „Dar ce dracu

aveţi, domnule, staţi toată ziua cu ochii pe -»Scinteia», parcă v-aţi uita la seismograf : vine cutremurul, nu vine ? – i-o tăie scurt Vartolomei. N-aveţi încredere în voi şi în arta voastră nici cît negru sub unghie“. „Nu e aşa, Bogdane, n-ai dreptate, interveni Lemnete. Tu nu vezi legătura ? Întîi aatura moartă în pictură, acum pastelul în poezie. Eu sînt pictor revoluţionar, cu dragoste pentru buna noastră maică, natura. Atunci **de** ce sînt pus la zid ? Iată, a venit la rînd fratele meu poetul ; el cîntă anotimpul de aur şi de aramă... Pe cine deranjează, cui strică arta lui ? Tu nu vezi că e o strategie, că cercul se strînge, că din nou n-o să mai putem crea, nici respira... ? că se reîntoarce vremea de restrişte... ?'* „Hai sictir, mă Lemnete, că mi s-a făcut lehamite de palavrele şi smiorcăielile tale – îl întrerupse brutal Vartolomei. Tu, revoluţionai' ? Cu glastrele alea de flori ofticoase, cu copacii ăia de hîrtie ? Şi ăsta, Bouaru, cu autumnalele lui leşinate ? Duceţi-vă dracu de ofticoşi cu **arta voastră** de doi bani ! V-am prevenit, arta burgheză se aruncă la **gunoi.** Nimeni nu mai are nevoie de dulcegăriile voastre. S-a terminat. Acum vă tremură izmenele în fund. Nu vor **supravieţui** decît artiştii puternici, liberi de orice prejudecăţi. Unicatele. Se vor rări rîndurile, cu atît mai bine, va fi mai mult loc pen**tru** geniu. Voi, ca **să** v-o spun pe şleau, faceţi umbră pămîntului degeaba. Iar mie, uite, nu mi-e frică de nici o «Scînteie»*, nu stau cu ochii beliţi pe nici un seismograf. Eu **îmi croiesc** calea printre cioatele voastre putrede...“

Abia acum înţelese Gigi, cu adevărat şi **pe** deplin, **învă-**ţătura lui Vartolomei. Aşa, cu obrazul acoperit de **păr des** şi negru, cu gura crudă şi ochii dispreţuitori, neruşinaţi, ce **stră**pungeau, măturau şi despuiau totul, cu craniul **dezgolit, lu**cios, cu toracele păros şi masiv, **de** tăietor de lemne, în **cămaşa** roşie aruneînd reflexe stranii pe barba deasă şi scurtă, **Varto**lomei îi părea un geniu satanic, un martir posedat şi **neîn**durător al artei noi, ai artei mari, menită **să** cucerească **şi să schimbe** lumea. Acesta era şi

drumul ei... acum ştia **ce avea**

de farul ! Total ii părea de o simplitate neverosimilă, dilemele S.ji găseau de. legare dintr-o dată. Copleşită de aceste gînduri şj simţăminte, orbită de lumina violentă aprinsă în capul ei, nici nu luă seama **la** răspunsurile celor doi, la altercaţia ce urmă, la schimbul dur **de** cuvinte încheiat prin plecarea teatrală **a** lui Lemnete şi a lui Bouaru. Se dezmetici cu adevărat în hohotele de rîs ale lui Vartolomei, răsturnat în fotoliu, cu capul pe spate, cu braţele iniinse spre tavan, parcă implorînd pronia sau, dimpotrivă, arâtindu-i mizeria alungaţilor. Se ridică şi se **apropie** de ea. incă în priviri cu veselia lui cinică, răcindu-se însă, în- gheţînd. transformîndu-se în căutătura şarpelui ce-şi adoarme prada. Mormăi abia desfăcîndu-şi buzele : „Te-am scăpat şi de pleava asta, fato ! Ţi-am mai rupt un lanţ. Restul... e treaba ta. înţelegi ce vreau **să** spun Gigi nu înţelegea şi nici nu putea să răspundă, pentru că gura îi era încleştată, iar mintea, ca şi întreaga energie, concentrate într-un singur punct, se dăruiau frenetic privirii lui devoratoare. Simţi numai braţele puternice descheindu-i halatul şi azvîrlindu-l, mirosul cu totul nou pentru ea al cămăşii roşii şi al trupului păros – un miros de lemn spart, de pământ, **de** sudoare, ceva **organic** în sensul **cel** mai larg al cuvîntului, inglobînd toate elementele naturii – şi apoi atingerea bărbii sîrmoase şi totuşi moi pe obraz şi buzele tari, crăpate, strivindu-i gura, gîtul, ceafa şi bustul dezvelit. Mîinile cu degete de fier, acum uşoare, imponderabile, i se înfigeau în **păr,** răvăşindu-l, îi mîngîiau obrajii, îi căutau trupul descope- rindu-i toate tainele, o lipeau de el şi o acopereau ca o blană **de** animal. Se simţi ridicată pe sus şi aşezată în patul mare, conjugal, cu senzaţia că e nu numai goală, dar şi mică, un fel **de** jucărie cuminte în labele unei gorile ce şi-a pierdut pentru un moment ferocitatea. Instinctul vorace, nevoia de a sfîşia şi înghiţi, un instinct turbat, vecin cu acela al distrugerii şi auto- nimicirii, se trezi în ea, transformînd-o într-o

sălbăticiune, aşa cum presimţise adesea, înfiorîndu-se, că poate să fie.

...Revenind la starea normală a simţurilor, obosită şi uşoară, înţelese, plină de orgoliu, că trupul ei posedă o forţă nimicitoare, iot atît de mare ca şi puterea bărbatului cinic, arogant şi brutal, şi... drag...

Se priviră în ochi cu o seninătate pentru prima oară ieşită la iveală, de cînd se cunoşteau, descoperindu-se ca după un naufragiu, singuri, abia treziţi din leşin, pe o plajă pustie, şi rîseră bucuroşi că au supravieţuit, că sînt împreună, că deasupra capului cerul străluceşte şi că vor putea să se bucure în deplină siguranţă de ceea ce stihiile vruseseră să le smulgă, dar ei apăraseră cu îndirjire şi biruiseră.

Capitolul II

Se înserase. Cernea epuizase aproape toate subiectele posibile de conversaţie cu Peluţa. Despre munca istovitoare a lui Manole. despre treburile ei femeieşti, despre Nana, ce se legăna pe genunchiul său răsucindu-i într-o concentrare adîncă nasturele de la haină, despre Gigi, despre viaţa plină şi diversă a Capitalei – la care „nu că jinduia, dar se gîndea cu regret“. Terminase de interogat pe Virgil şi Claudia, veniţi şi ei de la şcoală de cîteva ceasuri, despre note, profesori, lecturi. Iar Manóié tot nu mai venea. Peluţa se căznea să-l convingă să rămână peste noapte la ei şi el îi explica pentru a treia oară că i s-a rezervat cameră la casa de oaspeţi a regiunii. O să-i mai viziteze, jar de Manole o să dea negreşit, că doar n-a intrat în gaură de şarpe, o să-l găsească dimineaţa la sediu. O smotoci bine pe Nana, fâcînd-o să ridă – ea rîdea gîlgîind, îneeîndu-se, printre sughiţuri –, neîndurîndu-se să o lase din braţe, pietroasă şi grea cum era, ca o ghiulea, neastîmpărată, scormonitoare, jucăuşă şi dulce, cu priviri viclene incit pentru o secundă avu impresia că trupul ei micuţ şi figura de copil erau numai o mască. Apoi îi părăsi.

Plecarea pe teren, fuga deci, fusese în momentele acelea singura soluţie. Avea nevoie nu numai de detaşare pentru a medita, ci şi de timp şi distanţă pentru aşezarea şi limpezirea

lucrurilor, pentru reconciliere, de posibilitatea căreia nu vroia să se îndoiască. Venise sub pretextul necesităţii de a pune puţin pe roate micul nucleu universitar, dar în fond din nevoia de a-l vedea pe Suru, nu ca să-i destăinuiască frămîntările intime, nu avea intenţia să deschidă acest subiect, ci pur şi simplu pentru a se împărtăşi din logica şi francheţea tonică a acestuia, din calmul şi echilibrul lui capabile să reducă orice problemă la dimensiunile reale. Se dusese direct la regională şi se prezentase oficial primului secretar – anumite informaţii primite de la Manole îl făcuseră curios să-l cunoască pe acest Eftimie David —•, expunînd obiectul deplasării, precum şi unele considerente preliminare. Eftimie David îl primise cu multă deferenţă, cu o curtoazie veselă şi, ceea ce-l surprinsese pe Cernea cel mai mult, cu o seninătate tinerească, fără preţiozitatea dată de conştiinţa funcţiei. „Interesantă figură, reflectă în timpul conversaţiei. Manole zicea că e sadic. Mi-l închipuiam un obsedat al puterii, un maniac stăpînit de setea dominării. Cînd colo ? Cu toate că Manole nu prea vorbeşte să n-adoarmă 1 Dar să-l ia naiba... mi se pare agreabil". David rîdea cu bună dispoziţie neforţată, ca şi cînd îi făcea, realmente, mare plăcere să discute cu Cernea subiectul respectiv. Găsea intenţiile ministerului excelente, avea el însuşi o serie de idei în această chestiune. Cînd rîdea, îşi arăta dinţii mici şi regulaţi – parcă de şoricel îşi zisese Cernea, deşi nu văzuse niciodată gura unui şoarece –, înnegriţi de tutun. Doar cariile negre, de nicotină, la rădăcina dinţilor, aveau ceva contrastant, ducîndu-l cu gîn- dul, fără să vrea, la ideea de viciu. „Aşa arată un adolescent simpatic şi inteligent după ce a început să guste din plăcerile vieţii, se gîndise. Dar asta parcă îl face mai... bărbat. Altfel, cu faţa rubicondă, spînă, cu

lentilele ochelarilor de tocilar, ar fi caraghios.“ După un timp, Cernea observă că statura lui David, mîinile mici, ca nişte lăbuţe, bine îngrijite, degajau brusc în clipa cînd nu rîdea sau zîmbea, ceva stingheritor. Poate intuiţia îi spune, se gîndise, să se arate mereu animat, vesel. Mobilitatea minţii captiva atenţia interlocutorului, împiedicîn- du-i să rr.-m.irce carenţele fizice şi, implicit, acel ceva straniu... **„Vă mg sa** vă consideraţi oaspetele nostru binevenit, îi declară **David** la sfirşit, luînd o poză **exagerat** oficială. Veţi locui la casa de oaspeţi unde vă va conduce un activist. Vă stau personal la dispozitiv pentru orice, inclusiv pentru a continua schimbul de păreri... aţii **de** interesant... început astăzi.” Ieşind de la primul secretar Cernea îl căutase pe Manole, **dar** acesta lipsea din sediu. prins intr-o acţiune presantă. După ce luase primul contact cu decanul şi fusese instalat la **casa** de oaspeţi, Cernea alergase acasă **la** Suru aşteptîndu-l în zadar, pînă seara tîrziu.

Se întîlni cu Manole, cum sperase, a doua zi dimineaţa, la sediul regionalei. Activistul de la propagandă însărcinat să-l însoţească ii adusese la prima oră vestea că tovarăşul secretar îl aşteaptă, dar dacă poate atunci, repede, deoarece acţiunea respectivă îl reclama din nou, de urgenţă, pe teren. „Dar ce e cu tine, mâi Manole, ce misterioase afaceri învîrţi tu de nu te **mai** poate vedea omul nici cinci minute pe zi ?“ îşi apostrofă Cernea prietenul, intrînd în biroul lui în clipa cînd acesta **punea** telefonul în furcă. Işi strînseră mîinile, Cernea parcă voind să sirivească **palma** lată şi tare **a** celuilalt, intenţie pe care Suru nici nu o sesiză. „Ce eşti tu aici, un fel de eminenţă cenuşie ? **Omul nevăzut** al acţiunilor secrete ?“ Suru, se putea observa de **la** o poştă, **nu** prea era în starea **de** spirit potrivită unui aseme**nea** dialog. „Nu-mi **văd capul...** Organizăm... cred că bănuieşti **ce... ?'*** „De unde dracu **să** bănuiesc ? Ieri am stat cu primul secretar o oră, nu mi-a spus nimic...“. „Pregătim festivităţile legate **de** plecarea trupelor sovietice. Şi măgăreaţa a căzut pe **mine...** Acţiunea **o să** ţie cîteva zile. Dacă **mai** eşti pe-

aici, te invit. După **aia** mă eliberez. **Pînă** atunci, cu tot regretul... Mi-a povestit azi-noapte Peluţa... Dacă ai timp treci pe acasă. Am auzit că aia mică a făcut o pasiune pentru tine. Nu sînt gelos, poţi să profiţi în lipsa mea...” Rîse, îi dădu un pumn în piept şi plecă valvirtej cu încă doi-trei activişti după el.

Cernea se resemna şi-şi văzu de treburi. **A** doua zi, căutîndu-I **pe David,** află **că acesta** plecase de **urgenţă** la Bucureşti, con-

vocat **la** o plenară **a** Comitetului Central. Ştia că Eftimie **David** nu era membru al **C.C., dar** la plenare participau ca invitaţi toţi primii secretari. **îi lăsă vorbă** lui Suru că e dispus să participe **la** festivităţile cu pricina. **Avea** destul timp şi evenimentul ii stîrnea curiozitate – citise cîte ceva în presă –, dar în primul rînd dorea **să** se **vadă** cu Suru, **să** fure din **seva** lui morală **to**nică, astringentâ la gust **dar** întremătoare.

Activistul de la propagandă se prezentă iarăşi dis-de-dimi- **neaţă,** trimis **de** Suru **să-l aducă** la sediu. Cînd deschise uşa biroului, Cernea avu o şovăire, părîndu-i-se că a nimerit intr-o şedinţă. Cîţiva inşi se îngrămădeau în jurul mesei lui Suru care vocifera. Cînd îl zări pe Cernea, ieşi repede din încercuire şi, ca şi cînd n-ar fi fost nimeni de faţă şi n-ar fi avut nici o **treabă,** îi veni în întîmpinare exclamînd : „Ho, ho, tovarăşul director general 1 Bine~ai venit, hai aici cu noi, la şaibă, pune şi tu un umăr, «pune osul», cum zicea cîndva un şef al meu“. **Deşi** lui Cernea i **se păruse** că atmosfera **era cam tensionată,** Suru nu **se** arătă deloc grăbit, parcă uitase de ce **se aflau în** biroul lui, în'picioare, tovarăşii aceia cu figuri obosite şi îngrijorate, absorbiţi de gînduri, pregătindu-şi răspunsurile cu care **probabil** rămăseseră datori faţă de şeful lor. „Vlade, ia şi **tu** loc, **pînă** mai punem noi la punct chestiile astea de ultimă **oră.** Cît e acum ? Opt şi jumătate – se uită el la ceasul de pe birou, probabil un cadou primit de la vreo delegaţie străină –, să ştii **că** adunarea începe la zece. Dacă vrei, du-te şi te mai plimbă.“ **Apoi** uită de el, întorcîndu-se la ai lui. Cernea nu fu ispitit **de** ideea plimbării, preferă să se aşeze şi să asiste.

„Va să zică, Aramoane, spui că n-ai cifra femeilor. **Dar ne**vestele lor ştii cîte sînt ?“ „Tovarăşe secretar, aseară ei n-aveau cifra. **Doar** pentru masă **au** dat precis, au zis că patruzeci.“ „La- să-mă, domne, cu masa, **aia** e **altă** căciulă, acolo sînt invitaţii scrise. Mare scofală mi-ai spus. Eu te întreb de adunare. **Tu n-ai** vorbit acum, dimineaţă, la UFDR

? Unde e tovarăşa **Bu-** zatu ? Ce dracu, mă Aramoane, stai şi te uiţi la **mine ca... ştii** tu **cine... la poarta nouă. Uuff, mi-a ţi mîncat ficaţii.“ Apăsă de**

eîteva ori nervos pe sonerie şi În uşă apăru secretara, speriata, înghiţind, nemestecat, probabil un dumicat de covrig mai tare, căci făcu o uşoară strâmbătură de durere. „Dă-mi-o pe tovarăşa Buzatu ! Tu, Roşule, ai corectat fundalul scenii ? Ai scos ver- zele alea, sau ce dracu erau, din faţa mesei prezidiului ? Ai schimbat literele î Ce taci, mă, n-ai fost de dimineaţă acolo ?“ „Am fost, tovarăşe secretar, cum să nu fiu. Ce, eu m-am dus acasă azi-noapte, am stat cu ăia. Dar Scaiete zice că nu merge să pună drapelele cum aţi zis dumneavoastră, că iese prost. Uitaţi, am aicea desenat pe hîrtie.“ „Bă, pe Scaiete ăsta o să-l ia mama dracu, o să-l dau cu capul de toţi pereţii. De unde s-a pripăşit ăsta pe-aici ? Face cu noi pe marele artist ? Ia deschide uşa... Valerico 1 Să vie Scaiete imediat.“ „Păi e la sală“, îndrăzni cel ce se chema Roşu. „Nu-i inimic, sînt cinci sute de metri pînă aici. Ori ţi-e că o să-i scadă burta.“ „Tovarăşe secretar, la telefon tovarăşa Buzatu”, spuse din uşă, aproape în şoaptă, secretara. „Bine, dă-mi-o – şi ridică receptorul, dar atunci îşi aduse aminte de ce-l chemase pe Ciubotă. Ciubotă, mă, voi aţi văzut cuvintele alea ale tovarăşilor noştri ?“ „Le-am văzut, tovarăşe secretar, le-a văzut şi tovarăşul Mangîru. Adică ce le-am văzut, am lucrat la ele.” „Măi, aţi lucrat sau le-aţi făcut voi – şi la mişcarea din cap într-o parte şi alta a lui Ciubotă, adăugă – ce dracu nu-i lăsaţi să spună şi ei o vorbă de la ei ? La orice puneţi şablonul şi fleaşc, fleaşc, parcă zugrăviţi.” Apoi amintindu-şi că ţine telefonul în mină : „Alo, tovarăşa Buzatu? Eu. 'M ceaţa. Măi frate, voi nici acum n-aveţi numărul femeilor ? Da, ale lor. Nu Ia masă, nu la masă, la sală I Apoi acoperind pîlnia cu mina : Băi frate, parcă vorbeşti la pereţi. Uite ce e, tovarăşă, n-ai ce să mai aştepţi... ia de la filatură o sută de muncitoare. Păi vorbeşte cu Păsculete sau cu directorul... Nu, du-te dumneata acolo şi ia-le. Le încolonezi şi, în frunte cu dumneata, înainte marş... Da... Alo, alo, stai că uitam, controlează cu utemeul grupurile alea de pionieri

şi utemişti cu flori. Să zbîmîie, ne-am înţeles ?“ Şi iar sună, apăsînd nervos de cîteva ori pe butonul de sub masă. „Valerico, începu el să strige chiar în clipa cînd se crăpa uşa, dă-mi-1

pe primul secretar de la oraş.“ în timp ce Valerica îşi retrăgea capul, Cernea văzu pătrunzînd în birou un om ca un butoi, îmbrăcat într-o haină veche de catifea reiată, cu pantalonii răsuciţi pe pulpele groase, cu şolduri mari ca de vacă, ştergîndu-şi sudoarea de pe frunte cu o bască bleumarin. „Scaiete, îl luă în primire Suru, bine, mă, tu faci pe Michelangelo cu mine ? Ce ne-am înţeles noi aseară ? De ce nu faci tu ce se stabileşte ? Tu în chestia asta ţi-ai găsit să aduci inovaţii ? îmi trimiţi schiţe, ai ? Peste o oră începe adunarea şi tu îmi trimiţi schiţe“ ? „Domn, tovarăşu secretar, încerca să oprească avalanşa Scaiete, clefăind din gura lui mare parcă ar fi mestecat o bucată de slănină, dumneavoastră ştiţi, eu fac cum se hotărăşte, dar am vrut să vă sesizez că din punct de vedere artistic...“ „De unde eşti tu, Scaiete ? Eşti oltean, hai ?“ „Nu, domn, nu, tovarăşe secretar, eu sînt din Giurgiu.“ „Mă, dacă într-o jumătate de oră nu e totul în ordine, la noapte cu «bou vagon- te trimit la Giurgiu.“ „Am înţeles, tovarăşe secretar, am înţeles, să trăiţi !“ – şi se retrase de-a-ndăratelea, ştergîndu-şi încă o dată faţa năclăită de sudoare cu basca soioasă ce îndeplinea probabil funcţii multiple, făcîndu-se repede nevăzut. „Da, ţipa acum în telefon Suru, ce dracu se aude aşa prost, domne, parcă vorbeşte de la Stockholm. Păi să-şi repare dracu telefonul mamelucii ăia de la «Zimbru». Tovarăşe Vîrgolici, ai vreo problemă, domne ? Eu să ştii că nu mai trec pe la restaurant. Vin direct acolo, cu toată lumea. Dacă ai ceva, spune acuma, să nu te aud p-ormă că... Bine, răspunzi cu capul. Fii atent să nu se îmbete ţiganii de la orchestră... He, he, ascultă la un om bătrîn... Bine... Păi cum dracu să-i invite la «Periniţă» fără costum naţional ? Dar instruieşte-le şi tu, să nu se vadă că sînt ospătăriţe... Noroc, ne vedem acolo.“ Aşezînd telefonul în furcă, ridică mirat capul către ceilalţi :

„Dar voi ce mai aşteptaţi ? Ce, acum v-aţi găsit vreme de stat ? Duceţi-vă, măi frate, la treburile voastre.“ Fîstîciţi, moţăind din cap în semn de salut, cei trei ieşiră repede pe uşă, împingîndu-se unul pe altul din spate, cu aerul că cel dinaintea lui provoacă întîrziere. După ce se închise

uşa, Cernea tresări văzîndu-l pe Suru izbucnind în rîs. „Ai văzut, măi Vlade, ce circ e aici ? Asta e munca organizatorică, tovarăşe, şi trebuie s-o iei cum e. Toate astea par rahaturi, nu e aşa ? Dar dacă ies pe dos, ţin'te, Pîrleo ! Mai ales la o chestie ca asta." „Manole, dar te ţin, măi, nervii, întinşi aşa toată ziua ? Parcă te consumi cam mult, ă?" „Ha, ha, rîse mînzeşte Suru. Mă, dacă nu te prefaci niţel supărat, nu impresionezi pe nimeni. În chestii de-astea trebuie şmotru. Să-i imprimi omului simţul urgenţei şi al răspunderii. Dacă nu faci niţică dramă, nu iese nimic. Aoleo, trebuie să vorbesc cu Vîrgolici pentru mîine. Şi mîine avem o acţiune mare cu militarii sovietici, Ia «Metalurgica». Te superi dacă te las niţel ? Mă duc un minut pînă la Vîrgolici, secretarul cu propaganda, el s-a ocupat de chestia de mîine. Băi, şi-am uitat să-ţi comand o cafea. Valerico !" —• mai strigă el deschizînd uşa şi dispărînd.

Cernea se duse la fereastra de unde se vedea strada principală şi, la capătul ei, grădina publică. Biroul se afla la etajul întîi. în colţul de vizavi funcţiona o gogoşerie şi trecătoarele – evident, gospodine •— se opreau, aşteptau pînă cîhd un bărbat cu şorţ pudra gogoşile cu zahăr vanilat, le apucau grijuliu cu două degete pentru a nu-şi vărsa zahărul pe rochii şi plecau muşcînd cu poftă din coca fiartă în ulei, caldă şi aromată. Grădina publică, neîngrădită, cu două alei pietruite, în cruce, se sufoca de flori violent colorate. Soarele stropea peste tot cu o lumină strălucitoare, ca lacul. Clădirile cu faţade coşcovite, probabil că nu mai văzuseră varul dinainte de război, strada desfundată, cu trotuare nemăturate, cu rigolele pline de hîrtii şi gunoaie, păreau mai vesele şi mai proaspete sub pelicula solară matinală. Dincolo de grădină se vedea un pîlc de blocuri noi, grosolane, cenuşii, asupra cărora nici

soarele nu mai avea vreo putere. Pe stradă trecu o trăsură goală, hodorogită, cu un birjar privind în dreapta şi în stînga, ca şi cînd ar fi fost strigat de muşterii şi el nu mai ştia pe cine să prefere. Apoi veni încet o căruţă trasă de un cal slab, plictisit de moarte, ca şi ţăranca bătrînă cu hăţurile în mînă, afundată pînă la gît îptre lettre, nepăsătoare la jocul celor doi copii din spatele ei. Lui Cernea i se păru Ia început neverosimilă placiditatea şi lentoa- rea oraşului, în contrast cu **graba** şi zbuciumul văzute în biroul lui Suru. Gîndul i se opri la Suru. **„Are** stofă de şef, indiscutabil. Nici nu m-am gîndit cum arată el... în exerciţiul funcţiunii. Sau m-am gîndit, dar îl vedeam mai greoi, mai liniar, mai la**conic...** oricum, altfel. în realitate e mobil ca o mangustă, rapid şi precis, exigent, perspicace, trebuie **să** fie foarte greu să-l îmbrobodească cineva. Ştie ce vrea, şi mai ales cum să vrea. **Ce** uşor simplifică relaţiile cu subalternii : «tu, mă, bă»... şi oamenii par măguliţi de această familiaritate, chiar dacă îi muş- truluieşte cu acel... dramatism, cum îi spusese el, exagerat dinadins, **jucat.** Curios cit de firesc **e omul ăsta ! Eu la** minister —- îşi dădu Cernea seama –, şi pe curier din dumneavoastră nu-l scot. **Mi se** pare că tutuindu-i i-aş jigni. Sau dracu ştie, poate le-ar face plăcere ? Sau i-ar **lăsa** indiferenţi... E mereu **o** distanţă între oameni şi mine, în timp ce Suru umblă cu ăştia vraişte, iar **ei** îl urmează **orbeşte, vin la** el ca la ta-so. Intr-adevăr, raporturile lor sînt ca de la părinte la copii, autoritare, niţel încordate, dar fireşti... Probabil aici e secretul... le dă sentimentul că fac parte din aceeaşi familie, au aceleaşi interese, şi dacă ţipă ştie el ce face, aşa trebuie să fie... în familie nu se manifestă autoritatea tiranică **a** părintelui asupra copiilor ? Copiii se supun, execută, părîndu-li-se că aşa e în firea lucrurilor, nesesizînd un timp, cînd sînt mai mici – cu rare excepţii –, că acţionează în virtutea unei forţe străine... chiar dacă e reprezentată de părinţi. Cu atît mai puţin înţeleg ei natura acestui raport cu cît modul de comunicare e mai direct, **mai** apropiat, spre deosebire de

autoritatea cazonă ce duce la o supunere cu dinţii încleştaţi. Dar pînă **la** urmă orice dictat tot o îndoire **a** grumazului este. Exercitat abil îl împiedică **pe** cel minuit să **înţeleagă de** unde vine **apăsarea. Asta face din** el **un** căţel bucuros că e fluierat de stăpîn şi asmuţit, primind drept recompensă, o bătaie uşoară pe cap sau **o** urechere indiferent posesivă...“ 11 întrerupse din aceste gînduri **intrarea** intempestivă **a lui Sura. „Gata, băiete, putem ridica ancora... Ce, mă, nu ţi-a adus cafeaua ? Valerio...“. Dar Cernea îi opri : „Nu beau, am mai băut şi dimineaţă“ „Aiurea !” dar văzînd că Valeria în- tîrzie, îşi vîrî un pachet de ţigări în buzunar şi, luîndu-l de braţ pe Cernea, deschise larg uşa şi porni fredonînd „Katiuşa”.**

Adunarea, ţinută la cea mai mare sală de cinematograf din oraş, decurse întocmai după prevederile şi indicaţiile lui Suru. S-a constituit un prezidiu din militari sovietici, soţii de-ale lor, muncitoare de-ale noastre, muncitori şi activişti de partid. A deschis Suru, dar după prima frază sala a început să scandeze lozincile pregătite : „Oastea şi poporul rus / libertate ne-au adus“, „Uresese / bastion al păcii e“, „Peceus şi pemere / pe vecie prietene“. Sala bubuia, lozincile se suprapuneau într-o polifonie năprasnică. Gesticulînd calm, cu un zîmbet pe jumătate complice, pe jumătate sever, Suru reuşi să impună liniştea. Şi-a citit cuvântarea cu o voce fermă, lipsită de inflexiuni oratorice, în felul lui simplu, direct. A terminat rostind cîteva lozinci, după care sala a început să clocotească din nou ca un cazan supra- încins. „Un neavizat, îmbrincit acum în sală, în revărsarea acestor voci surescitate – îşi făcea socoteala Cernea –, s-ar face mic. Ar putea crede că aici e o demonstraţie de protest, că se exprimă revendicări.“ Sala striga, într-adevăr, lozincile, nu în mod festiv, ci poruncitor, cu o energie neînduplecată, ca o orchestră – reflectă el • — luînd o notă falsă, ataeînd un lied, să zicem, în

accente de marş. Adică o consecinţă a excesului de zel. Prin ridicarea tonului şi supralicitare energetică, sentimentul nu apărea mai puternic, se transforma într-altul, inadecvat. Vroind să demonstreze solidaritate tovărăşească, au ajuns, cu această acută, se gîndi Cernea, să se sperie pe ei înşişi şi apoi să treacă la ofensivă.

Militarii sovietici zîmbeau, aprobînd din cap şi aplaudînd. Des întrerupt de exploziile declanşate de grupul de agitatori, un ofiţer superior, general după toate aparenţele, a citit un discurs de mulţumire, tradus cu o voce mieunată şi cu pauze lungi de un translator intimidat. Au urmat apoi cinci-şase cu-

vîntări scurte, asemănătoare ■— şi aici Cernea remarcă, zîm- bind, cită dreptate avusese Suru –, rostiBe de muncitori, intelectuali, militari. După o scurtă pauză, formaţiile locale de artişti amatori **au** interpretat dansuri şi cîntece sovietice şi româneşti. S-a jucat şi cazacioc, fără nici o dexteritate, dar s-a bătut din palme îndelung şi ritmic, parcă s-ar fi scandat.

Adunarea s-a terminat cu un ropot general de aplauze, cu reluarea lozincilor de la început, pe un ton mai potolit, cu un elan diminuat, probabil din cauza căldurii şi oboselii, sau **a** sentimentului că treaba **a** fost încheiată. Cernea l-a felicitat pe Suru pentru reuşita acţiunii, cu toate că în sinea sa se întreba ce-ar fi putut să eşueze, unde s-ar fi putut produce vreun accident, în cazul cînd secretarul organizatoric nu ar fi ţinut atît din scurt treburile în mînă, ocupîndu-se personal de fiecare amănunt.

Marea sală **a** restaurantului „Zimbru“, unde Cernea intră cu Suru, arăta sărbătoresc : tavanul împodobit cu ghirlande de hîr- tie colorată, ca la Anul nou, mesele gata puse, cu ţuica în păhărele, cu gustarea pe farfurioare, şerveţele în pahare mari de vin, şi orchestra intonînd „Mulţi ani trăiască“ fără încetare, pînă Ia sosirea tuturor invitaţilor. La masa prezidiului **luară** loc secretarii regionali, comandantul sovietic cu soţia, un ofiţer român şi tovarăşa Buzatu, preşedinta ufedere-ului. Cernea cer- ceta atent sala. Mai în faţă, mesele erau ocupate de ofiţeri sovietici cu soţiile şi cîţiva români. în partea unde se afla Cernea, raportul era invers : majoritatea o constituiau românii, activişti în vîrstă, **probabil** pensionari, muncitori şi muncitoare, utemişti şi, printre ei, cîţiva militari sovietici, mai mult ostaşi. **După** toastul scurt rostit de Suru şi încheiat cu o **glumă** de **care** nu rîse nimeni, după **răspunsul** generalului, la fel de scurt, dar ceva mai vesel, reuşind să producă o oarecare destindere, păhărelele începură să clincheteasc ă şi peste tot se răspîndi *o* uşoară rumoare. Se **puteau** distinge ici, colo, **rostite mai tare,** cuvintele de **rigoare : „noroc“** şi „vaşe zdarovîie”.

«

Apoi gheaţa se sparse, orchestra îşi luă în primire rolul ata- cînd „Marşul partizanilor“, ospătăriţele în costume naţionale mai turnară ţuică, vocile deverară mai curajoase, rumoarea crescu, transformîndu-se în hărmălaie, aburi ciorba în farfurii, nu se ştie de unde apărură pe mese sticle de votcă, feţele se înroşiră transpirate de mîncarea fierbinte şi de alcool, oamenii începură să forfotească trecînd cu paharul de vin, de ţuică sau de votcă de Ia o masă ta alta, sau ducîndu-se şi venind de la prezidiu, pachetele cu ţigări se văzură zburînd pe deasupra meselor – ţigările fiind primul lucru pe care îl schimbă între ei străinii, mai ales ostaşii, în semn de politeţe şi prietenie –, cineva, un român, un activist probabil stabilit dinainte, cu o batistă în mînă ieşi dintre mese împingînd uşor, ceremonios, cu numeroase precauţiuni, o femeie blondă, trupeşă, încă tînără, ce se codea, spre locul din apropierea orchestrei rezervat pentru dans, alţii li se alăturară auzind binecunoscuta melodie a Periniţei, hora se încinse, rîsetele crescură în intensitate, astfel încît pînă la urmă Cernea, încălzit şi el, se simţi bine, I împreună cu el, la masă, se aflau un, muncitor în vîrstă, o textilistă cu dinţi de viplă ce făceau, cine ştie prin ce miracol, zîmbetul ei foarte senzual, şi un tinerel, instructor central la ttteme. Muncitorul, maistru la „Metalurgica“, sociabil, îl tot îndemna pe Cerne'a să mocnească şi să bea, în timp ce femeii îi arunca în treacăt cîte o vorbă mai deocheată, făcînd-o să ridă – de felul ei se arăta petrecăreaţă, fără fasoane şi dispusă mereu să-şi arate dinţii metalici. La un moment dat Cernea fu luat prin surprindere – tocmai asculta începutul unor evocări, ce se anunţau interesante, ale metalurgistului – de un mic grup condus de Suru. Cu un zîmbet viclean în colţul gurii, după ce îl prezentă comandantului sovietic şi soţiei sale, Suru

ÎI recomandă drept cel mai redutabil dansator. Fără să-şi dea prea bine seama cum, dar ca urmare a invitaţiei făcute în numele lui de Suru, se trezi dansînd cu soţia generalului. După cîţiva paşi o depuse la masa prezidiului, făcîn- du-i un gest discret de reproş lui Suru, şi se grăbi spre masa

lui. Metalurgistul, ridicîndu-se în picioare, îl primi afectuos, bătîndu-l pe umăr ca pe un vechi prieten. Se vedea că are chef de vorbă, iar compania textilistei şi a băiatului nu-i-cra suficientă. Nu uitase ce avusese de gînd să-i spună lui Cernea, pentru că, aşezîndu-se şi tumînd cîte un nou rind de votcă, începu exact de unde se întrerupses'e. „Eu lucram .la Laromet, cum vă spuneam, dar după bombardament nevastă-mea s-a refugiat la Severin, la părinţii ei. M-am dus şi eu şi m-am băgat ia atelierele C.F.R. Aveau nevoie de oameni, m-au angajat imediat. Nu mai puteam să mai stau singur la Bucureşti, înţelegi ! Oricum, mai bine la socri. Ei, şi m-a prins douăzeci şi trei august acolo, că aici vream să .ajung. Şi după asta au venit ei... ■Dom'le, curgeau zile şi nopţi în şir, şi nu se mai opreau. Am ieşit cu miile la bariera oraşului să-i primim. Am stat acolo toată ziua... cu femei, cu copii, toată lumea. Şi după aia tot aşa, în fiecare zi. Ce puhoi s-a scurs, dom'le !... Şi numai în furgoane. Noaptea treceau motorizatele, tancuri, artilerie... ne trezeau din somn, zăngăneau ferestrele. însă ziua, căruţe... căruţe cu cai costelivi de toate rasele. Trenul regimentar cu aprovizionarea... Cei mai mulţi, tineri, în uniforme uşoare, decolorate, de doc, cu cizme scurte, moi. Obosiiţi, şi prăfuiiţi, domn'le, slaabj, traşi •la faţă ! Mă uitam la ei şi mă gîndeam... măi frate, de unde vin oamenii ăştia... din colţul ălălalt al pămîntului... Se spunea că erau siberieni, alţii calmuci din ăia cu faţa lată. Cîte mii de kilometri bătuseră în căruţele alea ale lor, sau pe jos... îţi dai seama ? Şi prin cîte trecuseră săracii... Şi uite, îmi ziceam, îi bătură pe nemţi şi ajunseră la Dunăre. într-o zi m-am dus, după 'ce-am ieşit de la lucru, la barieră, să-i văz. Era cred, a doua sau a treia zi... Dom'le, a fost o chestie12 Eu, ce să-ţi spun, n-am făcut războiul, n-am 2 văzut sînge, nici Ia

bombardament nu m-am dus să văd morţii, mie-mi face rău. Dom'le, nu ştiu cum s-a făcut că au prins pe-acolo prin porumbişte, pe lingă căruţe, un militar neamţ. îmbrăcat civil. Se vedea însă că poartă haine străine. Pe cap avea o pălărie mare, cu marginile întoarse, să-i ascundă faţa. Nu-mi explic nici acum cum rămăsese ăsta sin-

gur p-acolo... sau fuseseră mai mulţi şi numai pe el îl prinseseră, nu ştiu... Parcă-l văd şi acu... un ăla voinic, gras, roşu la faţă, transpirat. Ofiţer d-ăla din eses. Dom'le, s-au dat jos din căruţe şi l-au înconjurat. Gesticulau, nu ştiu ce tot strigau acolo, şi se strîngeau tot mai mulţi. P-ormă au tăbărît pe el. Ăla se ivîrcolea pe jos, prin praf. L-au terminat. După aia au venit nişte ofiţeri, au început o anchetă... nu mai ştiu ce-a urmat, c-am plecat. Ştii cit m-am frămîntat pe chestia asta ? Eram şi mai tînăr, şi neobişnuit... Cum, dom'le, mă gîndeam : să striveşti un om ca pe un vierme ? Dă-l dracu de neamţ, sînt sigur, ăsta făcuse crime mari, dar ia-l, leagă-l, judecă-l, condamnă-1. P-ormă, mai tîrziu, după un timp, tot gîndindu-mă, am început să-i înţeleg şi să le dau dreptate. Dom'le, venind încoace, ruşii îşi lăsaseră ţara în ruină. Mulţi nu mai aveau nici părinţi, nici fraţi, nici neveste, nici nimic. Patru ani prin tranşee, în frig, fără mâncare, vai de mama lor. Păi numai cînd auzeau cuvântul ■«neamţ» turbau. Şi p-ormă îl mai găseşti şi ascuns, deghizat, învîrtindu-se pe lingă căruţe. Erau şi ei oameni, n-aveau nervi de fier.

P-ormă mai era ceva, care s-a văzut în primele saptâmîni. Erau dornici de viaţă, nu mai puteau suporta nici disciplină, nici nimic. Umblau fierţi după spirt. Vinul, ţuica nu le plăcea, doar de nevoie... Da' spirt, să le fi dat un butoi. îl beau cu paharul dom'le... n-am mai văzut aşa ceva, şi dintr-o răsuflare, pînă la fund. Da' nu dura mult, se îmbătau într-un sfert de ceas. Şi dezobişnuiţi, după atîta timp... da' şi spirtu ăla de nouăzeci de grade. Două-trei pahare te pun la pămînt şi taur dacă eşti. P-ormă le arunca două găleţi cu apă rece în cap şi-i ducea la culcare. Noaptea era mai rău... care se îmbăta ieşea în stradă şi trăgea cu automatul. Au mai intrat şi peste femei... Nu mai ascultau nici de ofiţeri, ba îi mai şi pocneau dacă se încontra cu ei. P-ormă s-a pus ordine. Au început patrulele, dacă-i găseau îi băgau la arest. Pe care-l prindea că umblă după femei îl trimetea la tribunalul militar. Le-a interzis şi spirtu... O singură manie mai aveau – să umble după ceasuri. Unii făceau

schimb, dădeau tutun. Aveau ţigări de-alea lungi, cu carton, or la noi nu mai găseai nici fir de tutun pe piaţa. Decît de contrabandă... dar cine avea bani ? Alţii însă te puneau să-ţi desfaci cureaua de la mină şi-ţi făceau semn : davai ccasu. Ieşise şi o vorbă cu asta, ţinută pină hăt, tîrziu. ,,Davai ceas, davai palton" şi nu mai ştiu cum, lumea rîdea, se distra. Da' şi-ai noştri îi fraiereau. Erau haimanale de-astea prin oraş care strîngeau toate gioarsele şi le dădeau pe ţigări. Rusu se uita numai dacă merge, îl punea la mină şi era fericit. Unii aveau cile trei, patru, îşi ridicau mereu manşeta şi se uitau la ele. Nu ştiu de ce-or fi avut ei atunci patima asta a ceasurilor, ostaşii. Poate se gin- deau şti ducă şi ei ceva la ai lor, un mic dar dintr-un război în care numai pierduseră. Sau cine ştie ce-o fi fost, nu-mi dau seama..."

Lui Cernea îi plăcea metalurgistul, felul cum vorbea, cu bljndeţe şi un fel de nostalgie. Ceea ce povestea, erau amintiri dintr-un timp dus, lucruri de-ale tinereţii. Se uita cu făl- dură şi înţelegere la ostaşii sovietici prezenţi la serbare. Cernea desluşea la el sentimentul că aceştia erau tot cci pe care-i cunoscuse în toamna lui '44, acolo la Severin, şi le reamintea în- tîmplări vechi, şi unele slăbiciuni de ale lor, asigurindu-i însă că în memorie le păstra imaginea de ostaşi bravi ce. printr-o adevărată minune, rezistaseră cumplitelor presiuni ale istoriei, îşi făcuseră pînă la capăt, cu preţul unor jertfe de neînchipuit, datoria faţă de patria lor, şi nimiciseră cea mai teribilă armată de im r datori din cîte a cunoscut omenirea, ajutînd şi alte popoare să-şi redobîndească libertatea.

Evocările metalurgistului îl predispuseră şi pe Cernea la visare, strecurîndu-i în suflet melancolie, tristeţe şi regret, fără să încerce să şi le explice. Avea şi el amintiri, ti cunoscuse pe ostaşii sovietici încă din timpul războiului, ca prizonieri în lagărul construit de germani în oraşul său natal. Parcă-i vedea în curtea liceului, reparînd tabla acoperişului bombardat, ciocănind de dimineaţa pînă seara, căţărîndu-se pe schele cu găleţile de mortar în jniini. în

orele de curs, în liniştea adîncă a

şcolii, răzbatea, prin ferestrele deschise, cîntecul 1er fredonat în surdină, cu cuvinte neînţelese, cu inflexiuni sugerînd ţinuturi îndepărtate, noroade şi obiceiuri străine. Cîteodată îi surprindea în timpul recreaţiilor, cînd munceau goi pînă la brîu, cu torsurile musculoase, tunşi chilug, dăruind pe furiş elevilor mici fluiere de tinichea. Surîdeau blînd, sau făceau şmechereşte din ochi băieţilor, cînd aceştia se apropiau, timizi, să Ie pipăie muşchii braţelor.

După înfringerea nemţilor, în toamna lui 1944, locuise cu. cîţiva dintre ei în casa părintească. Nu prea aveau ce face. Aşteptau ordin, dar comandamentul îi lăsase probabil în refacere. Se aşezau pe scăunele în curte, somnolind în soarele luminos şi moale al toamnei, cu ochii aproape închişi, înviind poate, sub pleoape, tablouri ale vieţii de odinioară, de dinaintea prăpădului, icoanele celor scumpi ; din cînd în cînd pieptul li se ridica, lăsînd să răzbată cîte un oftat lung. Li se aducea jnîn- «carea de la popotă – multă şi hrănitoare –, dar ei nu se arătau lacomi, hămesiţi, în pofida faptului că atîţia ani răbdaseră de foame ; dimpotrivă, insistau, insistau îndelung, cu vocea potolită, rostind cuvinte pline de o sonoritate dulce, melodioasă, ca gazdele să primească o parte din porţia lor. „Mama, mama, îi spuneau Catarinei Anghel, strîngîndu-i mîinile cu duioşie şi sărutînd-o pe obraji, ca nişte fii cuminţi şi iubitori, pajalusta, mama.“ Cînd amurgul începea să-şi desfăşoare peste oraş drapelele însîngerate, apoi cernite, unul dintre ei se ducea lingă Vlad şi, cu o voce catifelată de bariton, îl învăţa cîntecele lor de război, sau tărăgănatele melopee de stepă, încărcate de nostalgie, de patimă reţinută, ascunsă, şi se bucura ca un copil cînd Vlad prindea melodia, acompaniindu-1.

Se uita acum la obrazul supt al metalurgistului, mirat de discrepanţa dintre expresia generală încă luminoasă, virilă şi pielea tăbăcită, păienjenişul

ridurilor din jurul ochilor, nasului şi gurii, cutele orizontale de pe frunte. Din acest echilibru precar rezulta ceva bizar, puţin tragic, inspirînd compasiune. Vorbea încet, măsurat, cu o voce egală, în rezonanţa căreia se

desluşea o notă de bunătate, de omenie. Textilista cu dinţii de viplă ar fi vrut să descopere în tot ce auzea ceva hazos, şi dacă i se părea că a găsit, izbucnea în rîs, oprindu-se însă cu vădit regret cînd îşi dădea seama că se înşelase. Tînărul, costeliv şi pirpiriu, îşi netezea mereu reverele boţite ale hainei uzate, ascultînd cu precauţiune povestea metalurgistului, ferindu-se să schiţeze vreun gest de încuviinţare, sau măcar de participare, conştient că nu are destulă experienţă să aprecieze dacă cele auzite erau sau nu juste, corespunzătoare liniei partidului, Din cînd în cînd trăda chiar un început de impacientare, Cernea deducînd din aceasta că tînărul regreta ghinionul de a se fi aşezat la această masă.

Un trimis al lui Suru îl invită pe Cernea. Aşa-zisul prezidiu se dezorganizase. 11 găsi pe Manóle într-un grup la capătul şirului de mese destinate oficialităţilor, în compania comandantului sovietic şi a altor ofiţeri ruşi, a unor activişti, precum şi a unui tip brunet, cu un păr frumos creţ, sprîncene groase şi ochii afundaţi în orbite, care vorbea, gesticulînd energic şi agitat. Manóle îi făcu lui Vlad semn să se aşeze şi să asculte, şoptindu-i că omul, preşedintele tribunalului regional, fusese prizonier în U.R.S.S. şi revenise în ţară cu divizia „Tudor Vla- dimirescu". Cernea prinse cu uşurinţă firul naraţiunii. Omul vorbea colorat şi mai ales interpreta cu un remarcabil talent, ceea ce făcea ca împrejurările evocate să capete viaţă în ochii tuturor. Subiectul era campania din Rusia din 1942.

„Stăteam în tranşee de două săptămîni – şi Vlad înţelese ce însemna aceasta după sprîncenele încruntate acoperind ochii aproape cu ţotul – şi de trei zile şi trei nopţi ploua fără încetare. De jur împrejur... stepă ca în palmă, apă şi deasupra nori, nici o rază de lumină. Liniile trupelor sovietice se aflau cam la un kilometru şi jumătate în faţa noastră. Apa se ridica în

tranşee încet, pînă peste bocanci, pînă Ia genunchi, pînă Ia brîu. Stăteam în apă pînă la brîu —■ şi Cernea iar înţelese grozăvia situaţiei din îmbinarea sprîncenelor deasupra nasului şi din gura rămasă deschisă, rotunjită ca atunci cînd exclami «ooooo» cu vocea înceată. I-am spus unui ostaş : «bă Pătrule, ia scoate tu capul, mă, şi vezi ce e dincolo». «Nu scot, dom' locotenent, că mă împuşcă», zice. Vorbitorul imită nu numai vocea lui Patru, ci şi figura lui plîngăreaţă. Apoi rîse, cu nişte dinţi sănătoşi, albi, ca pentru a sugera că făcuse doar o glumă cu soldatul. «Bine, mă Pătrule, atunci pune-ţi casca în baionetă şi ridic-o deasupra tranşeii, să vedem, trag ?» Patru a ridicat casca. Nimic ! Pe urmă şi ăla şi ăla şi ăla, vreo zece ostaşi. Linişte. Nici un foc, nici o împuşcătură. Faţa vorbitorului exprima mirarea de-atunci, o mirare amestecată cu speranţă şi bucurie. Fraţilor, fără ordin, fără nimic, parcă la un semn, soldaţi! îşi ridicară capetele deasupra tranşeii. După un timp, se văzură capete de soldaţi şi dincolo... Stăteam şi ne uitam unii la alţii. Deodată ce credeţi că văzurăm ? – şi Cernea simţi că vorbitorul priveşte printre ei, prin ei, cu ochii micşoraţi de efortul de a distinge mai bine ce era acolo, în tranşee. Ostaşii sovietici ieşeau pe marginea gropilor. începură să se dezbrace şi să-şi stoarcă pantalonii, ciorapii, izmenele. «Ooo, afară, fraţilor, strigau ai -noştri, afară, să ne stoarcem bulendrele !» Stăteam la un kilometru şi ceva unii de alţii şi ne uscam. Parcă începuseră să se strevadă printre nori şi nişte sclipete de lumină. Deodafe unul puse palmele pîlnie la gură şi strigă : «Heeei, ta- bacioc eşti ?» Ascultarăm. Mai strigă o dată. Atunci se auzi de dincolo : «Hleba eşti ?» Măi fraţilor, începurăm deodată să ne ducem unii spre alţii aşa cum eram, fără mantale, fără puşti... care cu pîine, care cu tutun. Ne-arn întîlnit la jumătatea drumului. Nemaipomenit... Auzeam rîsete – şi iar Suru văzu cum mirarea şi emoţia de atunci se aştern pe faţa povestitorului, rămînînd cu ele aşa mult timp, ca şi cînd şi acum s-ar fi aflat în faţa minunii. Rîsete, înţelegeţi, parcă eram pe altă lume..."

Făcu o pauză după care se încruntă, scoţînd din nou acel

„000“ prelung. „Cînd, auzim uruitul «moşului». Huur, huur, huur... huur, huur, huur. Avionul de recunoaştere al comandamentului german. Trece... dispare. După un sfert de oră sună telefonul de campanie de la statul major. Ceilalţi ofiţeri mă îm-

pingeau pe mine de zor : vorbeşte tu, Ghigeanule, că eşti avocat. Ce e acolo, locotenent Ghigeanu, ţipa vocea din pîlnie, aţi bolşevizat armata română ? Aţi comunizat frontul ? Curtea marţială vă mănincă, nenorociţilor ! Domn' general, domn' general, încerc eu să-l calmez, nu e nimic, domn' general, au ieşit niţel ostaşii să-şi stoarcă efectele, ne-a ajuns apa pînă la brîu. M-a bălăcărit, m-a ameninţat, dar n-am mişcat un deget, parcă eram paralizat. Am lăsat lucrurile să-şi urmeze cursul. «întâlnirea» se lăţise, cred că se întinsese pe aproape un kilometru."

Aici povestitorul făcu iar o pauză, dar Cernea înţelese că nu pentru efect oratoric, nu pentru a crea suspans, ci doar ca să-şi adune forţele. „După un sfert de oră, spuse el cu vocea albă, cu faţa încremenită, după un sfert de oră, au venit Stukasurile. Fraţilor, ştiţi ce-a fost ? – se vaită şi se jelui, aplecindu-şi capul pe umăr şi ţinîndu-l acolo, ca tărăncile cînd vorbesc ■despre o mare urgie – doamne dumnezeule... prăpăd... Ne-au bombardat şi ne-au mitraliat pe toţi, fără alegere, au fras în masa aia de ostaşi amestecaţi... **au** luat tranşeele la rînd, **şi** pe-ale unora şi pe-ale altora. Masacru, masacru" şi îşi puse mîinile la ochi, ca pentru a opri filmul derulat în capul lui.

Comandantul sovietic spuse ceva cu o mină cam blazată, cu o expresie de neîncredere, şi translatorul traduse : „Curioasă întîmplare... n-am auzit de aşa ceva. Pare mai degrabă fantezie. Ostaşul sovietic a înfruntat toate urgiile, dar nu s-a umilit, n-a recurs la asemenea mijloace pentru a-şi uşura viaţa". Femeia însă, nevasta, ridică mina – parcă ar vota pentru ceva se gîndi Cernea, dar în realitate pentru **a** atrage atenţia că vrea să spună ceva. „Serioja n-are dreptate, n-are dreptate – îl puse ea pe translator să traducă. Ostaşul sovietic **a** fost şi el om... Oricît de crîncen a fost războiul, a rămas om. Şi pe-urmă, de unde ştii tu tot ce-a fost pe atîtea fronturi... ? Cîte nu se pot întîmpla într-un război. Mie-mi place cum a povestit tovarăşul... şi-l cred, îl cred. Puse apoi blajin palma pe braţul povestitorului : dar unde ai căzut tu

prizonier, tovarăşe. Hai poves- leşte-ne“. Generalul rîse, dădu din cap cu sensul **că** „ai, ai, **ale**

naibii sînt femeile, nu te poţi lua cu ele Ia harţă", dar şi cu o uşoară mîndrie pentru femeia lui deschisă, curajoasă. O luă de **gît** şi o sărută drăgăstos pe obraz pentru **a o** împăca. „Hai, spune, tovarăşe, adăugă şi el, povesteşte... că n-o să ne mai vedem niciodată."

La masă, de cîtva timp, nu mai băuse nimeni nimic. Sala fierbea şi zumzăia ca un stup. Prea puţini mai dansau ; majoritatea, ciorchine în jurul meselor, ciocneau, vorbeau, glumeau- şi rîdeau în gura mare. **Ghigeanu se uită** în dreapta şi în stînga, parcă **ar** fi căutat ceva. Observîndu-l, un chelner se prezenta cu o politeţe exagerată. „Băiete, îl rugă el, dă-mi un şpriţ sub**ţire** de tot, că băui votca aia şi mi s-a uscat gura. Nu sînt obişnuit cu băuturi tari" – se scuză către ceilalţi cu o uşoară strîmbătură a buzelor vădind un gust amar. După ce goli **pe** jumătate paharul de şpriţ rîse iar cu dinţii lui sănătoşi şi albi şi-l rugă pe traducător să-i spună generalului că nu e supărat pe- el, **că** şi el dacă l-ar fi auzit **pe** altul povestind **întîmplarea** nu l-ar fi crezut, dar **să** fie **sigur** că **aşa** a fost. „în ce priveşte căderea mea, continuă el, parcă înveselit deodată, cu o mare lumină pe faţă, ca şi cînd i s-ar fi cerut să spună nişte snoave, dacă o să vă povestesc o să vi se facă părul măciucă." „Dar unde, unde ai căzut, îl întrebă alt ofiţer sovietic, unul uscăţiv, **fără,** vîrstă, cu părul decolorat şi rar, cu faţa emaciată de timp, **de** intemperii, de al'cooî **sau** de asceză totală. în ce loc ai căzut prizonier ?" „în marea încercuire de pe Volga, spuse Ghigeanu, cu tonul cu care spui unui copil că un erou de basm a ajuns undeva, pe alt tărîm. Acolo .sus, la nord de Stalingrad. în patruzeci şi doi, iarna". Apoi, reluîndu-şi felul obişnuit de a povesti, intră în subiect. „Ningea, viscolea, se mai potolea, iar începea. Viscolea cîte patru, cinci zile în şir. Se încruntă şi ochii băgaţi în fundul capului licăriră stins ca nişte felinare îndepărtate. Nu vedeai la trei paşi nici înainte, nici în urmă. Nu **mai** ştiai nici dacă te **afli pe** pămînt. Dormeam în **gropi, îngheţaţi. Doar** ofiţerii superiori aveau bordeie. Avioanele ne aruncau hrana **în saci. La** toate **trupele încersuite-— că eram nemţi, italieni,. unguri, români.**

După aia, nu ştiu cum, a început debandada, nebunia. Am ieşit din gropi şi din bordeie şi am început să batem stepa, fără nici o ţintă. Umblam, umblam, şi cînd începeam să sperăm că am ajuns undeva, la orizont apărea o altă coloană venind din sens invers, de aiurea, şi ducîndu-se nu ştia nici ea unde. Unii apăreau din dreapta, alţii din stînga, nemţi, italieni... toate neamurile. Atunci schimbam şi noi direcţia, ba într-o parte, ba în alta. Ne întretăiam drumurile. După cîte o noapte întreagă de mers, constatam că ne-am întors de unde am plecat, că umblasem în cerc. Recunoşteam pe unde am mai trecut sau pe unde trecuseră alţii după zăpada bătucită. Şi peste tot, cît vedeai cu ochii, zăpadă. înotam în zăpadă pînă la genunchi. Cînd viscolea ne ciocneam unii de alţii ca orbii. Dacă te întorceai să-ţi aprinzi o ţigară, sau să-ţi legi şireturile la bocanci, sau să-ţi aperi un pic obrazul de crivăţ, nu mai ştiai încotro s-o porneşti, o luai razna ca bezmeticul. Ooo <— şi iar se văfta cu nota aceea dureroasă de cor antic, de bocitoare, acoperindu-şi obrazul cu palmele şi clătinînd capuf a nenorocire –, era iadul, fraţilor". „Ce-aţi căutat aţi găsit" – spuse- apăsat, cu severitate, ofiţerul smead şi uscăţiv. Ghigeanu nu-l auzi – ceea ce lui Cernea nu-i veni să creadă – şi continuă : „Ne istovisem de tot, ni se sleise şi ultimul dram de putere – şi iar rămase un timp cu buzele crispate de o amărăciune ce nu venea numai din trecut, ci era vie, prezentă. începuseră să cadă unul după altul pe marginea drumului. Unii îşi tăiau, astea... cum îi spune... – Cernea observă că obosise, nimerea tot mai greu cuvintele –, şi făcu un gest pe care ceilalţi nu-l înţelegeau, tăind ceva cu degetele şi ducînd la gură, carîmbii cizmelor, reuşi să explice pînă la urmă. Şi asta... şi iarăşi stătu pe gîndfuri –, dar găsind cuvîntul nu arătă nici o satisfacţie, parcă mai bine nu şi-ar fi adus aminte – pielea căciulii. Tăiau fîşii şi rodeau. Abia mai respirînd, aruncau raniţele din spate, armele, chiar şi mantalele, ca să-i mai poată duce picioarele, să mai

meargă. Asta era totul, să poţi să mergi... Şi singura speranţă, să-i găsim pe ei, ,să ne predăm. Coşmar, coşmar... stepa nemărginită, înzăpezită, spulberată de furtună. Dar **fără** mantale, înfăşuraţi în şaluri, degerau şi mai repede. Şleaurile bătătorite **se** umpleau pe margini de cadavre. Deasupra, corbii. Ooo, ce corbi... ca nişte curcani. Nu mai mîncau leşuri înţepenite, numai carne caldă. Erau doi fraţi, parcă-i văd – şi iar puse palmele la ochi, ca pentru a alunga înapoi, în negura amintirii, imaginea –, unul căzuse şi-l ruga pe ălalalt să plece, să-l lase. Du-te, frate, du~te, îl implora, iar celălalt îl zgîlţîia, **trăgea** de el, plîngînd : hai, mă Niculăică, scoală, mă Niculăică, mai avem puţin... uite, am ajuns. Apoi se întorcea către noi : fraţilor, ajutaţi-mă, ajutaţi-mă fraţilor să-l ridic. Cîţiva l~au smuls **cu** forţa, i-au desfăcut mîinile încleştate pe mantaua lui frate-său şi l-au luat. Mergea îmbrîncit, plîngînd cu capul întors spre cel căzut în zăpadă, încă viu, lipsit de putere, urmărind cu privirile coloana, rămas să moară singur...“. Ghigeanu ‘tăcu şi Cernea observă că umerii i se gîrboviseră, capul îi coborîse în **piept,** mîinile stăteau ca moarte în poală. Totuşi vorbi : „într-o zi, spre seară, găsesc în zăpadă un ostaş cu tigva spartă, golită. Cineva – şi rosti aceste cuvinte cu o voce bolnavă –, cineva îi mîncase atunci, cu cîteva clipe înainte, creierii calzi. Italienii, spuneau unii, probabil ei, **că** ei mănîncă... Cine **ştie,** vorbeau şi ei aşa... Un mormînt alb, pustiu, ne înghiţea pe toţi de vii. Napoleon redivivus ! De ce şi-o fi botezat Tolstoi cartea «Război şi pace» ? Război, numai război, aşa trebuia să se numească... **Ooo, războiul,** fraţilor, cumplit **c** războiul...“. **Apoi** ieşi din această lamentare, bău restul de vin subţiat cu sifon şi, spre nedumerirea lui Cernea, începu să rîdă în stilul lui deschis, optimist. „Eram cred vreo opt mii de militari de toate naţiile cînd i-am întîlnit pe sovietici. Noi opt mii şi ei vreo paisprezece. După figuri, asiatici, călări pe cai mărunţi, cu nişte cojoace ponosite pe ei. Dintre ai noştri unii ştiau ceva ruseşte şi s-au rugat de ei să,ne ia ei prizonieri. Să ne ducă undeva, să ne scoată, să facă ceva... Ne-au luat. Ne tîram după ei prin zăpadă, prin stepă... Cădeau ostaşii ca muştele. în urmă, cît vedeai cu ochii, trupuri îngropate în zăpadă. Credeţi-mă,

începusem să

mă rog Ia dumnezeu. Ajută-ma, doamne, ajută-mă, murmuram întruna, cu buzele uscate. Dar tot eu mă gîndeam – ei, dar ce poate să facă el aici, l'a mii de kilometri, în pustiul asta ? Ca şi cînd dumnezeu era în alt loc, pe undeva prin ţară pe la noi şi din cauza depărtării nu mă putea auzi şi ajuta. Mă nimerisem mai în faţă, aproape de calul unuia din calmuci. Simţind că mă prăbuşesc, m-am agăţat de un cobur. Ostaşul m-a privit crunt şi mi-a dat peste mină. Dar eu nu m-am lăsat – şi în cutele de pe frunte i se adunase o energie nemaipomenită –, m-am ţinut strîns de cobur şi i-am spus : «Ia bolnîi, bolnîi». Ostaşul a întors capul. Tremuram, nu-mi venea să cred că m-a acceptat. Agăţat de cal, mai mult mă lăsam tîrît decît mergeam, picioarele mi se înmuiaseră. La un moment dat l-am auzit fredonînd o melodie, ceva monoton, pe o singură notă, un fel de ăăăăă, ăăăăă. Parcă plîngea, sau se văita, sau se ruga. Cînta fără nici o plăcere, aproape fără voce. Apoi s-a apucat să mănînce şi, cu un gest brusc, mi₇a întins un coltuc de piine şi o bucată de salam. Fraţilor, am luat mîncarea şi uîte aşa m-am băgat în crupa calului – şi făcu gestul omului care se ascunde cu disperare. Dacă mă vedeau ăilalţi mă ucideau. Mestecînd îmi repetam mereu : voi trăi, voi trăi. Ghigeanu îşî dusese amîn- două mîinile la gură, parcă dintr-un reflex pe care trupul lui nu putea să-l uite, reproducînd lăcomia de atunci, speranţa înfrigurată. După cîteva zile, nici nu mai ştiu cîte au fost, am ajuns la un fel de canton. O casă, o curte, cîţiva copaci. Calmucii au descălecat şi au intrat. Mă uitam la ferestrele aburite şi mă gîndeam că înăuntru trebuie să fie cald, că se bea ceai, se mănîncă. Ştiţi cîţi mai rămăsesem din opt mii ? Cîteva sute, fraţilor... restul rămăseseră în zăpadă, cadavre îngheţate. Şi ştiţi ce s-a întîmplat ? Oooo, doamne – şi iar îşi acoperi faţa cu mîinile, iar vocea păru sfîrşită, parcă aproape de leşin, în douăzeci de minute n-a mai rămas nici urmă de cai. Cu baionetele, cu cuţite, cu bricege, cu unghiile tăiau, sfîşiau, smulgeau carnea, o băgau în gură şi mestecau ca lupii. Unii trăgeau cu dinţii de pe oase. M-am repezit şi eu, mi-am tăiat o fîşie, ca-

Iul mai zvâcnea **încă din** picioare... în căuşul palmelor adunam **zăpada** îmbibată de **sînge** şi sugeam. Simţeam cum mi se încălzesc maţele, inima. Alţii, care n-au mai apucat, au început să **jupoaie** şi **să rupă copacii. Sugeau** aşchiile, tovarăşi, sugeau aşchii.[1'] Lui Cernea i **se** păru **că luase** hotărîrea de a nu mai vorbi. Se gîrbovise, **îşi plecase** capul, din nou mîinile moi îi **căzuseră** în **poală. Energia,** puterea i se **topiseră de** tot. „Povesteşte, tovarăşe, povesteşte, de ce te-ai oprit ?“, îl îndemna soţia comandantului, şi chiar şi acesta îl încuraja : „Hai, acum, **dacă** te-ai apucat, **spune“.** Cernea îi turnă un pahar de vin îndoit cu sifon, dar **acesta nu se** mai atinse **de** el. „Au ieşit calmucii din canton*— se **hotărî el** în sfîrşit – şi **au** văzut prăpădul. Bandiţilor, fasciştilor 1 urlau ei, şi unul şi-a răsucit automatul şi **a** început să tragă. Ii vedeam pe ostaşi cum cădeau... cîteva zeci au căzut... în timp **ce** încă mestecau şi înghiţeau, cu degetele şi buzele pline **de sînge de** cal... şi de propriul lor sânge.“ Cernea nu se mai uita la Ghigeanu, ci la comandant, şi observă **că faţa** lui se **înăsprise, căpătase** o paloare rău prevestitoare. Remarcă în **acelaşi** timp că şi privirile lui Suru îl cerce**tau** atent pe ofiţer. **Apoi** îl văzu pe prietenul Iui făcînd semne orchestrei. Aceasta intonă marşul partizanilor şi întreaga sală acompanie. Se aplaudă zgomotos, orchestra trecu din nou la Periniţa, comandantul şi soţia, împreună cu Suru şi ceilalţi, fură răpiţi de vîrtejul horei, iar Cernea îl luă pe Ghigeanu de braţ şi străbătînd **împreună** sala, cu aerul că **se** plimbă, ieşiră xn stradă.

Soarele se apropia de asfinţit. Prin parc trecea o boare răcoroasă, încărcată de efluviile parfumului de tei. Se aşezară **pe o bancă,** păstrînd încă în urechi ritmurile stridente ale orchestrei, trena sonoră, lălîie a corului, iar crisparea simţurilor cădea moale ca nişte bulgări **de** pământ într-o groapă. „Ce aer plăcut... şi ce frumos miroase... rupse Cernea tăcerea. **Am** intrat de-a binelea în

vară. Apoi, conştient de nefirescul vorbelor lui : Aţi plecat cu mine pentru că m-aţi văzut în grupul acela restrîns. **Nu** mă cunoaşteţi – sînt un prieten **al** tovarăşului Suru, lucrez

la Bucureşti, într-un minister. V-am ascultat amintirile... Cer**nea e** numele meu – şi se strădui să surîdă încurajator, amical. Povestiţi atît de frumos şi... venindu-i pe loc un gînd salvator adăugă, ceea ce spuneţi e foarte folositor pentru lucrările mele.“ „Sînteţi scriitor ?“ întrebă Ghigeanu. „Intr-un fel... Şi-apoi cred **că** noi vorbim **prea general despre** ororile războiului... Sigur, cifrele, datele dau amploarea fenomenului, **dar dramatismul** omului ? Numai memoria celui venit din infern... **Or dumneavoastră... Mi** s-a părut cu totul inedit...“. „Vorbesc foarte rar despre acest trecut – mărturisi Ghigeanu, fără să lase însă impresia că **aceasta ar** fi un fel de rană deschisă. Dealtfel, **să** fiu sincer, foarte multe lucruri le-am uitat. Nu vi se întîmplă **să** daţi uitării perioade foarte importante din **viaţă ?“** Cernea subscrise în sinea lui la observaţia lui Ghigeanu. Dacă l-ar **pune** cineva să povestească mai cu deamănuntul anii de după eliberare, cînd lucra la judeţeană, ar putea ? Nu prea... S-au întîm- plat atîtea lucruri... şi toate cam asemănătoare, sau oricum **d:n** aceeaşi familie. Perioada i-a rămas, desigur, în minte, **dar în.** bloc. Ca dîra de fum a unui avion pe cer. Trecutul acela **a fost** şi el un zbor. Nu-i mai vede acum decît coada de fum, şi nu-i mai aude decit zgomotul, afundîndu-se adînc în timp şi dispă- rînd. „Da, aveţi dreptate, îl aprobă el pe Ghigeanu, totuşi dumneavoastră aţi reţinut, şi foarte plastic, tocmai detaliile.“ „Pină •la un punct, tovarăşe... Cernea aţi spus ? Pînă la un punct. **După** aceea totul e ceaţă. Anii de prizonierat nu se mai **dife**renţiază în mintea mea aproape prin nimic. Dar e **drept, drumul** pînă acolo mi s-a întipărit bine în minte...“ **„După rafala** aceea, într-un fel de înţeles, **a** calmucilor – prinse Cernea ocazia –, cum a continuat drumul ?“ „Am mai mers două zile, se lăsă ■acesta momit. Cei care apucaserăm să mîncăm... Am ajuns intr-o .gară, o gară de lemn. Ni s-a adus supă caldă de hrişcă. **Am** petrecut **o** noapte. Nu ne păzea nimeni. Calmucii

plecaseră... **De** fapt, unde am fi putut să ne ducem ? Am mîneat fin **pe** săturate. Ştiţi cît **de** bun e fînul ? Ce gustos şi ce aromat e?“ Străbatea **atîta** duioşie şi **admiraţie** în glasul lui, încît Cernea **înţelese**

că finul acela îi rămăsese în minte ca cea mai delicioasă hrană cu care se delectase vreodată. „Şi după îmbarcare ?“ „După îmbarcare ? Am fost viriţi în două vagoane... Stăteam în picioare, lipiţi de altul, şi trenul abia se tîra prin stepă. După un timp au început să cadă. Unul, încă unul, şi încă unul... Oooo, îşi rotunji el gura, scoţînd acel vaiet prelung, de data aceasta însă nu tragic, ci parcă admirativ-senzaţional, vă daţi seama ? Se făcea Joc, se răreau rîndurile, puteam să mai respirăm. Ne aşezam pe ei, pe morţi, ca pe scaune... Apoi începeau să se descompună. După trei zile am oprit, cineva ne-a somat să scoatem morţii. Am pus mîna, am cărat. Pe rambleul căii ferate era zăpada îngheţată.

Am smuls o lespede mare şi m-am urcat cu ea în vagon. AA dat Ia cîţiva, am început să sugem, deşi pe mîini aveam sînge şi puroi de la morţi. Nu mai conta nimic...” şi buzele i se strîmbară din nou în acel desen rămas nu de atunci, ci după cum se vedea însuşit apoi, cînd a trebuit să-şi amintească şi să spună, transformat deci într-o mască a memoriei. „Şi apoi ? îl îmboldi Cernea. După aia unde aţi ajuns ?“ „A urmat lagărul... timp uniform, cenuşiu. Un singur lucru mi-a rămas în minte... ea.” „Care ea ?“ „Ana, Ana Pau- ker !“ „Păi ce căuta Ana Pauker acolo ?“ „Ho, venea des. Recruta pentru divizie.” „Şi ? ai stat de vorbă cu ea ?” „Sigur, mă ştia pe nume. Mă chema mereu : «Ghigeanule, îmi spunea, voi aţi fost nouă fraţi într-o casă de arhivar. Locul tău e lîngă noi. Tu nu-ţi dai seama că ruşii au să învingă ? Au alături de ei pe americani, pe englezi. Cum o să piardă ei războiul ? Iar după victorie, nu pricepi că şi la noi se va schimba totul ? Că o să fie ca aici ?»“ „Şi ? Ce-i răspundeai ?“ „Nu pot, îi spuneam, nu te uiţi la mine ? Sînt numai piele şi oase.” „Nu-i nimic, o să te refaci, o să te duc eu, Ghigeanule, undeva şi-o să mănînci cît vrei.“ „Şi ?“ „Nici nu vream să aud. Mă săturasem de război, mi-era frică, nu mai vroiam să lupt.“ „Şi-i spuneai ei ?“ „Sigur !“ „Şi ea ce zicea ?“ „Era femeie deşteaptă, mă întreba cum pot eu să prefer condiţia aia mizerabilă de prizonier, viaţa de lagăr, foamea, boala, distrugerea sigură, perspec-

tivei pe care tni-o oferea. Adică o viată normală de ostaş," „Intr-adevăr, cum se explica această preferinţă a dumneavoastră ?" „Uite ce e ! Mă simţeam ca un animal sfîrşit, dar conştiinţa degradării nu o mai aveam. îmi era mai bine aşa. Existenţă larvară, dar fără surprize, fără emoţii. începusem să mă adaptez. Nu puteam suporta ideea s-o iau de la capăt, să intru din nou în luptă. Nervii, voinţa nu mă mai ajutau. Eram un cal răpănos, în iesle, nu mă mai puteam ridica. îmi era mai caldă şi mai comodă această agonie, decît iar riscuri, iar ne-prevăzutul". „îi era mai caldă şi mai comodă agonia – se gîn- dea Cernea –, privarea de libertate, transformarea intr-un număr, moartea lentă. Acomodarea cu treapta cea mai de jos... Cum se poate nimici energia şi voinţa. Cum se poate pierde nevoia omului de a redeveni el însuşi. Sau poate cămine el însuşi şi în starea de muribund putrezit de viu ? Există asemenea resurse misterioase ? Putinţa de a-ţi păstra identitatea în această situaţie ? Ce se revolta şi se opunea în el ? Frica de noi pericole ? Frica de risc ? Absurd 1 Cînd acolo era condamnat. Omul preferă nimicirea lentă, vieţii, dacă aceasta e plină de risc ? Nu, aceasta nu poate fi o putere să te conservi în decrepitudine ! Ăsta e efectul cataleptic al decrepitudinii. Spiritul, plin de răni purulente, devenise nepăsător, insensibil. Murise deja. Deci spiritul poate muri înaintea trupului. Iată unde se poate ajunge, trăind nu în pădure sau în mlaştină, ci în societate !"

Tocmai vroia să-l întrebe pe Ghigeanu cum s-a smuls totuşi din acea stare cînd, pe bancă, alături, se aşează un cuplu între două vîrste. Femeia ţinea în mînă o sacoşă grea, veneau probabil de la cumpărături. Ea grăsulie, fără îndoială gospodină, el robust, după înfăţişare tehnician sau ceva în sensul acesta. Se opriseră să-şi tragă sufletul. „Mă, da cîntă ăia acolo la «Zimbru» 1 – exclamă cu oarecare invidie

femeia, după ce respiră de cîteva ori zgomotos, primenindu-şi plămînii – benchetuiesc şi cîntă de mama focului. Ce-o fi, nuntă ?“ „Nu e nuntă, catadicsi să-i spună bărbatul, cu o voce leneşă, după ce şovăi un

? – Pumnul şl palma, Cartea a doua

timp dacă să-şi răcească gura sau nu –, pleacă sovieticii.“ „Care sovietici, Dinule 7“ se arătă ea nedumerită. „Trupele sovietice, dragă – ridică el niţel vocea agasat de ignoranţa ei. Ce dracu, tu n-ai auzit că pleacă trupele sovietice din România ?“ „De unde să aud Dinule, ce eu citesc ziarele? Am eu timp să ascult radio ? Dacă tu... cînd vii şi tu acasă, nu-mi spui şi mie ce mai e prin lume ! Că aşa fac bărbaţii...“. „Fac pă dracu ghem ! – îi replică el, dar adăugă cu o uşoară undă autocritică. Pleacă ruşii, dragă. Uniunea Sovietică îşi retrage trupele din România. Aşa s-au înţeles între ele, guvernele. Şi, sigur, se fac festivităţi... adică de, despărţire prietenească.“ „Dacă vrei să mă crezi, Dinule, nici nu ştiam că mai sînt soldaţi ruşi la noi. Că războiul s-a terminat de mult şi li s-o fi făcut şi lor dor de casă, săracii. Pă d-altă ?<te, astea mai erau şi ele nişte guri de hrănit, şi de unde, doamne iartă-mă, că ai văzut ce e în piaţă.“ „Aici o cam nimerişi, rîse bărbatul. Apoi, doct: Da nu e numai asta. E şi politic. Fiindcă poporul se simte altfel cînd ştie că e singur la el acasă. Lasă, cum e, e bine !...“ Cernea nu mai putu asculta continuarea dialogului pentru că Ghigeanu se ridicase în picioare, scuzîndu-se că trebuie să fie într-un anumit loc şi că deja întîrziase, exprimîndu-şî plăcerea de a-l fi cunoscut şi speranţa să-l mai revadă. Cernea îl întovărăşi cîţiva paşi, pînă ieşiră din parc. Ghigeanu îl întrebă cu oarecare sfială : „Sper că n-am spus unele prostii acolo... astăzi...“ „O, nu de ce...“, îl linişti Cernea. „Cînd îl vedeţi pe tovarăşul Suru spune i-i părerea dumneavoastră. Vă rog...“ Cernea rîse şi îi strînse mina cu căldură, asigurîndu-l că nu trebuie să fie îngrijorat.

Abia a treia zi s-a reîntîlnit Cernea cu Suru. întors, spre seară, la casa de oaspeţi, gospodarul a venit să-i comunice că tovarăşul secretar Suru avea să ia cina

cu el şi îl roagă să mai aştepte. La masă, Suru îi povesti cum decurseseră în continuare acţiunile şi festivităţile. „Măi Manole, cum îţi explici tu – dar sincer – plecarea asta neaşteptată ?“, îl aborda frontal Cernea, retezindu-i elanul reportericesc. Suru prelungi cît putu meste- carea bucăţii de came, mai bău o înghiţitură de vin, se şterse îndelung cu şervetul **la gură, sub** privirile **Interogative ale lui** Cernea ce **nu-l slăbeau deloc, şi izbucni în rîs. „Tot al dra**cului, chiţibuşar, **ai rămas ! De ce-au** plecat... ? fiindcă a venit timpul 1” „Dar **de ce numai la noi 7“** „Tu **mă** iei **drept Ma-** falda ?... întreabă-l pe Hruşciov. **Şi deodată, serios, fixîndu-l** la rindu-i cu priviri cercetătoare. **Tu ai** citit atent **Declaraţia** de la Varşovia ?*' **„Am** citit... **Că a fost o propunere a guvernu**lui sovietic pusă **de acord** cu **guvernul român.** Ei şl, **asta cla**rifică tot ? Evident **că a fost** un **acord. Dar de unde a** plecat 7 **A** fost o cerere **a** noastră ?“ **„Măi** frate, cerere poate să fi fost... nu ştiu, nu pot să-ţi **dau** nici **o** informaţie certă. **Sigur,** sînt tot felul de presupuneri... şi **cum se** întîmplă **în** cazuri **de** astea, apar şi legende. Dar, **după** mine, **un** lucru **e** cert. **Asemenea** măsuri nu se **pot** lua **fără să** existe un **interes.** Consfătuirea de la Varşovia a pus pe tapet lichidarea războiului rece. S-a propus chiar un pact **de** neagresiune între blocuri. **Asta** ar putea explica, mă gîndesc, retragerea din România. Dealtfel, ai văzut ce-a spus Hruşciov : **că** acest act **ar putea marca** începutul retragerii tuturor forţelor armate **de pe** teritorii **străine^** Adică ; uite !, eu am început! **Am rechemat** trupele **din** România. Acum **e** rîndul vostru, **al** americanilor 1 **Retrăgeţi-vă şi** voi un efectiv din Europa occidentală, **sau** lichidaţi-vă **bazele din** Turcia sau din Grecia.'* „Şi dacă **ăia** nu **dau** nici un **curs ?“** „Ei, după **aia,** ai un motiv serios **să-i plesneşti. înseamnă că** nu răspund la iniţiativa **de pace a** socialismului. Se **demască** drept duşmani ai destinderii.“ „Eu **nu cred că** americanii **se** vor retrage de undeva. Pot

sovieticii să rişte un dezechilibru ?“ „Ce dezechilibru, măi Vlade, **unde** vezi tu **dezechilibru** 7 **Ce se** schimbă în potenţialul militar al **lagărului** socialist 7 **România e** o ţară socialistă, ea n-are trupele ei ? Nu **e membră a Tra**tatului de **la** Varşovia 7“.

Cernea rămase mult timp **pe** gînduri, examinînd cu **atenţie** cartofii prăjiţi rămaşi în farfurie. „Acuma te **mai** întreb o **ches**tie, Manole... Chiar **dacă n-oi fi** tu **Mafalda, cap politic ai.** Eşti de părere că **această...** cum să-i zic eu... cotitură politică **pe care**

o facem noi acum, are menirea să confirme ceea ce spuneai tu adineauri, că **România e** un pion sigur şi ferm al lagărului ? Sau **e o** simplă **coincidenţă şi** cauzele sînt altele ? **De** ce rîzi ? **A... pricep... de** discuţia **de** atunci! ?“ „Păi vezi că ştii ? Ce mai fac **ăia ai tăi** cu instinctul... cu flerul ? Tot **aşa** destinşi şi surîză- **tori ?“** „Ce dracu poate **să** te amuze pe tine în chestia asta – îi reproşă **Cernea** puţin ofensat şi contrariat, ca şi rîndul trecut, **de** obiectivitatea rece, puţin cinică a lui Suru, de data **asta** însă **nu fără** o **nuanţă de** admiraţie. Ai tu ceva de împărţit cu oamenii **ăştia,** ţi-au făcut ţie vreun rău, au început **să** te calce **pe** nervi ? Parcă dacă ei sînt loviţi, cîştigi tu ceva, te pricop**seşti ?** Uite **cum** rîde **al** naibii, se **gîndea** în acelaşi timp. Nu-l atinge. Dar nu rîde de ei, rîde de inine. Ceea ce ne deosebeşte **e că** lui îi **lipseşte afectivitatea** şi **poate** tocmai **asta mă** face în ochii Iui **caraghios. începe să mă** asimileze **cu** oamenii de **artă.** Dar e perspicace. Şi în fond de ce-l condamn ? Un medic bun cînd pune diagnosticul exact unui bolnav incurabil nu **apare** în **faţa** familiei, pline de iluzii, cinic ? Poate tocmai acest refuz al **meu de a accepta** realitatea mă face în ochii Iui copilă**ros,** ridicol ? **Să te ia** naiba, Manole, cu mintea ta **rece,** cu precizia judecăţii **tale.** Mai auzea încă rîsul, moale, **al** lui Suru, şi lucrul **acesta îl** înduioşă deodată. Eşti un om politic solid, **asta eşti... dar** să-ţi spun sincer, nu mi-

ar place să fiu în **pielea** ta, **n-aş** fi **mai** fericit. Dacă nici atîta lucru n-aş **putea** să-nu permit, **să** fiu **niţel naiv, să** nu accept automat **realitatea, aşa** cum **este ea... Oho, şi dacă ar** şti el, îi trecu prin minte, care sînt **acum** relaţiile mele **cu** artiştii, eu acel... **ca** şi cu... **dar alungă repede** gîndul şi **spuse** cu voce tare : în **fond,** nici nu **e** vorba **aicea de** artişti. **Eu** te-am întrebat despre altceva, despre **o** coti**tură politică ce se conturează, şi care priveşte partidul, viaţa socială** în general. Ţie nu ţi se pare că ne reîntoarcem, că ne-am **reîntors de** fapt, **la teza** ascuţirii luptei de clasă ? **După ce am** demonstrat, cu nenumărate exemple, ce daune **a** adus aceasta şi **la** alţii **şi la** noi, în construcţia socialismului ?“ „Te referi

la cuvîntarea de la Constanţa ?“ „La aia şi la ce a urmat.“ „Ţie ţi se pare că e un curs forţat, artificial ?“

Vocea lui Suru sunase neutră, pe faţa lui nu putea citi nimic, dar Cernea distinse în această întrebare un avertisment. „Trebuie să-ţi mărturisesc, Manole, că da, aşa mi se pare. Chiar logica acestui curs mi se pare insuficient elaborată, baza lui teoretică **e plină** de contradicţii. Pe ce **s-a** întemeiat **reiterarea** acestei teze ? Pe faptul **că** duşmanul nu se împacă **la** noi cu gîndul că speranţele lui s-au spulberat pentru totdeauna. îţi arăt textual, în cuvîntare... Cum vine **asta ?** Păi **dacă** s-au spulberat pentru totdeauna, de ce-şi intensifică activitatea duş-mănoasă ? De idiot ? Şi atunci cum creşte pericolul ? Vezi că raţionamentul nu e în ordine ? Se formulează **o** premisă, con- ţinînd un viciu de logică, noi ne facem că nu-l observăm şi declanşăm stihiile... Este ?“ „Continuă, continuă“, îl îndemnă Suru privind fix **în** tavan, cu capul răsturnat **pe** speteaza înaltă a scaunului, vrînd să-i dea să înţeleagă că-l urmăreşte, dar că nu consideră **că a** încheiat. „Citesc într-un «fond» din «Scîn- teia» că duşmanul nu a renunţat la speranţele de restaurare **a** capitalismului. E vorba, desigur, de duşmanul **din** interior. Adică ? I s-au spulberat speranţele sau nu i s-au spulberat ? în altă parte, se spune că **acum** el acţionează cu tot **mai** multă viclenie

şi rafinament. Deci, pierzînd orice speranţă, s-a rafinat ? în ce s-a rafinat ? Ce dracu, ne jucăm cu vorbele ? Sintem oameni în toată firea. Şi pe urmă dă-i cu zicalele : -Lupul işi schimbă părul, dar năravul ba» şi aşa mai departe.“ **„Măi** Vlade, dar de ce te deranjează pe tine acest tir împotriva duşmanului de clasă, chiar dacă el mai şchioapătă pe ici pe colo, ca precizie a ţintei, cum afirmi tu ?“ – aruncă **Suru** un fel **de** nadă, închi- zînd un ochi şi privind cu celălalt parcă **ar** fi avut monoclu. „Ştii ce te rog, Manole ? **Să** nu faci pe prostul cu **mine.** Şi nici pe ăla de la interogatoriu.“

Cernea **se** încălzise, **simţea** nevoia să discute **deschis, cu** cărţile pe faţă, şi cu altcineva nu îndrăznea, şi nici nu **avea** rost. Nu mai purtase de mult un dialog de această natură cu **Suru, şi Ia început manifestase • uşoară reţinere, acum însă se regăsise în starea de spirit din perioada furtunoaselor lor confruntări „studenţeşti”. Trecuse vremea, multe lucruri se schimbaseră. Acumulase o sumedenie de nedumeriri şi judecăţi critice, şi numai lui Suru putea să i le împărtăşească. „Mai, să zicem că problema culturii pe tine te lasă indiferent – o luă el sistematic. Deşi nu cred. Proletcultist n-ai fost şi sînt convins că nu vei fi niciodată. Şi n-o să mă poţi convinge că-ţi face plăcere să citeşti sau să auzi inepţii de prin cincizeci, cincizeci şi doi despre artă. Sau că n-ai văzut şi n-ai auzit nimic. Dar, mă rog. Poate pentru tine asta constituie latura mai îndepărtată, mai străină, a fenomeniilui la care mă refer. înfcă viaţa de partid ? Doar asta e sfera muncii tale... Din nou demascări... duşmani strecuraţi, împăciuitoriştjj ^ură-cască... excluderi. De ce toate astea ? Pentru a sparge capete, pentru a distruge oameni ?“**

Cernea se miră singur de vehemenţa pusă în aceste întrebări, descoperind că lucrurile îl afectaseră mult mai mult decît crezuse. Trebuise să-l reîntâlnească pe Suru pentru ca dialogul purtat cu sine în ultima perioadă, să se radicalizeze. Suru se

menţinea încă rezervat. Tăcea. „Doar nu vrei să mă faci să cred că şi chestiile astea te lasă indiferent, sau că le aprobi ? Şi că le practici cu plăcere ?'* „Ia du-te dracului, mă deşteptule“, mîrîî atunci Suru cu o voce răguşită, enervat, şi Cernea jubilă pentru că înţelese că i-a găsit punctul vulnerabil. „Te-am prins, şobolanule, gîndi, începi să chiţăi.“ „Ce te crezi tu, îl auzi pe Suru, un fel de sentinelă a dreptăţii universale ? Ce să practic eu cu plăcere ? în materie de oameni, de soarta oamenilor, nu fac decît ceea ce corespunde convingerilor mele. Eu nu sînt spărgător de capete, nu sînt mardeiaş. Asta s-o ştii ! Nu lovesc decît atunci cînd trebuie şi pe cine trebuie. Cine ţi-a băgat în cap prostiile astea ? Dacă e vinovat, îl zbor de nu se vede. Dar nu sînt eu omul să inventeze vinovăţii, să scoată ţapi ispăşitori, să nenorocească tovarăşi, pentru că aşa sînt indicaţiile. Şi apoi cine ţi-a spus ţie că s-a trasat o astfel de linie *1* S-a cerut sporirea vigilenţei... asta e valabil oricînd.“ „Atunci de ce a început, Manole, campania de demascări ?“ „Nu ştiu, eu nu fac nici o campanie, eu îmi fac datoria aşa cum îmi dictează conştiinţa de comunist.“ „Tu, dar alţii ? Crezi că toţi sînt ca tine ? Crezi că fiecare are o asemenea conştiinţă ? Că toţi acţionează numai în virtutea convingerilor, cu simţul dreptăţii ? Eu am ridicat aici o problemă generală, nu problema ta. Mie nu trebuie să mi te dezvinovăţeşti, pentru că eu te cunosc. Şi să-ţi spun sincer, am în tine mai multă încredere decît în mine însumi. Dar tu fugi conştient, nu ştiu de ce, de miezul chestiunii.“

În aceeaşi clipă, însă, Cernea ştiu de ce. Suru nu mai era studentul liber să judece şi să critice opinii teoretice, tocmai pentru că erau teoretice, deci în situaţia ca între acesteb şi mintea Iui ageră să nu se mai interpună nimic, să stea faţă în faţă pe poziţii de deplină egalitate. Atunci nici un subiect nu era tabu

şi Suru nu se complexa la auzul „răzvrătirilor“ lui Cernea. Dimpotrivă, dacă nu avea argumente sâ le răstoarne, le accepta, intr-un fel chiar şi le însuşea. Oho, cîte trăsnăi – Cenjea le zicea aşa dintr-un fel de pudoare, bagatelizîndu-se pe sine – nu auzise şi nu aprobase Suru pe atunci 1 Căposul ăsta negricios, cu un atît de acut simţ al adevărului, al echităţii! Dar acum Suru nu mai era student, obligat numai faţă de mintea lui, liber să se confrunte cu orice noţiune ! Acum era soldat în post, militant în funcţie. Deasupra lui se afla partidul şi nu numai deasupra, ci jur împrejurul lui, pentru că el însuşi se afla în miezul partidului, şi nu o parte componentă oarecare, de periferie, ci un element al nucleului. De acest zid judecata lui critică se izbea, sau, avînd conştiinţa existenţii acestuia, nici nu mai încerca să-I zgîlţîie, să-l clintească, necum să-l dărîme. Lui Cernea îi deveni clar că acesta era motivul pentru care Manole manifesta atîta reticenţă faţă de critica unei linii politice în curs de conturare. „Pot considera chiar o concesie – îşi spunea Cernea – că acceptă să asculte protestele mele, că se rezumă să riposteze. Niţ, n-am să scot de la el altă poziţie. Dacă ar face-o, ar intra în conflict cu sine însuşi, pentru că
Manole nu e omul care, odată convins că slujeşte un ţel ne just, să continue să acţioneze, împotriva conştiinţei sale, găsindu-şi justificări de duzină sau văitîndu-se câ e victima fatalităţii. Dar intri Sn conflict cu tine numai dacă vrei ? E destul să te faci că nu auzi, sau că nu crezi, şi te-ai salvat ? Greu de presupus. În cazul ăsta cum pot coexista în el onestitatea cu surzenia voluntară ? Cine ştie cu adevărat ce e în sufletul lui ?“

Suru tocmai îi povestea despre o şedinţă, la care participase recent, unde ieşise la iveală că un preşedinte de CAP, înhăitîn- du-se cu un fost arendaş,

sustrăsese o cantitate enormă de cereale, vînzînd-o la preţ de speculă chiar pe piaţa oraşului de reşedinţă al regiunii. „Manole, îl întrerupse Cernea, cînd am-discutat noi ultima dată^tu mi-ai vorbit de excluderea celor doi în plenara de anul Wecut şi de unele consecinţe inevitabile ale acestui act. Ceea ce se petrece în prezent sub ochii noştri confirmă sau nu ce ai spus tu atunci ?“ Asta Suru putea Bă spună. Fără îndoială că avea legătură. Şi, după părerea Iui, efectele căpătaseră proporţii mai mari decît se putea presupune, pentru că actul respectiv se coroborase cu o seri? de evenimente politice externe. „Doar nu poţi să faci abstracţie de complotul pentru răsturnarea puterii descoperit în Uniunea Sovietică, de eliminarea din fruntea P.C.U.S. a grupului figurilor istorice ? Sau de reînceperea polemicii cu iugoslavii, de reînnoirea atacului Ia adresa lui Tito, de punerea din nou la ordinea zilei a pericolului revizionismului ? Ca şi de condamnarea şi executarea lui Naghy ? 1“ „Vorbeai mai adineauri de interese, ca factori determinanţi în politică. Noi ce interes avem, Manole, în această înăsprire dogmatică ?“ „Mă omule... mare capsoman eşti – şi Cernea înţelese din nou că lui Suru nu-i plăcuse întrebarea –, ai un fel de a încornora lucrurile... Tu ştii concluziile plenarei de anul trecut 1 Cei doi au vrut să dea o turnură calomnioasă şi liberalistă dezbaterii Congresului al douăzecelea. Asta înseamnă că...” „Manole, asta înseamnă că cineva a vrbt să-înăbuşe în faşă analiza critică a realităţii noastre, că s-a temut de ea, şi pentru a tăia cheful celor... care ar

fi vrut să mai încerce... a hotărît să îngheţe apele. S-a început cu cultura... dar, uite, acum s-a trecut la politică, şi asta o să afecteze totul. Lasă... bănuiesc ce vrei să-mi spui... Treci peste asta. Ce spun acum îţi spun ţie şi atît... poţi fi sigur. Te mai întreb ceva, şi cred că Ia asta poţi să-mi răspunzi: ne vom opri aici sau... mergem mai departe ? Nu uita ce mi-ai zis atunci: «o să dea de dracu ăia, mai bine să bage capul la cutie». Aşa a fost... eu pluteam în nori. Acum... e drept, eu cam trec de la o extremă la alta. Tu rămîi pe linia de mijloc. Spune, Manóle...". „Măi, vrei să faci din mine Oracolul de la Delphi... Şi-apoi, cînd dracu o să păstrezi şi tu măsura... element oscilant ce eşti ? – şi-i aruncă, cu două degete, ca dintr-o praştie, un cocoloş din miez de pîine în obraz. Nenorocirea ta e că ai trecut pe linie de stat, şi în plusx,. ter-ai elevat artistiqţ Nu te. supăra, mă, nu vreau să fac nici o aluzie... ştii bine... orice mă poţi acuza că sînt, dar măgar nu. Ca să-ţi răspund totuşi, şi ca să nu folosesc expresia ta... cred că se va accentua, Vlade* După cum îmi dau eu seama, e abia începutul... cîteva cazuri, cîteva exemple deocamdată. Asemenea acţiuni cuprind tot partidul... şi chiar mai mult. Iar tu... care nu ai intrat de azi de ieri în partid, nu uita că există o disciplină... Aşa, prieteneşte îţi spun, Vlade. Şi acum, să ne mai ducem şi pe acasă, că s-a făcut miezul nopţii."

Cernea terminase treaba pentru care venise. Vrusese să-l aştepte pe David pentru a definitiva concluziile, dar fu chemat urgent la minister. Mai găsi timp doar să treacă pe acasă pe la Suru – el nu era acolo, bineînţeles –, să mai petreacă o jumătate de oră cu Nana, şi se întoarse la Bucureşti.

Hotărît, ministrului adjunct nu-i plăcea materialul. Făcuse o mulţime de semne pe margine, iar la sfîrşitul lecturii îşl reze- mase bărbia în pumn, privind în gol, dezolat. Se lucrase cîteva variante. Cu elaborarea fusese

însărcinat un colectiv larg, dar propriu-zis muncise Cernea cu vreo doi-trei inşi. Scrisul în

colectiv mersese greu – ce zidea unul ceilalţi dărîmau, mai mult timp se pierdea cu observaţiile şi contraobservaţiile, me- reu unul nu înţelegea **sau se** îndoia **dacă e bine,** şi cînd nu se **ţinea seama de părerea lui se supăra. „Coautorii" se arătau foarte susceptibili. Uneori Cernea** pierdea timpul împăcîndu-i **pe beligeranţi, alteori se trezea singur, izolat, pierzînd iniţiativa în faţa masei coalizate. îi** imputau **graba de a pune pe** hîrtie idei faţă de care aveau rezerve, pe care nu le digeraseră încă, **în ultimele** zile **participase şi** ministrul adjunct şi implicarea lui **se soldase cu destrămarea** colectivului. Cernea se putuse astfel **concentra,** în **sfîrşit,** asupra scrisului, asistat îndeaproape de **şeful său ierarhic. Ministrul adjunct manifesta o mare predilecţie pentru lucrul de noapte, şi yaceastă** cauză **Cernea** se **afla acum la capătul cîtorva** nopţi **albe. Obosit, exasperat** de **atîta indecizie** şi nesiguranţă, se suprasaturase de acest neno**rocit de material, pitrocit** şi răspitrocit, despre care **toată lumea putea spune că nu e bun, dar** nimeni **nu** ştia ce trebuite să **cuprindă. ,\Din privirea asta a** lui pierdută – îşi **zicea** Cer**nea – cam înţeleg ce poate să iasă." Tăcerea ministrului ad**junct **se prelungea,** demoralizantă, completată **de** expresia er- **metică de pe faţa decolorată a secretarului comitetului de partid. „Să-i spui lui Mutu că te gîndeşti acum la ceva. Nu le gîndeşti la** nimic. Eşti **obosit** şi sastisit ca şi mine. Atunci **ce dracu** te mai prefaci **ca** un prost ? **După** toată **poza** asta **socratică** o **să repeţi din rfou,** pentru a nu ştiu cita oară, că ■«materialul cuprinde problemele, dar n-are încă...», n-are ce ? **Din mişcarea aia ta** degetelor, strînse parcă ai sparge un ou în pumn, pe care ai văzut-o şi tu la alţii şi o imiţi ca o maimuţă, **vrind să** însemne **că** extragi rădăcina patrată din ceva, încerci **să dai impresia că ştii** ce trebuie, **că** mi-ai spus chiar, dar nu **reuşesc eu să redau,** mi-a scăpat mie mereu ideea la redactare. **O să-mi** bîţîi pumnul **pe** sub **nas, cu** aerul **că** uite, **aşa** trebuie **să fie... ceva** concentrat

şi puternic, o ghioagă, un proiectil. **Cred că voluta aia stupidă cu mîna** stingă, sugerînd forme **rotunde, delicate şi... căldură, n-o s-o mai faci, fiindcă** te simţi **şi tu ridicol.“ După acest dialog imaginar cu superiorul său Cernea se întoarse brusc spre secretarul de partid, somîndu-l să se pronunţe. Cu un sentiment perfid, i se adresă acestuia cit putu de oficial. „Dumneavoastră, tovarăşe Voicu, aveţi o experienţă bogată în astfel de... Dinadins nu vru să continue, aş- teptîndu-i reacţia şi, spre bucuria lui, acesta se prinse, nu rezistă, începu să moţăie din cap, confirmativ. Pur şi simplu trebuie luată o hotărîre, mîine e plenara... Aţi citit materialul! Credeţi că ar mai fi ceva esenţial de adăugat ?“ Voicu tresări cu un reproş îndurerat în ochii mari, albicioşi. Surprins nepregătit – omul aşteptase răbdător, relaxat, rezultatul îndelungii meditaţii a tovarăşului ministru adjunct –, se căi că n-avu- sese prevederea să-şi pună o mască de concentrare; asta l-ar fi făcut imun la orice întrebare indiscretă, permiţîndu-i să-şi ridice doar o sprinceană în semn de „stop, ai răbdare, nu vezi că mă gîndesc, ce te precipiţi aşa, ca un elev de liceu“. Sim- ţindu-se luat „ca din oală“, cum se spune, găsi, în tnod reflex scăpare în însuşi obiectul întrebării, adică în material. Puse mîna pe topul de hîrtii dactilografiate, îl cîntări în palmă şi ajungînd la concluzia că operaţia nu fusese suficient de concludentă începu $ă-l răsfoiască, la început trecîndu-l doar prin faţa degetului mare de la mîna dreaptă şi făcînd filele să pîrîie încet, apoi desfăcîndu-l prin sondaj la cîte o pagină şi citind ici o frază, dincolo alta, într-o tăcere ostentativă, grea, dublată de o preventivă încruntare de nemulţumire. „Deci şi tu te prefaci că meditezi —■ i se adresă în gînd Cernea, fără nici un resentiment, mai degrabă amuzat. Ai făcut parte din colectiv, ai citit materialul de o sută de ori, şi vrei să-mi demonstrezi că abia acum iei contact cu el, sau că îţi mai verifici nişte păreri, des-**

chizi acolo unde ai tu dubii de mai mult timp şi revezi pasajele respective. De ce dracu v-oţi maimuţări aşa, nu înţeleg ! De ce nu spui cinstit, tovarăşe, l-am citit, mi se pare bun, n-am nici o observaţie, n-am nimic de adăugat, sau, dimpotrivă, nu-mi place din următorul motiv... Sînteţi toţi ca ăla: «stai să văd' dacă-mi place». Uitîndu-se la ceas îşi spuse îngrijorat:

-ăştia o să mă ţină aşa **pînă diseară», apoi** cu voce **tare :** «Eu ştiţi ce zic, **tovarăşe** ministru ? **Să-i rugăm** şi **pe** tovarăşii **de** la **secţie** să-şi arunce **o** privire. L-au mai văzut ei, **dar în forme** vechi. Nu cred că **e bine ca abia** mîine, în plenară, **să** audă cum am rezolvat indicaţiile...»" Ministrul adjunct îşi frecă fruntea cu palma, ca pentru **a** se despresura de roiul gîndurilor ce-1. asaltaseră pînă atunci şi, zîmbind sarcastic, mîrîi ceva, după care **adăugă** distinct : **„La** naiba... M-am gîndit şi la asta, desigur^ dar vroiam **ca** pînă atunci... era bine să-l **arătăm** într-o formă mai avansată..." „Totuşi, dacă-mi permiteţi, tovarăşe ministru, cred **că** tovarăşul Cernea **are** dreptate, sări şi Voicu în sprijinul ideii salvatoare. E bine să-l vadă şi tovarăşii... Mîine e plenara şi... intr-adevăr n-ar fi bine ca...". Ministrul 'adjunct îl întrerupse cu **un** gest plictisit. „E, hai, părea să spună, acum mă înveţi şi cum să lucrez cu secţia." Fluieră a pagubă, se ridică, sună secretara şi ceru maşina. îi concedie pe cei doi, cu menţiunea să **fie de** găsit **cînd** se va întoarce **de** la C.C., îşi puse materialul în **servieta burduşită** şi plecă.

Se înserase bine cînd Cernea fu chemat din nou la ministrul adjunct. Voicu **îl aştepta** în anticameră cu o **mapă** mare în mînă, veşnica lui mapă, îmbrăcat în veşnicul său costum lăbărţat, parcă mai mototolit ca oricînd – Cernea se întrebase odată dacă trupul **prea mare** degrada în halul acesta hainele, sau ne**glijenţa faţă de veşminte** îl **făcea aşa** mătăhălos, inform. „Cred că acum se lămureşte, nu ? îl consultă pe Cernea, oftînd împovărat, **ca** şi cînd el ar fi trudit cel mai mult pînă atunci şi **avea să mai trudească dacă se** va cere ca acest blestemat de ma**terial să** fie refăcut. Oricum, mîine..." şi Cernea îşi **dădu** pentru prima

oară seama că, de fapt, el, Voicu, **avea** rolul principal, el **urma să** citească în plenară **raportul. „Hei,** fraţilor, îi întîm- **pină bine** dispus ministrul adjunct, **e cam ce-am** prevăzut – şi **repetă din nou** gestul **acela** cu degetele închizîndu-se încet, **încordat, în pumn. I l-am arătat şi** ministrului. Din **păcate, nu va putea veni la plenară, pleacă mîine** dimineaţă **la Moscova. A fost** citit şi **la cece.** Mai **e** ceva **de** lu**cru – şi luînd loc în capul mesei de şedinţă, schiţă intenţia su- flecării minerilor ca pentru o treabă de natură manuală ; se corectă însă imediat, aşezîndu-şi mîinile îngrijite, calm, pe marginea biroului. Sînt cele două aspecte, copii, pe care am bătut atîta... dar cum vă spuneam, nu s-au conturat satisfăcător : patosul aprecierii concluziilor plenarei... pe care nu ştiu de ce tovarăşul Cernea nu reuşeşte deloc să-l redea şi... tonul combativ, intransigent faţă de cele două mari pericole, revizionismul şi împăciuitorismul. Aprecierea este că... însuşi materialul are un uşor iz împăciuitorist" – şi spunînd aceste cuvinte se uită insinuant spre Cernea. „Uite ce aere îşi dă, se supără în sinea lui Vlad. înţeleg să fi făcut pe niznaiu acolo, ia C.C., dar aici, faţă de mine ? De ce or juca oamenii ăştia teatrul ăsta nenorocit ? Şi nu numai faţă de mine, ci şi faţă de el. Pentru că el ştie că eu ştiu ce a zis şi ce n-a zis, şi nici nu poate crede că a făcut ceea ce pretinde acum. Bun, şi dacă se preface, se convinge ? Şi îşi închipuie că mă convinge şi pe mine? De ce nu vine el să spună deschis : «măi tovarăşe, pînă aicea am ştiut, de-aicea încolo nu, şi uite ni s-a spus să facem aşa şi aşa». Ce mama dracului, îi cad galoanele ? în schimb, şi-ar asigura stima mea, a ăstuia, a ăluia" – şi involuntar îşi îndreptă privirile spre Voicu şi se văzu nevoit să rectifice – „aiurea, uite la el, nu-şi face nici cea mai mică problemă, dimpotrivă" –, şi din clipa aceea uită de ministrul adjunct. înregîstrînd criticile, Voicu îşi**

zbîrcise toată fruntea şi îşi încreţise buzele groase, albe într-o mîhnire fără margini. Cernea mai văzuse asta. Ori de cîte ori în prezenţa sa se rosteau critici, mai ales de către superiori, chiar dacă el nu era implicat direct, Voicu lăsa să se vadă această adîncă amărăciune cuibărită în sufletul său. Acum deschisese mapa şi scria grăbit în caietul voluminos, plin de tot felul de fraze culese de prin şedinţe. „De ce şi-o fi părăsit Voicu ăsta frumoasa lui profesie de medic ? se întreba Cernea. O fi simţit că nu are aplicaţie şi şi-a descoperit aici marea vocaţie ? Sau l-a luat valul şi l-a rostogolit ? Pentru el nu contează dacă ăsta a zis sau nu a zis ceea ce pretinde. lm- portant e ce zice acum. Nu se complică el cu astfel de... Nu de asta se împiedică.'*,

Ministrul adjunct îşi dăduse drumul la gură şi perora pe marginea celor două aspecte ce trebuiau subliniate în material. **„Tovarăşe** ministru, se **hotărî Cernea să-şi** întrerupă superio**rul,** deşi ştia cită indispoziţie îi **crea,** să **mă** reped eu **să** aduc ~Scînteia» cu editorialul despre plenară, să mai scoatem de acolo cîteva idei ca să meargă mai repede. Vedeţi şi dumneavoastră, mai avem cîteva ore... trebuie să lucrăm operativ.'[1] Ştia ce **părere** avea ministrul adjunct **despre** această aşa-zisă operativitate : robia micului practician, dependenţa executantului fără **orizont, fără** idei. **Să-i** impui gînditorului de elită operativitate tocmai în momentele cînd min^a lui se aprinde, scormoneşte şi **scoate la** iveală **adevfburi,** îşi desface aripile şi **se** ridică **la** înălţimi ? Blasfemie, mizerie intelec**tuală...** Executantul nu **avea** decît **să** reţină, să redea ceea ce spunea el, asta era treaba lui, dar, uite, bicisnicul, ţine morţiş **să** închidă **totul în patul** procustian al cîtorva fraze. „Fie, du-te, adu hîrţoagele tale **nenorocite –** citi Cernea pe faţa ministrului adjunct •—, ai reuşit să mă dezguşti. Cazi ca un duş îngheţat **pentru creierul** meu impetuos.“ Cînd Cernea aduse „Scînteia“, şeful începu **să urmărească** rîndurile cu

degetul. „Să luăm asta... importanţa intrării elementului muncitoresc în partid... 1 Sau **asta :** disciplina **de** fier împotriva elementelor şovăielnice, ne**sigure,** dizolvante... Şi **asta :** partidul acţionează în condiţiile **luptei de** clasă, **dar** comentezi şi teoretic teza... introduci apoi puternic despre stihia mic-burgheză... şi justeţea lichidării activităţii antipartinice **a** celor doi. Sublimezi viguros consecinţele **asupra** învăţământului şi asupra ministerului, asupra noastră **a** tuturor. **Desigur, în ce mă priveşte nu e** cazul, dar mă rog... **Şi** împăciuitorismul, Cernea 1 Uite, iei asta, trebuie luptat fără pre**get pentru demascarea şi smulgerea** împăciuitorismului din rădăcini. Şi asta **: aşa-zisa combatere a** dogmatismului... adică de**naturarea învăţăturii, golirea ei de tezele fundamentale... Iată,**

astea sînt problemele. Te retragi şi redactezi... două şi eu patru... în total vreo şase pagini. Eu te aştept aici. O să fie şi tovarăşul Voicu. Mai rămîi, tovarăşe Voicu...“.

Cernea apucase să doarmă trei-patru ore, făcuse un duş rece, băuse o cafea mare şi acum se simţea destul de bine, parcă mai uşor, curăţat de funinginea zilelor şi nopţilor de migală sîcîi- toare şi nespornică. Intrase cu ceilalţi în sala de şedinţe şi se aşezase, ca de obicei, în rîndul întîi. Afiă că fuseseră invitate şi cadre didactice din Capitală. Se anunţa deci o şedinţă importantă. Tot cîrpăcind la raport, Cernea nu realizase pe de-a-ntre- gu! seriozitatea momentului, fusese situat prea în centrul evenimentului ca să-i sesizeze proporţiile. Acum, în contact cu sala încărcată de un voltaj emoţional crescut, respirînd o uşoară înfrigurare – lucruri perceptibile pentru cineva experimentat, familiarizat cu asemenea şedinţe –, ’ se simţi şi el pătruns de o anumită solemnitate. Ştia bine, tensiunea unei adunări se transmite imediat. Se produce un fel de alarmă surdă, ca atunci cînd apropii de piele un corp încins, un drug de fier înroşit. în al

doilea rînd, redescoperea, ceea ce pentru un moment uitase, că una este munca de execuţie anonimă, oricît de central situată şi oricît de laborioasă, în pregătirea unei şedinţe, şi alta aspectul ei organizatoric. Acesta din urmă imprimă adunării tonusul politic, el poate depăşi cu mult semnificaţia ordinei de zi, ca şi conţinutul referatelor. Pe cit de penibilă fusese poza lui Voicu în biroul ministrului adjunct – de elev puţin arierat în faţa profesorului, de om de prisos, demn de milă —•, pe atît de importantă apărea persoana lui în acest moment. Activitatea organizatorică a lui Voicu, subapreciată, dacă nu chiar ignorată la masa de lucru, în faţa paginilor dactilografiate, căpătă o putere magică aici; cei ce păreau aşa de siguri pe ei dincolo, aşii concepţiei, stăpînu colilor de hîrtie, nu mai reprezentau nimic, constituind simple cifre într-un număr. Urechea lui Cernea descifra în foşnetul sălii, al vocilor scăzute – la alte şedinţe în aşteptarea începerii. sau în **pauze,** oamenii nu **se** sfiau să discute, uneori chiar să se strige **peste** rinduri –, **nota** unei încordări îngrijorate, **o** aşteptare **gica.**

în timpul lecturii raportului, Cernea pierdu contactul intim cu sala, plictisit de propriile lui fraze, citite de Voicu cu **o** voce înfundată, fără nici un accent, **parcă** ştergînd **cu guma toate** accentele, **cea** mai mică **nuanţă, în** timp **ce** mîinile mari şi butucănoase, inabile, mototoleau dizgraţios foile de hîrtie. Şedinţa se anunţă acum banală, anodină, un ritual stereotip, obositor. Liniştea sălii nu-l mai impresiona, Voicu o macula cu vocea lui lipsită de rezonanţe, şovăielnică şi vulgară, transparenţa prin care se putuse citi gîndurile uşor îngheţate ale ascultătorilor fusese tulburată. „Ei, tovarăşe, se **adresă** el în **gînd** ministrului adjunct, cum îţi sună acum finalu- rile de frază **pe** care le **vroiai** laconice **şi** usturătoare **ca** plesne- tul **de** bici **? Fleoşc,** fleoşc, plăcinţele moi de baligă pe caldarîm. Lui, **dragul** meu, orice i-ai da să citească îţi transformă în...".

în clipa **aceea** tresări, constatând **că nu** mai recunoaşte ceea ce **se citeşte.** „Deosebit **de** ilustrativă pentru **această**

concepţie li- beralistă, în esenţă oportunistă, profund dăunătoare pentru dezvoltarea **sănătoasă a** învăţămîntului socialist, este poziţia, din **păcate** insuficient criticată pînă acum, a tovarăşului Vladimir Cernea, **care** ocupă o funcţie de mare răspundere în ministerul nostru. **De asemenea,** trebuie **să** încriminăm aici cu toată puterea **atitudinea** împăciuitoristă manifestată deschis faţă **de** aşa-zişii antidogmatici de către tovarăşii...". După un şir de nume ur**mară** alte două, trei fraze, similare, despre şovăielnici şi **gură- cască,** „învederaţi adversari ai disciplinei de partid". **Raportorul reluă apoi** firul binecunoscut. Deşi Voicu morfolea cuvin**tele cu aceeaşi lipsă** totală de zel, lui Cernea i se **păru** că **liniştea sălii devenise** sonoră, desluşind lămurit sunetul subţire şi **sec al** unor gînduri sparte ca nişte ţurţuri de gheaţă. El ştia **că obrajii îi deveniseră** palizi, iar ochii i se împăienjeniseră. îl ustura înţepătura privirilor înfipte în ceafă, dai' grumazul i se

înţepenise şi nu mai putea întoarce capul pentru a vedea de unde vin. Se uita ţintă la prezidiu, ca şi cînd de acolo trebuia să apară un înţeles, o dezlegare, dar cu cît privea mai mult cu atît mai impenetrabile deveneau chipurile.

Veni însă şi lămurirea pe care o aştepta. într-o nouă înşiruire, îşi auzi numele, şi apoi recomandarea către adunarea generală de a i se da un vot de blam. După care Voicu trecu la expunerea sarcinilor de viitor,

Cernea nu mai auzi şi nu mai văzu apoi nimic. Căzu în- tr-un vid căptuşit cu vată, prin care nu mai răzbătea nimic. Singur cu sine, izolat total, îşi auzea gîndurile, mai degrabă le vedea mari, diforme, pe un ecran luminos. „Dar cînd, cînd ?" se multiplica în jurul lui semnul de întrebare, dar şi acesta îşi pierdu sensul, nemaiştiind dacă se referea Ia momentul cînd le venise ideea de a-l lepăda, sau la timpul material necesar introducerii acelor fraze în raport, ţinînd seama că, spre dimineaţă, plecaseră toţi în acelaşi

timp. Desigur, trebuie să fi fost o discuţie... trebuie să se fi consultat, nu făcuseră de capbl lor. Adunaseră material ? De unde, ce material ? Chestiunea fusese tranşată ieri la Comitetul Central ? Şi adjunctul cu cine' lucrase, cu cine pregătise terenul... cu Voicu ? Ce interes avea Voicu ? Dar ministrul adjunct ? îşi închipuise ca un naiv că el uitase cuvintele acelea, spuse în maşină, după discuţia de la Comitetul Central. În ce-l priveşte pe Voicu, întrebarea era stupidă. Ce-i păsa lui Voicu pe cine pocnea ? Doar Cernea nu era nici taică-său, nici frate-său. Cu ochii lui verzuii!, ca ouăle de raţă fierte, citea la fel de impasibil numele oricăruia. Ce-o fi avînd în loc de conştiinţă omul acesta neglijent, închis în el, aproape mut, cu o înşelătoare mină de bonomie şi blajinătate î ! Figură de măcelar îmblînzit, dacă se poate spune aşa, extrapolînd la om ceea ce se petrece cu un animal. Dar ce material au putut aduna ? Ce vor aduce în sprijinul afirmaţiilor generale ? Cernea nu putea să găsească nimic, dar ştia cum pot fi decupate din viaţa unui om momente, gesturi, cuvinte, şi apoi deformate, umflate, acoperite cu straturi groase

de sensuri tendenţioase, pînă cînd, din elemente accidentale, complet insignifiante, devin înfricoşătoare capete de acuzare.

Prezidiul, alcătuit din trupuri imobile, enigmatice, devenise nucleul ostil eu care avea să se înfrunte pentru a-şi apăra cinstea şi demnitatea şi pînă Ia urmă adevărul. Adevărul I —■ ***o*** furie rece îi cotropi singele, în timp ce genunchii îi zvîcneau de nerăbdarea abia stăpinită de a se ridica. Cum e posibilă o asemenea înscenare 7 Le trebuia material ilustrativ pentru tezele raportului şi îi inventaseră pe el ? Orbii, nu vedeau adevărata problemă din minister la ora aceea 7 Tocmai reziduurile, încă groase, ale anilor de dogmatism, incompetenţa, înstrăinarea de tradiţiile şcolii române, de adevăratele interese ale ţării, de nevoia de a forma generaţii culte, cu ţeluri politice clare, legate de popor, devotate socialismului. În cei aproape doi ani de cînd lucra în minister, încercase totul în această direcţie. Reuşise cîte ceva, foarte multe lucruri nu le putuse urni însă din loc, întîmpinînd o opoziţie îndîrjită în aparat, lovindu-se de inerţie, incompetenţă, rea-voinţă. Da, pentru asta, era de acord, pentru asta putea fi criticat! Nu se luptase cu destulă pricepere şi tenacitate pentru a azvîrli balastul, pentru a atrage forţe proaspete, entuziaste, dez-interesate, conştiente de adevăratele rosturi ale învăţămîntului socialist. Dar ei îl acuzau pentru ceea ce nu-i aparţinea... concepţie liberalistă şi... ce mai spusese Voicu 7 Par, în fond, tocmai această zbatere pentru înnoire ei o numeau liberalism. Aici era contradicţia. Atunci nu fusese o simplă invenţie... Condamnau ceea ce el încercase cu adevărat să facă. Deci nu le plăcea, nu aveau nevoie de această schimbare. O considerau periculoasă, o includeau în rîndul marilor rele de care trebuia să se ferească partidul, împotriva cărora fuseseră chemaţi aici să protesteze şi să lupte.

A, va să zică asta era, nu o „nedreptate“, ci pur şi simplu ciocnire de opinii. Trebuia, deci, să-şi explice poziţia şi să şi-o apere. Dar împotriva cui 7 împotriva lui Voicu 7 Ce-i păsa lui ? A ministrului adjunct 7 Dar el nici măcar nu gîndea aşa, ba

din contră... da, din contră. Atunci **împotriva cui ? A hotărârilor** plenarei ? Aici **ajunsese ?** Ce era de făcut ?

Cernea fu întrerupt de zgomotul oamenilor ridicaţi în picioare. Se terminase raportul, se lua o pauză de zece minute pentru înscrierea la cuvînt, deşi Cernea ştia că lista fusese **întocmită** dinainte, fiecare vorbitor primind sarcini **anume. În** scurta **pauză îl căută pe** Voicu, **dar** nu **fu** chip **să-i dea de** urmă. Trecea **printre oameni grăbit, dar la** un moment dat **această** fîţîială **i se păru ridicolă şi renunţă. Starea de spirit îi cerea** puţină singurătate, puţină linişte. Ar fi vrut **să poată arăta** revoltat, **cum era** în realitate, **dar** ştia **că nu poate. Iar** printre oameni n-avea nici **un rost să umble** cu figura lui hamletiană. Se strădui să-şi ia **o** poză nepăsătoare, ca şi cînd ce se spusese în şedinţă despre ei nu conta, şi în general totul era **o mică** farsă, ceva de formă, fără nici un suport şi fără nici o consecinţă. Dar ce ziceau oamenii ? Mulţi îl cunoşteau şi **probabil** erau decepţionaţi **de** aerul lui superficial. Poate alţii nici **nu credeau că aceasta oglindea adevărata sa stare sufletească, se** mirau numai **că** se pretează la un asemenea joc ieftin. Cernea se ruşină. Dar chiar în clipa următoare uită, pentru **că** adjunctul secretarului **de partid, un** funcţionar **în vîrstă, aproape de** pensie, îl trase de mînecă la o parte, comunicîndu-i în **şoaptă** că a **fost** însărcinat de tovarăşul ministru adjunct şi **de tovarăşul** Voicu **să-i** transmită sugestia, chiar **rugămintea lor, să-şi** pregătească un cuvînt matur, autocritic, sincer... **tova**răşii **speră că** el înţelege de ce... Nici nu **mai avu timp să-i răs**pundă omului, pentru că, la **o chemare poruncitoare adresată** prin microfon, **toţi se îngrămădiră** spre cele **două uşi ale sălii şi fu** nevoit să-i urmeze.

Membrii prezidiului păreau ceva mai senini, trupurile mai pierduseră din rigiditatea iniţială, de statui de piatră, se mai aplecau într-o parte, în alta, mai schimbau între ei cîte un cuvînt. Parcă şi-ar fi

scuturat o parte din povara răspunderii, se gîndi Cernea, sau i-a mai destins cafeaua luată în biroul ministrului, sau aprecierea celor de la Comitetul Central că raportul

pusese bine problemele. Dar după primii doi vorbitori, Cernea observă că şeful secţiei de resort de la cece şi secretarul de la Capitală se impacientează; primul şoptea ceva la urechea lui Voicu, iar al doilea, aflat mai departe, îi trimise un bilet. Cernea înţelese. Primii vorbitori practicaseră o combativitate cam formală. lozincardă. Voicu îşi închipuise că o să facă impresie o mică pregătire de artilerie de cîmp, în timp ce ceilalţi erau ne-răbdători să se înceapă tirul la ţintă. Voicu dădu din cap şi bătu aerul cu palma stingă, în semn că a înţeles şi că să fie liniştiţi, va fi ce spun ei, să aibă răbdare. într-adevăr, schimbarea tacticii se remarcă imediat. Vorbitorul următor, unul al cărui nume Cernea îl uita mereu – „omul cu bască" îi zicea –, nu făcu decît o scurtă introducere principială, după care puse problema climatului ideologic din minister, grav alterat, amintind că aici condusese unul din cei doi oportunişti excluşi anul trecut din conducerea partidului. Arătă apoi în ce consta acest climat: subaprecierea politicului în favoarea profesionalului, obiectivism, aparent neutral dar burghez în esenţă, încercarea de răsturnare a postulatelor instaurate de revoluţie în învăţă- mînt şi înlocuirea lor cu pseudoteorii moderne luate din arsenalul imperialismului. Critică miopia organizaţiei de partid pentru că după înlăturarea fostului ministru crezuse că au fost extirpate automat şi rădăcinile concepţiilor liberaliste. îşi făcu o autocritică sîngeroasă pentru că deşi, personal, văzuse pericolul, nu luase poziţie. Referatul îl ajutase şi mulţumi pentru că fusese citat la categoria împăciuitoriştilor. Trebuia să menţioneze însă că în mare măsură fusese derutat şi indus în eroare de poziţia tovarăşului

Cernea în a cărui direcţie generală lucra. El putea spune acum, cu judecata limpede, că tovarăşul Cernea promova de mai multă vreme o orientare anarho-naţionalistă, extrem de primejdioasă pentru formarea politică a tineretului studios. A încercat, e drept foarte timid, să se opună în cîteva rînduri tovarăşului Cernea, dar fusese ironizat, umilit putea spune. în generai aceasta e metoda tipică a tovarăşului Cernea : de a complexa oamenii, de a face caz de erudiţie, ridiculizînd orice

opoziţie **faţă de** ideile lui **străine** spiritului de partid. Cernea urmărea figura **ca** tăiată în stîncă **a** „omului cu **bască",** auzea cuvintele şuierătoare **ca** loviturile de iatagan şi clănţănitul de măsele – din cînd în cînd vorbitorul încerca să-şi umezească gura uscată şi atunci simula că mestecă, probabil pentru a-şi înşela glandele salivare –, gîndindu-se că Voicu **a** ales acest individ pentru a revărsa abjecţia dintr-o dată, pînă la ultima picătură. Ascultîndu-l pe următorul, înţelese că se înşelase şi **se** crispă împotriva naivităţii sale. „Tovarăşul Cernea, striga respectivul – Lupescu, descoperi el, mirat fiindcă nu-l auzise niciodată vorbind cu o voce atît de înaltă, de procuror –, tovarăşul Cernea s-a situat pe poziţia celor doi deviatori. Sub masca aşa-zisului spirit al Congresului al douăzecelea, el a calomniat în mod murdar, aş putea spune, politica partidului nostru în domeniul învăţămîntului. Tovarăşului Cernea îi miroase urît, da, îi pute caracterul de clasă al învăţămîntului nostru superior. Dînsul vrea să aruncăm La gunoi criteriile proletare **ale** istoriei, să ridicăm iarăşi în slăvi figurile reacţionare ale trecutului, iar în ce priveşte ştiinţele propriu-zise dumnealui stă cu ochii numai spre Occident." Dincolo de sentimentul **de** scîrbă, Cernea încerca satisfacţia cercetătorului de **laborator care des-**coperă un fenomen. îl puseseră pe „omul cu bască" să-l acuze de subaprecierea politicului, cînd tocmai pe acesta **trebuise să-l** zgîlţîie cînd pretinsese nici mai mult nici mai puţin că **scoa**terea religiei din şcoli frustra tineretul de cunoaşterea filosof iei mondiale. Şi cum s-ar fi găsit altul mai nimerit decît Lupescu să-l pună la zid pentru spirit obiectivist şi neutral, cînd se făcuse de rîsul lumii reclamând într-o discuţie ca instrucţia universitară să nu cuprindă nici o tendinţă, iar tinerii să fie lăsaţi să aprecieze singuri ce e progresist şi ce **e** retrograd în filosofie. Dacă cineva patronase această alegere **a** vorbitorilor, şi **repar**tiţia temelor între ei, atunci **la** mijloc părea să fie ceva **ma**chiavelic. **Dacă însă** singuri

îşi aleseseră subiectele, **nu** putea fi vorba decît **de** cea mai primitivă perfidie. Pentru că ei nu **făceau decît să condamne propriile partituri, cîntate pînă atunci**

în public, atribuindu-i-le lui. Era posibil să uite că nu puţini din sală îi auziseră ? Cernea nu putu duce pînă la capăt logica acestei „dedublări alienate" cum o numi el, pentru că veniră alţii la rînd. Se succedau într-un adevărat galop şi nu mai putea reţine sensul nici unei fraze. Vedea doar siluetele în picioare, gesturile energice, gurile scoţînd sunete cum scot peştii bule de oxigen în apă, închizând şi deschizând boturile rotunde.

Două cuvinte familiare căpătară rezonanţă în acest film cu sonorul stricat. „Haralambie Negru" – citise de pe listă cel ce conducea şedinţa. „Ce coincidenţă I" se gîndi Cernea, şi fără s^ vrea schiţă un zâmbet, amintindu-şi de şedinţa, pînă la un punct similară, de la şcoala de partid. În secunda următoare rămase perplex, recunoscîndu-l în individul voluminos, roşcovan. „Nemaipomenit l Haralambie Negru în came şi oase 1 Cum a ajuns ăsta aici ?" 11 găsea pe Negru mai masiv, dar cu părul decolorat, probabil începea să albească, şi în general cu o înfăţişare mai ştearsă. Nu mai auzise nimic despre el, nici nu se interesase dealtfel, £1 uitase. Şi acum, aici ? Probabil făcea parte din invitaţi. S-o fi aciuit pe Ia vreun institut din Bucureşti, profesor de marxism-leninism, încercă Cernea să-şi explice lucrurile. Negru vorbea rar, măsurîndu-şi cuvintele, cu vechea lui exprimare ternă, de un didacticism mort, parcă venind dintr-o obscură şcoală de catehism iezuit. Se angajă într-o lungă explicare teoretică a justeţii hotărîrilor plenarei. „Doar nu pentru a debita balivernele astea i s-a dat lui cuvântul, se miră Cernea. Ar fi culmea 1" Nu apucă însă să-şi termine gîndul, cînd Negru, în mod paradoxal spre bucuria lui Cernea – parcă făcuse un pariu cu sîne şi cîştigase –, îi pronunţă

numele. Cu totul întâmplător spunea acesta, fiind prezent, şi luînd cunoştinţă de crîtîcile raportului, poate face unele referiri concrete de natură să ajute adunarea generală. îl cunoştea de mult pe tovarăşul Vladimir Cernea. Ii fusese studenţia şcoala de partid. Deşi cu o oarecare pregătire, fusese întotdeauna minat de un puternic individualism mic-burghez. Orgolios şi labil în concepţii, se dovedea mereu predispus la greşeli ideologice serioase, desigur eu

consecinţe în muncă, cu atît mai mari cu cît mat înaltă îi era funcţia. După părerea lui, în nucleul central al sistemului de învăţămînt, asemenea trăsături negative, într-un post atît de important, nu puteau avea decît repercusiuni dintre cele mai nefaste... Să nu se uite că în cauză se află formarea partinică a viitoarelor promoţii de intelectuali. Cum vor fi ele orientate şi educate... şi aşa mai departe... metodic, monoton, într-o înlănţuire de cauze şi efecte la nivelul gîndirii unui licean. Apoi, încheind : „Eu am apreciat spiritul tovărăşesc, constructiv, care a guvernat judecata tovarăşilor cînd au propus sancţionarea tovarăşului Cernea cu vot de blam. Ţinînd însă seama că partidul ne cere să extirpăm din gîndirea noastră şi împăciuitorismul, fie-mi iertat să spun – poate greşesc, tovarăşii pot să mă corecteze, dar o fac, vă daţi desigur seama, în mod absolut principial, fără nici cea mai vagă subiectivitate –, să-mi exprim părerea, ziceam, ca într-un asemenea caz, pentru interesele noastre generale, şi pentru garanţia aplicării cu toată fermitatea. fără nici cea mai mică oscilaţie, a liniei partidului, *să se taie răul din rădăcină. Asta, pentru a nu fi necesar ca data viitoare să ne facem *noi* autocritica în faţa partidului. Vă mulţumesc, tovarăşi, pentru cinstea de a-mi fi dat cuvîntul şi pentru răbdarea cu care m-aţi ascultat."

Cernea nu mai avu timp să lase ca impresia produsă de această fantomă reînviată a trecutului să-i pătrundă în simţuri, aşa cum ar fi dorit, pentru că după aşezarea în scaun a lui Negru, în sală se produse ceva asemănător unei mici busculade. Ordinea normală a desfăşurării şedinţei se sparse, cîteva perechi de mîini se ridicară agitîndu-se, cîteva capete începură să se bîţîie, cîteva trupuri se înălţară pe jumătate... După toate aparenţele cereau cuvîntul,

dar cu o insistenţă neobişnuita, parcă de ceea ce aveau ei să spună depindea existenţa întregii lumi ameninţată să dispară în acea clipă. Ministrul adjunct – el conducea şedinţa – făcu să se vadă că e satisfăcut de turnura animată luată de dezbateri, dar şi încurcat, neputînd să se decidă cui să dea cuvîntul dintre atîţia solicitanţi imperativi. Pînă

Ja urmă, după ee-şi plimbă privirea, zîmbind, dintr~un colţ. în altul al săhi, oprindu-se şovăitor ba Ia unul ba la altul, alese pe cel mai îndrăzneţ, unul ridicat de-a binelea în picioare. Omul îşi spuse numele, dar Cernea nu reţinu decît că lucra în Direcţia generală a artei, după care informă adunarea, în cîteva fraze încîlcite, întretăiate **de** o respiraţie **gîfîita –** părea **să** fie astmatic, sau poate emotiv –, ce greutăţi avuseseră ei în ultimul timp, şi acuma dealtfel, cu o serie de artişti intoxicaţi de modernism, alţii de-a dreptul duşmani. „Ei bine, tovarăşi, în condiţiile acestei lupte de clasă, unde credeţi că găsesc elementele loc de oploşite ? **La** tovarăşul Cemea în casă 1 **Da,** tovarăşi, seară de seară se în- tîlnesc acolo şi preamăresc arta burgheză, gîfîia el, colportează cele mai reacţionare teorii şi bîrfesc partidul, regimul nostru democrat-popular. Cum este posibil, tovarăşi ? Tovarăşul Cemea sfidează partidul, stă pe poziţiile duşmanului de clasă. Şi mai pretinde că este director general ! Noi nu **mai** putem **tolera** o asemenea situaţie, tovarăşi, şi propun să fim de acord cu propunerea tovarăşului dinaintea **mea.“** Nu mai avea **ce spune,** dar cînd ministrul adjunct îndreptă degetul spre un alt neliniştit, mai făcu, înainte de **a** se aşeza, un gest echivoc din care putea **reieşi că** nu e lăsat să-şi verse tot năduful.

Următorul explodă, nelăsînd nici cea mai mică pauză, nevro- ind **să ofere** nici o secundă de respiraţie auditoriului : „Pentru noi, **tovarăşi,** răcni el, pentru noi comportarea inadmisibilă a **tovarăşului** Cernea constituie o mare piedică în muncă. Poate nu ştiţi, dar casa tovarăşului Cernea a devenit atelier de artă **plastică. Soţia** dînsului este o propagatoare a artei pentru artă, face sculpturi abstracţioniste. Şi atunci ce **să** mai pretindem noi **altora ?** Dacă nevasta unui director general...“ Temîndu-se probabil să nu i se ia cuvîntul, **sau speriat** de vreo mişcare mai zgo- **motoasă făcută în** apropierea lui, răcni, parcă **apărîndu-se** cu **vocea** : „Iar **soţia** tovarăşului Cernea nu este membră **de partid, tovarăşi,** în facultate **a** fost şi exclusă

din uteme şi **după** cîte am **auzit este fiică de** exploatatori. Rog să se cerceteze, tovarăşi, pentru **că** aici e rădăcina atitudinii duşmănoase **a** tovarăşului
Cernea". îşi epuizase şi acesta rolul şi, constatînd că gesturile lui dezordonate nu mai aveau acoperire, mai repetă ultima frază ca şi cînd nu fusese bine înţeles. îl salvă altui, un om pe care Cernea nu-l văzuse niciodată prin minister. „Eu propun să se cerceteze — • umplu acesta sala cu o voce de bas de o forţă uluitoare – şi situaţia părinţilor tovarăşului Cernea. Se ştie că tatăl tovarăşului Cernea lucrează la biserică. Aprinde şi stinge luminări. Cu o asemenea familie, cum poate el sa ne conducă pe noi spre socialism, cum poate îndruma tineretul nostru revoluţionar ?"

Cernea închisese ochii ca şi cînd imaginile l-ar fi izbit mai rău decît sunetele. întunericul de sub pleoape punea o perdea protectoare între el şi sala dezlănţuită, îndepărta întrucîtva realitatea, răpind cuvintelor supraînţelesurile şi încărcătura distrugătoare adăugate de expresia chipurilor. Deodată simţi că liniştea se prelungeşte nefiresc şi deschise ochii mirat, tocmai pentru a vedea cum şeful adjunct de la secţia organizatorică, deplasat de la locul lui, şoptea ceva, adus de şale, la urechea ministrului adjunct, în timp ce palma lui dreaptă rămăsese întinsă într-o poziţie interogativă. Ministrul adjunct încuviinţă, mai convins chiar decît era nevoie, ceea ce-i spunea activistul de la Comitetul Central şi, ridicîndu-se în picioare, se adresă sălii „Vreau să atrag atenţiunea, tovarăşi, că discuţia a luat un cura cam anarhic, noi nu facem aicea un miting, ci o analiză, şi ca atare trebuie să manifestăm disciplina cuvenită. Avem aici o listă cu tovarăşii înscrişi la cuvânt şi vă rog respectaţi ordinea. Luăm o pauză de douăzeci de minute."

...Cernea măsura cu paşi dezordonaţi, cînd viforoşi, cînd şovăielnici, cînd siguri, cînd împleticiţi, covorul de lină gros, urît colorat, cum se ţeseau cu

miile în unităţile cooperatiste, pradă unei stări de dezorientare fără precedent. Cît timp avusese convingerea că duelul urma să se desfăşoare între el şi prezidiu – mic nucleu lipsit de scrupul în apărarea unei poziţii conservatoare, pus să-l hărţuiască pentru a plăti o poliţă – se simţea pe un teren accesibil, iar indignarea şi scîrba aveau chiar ceva tenie, **aprinz:r.du-i sîngele, fficîndu-l să clocotească.** Nici pseudo- proeurorii ideologici, clănţăi **de** duzină, nu-l impresionaseră **în mod** deosebit **deşi** fuseseră un indiciu **că ceva** se schimbă, **că** trebuia să **se ferească nu** numai **din faţă,** ci şi din lături, din spate. Terenul **rămînea însă în** continuare cunoscut şi vedea încă loc **de** manevră. Lucrurile **se** schimbaseră **radical** cînd, **cu** insolenţă şi grosolănie, atacaseră viaţa lui particulară, fiinţele apropiate, tîrînd în noroi ceea ce niciodată nu permisese cuiva **să** atingă. Dc atunci totul i se învălmăşise în minte, alunecând, prăbuşindu-se, rostogo!indu-se el găsindu-se în centrul avalanşei fără putinţa **de a se agăţa de** ceva. **Căpătase** senzaţia-că sala întreagă urlă, avidă **să-l jupoaie de** piele, de toate pieile, **sâ-l** dezgolească **pînă la** măduva **oaselor,** pînă **la ceea** ce avea mai **tainic şi imaculat. Şi fără să înţeleagă de ce ! De ce această** ura ? **Dc** ce-l molestau atât de înfuriaţi 7 **De** unde interesul înjositor, dreptul şi **aroganţa de a** ultragia nu **numai persoana** lui – care, hai, **să** zicem, cei **de faţă** puteau **crede că** le aparţine –, **dar şi pe** ceilalţi, din **afară ? Neputinţa de a răspunde acestei** în**trebări îl umplea de groază.**

Parcurgînd **agitat** biroul **de Ia** un **capăt** la altul, călcînd **fără** încetare covorul dizgraţios, se întreba ce **are** de **făcut ?** Ar fi putut **să** înfrunte prezidiul, **dacă în** spatele lui **sala ar** fi **avut ca**pacitatea să asculte şi să **judece imparţial, să** discearnă adevărul de mistificare. **Dar** să ia **sala** şi să o zgîlţîie, să-i ţipe în obraz învinuirea **de** minciună, **de** necinste, **să spună** celor ce vorbiseră **că** erau unelte **oarbe, ar** fi fost un act **prostesc, fără** nici o **şansă,** în mintea lui tulburată, rămînea **o zonă de** luciditate din care **asemenea** idei îşi **mai** trăgeau seva. în **acelaşi** timp,

coarde ruginite vibrau usturător în carnea şi nervii lui, şi un (Strigăt **de** alarmă răsuna în întreaga-i fiinţă. Această senzaţie creştea în intensitate, întunecînd sîmburele de lumină, sau fă-eînd ca în **raza** lui întunericul să apară şi mai adine.

Cernea **nu avea** nici **putere,** nici timp să-şi analizeze agi**taţia,** şi cu atît mai puţin să **o** stăpânească. Un bun-simţ ele**mentar îl obliga totuşi să** recunoască faptul că senzaţia insidi**oasă, brutală şi acaparatoare tindea să-i schimbe însăşi firea, să-l înstrăineze de sine, că ceea ce simţea nu era altceva, nu era altceva decît frică. Frică, şi la acest cuvînt i se produse un spasm în stomac şi crezu că va începe să vomite. De ce îi era frică ? Hai, trebuie să recunoască deschis 1 Că o să piardă funcţia lui nenorocită şi n-o să mai lucreze în biroul acesta infect ? Evident, nu ! îşi răspundea cu toată fiinţa. Putea să cedeze totul în chiar clipa aceea fără cea mai mică strîngere de inimă. Nu, nu-l lega nimic. Din acest punct de vedere se simţea liber. Atunci ce ? Că işi va pierde confortul ? Dar ducea el o viaţă comodă, muncind de dimineaţa pînă seara ? Mereu în şedinţe, mereu prin trenuri, sau în „Popeda" aceea ţeapănă ca un dric. Nu, putea să renunţe, nu era înrobit lucrurilor 1 Desigur, avea ce apăra. Nu persoana sa terfelită în şedinţă. Aproape că învinuirile nu-l mai atingeau. Putea considera că totul cursese de pe el ca apa pe un cîine. Avea însă datoria să apere numele soţiei şi al tatălui său. Pe ei nu le putea permite să-i amestece în bîrfelile lor. Pentru această îndrăzneală trebuia să-i pedepsească. Dar cun>? Să le spună acestor detractori că cele două fiinţe sînt mai presus de morala lor manipulată ? O, şi n-o să mai poată ei de ce o să le zică el ! Dimpotrivă, îi va întărîta şi mai mult. Le va îndrepta atenţia şi ura către cei doi. Pentru că le trebuiau victime. În acest caz, pentru a-i salva pe ei nu trebuia să se ofere pe sine ? Şi totuşi frica aceasta, frica aceasta ce-i**

paraliza gîndurile ! De unde venea ? Duse paharul cu apă Ia gură şi văzu că mina îi tremură şi-l puse la loc pe birou, fără să bea, ca muşcat de şarpe.

„Parcă aş fi în camionul acela, în plină noapte, printre băieţii care plecau“, îi răsări în minte, ca şi cînd un far necunoscut se rotise prin amintire în căutarea unei situaţii similare, de natură să-l lămurească. Lucra atunci la judeţeană, ca secretar, şi transportase un grup de brigadieri la Salva-Vişeu. Rămăsese o zi acolo pînă cînd băieţii fuseseră repartizaţi şi încartiruiţi. Ce plăcere să respire aerul rece şi proaspăt al munţilor ! Se simţea mereu ameţit, îmbătat, şi uşor, curat, vesel, parcă nici nu se mai recunoştea, parcă se născuse din nou. Apa vie şi sprintenă a

Izei sărea cu sclipiri de argint peste bolovani, iar foşnetul ei uşor parcă se cernea din aer, din cerul fără nici o pată. Venise seara, eu uşoare zgomote misterioase, cu apusul fulgerător ca o lovitură de spadă pe grumazul zilei, deschizînd o cupolă fantastică deasupra pămîntului, îndepărtată, neverosimilă şi totuşi aievea, dacă aievea poate fi ceva pe care doar privirile îl pot atinge. În sfîrşit, bătuse un talger de bronz, şi ecoul aspru, ca de război, se răspîndise peste valea înghiţită de noapte, abia atinsă de văpaia lunii. Mîncaseră în baraca ce ţinea loc de cantină, apoi tabăra se aşezase în careu.

Atunci se petrecuse lucrul acela pe care Cernea nu mai putuse să-l uite niciodată. Pleca de pe şantier un camion cu brigadieri boinavi. Luna căzuse repede după munţi, numai pulberea diamantină a stelelor lumina Valea Izei. Un abur, abia ghicit, făcea întunericul spectral, sporindu-i misterul plin de eresurile unei umanităţi ale cărei relaţii spirituale cu natura nu se îmblînztseră, nu se simplificaseră, în ciuda miilor de ani de convieţuire. Cernea tresărise la auzul unui cor scandînd din ce în ce mai îndirjit înjurături şi ameninţări. În camion stăteau în picioare treizeci-patruzeci de băieţi, strînşi unii în alţii, cu feţele întoarse spre marele careu ce urla, şi Cernea se întreba înfiorat ce trebuie să fie în sufletul lor. Cei de jos îi blestemau că pleacă, necrezînd în boala lor, sau lăsîndu-i rece această boală, eonside- rîndu-i dezertori de pe un front greu, al unei munci eroice, ce nu avea un caracter obişnuit, numai de efort fizic şi încordare musculară, ci unul politic. Vedeau în ei trădători ai unei cauze pentru care, într-un elan tineresc, şi în iureşul unei vremi încărcată tot timpul de exploziv moral, suportau frigul şi foamea şi somnul chinuit pe scîndura tare ? Dar toate acestea le suportaseră şi ceilalţi, cu acelaşi elan şi stoicism, în

numele aceleiaşi cauze, părăsindu-şi şi ei de bunăvoie familiile, fabrica, şcoala pentru a construi în creierii munţilor o cale ferată sau un viaduct. Dăduseră cu tîrnăcopul, înfipseseră cazmaua şi căraseră cu roaba împreună, mîncaseră laolaltă ciorba de varză şi marmelada cu mămăligă, dîrdîiseră de frig în noaptea rece a munţi-

lor, uneori sub ploaia perfidă strecurată printre scîndurile barăcii, udînd pătura. Numai că nu putuseră suporta pînă ia capăt, îşi şubreziseră sănătatea, căzuseră şi trebuiau duşi prin spitale, înapoi, în „spatele frontului...“ Or lucrul acesta tovarăşii lor se părea că nu-l pot înţelege şi nu-l pot admite. De aceea îi înjurau în cor, ca turbaţii, gata să-i coboare din camion şi să~i caice în picioare.

Cernea se întrebase dacă tinerii din careu ţipau sincer supăraţi pe foştii lor prieteni, considerîndu-i din tot sufletul vinovaţi, sau totul era regizat. îi urau cu adevărat, sau pe măsură ce se prefăceau, se montau, închipuindu~şi că au ceva de împărţit cu fraţii lor bolnavi, strînşi unii în alţii în camionul ce nu mai pleca ? Şi dacă era doar o agitaţie formală, cine o concepuse, cine o iniţiase ? Cine îi incitase, făcînd apel la ceea ce era animalic în ei, în loc să le cultive sentimente nobile şi frumoase ? Şi de ce ? Avea nevoie careva să aprindă în aceste piepturi răutatea, violenţa, intoleranţa ? Şi chiar dacă ar fi fost necesare în acea vreme ura şi intoleranţa, ele trebuiau revărsate asupra* unor tineri veniţi la muncă în mod voluntar, însufleţiţi de spirit revoluţionar, doar mai fragili sau mai ghinionişti ? Cu mare greutate – lui Cernea i se păruse că se scursese un an nu o jumătate de oră –, camionul fusese pus în mişcare şi plecase, în timp ce strigătele se înteţiseră ca o grindină, iar caroseria şi pereţii maşinii bubuiau de pietrele aruncate de cei ce rămîneau. Cernea îşi închipuia inimile băieţilor care plecau zbătîndu-se, gata să se spargă, şi se gîndea că ei încheiaseră această experienţă ce ar fi trebuit să rămînă învăluită într~o aură romantică în memoria lor, cu cel mai înjositor sentiment în suflet Cu sentimentul fricii ! El însuşi, rămînînd în mijlocul celor din careu, îşi simţise

pentru un moment carnea zbîrlită de frigul duşmănos şi nimicitor al fricii, ca şi cînd ar fi fost singur printre antropofagi.

...Da, îi răsărise în minte acest fapt, mai degrabă crisparea psihică ultimă, dureroasă, ghemul greţos din stomac, dar tot nu

putea localiza zona sufletească din care izvora acum pîrîul de otravă răspîndit **în trupul său.**

Şi iarăşi **reflectorul fu răsucit ca de** o **sentinelă în post, descoperind în memorie un vis mai vechi, un coşmar** revăzut nu **o** dată **cu** ochii **deschişi, în cele mai mici detalii Se făcea că merge eu** un grup **de oameni –** prieteni, **cunoştinţe, alţii tovarăşi de** drumeţie **pe o şosea sau pe o** uliţă, **şi deodată,** zgîndăriţi, ciinii **începură să latre de după garduri. Unul, mai îndrăzneţ,** ieşise în uliţă **înfuriat. I se vedeau fălcile puternice,** colţii **ascu-** ţiţi, pielea **gurii vineţie, răsfrîntă, gîţul gros** întins încăpăţînat şi **ameninţător. Ca din senin** i **se mai alătură unul, apoi încă unul şi pe măsură ce numărul clinilor sporea, grupul său se** micşora. Cerceta nemulţumit, bănuitor, unde intraseră ei, tovarăşii Iui, **unde fugiseră să se pună Ia adăpost, slăbind** astfel **forţa** de apărare a colectivului în faţa ofensivei clinilor. La un moment, **haita, îătrind asurzitor, aproape îl înconjură, în timp** ce alături nu mai era **decît** unul dintre drumeţî. **Se hotărî să** stea cu ochii pe el să-l împiedice să fugă. Dar îi fu dat să vadă ceva atît de Îngrozitor încît ochii **îi** ieşiră din orbite : omul **se prefăcea, se** prefăcuse deja, **în cline, şi atunci înţelese** realitatea cutremurătoare. Toţi prietenii şi cunoscuţii lui, toţi tovarăşii de drumeţie, **deveniseră,** unul cîte unul, dini, **şi acum** lătrau la el în **haita** stăpînită de o furie oarbă. **Singur, privea** hipnotizat **boturile umede** şi negre **ale** clinilor, şi **toată carnea se strîngea pe** el **de** dezgust şi de frică. înconjurat de **haită,** dînd mereu **înapoi,** tremurînd şi asudînd tot, simţind **frica** pătrunzîndu-i în **sînge,** în carne, în creier –, **vedea cum** puterile îl **lasă, cum** e **gata să se** prăbuşească sub colţii năpraznici, **în hărmălaia de** nedescris. îşi puse pentru prima oară întrebarea : „Ce e de **făcut, ce e de făcut ?** Nu mai există nici o scăpare ?“ Şi auzi distinct **o voce** în

adîncul lui, **sau** înafară, nu poate şti, o dată **i se părea aşa, altă dată** altfel, **o voce** răspicată : „Ba este, mai este o scăpare. Fă-te şi tu cîine ! Ai auzit ? Fă-te cline După **aceasta,** aruncînd o ultimă privire asupra haitei, căutînd parcă **locul unde să se aşeze,** se întrebă spre cine să latre la rîndu-i, **spre ceea ce fusese** el, **spre** alţii ce urmau **să** vină, **spre cei ce-I împinseseră acolo ? Supărat că nu înţelege lucrul acesta, se** trezise cu sentimentul că soarta lui **e** pecetluită.

Reintrînd în sală, Cernea primi un bilet laconic **: „Tovarăşii** aşteaptă cuvîntul dumneavoastră“. Semna Voicu. Cernea **examină** literele mari, **caligrafia greoaie de** om **dezvăţat să miruiască** tocul, fiind atras în primul rind **de** echivocul formulării. „La care tovarăşi vrea el să pricep că se referă ? La cei de **la** prezidiu, la alţii, mai de sus ?“ Voicu îşi **asocia** toate instanţele posibile, adăugind şi acel „aşteaptă“, ce vroia **să spună** că **nu s-a luat** încă o hotărîre, **că** ea depindea de... Se **putea** deduce, deci, că ceva **rău s-ar** întîmpla dacă el **ar** refuza **să dea satisfacţie.** Deocamdată îl lăsaseră în pace, se făceau că **l-au** uitat, **dar tre**buia să ştie **că** privirile continuau să fie aţintite asupra lui, şi că grozăvia **(cuvântul** îi aparţinea lui Cernea) putea fi **luată de** la început. Bileţelul îl ţinea sub ameninţare, nu-i **permitea să** se destindă, introducea atmosfera unei aşteptări **crispate. Aş**teptarea lor, **a** cărei limită nu o cunoştea, cum nu cunoştea **pro**porţiile ameninţării. Deci perpetuare^ stării de frică şi **din nou** biologia **Iui, supusă** unor resorturi necunoscute, **dădeau** semne de alarmă, ieşind **de sub control,** făcind raţiunea neputincioasă.

Fără să-şi dea seama, hotărîrea lui fusese **luată; trebuia să** scape de această senzaţie cu orice **preţ.** Nervii, subconştientul, pulsul fiziologic al celulelor îi spuneau **că**

trebuie să plătească orice preţ. Cînd ridică mina, schema **a** ceea ce **avea de spus se** organizase, ideile se închegaseră, luînd forma unui **tablou** abstract, dar uşor descifrabil. Tot timpul cît vorbi, **ochii min**ţii rămaseră aţintiţi asupra acestei stranii plăsmuiri. **Expuse pe** larg, cu o minuţie **a** detaliilor surprinzătoare şi **pentru sine,** rădăcinile spiritului **său** intelectualist mic-burghez, găsite **în** influenţa negativă **a** şcolii din **trecut,** ca şi în mediul social, **mo**ral, cultural în care trăise o **parte a** vieţii. Uşurinţa **demonstra-**

ţ!ei venea din aceea că nu trebuia să apeleze la fantezie, ci doar ia bagajul de formule adunate în atîtea şi atîtea împrejurări similare – avînd desigur ca subiect alte persoane –, precum şi ia tezele bătătorite şi răsbătătorite ale recentei plenare. Expu- nind coerent, uneori chiar cu o anumită acuitate, deveni atît de convingător incit, pe alocuri, ee văzu înclinat să creadă el Însuşi ceea ce spunea, zicîndu-şi că poate chiar fusese în realitate victima unor astfel de influenţe şi înccrcînd un început de compătimire faţă de destinul său contradictoriu şi sinuos. Au fost momente în cursul alocuţiunii cind verva şterse orice urmă de sfiiciune, Cernea descoperind pentru prima oară savoarea ipocriziei conştiente. Ce frumos e să vorbeşti astfel despre tine 1 Dacă, răsturnîndu-se planurile, ar fi fost pus să-şi aducă elogii, s-ar fi ruşinat, n-ar fi găsit nici a mia parte din argumentele vehiculate acum atît de dezinvolt. Să-ţi expui însă vicii de conştiinţă imaginare, totuşi posibile, intr-un fel poate chiar existente în stare latentă sau ca ipoteză, asta putea face volubil, privind sfidător în ochii ascultătorilor. Mai ales după ce îl dezavuaseră. Gusta o plăcere perversă reluînd ideile acuzatoare, aruncate la adresa lui simplist, grosolan, confuz, uneori greşit, şi aprofun- dîndu-le, îmbogăţindu-le,.sistematizîndu-le, dîndu-Ie strălucire, îăsîndu-i pe toţi cu gura căscată de ce poate scoate o minte vie şi avizată din nişte formule rudimentare, din verdicte amatoris- tice. „Inrîurirea mic-burgheză s-a exercitat inerent, în virtutea unui automatism social – spuse el. Drama stă în faptul că pe măsură ce aceste elemente ţi se insinuează în gîndire, alterîn- du-ţi viziunea intelectuală, luciditatea se diminuează şi ea, îneît nu mai realizezi propria-ţi metamorfoză regresivă. Alunecarea nu se produce brusc, prin mari rupturi morale, ci lent, insesizabil, milimetru cu milimetru, ceea ce te împiedică să înregistrezi curba, iar cind ceva te trezeşte totuşi la realitate, îndeobşte o

intervenţie dinafară, ca în cazul de faţă, ca în cazul meu, atunci descoperi că o porţiune mare ai şi traversat şi trebuie să apelezi ia toate resursele pentru a reface drumul invers. Desigur, nu în-

seamnă că existenţa acestui mecanism obiectiv te absolvă de răspundere, el explică numai **procesul,** determinismul său, **atrage** atenţia **asupra** legităţilor sociale **ce nu** pot fi ignorate. Tocmai înţelegerea acestui mecanism este de natură să avertizeze. în ce **mă** priveşte l-am înţeles oare ? Şi dacă da, **am** avut conştiinţa clară că nu **e** doar un postulat teoretic abstract, ci un **adevăr** viu, în lumina căruia trebuia să-mi examinez permanent, riguros autocritic, evoluţia ? Iată, aici cred că se găseşte rădăcina subiectivă **a** greşelii mele. **în** ultimă instanţă, mă fac vinovat, chiar dacă lucrul acesta **ar părea mai** puţin plauzibil, de **o gravă** înclinaţie dogmatică. Dacă în afara mea pot spune că m-am străduit să concretizez principiul comunist în viaţă, înlăuntrul meu l-am conservat într-o stare abstractă. Nu l-am raportat la existenţa interioară, la universul reprezentărilor proprii.“ Vorbind, Cernea sesiza că părăseşte panta formulelor stereotipe, a schemei, şi începe să se privească sever chiar în oglinda compromisului cu sine, săvîrşit în clipa aceea. Spiritul mic-burghez era numai o ipoteză ? **De** ce se preta atunci la acest joc ingrat, nu ingrat, deplorabil ? Pe neobservate schema se umplea de viaţă, conducîndu-l prin canale subterane spre o analiză **cri**tică sinceră, surprinzător de corectă. „Cum se spune – ar ii **re**cunoscut el atunci puţin înveselit, dacă ar fi putut să-şi traducă în cuvinte cel de al doilea plan al gîndirii –, unde dai şi **unde crapă !“ Nu o** dată a încercat sentimentul, în timp ce **vorbea,** că citeşte în ochii asistenţei, chiar în ai celor ce-l blamaseră, sclipiri de admiraţie şi simpatie. Aceasta îl stimula. Continuînd să vorbească, îşi dădea seama că se constituie şi un al treilea plan al gîndirii, reclamînd şi el insistent dreptul **de a** veni în faţă şi de a se materializa în cuvinte – planul ideilor cu valoare generalizatoare, nu din cele împrumutate din carte, auzite de la alţii, ci dospite în propria experienţă de viaţă, distilate în îndelungi meditaţii. „Căci ce este, în ultimă analiză, mentalitatea mic-burgheză, perora el, decît obsesia *stătu* guo-ului, cu alte cuvinte **a** automulţumirii mioape faţă **de** ceea **ce** ai dobîn- dit **la un moment dat! ?**

Ca să fiu mai explicit, micul burghez,

U – Pumnul 41 palma, Cartea a doua

chiar atunci cînd trăieşte în Condiţia socială şi politică a proletarului, a revoluţionarului, întoarce spatele noului, banca- dîndu-se în mica lui cazemată, deoarece i se pare că noul îi ameninţă poziţia cucerită. De aici şi atitudinea de cramponare – îmbrăcînd uneori forme groteşti în ciuda clişeului micului burghez ca om paşnic şi anodin. Nu, mentalitatea mic-burgheză, impregnată de teamă de necunoscut, dornică să~şi asigure securitatea somnolenţei, poate naşte monştri. Istoria a dovedit-o. Micul burghez, repet, indiferent de învelişul social exterior sau de conjunctură, este pătruns pînă în măduva oaselor de conservatorism, pentru că este dominat de frica schimbării. Or, şi după revoluţia proletară, schimbarea perpetuă este condiţia progresului, singura şansă a realizării idealului socialist. Chiar dacă aspiră la transformarea revoluţionară a societăţii, din laşitate, micul burghez – prin concepţie, nu neapărat prin origine socială – crede că schimbarea îl dezavantajează, oferă şanse adversarului. De ce ? Fiindcă el nu are încredere pe termen lung în cauza sa. Sau pentru că şi-a făcut din ea un bun propriu, o proprietate personală şi la propriu şi la figurat, uitînd că orice ideal devine forţă numai cînd aparţine maselor. Prin această instinctivă neîncredere în ceea ce poate aduce schimbarea, deci continuarea revoluţiei în profunzime, mentalitatea mic-burgheză constituie un mare pericol pentru socialism. Ea diminuează energia transformatoare, generează lîncezeală, determină fenomene de putrefacţie, contaminînd pături sociale, osificind structuri anacronice. E cea mai gravă boală spirituală a militantului, îi încetineşte alimentarea cu oxigen, provoacă sufocaţie şi un imobilism rău, agresiv, ca la un cîine olog ce-şi păzeşte osul mîrîind, gata să muşte orice mină întinsă.“

Cuvintele, căpătind uneori accente de avertisment, îi făcea pe unii să-şi plece privirile cu o anumită nelinişte, şi de ce nu ? Cernea avu un vag surîs sarcastic interior – cu

frică ? În această stare, un imbold vindicativ îi aduse pe limbă cuvinte grele, usturătoare, dînd vocii o notă aspră, stridentă, de

prooroc. „Iar acest spirit morbid, tună el, şi-a făcut de mult culcuş şi în colectivul ministerului. Au muncit şi continuă să muncească aici oameni care au redus instrucţia şi educaţia revoluţionară a tineretului la un catehism. O frică superstiţioasă de obiectivitatea ştiinţifică, fără de care socialismul nu poate trăi, a făcut din aceşti oameni instrumente ale obscurantismului. Este una din formele cele mai crase ale spiritului mic-bur- ghez, prin definiţie obtuz, de un empirism găunos şi infatuat. Nimic nu poate fi mai rău pentru interesele revoluţiei decît modelarea tinerei generaţii după chipul şi asemănarea acestor «pater familias»- conformişti, uscaţi sufleteşte, cu o judecată stătută, îmbicsită de prejudecăţi. Nu se construieşte socialismul cu un tineret lozincard, dar în acelaşi timp apatic, fără temeritatea visului, fără cutezanţa gîndului şi faptei. Mulţi dintre apostolii morbizi, cum cred că merită să li se zică, îşi puseseră în ultima vreme o foarte străvezie mască liberală. începuseră să debiteze tot felul de inepţii, la extrema opusă, dar de pe aceleaşi poziţii. Şi cu ce morgă... ! Dar toate acestea nu reuşeau să exprime decît deruta lor de mic-burghezi înguşti la minte, fricoşi şi labili. Perpetuă oscilaţie de la o extremă la alta. în această şedinţă i-am auzit pe proaspeţii noştri liberali deplasîndu-se din nou, cu o grabă ce făcea să trosnească duşumeaua şi scaunele sub ei, spre vechile grote. Această oscilaţie e dovada zdrobitoare că spiritul mic-burghez persistă cu îndărătnicie în ministerul nostru. Or noi trebuie să facem din învăţămînt o pîr- ghie a progresului societăţii, în condiţiile în care, ştim bine, socialismul nu se poate construi decît pe temelia adevărului ştiinţific."

Cernea întîlnea din cînd în cînd priviri defensive, oglindind în luciul lor stins înfricoşare – evident nu pentru urmările imediate ale cuvîntării ce luase o turnură fulminantă, fiindcă în mintea lor vorbitorul rămînea încă un acuzat, posibil proscris, ci fiindcă odată spuse aceste lucruri, atît de radical, ele puteau să lucreze împotriva situaţiei lor ca picăturile de apă în calcar, sau să se învîrtească, în virtutea inerţiei, aşa cum se învîrte

„roata norocului", pînă cînd săgeata s-ar fi oprit în dreptul lor. Dar Cernea se opri brusc, înţelegînd că îşi uitase roiul. Omisese că este inculpat şi că îşi propusese să vină în întîmpinarea procurorilor, să colaboreze cu ei, adică să-şi asume voluntar o mare parte din culpă, pentru a le cîştiga bunăvoinţa, a-i înmuia şi a-i face să renunţe la acel ultim capitol, cel mai infamant. Nereu- şind să stăpînească pînă la capăt schema adoptată iniţial, se apucase să le facă el rechizitoriul, desigur într-o formă alambicată, dar destul de străvezie. Şi apoi, prin ceea ce spusese, dezvăluise fondul divergenţelor de idei dintre el şi cei ce-l puseseră la zid. Deşi se străduise să fie autocritic, acceptînd şi ipoteza mentalităţii mic-burgheze, explicînd pe larg această supoziţie pînă cînd dăduse chiar de un strat de adevăr, ajunsese să polemizeze cu detractorii, cu poziţiile lor de principiu, să le condamne vehement, calificîndu-le inclusiv ca obstacol în calea socialismului. Era oare posibil să nu se fi remarcat opoziţia netă dintre ideile susţinute de Cernea, cu atîta patos, chiar cu o notă de avertisment profetic, şi orientarea dată şedinţei ?

Alarmat, privi în jur figurile ascultătorilor şi ajunse fulgerător la concluzia că, neputînd retracta nimic, trebuia totuşi să le dea o satisfacţie, să lase să cadă ceva palpabil în mîinile lor, nu doar acea abstractă şi formală acceptare a epitetului „mie- burghez". Să le dea sentimentul că măcar la o anumită probă l-au înfrînt,

obligîndu-l să-şi recunoască înfrîngerea, umilin- du-1. Fără să se mai gîndească, ştiind că totul fusese elaborat într-unul din planurile ascunse ale minţii, pronunţă cele două cuvinte fatale: „anturajul artiştilor”. Atunci ştiu că i-a trădat pe oamenii aceia interesanţi, originali – unii foarte dotaţi –, inofensivi, cu care-şi petrecuse multe seri agreabile în vălătucii de fum ai subtilităţilor intelectuale, zîmbind de naivităţile lor, încîntat de fantezia şi spontaneitatea lor, cîte- odată mai enervîndu-se de grosolănia frustă a unora, dar în general respectîndu-i, iubindu-i. în cele ce continuă să spună se lepădă de ei, îi împinse cu laşitate în gurile lacome, dornice să

strivească, să mestece, să devore. „Pe bună dreptate – mărturisi Cernea în şedinţă –, tovarăşii mi-au atras acum atenţia asu**pra** greşelii de **a** cultiva cu prea multă asiduitate acest anturaj. Este întru totul adevărat că în momentul de faţă în artă se confruntă variate stiluri şi maniere, unele purtătoare ale influenţelor străine. Şi că raporturile intime pot diminua combativitatea noastră. în plus cultura, prin universul ei unic, dă o impresie amăgitoare de omogenitate, estompînd deosebirile **de** filosofie. **Această** coexistenţă paşnică ideologică – şi Cernea tresări conştient de gravitatea blamului aruncat unor oameni aproape candizi în efortul de a se diferenţia, de a-şi apăra individualitatea –, această coexistenţă paşnică ideologică nu poate să nu se reflecte şi în conştiinţa socială. Nu întîmplător presa de partid şi-a accentuat în ultima vreme intransigenţa faţă de **o** serie de tendinţe în **artă...** Ajungînd aici, ceva în el se blocă, un fel de muţenie minerală puse stăpînire pe creierul său, o senzaţie de odios îl cutremură, iar prin faţa ochilor începură să-i defileze vertiginos titlurile sentenţioase ale articolelor comentate seara în atelier, frazele ridicole prin cretinismul lor, **daca** n-ar fi fost dureroase şi în- spăimîntătosre prin dispreţul brutal faţă de tot ceea ce înseamnă artă auteniică, prin cinismul interdicţiilor proclamate. îşi aminti însă de Vartolomei, iar resentimentul ce i-l purta – **abia** acum îşi dădu seama cit crescuse acesta în el –, îl ajută să-şi de-păşească orice scrupul şi să-i trădeze iarăşi pe artişti. Sin tem într-adevăr – continuă —- martorii apariţiei unui primitivism artistic nihilist, care respinge, de plano, întregul progres istoric al artei. îmi fac o vină serioasă din a nu fi fost mai categoric faţă de acest fenomen, consider că el merită toată atenţia, iar în mine, vă asigur, va găsi de acum un adversar mult mai consecvent.“ Fronda împotriva culturii, în numele culturii, îi plăcea. în spatele cuvintelor tăioase, se **aflau** atît **figura** antipatică, marcată de suficienţă şi impertinenţă a lui Vartolomei, cît şi feţele

indistincte ale demolatorilor de valori artistice.

La un moment dat Cernea observă că cineva îşi consultă ceasul şi i se păru că pe toate chipurile s-a aşternut plictiseala. că nimeni nu-l mai ascultă şi tot elanul i se frinse. îşi zise, nemulţumit de sine, că a abuzat, că a vorbit destinat şi incoerent, nici nu era sigur dacă realizase ceva cu acest cuvint, propriu-zis nici nu-şi mai amintea exact ce spusese. Făcu o pauză, aşteptind să audă pe cineva întrerupîndu-l, dar îşi aduse aminte că ceva important, de fapt esenţialul, încă nu-l spusese. „S-au mai făcut aici referiri răuvoitoare, jignitoare şi complet nefondate – se grăbi el să tranşeze această chestiune pinâ cind cineva nu-i ia cuvintul – privitoare la soţia şi tatăl meu. Tovarăşi, dacă în ce priveşte activitatea mea politică şi profesională, calitatea mea de comunist...“, dar nu apucă să-şi termine fraza pentru că cineva într-adevăr îl întrerupse. O voce potolită, moale, fără nici o nuanţă de încordare, o voce albă, deşi cu o rezonanţă baritonală pătrunzătoare, îi ceru să se oprească aici. Vocea venea de la prezidiu şi aparţinea tovarăşului de talie mijlocie, cu o siluetă atletică, de halterofil, cu faţa mare, deschisă, neobişnuit de liniştită, vag surîzătoare, cu trăsături marcate puternic, parcă sculptorul ce le modelase nu vrusese să lase nici o îndoială asupra sensului lor şi nu crease nici cel mai mic spaţiu pentru ascunzişuri, cu ochii de un albastru deschis, limpede, ce nu sfredeleau, ci învăiuiau ca apa liniştită pe înotător, dîndu-i curaj. „Nu e nevoie, tovarăşe Cernea, se auzi această voce făcînd o uşoară volută graţioasă, contrastînd net cu ansamblul atît de bărbătesc, nu e nevoie, noi ne-am adunat aici să discutăm probleme de principiu, nu să examinăm situaţia rudelor. Dealtfel partidul cunoaşte biografia dumneavoastră. De aceea vă rog să nu daţi curs demersurilor, hai să le zicem aşa, făcute aici. Dar iertaţi-mă că v-am întrerupt, poate mai aveţi ceva...“. Nu, Cernea nu mai avea nimic... terminase. Aşezîndu-

se în scaun, nu-şi putu desprinde privirile de pe chipul celui ce vorbise, adjunct sau şef de secţie în compartimentul organizatoric al Comitetului Central.

Pînă la sfîrşitul **şedinţei trecu** prin tot **felul** de **stări** sufleteşti contradictorii. **La** un moment dat **crezu că se compro**misese cu poliloghia lui dezlînată. Apoi fu încredinţat că, dimpotrivă, fusese convingător şi profund, serios, la înălţimea unui intelectual comunist matur. Mai încolo, aducîndu-şi aminte **de ieşirea** lui polemică, de punerea în **cauză, intr-un mod destul** de hazardat, a însăşi orientării politice... fu convins că intrase într-un conflict declarat nu numai cu **sala,** ci **cu** hotărî- rile plenarei. Numele lui nu mai fu pronunţat **de** nimeni – **ceea** ce de asemenea îl intrigă şi chiar îl nelinişti. în sfirşit, şedinţa ajunse ia momentul cînd Voicu puse la vot, împreună cu **hotă-** rîrea adunării generale, lista persoanelor **sancţionate. Cernea nu** se mai regăsi pe această listă şi nimeni nu mai pomeni **ceva** despre el, ca şi cînd **toată** ciomăgeala dinainte **s-ar** fi **petrecut** numai în imaginaţia lui înfierbîntată. Se vota, se rosti cuvîntul de închidere şi lui nu-i venea **încă să creadă că** totul **se termi**nase, că visul urît **luase** sfirşit. Ce **se întîmplase ? Cine tăiase** capul hidrei ?

La ieşire, parcă întîmplător, dar sentimentul **lui era că** nu, se ciocni de omul cu vocea calmă, puternică, **atît de autoritară** în lipsa ei totală de ostentaţie. îi zîmbi mai mult cu **ochii, bu**zele abia ridicîndu-se puţin la un colţ, imperceptibil, şi-i **întinse** cu un gest scurt, evident prietenesc, mina – Cernea **nu reuşi** s-o cuprindă, deşi nici **el** nu avea o **mină de domnişoară –,** comunicînd prin strînsoarea potolită încredere, certitudine. Plecă fără nici un cuvînt. Pe Cernea îl **aştepta însă,** la capătul scărilor ce duceau **spre** birouri, Voicu. Cu **vocea** lui mîrîită, îi propuse să renunţe la lift şi **să urce** pe **scări ;** fără să mai aştepte răspunsul, îl luă de cot şi-l **împinse îna**inte. „Vreau **să** ştiţi, tovarăşe director **general, că paragra**ful acela – şi se uită în jur asigurîndu-se **că** nu-l **aude** nimeni – nu-mi aparţine, a fost indicat de sus, **tovarăşul mi**nistru a venit cu el formulat **gata. După aceea au intervenit** tovarăşii **de** la

organizatoric, şi, după **cum aţi văzut, s-a anulat**
Tovarăşii n-au fost de acord. Asta am vrut să ştiţi, şi în primul rmd faptul că nu am avut nici un amestec.“ Deja ajunseseră la primul etaj, unde se afla biroul comitetului de partid, şi Voicu, strîngîndu-i puternic cotul cu mina lui grasă, flască, asudată, se îndepărtă ca şi cînd nici nu l-ar fi văzut. Cernea se opri locului şi-l urmări pînă cînd se pierdu în fundul întunecos al culoarului, dar întorcîndu-se, îi fu dat să aibă o nouă surpriză, în fata uşii cabinetului, de cealaltă parte a culoarului, îl aştepta ministru! adjunct, tot numai zîmbet camaraderesc şi voie bună. ..Ştiu că eşti obosit, îl luă în primire, dealtfel ca şi mine, după această lungă şi, de ce să n-o spunem, apăsătoare şedinţă. De aceea nu te invit acum înăuntru, cu toate că o cafea nu ne-ar face rău nici unuia. E tîrziu şi probabil că te grăbeşti. Să ştii că absolut, dar absolut sincer mi-a plăcut, mi-a plăcut teribil cum ai vorbit. în primul rînd, ai o forţa autocritică, domnule...” „V-aţi îndoit, tovarăşe ministru ? V-aţi îndoit ?“ îi spuse rece, cu o privire ce nu reuşea să nu fie dezaprobatoare, însă răspunsul îl dezarmă : „Dragul meu, de ce să nu recunosc, aşa e, m-am îndoit. Anumite date ale personalităţii dumitale... Dar ai trecut proba de foc excelent, să ştii ! Ceea ce ai spus a făcut o impresie... Demonstraţie de înalt nivel... ce mai, jos pălăria ! Dacă' nu mi-ar fi teamă că o să-ţi par cinic, ţi-aş spune că toată chestia ţi-a folosit foarte mult...“ „S-ar zice că vă felicitaţi, tovarăşe ministru, îl ironiza Cernea. Şi ca să fim sinceri pînă Ia capăt, trebuie să recunosc şi eu că aveţi realmente un merit esenţial,“ „Hai, nu fi răutăcios, îl trase acesta spre el, bătîndu-l uşor pe spate cu palma, gata parcă să-l îmbrăţişeze. Eşti activist vechi, tăbăcit, cum se spune, nu o mimoză

senzitivă.“ Cernea abia îşi reţinu pornirea de a-l împinge cu dezgust. „E posibil să munceşti cu cineva alături, zile şi nopţi, pe un material, să te desparţi de el în zori cu conştiinţa că totul a fost făcut, şi dimineaţa să te trezeşti că a strecurat acolo, înainte de a adormi, dacă a mai adormit cumva, o doză de otravă ?“ Ministrul rîse moale, împăciuitor, cu aerul că e dispus să încaseze orice. „Hai să nu hamletizăm. Poate **odată** o **să** putem **discuta mai în** voie.

Acum... Oricum, fii sigur că ai în mine un admirator... şi un prieten. La revedere, **dragul** meu, **noapte** bună.“

Cernea sună şi, nerăspunzîndu-i nimeni, răsuflă uşurat; Gigi nu era acasă şi asta se potrivea bine. Ce ar fi putut **să** discute cu soţia lui în această **stare ?** Ar fi observat, desigur, şi ce ar fi putut să-i spună ? Se îndoia că ar fi găsit în el destulă forţă să-şi ascundă frămîntările, să trăncănească vrute şi nevrute, indiferent. Mai întîi de toate trebuia **să** discute cu sine, să stabilească exact ce i se întîmplase. Lucrurile i se învălmăşeau în cap, nebuloase, cînd total lipsite de sens, cînd avînd un înţeles de o limpezime dureroasă. Cînd intră în casă, umbrele serii inundaseră toate ungherele, înghiţind obiectele, simplificînd spaţiul, adîncind singurătatea după care jinduia. Se lungi pe studioul ascuns în nişa atelierului, prinzînd în priviri doar o parte *a* marii uşi de sticlă, şi dincolo de ea, cerul catifelat de vară trist, abia părăsit de culorile vii ale apusului. „Redescopăr – oare după cîtă vreme ? – această oră tainică. Un vechi vitraliu stins... Te poţi vedea în el eliberat de văpăite înşelătoare ale zilei. în afara fluviului opac, violent, ameţitor al mişcării, în care te rostogoleşti fără oprire, dominat“. Zgomotele, luminile, impulsurile se îndepărtaseră şi în el coborau treptele liniştii ca undeva, sub pământ. „Vine un moment cînd nu te mai poţi bizui decît pe

tine însuţi ? – se întrebă. Aceasta e criza... după ce ai epuizat toate resursele de încredere în semenii tăi ?“ Citise despre aşa-zişii „lupi singuratici“, **oameni** aspri, siguri pe ei, siguri doar pe ei, mari decepţionaţi, urmă- rindu-şi ţelul cu tenacitate, vindecaţi de orice slăbiciune, de orice naivitate, gata **să** înfrunte toate adversităţile, **întreaga** umanitate, dacă e nevoie, învingînd prin lipsa totală de iluzii, prin forţa inflexibilă a singurătăţii. Nu crezuse **niciodată** în **legenda acestor destine, în realitatea unei asemenea existenţe** şi fericiri. ..Nu, nu se poate. îşi zise. **Ca** dovada, eu resimt aceasta ruptură **ca pe o suferinţă. Nu pot concepe** singurătatea dccit ca pe o boală, o formă de alienare. Părăsind cetatea, alungat sau decepţionat, sau trădînd-o, omul nu mai poate trăi dccit din ură, **sau** nu mai trăieşte deloc, întocmai ca o creangă **uscată.** Blestemul omului este **să** depindă de oameni şi, la rîndu-i, să impună altora dependenţa faţă de el. Această cruce trebuie dusă, într-un fel sau altul, pînă la capăt, de fiecare. Ei **vor** uita **ziua aceasta,** tirîţi de mişcare ; mişcarea le **va** fă- rimiţa amintirea, **ca** şi viaţa **în fond.** Ce simte oare un peşte, în adincul oceanului, cînd pe lîngă el trece un cîrd de rechini...! Un spasm ce s-ar putea traduce prin dorinţa de a evada din mediul lui ? Şi unde ? Şi apoi după ce cîrdul a trecut – o secvenţă a curgerii neîntrerupte **a** materiei $i energiei –, dispare cu el şi fugitiva senzaţie de groază, iar viaţa intră în normal. Aceste creaturi ale naturii, puternice şi suple ca nişte rachete vii, fericite de forţa lor vitală rapace, sînt inconştiente că împrăştie în jur teroare. Peştele vulnerabil alunecă mai departe, în mediul neputincios să~l ocrotească, exps mereu primejdiei de moarte **pe** care o uită în chiar clipa îndepărtării ei. Dar eu am să pol uita ? **Pe** lîngă mine nu trece în fiecare zi un cîrd de rechini. E prea destul să se întîmple o dată. Iar fenomenul e altul : chiar unii din marele banc în mijlocul căruia eu mă mişc s-au transformat în rechini, aşa cum tovarăşii mei din vis **de-** veneau cîini. Nici visul nu-l putuse uita, cum să uite

realitatea?”[1]

Gîndurile treceau prin capul lui Cernea ca înotătoarele prin faţa unui geam de acvariu. Arătîndu-se o fracţiune de secundă, revenind, fără să poată preciza dacă aceleaşi, avînd impresia de **coerenţă** deşi nimic nu era identificabil. Lunecoase, fantomatice, părînd omogene doar pentru că se deplasau tot timpul în **grup. Această** nesiguranţă a minţii începea să-l exaspereze, **mai** mult ca oricînd avea nevoie de puncte de reper stabile, **ca** nişte ţăruşi. în întîmplarea din cursul zilei vedea sensuri **adînct privind atît** realitatea socială, cît şi propria-i fizionomie

morală. Trebuia să-şi lămurească ce resorturi acţionaseră împotriva lui în colectivitatea unde trăia şi muncea —■ nu doar pentru că era indispensabil continuării raporturilor cu aceasta (cele cîteva rapide confruntări cu protagoniştii evenimentului îi spuneau că punţile nu fuseseră rupte, ci doar învăluite în flăcări, superficial, şi după stingere comunicarea rămînea nu numai posibilă, ci neschimbată, şi însuşi acest lucru i se părea anormal şi înjositor) ■—■, ci pentru că acestea i se păreau că pun în lumină un viciu social, o anomalie politică şi morală. Cît privea persoana sa, se încredinţase nu numai că „ceva nu fusese în regulă", ci că, în pofida unor izbucniri necontrolate, cu care alţii s-ar fi putut declara poate mulţumiţi, în esenţă dăduse la iveală carenţe peste care dacă trecea acum, niciodată nu avea să se mai bucure de respect în ochii săi şi nici de curajul de a se privi în adevărata lumină.

„Hai să o luăm metodic, îşi propuse, ca şi cînd avea de purtat o conversaţie dificilă cu o persoană gata să o ia razna, sau interesată să eludeze anumite aspecte sub masca unei vioiciuni de suprafaţă. în primul rînd, să ne fie clar, ei nu sînt doar potlogari, mardeiaşi de duzină, cum nu sînt eu numai victimă. Dar să nu le amestecăm, să mergem în ordine. Cine şi cum poate reuşi să-i facă pe toţi să arunce cu piatra ? în cazul meu, nu chiar «pe toţi».,. Dar ce îmi garantează mie că dacă ar fi fost nevoie nu s-ar fi ridicat şi ceilalţi ? Virtual am deci dreptate : «pe toţi». Dar întrebarea nu e bine pusă. Adu un borfaş, un asasin, o canalie. Ne vom solidariza spontan împotriva lui şi nu va fi de mirare, dimpotrivă actul va fi expresia unui spirit sănătos. Dar în cazul unui membru onorabil al colectivităţii – acum nu discut cazul meu, pun problema în general. Atunci cum se realizează coaliţia «spontană» ? De cd acei care *ştiu,* şi în mod cert aceştia constituie majoritatea, nu se opun ? De ce nu-i iau apărarea ? Ba mai mult, ajung să pună ei primii mîna pe piatră ? Acest lucru trebuie explicat. Clarificat în general. Dar să-l elucidez pentru mine, pentru că. hai să jucăm acum cu cărţile pe faţă, tovarăşe Cernea, situaţii

similare ai mai văzut, şi deşi te-au indispus, n-ai sesizat sau **te-ai făcut că** nu sesizezi gravitatea. Le-ai pus pe seama unor împrejurări. Sau le-ai expediat printr-o înjurătură, printr-o invectivă, fără **să** precizezi măcar exact la cine se refereau. Or, vezi bine, nu e asta. Intr-o asemenea adunare pot fi desigur şi lichele, falşi acuzatori de profesie, dar nu există, nu poate exista colectiv lipsit cu totul de oameni cinstiţi, pătrunşi de simţul adevărului şi al demnităţii. Atunci ? Aceasta e chestiunea. Asta să-mi explici, Cernea dragă, la asta să-mi răspunzi. Ce **se** întîmplă ? Există o concurenţă tacită intre oameni ? **O** drojdie de invidie a fiecăruia împotriva fiecăruia ? Hai să zicem **că o** parte din aceştia, un număr mic, vor să-ţi ia locul. în acest **caz,** interesul personal poate **să** înăbuşe vocea raţiunii şi-a dreptăţii, să fie mai puternic decît virtutea. Eu sînt mai deştept, mai capabil – îşi poate zice unul sau altul –, înlăturîndu-l nu **se** comite decît un act de dreptate şi să sperăm că prin aceasta mi se face mie dreptate. Bun, să vedem ce e cu ceilalţi ! Aceia **care nu-mi** rîvnesc locul, n-au impresia că i-am uzurpat, nu cîştigă personal nimic de pe urma răsturnării mele. Poate în ei trăieşte, şi noi nu ne dăm seama, un resentiment de principiu împotriva poziţiei, hai să-i zicem deocamdată privilegiată, pe scara ierarhică. **Poate** e o ostilitate instinctivă contra oricărei autorităţi şi această ostilitate bine ascunsă în raporturile curente, acoperită de un strat **gros** de obedienţă, de respect silit – **nu** e exclus ca **o** continuă deghizare forţată să întreţină şi **să** amplifice resentimentul –, să izbucnească intr-o vîlvătaie puternică în clipa cînd, pentru un moment, ca în şedinţa de azi, apari fără roba învestiturii. Nu e exclusă plăcerea lui de a-ţi **da** o palmă. Curiozitatea de a auzi cum răsună obrazul tău îngrijit, de **a vedea** cum clipeşti tu din pleoape, năucit, şi cum în ochii **tăi apare** un licăr de frică şi **de** supunere faţă de per**soana sa,** ridicată **deodată** la **rang de** autoritate prin posibilitatea de **a** te lovi. Bun, să zicem că e aşa 1 Şi mai departe ? **Mai există un** mai departe ? Să **fie**

oare adevărat că în fiecare **om supravieţuieşte o străveche** şi meschină **bucurie pentru răul altuia ?** Dacă, **într-adevăr, e reală această** malformaţie spirituală congenitală, atunci nu mái e nimic de făcut. Sau abia atunci trebuie făcut totul ! Oricum, aceasta ar reduce la minim cercul oamenilor în care cu adevărat poţi **avea încredere în** momente de **cumpănă.** Şi cînd îţi **lipseşte** acest cerc, fiindcă tu n-ai fost capabil să ţi-l creezi sau să-l păstrezi, atunci ce-ţi mai rămâne ? încrederea în tine ? în fond cum au putut fi dominaţi oamenii, şi cum mai pot fi încă ? Nu datorită lipsei **de** solidaritate ? Adică indiferenţei reciproce, în cel mai bun caz. **Dar poate** şi contrariul acestei solidarităţi. Dominatorii nu **s-au** bizuit în mare măsură **pe** invidia tuturor împotriva tuturor ? **Cînd** spunem «au folosit forţa», uităm **că** aceasta nu a **fost adusă** de **pe** altă planetă, ci este chiar o parte **a** forţei celor **do**minaţi, întoarsă împotriva lor. Şi păstrată ca o ameninţare **per**petuă, iar în cazuri speciale asmuţită. E posibil ca tovarăşii mei, atunci cînd mie mi-e greu, cad pradă nedreptăţii, să-şi ascundă un zîmbet mulţumit, iar în adîncul sufletului o ruşinoasă bucurie? Şi de ce? Pentru ca mica lor bunăstare, mărunta lor linişte **să** iasă şi mai puternic în evidenţă în raport cu nenorocirea **mea? Să se** iluzioneze **că** cercul favoriţilor **soarteî** e restrîns şi **deci** ei sînt aleşi ? Că bunurile şi privilegiile lumii **se împart la** mai puţini, hrănindu-şi vanitatea deşartă că ei sînt mai bine **înfipţi** în şa, pînă cînd destinul capricios se ridică **în două** picioare, nechezînd, şi răsturnîndu-i, spre secreta satisfacţie **a altora ?** Ei, după o zi de strîmtoare, bietul de tine, ai ajuns cam **departe ! Dar** dacă ceva, cît de puţin, din această teorie **este valabil,** atunci de ce nu-i avertizăm **pe** oameni **? Mai** bine **să se** sperie **degeaba,** decît **să** crească în sufletul lor această ciupercă. Şi **mai** trebuie **să** fie atenţi la ceva – la nenorocitul lor de confort, sub **toate** aspectele, de la cel psihic, pervertire oblomovistă **a** voinţei, **pînă** la cel social, civic. Şi dacă îmi vine foarte **greu să cred că toţi** sînt în **stare** să se bucure de răul **meu,** sînt **convins că** mulţi **se tem să-mi**

întindă mina, **să** protesteze cînd eu **sînt obijduit (deşi** ei nu **pot să** nu-şi **dea seama că nedreptatea e oarbă, şi că odată acceptată într-o ipostază, se instaurează în principiu, şi se poate năpusti asupra oricui, fără alegere, deci** şi asupra lor, **chiar** mline, chiar peste un minut) că să nu-şi complice existenţa, **«să** nu se lege la cap», să nu-şi tulbure tihna, să nu atragă stihiile asupra lor. O, oameni buni, **nu** fiţi naivi, nu fiţi miopi ! **Numai** implicindu-vă în nenorocirile **altora** stîrpiţi cauzele **acestora –** cele ce ţin desigur de factori subiectivi —■ şi vă feriţi pe voi înşivă de posibile urgii. Da, **cam** aşa **ar suna** un apel ditirambic, într-un poem mesianic. Numai că asemenea rădăcini adinei nu **pot** fi smulse cu versuri **sforăitoare. Dar** cu ce ?

la-te pe tine, Vladimir Cernea. împotriva căror nedreptăţi **te-ai** ridicat? **A,** nu, nu în principiu, nu în vorbe, în teorie. Asta **poate** face oricine. Te întreb de **nedreptăţi** individuale, **de** nedreptăţi cu nume propriu. Poţi **să-mi dai** un exemplu ?... Ştiu **eu** unde Iţi **zboară** gîndul, **dar** ăla e exemplul altuia. **Ai** văzut **că te-am** ghicit ? **La** Manole te gîndeai, la Manole Suru. Iată un erou al timpurilor noastre ! Aşa concep eu eroul modern, nu **zic** revoluţionar, **pentru că** orice **erou** a fost revoluţionar în is**torie.** Aşa, neînfricat, ridieîndu-se fără să clipească împotriva şuvoiului, **dacă** el e distrugător, plesnind în public minciuna, calomnia, impostura, oricît de puternice ar părea. Căci răul nu **trebuie** înfierat numai **dacă** e **slab,** ci mai ales cînd domină. **Manole Suru are această putere** de a pune **la** zid infamia. De aceea m-am îndrăgostit de el, **deşi...** Deşi, ce ? Spune deschis ! **Ţi** se **pare** că uneori **această** forţă se poate manifesta şi invers ? **Curo invfers,** adică samavolnic *1* îl văd **eu pe** Suru în **această** ipostază ? Aaa, acum m-am apucat să-l disec pe Suru ? **Era** vorba de mine... Uite cum poţi să-ţi scapi printre degete. Şi doar ne înţelesesem... Dar nu atît de ce a fost cîndva fugi tu **acum,** pentru **că despre asta** noi am mai discutat şi **am** căzut **de** acord. Nu **o dată, în trecut, tovarăşe Cernea,** ai dat **dovadă de laşitate. Desigur,** nu **sună** deloc **elegant** acest cuvînt, **dar** l-ai

acceptat **odată pentru totdeauna. Tocmai pentru a evita automistificaraa conştiinţei.**

Dar să vedem ce s-a petrecut astăzi 1 De ce n-ai avut puterea **să ţii piept ? Ce-a fost cu sudoarea aceea rece, cu ghemul** greţos din stomac, ce alarmă a fost în carnea, în sîngele tău ? Aşteptai un Manóle Suru ? Te învăţasei cu dădacă ? Nu, nu **exista.** Trebuia **să** fii propriul tău **Manóle** Suru. Ţi-aj pus **cenuşă**[1] în cap pentru o vină în care nu credeai, ba mai mult, pentru un punct de vedere just, şi ai cerut îndurare... ! Ai bălmăjit nişte chestii... Dar astea **au fost** o umbră palidă a **ceea** ce ar fi trebuit să spui. Va să zică ţi-ai putut susţine convingerile doar cît te-ai simţit sub protecţia funcţiei, punind la punct micii rivali. Dar cînd cineva ţi-a smuls, printr-un singur gest brutal, însemnul, **ai** plecat capul. Te-ai zgîriat pe ochi şi ai cerut iertare. Dar ce e acest lucru, numit putere, atit de schimbător, de labil ? Avînd darul de a te imuniza, de a te face invincibil cit este recunoscut ca atare, şi **de a** te expune, cînd te părăseşte sau este **pus sub** semnul întrebării, tuturor impertinenţelor, chiar abuzului ? E de ajuns ca acest însemn invizibil să fie retras pentru un moment, şi gata, te şi trezeşti singur şi gol, vulnerabil, slab. **Cum** s-a plămădit în străfundurile istoriei această **formulă magică ? Toată** succesiunea generaţiilor **a** respectat-o cu cea mai **mare** stricteţe, cu o veneraţie mistică. El, Cernea, **s-a** supus **de multe** ori acestei forţe oculte, adesea fără **să-şi dea seama,** resimţind-o **abia** după aceea. Descoperea mai tîrziu că **în** cutare **sau cutare** situaţie, cînd acţionase într-un fel sau altul, în unele acte **ne-** maiputîndu-se recunoaşte pe sine, trăise sub vraja acestei **puteri.** La momentul **dat** nici nu se gîndise **să o pună** sub **semnul întrebării,** necum **să** o conteste. Alteori se ciocnise **de ea şi** i **se** opusese fiindcă era iraţională, contrazicea viaţa. Învingînd, punea victoria pe seama superiorităţii cauzei juste **asupra** celeilalte. Dar acum îşi dădea seama că el opunea de fapt, **în acele** împrejurări, nu doar idei, ci propria sa putere, de a cărei existenţă nu era pe deplin lucid. **Acuma,** în şedinţa **de la** minister intuise cu acuitate puterea, deoarece vedea cum **o pierde.**

Una din lacunele Iui esenţiale fusese, poate, incapacitatea funciară de a înţelege sensul puterii, şi mai ales de a o exercita, îi apăru în minte un incident, desconsiderat şi uitat **imediat, însă** deosebit **de** semnificativ pentru **această inaptitudine. Un şef de birou** din **minister,** un tînăr spilcuit, talentat, cult, autor el cîtorva lucrări cvastliterare, îl **rugase** să-l ajute să-şi schimbe locuinţa. Cernea îl compătimise – avea intr-adevăr o situaţie de excepţie, trăia în două cămăruţe cu soţia şi doi copii din prima căsătorie, şi cu un nou-născut, iar el mai trebuia să şi lucreze, incit casa devenise un adevărat infern –, şi îi promi**sese că o să încerce** să-l ajute. Tînărul îl privise mirat şi îi re**plicase că** el îl **ruga** *să rezolve,* cuvintele *să încerce* neavînd nici un rost. Cernea înaintase cererea tînărului cu o recomandare călduroasă, **dar** se pare că hîrtia luase drumul filierei birocratice căci vremea trecea, tînărul întreba mereu şi nu se primea nici un **semn.** într-o zi, omul îi trimisese o scrisoare **exasperată.** Conţinea cîteva fraze **pe** care Cernea le recitise rîzînd. îi spunea de la obraz că cererea nu se soluţiona pentru **că** el nu vroia să **facă** uz de autoritatea sa. „Dumneavoastră păreţi a nu va **da seama** de puterea de care dispuneţi, scria el, ignoraţi intenţionat, sau poate nu, nu-mi dau seama, ce puteţi **face dacă** vreţi cu adevărat. Cunosc oameni cu funcţii infinit mai neînsemnate, exercitînd totuşi o influenţă incomparabil mai mare ca dumneavoastră. Probabil, uitaţi ce sînteţi, ce re-prezentaţi ! Vă **asigur că** punînd mina **pe** telefon şi aruncînd doar două fraze unde trebuie (în scrisoare se indica şx persoana vizată prin acest -unde trebuie» un vicepreşedinte al sfatului **popular** al Capitalei) puteţi curma în cîteva zile coşmarul în care mă zbat împreună cu ai mei. Acţionaţi, atîta doar, restul vine de la sine. Sînt sigur de asta ca de lumina zilei.'* Amuzat, Cernea făcuse ceea ce i se ceruse şi, spre surprinderea Iui, **după o** săptămînă, tînărul venise radios să-şi exprime recunoştinţa. Problema se rezolvase.

Da, un **fapt** divers, fireşte, nu-i **dăduse** nici **o**

însemnătate, **dar** nu spunea el esenţialul ? Pur şi simplu nu se lua în serios ca autoritate, ca deţinător al „harului“. Poate lucrul acesta îl **observaseră** şi ceilalţi şi **de** aceea i-l şi puseseră ia îndoială. Li se păruse probabil nevrednic să **folosească** învestitura şi vru-

seseră să i-o ia. Se **gîndeau** probabil că are **o** incompatibilitate cu puterea, nu ştie pe ce lume se află, trăieşte cu capul în nori. Dacă era atît **de** aerian, **de** inconştient şi **de** nevolnic, n-avea decît **să** cedeze însemnul, să schimbe locul. **Să** îngroaşe **rîndu-** rile celor aflaţi sub înrîurirea puterii. Chiar stînd acolo, în şedinţă, în faţa lor, încolţit, dispunea încă de putere, **dar** el nu mai realiza, uitase complet. Fusese de ajuns, apoi, ca cineva **să** ridice un **deget** în **semn de** negaţie **şi toată** conjuraţia **se fărîmiţase, el** păstrîndu-şi mai departe galonul în **faţa** căruia capetele **rebele** aveau să se încline din nou docile. Acum ştia ce reprezenta – cum spusese tînărul acela ? Ştia ce poate face dintr-o mişcare a degetului, în perimetrul competenţei şi influenţei lui ? **Se** îndoia, Cernea se îndoia, chiar în clipa **aceasta** se vedea neputincios să înţeleagă strania realitate. Ceea ce-i scăpa era însuşi mecanismul; **nu-l vedea,** nu-l **simţea, de aceea** nu ştia nici să-l mînuiască.

Dar **de la** altceva plecase, de la laşitate. „Laşitate ? **Lasă,** te-ai învăţat cu cuvîntul. Zi-i lichelism, lipsă de caracter. **îmi găsi**sem şi o justificare : apărarea celor dragi. Poftim, mă ofer **pe** mine, cruţaţi-i pe ei. Şi ce ofeream ? Convingerile, **demnitatea ?** Ce fel de tîrg era acesta : eu accept că sînt un păcătos, un mic- burghez împuţit, un gunoi de intelectual liberalist, iar voi ier- taţi-i pe ai mei ! Nu-ţi crapă obrazul de ruşine ? Cum să nu-mi crape, sînt şi mînjit de sînge. Cum a fost posibil ? Cum este în general posibil ? Poţi să-ţi însuşeşti o idee, **fără** să **crezi** în ea ? Poţi **să o** accepţi şi **să** o slujeşti cînd îţi repugnă ? Ce este o ideologie dacă nu un sistem **de** gîndire cu **care te** confunzi ? Un ordin de serviciu, un mijloc de producţie **pe** pianul **conştiinţei ?** Doamne, acesta e miezul problemei, şi dacă nu-l lămurim acum, amice Cernea, putem încheia pe loc socotelile. Există oare în viaţă un punct mort, peste care nu putem trece, şi ori îl acceptăm ca atare domesticindu-ne total, ori devenim inevitabil eroi ?“

în clipa aceea îşi aduse aminte de confesiunea **amară** a

unui vechi activist de **partid,** un om cu un rol însemnat în **mişcarea**

1
7?

1
2

ilegali, un fost muncitor **ridicat** prin eforturi proprii, prin **studiu,** prin simţ **de clasă** şi printr-o exemplară integritate mo**rală, la** conştiinţa şi condiţia militantului revoluţionar de pro**fesie.** Conducător **de greve, personaj** central **în procese răsunătoare.** după răsturnarea vechiului **regim ocupase,** cum era şi **firesc,** funcţii importante în stat. După un interval scurt, fusese **însă** înlăturat **sub** un **conglomerat de** pretexte. Printre altele îi catalogaseră anarho-naţionalist. Ce coincidenţă ! Lui Cernea **însuşi** i **se** aruncase în şedinţă această invectivă. Omul dispăruse mulţi ani din viaţa publică. Cernea îl cunoscuse recent, la o **recepţie** unde participau şi câţiva ilegalişti. l-l prezentase cineva şi **apoi rămăsese singur** cu el... Omul trăsese ceva la mă**sea, avea** tot **timpul** un **pahar** plin în mină, **de** cîte ori trecea un **chelner** şi-l **golea repede** şi lua altul. Căpătase **sămînţă de vorbă** şi **un debit** inepuizabil. Bătrînul, de fapt nu' avea mai mult de şaizeci de ani, era doar *vechi* în mişcare, se dovedea un cozeur redutabil. Revărsa o adevărată ploaie de vorbe, obosind, **derutînd. Tocmai** cînd se pregătea să-l părăsească, politicos, **Cernea** prinse **din zbor ceva** interesant. Descoperi **că** omul **ex-prima** idei **senzaţionale dar** le **spunea** prea repede şi prea simplu **pentru** a fi **remarcate. Atacase, de** pildă, chestiunea crucială **pentru un activist, aceea a concesiei. „Viaţa** m-a pus direct, spu**nea el, în faţa duşmanului** de **clasă. Faţă** în faţă, înţelegi ? **Fără nimic între noi, aşa,** la douăzeci de centimetri unul **de** altul. în birourile siguranţei, în sălile tribunalelor militare, în închi-**soare, în stradă,** vizavi de companiile de jandarmi. Şi cu cîte **unul, şi cu cîte un grup,** şi **cu** toţi deodată. Erau **interesaţi să mă suprime, dar** nu oricum. **Cel** mai mult le-ar fi plăcut să **mă facă să trădez, să** abjur, **dar** s-ar fi mulţumit şi **să cad la o** în**voială oarecare, să fac şi** eu cîteva concesii. **în** tribunale, **mai ales, mă** încolţeau, încercînd **să** mă înfricoşeze, să **mă înfunde, să-mi creeze** un complex de individ antisocial. N-au obţinut niciodată nimic de la mine, nu mai spun altceva, dar nici **cea mai neînsemnată concesie.** Şi ştii de ce, **drăguţă ?** Scuză-mă **că-ţi spun aşa, dar eşti mai** tînăr ca mine şi, **al doilea, eu**

aşa m-am obişnuit, **cam** neprotocolar. Pentru că era duşmanul meu, drăguţă. Eu doar de aia mă ridicasem, să-l dobor. Şi cînd înce**pusem să lupt ştiusem că mă angajez într-o înfruntare pe viaţă** şi **pe** moarte. **Aşa că** între mine şi ei nu **putea exista** înţelegere, nu era nici o punte. Le spuneam de la obraz : ţipaţi, zbieraţi, ameninţaţi, faceţi ce vreţi. Cînd **o** să scap, o **s-o iau de** la început, şi **aşa** mereu, pînă o să **vă** distrugem. Totul **era simplu** ca lumina zilei. Ei, ce vremuri ! Dar după aia, drăguţă, lucrurile s-au schimbat. Am pus mina pe putere şi am început **să** gu**vernăm.** Cum cred că ştii, am fost ministru. Dar eu **am** o fire **păcătoasă, nu** prea-mi ţin gura, ce nu-mi place spun verde în faţă. Şi-ţi mărturisesc dumitale, de fapt am spus asta la toţi, multe lucruri nu mi-au plăcut şi nu-mi plac. Hotărîri arbitrare, ploconire în faţa altora, lozinci greşite, demagogie, **îndepărtare** de **mase,** ecţetera. M-am împotrivit o dată, de **două** ori, **m-am** supărat, le-am spus. Ei, drăguţă, odată au început sa mă strîngă în menghină. Autocritica, fă-ţi autocritica, măi cutăriţă, nu mai **merge aşa.** Recunoaşte că greşeşti tu şi **că** noi avem dreptate. Ori cu noi, ori împotriva noastră. înţelegi, drăguţă ? Şi asta mi-o spuneau mie 1 Un timp am rezistat. După aia m-au trîntit, m-au trecut pe linia moartă. Nici aşa n-a fost bine. Recunoaşte, **spuneau,** recunoaşte. Ei, şi a trebuit **să** recunosc, drăguţă... **Ce să** recunosc ? Mai bine nu-ţi mai înşir. Prostii peste prostii. **Mă** sileau să afirm unele idei şi după aia, ca proştii, se lepădau ei **singuri** de ele. Unele erau criticate public chiar cînd ajungeam **eu sa le** accept. O să mă întrebi : de **ce** ? De ce ai făcut, tovarăşe, aceste concesii, înjositoare pentru demnitatea ta de vechi comunist? O să-ţi spun de ce le-am făcut, şi de ce mai fac, **drăguţă,** că povestea nu s-a sfîrşit. De frică ! Ce te uiţi aşa la mine ? De frică ! Păi o să-mi spui : pînă acum te lăudaşi cit **de** tare şi **de** neînfricat ai fost şi deodată... Cum devenişi fricos **tocmai cînd scăpaşi de** duşmanii necruţători ? **Mi-a** fost frică, **drăguţă, să nu** mă **dea afară din** partid. Orice, înţelegi, chiar şi **plecarea ca-**pului, şi proslăvirea proştilor, şi minciuna, **dar numai** în **afara partidului** nu I în partid e tot **trecutul meu. Cum să-mi pierd**

trecutul ? Cu ce aş mai rămîne ? Toată existenţa mea **şi-ar pierde** orice sens. **Eu în partid am** investit tot ce am avut **mai** bun, dacă partidul **mă alungă nu-mi** mai **rămîne** nimic, absolut nimic. Eu nu pot şi nu ştiu să trăiesc decît în partid. Am o sin**gură** condiţie **socială,** aceea de comunist. Pentru mine partidul e totul. În afara lui sînt ca un paria. Iată de ce prefer să fac orice concesie decît să...“

În timp **ce** ilegalistul vorbea, încercînd să explice aceste ra**ţionamente, să** se justifice, Cernea se întreba : „'Este **oare** o **nece**sitate istorică obiectivă să se facă prostii în numele proletariatului, al revoluţiei, şi cel care le observă, în loc să-i urecheze pe vinovaţi, **să le aplaude ?** Vai, vai, ce sofistică introvertită. De ce **«înţelegere» poate** fi **vorba** în asemenea situaţii? în acest caz, **«Înţelegerea** necesităţii»- nu este libertate, ci constrîngere. Parcă răspunzînd acestei întrebări dureroase, interlocutorul spunea : **pot eu oare** să **mă** ridic împotriva partidului, ca împotriva unui **nou duşman?** Partidul este forţa politică **a** clasei, şi ar trebui să **fiu** nebun **să** mă opun clasei. Şi în numele cui aş face-o ? Al meu **personal ?** Pentru că **eu** am fost nedreptăţit ? Nu, **drăguţă,** eu **în afară de** cel vechi, alt **duşman** nu-mi mai pot găsi. De aceea, ce **să fae... răbdiare** şi tutun... şi rîse fals, cu o voce neînvăţată cu rîsul. Dealtfel **ai văzut** şi dumneata ce s-a întîmplat Ia fraţii **noştri mai mari...** Adevărul a ieşit la iveală. Dar nu nu**mai asta,** eu **mă** gîndesc la bolşevicii ăia vechi, trecuţi prin ciur **şi dîrmon, tari ca** oţelul, care îşi dădeau sufletul în închisoare strigînd **«trăiască Stalin». Să** ştii că eu îi **admir, nemaipomenit îi admir. Nu** nti-e ruşine cu ei, nu, nu mi-e ruşine.“

Ascultîndu-l cum **dădea** aceste verdicte, **Cernea** nu **putea să nu remarce cu o** dureroasă strîngere **de** inimă că lui, vajnicului ilegalist, îi era totuşi ruşine pentru el, pentru rolul ce-i **fusese dat să-l îndeplinească** la bătrîneţe, **la** sfîrşitul unei vieţi **de** sacrificii şi **de luptă pentru** un ideal luminos. Urmărea neobişnuita mărturisire a bătrînului cu un amestec de **curiozitate, compătimire şi**

uşor dezgust. îl **contraria** în **primul**

iso

rînd lipsa oricărei nuanţe de dramatism, a oricărui accent patetic în vorbirea acestuia, relatarea plată, monocordă, foarte rapidă, ca o lecţie anostă, învăţată pe de rost. Vorbea ca despre ceva străin de el, naraţiunea şi sensul ei fiind golite, stoarse de orice sentiment. Epuizarea capacităţii de a participa afectiv la propria-i dramă ? Lucrul acesta i se părea lui Cernea mai cutremurător decît orice, pentru că vedea în el pierderea percepţiei suferinţei, adică a ceea ce este viu şi omenesc, secarea sensibilităţii, mortificarea spiritului. Mintea bătrînului reproducea exact, definea lucrurile cu precizie, dar nu mai era în stare să vibreze la toate acestea. Cel mult să-şi amintească simţămintele încercate mai înainte, într-o altă fază, şi să le consemneze cu un efort de obiectivitate ce mergea pînă la detaliu. Dealtfel şi în înfăţişarea lui exista ceva neverosimil. Omul îşi pierduse vigoarea fizică. Cernea îşi amintea chiar că cineva spusese că a avut un infarct. Obrazul, mîinile păreau hrănite nu cu sînge, ci doar cu ser fiziologic. Transparenţă şi fragilitate de ceară. Sugera o stare de degradare generală, ceva cadaveric şi în acelaşi timp mecanic.

Bătrînul ilegalist îşi pierdu apoi chipul, identitatea, rămî- nînd în mintea lui Cernea o formă umană simbolică – aceea a înfrîngerii lente, inexorabile, a voinţei şi energiei, sub apăsarea altei voinţe şi energii mai mari. Silueta îşi redobîndi conturul, dar acum avea chipul tatălui său. „Ei, măi tată, simţi el nevoia să întindă mîna şi să-l mîngîie, se vede că ai stat prea mult timp închis în casă, ai devenit străveziu. Şi mai ales fumul de la lumînări cred că nu-ţi face bine. Mai lasă-le păcatelor de lumînări, că s-o găsi cine să le stingă mucurile şi mai ieşi şi dumneata Ia aer.“ „Lasă, mă băiete, că ies, nu-mi purta tu de grijă. în fiecare zi mă duc Ia cimitir, la maică-ta. Ce ai tu cu lumînările mele ? Ţi-au făcut ţie vreun rău ? Nu de asta... şi făcu un gest leneş din care reieşea că sînt altele, mai grele, cauzele, şi de care el

habar nu avea. Nopţile, mă băiete, dracu să le pieptene, s-au lungit, s-au făcut cît anul. Nu ştiu pă la voi cura o fi, d* aicea nu le mai dau de cap.“ „Păi nu dormi şi dumneata, tată, noaptea, ca toţi oamenii ? Nu te odihneşti ?■* Din nou bătr&iul făcu gestul acela moale, de lehamite, parcă ar fi vrut să-i spună că tot copil a rămas, întreabă şi el să se afle în treabă, nu e în stare să priceapă nimic. „De dormit îmi arde mie, mă băiete ? Acuma, la virata mea, în situaţia mea... Stau şi eu de vorbă cu maică-ta. Mă rog de ea, îi explic, îi spun... că degeaba, nu se mai poate. Degeaba şi d-a surda o lungim. Da tu ştii cum e ee, că aia, că ailaltă... «Mai stai şi tu, de, zice, mai ai răbdare, ai grijă de băiatu-ăla». «Ce grijă să am, mă Catarino, li sic, nu ţi-am spus că băiatul e bine, s-a însurat, stă la treaba lui, e văzut bine, respectat de toată lumea ! Ce nevoie are el de mine ? De ce-ţi faci sînge rău degeaba ? N-am, n-am de ce să mai zăbovesc p-aici... Fii şi tu înţelegătoare, sînt şi eu om, mi-am pierdut răbdarea...» Ei, şi cîte şi mai cîte, da nu mai stau să ţi le înşir.“

Apoi Vlad începu să se foiască pentru că taică-său îl fixă îndelung şi stăruitor. De ce-i fu frică nu scăpă, bătrînul îl întrebă deodată cu o voce schimbată, îngrijorată şi dojenitoare. „Mă băiete, ce ţi s-a întîmplat ţie *? De* **ce ard în tine luminările alea ? Ce priveghi e ăsta la tine ? Pe mine nu poţi să mă înşeli, eu văd de la o poştă. într-un fel ard luminările de cununie, de botez, sau alea zilnice de liturghie, şi în alt fel luminările de mort. Ce ţi-a murit ţie, băiatul tatii, ia vino şi stai colea şi spune-mi, că o să mă întrebe Catarina, şi trebuie să-i spui.“ Vlad nu se mai putu stăpîni, îşi puse capul pe picioarele bătrînului şi i le strinse în braţe. „Nu mai ana încredere, tată,**

mărturisi el, nu mai am încredere... M-au batjocorit. Şi pe tine te-au batjocorit, şi pe ea, şi totul." „Da le-ai făcut ceva, băiete ?" „Nu le-am făcut nimic, tată. Au căşunat pe mine, au căşunat şi pe alţii..." „Şi nu i-ai băgat în mă-sa, nu le-ei trîntit uşa în nas ?" „Nu, tată !" „Da ce-ai făcut ?" Vlad începu să jelească la fel ca pe vremea cînd era copil şi, după ce făcea o boroboaţă, venea întrebarea cheie ce scotea la iveală

greşeala dinăuntru, din mintea şi din sufletul lui. „M-am **bat**jocorit“, răspunse cu glas înfundat. „Ptiu, nătărăule, nepricop- situle ! – strigă la el taică-său, supărat, poruncitor, ca altădată, în copilărie. De ce-ai făcut asta ?“ „Nu ştiu, tată, mi s-a făcut frică de ei.“ „Vai de capul tău ! Ce puteau să-ţi facă ? Mai mult decît să te gonească ce puteau ?“ „Asta, cred **că asta“,** admise Vlad ca şi cînd acum descoperea pentru prima dată logica atît de simplă. „Ei şi ? ţipă din nou bătrînul la fiu-său. Şi ce ? Dacă în inima **ta** ai dreptate, şi capul tău judecă sănătos, şi vrei să faci bine oamenilor, oriunde poţi să fii şi să rămîi om. Nepricopsitule, ai crezut că s-a terminat lumea ? Aoleo, vai dă curu tău, aşa n-o să faci niciodată nimic. Nici o **brînză. O să** tremuri mereu ca o fleandură. Ba că te dau afară ăia, ba ăia- lalţii... Ţi-ai pierdut demnitatea ta de om, ai uitat că pentru nimic în lume nu trebuie să te laşi călcat în picioare şi **înjosit,** prâpăditule ? !“ „Da, tată, aşa e, am uitat“ – biiguia Vlad, **dar** în craniul lui răsuna ca într-o peşteră ecoul multiplicat **al cu**vintelor dinainte, „oriunde poţi să fii şi să rămii om“.

Deci chiar şi în afară, îşi spuse **el,** cu **o tresărire. Deci** există această libertate, acest liman pentru cazul cînd cei **dinăuntru** te încolţesc, îţi **agită** pe **sub** nas torţele **aprinse** şi te **ame**ninţă. Căci el, acum îşi dădea seama, fusese răpus **de teama** de a fi hăituit înlăuntru. I se păruse fatală biciuirea în **acest** cerc închis şi făcuse totul să o evite. Ce prostie. Iată că tot **ra**ţionamentul fusese fals, exista deci lume şi **viaţă** şi în **afară,** şi acceptînd riscul **de** a fi azvîrlit în acest **afară,** nu numai că **nu** avea să-l înghită gheena, dar putea să-şi salveze demnitatea **de** om, şi în acelaşi timp să rămînă la fel **de** folositor semenilor. Atunci înseamnă că nu mai avea de **ce să-i** fie frică, **nu mai** trebuia să-i fie frică de nimic, putea rămîne integru, **demn, pe** picioarele lui, liber, cu fruntea sus. **„O, tată, acuma** mi-ai **des**chis ochii...“. Vroia **să mai spună** ceva, **dar** din gura lui **nu mai ieşea** nici un sunet, în timp **ce trăsăturile tatălui se şiergeau,**

silueta îşi **pierdea identitatea,** iar **în jur totul se topea. Treaîn-** du-se, de-abia **mai apucă să vadă vorbele** şi imaginile treclnd **în** goană pe **lingă el, în** sens invers, curgînd **înapoi,** în neantul visului de unde **ieşiseră pentru o clipă, ca o turmă** de fantome în ceaţa lunară.

încercînd să-şi mişte **mîna stingă** descoperi că e ţeapănă şi grea ea un butuc. „Cine ştie cum a apucat sub mine, în somn, **dar** în clipa aceea un alt gînd îl străbătu fulgerător ; dacă **a** murit **o** parte **din** mine ? Cam **aceasta** ar fi senzaţia morţii, **dacă** moartea ar **putea** fi simţită. Materia ar deveni atît de grea îneît nu numai că n-ar mai primi nici un impuls de mişcare, **dar aproape** ar dispărea. Cum **parcă a dispărut** mîna mea acum, şi nesigur **dacă** mai există sau nu, o pipăi cu cealaltă. Straniu, straniu lucru, această senzaţie a morţii... Dacă greutatea îmi cuprindea şi mîna dreaptă şi pieptul şi picioarele şi capul, acum totul pentru mine ar fi fost indiferent, din această grea imobilitate, sau mai exact uşoară, extrem de uşoară, aş fi privit totul de sus, ca dintr-un cer străin, şi nimic n-ar mai fi **contat,** nimic **din aceste** mărunte şi efemere lovituri ale soartei, care **mă îngrozesc şi mă** torturează, n-ar mai fi avut pentru mine preţ. **Aş** fi **fost cu** adevărat liber. Dar această libertate totală **poate** veni orieînd... Deci, în mod virtual ea există în mine, numai eu uit de ea, nu ştiu să fac apel la acest ceva ce-mi conferă **o** incontestabilă superioritate.“ Mîna începu să-l furnice, se umplu toată de ace înţepătoare, revenind la viaţă sub valul **binefăcător de** sînge ce-i reda, dacă **se poate** spune astfel, conştiinţa existenţei ei, apoi putinţa de a se mişca, îi veni să rîdă : „Uite, domnule, nu mi s-a mai întîmplat asta, trupul **meu dă** probabil **şi el** semnale. încearcă **să** mă aducă la realitate. De cîte ori simţi sau auzi sau vezi fluturînd aripa morţii, devii înţelept Imediat îţi elaborezi o mică concepţie despre necesitatea şi posibilitatea de a înfrunta orice, senin. Victorii, bucurii, nenorociri, necazuri. Dar apoi din toată teo-

ria se **alege praful.** De **ce ?** înfrîngerile omului, înfrîngeri **în sensul dominării** lui **de către** fapte sau evenimente, sînt **re**zultatul incapacităţii **de a** le evalua just proporţiile. Omul **se** zbuciumă pentru toate fleacurile, tremură şi se bucură pentru **că nu** are imaginea exactă a dimensiunii **lor. De** aceea nu li **se** poate ridica deasupra. Şi chiar **dacă** mintea realizează, cu **an**tenele ei sensibile, adevărul, i se opun nervii, sentimentele, inima. Toţi aceşti factori afectivi nu se supun ideii, şi mintea **rămîne** neputincioasă. Conştiinţa, frămîntată dureros, hiper- trofiază faptele, le **dă** contururi şi semnificaţii monstruoase, şi chiar dacă mintea repetă, cu o ultimă sforţare : «fii înţelept!», ea însăşi pînă la urmă se sperie, iar deviza rămîne exterioară, un laitmotiv şters, fără nici o rezonanţă. Viaţa sufletească nu mai poate fi ţinută sub control, sentimentele au o existenţă independentă şi, răscolite de furtună, inundă mintea. Atunci cum se poate realiza înţelepciunea ? Cum se poate învăţa seninătatea, stoicismul ? Poate trecerea repetată prin asemenea stări anxioase ne căleşte ? Sau, **dimpotrivă,** asta abrutizează spiritul, face din el un sclav al împrejurărilor ? Din aproape în aproape, eşecurile apelului la înţelepciune duc la slăbirea personalităţii, la pierderea independenţei ? Să trăieşti veşnic în nări cu mirosul fetid al propriului **tău** suflet în descompunere, ce viaţă mai e **asta ?** Şi atunci **să** mai vorbim de concesii ? Ce nu acceptă un astfel de **om ca să scape** de furtună, să se pună la adăpost, să amine mereu, cit **se poate** mai mult, şocurile, ştiind că nu le mai poate suporta 1“

Da, aceasta era boala, iar Cernea identificase în starea lui din ziua aceea unele din simptomele ei. Există o psihologie **a** fricii ? **O** alertă **a** tuturor simţurilor, ceva **biologic, foarte** greu **de** definit, **un** tribut plătit **de fiinţa umană** pentru sensibilitatea dobîndită în competiţia cu **toate** celelalte vieţuitoare ? O formă a neputinţei omului de a se sustrage influenţei fenomenelor **de** ordin natural şi

social, în special **agresivităţii ?** Ieşirea naturii din starea ei de echilibru şi armonie, **perturba-** ţiile cosmice determină şi în materia vie, cu atît mai mult în om, o **răscoală.** Animalele **fug** şi urlă înnebunite **cînd simt** cutremurul. Prin spargerea baricadelor voinţei, omul însuşi co- buarn la scara animalului, îşi redescoperă condiţia de parte iwnponenlă infinitezimală a universului, şi mintea nu-l mai ajută să se opună totului, să se ridice deasupra lui. Acelaşi lucru pa!"e valabil şi în sfera relaţiilor sociale, cînd gradul de alienare depăşeşte anumite limite. Anomalia socială dobîndeşte aceeaşi capacitate de a coborî omul pe scara animală, ca şi ameninţarea naturii. Cernea încercase începutul unei anxietăţi sociale, teama nu de o persoană sau alta, ci teama difuză de tot, descoperind că în acest tot s-a strecurat ceva aberant, ce nu mai poaîe fi stăpînit, de care nu ştii, n-ai cum să te fereşti. „Decît prin obstinaţia demnităţii şi adevărului – îşi spuse el. Deci, sa ne înţelegem, ca să terminăm lunga şi obositoarea noastră discuţie, aceasta ai de făcut. Să te înfigi ca un catîr cu picioarele în logica cinstei şi dreptăţii, şi să nu mai cedezi nici un milimetru din ceea ce consideri că este idealul tău umanist. Indiferent de consecinţe. Iată calea apărării demnităţii."

înviorat, tonificat de această înţelegere la care ajunsese cu sine însuşi, după întortocheate şi chinuitoare deliberări, Cernea sări în picioare ca şi cînd s-ar fi hotărît să treacă la fapte. Era întuneric. în această obscuritate, deci, adormise şi visase visul acela „înţelept", şi, „văzuse". „S-o fi făcut târziu", încercă să facă socoteala timpului, şi îşi aduse aminte de Gigi. „Uite, n-a mai venit. Ia să vedem cit e ceasul. Pe unde o fi întârziind ?" Comutatorul întors redădu încăperii, dintr-o dată, aerul ei familiar şi Cernea clipi uimit cînd limbile ceasului îi arătară că trecuse de două noaptea. în aceeaşi clipă remarcă o schimbare în jurul lui, fără să poată defini exact natura ei. Doar o percepţie fulgerătoare, declanşarea unui resort. Apoi înţelese... Din marele salon

lipseau instalaţiile şi uneltele de muncă ale lui Gigi, pămînturile, lemnele şi pietrele ei, pinzele primite de Ia colegi, cele cîteva icoane pe sticlă, chiar $i blidu- rile împreună cu policioara lor veche cu lemnul mîncat de carii. Atelierul nu mai era atelier, rămăsese o încăpere cu mobilier **masiv, greu,** o **casă mare, rece** şi **goală. Da,** lucrurile acelea lipseau şi **asta crease** o situaţie nouă... de ce, încă nu, nu putea pricepe. Trăia acel moment de hiatus **între o** realitate neprevăzută, uneori de natură să determine cotituri în viaţa noastră, impusă deodată, şi neputinţa minţii, stăpînită de inerţie, de a cuprinde semnificaţia acestei realităţi. Buimăceala cînd ceva este pe punctul să se înfiripe în creierul nostru, dar acelaşi creier, ca o masă inertă, îl respinge, îl afundă în întuneric de unde el iarăşi apare pentru a fi din nou anihilat într-o pendulare ascunsă insensizabilă.

Dacă cineva l-ar fi somat pe Cernea **să explice ce se** întimplase, s-ar fi uitat la el fără să poată îngăima nimic. în această stare făcu cîţiva paşi prin cameră şi, deodată, ochii îi căzură pe consola căminului unde se afla un plic alb, curat, rezemat de perete **în** poziţie verticală. Se **îndreptă** automat în direcţia respectivă şi tot automat întinse mîna. Plicul era deschis şi cu aceeaşi mişcare automată îl desfăcu, scoţînd la **iveală** o foaie de **hîrtie** împăturită. Maşinal, fără nici o curiozitate, fără nici o schimbare a ritmului bătăilor inimii, încă **sub stă-** pînirea stării ce făcea din el, pentru moment, un **om prost,** despături coala şi citi :

„Dragă Vladi,

Fiindu-mi oroare de scene, chiar din acelea mute cum ştii tu *să faci, am ales această cale şi, sint sigură, după ce ai să te gindeşti bine, imi vei da dreptate. în ce priveşte fondul chestiunii, amîndoi ne-am dat seama că nu mai mergea. Ne-am* fi *chinuit într-o lungă agonie fără rost. Ce să-i faci, vezi şi tu, blestemata asta de artă... Cred că împreună cu Vartolomei o să-mi pot găsi drumul afirmării. Vreau să ştii că te-am admirat mult. Un timp fantezia şi subtilitatea ta mi-au* făcut *mult bine. Apoi, vreau să fiu sinceră de tot, nu imi*

mai erau suficiente. De asemenea, vreau să ştii că un timp te-am iubit, dar tu eşti prea... uite că nu găsesc termenul potrivit, deşi *m-rni gindit mult la asta, n-aş zice apatic, poate prea delicat pentru o fe~*

meie... hai sd adaug.. pentru o femeie **ca** *mine, lată, cam asta e tot, im vreau să te plictisesc cu vorbe de prisos. Şi apoi nici nu ştiu să scriu o scrisoare de despărţire. Te rog să nu fii supărat* **pe tntnc.** *Vladi. încearcă să-mi păstrezi o amintire frumoasă.* **Ştiu** *că eşti generos. În ce priveşte formalităţile juridice sint* **convinsă cd** *le vei rezolva tu... cavalereşte. Nu pot să-ţi* **spun nici adio, nici** *la revedere, nu pot să mai spun nimic. Gigi".*

Capitolul III

Suru ieşi din apartament trîntind uşa. Socotise că e mai înţelept **să** încheie discuţia şi **să** plece, căci ceva începuse **să-î** fiarbă în creier. Venise tîrziu, după miezul nopţii, dormise un **somn greu** şi scurt – mai mult îl năucise decît îl **odihnise, şi** dimineaţa descoperise cu milă şi **groază că Nana,** avînd o **uşoară** paloare pe faţă, stătea întinsă în pătucul ei cu o mină în gips. De aici începuse cearta. Copiii, **pregătiţi să** plece la **şcoală, în bucătărie,** în faţa cănilor **cu** lapte neatinse, îşi ascultau **părinţii,** încruntaţi. Nana continua să doarmă, alimentînd, prin simpla ei poză, enervarea celor doi. Suru îi reproşase Peluţei lipsa de **grijă** faţă de copil – Nana se căţărase undeva, **alunecase** şi căzuse, fracturîndu-şi mîna –, iar nevastă-sa ii arunca în obraz, cu o vehemenţă străină de firea ei, dezinteresul **faţă de** casă şi familie. Ce-i **păsa** lui, nu ştie decît **să se răţoiască. Dacă** ţine atît de mult Ia copii, **să se** ocupe de ei. **Să-şi facă timp, măcar** o oră pe zi, nu mai mult, să vadă : se duc la şcoală, **au** nevoie de ceva, sînt sănătoşi, mai trăiesc, nu şi-au luat lumea în cap ? Acuma face **pe** viteazul, dar ieri **a umblat singură, ca nebuna,** prin **tîrg,** după doctor, s-a **dus** la spital cu fetiţa în **braţe. De** ce nu l-a anunţat, ai ? **Păi unde** să-l **găsească ?** N-a **dat o sută** de telefoane ? Tovarăşul **Suru e tot** timpul în

şedinţe, **nu poate fi** deranjat. Ce **face de dimineaţa pînă noaptea, în şedinţe ? Ce** muncă şi ce viaţă e asta ? Se mira cum de nu i-o durea gura de aiila vorbit, cum de nu răguşesc. Altceva nu mai ştiu, decit să se asculte unul pe altul, să se critice şi să se răscritice, să stabilească măsuri şi să tragă concluzii ? Ei nici nu mai ştiu ce e pe lume, o să se rupă de oameni, de tot. Şi pe urmă tot el... că **de** ce n-a avut grijă.

Suru îi spusese **că** are **o** mentalitate **de** cumătră, că **a** ajuns la nivelul ţaţelor de mahala, că începe să-i fie ruşine... Pe tema asta ar fi putut să brodeze mult, dar înţelesese că astfel de vorbe nu o atingeau pe Peluţa. Dimpotrivă, îi stîrneau dispreţul pentru că nu se dovedea în stare să răspundă la chestiunile concrete, nu era capabil să discute serios, Înţelegînd, Suru se enervă şi mai mult. O privi crunt, îi fulgeră cu privirea pe cei doi copii bosumflaţi, intuind că nu sînt de partea Iui, şi simţind că mintea începe să i se învolbureze, deschise uşa şi ieşi, trintind-o să se sfărîme.

Cobori în stradă şi se răsti la şofer. „Băi Stuparule, tu **altă treabă** n-ai ? Ce, **sînt** olog ? Sau vrei să mă ologeşti tu ! Mai la- să-mâ dracului în pace cu «Pobeda» ta.“ Şi porni, încordat, cu capul în piept. Drumul pînă la sediu era lung, dar vroia să se folosească de acest răspas pentru a-şi limpezi gîndurile. Era **scandalizat** şi înverşunat împotriva Peluţei, dar nu făcu nici cinci **sute de** metri şi pufni **în** rîs. „A naibii femeia asta ! Ce **trage** la ţintă 1 Te plesneşte unde ai punctul mai slab.“ Se cenzură, dar rîsul continuă neauzit, în sinea lui. „Auzi la ea – nu **v-o** durea **gura,** cum de nu răguşiţi ?“ Rîse aşa, mascat, după **pofta** inimii, şi se destinse de tot. „Săraca, cedă cu un sentiment **de culpă, pe** ea cade tot greul. Una e **să** creşti copii, şi alta **să** tronezi prin şedinţe, ascultînd ceea ce ştii dinainte.“ îşi aduse aminte de Nana şi inima i se înmuie. „Sărăcuţa... duminică trebuie s-o duc **neapărat la** teatrul de păpuşi. I-am tot promis.”

Respira aerul proaspăt şi luminos al dimineţii, muşchii

se bucurau de mişcare şi aceste gînduri de tată îl umpleau de mindrie. Urcă scările de la intrarea sediului bine dispus, dar miliţianul din **spatele uşii,** salutindu-l zgomotos, ca de obicei, îl **readuse** la **realitate.** Tovarăşul **David** îl **căutase,** îl **aştepta.** Suni **traversă** holul **mare,** întunecos, al clădirii, cu **ochii goliţi** de lumina de afară, cu senzaţia că şi-a îmbrăcat pe dinăuntru **un** halat cenuşiu, din acela purtat **de** femeile **ce măturau prin** birouri.

David se afla la masa de şedinţe împreună cu secretarul cu propaganda şi cu primul secretar de la U.T.M. Răsfoia un **raport** voluminos, oprindu-se la paginile însemnate pe margine cu creionul roşu. Suru rămase un timp în picioare, **la** capătul dinspre uşă al mesei, pentru că David se făcea **că** nu-i remarcă prezenţa, absorbit, întors exagerat, aproape cu tot trupul, spre interlocutor. De regulă rămînea imobil, mişcîndu-şi doar ochii, leneşe vietăţi marine, sub **apa groasă** a lentilelor. **În** sfîrşit, îl fixă pe Suru, îi zimbi forţat şi îl pofti să ia loc, între- bîndu-l aparent în glumă dacă plimbarea fusese reuşită. **„Ma**şinile astea ale noastre te zgîlţîie al dracu... Dar ce să-i faci, partidul nu ni le-a dat chiar degeaba, sau ca să ne facă nouă şicane. **Ci** ca **să** nu pierdem timpul... bătînd străzile **pe** jos.“ Suru nu ridică mănuşa, ci întrebă numai, laconic, **dacă** U.T.M.-ul şi-a terminat raportul, pentru **că,** în **seara prece**dentă, încă se mai lucra la el. „Au lucrat toată noaptea şi mi l-au adus la **şase** dimineaţa, nu pierdu ocazia David **să punc**teze din nou, continuînd să ţină în suspensie chestiunea întfr- zierii lui Suru. Mi l-au adus la şase dimineaţa. **Pentru treabă** de concepţie, e ora cea mai bună. Nu **sună** telefoanele, nu **te** deranjează nimeni. Lucrezi cu spor şi cu mintea **limpede. Pînă** pe la opt l-am parcurs şi p-ormă te-am căutat... să-l discutăm. **Am** aşteptat, am aşteptat, şi dacă am **văzut** că **nu vii, am** început discuţia.“ „Fire-ai tu **al dracu** de parşiv **cu şasele tău,** cu aşteptatul şi cu maşina ta cu tot – **strânse** din **măsele** Suru în timp ce-i cerea primului

secretar **de** la U.T.M. **o copie.** M-ai prins la înghesuială şi mă strîngi cu **uşa.** Nu vrei **să mă** slăbeşti deloc ? Te mănîncă pe limbă să **mă** întrebi ce m-a **apucat să** mă plimb pe **jos,** fiindcă ştii tu foarte bine că şi eu viu **la şase dimineaţa** cînd **e nevoie, că** şi eu **lucrez noaptea şi uneori nu**

mă duc deloc acasă. Şi fiindcă vezi că nu-ţi spun, şi să fii tu al di-icu dacă o să auzi de la mine vreun cuvînt, îmi freci ridi- rhea.“ „Şi cum e, tovarăşe David, întrebă apoi cu o prefăcută curiozitate, a ieşit materialul ? Ncputîndu-se abţine, adăugă ironie : A meritat să-l citiţi de la şase ?“ ©avid se cam dezumflă şi mormăi conciliant ; „îţi arde de spirite şi mic îmi arde buza. Ştii că miinc e plenara utcmeului. Apoi schimbînd ionul dintr-o dată, apăsînd sec pe cuvinte, parcă ar fi vrut să le bată în cuie pe timpla lui Suru. A ieşit cum l-aţi conceput 1 Şi deplasind accentul şi mai aproape de acesta – cum ai orientat biroul U.T.M.-ului.“ Suru răsfoia atent materialul, căutînd completările şi sublinierile cerute. „Vi se pare chiar aşa prost ?“ – întrebă de data aceasta calm, cu tonul obişnuit, de lucru. „Prost, ripostă acesta tăios. Asta îi spuneam şi lui Udroiu, şi se uită spre ulemist, şi tovarăşului Militaru. Sigur, în general cuprinde problemele, însă e scris apolitic. Ce, noi ţinem o predică ? Ne adresăm enoriaşilor, sau activului organizaţiei revoluţionare de tineret ? N-are nerv, n-are vlagă, n-are nici o combativitate.“ Udroiu scria de zor în caietul lui gros, umplînd pagină după pagină, iar Militaru scîrţîia cu un stilou ruginit cîte o frază pe o foaie de hîrtie întreagă făcînd să se clatine masa sub mîna lui. Suru, cu maxilarele încleştate – în asemenea momente buzele îi dispăreau aproape cu totul, gura devenind o simplă tăietură lungă şi îngustă –, nu-şi dezlipea privirile de pe faţa lui David, ca şi cînd aceasta ar fi avut un magnet. Sprîn- cenele stufoase i se apropiaseră, iar ochii, nemişcaţi în orbite, începuseră să-I usture.

La început observaţiile lui David nu-i solicitară în mod deosebit atenţia, le consideră de rutină. Din experienţă

ştia că nu există şef ierarhic obligat sa dea viză unui material, care să nu considere de datoria lui să găsească noduri în papură şi să indice îmbunătăţiri. Nu-şi făcuse iluzia că David ar fi putut renunţa de data aceasta la prerogativele sale. EL manifesta o predilecţie specială pentru demontarea materialelor. Oricît ar fi fost de temeinic alcătuite, descoperea fisuri şi avea

arta de a Ie mări încetul cu încetul, pînă făcea din ele adevărate caverne. Pornind de la două, trei obiecţii – nici el nepărînd să le dea la început prea mare atenţie –, ajungea, sub impulsul unor inspiraţii de moment venite în rafale, la distrugerea totală a materialului. Schiţa apoi cu totul altă schemă, ajungînd însă în final tot la ce fusese. Discuţia pe texte constituia unul din deliciile lui. Ştiind că în asemenea momente putea să-şi afirme inteligenţa speculativă, făcea tot ce putea pentru a le transforma în adevărate spectacole, invitînd un auditoriu cit mai larg. Rareori se întîmpla să discute singur, fără martori, cu autorul unui material. Suru îşi spunea că şeful lui „nu vrea să strice orzul pe gîşte“, nu concepea să-şi aprindă flăcările elocinţei pentru un singur spectator. Dacă tot trebuia Să-şi pună creierul la contribuţie, cel puţin să obţină un profit, un spor de prestigiu. Fiind avizat, Suru considerase de la început discuţia în jurul materialului ca un nou spectacol. Adică avînd ca scop desfacerea, împrăştierea şi reînchegarea ideilor existente – introducerea trecînd în încheiere, ceva din mijloc în introducere şi aşa mai departe. Dar în atitudinea primului secretar apăruse ceva inedit. Pornise de la lectura cîtorva fraze despre lupta de clasă. Citise rar, ascultindu-se, pipăind sonoritatea cuvintelor, căutînd legătura dintre ele. „Va să zică voi afirmaţi aicea, nu e aşa – şi Suru avu impresia că deşi se uita la Udroiu, i se adresa lui –, că în etapa actuală în ţara noastră lupta de clasă se menţine. Asta ar fi, ca să spunem aşa, punerea teoretică a problemei. Desigur, în sine e corect. Deşi... – şi descoperind hiba, ochii îi sclipiră aprinzînd un mic focar în lentilele ochelarilor – pe noi ne interesează nu constatarea în sine, ci sublinierea formelor de manifestare actuale, mai subtile, mai periculoase, nu e aşa... Deci, că lupta de clasă a devenit mult mai periculoasă. Vouă vă scapă aici însuşi miezul problemei, aspectul teoretic nou al tezei, adus de plenară. Bun ! Vă referiţi apoi la necesitatea întăririi vigilenţei şi combativităţii. Desigur, a partidului, a U.T.M.-ului, eccetera... În sine. corect...“ „Tărăgănează aşa cuvintele, se gîndi Suru, nepierzln-

du-l din ochi, ca să cîştigc timp... şi îşi stoarce creierii, caută, caută c-u disperare. . nu se poate să nu găsească ceva... Sini sigur că a şi găsit." Si intr-adevăr, văzu iar focul acela aprins în lentile, inda ind bucuria descoperirii, şi auzi vocea biruitoare. „Dar asta numai dacă luăm lucrurile grosomodo, adică expediem o chestiune fundamentală în mod simplist, printr-o frază şablon. Căci problema vigilenţei are în momentul de faţă alt conţinut. S-a spus clar, şi ar fi trebuit să remarcaţi, că unii tovarăşi se incintă cu visul că la noi lupta de clasă ar fi dispărut. că duşmanul s-ar fi cuminţit. Voi în ce direcţie vreţi să îndreptaţi ţeava de puşcă a combativităţii ? Aşa, în aer, la indmplarc ? Iată pericolul tratării problemelor în sine. Aţi vrut să spuneţi, bănuiesc, împotriva duşmanului de clasă. Sigur, dar asta e... cum să spun eu... la mintea cocoşului. Stringent acum e s-o concentrăm împotriva acestor naivi, creduli, utopici, cum vreţi să le spuneţi, ce se leagănă în iluzii, şi sînt cei mai primej- dioşi, pentru că exercită o influenţă dizolvantă, demobilizează, slăbesc spiritul de luptă, stîrnesc derută, confuzie..." „Nu se mai poate opri, se gîndi Suru cu un uşor fior de nelinişte, s-a încins. parcă scoate flăcări pe gură." Dávid vorbea tot mai precipitat. parcă vorbele ar fi fost ele însele focuri de puşcă trase în inamicii neidentificaţi de ochii miopi ai celorlalţi. Luă apoi fraza despre împăciuitorism şi tot răsucind-o ajunse Ia concluzia că ea însăşi are un caracter împăciuitorist, deoarece, şi ridică un deget în aer parcă ar fi strigat „Evrika", împăciuitorismul nu este numai aliat al oportunismului, cum se scria în referat, ci oportunism de cea mai pură esenţă. Se scandaliza de pasivitatea abordării sarcinilor imediate, biciuind nervii celor prezenţi pînă la usturime. în urechile lui Suru, cuvintele ţipate de Dávid zornăiau ca nişte cioburi trîntite pe ciment... „fără preget", „demascare", „smulgerea din rădăcini", „denaturarea învăţăturii...", „golirea ei de sîmburele revoluţionar". Dávid constată apoi lipsa referirilor Ia pericolul infiltrării duşmanului în organizaţiile de masă, în

U.T.M, „Ce fel de spirit revoluţionar e ăsta ? – îl fulgeră pe Udroiu. Crezi că printre voi nu sînt cozi de topor ? Vă fereşte de rău firma de Ia intrarea în sediu ? Sau aveţi voi vreun patron sfînt ? Nu există fii de mici burghezi, tineri crescuţi în cercul de influenţă al «foştilor» ? Şi cu ce-mi garantezi tu mie că n-au intrat în organizaţie şi reacţionari deghizaţi ? Acestea sînt formele noi ale luptei de clasă ! Duşmanul încearcă să se încuibeze în organizaţiile noastre şi dacă întîlneşte gură-cască de-alde voi, le transformă din pîrghii ale revoluţiei în instrumente ale contrarevoluţiei.“

Rămase pentru o clipă cu gura deschisă, cu ochii **holbaţi,** ca un profet ce ameninţa mulţimile cu potopul dacă nu se pocăiesc. Privindu-l cum. îşi savura ţipătul de groază, Suru se înfiora, cuprins de nelinişte. David împrăştie pentru o clipă viziunea dantescă făurită cu atîta artă şi simţ al lugubrului, strigînd la tinărul pe buza căruia se adunaseră broboane mari de sudoare : „Udroiule, Udroiule, nici usturoi n-ai mîncat, nici gura nu-ţi miroase. N-aude, n-a vede ! Şi eşti prim secretar de regiune !“ **Dar** după mina lui, Suru înţelese că **nu** frecuşul **la** persoană îi fusese ţelul. ÎI luase gura pe dinainte. Regreta **că** scoborîse „nivelul“ şi împrăştiase atmosfera... îl privi scîrbit **pe** Udroiu ca şi cînd ei l-ar fi smuls, printr-o intervenţie prostească sau prin simpla lui prezenţă de tont, din lumea înaltă şi rece a profeţiilor, în a cărei lumină se scăidase pînă atunci, şi pe care nu avea intenţia s-o părăsească. Intr-adevăr, reveni spectaculos. Descoperi că în raport nici măcar nu Se pomenea cuvîntul revizionism. „Voi nu vedeţi cît de virulentă este recrudescenţa acestui curent în mişcarea muncitorească ? Nu vedeţi ce se întîmplă în Iugoslavia, nu trageţi învăţăminte din poziţia partidului nostru ? Sau v-au intrat şi vouă **în cap găr**găunii despre cultul personalităţii lui Stalin ? Sub masca luptei împotriva stalinismului se ascund toţi duşmanii socialismului, toţi anticomuniştii notorii. Critica lui Stalin **a devenit arma** principală a revizionismului contemporan. Lucrul acesta trebuie spus clar utemiştilor. Cine se atinge de teoria revoluţionară

trebuie zdrobit. Numai astfel putem asigura unitatea, dis-**ciplina, claritatea ţelului. în clipa de faţă împăciuitorismul faţă**

de revizionism e duşmanul nostru principal. Şi acest duşman e în voi. în vm. Udroiulc... 1“ „A luat-o razna, se gîndi Suru, a pierdut măsuia, bate câmpii, ar trebui răcorit, adus cu picioarele pe pămint.“ însă tocmai cînd se pregătea să intervină, cu tact şi temperanţă, cum mai făcuse şi altă dată, ori de cîte ori David sărea peste cal, reuşind să-l cheme la realitate, ceva îi opri vorbele în gît. Avu deodată conştiinţa că se afla pe un teren minat şi că orice pas greşit... Aici nu era vorba să-l scoată pe Udroiu din ghearele lui David, ca pe un pui înhăţat de uliu. Nu Udroiu era obiectul excesului de intransigenţă al lui David. Primul secretar făcuse o criză de superprincipialitate nu gratuit, în gol. Se învîrtise în perimetrul orientărilor oficiale, la zi, şi nu făcuse decît să le hipertrofieze, să le împingă —• dînd frîu liber fanteziei –, pînă la paroxism. Cum să alegi griul de neghină, cum să masori unde se termină tezele plenarei şi de unde începe fantasmagoria lui David ? În fond tezele sînt de aşa natură incit... Şi pentru o fracţiune de secundă Suru avu revelaţia hăurilor în care te puteau îmbrînci. Clar, David debitase enormităţi. Dar erau acestea în contradicţie cu „linia“, sau nu făcuse decît să-i amplifice substanţa ? Trebui să recunoască, nu avea de unde să-l apuce pe David. Stătea pe un teren solid, Era blindat. Suru trebui sâ se recunoască deocamdată învins. Infrîngerea lui era tăcerea. David îl privea insistent aşteptînd o reacţie, ghicind parcă lupta ce se da în conştiinţa lui. Nu-l slăbi pînă ce acesta nu înclină capul, moţăind de cîteva ori abia perceptibil, în semn de aprobare. Deci, capitulase.

Cînd ridică ochii, citi sentinţa pe buzele subţiri ale lui David, în zîmbetul lui perfid. Victoria conţinea şi o oarecare simpatie pentru cel cucerit. Deci, în mare măsură spectacolul îi fusese dedicat lui, nu bietului Udroiu. David îl testase. Fireşte, nu asta-i determinase criza ideologică, ideea îi venise probabil pe parcurs ; ceva îi şoptise că poate exploata situaţia, în- tinzînd coarda cit mai mult cu putinţă,

pentru a verifica limitele de accepţiune ale Iui Suru. Suru rezistase „eroic“, adică îngurgitase totul, renunţînd la rolul de arbitru, la funcţia pon

deratoare. „De ce i-o fi trebuit lui David să ştie asta ? – se întreba Suru. Probabil pentru a fi sigur pînă unde poate să **meargă** cu mine în acţiunile viitoare.., în ceea ce este de făcut.“

Secretara intră timidă, păşind în vîrful picioarelor, şi-i şopti ceva la ureche primului secretar. El se ridică în picioare arătînd că discuţia luase sfîrşit. „Va apucaţi serios de treabă – şi îşi întinse braţele zvîcnindu-le de cîteva ori spre spate, icnind uşor, cum se face pentru dezmorţire, după o şedere prea lungă pe scaun. Pînă diseară să fie gata. Dar... aşa cum trebuie, nu rasoleală.“ Suru se întrebă de cc David li se adresa numai lui Udroiu şi secretarului cu propaganda, dar, tind acesta ii făcu un semn discret să rămînâ pe loc, înţelese că nu era pus „la şaibă“. Şeful îi rezervase, dincolo de intenţiile subterane pe care crezuse că le-a sesizat, un rol mai important, acela de asistent ideologic, de sfetnic apropiat, nu în sensul de a-i da consultaţii, ci de a-l seconda ca martor şi susţinător tăcut. Intr-a- devăr, după ce ieşiră cei **doi,** David **se** aşează din nou, şi cu un ton prietenesc, aproape intim, îi împărtăşi lui Suru nemulţumirea, de data aceasta însă constatativ, potolit, aproape plîngîndu-i-se ea la un frate, pentru nivelul scăzut al activului – nu numai de la U.T.M., „ci şi, uite, de la noi, de la pro**pagandă“.** După cum se vedea, pe Suru îl excludea din categoria respectivă, socotindu-l demn de a fi confidentul **său.** „Familiaritatea asta pe un naiv l-ar fi făcut să schiaune de bucurie, îşi zise Suru, menţinîndu-se rezervat, **dar** probabil e un **fel** de recompensă pentru complicitatea mea tacită la excesele de adineaurea, şi poate şi un aconto pentru angajarea viitoare.“ David sună şi-i spuse secretarei **că-l poate** introduce **pe tova**răşul Pepici. Auzind despre cine e vorba, **Suru dădu să se** ridice, cunoştea natura convorbirilor *ce se* puteau purta între cei doi şi ştia că nu mai avea ce căuta. David îi **puse** însă **mina** cu blîndeţe pe umăr, şi îi spuse să rămînă.

Tovarăşul Pepici salută scurt. După ce fu **invitat** să **se**

aşeze, luînd act de prezenţa lui Suru, adoptă o atitudine ostentativă de aşteptare. Tuşi de cîteva ori în gol, semnificativ, aruneînd

priviri ¡ungi ţi oarbe în puncte numai de el văzute. Evident, prin aceste nu< i manevre arăta că nu considera încă întrunite condilble pentru a vorbi, manifestind totuşi răbdare în aştep**tarea restabilii** ii ordinii necesare. Cînd David îl întrebă dacă se jenează de Suru, încredinţîndu-l apoi, cu un surîs înţelegător. dar în **ai** laşi timp poruncitor, că poate să vorbească **fără** reticenţe – i ra doar secretarul organizatoric al regiunii, iar în împrejurările date cunoaşterea anumitor stări de spirit nu putea decit să slujească bunei orientări a acţiunii –, chipul oacheş, descarnat, al noului venit, rămase cîteva clipe imobil, iar ochii mici, apoşi, stinşi parcă de boală, se lipiră insistent interogativ de obrazul lui David. Acesta, cu intuiţia lui ascuţită, destins mai mult decît ar fi fost nevoie, se întoarse spre Suru şi tutuindu-l – „tu cunoşti, Surule, trecutul tovarăşului Pepici ?“ (se mai întimplase ca primul secretar să-i spună lui Manole pe nume, dai’ întotdeauna în momente special alese, demersul ne- avînd nimic umilitor, dimpotrivă, căpătînd un sens de cordialitate cvasiegalitară –, crea tocmai pauza psihologică pentru **acomodare,** punind în centrul atenţiei, admirativ, persoana lui **Pepici.** Suru cunoştea cîte ceva din trecutul şefului direcţiei **regionale** a securităţii, că lucrase în ilegalitate, că fusese închis, lucru **pe** care îl declară, făcînd jocul lui David. Ei, asta ştia toată lumea, dar David oferi elemente inedite. „Tovarăşul **Pepici – şi arătă cu** mina **parcă** ar fi făcut **o** demonstraţie anatomică, **spre** faţa neobişnuit **de** slabă, gîtul subţire, umerii în- guşti, aplecaţi şi pieptul coşcovit al celui în cauză –, tovarăşul Pepici **a** fost supus celor **mai** crunte torturi de către călăii sigu**ranţei** burghezo-moşiereşti.“ Tovarăşul Pepici făcea parte dintre oamenii care avuseseră cel mai mult de a face cu torţionarii vechiului **regim.** Ţinuse piept agenţilor, anchetatorilor, gardienilor. Pepici, flatat, începu **să** zîmbească lăsînd să se vadă o placă dentară prost turnată, apoi rîse de-a binelea cu un hîrîit bătrînesc, deşi omul nu era bătrîn în adevărata accepţiune a cuvîntului,

poate doar tăbăcit, uzat, pentru a termina printr-o **tuse iabagică rebelă ce-i** aduce lacrimi **în** ochi şi o respiraţie **obo-**

silă, împuţinată. Aceasta nu-l împiedică să-şi continue rîsul, **şi** cu atît mai puţin să dea curs invitaţiei indirecte, abil făcută de David, de a intra pentru o clipă în lumea amintirilor. între timp secretara pusese pe masă ceştile de cafea, dispărînd la fel de neobservată cum venise.

„Au avut lucrători daţi în paştele mă-sii, ăsta e adevărul, admise Pepici, întinzînd mîna ocrotitor spre ceaşca de cafea, ca şi cînd ar fi trebuit să o apere de vreo primejdie. Aveau *o* metodă simplă, eu le-am prins-o imediat: să-ţi bage frica în oase. Dacă reuşea, erai al lor. Şi nu neapărat ca să scoată ceva de Ia tine, că de la mulţi n-avea ce. Da, aşa, **să** te înmoaie, să tremuri cînd îi vezi. Şi să nu mai îndrăzneşti altădată. Dă-i în paştele mă-sii, că i-am păscut destul... Şi ce era la ei... nu-şi făcea nici o problemă. Te umplea de sînge şi rîdea. Numai cînd vrea el răcnea. Da atunci se prefăcea. Să prefăcea ai dracu tot timpul. Aveau metodă, tu-le **mama** lor **dă bandiţi."** „Ei, alte vremi, tovarăşe Pepici" – se hotărî să întrerupă David efuziunea vorbitorului, socotind probabil că preludiul se prelungise prea mult. „E adevărat, mai adăugă însă acesta, ridi- cîndu-şi servieta rezemată de piciorul scaunului şi desfăcln- du-i încuietoarea cu o cheiţă, e adevărat, acum s-a întors roata. Ne-a venit şi nouă rîndu să cîntăm cu drîndu", şi vise gîjîit, cu mai multă grijă însă, pentru a nu-şi stîrni tuşea. David nu-i mai răspunse, întinzînd leneş mîna pentru a primi dosarul ales de Popiei dintre altele înghesuite în servieta burduşită. Suru se simţea de prisos, schimbul de cuvinte i se păruse formal, nu îl simpatiza **pe** Pepici, **îl** găsea închis şi **bă**nuitor, îl iritase şi reţinerea din prima **clipă,** în plus nu ştia la ce avea să asiste, îi repugna să fie făcut părtaş **Ia** cine ştie... Pină la urmă, Pepici reuşi să scoată dosarul căutat şi să i-l întindă lui David, **dar** nu-i dădu drumul din **mînâ** complet, agăţîndu-se de el ca **de** un **zălog** ce-i **dădea garanţia că o să** fie lăsat să termine de spus ce începuse. „Astea sînt copiile. Originalele le-am trimis la minister. Cu ce e **aicea** îi **am** La **mină, pot** să-i arestez şi azi, 'tu-le **mama lor de**

bandiţi. Acuma dutn-

neavoastră mai **vede(i-!e aşa** ca teorie, că sint **cu** schepsis, da **politie c** clar." **Dávid** reuşi **să-i** smulgă **dosaru!,** însă Pepid **nu se da bătut, ii dădea** mereu cu gura. Ceea ce i se păru lui Suru cú întrezăreşti. în atitudinea acestuia era nu numai lipsa complexului de subordonat, specific celui ce raportează îndeplinirea sarcinii, ci un anumit simţ de proprietate asupra dosarului Si, implicit, aerul că îi face primului secretar un serviciu, un halii-, oferind u-i-1. ,.Astea sínt lucrurile mele, părea că spun gesturile lui. aici e munca mea, rodul vigilenţei şi dibăciei mele, al veghii, la orice mişcare şi orice gînd al duşmanului. Iţi dau dosarul, **cu toate că** nu prea ţi l-aş da... **Mă** rog, uită-te şi tu în el, sper că o să înţelegi cum trebuie lucrurile, n-o să vii cu mofturi." Suru, ignorat de Pepici, ştia că numai vicleşugul lui Dávid ii imprăştiase opoziţia iniţială, abia ascunsă, de a vorbi în faţa lui. Nici Dávid nu se arăta chiar la largul lui, renunţase la tonul persiflant şi, cu dosarul în mînă, aştepta ca Pepici să-şi termine peroraţia. Şeful securităţii ţinea neapărat ca înainte de începerea lecturii să explice conţinutul, ca şi metoda de adunare a materialului. „Pe Rizea **a** fost uşor sâ-l prind în laţ, dă-l în paştele mă-şi. Mare avocat, mare peneţist, ştiam ce e în burta lui, **degeaba** făcea **pe** democratu. Pă mine nu mă duce ! Ăstuia **i-am băgat** o muiere în **pat** 1 Şi pe ăsta de la tribunal l-am prins uşor. De mult îl **bănuiam.** Prea trăncănea vrute şi nevrute. Insă de mirosit, l-am mirosit atunci, la plecarea trupelor sovietice. Ei, frăţioare zic, te găbjesc eu. Am găsit unu care a fost cu el pe front. **Ala,** ni, ni, ni, na, na, na... s-au împrietenit din nou. Şi pac ! Acum îl **am** aici... Mai greu a fost cu Nămete, ăsta **dă** predă fiiosofia la institut. Dracu îl băga în seamă pe schiopîrlanu ăsta ? Trăieşte ca o fată mare. Da am primit o sesizare acu vreo lună, **la să vedem, bă,** zic, **ce** e şi cu ăsta, ce hram poartă, că nu ştii **de** unde **sare** iepurele. Asta s-a lăsat greu **al** dracu... prevăzător. P-ăsta cu nişte studenţi l-am prins. Maestre în sus, maestre în jos... hai cu noi să bem o bere,

dâ-i, dă-i, dă-i... dă-i, dă-i, dă-i... **la pileală am** pus gheara **pă** el. L-au îmbătat ăştia într-o seară şi şi-a dat arama pe faţă. Bandit. Am acolo **toată** teoria lui. Ăsta e dirijat de-afară."

David deschisese dosarul şi începuse să-l răsfoiască, prefă- cîndu-se în acelaşi timp atent la explicaţiile lui Pepici. „Uite, am găsit-o pe-a lui Rizea, luă el conducerea în surda competiţie cu şeful securităţii. Ia să vedem noi ce spune el aici... Va să zică...ă, ă, ă,... ă, ă, ă, introduceri, redarea împrejurărilor şi aşa mai departe, da, aici : aşa-zisul regim democrat-popular este nelegitim, el nefiind nici instaurat, nici acceptat de **popor,** ci adus în furgoanele armatei roşii, sprijinindu-se nu pe voinţa democratică a maselor, ci pe baionetele ruseşti. Aşa... că guvernul român este agentul unei puteri străine... că poporul trebuie chemat să-l răstoarne şi să-şi ia soarta în propriile miini. Eee, va să zică d-ăsta-mi eşti, domnu Rizea ! Membru în Adusul regional, membru în Consiliul naţional al păcii. E bine, dar nu e **de** ajuns, tovarăşe Pepici 1 Trebuie să vedem cercul Iui apropiat, cu cine-şi pune la cale planurile, cu cine ne foarfecă." Pepici arm o tresărire şi în mod reflex scoase creionul şi notă ceva în carnet. De bună seamă, se gîndi Suru, omul se simţise puţin descoperit şi acţionase în el instinctul de disciplină al executantului. „în nici un caz nu trebuie arestat pînă nu ne cade în plasă tot cercul. **E** clar, tovarăşe Pepici ?" **David puse** întrebarea cu un ton sec, autoritar, ce nu admitea replică, şi Pepici luă din nou automat creionul şi notă în carnet. Primul secretar răsfoi mai departe şi, în ordinea enumerării făcute de Pepici, ajunse la foile de hârtie privitoare la preşedintele tribunalului. Citi un timp în tăcere, apoi îşi scoase ochelarii, suflă de cîteva ori în ei pînă-i aburi, îi şterse cu batista, privi lentilele în lumină ridicîndu-le deasupra capului, îi puse la **Ioc şi** declară că prezentarea e încîlcită. Se înşuruba mai bine în scaun, îşi înfipse coatele temeinic pe geamul de pe birou şi spuse : „Va să zică, odată scrie aşa : cutare... cutare... cutare, mă rog, au declarat... da, aici... răsturnarea feudalismului şi

instaurarea puterii burgheze în Turcia s-au realizat de sus, de către Ataturk. Această formă s-a deosebit radical atît de revoluţia franceză din

1789 cit şi de revoluţiile **burgheze** din **celelalte ţări europene. Apoi** se opri >i-l privi nemulţumit pe Pepici. Ce amestec **are** Turcia ai«, nu vezi **că** ăsta bate câmpii ?“ Dar Pepici rămase impasibil. ba chiar ii înflori un **vag zîmbet pe** buze şi făcu un **gest** tnsemnînd ..citiţi, citiţi dumneavoastră **mai departe** şi o **să** vedeţi“. David se mai uită un timp în tăcere în hîrtii şi reluă : Revoluţia socialistă din octombrie nu **poate** fi **considerată un** model universal valabil. în fond, **ea a** fost mai mult o revoluţie ţărănească, revoluţia soldaţilor sătui de război. Soldaţii, fiind ţărani şi întoreîndu-se de pe front, s-au ridicat pentru pămînt şi împotriva **ţarului** şi împotriva guvernului burghez, pentru **că nu le dădeau siguranţa reformei agrare... Apoi David se opri** iar şi iar îl apostrofă **pe** Pepici :

„Tovarăşe, **ce mă** zăpăcesc **ăştia la cap** cu reforma agrară ? **Sigur,** concepţia lui **e** greşită, **dar** ce legătură are asta cu...“. **Pepici** din nou îl temperă, ridicînd palma ca un tampon şi invi- tindu-l să continue. Primul secretar citi mai departe : Doar aşa **poate** fi **înţeleasă** istoria, nu **pe bază** de lozinci... Lui David îi scăpă un „aha” înfundat şi deveni mai atent. Noi am venit cu **armata** sovietică şi ştim foarte bine cum s-au petrecut lucrurile. **Se putea** schimba regimul dacă nu cădeau nemţii, dacă nu veneam noi ? Deci **acesta a** fost factorul extern favorizant. „E spanac, **ricana** iar David, decepţionat. Şi ce vezi dumneata aici subversiv ? Noi **nu** spunem **că** armata sovietică ne-a eliberat, **că** victoria ei a fost hotărâtoare ?“ „Citiţi, tovarăşe prim secretar, citiţi pînă la capăt. O să vedeţi cum pune el problema, **astea** sînt **numai aşa... praf** în ochii proştilor“. Şi iar începu **David : „Ce** este în fond revoluţia ? După teoria marxistă, este schimbarea naturii proprietăţii. A avut la noi loc schimbarea naturii proprietăţii ? **Sigur că a** avut. **Deci** din punct de vedere

marxist se poate spune că am avut revoluţie. Da, dar ea **a** fost făcută de sus. Intîi s-a constituit noul nucleu al puterii politice, în împrejurările arătate, şi apoi s-a promulgat schimbarea proprietăţii. **Deci** revoluţia **a** fost un act al noii puteri. **În al doilea rînd, se poate spune că a .fost revoluţie proletara ?**

Doar în măsura în care la guvernare au participat şi exponenţi ai clasei muncitoare. Deci istoria demonstrează, aşa cum a mai demonstrat şi altă dată, că revoluţia se poate face şi de sus*. David mai citi că la întrebările repetate puse subiectului daca totuşi nu cunoaşte că în ţara noastră clasa muncitoare a dat puternice bătălii revoluţionare pentru cucerirea puterii, acosta a declarat că, desigur, au fost şi asemenea manifestări, citind însă numai răsturnarea cu forţa a unor prefecţi şi primari, şi adăugind că aceasta nu a putut da revoluţiei caracterul clasic al luptei de masă... „Ei, ce ziceţi, tovarăşe prim secretar, acuma e clară poziţia individului, 'tu-i mama lui de bandit ? Şi il ţinem preşedinte de tribunal. Păi dacă n-am fi noi vigilenţi, ce s-ar intimpla ?“ Cînd David vru să ştie în ce context mai general făcuse omul aceste afirmaţii, Pepici ii replica nervos : „Ce context. tovarăşe prim secretar ? Aici nu c chestie de context. Aicea am fraze precise. Asta trebuie anchetat şi pus să recunoască şi laptele supt de la mă-sa. De unde ştim noi că n-a fost spion strecurat de imperialişti în divizia «Tudor Vladimirescu- ? U fac eu să mărturisească, n-aveţi grijă”. David îi ceru ca în cazul respectiv să păstreze legătura cu ministerul, dealtfel el însuşi va lua contact cu cine trebuie, şi totodată, dacă direcţia regională mai intră în posesia unor date noi, sâ-l ţină la curent. Trecu apoi la ccl din urmă „suspect“, epitet pe care Pepici îl corectă imediat, menţionînd că era vorba de un personaj perfid şi periculos, probabil căpetenia unui nucleu contrarevoluţionar organizat în frontul ideologic, cu atît mai primejdios cu cit influenţează tineretul studios. 11 dibuise cu mare greutate, nu vru să divulge cum, sînt lucruri care în meseria lor nu pot fi des- conspirate nici chiar aicea – şi spunînd aceasta rîse sfătos cu o vizibilă undă de orgoliu, în timp ce ochii şterşi, obosiţi, alunecau viclean.

Suru se trase puţin în scaun ca şi cînd ar fi avut intenţia să se îndepărteze, să iasă din cerc, stăpînit de un sentiment nedesluşit de complicitate şi vinovăţie la ceva labil, cu

multe, foarte multe feţe. Lucrase şi el în securitate, dar tovarăşii lui

ei'au altfel de oameni, în stare să-şi rişte viaţa pentru un ţel precis şi raţional. Şi duşmanii lor se mai deghizau, deşi era simplu sfi-i reperezi, pentru că obrazul adevărat îi trăda de la o poştă, greu era $a-i descoperi asupra faptului şi să obţii probe concludente. Acum însă lucrurile se schimbaseră, se scoteau Ia iveală un fel de umbre, ba se topeau, ba se închegau. Pepici smulgea măşti de pe feţe, dar, încăpăţînate, acestea rezistau, sau se desprindeau odată cu pielea, nelăsîndu-te să vezi trăsăturile tipice aie duşmanului. Spre deosebire de vechii săi camarazi, Pepici urmărea ţinte nevăzute, cu o judecată întortocheată, folosind mijloace de investigaţie oculte, colo băgînd un om în pat, dincolo introducînd pe cineva în sufletul altuia, mai încolo determi- nînd nişte tineri ce-şi adulau maestrul să-l împingă sub masă şi să-l pună să declame ceva anume. Ciudat om acest Pepici cu aparenţa lui de fragilitate bâtrînicioasă, de uzură fizică demnă de compătimit şi în acelaşi timp cu înjurăturile lui fără drept de apel, cu privirea îngheţată a ochilor stinşi, cu costumul de mohair gri, tăiat corect, răsucit pe pieptul scobit, pe trupul ne-verosimil de imaterial!...

11 smulse din ginduri *vocea lui David care îl întrebă pe Pepici ,,de ce e aşa fragmentat materialul despre... ăsta, cum mama dracului îl cheamă.,.“. Nu-I satisfacă explicaţia că individul se dovedise prudent faţă de băieţi, şi că nici ei nu erau prea căpoşi, şi că în general nu exista o declaraţie completă „cum scrie la carte“, ci numai fragmente de idei culese ici-colo şi reconstituite. Pe David lipsa de sistematizare îl irita întotdeauna, cu atît mai mult acum cînd avea de-a face cu un caz interesant, slab tratat. Reciti de cîteva ori foile din faţa lui, vru la un moment dat să sublinieze cîteva rînduri cu creionul roşu, dar un gest categoric al lui Pepici îl reţinu, apoi, adresîn- du-i-se lui Suru, încercă un efort de punere în ordine şi sintetizare a fragmentelor de idei inserate în raportul tinerilor in-formatori. „Esenţa ar fi cam următoarea, după cîte îmi dau eu seama, rotunjind niţel lucrurile, ca să zic aşa. Deci el

zice : Marx a definit proletariatul ca o forţă a răsturnării. Care e

cauza acestui rol istoric ? Condiţia de clasă exploatată şi speranţa de a dobîndi ceea ce-i lipseşte, adică libertatea, puterea etc. Aşa... şi se uită iar în hîrtii punînd degetul într-un anumit loc. După aia zice : Dar odată săvîrşjtă răsturnarea, ce se întâmplă cu proletariatul ? Ce privilegii arc el în calitate de clasă victorioasă, conducătoare ? Pentru că dacă nu dobîndeşte privilegii ce să apere ? Burghezia se solidarizează, chiar fără să se organizeze, pentru că are o cauză comună – apărarea proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie. Proletariatul să se solidarizeze în apărarea condiţiei de proletariat ? Păi – zice el aici, sau zic ăştia, dracu ştie –, această condiţie o avea şi înainte de revoluţie şi ar avea-o în orice caz. David se întrerupse şi răsfoi iar hîrtiile. El pretinde că teza potrivit căreia proletariatul nu luptă pentru privilegii proprii, ci doar pentru dreptate în general, e greşită. Zice cS de aia nu se simte nici după revoluţie ca deţinător al puterii. Şi că asta s-a putut constata în timpul evenimentelor din Ungaria, cînd proletariatul nu numai că nu şi-a apărat noua condiţie, dar s-a ridicat împotriva ei. Idiotul ăsta... cum mama dracului îl cheamă, nu ştie că după revoluţie avem de-a face cu o clasă nouă ? îi trage mereu cu proletariatul, or ăsta nu mai e proletariat, e clasă muncitoare, adevărata proprietară a mijloacelor de producţie. A, nu, stai niţel, că mai e ceva... Recunoaşte că revoluţia o eliberează de exploatarea burgheză. Dar zice că asta nu e decît începutul. Că trebuie create condiţii ca muncitorii să exercite în fapt puterea în stat, să nu rămînă o clasă executantă, mută. Auzi al dracului... mută. Să nu se pună, zice el, doi, trei inşi colo, doi, trei dincolo, şi cu asta să spunem că, gata, proletariatul conduce. Nu, zice, dacă e clasă conducătoare, ea să administreze proprietatea socialistă atît în întreprinderi, cît şi la scara societăţii, ea să decidă şi în lucrurile mari şi în lucrurile mici. Dar el nu vede, boul, că la noi chiar aşa şi este ? Asta ori e idiot, ori e complet ignorant.“ „E bandit, tovarăşe, îl întrerupse Popiei, de data aceasta cam supărat,

ca un dascăl după ce şi-a pierdut răbdarea cu un elev greu de cap. Dumneavoastră nu

vedeţi und<? **bate** el ? Proletariat... **asta e** vorbă de clacă. **La** ce se gindeşte el ? La Ungaria, la aţîţarea muncitorilor ! **Asta e** clement contrarevoluţionar, agitator reacţionar. în Ungaria nu a Început lot **aţa ?** Cu cercuri, cu intelectuali, cu studcnţi, cu draci, cu lao. **Noi** trebuie **să** zdrobim în **faşă** orice Încercare..."

Suru băga **de** seamă că asupra lui David cuvintele „să zdrobim" avuseseră un efect miraculos. Chipul Iui se întunecă dintr-o dată şi tot trupul mic, gingaş, se încordă ca o vargă de oţel. Plesni **cu ambele** mîini cristalul **de pe** birou **şi** ca împins **de un** resort **se** ridică **şi** porni vijelios prin cameră. „Parcă ar fi Napoleon, îi trecu prin gînd lui Suru, şi de~abia îşi reprimă **un** zimbel." **„Au** venit bine, au venit bine materialele astea acum. E cert că vigilenţa activului, în general, a comuniştilor, **a** slăbit. Va trebui sâ **transformăm** dezbaterile într-o şcoală revoluţionară, intr-o şcoală ^Intransigenţei. Va trebui să dăm lecţiile cele mai usturătoare." Rămase nemişcat în mijlocul biroului, ridică **ochii în tavan** şi **după** cîteva momente de tăcere, se apropie de masă cu paşi iuţi, cu o lumină ciudată, de revelaţie, pe obrazul rotofei, fin. „A, acuma mi-e clar unde bate anima**lul** 1 **Administraţia întreprinderii... păi asta e** teoria autocondu- cerii... adică **lichidarea** proprietăţii de stat şi înlocuirea ei, cu **ee ?...** cu **un fel de corporatism.** Ho-ho, iată coarnele revizionismului ! Păi cum e posibil, tovarăşe Suru, ca membrii de partid **de la** institut, şi **chiar** şi utemiştii, să nu ne sesizeze, sâ nu ia ei – şi **apăsă pe aceşti** ei împungînd cu arătătorul în jos – atitudine ? Acolo trebuie să avem o răfuială... şi cu corpul profeso**ral** şi cu **studenţii. Cind e programată** dezbaterea **la** ei ?" Suru îi **spuse ziua, dar se pomeni că-l** întreabă pe **Pepici** ce probe **există despre** activitatea reacţionară a lui Nămete, în **afară** de cele cîteva afirmaţii făcute la beţie, după cum reţinuse el, şi **relatate de** nişte tineri. Pepici nu păru surprins de întrebare, îl **privi** blînd **pe** Suru şi-i **răspunse** moale, parcă l-ar fi **povăţuit :** „Eee, **frăţioare, apoi se**

corectă, **dar** tot **aşa** domol şi duios... to**varăşe, o să** avem şi **probe, nu** te îngrijora mata de **asta.** Prin**cipalul e că l-am dibuit, p-ormă** restul vine **de la** sine. Noi **de** ce sîntenn puşi acolo, să mîncăm banii poporului de pomană ?“ – şi rîse larg, destins, cu foarte multe subînţelesuri. Suru îşi aminti că **mai** văzuse ceva asemănător într-un film, **la un personaj tot** aşa şters, un fel de eminenţă cenuşie conducînd din umbră **o** acţiune foarte complicată şi ştiind dinainte cum va reacţiona fiecare, tot ce se va întîmpla.

După ce Da vid îl conduse pe şeful securităţii pînă la uşă, **făcu stingă** împrejur milităreşte şi, crăcănîndu-se pe picioarele lui zvelte, de băieţandru, deschise larg braţele şi-l întrebă vesel pe Suru : „Ce zici **de** Pepici, e o forţă, nu ?“. Văzînd că Suru tace, continuă : „Tovaaarăşee... ăsta ţi-i scoate şi din **gaură de** şarpe... şi ascultă-mă **pe** mine, lui nu-i **rezistă** nici **dracu. Âsta-şi** cunoaşte meseria... nu face diletantism în treburi de securitate de stat“. „Dar ce pregătire are ? Unde a învăţat-o ?“, îi **scăpă** lui Suru. „Să-ţi spun un secret, şopti David **ca** şi cînd într-ade- văr ceea ce avea de gînd să-i spună lui Suru **nu** trebuia să **mai** ştie nimeni. A învăţat-o de la duşman. De La oamenii siguranţei burgheze. Acum îi bate cu propriile lor **arme.“** Şi rise îndelung, înveselit, tinereşte, cu toată **gura** lui roz-pal, **de fată** mare, **dez-** velindu-şî dinţii mici, înconjuraţi de un nimb **negru de** fum, ca în negativul unei radiografii.

Şedea ghemuită într-un fotoliu adînc, **cu** picioarele **adunate** sub ea, îmbrăcată transparent, iar el, lungit **pe pat** în întuneri**cul** sfîşiat din toate părţile de sclipirile **cărnii** ei, o privea aştep- tînd, nemaisperînd. Apoi s-a cufundat în deziluzie, **ca în** moarte, şi **şi-a** tras peste cap o plapumă, sau o **lespede de mormînt,** nu era prea clar, înstrăinîndu-se, **depărtindu-se. Deodată,** un colţ al acestei învelitoare s-a desfăcut, şi **lingă** el s-a **strecurat** încet, **aproape** aerian, trupul ei; îl **vedea** răsfrânt în adîncul **său, alb,** curat, neted. **A scos** un **uşor** ţipăt,

plimbîndu-şi mîinile smulse din pietrificare **pe** pielea **mătăsoasă.** îl **cotropeau simultan valuri** fierbinţi de recunoştinţă şi **de** satisfacţie virilă, **sentimentul** victoriei, **ceea** ce **însemna că** nutrise **mult timp această speranţă**

şi luptase din toate puterile pentru a cuceri această... această... Şi tocmai acum, cind nu mai sperase nimic, venise singură, supusă. Dar pe măsură ce mîinile citeau trupul ei ca degetele orbilor, ***o*** nouă spaimă i se furişă în suflet. Căci trupul ii aparţinea, dar nici o fibră nu tresărea în el. Moliciunea cărnii ascundea o mare nepăsare, o oboseală de neînvins, îngrozindu-I, umi- Iindu-1. Vroia să spună că e sătulă de tot, chiar şi de propria-i frumuseţe ? în el se născu iarăşi voinţa de a birui, de a cuceri nu numai forma, ci şi viaţa. Trupul lasciv, de culoarea fildeşului uşor întunecat de prea multă şedere între făclii, începu să se înfioare, imperceptibil la început, apoi impetuos, din adincuri. Înviase pentru el, dăruindu-i, una cîte una, toate tainele. I-a mărturisit cu o sinceritate atît de firească, încît nu numai că nu putea să-l supere, dar îl umplea de fericire, cum fusese ucisă. Cum, obosită, sărăcită, jefuită de un egoism acerb, murise... „Ei beau strălucirea mea, iar eu trăiam doar din satisfacţia vană de a exista, de a mă şti frumoasă. Nu opream nimic pentru mine. Ei nu iubeau frumuseţea, ci ceea ce reflecta ea asupra lor, deco- rind şi înnobilînd fiinţele fade, sterpe. Hoţia vicleană, furtul mascat, îndelung repetat, m-au pustiit. Numai tu mi-ai dăruit acum, fără să ceri. Strălucirea nu se va mai aprinde niciodată cum a fost, dar nu o regret pentru că pîrjolea ca un foc, iar cu nu vreau să-ţi ard aripile şi sufletul, ci să ţi le ocrotesc.“ O înveşmîntă, pornind cu ea printre oameni, arătîndu-le-o tuturor.

Cînd s-a trezit, în această stare de euforie, abia se crăpa de ziuă. A închis repede ochii la loc, strîngîndu-i cu îndărătnicie, pentru ca nici un strop din vis să nu scape, să nu se piardă, dorind să-l închidă pentru totdeauna, viu, în

adîncul fiinţei lui. O fericire născută din chin şi durere...

Lumina zilei se strecura ca o sabie printre obloanele de lemn. Suru se dezmetici de-a binelea, iar visul se topi, reintră speriat în ascunzişurile de unde ieşise, lăsînd doar o dîră, şi ee destrămată repede, de regret pentru pierderea irecuperabilă. Revenea de pe un tărîm înşelător în viaţa cunoscută, orînduită exact, cu limitele ei distincte, unde nu există pericolul întîl- **nirilor imposibile, al beatitudinii ireale. Hotărît, Suru prefera acestor vise în care nu mai eşti tu, nu te poţi controla şi nu poţi fi răspunzător de nimic, certitudinea lipsită de surprize. Nu putea suporta slăbiciunea fiinţei lăsată în voia himerelor. Dacă le-ar putea frînge gîtul! Dar sînt viclene, se ascund în însuşi creierul tău şi cînd starea de veghe încetează, ies şi dănţuie pe acest creier, improvizînd jocuri drăceşti în centrul cărora eşti tu, un fel de măscărici pus să îndeplinească roluri pe cît de emfatice pe atît de ridicole. în realitate Suru nu se putea plînge că e prea des pradă acestor tărîmuri mişcătoare. Dormea profund, din păcate prea puţin, şi în general îi erau străine alunecările din real. I se păru însă absurdă revolta împotriva viselor. în fond nu avea de cine să ascundă acel ceva... Recunoscu faptul că femeia din vis fusese Delia. Visase că se iubea cu Delia. Ceva eteric, fără nici o urmare, fără nici o consistenţă. Deşi în această ultimă privinţă se putea discuta. în stare de trezie, perfect lucid, găsea că, prin lubricitatea lui visul fusese nu indecent, ci... lugubru. Oricum, o femeie moartă... Carnea strălucitoare şi dulce – dealtfel el nici n-o cunoscuse în adevăratul sens al cuvîntului – nu mai exista. „încet cadavrele se descompun“, îi răsări în minte un vers auzit de la nu mai ştia cine, şi ceva înăuntrul lui se scutură de oroare.**

Atunci, anul trecut, la mare, fusese altceva... Deşi realmente se speriase. Ce dracu îi venise ? Stătea pe

malul mării singur, seara. Abia răsărise luna... şi deodată ceva i-a luat minţile. A avut halucinaţii, desigur. Părul ei despletit, lung, acoperindu-i umerii, profilul rumenit de lumina lunii... Şi apoi ochii... mari, largi, chemîndu-l, mîngîindu-l, atrăgîndu-l încet **spre adîncuri, spre apa nemărginită. Delia, nu încăpea nici o îndoială, în pustietatea mării, reprezenta însăşi singurătatea. Ar fi vrut s-o urmeze şi nu ştia cum şi unde, întindea doar braţele devenite uşoare, gura fiindu-i pecetluită. Totul durase puţin, o iluzie instantanee,** ca **atunci** cînd **descoperi într-un** nor **trecător imagini trăite cîndva şi uitate. îl vrăjiseră apele, noaptea, luna, lumina ei, tăcerea. Nu mai fusese niciodată la mare şi primul contact se transformase într-o aventură, parcă lua parte La** o şedinţă **de** spiritism. Peisajul **total** insolit, şi în special lumina tristă, **de mocmînt, ce învăluia** lumea, justificau în **parte secundele de delir.**

Cine **putea** descifra legătura **dintre** imaginea vie a Deltei – e adevărat, mai mult sugerată – şi acel tărîm al morţilor ? Doar subconştientul putuse să o asocieze acelui cadru, pentru că în mintea lui, Delia rămăsese vie. El aşa o ştia, iradiind o feminitate tulburătoare, ademenindu-l spre un orizont necunoscut – şi acesta nu putea fi decît aşa cum îl văzuse de pe **ţărmul mării,** la marginea cărării lichide, adormite. Se petrecuse **poate o** confuzie între amintirile conştiinţei lui şi conştiinţa morţii ei. Dar de **ce** în acel moment ? De ce între el şi natură **se** insinuase **tocmai** chipul Deliei ?

Monologul se derula dezlînat, printre scamele somnului, în întunericul de sub pleoape. Nu se îndurase să le ridice – din **lene** sau din plăcerea de a mai rămîne în zona obscură, de a nu **se lăsa spălat** de lumina scăpărătoare a dimineţii ? Deschise **ochii, se** ridică dintr-un salt, împinse obloanele şi ceva ca un strigăt se împrăştie în sîngele lui... Lacul scînteia în partea cotropită **de soare,**

rănindu-i ochii cu aşchii subţiri de lumină. Jos, **lingă** clădire, apa rămînea sobră şi rece sub pelicula umbrei **aruncată de** munte şi **de** pădure. „Ce schimbare, domnule !“ ex**clamă.** Venise în ajun şi pînă se instalase căzuse seara, **pe neaşteptate,** cum se întîmplă în munţi. Işi luase un scaun şi se **aşezase** pe terasa de beton sub care clipoceau uşor valurile lacului. Văzuse cum umbrele serii se aşterneau pe luciul cenuşiu, de oţel, pentru a pătrunde apoi în adînc, opacizîndu~l ca o cerneală neagră. Pentru o clipă totul fusese înghiţit de noapte, apoi apăruse o stea, şi încă una, pînă cînd cerul se spuzise de mici focuri argintii azvîrlind scîntei şi lăsîndu-le să cadă pe suprafaţa **neagră a** lacului, sfîrîind uşor înainte de a se stinge. De pe malul celălalt venise un sunet de pietre lovite şi de paşi ; o voce subţire, puţin răguşită de spaimă, îndemna un animal. Apoi un **plîns înăbuşit, monoton,** făcînd să răsune în tăcerea de apă şi

de piatră obida şi fiorul singurătăţii. Suru înţelesese : un copil **se** reîntorcea din munte cu vaca, 11 apucase noaptea, animalul **se** mişca încet, iar **pînă** jos, în sat, **mai era** o **bucată bună de** drum. Orbecăind **pe** drumul îngust dintre munte şi lac, **băiatul** călcase pe o piatră ascuţită sau se lovise de un bolovan. Nu **du**rerea îl învinsese, asta el putea s-o suporte **uşor la** lumina zilei; bezna şi ciuda pe animalul molîu **îi slăbiseră** puterile, şi plînsul izbucnise ca o mărturisire şi o implorare adresată munţilor şi nopţii. Suru vroise să-l întrebe ceva, sau să-i spună un euvint de încurajare, dar se temuse ca vocea lui să nu-l sperie şi mai mult, sau să nu-l ruşineze arătindu-i că slăbiciunea de copil mîndru şi tenace, de copil de munte, pentru o clipă infrînt în voinţa lui de pe acum bărbătească, avusese martori. Şi tăcuse, ascultînd, el însuşi înfiorat de ostilitatea munţilor **ascunzi cu** viclenie în noapte, de răsuflarea lor rece revărsată peste văile înguste, peste oglinda lacului, pînă ce plînsul se stinsese, pier- zîndu-se pe drumul spre sat. Mai stătuse un timp pe terasă ascultînd tăcerea, apoi intrase, aprinsese **lumina** şi **trăsese obloa**nele, închizîndu-se ca într-o chilie.

...Dimineaţa plutea sărbătoreşte **pe** munţi, pe **verdele de** smarald al pădurii, pe oglinda lacului, cerul ca peruzeaua **suri-** dea feciorelnic, şi toată natura clocotea **de frăţească ospitalitate.** „Cum se schimbă totulse minună Suru, părîndu-i neverosimile respiraţia de fiară primejdioasă a nopţii şi plînsul chinuit al copilului, ca şi propria-i strîngere de inimă, sentiment **de** fiinţă omenească strivită de apăsarea forţei insensibile şi cople- şitoare a naturii. Se duse pe terasă, în pijama, respirînd aerul înţepător ca sifonul, umplîndu-şi **plămînii** cu **seva renăscătoare a** universului.

Suru ieşise cu o zi înainte din spital şi, nevindecat **încă pe** de-a-ntregul, fusese trimis de medici pentru cîteva zile la **odihnă** deplină, la aer, departe de forfotă, fără preocupări de serviciu, fără discuţii, **fără** lectura ziarelor, **fără** nimic. **După ultima şe**dinţă – ce coincidenţă –, la **care participase, pe la miezul** nopţii începuse **să** se scarpine. **La** început cu **mintea aiurea,**

w*

apoi tot inai disperat, pînă cînd înţelese că e pe punctul să-şj sfqiie carnea. îl nunca nu numai pielea, asupra căreia unghiile se repezeau fără nici un folos, neaducîndu-i nici o alinare, ci şi creierul, măruntaiele... Văzîndu-l, un tovarăş se speriase. „Ce v-a ieşit pe faţă, tovarăşe secretar ?“ – şi îi chemase în faţa oglinzii. Intr-adevăr, faţa îi era plină de bube mari, roşii, cît unghia, de asemenea mîinile, pieptul, spatele, tot corpul. Omul telefonase la spital, veniseră doi medici, îi făcuseră o injecţie, îl îmbarcaseră în maşina urgenţei şi îl internaseră. Trăise o noapte de coşmar. O soră, mereu lîngă el, încerca să-l împiedice să-şi sîngereze trupul. După mai multe injecţii, abia spre dimineaţă, mîncărimea începuse să cedeze, dar umflăturile continuau să persiste. O criză foarte severă, de alergie, după cîte se părea de natură nervoasă. Pentru a-l face să ia lucrurile în serios, medicii i-au explicat că se putea considera fericit că inima ii scăpase nevătămată. Ca medicament, nişte calciu ! în rest, regim... Ceai cu pline prăjită, compoturi şi odihnă. După 4—5 zile ieşi din starea acută. I se recomandă un scurt concediu înlr-un loc izolat, în natură, cu repaus total. Peluţa venise în fiecare zi la spital, cu copiii, dar doctorii acceptau cu nemulţumire aceste vizite. Se speriase rău şi, inhibată, cînd venea la Manole stătea pe marginea patului şi tăcea. Manole o simţea pierită şi ca s-o liniştească mai făcea cîte o glumă, dar ea, ca de piatră, nici nu clipea. Abia după ce a ieşit din spital, cînd s-a convins că e în afară de orice pericol, şi după ce i-a făcut geamantanul, s-a apropiat de el şi, cu o infinită dragoste, abia mascată de un aer ironic, l-a împuns cu un deget în piept şi i-a zis : „Ţi-a ieşit răutatea prin piele“. Apoi şi-a aşezat capul pe pieptul lui şi a oftat.

Propunerea cu „Lacul Alb“ i-o făcuse şeful ocolului silvic. „E ca în basme, tovarăşe, nici ţipenie de om, doar cantonierul cu muierea. Lapte proaspăt, ouă, pui fript, mure, frăguţe, dacă aveţi noroc şi un păstrăv.“ Lacul, situat la 1200 metri altitudine, nu avea în diametru mai mult de două

sute de metri. De ori- jgine glacială, îl alimenta un izvor natural, iar primăvara pîra- iele zăpezilor.

„Intr-adevăr, ca în basme“, recunoscu Suru, îmbrăţişînd cu privirile panorama inedită pentru cineva învăţat să trăiască în birouri, în şedinţe, prin sedii comunale, **să** parcurgă în **fugă** hale industriale, grajduri, şantiere. Spectacolul aspru şi măreţ din acest găvan de munte îl intimida, îl scotea din inerţia voinţei şi dîrzeniei obişnuite, îl făcea mai vulnerabil, mai nesigur pe sine. Auzise că asupra oamenilor **tari natura are** o influenţa tonifiantă şi liniştitoare – poate după ce s-au obişnuit cu ea, presupuse el. Frumuseţea prea mare **pe** el îl răvăşise. îl stă- pînea o ciudată exaltare, ca şi cînd ar fi băut mai mult decît trebuie. Vedea **în** natura grandioasă **o** „minune“, şi **pentru** prima dată căpăta o **vagă** idee despre misticism. La un moment dat descoperi în zona însorită a lacului păstrăvii. Navigînd leneşi, impasibili, chiar la suprafaţa apei limpezi. **Se** deplasau în formaţii de cîte zece-cincisprezece, cu o graţie solemnă. Singure în creierii munţilor, rar văzute de ochiul omenesc, aceste vietăţi păreau pe deplin conştiente de frumuseţea lor şi simetria **desă-** virşită a organizării şi mişcării păreau să trădeze un straniu orgoliu al armoniei. Suru auzi trosnind, **călcate de** cineva, crengile uscate de pe colina despădurită din spatele casei, şi văzu cerbul captiv al pădurarului. Coborîse pînă **la gardul de sîrmă** ce înconjura poiana, micul său lagăr de prizonier, la cîţiva metri de uşa în golul căreia Suru stătea, aproape ţinîndu-şi respiraţia, îşi băgă botul umed şi negru printre ochiurile plasei de sîrmă şi împunse cu coarnele degenerate, de fiară captivă, constrinsă să mănînce, ca un căţel de tîrlă **sau** un porc domestic, dintr-o găleată veche. Era trist ostatecul ce-şi ridicase ochii de un oval languros, oriental, spre Suru, parcă întrebîndu-l, mustrîndu-l, invidiindu-i condiţia **de** vieţuitoare neîngrădită, liberă **să stea** acolo sau să plece în lumea din care venise.

Işi făcuse apoi apariţia nevasta pădurarului, o **femeie** .între două vîrste, clădită trainic, făcînd să vibreze

cărarea sub talpa ei goală, dîndu-i bineţe lui Suru şi prevenindu-l să nu se **apro-**

pie de cerb fiindcă e rău şi loveşte, şi-l împroşcă pe animal cu mici sudaime ca pe un copil zănatec, crescut în voia lui, fără nici o oprelişte. îi aducea domnului secretar laptele atun- cea muls şi fiert în ceaun şi o bucată mare de pîine de casă unsă cu miere. Barbatu-său plecase dis-de-dimineaţă pe la pîra- ic-le din vale să prindă ceva păstrăvi pentru prînz, din aceia mici şi gustoşi ce trăiesc în ape repezi, nu ca bătrînii ăştia graşi şi puluroşi din lac, pe care dealtminteri nici n-ai cum să-i ademeneşti la undiţă, fiindcă sînt sătui, mănîncă bousteni prăsiţi anume ea să ie fie hrană. Era veselă femeia, iar cuvintele se înşiruiau frumos în gura ei, fără poticneli, fără pauze şi căutări, tot să o asculţi. îi puse merindele pe masa acoperită cu pînză groasă şi curată, ţesută Ia război, şi ştiind că domnul secretar are nevoie de odihnă şi linişte – şi mai mare linişte ca aici nu credea ea să fie în toată lumea, că, uneori îi ţiuiau urechile şi i se făcea dor de vorbă omenească, mai ales cînd pleca bărbatul jos, fiindcă cei doi feciori erau la şcoală, la oraş –, dîndu-şi uşor peste gură, recunoscind printre hohote scurte de rîs că de altceva n-o fi bună, dar de vorbă e neîntrecută, se retrase. După ce mîncă, Suru se spălă cu apă rece ca gheaţa – nu avea încă voie să se bărbierească – şi-şi cercetă îndelung petele de pe pielea gîtului şi a frunţii. Privindu-ae în oglindă cu detaşare.. ca pe un străin, îi răsunară în urechi vorbele spuse cu afecţiune- şi dojană de Peluţa, înainte de a pleca : „Ţi-a ieşit răutatea prin- piele“. Se şterse tamponîndu-se uşor cu şervetul aspru, se îmbrăcă şi pomi.

Cărarea înconjura lacul şi undeva, spre coadă, urca, de-a lungul unei văi înguste, pe care se angaja distrat, către un larg platou alpin, unde păşteau vaci răzleţe şi unde auzi, în depărtare, acioaiele unei turme de oi. Cuvintele Peluţei îi stăruiau, în minte şi le repeta mecanic, parcă ar fi fost un vers, un fragment de cîntec. Ce-o fi vrut să spună ? Are şi ea gîndurile ei ascunse şi deşi ţine la el, ÎI judecă. De cele mai multe ori învinuirile ae îndulcesc, iau această înfăţişare echivocă şi blajină. Glumele au un accent de muştruluială

maternă pentru ceva

deja iertat. De la un timp această formă de duplicitate inofensivă, dar insinuantă, începea să-l sîcîie. „Dacă ai ceva, spune, domnule, verde în faţă, ca să putem discuta, să-mi dai şi mie dreptul Ia replică. Altfel rămîne că tu ştii ceva cu care nu eşti de acord, dar îmi treci cu vederea, că, de, sînt bărbatul tău şi ţii la mine. Şi mă pui în situaţia să-ţi rămîn dator, să-ţi fiu recunoscător pentru sentimentele pe care mi le porţi, şi pentru gentileţea ta. Nu e bine, Peluţo, nu merge, nu sînt de acord“ – îi răspunse în gînd, categoric, punînd capăt unei situaţii anormale. De bună seamă însă că îmbolnăvirea, urîtă, da, urîtă, nu doar neobişnuită, ca o lepră, avea un tîlc, încheiase luna aceasta grea, lună blestemată, cum nu mai trăise alta pînă atunci. Sigur, ei spuneau că oboseala... se poate... dar parcă nu mal obosise el şi altă dată ? Trăsese prea mult de nervi, sigur pe ei, ştiindu-i de fier. Ca de o frînghie trăsese, cînd de o parte, cînd de alta, şi, uite, se scămoşaseră, se slăbiseră. Şi el nu ştiuse nimic, trebuise să-i apară lepra asta pe trup să-i dea de veste.

Atunci, după discuţia cu Pepici... David se răsucise **deodată** în el şi se ridicase ca un bici.,, „biciul lui Attila“ începuse să i se spună. EI condusese plenara U.T.M.-ului. Ii făcuse „sînge“ pe activişti. îi întrerupea la fiecare frază. îi punea să explice, să dezvăluie rădăcinile, mai adînc, şi mai **adine, să** se autoflageleze, să-şi pună ţărînă în cap, să se zgîrie pe ochi. Care nu reuşea era pierdut. „Afară... Să se termine odată cu tembelii, cu gură- cască, cu puietul ăsta mic-burghez.“ Răscolea viaţa de familie, intimităţi mărunte – băieţii le şi uitaseră, nu le **mai** puteau reconstitui şi de aceea inventau, fantazau, chiar în defavoarea lor, numai să scape. Simţiseră că lui David îi face plăcere să-j vadă zvîrcolindu-se de remuşcare şi căinţă şi făceau tot ce puteau ca să-i intre în voie, să treacă odată clipa rea. Suru nu participase la şedinţă, i se povestise însă amănunţit. **Cinci**

ore duraseră concluziile lui David şi plouase cu sancţionări şi excluderi.

l'este ciieva zile Suru condusese plenara la oraş. Se ocupase atent de pregătire. Principala grijă fusese să nu dea şedinţei o turnură senzaţională, de „judecată de apoi", ci să fie o analiză exigentă a activităţii concrete. În al doilea rind, manifestase cea mai mare circumspecţie faţă de manevrarea exemplelor. .,Sint de acord să-i faceţi harcea-parcea, le spusese el, dar pe drept. Să-i zgîlţîim şi să-i înlăturăm pe ăştia care nu pot să dea muncii de partid conţinut Aveţi şi voi de-alde teleleu- Tănase... frecaţi-le ridichea să-i usture." Insista, pentru că observase tedinţa de a se lipi etichete. „Nu vreau tinichele de coadă, fraţilor, **să** fim înţeleşi, repeta mereu. Critică obiectivă. oricît de drastică, dar **pe** merit, nu invenţii. Nu e **vorba** să raportăm cîţi am exclus, nu facem întrecere socialistă : care sparge mai multe capete. Partidul are nevoie de cadrele bune, să nu le terfelim făcînd pe combativii. Să nu ne pierdem firea sub presiune, să nu creăm psihoză de alarmă... ştiţi cum ziceam noi despre americani... «vînătoare de vrăjitoare»". Se făcuse un raport corect, critic, dar bine cîntărit şi la obiect. Influenţate, cum era şi firesc, de referat, discuţiile decurgeau şi ele satisfăcător, atacînd probleme de stil de muncă, de competenţă, de partinitate. Cind şedinţa ajunsese cam pe la jumătate, la reluarea după pauză – se gîndea că pînă pe la şapte, opt o să termine –, cineva strecurat neobservat lingă el la prezidiu. îi şopti că trebuie eliberat scaunul din centru deoarece în cîteva clipe va veni tovarăşul David.

Aşa începuse... David venise, ceruse raportul şi se adîncise în lectură, ridicînd din cînd în cînd capul pentru **a** recepţiona cîte o frază, arătînd astfel că ţine sub observaţie şi sala, că e la fel **de** prezent **pe** ambele planuri. Deodată întrerupse pe unul din vorbitori – omul işi făcea autocritica pentru **că** Ia ziarul local, unde lucra în calitate de şef de secţie, **nu** apăruseră destule şi destul de combative articole ideologice –, în- trebindu-l care e originea lui socială şi ce apartenenţă politică au părinţii. Omul se fîstîci, se ruşina •— cum **e** cînd **ie** duci la **doctor pentru o**

durere de cap şi el îţi cere nitam-nisam să te dezbraci la piele, şi asta de faţă cu sora de caritate. Bălmăji ceva dar la insistenţele lui David spuse, cît de răspicat era el în stare, că taică-său fusese agent fiscal, mama gospodină şi că părinţii n-aveau nici-o apartenenţă politică. „Agent fiscal ? se făcuse David că nu înţelege. Adică de-ăla care venea cu toba şi ridica ţoalele ţăranului sărac ?“ Vorbitorul, un băiat înalt, cu un început prematur de chelie şi o vizibilă predispoziţie de a face burtă, cu nişte ochelari urîţi, vechi, parcă moşteniţi de la taică-său, agentul fiscal, privi un timp buimăcit spre primul secretar, dar neputînd ţine **piept** ochilor reci, plecă încet capul şi rămase tăcut. David îl întrebă cîte articole de demascare a elementelor duşmănoase a scris el, personal, în ziarul regional, în ultimul an de zile de pildă, şi cîte a publicat în total secţia. Personal nu prea scrisese pentru că lucra mai mult pe articolele colaboratorilor, iar secţia se numea „de propagandă”, publica articole ideologice, demascarea **ele-**mentelor duşmănoase intrînd în atribuţiile celorlalte, cu muncă de teren. Explicaţiile părură să-i placă primului secretar, căci izbucni într-un rîs sonor, limpede, rîsul acela sănătos, din toată inima, fără nici un ascunziş, de natură să împrăştie orice urmă de teamă. Dealtfel Suru reuşi să citească pe chipuri uşurarea, ba chiar începuturi de rîs, şi se gîndi ce contagios e acest mod al omului de a emite sunete ; văzuse cum, în împrejurări solemne sau grave, persoane serioase se molipseau de la rîsul cîte unui neghiob, după care se loveau cu palma peste gură. Rîsul Iui David fu însă retezat brusc de propriul său pumn lovit furios în postavul roşu al mesei. **O** grindină **mare,** deasă şi vînătă – ca în vinerea patimilor – se abătu asupra capului păcătos, îngheţînd în acelaşi timp tot ce era viu în sală. David întreba cu o voce ascuţită şi înaltă –, făcînd părtaşi pe toţi la ceea ce găsea a fi revoltător : „Cum a putut să se strecoare un asemenea om în redacţia partidului ?“ Dealtfel, tot dialogul, bineînţeles cu răspunsul presupus, David îl purta cu sala, nu cu ziaristul înţepenit În picioare, legănîndu-se uşor din tot corpul ca un spînzurat **de** o funie

nevăzută. Iată ce **însemna**

miopia politică, lipsa de vigilenţă revoluţionară ! Să pui asemenea oameni să lupte —■ şi cu **ce ? cu arma cu bătaia cea** mai **lungă** a partidului! Iată cum slăbesc rîndurile punînd în. posturi- **cheie oameni străini de** partid, **de ideologia sa,** de spiritul revoluţionar. **Iată unde poate găsi** duşmanul de **clasă breşe.** Să **audă** toţi **şi să** inmăimurească : „noi facem **propagandă,** facem **ideologie, nu demascăm duşmanul** de clasă, asta **e treaba** sec**ţiilor** cu **muncă** de teren." Dar redactorul-şef unde era, de ce **nu era redactorul-şef acolo ?** Toţi **se făceau** că îl caută din priviri, şi **se mirau. O să** vedem noi şi cu redactorul-şef cum stau lucrurile. **Doar acesta** nu e un caz întîmplător, izolat. Acolo s-a cuibărit **un** spirit... nu împăciuitorist, asta e puţin spus, ceva mult **mai grav... capitulare,** depunerea armelor. Acest fiu de agent fiscal, **ce sfidează** partidul, că altfel nu poţi să spui, **e** doar **o mostră. Că nu mai are** ce **căuta** în presă şi în partid, **asta** e **la** mintea **copiilor, dar trebuie** văzut climatul care a favorizat... şi **amploarea stărilor** de lucruri şi cutare... şi cutare... şi cutare...

Suru îşi consultase de cîteva ori demonstrativ ceasul, arun**case priviri impacientate, apoi** imploratoare primului **secretar, dar înţelesese că David venise să** preia conducerea **şedinţei** şi, implicit, **să-i dea Iui** un vot **de** blam de incapacitate. Ce con**cluzie puteau să tragă oamenii ?** David nu avea destulă **încredere că Suru** asigură nivelul de combativitate **necesar.** Cînd îşi **încheie lunga** şi înspăimîntătoarea tiradă, tamponîndu-se **apăsat** pe **gură** cu o **batistă albă,** parfumată, şi ştergîndu-şi **auto**mat lentilele ochelarilor, primul secretar făcu un gest indife**rent, dar poruncitor, spre** Suru, invitîndu-I **să** continue. Acesta **dădu** cuvîntul următorului, recomandindu-i, cu o faţă întune**cată, parcă supărat** dinainte pentru ce avea **să** spună, să fie cit **mai concret, mai** critic şi autocritic. Suru înţelese că de la tonul introdus de David în discuţie nu se mai putea întoarce la

spiritul iniţial al şedinţei **fără** riscul unei ciocniri, în public, de **proporţii** imprevizibile. Şi îşi reaminti ce îl reţinuse să intervină atunci, în biroul primului secretar, cînd se declanşase criza **politizantă a acestuia. După** întîiele **fraze ale** noului vorbitor,

-simţind o primejdie în lentoarea exprimării acestuia, Suru interveni şi ceru mai mult nerv. David explodă însă din nou. Se vorbea de munca de partid în rîndul personalului didactic. Se înşuruba în vorbitor ca un burghiu, scotînd un rumeguş uscat -ce se împrăştie în toată sala. Ştia el ce teorii revizioniste circulau printre profesori ? Ştia ce fel de oameni îndoctrinau elevii şi studenţii ? în ce consta munca lui de partid, în strîngerea cotizaţiei ? Sau poate împărtăşeşte părerile acelora ? Din două una, ori nu e în stare să deosebească albul de negru, ori nu reprezintă partidul printre profesori, ci-i reprezintă pe ei, pe revizionişti, în partid. Abandonîndu-l o clipă pe „partener", se întoarse spre Suru şi constată, profund nemulţumit, că însăşi darea de seamă escamota aceste probleme. Parcă în mod intenţionat se eludau tezele de principiu puse de plenară. Nu ştia cum s-a lucrat, cine a lucrat, dar răspunzător e desigur biroul, ca .şi tovarăşii însărcinaţi de comitetul regional – şi spunind aceasta nu se sfii să-l privească ostentativ pe Suru. Dar indiferent de calitatea şi orientarea dării de seamă, activului orăşenesc îi revenea datoria să lămurească problemele, să scoată la iveală gravele stări de lucruri – şi iată că tovarăşul... cum spui că te cheamă, tovarăşe ?... parcă a picat acum din lună. Şi iar ■o întinse, şi o întinse, şi o întinse... Şi iar obosi şi îi făcu semn lui Suru să continue şi Suru mai escaladă o treaptă a severităţii. Aşa continuă şedinţa ore în şir. Cînd vreunul călca strîmb, făcea vreo gafă, părea că încearcă să muşamalizeze ceva, David întreba insinuant cum poate tolera sala un asemenea mod de a judeca. Şi atunci Suru se vedea nevoit să se arunce asupra prăzii. în clipele acelea, pe buzele fragede, roz-pal, ale lui David flutura un surîs serafic, şi ca o pisică sătulă de lapte sau de sînge, şi le lingea cu o limbă subţire şi ascuţită.

„A fost o competiţie..." – monologa Suru, aruncind **pietre,** cu ciudă, în lacul de munte. Un cal momit ba cu bucăţi **de zahăr,** ba cu lovituri de pinteni în coaste, să sară peste obstacole. David îl dibuise că încerca să

tempereze psihoza violenţei şi vru- sese să-l vadă intrînd neapărat în învălmăşeală, luînd **parte la hârţui.ilu mpărţind pumni în dreapta şi în stînga. De la ori-e.nt dinii< aceste ipoteze ar fi plecat, David cîştigase, reunise să i) în-.phi e, să-l facă să sară, să dea. Să joace după cum ii cin-** tasf el 1! **băgase în centrifugă** şi-l **învîrtise, obligîndu-l** să se integreze anei mişcări **în sens invers celui dorit. Pe** nesimţite, David **băgase dracii în el,** îi **tulburase judecata, îi** otrăvise singi-k.

Surii **iţi aminti că şedinţa se terminase spre** dimineaţă. Ultima lor **victimă – da, fusese produsul unei** *colaborări* im**pusă lui** Suru **(„iată ce repede se pot constitui** oamenii în **echipă, aceasta nefiind altceva decit subordonarea** unora faţă **de** o **voinţă dominatoare, investită să impună un ţel şi o** tactică de luptă“) –, **ultima** victimă **fusese preşedintele** sindicatului orăşenesc. **Suru avusese prilejul să-l cunoască mai îndeaproape în timpul evenimentelor** din **toamna** lui **1956. Fusese** un timp instructor regional, apoi **Septimiu Sever-Axinte** îl luase în **secţia de propagandă şi-l promovase şef de sector. Lui** Suru **îi repugnase de la început mentalitatea şi manierele acestui activist. înzestrat şi cu un nume respingător, Curfudul, pe** care, **şi lucru) acesta îl scandaliza pur** şi simplu **pe Manole, nu** avu**sese decenţa elementară să** şi-l **schimbe.** Numele provenea **probabil** din vreo **poreclă a înaintaşilor, aşa** cum **se** întîmplă **frecvent în** sat. Insă. **în timp** ce acolo, printre ţărani, asemenea **epitete oficializate** la **starea civilă** nu **lezează pudoarea** nimănui, **în atmosfera** oraşului, **mai ales** pentru condiţia socială respectivă, devin triviale, **jignesc** bunul-simţ. Dar nu în primul **rînd** numele **il** dezgusta – **deşi** îi era **greaţă să audă** din cind **în** cind ia **telefon vocea spărtigoasă** pronunţînd pedant ..Aici **tovarăşul Curfudul** 1 Tovarăşul secretar Sever-Axinte **mi**-a **lăsat vorbă să vă** comunic...“, ci gîndirea lui rudimentară. Şi o

incapacitate funciară de a înţelege, de a urinări explicaţiile **cuiva cu intenţia elementară de a** examina argumentele. Un **lucru odată judecat, catalogat, nu** mai putea fi clintit de nimic, **şi chiar dacă** mai **stătea** de vorbă cu cel „condamnat“ de el. **concluzia era** prestabilită. În lunile grele din toamna lui '55. cind se cerea alături de fermitate şi vigilenţă, calm şi tact, acest Bică Curfudul, secondîndu-l îndeaproape pe Septimiu Sever- Axinte, tăiase în carne vie. Nu dădea oamenilor nici măcar timpul necesar să respire, necum să se apere. La început Suru îl suspectase de carierism, crezuse că descoperă în el omul avid **de** parvenire, lipsit de scrupul şi grăbit **să** exploateze conjunctura pentru a se afirma. Curfudul nu era însă un mic vînător **de** funcţii. **Cazul** se dovedea mult mai complicat. În faţa superiorilor de pildă, părea şters, comun, nu făcea nici un efort deosebit să iasă în evidenţă. Era convins că numai făcîn- du-şi datoria cîştigă preţuirea celor mari. Suru nu surprinsese la Curfudul nici vreo înclinaţie spre slugărnicie ; dimpotrivă, **în** anumite momente, inclusiv faţă de cei de deasupra, trăda **orgoliu,** o conştiinţă exagerată a importanţei sale. Promovările succesive, deşi nu spectaculoase, îi consolidase siguranţa, îi confirmase convingerile. Suru se convinse astfel că în persoana acestui activist – îmbrăţişat cu căldură şi folosit intens **de** Septimiu Sever-Axinte în năprasnica lui „campanie de curăţare“ – avea de-a face cu un tipic exemplar al fanaticului.

Vocaţia profundă **a** lui Curfudul consta în negare. **Nega** cu **o energie** neobişnuită tot ce cădea în afara cvadraturii gîndirii sale. Nu constituia nici o dificultate pentru **el să nege,** nu numai ideile altora, ci însăşi realitatea, dacă aceasta venea în contradicţie cu schema „Ideii“ căreia i se consacrase. Verdictul, pronunţat fără drept de apel, se **baza pe** cîteva paragrafe de cod ideologic. La un moment dat lui Suru îi venise o idee năstrușnică : dacă ar pune pe cineva, nu o autoritate politică fiindcă aceasta poate l-ar fi inhibat, ci o persoană oarecare, să reproducă, într-o anumită ocazie bine aleasă,

în faţa lui Curfudul, cîteva formulări din **Marx** sau Lenin, **dinafara** micului său bagaj de lozinci ? Şi-l închipuia măsurîndu-l **de** zeci de ori, din cap pînă în picioare, **pe omul din faţa** lui, contu- rîndu-şi dilema : „e reacţionar sau nebun ?“, Pentru el, dialectica marxistă originară, întortocheată şi contradictorie ca şi realitatea vieţii, nu putea apărea decât ca o nebunie. Suru nu făcuse <513 experienţă, dar acum rîse de unul singur regre- tinrl că i ;t ise ocazia.

Devenise cunoscută marea însingurare a lui Curfudul. După circ se părea, rupsese radical şl ireversibil cu tot ceea ce ieşea din perimetrul fortului său. asaltat, din toate părţile de primejdii. dar inexpugnabil. Singura lume în care putea respira şi trai în siguranţă deplină, gustînd adevărata fericire, era aceea a sediilor şi a şedinţelor. Toată lumea, nu numai Suru, ştia că tovarăşul Curfudul intra primul pe poarta instituţiei şi pleca cel din urmă. Unii activişti mai încercau să salveze cîte o duminică pentru a o dedica familiei. Curfudul îşi inventa îndatoriri „ce nu sufereau amînare“, pentru a nu pierde nici o zi în afara „perimetrului“. Devenise notoriu printre activişti felul cum se căsătorise; rugase cadrele să-i întocmească o listă de posibile soţii, corespunzătoare din toate punctele de vedere situaţiei lui politice, şi alesese fără măcar să vadă. Se nimerise să fie o fată bună, dactilografă la consiliul popular, şi ea tot de la ţară, destul de dezgheţată şi muncitoare, mai tînără cu vreo zece ani. Curfudul apreciase că nevasta lui corespunde cerinţelor. Avea însă un defect : pe fişa de cadre nu se menţionase, dar ieşise la iveală ulterior. Despre aceasta el nu vorbise nimic, **se** aflase din gura ei. îi plăcea adică, Gicăi, prea mult viaţa de familie. Ducea dorul alor ei şi ar fi vrut să-i invite din cînd în cînd s-o vadă cum „s-a situat“. Dorea să facă mai repede cunoştinţă cu rudele lui, să-şi lărgească relaţiile. să trăiască între oameni, să nu stea ca un cuc în aparta- mentul de două camere primite de la judeţeană de partid. Asemenea lucruri nu intrau în vederile lui Curfudul ; le botezase „apucături mahalageşti“. Se însurase nu pentru

a-şi umple casa cu nechemaţi, în jur roiau tot felul de pramatii. îşi luase nevastă pentru a respecta normele de convieţuire socială, dar cu intenţia de a duce o viaţă antiseptică din punct de vedere politic. Cit despre rude, fusese categoric. Şi ca să nu creadă ea că tratează lucrurile părtinitor, în primul rînd pusese interdicţie neamurilor lui. Despre cele două surori mai mari, **rămase** la **ţară,** spunea că nu aveau timp de cumetrie. Să fie lăsate **să-şi vadă** de munca **lor,** că au să pună umărul **la** întărirea **colectivei** şi să-şi educe copiii în spirit nou. în ce-l **privea pe** fratele mai mic, îi făcuse Gicăi o mărturisire strict confidenţială : băiatul nu-i plăcea. Muncea într-adevăr, se calificase şofer la IRTA, era încă utemist, dar se forma sub influenţe negative.

Gica mai ofta din cînd în cînd faţă de fete .şi din **alt** motiv : soţul ei Bică – el o sfătuise să nu-i folosească numele **mic în** public, intimitatea părîndu-i-se că-l bagatelizează, îi diminuează rolul social dar ei îi era ruşine să spună, vorbind despre bărbatu-său, „tovarăşul Curfudul“ –, soţul ei Bică, deci, **nici** nu vroia să audă de copil. „Etapa nu ne permite, îi replicase. Toate forţele trebuie îndreptate spre sarcina politică **de bază.** Poate mai tîrziu, să vedem... deşi... copiii complică situaţia, **pot** aduce surprize, pot «să te bage chiar în rahat».“ Cam **aşa îi** spusese Gicăi şi ea nu înţelesese aceste vorbe sucite, însă **o** usturase la inimă refuzul, neştiind pe seama cărui motiv **să-l** pună. Omul îşi apăra izolarea cu înverşunare, **simţindu-se bine** în recipientul său ermetic, privind cu neîncredere şi **ostilitate** lumea. Liniştea şi siguranţa depline şi **exclusive** i **le furniza** „microuni versul“.

Bică Curfudul ceruse cuvîntul spre sfîrşitul **şedinţei. Fostul** şef de sector ajunsese la comitetul sindical după **căderea** lui Septimiu Sever-Axinte. David îl aprecia pentru **fermitate** şi devotament, deşi Suru era încredinţat **că** nu-i **scăpau** nici **gra**vele lacune intelectuale ale acestuia, **dar** fiind prea cunoscut **ca** mîna dreaptă **a** secretarului exclus **trebuise să-l scoată din** aparatul

regionalei şi, menţinînîndu-l în activ, îl pusese, cum zicea el, pe linie moartă. în ultima vreme, primul **secretar** îi pomenise **odată** numele, în contextul unor **bune aprecieri** despre fervoarea şi intransigenţa manifestate cu ocazia adunărilor sindicale. De bună seamă, şi Suru luase cunoştinţă **de această** resurecţie **a** energiei justiţiare a lui Curfudul şi **aşteptase,** dîndu-i cuvîntul, cu un simţămînt de anticipată antipatie, sâ-l audă lovind cu ciocanul său diform în **cine ştie ce drac închi-** pmt. Acesta debuta printr-o serie de locuri comune, nestînjenit defel că ..ideile“ lui fuseseră pisate pînâ dincolo de saturaţie. Se opri la chestiunea sincerităţii faţă de partid. întrebîndu-se pe cine liza această pregătire şi intuind apropierea atacului, Suru rămaso consternat cînd acesta întoarse gura ţevii spre propriul piept. Spuse că suprema sa mîndrie fusese întotdeauna să se ştie în faţa partidului curat. Enumeră, uitîndu-se pe **o** bucată de bjrtie. toate autobiografiile depuse în timp, şi spuse că stă la dispoziţia oricărei anchete pentru reconfirmarea sincerităţii lor. Suru îl auzea pe David foindu-se în scaun, semn că i! cuprindea nerăbdarea, şi se gîndi să-l cheme niţel La realitate pe vorbitor, dar acesta, ca şi cînd ar fi înţeles că atinsese punctul maxim al răbdării auditoriului, lansă „bomba“. **Ingro-** şindu-şi vocea şi tmprimînd un ritm mai alert vorbirii, ca şi cind situaţia s-ar fi înrăutăţit dintr-o dată şi ceva l-ar fi zorit din urmă, declară că se desolidarizează total de actele şi faptele fratelui său mai mic şi condamnă întregul lui mod de viaţă. ..Ia stai, tovarăşe, ce mod de viaţă ? Ce tot îndrugi aici...“ îl întrerupse David, iritat la culme de confuzia **creată în** logica şedinţei. Fără **să** arate că întreruperea l-ar fi tulburat prea tare, doar guşa lăsîndu-i-se parcă mai jos – curios, constatase Suru, privindu-1. e destul **de** zvelt, nici **pe** obraji nu **are** grăsime, **de** unde dracu guşa asta la el ? –, Curfudul explică metodic, cu aceeaşi voce îngroşată, diferitele slăbiciuni şi defecte ale fratelui său, terminînd prin a asigura că prevăzuse un asemenea deznodămînt, şi de aceea rupsese de multă vreme legăturile cu el. David

iar interveni, dar Curfudul parcă asurzise, îi dădea mereu înainte temîndu-se să nu-şi piardă şirul gîndurilor. astfel îneît vorbeau amîndoi deodată, vocile suprapunîndu-li-se, nemaiînţelegîndu-se nimic. **Abia** cînd crezu el **că a** sosit momentul, Curfudul spuse că frate-său fusese recent arestat **de** organele securităţii statului. David puse să **se** telefoneze la direcţia securităţii de unde veni, intr-un suflet, însuşi adjunctul iui Pepici. un ofiţer costeliv cu o faţă palidă. Ii ceru lămuriri în auzul tuturor despre cazul fratelui lui Curfudul. într-adevăr

respectivul **fusese** arestat cu **ocazia descoperirii** unui mic **grup de legionari,** şi **se** afla **în** anchetă, **sub** arest. David îl **expedia pe** ofiţer şi, scuturîndu-şi toată oboseala adunată în noaptea aceea lungă, recăpătîndu-şi întreaga prospeţime, interesul şi ascuţimea de spirit, se năpusti asupra vorbitorului. De cînd apucase frate-său pe acest drum ? Ce făcuse pentru a-l recu**pera?** Aha, rupsese legăturile... o să **vedem** cum e şi cu legăturile **astea.** Ce ştia despre activitatea politică subversivă **a** individului ? Comunicase ceva organelor de securitate ? De ce nu suflase o vorbă la partid ? Sinceritate faţă **de** partid, ai ? Iţi deschizi inima faţă de partid, după ce partidul descoperă toate mîrşă- viile ? Demagogule 1 Faci aicea pe mironosiţa ? Nu te-am scos din aparatul de partid pentru că devenise! omul banditului ăla **de** Axinte ? Toate astea sînt întîmplătoare ? Frate-tău complotează cu o bandă de legionari, tu te lipeşti ca un **păduche de** un periculos cap legionar strecurat în **conducerea regionalei de partid !** Pe cine vrei tu să prosteşti ?

Preşedintele sindicatului mai **încerca să se** disculpe din **cînd** în cînd, dar vorbele îi clocoteau scurt în **guşă,** pierzindu-şi **acolo** sonoritatea, iar alteori doar **dădea să vorbească,** pronunţa **un** cuvînt şi se oprea, ca şi cînd ar fi uitat ce vrusese **să spună.** Ochii i **se** umflaseră în **cap,** nici **pleoapele** nu-i **mai** puteau acoperi şi **răm'meau** mereu holbaţi – **parcă s-ar** fi îmbolnăvit **de** „Bazedew“, ee gindise Suru –, iar privirile, împrăştiate ca un **snop** de alice, dovedeau că ceea **ce** se **întîmpla** depăşea cu mult puterea lui de înţelegere. Orînduiala atît de temeinică, îndelung şi meticulos întocmită, din mintea lui, se spărsese **în ţăndări,** sistemul său logic, toate conceptele adunate şi rotunjite cu trudă săriseră în aer. Pierduse orice punct de **reper. Scena,** incluzîndu-l şi pe David, îi apărea lui Suru nu dramatică, **deşi** probabil avea şi acest caracter, ci **grotescă, la** fel **ca o ceartă** între marionete, la panoramele de bîlci, cînd ştii **că nu păpuşile** vorbesc, ci altcineva, ascuns în spatele lor, **dar clin** cînd în cînd uiţi şi izbucneşti în rîs cu toate **că e lugubru** contrastul **dintre** capetele rigide, ţipător vopsite, agitate alandala

de mîinile **pă-**

2
3
2

puşarilor, şi vocile dogite de băutură şi tutun înoercînd în zadar să se pitigăie. Nu fusese însă doar o scenă de bîlci. David ceruse adunării, şi obţinuse, excluderea din partid a lui Bică pentru nesinccrilate faţă de partid, încercare de inducere în eroare şi compoi-tare politică dubioasă, incompatibilă cu calitatea de comunist, urmînd ca asupra implicării sale în criminalele uneltiri legionare să se pronunţe organele de stat competente.

Cu aceasta dezbaterile se încheiaseră, şi Suru îl rugă, în numele prezidiului şi al adunării, pe primul secretar, să tragă concluziile, ceea ce acesta prim» cu plăcere. în timp ce David vorbea, găsindu-şi cu greu cuvintele, vădit marcat de oboseală şi, curios, cu o anumită amărăciune, parcă regretînd cele petrecute, cînd era bine ştiut că îndeobşte asemenea furtuni îl tonifiau, creîndu-i o stare euforică, Suru îşi descoperea, tot ciudat şi neobişnuit, un început de bună dispoziţie. înţelesese imediat cauza şi, prin deducţie, în antiteză, motivul stării inverse a lui David. împotriva voinţei lui, Suru trăia satisfacţia îndepărtării din partid a Iui Curfudul, pe care îl considerase întotdeauna o figură abominabilă – în timp ce, ştia sigur, lui David îi părea rău de pierderea acestui om, cu toate că actul îndepărtării, în sine, îl savurase.

După terminarea şedinţei, David şi Suru, parcă înţeleşi, prelungind cit mai mult strângerea hîrtiilor şi dosarelor de pe masă, şi făcînd oamenilor semn să iasă, să nu-i mai aştepte, rămaseră ultimii. Oamenii, storşi de vlagă, se buluciseră afară, în aerul răcoros, puţin umed al nopţii, şi ea pe sfîrşite, împrăş- tiindu-se care încotro, fără puterea de a-şi mai zice măcar „bună seara“, în cap doar cu dorinţa de a se trînti într-un pat şi de a se cufunda în inconştienţa

somnului, amînînd orice gînd, orice discuţie, orice schimb de impresii pentru a doua zi, cînd trebuiau să fie din nou la opt dimineaţa pe la treburile lor, sau pentru oricînd altcîndva. David şi Suru se ridicară şi ei greoi, anchilozaţi, dar cu sentimentul, fiecare conştient că e împărtăşit de celălalt, că în noaptea aceea încheiaseră un pact. Plăcerea de a-l fi văzut pe David descotorosindu-se de

Curfudul îi dăduse lui Suru, pentru moment, impresia că se **poate înţelege cu** primul secretar, că **ei doi** au ceva comun. Ieşiră în stradă şi un timp **merseră pe** jos, **maşina** urmîndu-i la pas, la marginea trotuarului, cu şoferul buimăcit de somn şi de nesomn aplecat peste volan. Respirau adînc, forţîndu-şi plămînii, ca în timpul unui program de gimnastică. În colţ, pe **strada** pustie, în oraşul învăluit de **lumina** tulbure emanată de stelele ce se decolorau, o siluetă îi atrase atenţia lui Suru. **O** umbră verticală rezemată de un stîlp **de** fier ; se vedea că n-are nici **o** noimă şederea omului acete. acolo, că nu căuta nimic, nu aştepta nimic, nu vroia nimic. Părea o fiinţă extra- pămdnteană căzută chiar atunci, neştiind încotro s-o ia, ce are **de** făcut. „E Curfudul“, murmură Suru şi sufletul i se înmuie **brusc** de un **val** greu, cutremurat **de drama** omului. Cit muncise negase totul, în afara măruntei scheme de idei schimonosite, tăind toate punţile cu lumea înconjurătoare, baricadindu-se în cercul său restrîns, ca într-o cetate, şi, iată, acum, ai lui îl **negau** la rîndu-le **şi** îl alungau, Intr-adevăr, **poate fi cineva** mai singur ? Este el în stare, **va fi** el **vreodată** în stare **să înţeleagă ce i** s-a întîmplat ? **De bună seamă, nu va putea** continua **să** trăiască decît în afara logicii. Dealtfel, işi spuse Suru, **aşa cum** trăise **şi** pînă atunci. iDavid îl **auzise pe** Suru şi-l recunoscuse şi el **pe Curfudul. îndreptîndu-se spre** maşină **mîrii** rece, sec, fără urmă de emoţie, cu obidă : „Dă-l în paştele mă-şi de bandit !“ Şi Suru înţelese **că în David se** trezise din nou instinctul ce-l determinase **să-şi sacrifice** preferatul, voinţa **de** nimicire a tot ceea ce-i **contrazicea convingerile,** sistemul **de** gîndire, misiunea, **aşa** cum şi-o înţelegea el, şi **care era mai** tare decît orice sentiment omenesc.

îl înşelase David în şedinţa aceea, îl **corupsese ? Ce fel de** corupţie, „corupţie morală“ ? Cuvintele îl speriară. De unde-i veniseră în **cap ?** A te lăsa corupt înseamnă **a** te vinde. Corupţie **este cumpărarea** conştiinţei, **a** principiilor, **a** cinstei **şi dem**

is*

2
3
6

nităţii. **Ce vorbă e asta la el ? Omul** corupt amuţeşte, **acceptă compromisuri, se supune, se lasă dus,** tîrît. Coruptibilitatea e **o gravă slăbiciune – de caracter,** de mentalitate. Işi **poate** reproşa acest viciu ? **Faţă de** David fusese slab, asta era clar. **Dar** în **ce constase slăbiciunea** lui ? Acceptase turnura impusă şedinţei. **Ce vrea să spună** acest cuvinţel „turnura" ? îl lăsase să-şi facă **de cap, ce** mai tura-vura, să acţioneze împotriva convingerilor **sale. Doar** le spusese clar oamenilor **ăia.** îi pisase **atîta cu punctul lui de vedere. Şi apoi deodată... stînga-mpre-** jur, **cu David împreună, înainte** marş. Deci nu numai **că-l** „lă-**sase" pe David. Asta** nu **era** decit o jumătate... Mărşăluise cu **el. Se temuse să-l înfrunte.... mă rog,** asta mai **merge.** Dar **de ce participase ? Nu putuse să tacă ?** Să-I lase **pe** nebunul ăla **să-şi ridice poalele în cap ? îi fusese** frică sâ nu rămînă de că**ruţă ? Să nu** fie învinuit **de** împăciuitorism sau **de** incapacitate ? **Dar ce, David poate chiar să taie** şi să spînzure **ca** în ţara lui „Por **împărat" ?** îi **mai rezistase** doar şi altă dată. Nu de David, **ca individ, se temuse, ci de ce era** înţ spatele fui. Adică ce ? **Linia, hotărîrea, organul. Acestea,** deci, sînt mai presus de el, **de convingerile** lui! În **faţa** lor nu poţi decît să te pleci, să te **supui.** Atunci **are sau** nu curaj ? **Are** pe dracu 1 La drept vorbind, are... **Poate** privi **pe** oricine în faţă fără **să** clipească. Se **poate măsura cu orice fiinţă** omenească. Se **poate** lua **la** trîntă **şi cu dracul. Da, dar cînd cădea** bagheta şi se auzea : faci aşa **şi** nu **aşa ? Deci** curajul lui **are** limite, merge numai pînă la un **punct, şi acolo se înmoaie, se** fleşcăieşte. Ce **a** devenit el **de** fapt **în şedinţa aceea ? David stătea** alături **şi** îl manevra. Nu per**sonal, dă-l dracului de nenorocit. Nu dădea** doi bani **pe** el. Atunci **? Altceva, în slujba căruia** David se pusese cu zel, pentru **că acel ceva îi venea ca o mănuşă, era exact pe măsura spiritu**lui lui. **Dar ce,** el **se poate lupta** cu dracii, vrea să spună poate **înfrunta oricînd un duşman, cu** orice risc, să notăm bine cu **orice risc, iar în faţa acelui ceva** devine neputincios ? Alt cuvînt afurisit, **născocit de**

mintea lui ipocrită; „acel ceva“. Adică, **legea internă, legea căreia** îi aparţine. **Faţă de aceasta este** deci **total** dependent ? Dar conştiinţa nu contează ? Faţă de ea nu **are** nici o obligaţie ? Ce înseamnă legea internă – ordinul de **sus ?** Deci dacă **va** comite o porcărie şi va ii tras într-o zi la răspundere se va ascunde în dosul ordinului, **va da** toată vina **pe** el ? Dar e bine cunoscut, nimeni nu i-a dispensat vreodată **pe** oameni de răspundere, nimeni nu **a** acceptat această scuză stupidă. Atunci, cum se armonizează una cu alta ? Cum se împacă ? Ei, cum convieţuiesc ? Afurisită treabă. Te doare capul, îţi **vine** să-ţi iei cîmpii. Ai intrat în horă, trebuie să joci! **Ha !** Simplu **de** spus. Dar ce eşti, automat ? Ce faci, ce faci cînd acel ceva te ghidează greşit, te împinge Ia rău ? li dai înainte ? **Poţi să-i** dai, dacă chestiunea te priveşte numai **pe tine per**sonal, atunci poţi să-ţi iei această răspundere. Te repezi cu capul în zid sau te arunci în lac. Dar cînd nu mai e vorba doar **de** tine ? Ci şi de alte fiinţe omeneşti, de alte destine ? Tot **aşa** acţionezi ? Fir-ai’ a dracului de viaţă ! Încîlcite îi sînt iţele ! Atunci ce facem, ne opunem ? Da, într-adevăr, asta e o soluţie. Şi destul de simplă în fond. Cea mai simplă. Te opui... **ei** şi ? Dar trebuie să-ţi asumi riscul. Adică ce risc ? Riscul de *a* schimba macazul radical, adică nu de **a-l schimba tu, de a crea** posibilitatea să-l schimbe alţii cu tine. Ei, asta e limita ! **Deci** aşa ajungi la punctul mort ? Ori aşa, ori aşa 1 Şi atunci ? **Dacă** te apuci **să** gîndeşti, te doare capul. Ce fericit e David ! **Chiar** fericit, porcul ! Nu pentru că n-ar gîndi. Ci fiindcă zice : perfect, aşa gîndeam şi eu. Să-i **dăm** înainte că-i **dăm** bine. **Deci** condiţia e să se potrivească. Altfel, uite, te umpli de lepră şi umbli tehui prin munţi de unul singur, zbătîndu-te în ghearele conştiinţei care nu te iartă. Chiar **daca ăia pe** care i-ai **pocnit** te-au iertat. Te-au iertat **pe** dracu ! Te ţin ei minte cit or **trăi 1** Şi dacă ar fi numai atît... Dacă ai putea spune : „ce a fost **a** fost **gata, punem** punct. De-acum încolo s-a zis, **procedăm altfel,** mergem **pe** alt **drum** !“. Dar de **unde** ştii că **într-o** zi... din **nou...** Rămîne acel risc, **o grămadă** de jeratic aprins **de care nu poţi** să **te** apropii, căreia îi dai tîrcoale de

departe... Sau fugi de foc, sau te arunci dracului în el, şi **scapi.**

Nuiaua subţire de alun zvîcni scurt şi Suru trase grăbit undiţa, cu **o** plăcută senzaţie de victorie. „Ei, ce zici, îl întrebă **pe** puşti, în timp ce păstrăvul lipăia pe cimentul terasei, îţi place ?“ „E bun, răspunse băiatul, aplecindu-se să-t scoată undiţa din gură, fără nici un entuziasm. Nenea Simeon **a** prins şi **de o** sută **de** ori **mai** mari.“ „Bă, **dar** ştii **să** tai la pi- **roaie...** cum îţi **zice** ţie ? Petre ? **Bă** Petrică, prea sînt gogonate, **cum de-o** sută **de** ori, **ce-a** fost balenă ?*' „Vorba vine“, puse punct calm, cu bună-cuvîinţă şi demnitate, mirării prea păti**maşă a** „domnului secretar”, Petre, nepotul cantonierului, **decepţionat de faptul că partenerul dovedea o fantezie atît de** limitată.

„Păcat **că** n-avem noi căreţi, îl aduse el **pe** Suru **pe un teren** mai practic. La bouşteni nu vin ăia mari. Căreţii sînt mai iuţi şi mai dulci, dar se prind la vale, în pîrîu. Trebuie să te duci cu noaptea în cap, să-i aduci în găleată vii.“ „Ce sînt ăia că**reţi, mă** Petrică, **be** interesă Suru, cum arată ?“ **„Păi** nu ştiţi ? **crăeţi...“** „Atunci de ce le zici **căreţi ?“** „Păi **aşa** se zice“ – îi întinse băiatul undiţa cu momeală proaspătă, vădit nemulţu**mit de** spiritul **chiţibuşar al** „domnului **secretar.” „Dacă e** pe-aşa, păreau să spună buzele lui ‘bosumflate, ştiu şi eu să te **înfund.“**

Trecuseră două zile de cînd venise la „Lacul Alb” şi Suru se **simţea** bine, dar ceva continua ’să-I facă **să se** considere convalescent, o slăbiciune, impresia că are nevoie de un sprijin, de **o** cîrjă, deşi urca fără nici o 'greutate rîpile abrupte. înţelegea **că** e vorba **de** o convalescenţă sufletească, **de** o hipersensibili- zare nervoasă şi lucrul acesta îl necăjea, nimic nu detesta mai mult decît labilităţile „feminine“. Nu **avusese această stare** nici în timpul crizei, în **spital.** Abia 'aici, în **singurătate, sub** cerul transparent ca un voal de mătase bleu-pal, sau dens şi negru, enorm **tavan de** onix, **lingă apa ca o platoşă, în conştiinţa** lui **se** insinuase impresia **de om** bolnav. Pre**zenţa** copilului îi făcea bine şi încerca să-l ţină cit mai mult **lîngă el. Rîvnea la simplitatea** unor **discuţii ca** între **copii, dar băiatul,**

deşi deschis şi vorbăreţ, se ţinea în rezervă, manifesta neîncredere, bănuindu-l pe Suru că se preface, că **vrea** „să se joace'[1], adică nu să se joace de~adevăratelea, ti doar să se distreze cu el. Or băiatul n-avea nici un chef de joacă, mai ales cu „domnu secretar“, el vroia să trateze lucrurile serios, **dar** se izbea de ariditatea gîndirii celuilalt, ca şi de exigenţele lui didactice. Suru observa că prietenia se închega greu şi făcea eforturi 'să se acomodeze, descoperind pentru prima oară cit de dificil e să comunici cu un copil ca între egali. Şi această atracţie către copil, către copilăria întruchipată de el, îi spunea că trăieşte un moment **de** slăbiciune sufletească. îşi **depăna** amin**tirile ca** un om bătrîn sau bolnav.

După şedinţa de la organizaţia orăşenească, **timp** de **aproape** o lună de zile, tot ce făcuse Suru purtase pecetea unui puternic automatism. O forţă a inerţiei irepresibilă se exercita tiranic asupra actelor sale, silindu-l să acţioneze ’ca un robot. **Exerci**ţiul din noaptea aceea, cînd fusese obligat să-l **secondeze** îndeaproape pe Eftimie David, îi intrase în reflex. Nu atît **min**tea, cît aparatul de execuţie reuşise 'să înveţe lecţia şi **să o re**producă. Conducînd zeci de şedinţe, nu mai avea nevoie **sa** gîn- dească – lucrul acesta apărea inutil şi stînjenitor şi nici **nu-şi mai** cerea dreptul **la** viaţă. „Ştia” **că** şedinţele au un anumit **scop** şi datoria lui era să-l împlinească. Orice împotrivire, orice în- cercare a cuiva de **a** zădărnici **programul, se dovedeau ne**faste. în sensul **că** ravagiile se amplificau, suferinţele **sporeau,** deşi nu le considera suferinţe, ci **'doar „efecte“.** Era **vorba de o** ciocnire inevitabilă între ceva ce încerca să se opună **sau să se** sustragă şi misiunea Iui de a face potrivniciile să cedeze, **să se** înmoaie, de **a** le înlătura. **Nu era** o treabă grea, devenise o chestiune de rutină. Dealtfel, judecind obiectiv, nici nu prea întîm- pinase cine ştie ce opoziţii. Mai degrabă încercări viclene **de** alunecare, tactica

strecuratului prin **crăpături, cameleonism,** schimbarea **bruscă** la **faţă. Nu** prea fusese înarmat pentru a **dis**cerne manevre de acest fel, trebuise să se exerseze din mers, mai ales pentru a-i **deosebi** pe şmecherii de moment **de** cei **cu** vechime, cu vocaţie.

!n liniştea munţilor, întîmplările i se arătau într-o lumină nouă. Optica de acum nu mai corespundea cu cea de atunci, şi boala, sau slăbiciune sufletească, ce era, se învedera în faptul că unele fapte pe deplin fireşti în momentul săvîrşirii, căpătau un aspect grotesc, infricoşîndu-l, chiar dacă numai pentru o secundă, chiar dacă numai într-o porţiune a conştiinţei. Această senzaţie îl preocupa fiindcă îi contrazicea caracterul. Se considerase un fel de yogian ce-şi amorţea braţul cînd vrea, punîn- du-i pe curioşi să-l lovească, să-l înţepe, să-l ardă, să-i facă ce vor, arătîndu-le că nu simte nimic. Şi acum, această neaşteptată şi neplăcută înfricoşare – ca un simptom maladiv al conştiinţei! Teamă pentru sine ? Nu, nu, alt fel de frică, mai confuză şi mai greu de înfrînt : frică de sine. Frica de ce poate face cînd i se **dă** un baros în mînă şi o instalaţie din acelea rudimentare de încercare a puterii, cum găseşti în fiecare bilei, şi unde parlagii făloşi, cu braţe părînd scurte de groase ce sînt, lovesc cu o singură mînă şi aruncă proiectilul de fier pînă **în** vîrful prăjinii, făcînd capsa să pocnească asurzitor.

Nu mai putea reconstitui desfăşurarea completă a şedinţelor, nici nu prea le mai distingea între ele, fuseseră şi multe – aproape în fiecare zi cite una. Ti apăreau numai tipuri, figuri, cazuri şi nici acestea într-o ordine anumită, 'ci disparat, după cine ştie ce oculte legităţi ale memoriei. De pildă, directorul de întreprindere... Acum, la capătul ochianului întors, putea spune că omul exercitase, fără să-şi dea seama, o profundă influenţă asupra procesului de alertare psihică – alertare în sens de intrare în ritmul amplificării semnificaţiei faptelor, noţiunilor, cuvintelor, pentru că altfel reuşea **să rămînă perfect stăpîn pe** sine –, *proces* iniţiat de Eftimie David. Directorul fusese picătura necesară efervescenţei. Nici acum nu-şi putea explica in-

cidentul, **parcă ar** fi fost iluzionism colectiv. Nu-l **remarcase cînd apăruse** la tribună după ce îi dăduse cuvîntul. îl **auzise** plesnind deodată, **ca** un tunet din senin, **vara,** cînd n-ai văzut norul ridicindu-se şi n-ai presimţit apropierea furtunii. **Părea că** citeşte o pagină din Apocalips sau, mai rău, un comunicat despre apocalipsul în curs de desfăşurare. Vorbea fără să respire, fără pauză între cuvinte, transmiţînd, alarmat la culme, **ceva...** cu inflexiuni paroxistice, cu schimbări de ton pînă **ia pierderea** sunetului intr-o scurtă răguşeală **sau chiar** muţenie, **cu** acute stridente ca scrijelirea fierului **pe** fier, înciît **se** autoanihilau. Vorbea ca sub impresia unor grozăvii văzute cu **ochii** doar cu cîteva minute mai înainte anunţînd, nu **proorocind,** apropierea apelor, focului, prăpădului. Suru vedea cum creşte în sală surescitarea şi teama. în cîteva minute omul făcuse **praf** nervii întregului auditoriu. Pentru că în acelaşi timp sugera şi starea de boală mintală, pierderea autocontrolului, fiinţa umană smulsă din chinga echilibrului spiritual şi lăsată **în derivă.** Asemenea scene îngrozesc mai mult ca orice, omul normal nu **poate** rezista, imaginii în **care** atributele esenţiale ale **speciei sînt** distruse. Se sperie, aşteptîndu-se **ca** şi în sine **să se** spargă zăgazurile, creierul să-i bubuie de explozii în serie, celulele să ţipe. Cînd directorul de întreprindere a **plecat de la** pupitru, în sală s-a auzit UM lung oftat de **uşurare, căci** toţi ajunseseră la capătul răbdării. **Se vedea că** nimeni **nu mai vroia să** aibă de-a face 'cu acest om, nici măcar **să** audă **de el, necum,** să reflecteze la ce spusese, să se preocupe de treburile unităţii **pe** care o conducea, **să** pună întrebări, să-l **tragă la răspundere** pentru deficienţe, oricît ar fi fost **de mari. Dealtfel** nici Suru nu reuşise să urmărească sensul frazelor, bănuia **însă din frag**mentele de cuvinte plutind încă în aer, că **fuseseră** debitate banalităţi, în nota generală **a** discuţiilor. „Poate o fi **fost o** simplă tehnică – se gîndea acum, atunci nu-i trecuse prin minte **o ase**menea ipoteză –, poate treburile **mergeau** prost **de** tot la întreprindere şi **vrusese să** le ascundă sub această **nebunie jucată, în** chip de **maxim** simţ **de** răspundere şi

combativitate.“

în **sală** se vedea **că** toţi aşteptau **să vină** la tribună cineva cu o voce liniştită, o femeie eventual, oricine, cu condiţia să spună platitudini cu tonul cel mai anost. Suru intuise acest refuz al tensiunii, existent în sală, dorinţa de placid, de ape liniştite, somnolente, putrezi, şi se revoltase. Se trezise în el energia ameninţată de înăbuşitoarea linişte şi nepăsare, deşi şi el fusese traumatizat în timpul 'bombardamentului celeilalte energii, dezlănţuite la marginea patologicului. Totuşi omul îi dăduse impresia că reprezintă o stare de Spirit de surescitare şi intransigenţă ce cuprinsese activul, nu numai pe Eftimie David. îl căutase tu privirile în sală, nu-l urmărise plecînd de la pupitru, şi într-un tîrziu îl descoperise. Să fi avut spre 60 de ani, dar respira vigoare şi acuitate spirituală. De statură mijlocie, mai degrabă scund, cu capul înghesuit între umeri, cu **păr** puţin şi rar, aproape albit, pieliţa obrazului subţire, uscată, întinsă pe pomeţii obrajilor şi încreţită în riduri orizontale pe frunte, ochii mici şi gura, fără buze, de peşte de mare – singurul lucru mai 'frapant erau sprîncenele, şi ele distrofice, dar de culoare închisă –, nu i-ar fi atras în nici un fel atenţia dacă l-ar fi văzut înghesuit în scaun, printre ceilalţi participanţi la şedinţă. Omul contribuise însă, fără să vrea, fără să ştie, la ridicarea 'diapazonului politic al lui Suru, la decizia de a răscoli mai mult decît îşi propusese conştiinţele stătute, punînd surdină primei intenţii de calm şi pon- deraţie. Va trebui să-l caute neapărat pe acest om, să-l examineze îndeaproape.

Poate şi femeia, preşedinta consiliului popular comunal, să fi produs o anumită rezonanţă în subconştientul său, incitîndu-1. Nu avusese nimic supărător, strident sau demagogic în cuvîntul ei, dimpotrivă îl impresionase tonul ferm, convins, aproape pasional. Vocea, de o profunzime feminină senzuală, dădea valoare fiecărei idei, fiecărui cuvînt. **Vorbea** de muncă, de răspundere şi din tot ce spunea ţîşnea un dinamism angajat, contagios, mobilizator. Deşi se referea la ceea ce făcuse şi **făcea în** comuna ei, **părea mai**

degrabă că urmărea **să-i** mobilizeze **pe** cei de **faţă,** ca şi cînd ar fi avut **de realizai** cu ei o acţiune urgentă, foarte importantă. Suru se gîndise că femeia trebuie neapărat promovată. Ce-ar face ea ia sfatul popular judeţean ! Ar scoate draci din tot aparatul ăla mare şi amorf, şi apoi ar răscoli oraşul, ar trezi din letargie, cu vocea ei pătimaşă, nu numai bărbaţii, ci şi muierile de prin cartiere, le-ar pune la treabă edilitară. în faţa ei nu se vor da înapoi, pentru că o vor simţi sinceră şi dăruită. întorsese capul spre ea şi ascunzîndu-şi curiozitatea sub expresia de concentrare, **o** privea atent, cu o reală plăcere. La cei aproximativ 35 de ani, cît îi dădea Suru, arăta armonios, atrăgătoare ; părul şaten strălucitor, graţios ridicat spre creştet, ii elibera **ceafa** rotundă, dreaptă, puţin cam îngroşată, şi urechile înalte desenate delicat. **Parcă** ar fi olteancă din alea cu 24 de măsele, încerca Suru **să** glumească cu sine, urmărindu-i ochii învăluitori, languroşi, puţin trişti, osteniţi. Osteniţi **oare de** muncă **sau de** viaţă, **de** viaţa nopţilor ei necunoscute ? Nici măcar nu ştia dacă e măritată şi curiozitatea îl îmboldea să afle, dar n-avea pe cine să întrebe. Femeia dăduse şi ea bici voinţei lui – desigur, **fără să** ştie –, parcă ar fi plesnit uşor ofrupa unui trăpaş **de rasă, puţin** lenevit.

Dar bidiviul se ridicase pe picioarele **din spate nechezînd,** punîndu-şi în evidenţă liniile de forţă.

Cum o răsturnase din şa, o tîrîse prin praf şi **o făcuse una** cu pămîntul pe directoarea de la fabrica de confecţii! Venise **la** tribună tremurînd toată, eu vocea stinsă, **abia** stăpînindu-şi bătăile inimii, bătăi vizibile în pielea fleşcăită de sub bărbie. Să fi **avut** în jur **de 50 de ani, dar** se îmbrăca, se coafa **şi se farda** cochet, ca **o** tinerică. Contrastul între ceea ce era şi ceea **ce** vroia **să** pară crea, **aşa** cum se întîmplă la femei în **jurul** acestei vîrste, un ridicol frapant. Poate şi asta **a** trezit în Suru pornirea sadică, asta şi, în tot cazul, emoţia ei dizgraţioasă **pă-** rînd **că** ascunde prost o mare vinovăţie. I-a pus citeva întrebări

politice – **ea** citea mai ales cifre de **producţie – şi a văzut-o că se înmoaie de sudoare ca o găină fiartă** cu pene cu **tot. Suru** a reuşit s-o **scoată** din această stare **de** stupiditate, duritatea tratamentului aplicat, ajutînd-o să nu mai **tremure. în** schimb, privea cu ochii rimelaţi ca o răufă**cătoare prinsă** asupra faptului, ca o joiana intrînd pe poarta **abatorului cu** genunchii moi, **fără** puterea de **a** mai mugi **măcar. Ce să** discute cu ea ? Cineva de la prezidiu îi şoptise că **e o organizatoare** bună **şi că** fabrica are rezultate pozitive. El **demonstra însă** tuturor – cu o ascunsă plăcere, pentru că **apărarea** i **se** părea neprincipială şi îl enerva – cît e de ne**pricepută, de** incapabilă, şi mai **ales de** apolitică. Oare **ei** îşi închipuiau **că** industria noastră socialistă, citadela clasei muncitoare, trebuie să aibă în posturi-cheie asemenea curci **plouate** care ştiu despre politica partidului cît coafeza ce **le pune pe moaţe părul rărit** şi **lînos ?** Ăsta **e** spiritul muncito-**resc,** revoluţionar, **adus de** industrie —• ramura conducătoare a **economiei –** într-o dezbatere politică ? **Aşa dă** grai aici un **director** comunist rolului muncitorimii – clasa cea mai avan**sată,** clasa de **avangardă a** societăţii ? Cum **poate să** însufle**ţească o asemenea** femeie **un** colectiv de muncitoare, fiecare **din ele** de o mie de ori mai Combativă şi mai conştientă, cu un simţ politic de clasă infinit superior ? Am ajuns în aşa hal încît punem **să** conducă fabricile nişte cocoane fandosite care **beau toată** ziua **cafea** şi în orele libere joacă tabinet, în loc **să se ducă** Ia universitatea serală de partid, sau să pună mîna **pe** o carte politică să ştie pe ce lume trăiesc ? Flerul de activist **experimentat nu** putea să-l înşele pe Suru, era sigur că **din punct** de vedere politic femeia rămăsese mult în urmă şi **refuza** cu încăpăţînare **să** ţină seama de meritele ei gospodă**reşti, ca** şi **de** circumstanţele în **care** trăia şi muncea. Ignora, **şi poate cu bună-ştiinţă, faptul** că activitatea ei epuizantă, din zori **şi** pînă **în noapte, pentru** realizarea planului, miile de **mărunţişuri ce** trebuiau rezolvate neîncetat, o distrăgeau to**tal de la**

preocupări mai elevate. Nu vroia să vadă că şi vîrsta, uzura, **oboseala începuseră** să-şi spună cuvîntu], **o** marcau, şi că **în** aceste **condiţii nu mai** putea face faţă chiar tuturor cerin**ţelor. Nu,** nu **acceptase** nici o îngăduinţă şi formulase **din partea adunării recomandarea scoaterii ei din funcţie, ca necorespun-**zătoare politic.

Ii căzuse „cu tronc", de asemenea, şeful unei gospodării agricole de stat. Fusese numit de curînd; îi trecuse prin **mînă** dosarul de cadre, un dosar plin **de recomandări** superlative, dar nu apucase să-l vadă în carne şi oase. înfăţişarea respectivului 1 se păruse imediat tipică pentru un filfizon : ţigănos, subţirel, îmbrăcat. îngrijit, cu **gust,** arborînd **o** tinereţe înfloritoare. întruchipa, după Suru, **„moaca** şmecherului". Culmea, **pe** nas îi atîrna, în timp ce-şi citea cuvîntul, o **pereche de** ochelari cu ramă subţire de metal galben. **Asta** e **figură de** conducător de unitate agricolă de stat ? Cum **să apară ăsta în faţa** ţăranilor, ce-o să zică ăia ? Cum să alerge el prin noroaie, prin zloată, după treburile gostatului, cum **să bată** grajdurile, cîmpurile ? **Cum** să conducă activitatea agricolă, **care cere să** fii **topor de oase ?** Cum **să** fie ăsta **în** stare **să** imprime disciplină, **se**riozitate, să ceară altora ce n-are el ? **Ăsta e bun de baluri, de** flirturi, parcă tot timpul face cuiva cu ochiul. Chiar **şi în clipa** aceea i se părea că nu dă doi **bani pe** ce **se** întîmpJă **acolo** şi îşi citeşte hîrtiile cîş, dintr-o **parte,** cu capul **aplecat, să** nu se vadă că rîde sau că face **semne** cuiva din **sală.** Tînărul director nu rîdea deloc şi nu făcea **semne** nimănui, citea, e drept potolit, poate cam fără vlagă, o cuvîntare nici **mai** bună, nici mai rea **ca** a altora. **După ce terminase,** Suru **tă-** bărîse **pe** el. De cînd era el în **partid ? Aha,** şi **ce sarcini de** partid îndeplinise ? **Da ?** Şi acum ce **sarcină de partid avea?** A, n-avea, nu primise, fusese numit de curînd **şef de gostat** şi, dealtfel, nici nu credea că **ar mai avea** timp **să facă** altceva ? Deci aşa stăteau lucrurile. Nu **mai primise...** Şi **apoi odată** năpraznic, **sec,** scurt, ca o.lovitură **de bardă în trunchiul**

unui copac **tînăr...** deci pentru el funcţia **de conducător** nu **era** o sarcină de partid, ci un fel **de** titlu, **o recunoaştere onorifică** a marilor lui merite politice din trecut. **Sau** ce, **o recompensă primită de la unchi-său cu ocazia absolvirii facultăţii de agronomie ?** Dar cine-l pusese pe el acolo şef, ştia măcar acest lucru ? Aha, partidul... Cu toate acestea el nu consideră că are vreo sarcină de partid şi dealtfel nici nu crede că ar mai fi putut-o accepta 1 Tînărul ţinuse piept un timp, apoi se fîs- tîcise, încercase **să** explice că s-a exprimat greşit, dar **i** se făcuse ruşine, se gîndise poate că mai bine o încasează decît **să facă pe** şcolarul bîlbîit. Dialogul alunecase spre rolul **gos-**tatului în desfăşurarea luptei de clasă la sate, dar tînărul – **care** deşi îşi scosese ochelarii, se vedea că fusese un tocilar, în nici un caz un superficial şi un şmecher – nu părea **să** fie **de pe** la ţară, mai degrabă bucureştean, fără experienţa practică **a** pămîntului şi a satului şi fără o cultură politică sistematică. Dealtfel şi gostatul respectiv avea mai mult caracter de unitate experimentală, de cercetare ştiinţifică, probabil chiar din această cauză fusese numit acolo. încerca să explice chestiunea raionării culturilor şi a soiurilor timpurii, intr-o foarte încîlcită înlănţuire logică cu tema în discuţie. Suru îl făcuse de rîsul lumii ; sala, cu nervii slăbiţi, simţind nevoia destinderii, începuse să hăhăiască pe înfundate, apoi în **cor, pe** de o parte dînd satisfacţie lui Suru, iar pe de alta de-monstrîndu-şi cruzimea inconştientă, sarcasmul nemilos al oricărei mase **faţă** de cel slab şi ridicol, chiar dacă aceste trăsături sînt doar aparente, efect al capriciului celui puternic şi **nedrept** cu care **se** înfruntă. Suru îi explicase şcolăreşte, cu fraze dinadins simple, de abecedar, problema luptei de clasă la **sate** şi îi **dăduse sarcina să** conspecteze editorialul din „Scîn- teia“ despre **plenara** Comitetului Central şi să-i prezinte materialul personal **peste maximum** o săptămînă, şi apoi pusese **la** vot sancţionarea lui cu vot de blam pentru subaprecierea **gravă** a pregătirii politice.

Un moment **neplăcut,** cînd Suru recunoscuse în sinea

lui **că sărise** peste **cal,** fusese cel cu Prapurgiu, dramaturg local **ale cărui piese răzbateau uneori pe** la teatre mai răsărite din **provincie,** inclusiv la emisiunile radiofonice. Cineva se refe**rise în** timpul şedinţei la ultima piesă intr-un act a lui Pra- **purgiu, jucată la casa de cultură de o echipă de studenţi. Vorbitorul l-a acuzat pe autor, aflat şi el în sală, de necunoaşterea vieţii, superficialitate şi apolitism. Era vorba, după cite îşi amintea Suru, de un subiect sătesc, şi criticul improvizat înţelesese că piesa opunea unui ţăran domic să intre în colectivă pe fiul său, proaspăt muncitor pe un şantier, caracterizat ca personaj negativ. Aşa arată oare tineretul nostru nou, crescut şi educat de regimul democrat-popular, cum îl zugrăveşte tovarăşul Prapurgiu ? – avansa vorbitorul pe calea implicaţiilor politice ale cazului. Unde a găsit autorul asemenea tineri ? Ce interese îl determină să ponegrească tînăra generaţie ? Mulţi dădeau din capete aprobator, alţii chiar se agitau în scaune, dornici, evident, să cantoneze cit mai mult discuţiile în acest subiect îndepărtat de sfera lor de activitate. Suru îl rugase pe dramaturg să vină la tribună şi să dea explicaţii. Nu avusese pînă atunci de-a face cu Prapurgiu deşi auzise de el, dar văzîndu-l îi displăcu din primul moment – îl nemulţumi neglijenţa ţinutei, trupul diform cu cărnuri gelatinoase, burta căzută, obrajii lăsaţi, tremurători. Netuns, cu părul lung, în dezordine, cu pungi moi şi cearcăne adinei sub ochi, cu hainele largi, mototolite, părea întruchiparea boemei celei mai jegoase. Spontan, Suru făcu legătura între personalitatea omului şi scrierile sale şi acceptă pe Ioc interpretările vigilentului spectator, fără să Ie mai verifice. Ii ceruse lui Prapurgiu nu să lămurească lucrurile, ci să mărturisească, în faţa adunării, mobilurile denigrării realităţii socialiste. Prapurgiu, cu**

buzele umede de salivă – o fi avînd vreo boală, vreun diabet, reflecta acum Suru, amintindu-şi scena –, molfăi un răspuns incîlcit, total neconvingător. Pretindea că aşa-zisul tînăr muncitor era de fapt o haimana, ajunsese pe un şantier întîmplător, dar nu se ţinea de nici o treabă, şi tocmai de aceea nu înţelegea nici legităţile dezvoltării istorice. Tînărul se opunea intrării tatălui în colectivă dintr-un mărunt interes egoist, ca acesta să nu dea via, să aibă el ce bea cînd venea pe acasă. Şi că tocmai aicea se vedea puterea de convingere a politicii partidului, în faptul că bătrinul nu se lăsa ademenit de fiu-său. Prapurgiu vorbea molîu, bleg ţi din cînd În cînd rîdea ca un nătîng, ca şi cînd nici el n-ar fi crezut ce spune, socotind că nu avea nici o importanţă cine era pozitiv şi cine nu, că aşa e în literatură, lucrurile sînt amestecate şi, mă rog, aşa le văzuse el. Adică tocmai ce îi trebuia lui Suru pentru a se înfier- bînta. Văzuse roşu înaintea ochilor – cum, un haplea ca ăsta stabileşte ce e bun şi ce e rău, el hotărăşte după ce modele să ne ghidăm noi în viaţă ? Cu mintea lui dezlînată, cleioasă, ca de beţiv, şi cu rîsul ăsta timp, de iresponsabil ? Oho, frate, păi nu merge aşa, literatura are şi ea nişte obligaţii şi un anumit rol, ea trebuie să surprindă tendinţa principală a fenome-nelor şi să pună în evidenţă noul, nu să răstoarne realitatea cu fundul în sus. Sigur, poţi să găseşti un caz izolat, dar ăsta e caracteristic pentru atitudinea tineretului ? Ce-o să zică sătenii văzînd o asemenea piesă ? Aţi văzut, mă, că nici feciorii noştri nu vor colectivizare, că şi ei ţin la bucăţica de pămînf? Scriitorul nu trebuie să se gîndească la consecinţele scrisului său ? El nu-şi dă seama că arta poate fi o armă cu două tăişuri – şi un factor de progres, dar şi unul de demobilizare ? Prapurgiu, lichefiat, renunţase

să-şi mai susţină poziţia şi aproba, cu un zîmbet complice, conspirativ, gravele interogaţii acuzatoare ale lui Suru, ceea ce pe acesta îl scotea din sărite. La un moment pusese această întrebare ce-l făcea acum să-şi simtă obrajii roşind : „Tovarăşe, dumneata faci pe prostul sau eşti prost cu adevărat ?“. Prapurgiu rîsese timid, ruşinat, ca şi cînd Suru făcuse o glumă amicală şi el arăta că înţelege asemenea intimităţi, nu se formalizează, ba ştie că făptura lui, cam alandala, se pretează chiar la batjocură. Se angajase să reia piesa, să mai lucreze la ea şi să schimbe complet partea necorespunzătoare. Suru trăsese concluzii zdrobitoare în legătură cu precaritatea nivelului politic al lui Prapurgiu, ca şi al altor creatori de artă, critică la sînge filiala uniunii, organizaţia de partid respectivă, secţia de propagandă a comitetului regional şi indică să se organizeze o dezbatere a piesei la clubul uzinelor metalurgice cu tineri muncitori utemişti **în prezenţa** autorului. „Să-ţi susţii acolo concepţia dumitale eclectică, străină de ideologia marxistă“ – îi spusese lui Prapurgiu împungînd cu degetul în direcţia unde acesta, cu cărnurile revărsate în scaunul strimt, dădea din. cap blajin, încuviinţînd totul, în timp ce cîteva aplauze **marcară** aprobarea drasticei rezoluţii.

îi căşunase în altă şedinţă pe un preşedinte de consiliu popular comunal. Acesta urmase la cuvînt după **o** femeie, **o** nemţoaică, şefă **de** brigadă într-o fermă. Lectura celor trei pagini ale ei durase **aproape o** jumătate **de oră. Cu o voce** foarte slabă, mieunată, nici microfonul nu putea **să** o capteze, silabisise fiecare cuvînt, astfel că nu se putuse înţelege nici cinci la sută din frazele ei. Suru nu-şi dădea seama **dacă** citea aşa pentru că vorbea prost româneşte sau pentru că era semianalfabetă. În primele clipe sala fusese indulgentă, se aşternuse după aceea o plictiseală de moarte, pentru ca în cele din urmă să izbucnească rumoarea. Unii comentau maliţios, alţii găsiseră prilejul să

mai schimbe impresii. Oricum, ceva de nesuportat. **Suru se** considera vizat personal, era **profund jig**nit. **Le** spusese „dobitocilor din sector" să verifice **de o** sută de ori înainte de **a** alcătui lista vorbitorilor, **să-i vadă** şi să-i audă personal, să nu se trezească **la** tribună **cu** orbi, ciungi sau înapoiaţi mintal. Şi uite ce făcuseră ! Ce încredere poţi **să** mai ai ? Trăsese în dreptul numelui vorbitoarei o cruce mare neagră, căci avea de gînd sâ facă o problemă din **asta, să** sancţioneze cîţiva. Şedinţa se lăbărţase, îşi pierduse nivelul, devenise o caricatură. Răsuflă lung şi făcu involuntar un gest semnificativ cu mina cînd femeia plecă, furişîndu-se parcă de la tribună. Dădu cuvîntul următorului, cu **capul** vîrît în carnet, sub impresia penibilă a întîmplării abia consumate. Trecu un timp pînă se întoarse spre noul vorbitor. îl privi lung, în- trebîndu-se cum a ajuns bărbatul acela bine hrănit, tînăr, frumos, cu cîrlionţi blonzi căzuţi neglijent, dar parcă studiat, **pe** fruntea înaltă şi luminoasă de poet, în postul de preşedinte de sfat comunal. Se concentra, în dorinţa **de a nu pierde** nici un cuvînt. La început îi sunară frumos cîteva fraze redînd ideile curente într-un mod mai personal. Remarcă apoi că în afară de generalităţi despre omul nou, conştiinţă, ideologie, orizont cultural şi ceva despre un cenaclu de poezie, preşedintele nu spunea nimic. „Ce e cu tipul ăsta, face aici pe poetul, vrea să ne convertească la cultul liricii, ia să vedem unde ajunge." Preşedintele nu ajunsese nicăieri, dăduse în final un citat din ceea ce numise noul folclor socialist şi se pregătea să se retragă. Suru se lămurise, îi căzuse în mînă un exemplar din fauna pe care o detesta cel mai mult. 11 ţintuise imediat cu o rafală de întrebări precise despre treburile practice ale sfatului comunal, despre rolul organelor puterii locale în înfăptuirea politicii partidului. Omul încercase să se eschiveze cu răspunsuri generale, niţel înflorate, alunecînd mereu spre activitatea culturală, spre valorificarea tradiţiilor bogate ale comunei în noile condiţii şi aşa mai departe. Atunci îl luase Suru în primire. Ce îşi închipuia el că e conştiinţa, un bibelou de pus în galantar? Conştiinţa se oglindeşte în muncă, în producţie, în

îndeplinirea planului, în înfăptuirea hotărîrilor de partid. Cum îşi permite să transforme organul puterii de stat în organizator de jocuri populare pe scena căminului ? Preşedintele a fost pus acolo de partid nu să cînte din fligorn şi să recite poezii, ci să gospodărească treburile obştii. Dacă ţine cu tot dinadinsul să fie Eminescu, să se facă sufleor şi să plece cu o trupă de teatru în turneu.

Oamenii, unii din răutate, alţii ca să-şi apere propria piele, înspăimîntaţi sau, dimpotrivă, incitaţi de duritatea lui Suru, încercau să-i servească, prin şedinţe, tot felul de fapte cu iz senzaţional, răscolind prin lăzi de gunoi, redeschizînd dosare de mult clasate, readucînd în boxă mici păcate omeneşti. Uneori, Suru, dus înainte de paloş cum spune poetul, se vedea tentat să apeleze şi la acest mărunt arsenal dar, pînă la urmă, ceva îl reţinea. O singură dată a fost nevoie să ducă un asemenea caz pînă la capăt, pentru că cei care-l puseseră la cale se blindaseră cu dovezi incontestabile. Omul, secretar de raion,

îşi făcuse un cerc dubios de prieteni – ospătăriţe de moravuri uşoare, un portar de hotel, gestionarul unui centru de distribuire **a** vinului şi alţii. Serile şi le petrecea în chefuri prin separeuri de restaurant, cîrciumi sau camere de hotel, iar nopţile la cîte una din chelneriţele deocheate. Discuţia a fost urită, deşi se vedea că mulţi o savurau cu lăcomie, iar vinovatul a recunoscut aproape totul. Suru încercase să scurteze, să rezume, să reducă dezbaterea la punctele esenţiale, dar întîmpinas? o rezistenţă acerbă din partea asistenţei. Mulţi cereau amănunte, descrieri, lectura probelor, şi Suru trebuise să asculte detalii mizere şi comentarii pe măsură. Reţinuse că soţia împricinatului era sau fusese bolnavă. Apatic, omul răspundea la întrebări scurt şi precis, fără să-l surprindă nici curiozitatea, nici violenţa judecătorilor. Ce s-o fi întîmplat cu el. se întreba Suru ? Ce putuse să-i provoace criza morală ? Ce sete existenţială s-o fi aprins în el, îndemnîndu-l să înghită deodată toate plăcerile... ? Educaţia se mistuise ca un

înveliş subţire în văpaia poftelor primitive ? E posibil ? Se părea că da. Adunarea **a vo**tat excluderea din partid şi Suru l-a întrebat dacă are ceva de spus. L-a ascultat perplex. Cerceta chipurile să vadă dacă pe alţii îi izbeşte ceva, dar se părea că lucrurile se desfăşurau după toate regulile jocului. Omul îşi făcea autocritica, mulţumea pentru ajutor, aprecia ca justă sancţiunea şi-şi lua un **angajament. Ăştia** sínt surzi şi orbi, **se** întreba Suru. nu sesizează pantomima ? Activistul exclus ţinea pur şi simplu o conferinţă pe probleme de morală comunistă. Nu se uita pe nici **o** notiţă, vorbea liber, îngrijit, curgător, cu fraze corecte, folosind, lucrul i se părea indiscutabil, prefabricate, fragmente **din nenumăratele expuneri prezentate de-a lungul carierei lui de propagandist,** în faţa unor săli ca aceasta, avînd însă un rol invers – acela de a invoca autoritatea principiilor împotriva celor ce **le** încălcau. Şi de **a trage** concluzii. **Da, asta** i se părea lui Suru **că făcea,** trăgea concluzii. **Maşinal,** îşi luase vechiul rol în primire, uitînd în ce situaţie se găseşte. în nici un **caz nu părea afectat nersonal, nici o undă de emoţie nu vibra**

în glasul lui, vorbea profesional, numai din cap, şi din cînd în cînd ridica puţin vocea, pentru efect, ca orice orator de meserie. Lumea **a** apreciat **că** şedinţa decursese corespunzător şi că fusese o discuţie bună, educativă, Lui Suru însă nu~i ieşise din cap multă vreme acest episod şi oricît îşi storcea mintea **nu** reuşea să înţeleagă. Abrutizat, **redus** mintal, farsor – ce era omul acela, şi cum putea părea el normal celorlalţi ?

Pe Suru îl iritau cu deosebire două categorii de oameni. Pe de o parte cei cu fibră moale ; aceştia îl scoteau din ţîţîni, iar din punct **de** vedere politic îl îngreţoşau. Cît îi stătea în putere tindea să cureţe partidul de ei, avînd convingerea sinceră că sînt un balast. Chiar dacă nu prezentau culpe grave, ii vedea atinşi de o vinovăţie funciară, mai gravă ca toate, aceea de a fisura prin prezenţa lor structura partidului. Cu vitalitatea lui debordantă, deplîngea natura că produce asemenea exemplare şi dacă **ar fi trăit** în antichitate poate ar fi susţinut să fie azvîrlite de pe stînca tarpeiană, dar în condiţiile date se resemna să-i împiedice să se cocoaţe în posturi sociale importante. îi descoperea de la prima privire, probabil că şi ei se simţeau prinşi în plasa ochilor lui neiertători şi se trădau. **La** cealaltă extremă se aflau marii indiferenţi, figurile suficiente, pline de sine, insensibilii, şi împreună cu ei şmecherii, filfizonii. Aceştia îşi puteau găsi locul prin saloane, dacă ar mai fi existat, prin parcuri, la circiumă, pe moşia lor dacă **o** aveau, dar nu la timona unui echipaj, oricît de mic. Baroni blazaţi, feciori de bani gata zeflemitori şi inconştienţi în socialism ? Şi pe aceştia îi vina cu plăcere, îi punea să joace tontoroiul pe jăratic, să se zbuciume şi ei o data în viaţa lor, **apoi** îi arunca **la** gunoi. Cam **ăsta** era programul personal de ecarisaj al lui Suru, îndeplinit în cadrul programului general, în anumite puncte cele două direcţii corespundeau şi asta favoriza escaladarea spiritului agresiv în sensul impus de Efti- roie David. în alte privinţe, convingerile şi impulsurile lui nu coincideau cu imperativele

momentului. Conform „codului“, trebuia **să lase** să-i **scape** printre **degete oameni** găunoşi, incapabili, indivizi sarbezi, nefolositori, oportunişti şi **demagogi, executanţi** lipsiţi de idealuri autentice şi de conştiinţa. Ei nu intrau în categoriile „vizate“ în momentul acela, în plus ştiau „codul“ şi **se** situau cu arme şi bagaje **de** partea lui, adică **pe** aceleaşi poziţii cu **Suru.** Nu o dată se văzuse nevoit **să** lase cale liberă marelui grav, marelui solemn, omului veşnic pe linie, **de** pildă, Cucuteanu, de la Oraca. Fusese intr-un timp membru în biroul regional, şeful secţiei economice, însă treaba mersese prost şi o anchetă de la Bucureşti ceruse schimbarea lui. Toţi bănuiau că suferise enorm în urma retrogradării, dar nu lăsase să **se vadă.** La **fel** de important în tot ce făcea, păstrase aceeaşi gravitate măsurată, aceeaşi încetineală în mişcări şi în **vorbă,** ca un Buddha infailibil şi zgîrcit, rostind numai adevăruri sacre, **înainte** de şedinţă, Suru primise cîteva anonime cuprinzînd informaţii despre o latură cu totul necunoscută, şi dealtfel **de** neînchipuit, **a** vieţii lui Cucuteanu, şi anume aceea de mare crai. După cum rezultă, ultima cucerire a şefului de la Oraca fusese o secretară tînără şi frumoasă, căsătorită. **Trăise** cu **ea** un an şi cînd afacerea începuse să miroasă urît, Cucuteanu **îi** aranjase **transferul, în** interes de serviciu, într-un **post** mai bine remunerat **la** „Metalurgica“. Suru pusese un activist **să** întreprindă sondaje, dar nu obţinuse nici un rezultat; i se **rapor**tase că deşi **ceva a** rămas în aer, orice urmă **a fost ştearsă** şi nimic **nu** se mai poate reconstitui. Cucuteanu «trona ca **o** zeitate necontestată peste colectivul lui şi nimeni nu **se încumeta** să deschidă **gura,** să-şi rişte pîinea, **fără** nici **o şansă.** Căci Cucuteanu respira intr-adevăr autoritate, părea clădit nu din **carne** şi oase ca ceilalţi muritori, ci din bazalt. Cu această aureolă venise la tribună, păşind rar şi măsurat, fără nici **o grabă, parcă** s-ar fi dus să salute, cu un gest potolit, mulţimile ce-l aclamau. Corpolent, încă tînăr deşi se apropia de 50 **de ani,** cu **o** faţă senină, **fără** nici un rid, Cucuteanu nu fusese văzut nici-

odată rîzînd. Surîsul luminos, parcă trist, abia **perceptibil, su**gera fizionomia „eroului pozitiv“. Rostise cuvîntul „tovarăşi“, şi **apoi făcuse o pauză lungă, ca pentru a chibzui adînc, înainte de a lua hotărirea definitivă. Cînd se decisese în sfîrşit să înceapă, vocea i se încârcase de solemnitate, suna împovărată de conştiinţa unei înalte misiuni. Batea din pleoape alene, lăsîn- du-le să planeze în cădere, ca nişte aripi plictisite de mişcare, ridieîndu-le apoi, indiferent, peste linia orizontului. Globul ochilor rămînea mult acoperit, jumătate din pupilă fiind ascunsă, cruţîndu-şi parcă privirile. Asta trebuia să dea preţ sporit spuselor sale. Cucuteanu repeta în modul cel mai simplist ceea ce spuseseră ceilalţi, dar cu atîtea pauze, cu un asemenea efort, încît lăsa impresia că atunci smulge cu cleştele fiecare gînd din adincurile făpturii pătrunsă pînă în ultima fibră de însemnătatea momentului, că îşi dezvăluie, în faţa sălii, cele mai intime şi mai tainice convingeri, punîndu-şi însăşi inima pe masă.**

Scîrbit, Suru îl înjura birjăreşte, regretînd amarnic faptul că nu avea în mină dosarul potlogăriilor lui de fante, să-l trîn- tească de masă, să-l amuţească pe scamator, şi apoi să-l tăvălească în pielea goală prin faţa oamenilor. Trebuia să tacă şi să înghită, să asculte ca pe nişte mari descoperiri frazele goale învăţate pe dinafară şi debitate ca de la amvon. Ce putea să-i facă acestui pehlivan ? Să-l întrerupă şi să-l întrebe cum şi-a făcut planul la „Oraca“ ? înainte de a-i răspunde, imperturbabil, despre plan, ar fi jucat o lungă şi sinuoasă scenă de om profund lezat în demnitatea Iui politică, în drepturile lui de comunist, ca şi în datoria lui de a-şi exprima adeziunea la politica partidului şi de a lua poziţie principială faţă de fenomenele negative combătute de plenara Comitetului Central, Ar fi făcut aluzie şi la pericolul golirii de conţinut a dezbaterilor pe marginea

documentelor, s-ar fi arătat nespus de mirat, cu privirile lui iezuite – cîştigînd fără îndoială încuviinţarea tacită a sălii –, că este întrerupt tocmai cînd atacă problema împăciuitorismului faţă de duşmanul de clasă, faţă de oportunism, împăciuitorismul fiind, cum a arătat plenara... şi aşa mai departe. Din toate aceste motive, Suru tăcuse şi-l lăsase pe Cucuteanu să-şi termine nederanjat partitura, să-şi desfăşoare jocul de scenă, pe cit de rudimentar, pe atît **de** eficient, **făcînd** impresie asupra masei, **confirmîndu-şi atributul de stîlp** al luptei de clasă pe plan regional.

Sau **pe** Biolete, de la cooperaţia meşteşugărească. Privin- du-l, se întreba : figura fusese predestinată **să** constituie o mască exemplară, mai mult decît inspirată, a demagogiei, sau demagogia, dominanta personalităţii **sale,** reuşise să-i modeleze astfel trăsăturile ? Ce te izbea la el ? Intîi, bărbia masivă, di- formă, de Golem – pentru cine-şi poate imagina **un asemenea** personaj —un fel de călcîi, o bucată de lut nefinisat, lipit în **grabă** la extremitatea de jos a obrazului. Apoi, ochii mici, **înecaţi** în grăsime, mişcîndu-se speriaţi dintr-o parte în **alta,** între **gene** decolorate, probabil roşcate cîndva, **suh** smocurile **sprîncenelor** zbîrlite, lipsite de orice formă. în timp ce vorbea bărbia **se** mişca dezordonat, parcă ar fi alergat ceva pe faţa lui, zdupăind, cutremurîndu-i obrajii mari şi şubrezi. Cuvintele **ieşeau şi ele** scîlciate, lipsindu-le nuanţele ce fac muzicalitatea **vorbirii ome**neşti. **Parcă ar** fi glăsuit un robot, perfect pus la punct în **toate** privinţele, cu excepţia acestei funcţionalităţi unde deosebirile faţă de om rămîneau fundamentale. în schimb, tot **ceea ce spu**nea exprima o mare tensiune, ea şi cînd aparatul **ar fi fost ra**cordat la **o** linie energetică specială. Frazele curgeau în torente vijelioase, gata să măture tot ce le-ar fi putut sta în **cale. în** acelaşi timp lua mereu **în** mîini **dosare,** hîrtii, gata **să Ie des**chidă şi să citească asistenţei **fapte** inedite, uimitoare, **dar de** fiecare **dată le lăsa pe** pupitru. **Manevrarea acestui material su**gera **că e** documentat pînă în măduva **oaselor, că stapîneşte** perfect situaţia, dar nu a venit încă

momentul... **Se mai** întîm- pla **să ia** un teanc **de hîrtii şi să** le agite ca **pe un manifest.** Mina dreaptă se mişca tot timpul, deschizînd **palma** a mirare **sau** exasperare, sau închizind pumnul şi agitîndu-l agresiv, punc- tînd cu el energic sfîrşitul de fraze, sau numărîndu-şi „ideile" cu **degetul mare** ridicat. Din cînd în cînd **se adresa direct** unuia din sală sau de Ia prezidiu, folosind pentru a-l convinge tot felul **de** trucuri : micşorarea **scrutătoare** a **ochilor,** rfsul voit fals, ca şi cînd şi-ar fi persiflat propriile-i justificări şi argumente. Alt **material** de **manevră** erau ochelarii : şi-i scotea şi şi-i punea la Ioc intr-un tempo determinat de fluxurile de energie ce-l străbăteau. Funcţia ochelarilor nu putea fi stabilită, pentru că nu citea cu ei nimic, iar uneori şi-i scotea tocmai cînd privea în sală. Discursul excludea orice întrerupere, orice posibilitate de bruiere. Încărcătura electrică a vorbirii şi ritmul de **fugă,** de tropăială, imprimat **de** călcîiul maxilarului, creau o re- laţie derutantă cu auditoriul; deşi zgomotoase, obositoare, supărătoare, conţineau **o** putere hipnotică şi nimeni nu li se putea sustrage. Iţi vuiau urechile, privirile se revoltau împotriva dizarmoniei mişcării feţei, şi cu toate acestea nu-I pierdeai din vedere nici un moment, nu-ţi permitea să scapi un cuvînt. Fără să-i ceară nimeni, dezvăluia, intr-un mod *ce* părea de o sinceritate brutală, fără nici o umbră de reticenţă, marile lui lipsuri în îndeplinirea sarcinilor **de** răspundere încredinţate de partid, pentru a cărui încredere mulţumea din adîncul inimii. Desigur, reamintea devotamentul fără margini cu care acţiona, recunos- cînd spăşit că **pe** bună dreptate se spunea că e prea aspru, dar în **mod** partinic simţea nevoia **să** destăinuie în faţa organizaţiei **că** nu întotdeauna se **achitase de** îndatoriri în spiritul recoman**dărilor** conducerii regiunii, ale tovarăşului David personal, ale tovarăşului Suru. deşi primise ajutor, indicaţii concrete, i se **aduseseră şi** critici principiale – pentru care mulţumea din **nou** din adîncul sufletului. De aceea se angaja cu toată răspunderea, cu toată pasiunea lui comunistă, să întărească... să perfecţioneze... să lichideze... să facă, să dreagă... astfel încît... Suru ştia **că** Marin Biolete

muncea prost, că într-adevăr fusese **nu o dată** criticat atît **de** tare încît menţinerea lui în funcţie **apărea** mereu un miracol ; era sigur că şi **de** aici înainte va **lucra la** fel, **pentru** că atîta îl ducea capul. Şi cu toate acestea, iată, îl lăsa să facă ravagii cu demagogia lui deşănţată. De ce ? Fiindcă prin ceea ce spunea şi prin felul cum spunea, te obliga **să-i** mai dai, oricît de **gravă ar** fi **fost situaţia, încă** o şansă... Iar **pentru** ceilalţi **era** tipul **de** membru **de** partid deschis pînă la limita maximă, animat de o voinţă de fier, dăruit trup şi suflet, un om **de** bază de care nu te puteai dispensa. Toate aceste **apa**renţe prevalau asupra minusurilor reale, bine cunoscute de toţi... .dar „cine e oare perfect „numai cine nu munceşte **nu gre**şeşte". A lua de guler, într-o asemenea „împrejurare, un om atît •de pătruns, de disponibil, de hotărit, cu un astfel de temperament pasional şi cu o urîţenie atît de dramatică, asta ar fi făcut -o foarte proastă impresie şi, mai mult ca sigur, ar fi mărit simpatia faţă de Bioiete. în schimb, Suru ar fi devenit antipatic, oamenii văzînd în **el** un aristocrat arogant, un şef înstrăinat **de** activ. Trebuise deci să-I lase şi pe **Bioiete să termine şi să plece** -de la pupitru nederanjat.

La fel îi scăpase şi panglicarul de Drăgăniţă. Se vedea treaba ■că sînt pe lume oameni înzestraţi cu ciudata proprietate **de a** se face invulnerabili, cum sînt ariciul sau broasca-ţestoasă, sau cine mai ştie **ce** lighioane, ce-şi perfecţionează **de-a lungul se**colelor sistemul de apărare, spre deosebire de celelalte, cu un simţ de conservare slab, ce pier, sau mai supravieţuiesc ■doar printr-un imens tribut, printr-o necurmată jertfă. Ce instinct îl ghida pe Drăgăniţă de reuşea el să treacă neatins prin atîtea locuri înguste, unde **în mod** firesc ar **fi trebuit să** •eşueze, pentru că, aşa cum mulţi ştiau, era un încurcă-lume ? .Schimbase multe funcţii şi peste tot învălmăşise lucrurile, nu legase două în tei. Drăgăniţă se strecura suplu şi **agil** ca un şarpe de apă, dealtfel şi fruntea lui teşită şi ochii negri ne- astîmpăraţi te duceau cu gîndut la acest animal. La el totul -era, cum se spune la spectacolele cu scamatori, „iuţeala **mea** ■**de** mină, şi nebăgarea

dumneavoastră de **seama“. începea** surprinzător, aşa cum făcuse şi în şedinţa respectivă, **găsind un** ■clenci, un exemplu ieşit din comun, o întîmplare bizară şi **cu** asta capta atenţia. Suru se întreba dacă nu **le inventează. Avea** zeci şi sute de asemenea cazuri pregătite dinainte şi **dacă vedea** că prima n-a făcut efectul scontat, scotea din tolbă alta şi aşa mai departe, pînă dădea peste ceea ce trebuie. Exploata **nițel poanta** şi trecea **mai** departe, **niciodată** nu **zăbovea prea** mult la un caz, instinctul spunîndu-i că mai mult ca orice trebuie să, se ferească de plictisirea publicului. Astfel sărea de la una la alta. într-o învălmăşeală de nedescris, dar cu o precizie a execuţiei stupefiantă, incit oricit erau de eterogene elementele expunerii. se legau şi se sudau între ele îneît nici omul cel mai penpicace nu reuşea să descopere falsul. Lucrul cel mai remarcabil la Drăgăniţă i se păruse lui Suru abilitatea de a jongla cu noţiunile. învăţa pe de rost denumiri întortocheate de maşini şi motoare, **de** piese, situaţii statistice, cifre, procente, reţinea citate întregi din articole de ziar, din cuvîntări, din indicaţiile date de superiorii lui. Aproape la toate adunările se afla în prezidiu, şi la cele festive şi la cele de lucru, deşi nu era decît director de fabrică. în categoria sa se putea considera însă omul cel mai reprezentativ, vorbitorul cel mai autorizat, şi nici o manifestare nu se putea lipsi de participarea lui. Unde nu-i reuşea» aceste spectacole minuţios regizate era locul de muncă, fabrica. Acolo, printre muncitori, maiştri, ingineri, pălăvrăgeala lui nm producea nici un efect. Oamenii îşi blestemau zilele că fuseseră pricopsiţi cu un asemenea şef. Dacă voiau să rezolve ceva,, trebuiau să facă intervenţii pe sus, peste capul directorului. Dispreţuit şi luat în rîs, şi în fabrică rămînea totuşi de temut. Din cînd în cînd Drăgăniţă reuşea cîte o punere în scenă spectaculoasă. Căci vocaţia lui cea mai mare era instrumentarea cazurilor de „încălcare” – încălcare a orice, **a** moralei, a disciplinei, a statutului, a liniei politice etc. Atunci aduna tone de material documentar, faptic, fără cea mai mică preocupare pentru veracitatea lui. Nu suferea de slăbiciunea verificării

datelor,, depozita tot ce circula, tot ce-i ajungea la ureche şi prezenta oarecare interes, chiar **dacă** dintr-a cincea mină, avînd **vagi** contingenţe cu persoana respectivă. Strîngea, memora, completa, corobora, alcătuind un arsenal fabulos. Folosea totul fără nici o prejudecată. Renunţa cu uşurinţă la ceea ce nu se confirma, contrazicerile, protestele nu-l emoţionau. Dar cînd dibuia un teren sigur, devenea neiertător, o patimă justiţiară, teribilă se declanşa în făptura lui aparent paşnică, exagerînd» «semnificaţiile pînă dincolo de orice limită. Făcea din ţînţar **ar- jnăsar,** dar nu **în** accepţiunea obişnuită, de fabulaţie cvasilite- rară, ci într-un sens macabru, **de manie** sangvină, urmărind nu impresia artistică, ci condamnarea, nimicirea. Acum **se vedea •că** nu **e** pregătit pentru o „bombă", îşi **propusese doar să** strălucească, să **ia** minţile, să execute un tur magnific **pe cupola** circului. Ce să-i facă Suru acestui **om ?** Stătea la cîţiva **paşi în** prezidiul adunării, costeliv, îmbrăcat ca întotdeauna într-un costum negru, lustruit de prea mult purtat, de o croială mai **mult decît** îndoielnică, lăsînd **să se vadă o cărare prost aleasă,** nici la stînga, nici la dreapta, nici **pe** mijloc, într-un **loc arbi**trar ce conferea capului o asimetrie iritantă. Cum dracu ajunsese omul acesta la aproape **50** de ani **fără** nici un rid pe **pie**lea verzui-pală, ca de ceară, perfect întinsă pe oasele scheletului ? Nu **punea** nimic **Ia** inimă ? în timpul şedinţei scrisese **fără** încetare, cercetînd din cînd în cînd nişte tabele pline cu cifre subliniate în diferite culori. Se **putea bănui că face calcule, dar** •din cînd în cînd ridica fruntea şi **clătina capul dezaprobator,** -notînd repede ceva, poate vreo **greşeală scăpată de vorbitorul** de la pupitru. Sălta în scaun **parcă ar** fi stat **pe** arcuri, probabil •de nerăbdare, aşteptîndu-şi **ieşirea la rampă.** Nici **cînd Dragă-** niţă vorbise, şi nici după aceea, Suru n-ar fi **putut reproduce** ■nici un cuvînt din tiradele lui. **Fusese** un **fulger fără tunet** Drăgăniţă nu ridica vocea, dimpotrivă, cuvintele-i **foşneau ca** frunzele în coroana unui **arbore înalt, străbătută de molcomi** -curenţi de **aer.** Maxilarele nu **se mişcau aproape deloc, doar** 'buzele tremurau mărunt,

lăsînd să-i iasă din gură jeturi de fraze într-o viteză ce depăşea cu mult puterea **de** percepţie **a** »urechii. Din cînd în cînd făcea un anume **gest** cu **palma dreaptă,** jparcă ar fi vrut **să** tempereze **ceva,** poate **propria** lui **locvacitate** surescitată, sau **să** binecuvînteze, oricum, **un** semn **în total con**trast cu mişcarea gurii.

Depănîndu-şi, dintr-un impuls **irezistibil, proaspetele şi ne-** jplăcutele-i amintiri, Suru **realiză că defilase prin faţa lai. în acea păcătoasă lună de şedinţe şi dezbateri, o faună** fabuloasă. „Dacă aş spune cuiva, ar zice că inventez. Chiar eu dacă aş fi citit într-o carte aş fi zis că autorul **a** născocit, că asemenea specimene nu există în realitate şi în nici un caz nu **poţi să** le întîlneşti într-un timp atît de scurt adunate la un loc. Dealtfel, cred că nici n-am mai văzut vreodată atîtea caricaturi. Poate împrejurările le-au scos La iveală şi le-au adus în primul plan. E ca şi cînd dai cu flit într-o bucătărie, într-o căinară, şi încep să iasă din toate colţurile lighioane. Te uiţi şi nu-ţi vine să crezi. Nici nu visai. Uite, domnule, dădeam cu mătura pe ici pe colo şi mi se părea că am curăţat. Cînd colo, ce curăţenie ? Ce mai colcăie pe sub duşumea, prin găurile din pereţi ! Da, **asta** e ! Mirosul le ¡scoate şi le îndeamnă să fugă **de** colo **pînă** colo. Işi pun în mişcare picioarele lor repezi.

Ce **lume,** domnule, mi-a fost dat să văd 1 **Am** trăit printre libărci **şi nu** ştiu dacă am atins una, două. **Mi-am sărat ficaţii cu** cine **nu trebuia.** Aiurea, parcă d-aia i-am pocnit **eu** pe ăştia, fiindcă îmi scăpaseră ăilalţi ? I-am pocnit, fiindcă... A fost de-aj uns să mă calce unul pe nervi, prin ştiu eu ce, chestii mă**runte, de** suprafaţă... Pe **ăilalţi** nu i-am plesnit **fiindcă** mi **s-a** părut mai complicat, şi mai riscant. A dracului meserie... La cîte trebuie sâ te pretezi ! Dacă ar fi fost cineva în şedinţele **astea, mai în spate, ca să cuprindă cu privirea tot. Adică şi ce vedeam** eu, dar şi pe mine... Ei, ce-ar fi văzut ? Ar fi văzut o **lighioană în**

plus. **M-ar fi integrat** şi **pe** mine în această faună şi **abia** atunci **ar** fi fost completă. Da, pe tine nu te vezi nici**odată ! Ce** figură oi mai fi făcut şi eu < Ţipînd **şi** urlînd la oameni de treabă şi închizînd ochii la lichele. Mare lichea e şi ăsta, **ar** fi zis 1 Nici el nu e mai breaz.

Sînt eu oare o lichea ? Fîr-ar mama **lui a** dracului de lichelism astăzi şi mîine. De ce, tovarăşe, lichea ? Zi şi noapte... fără un ceas liber... **fără** casă, fără masă. Da, ştiu, **placa !** Oricare **poate** spune **asta,** şi Drăgăniţă şi Biolete. Nu **asta** e problema, ci probitatea. Chestia cu flitul e valabilă şi pentru mine. Am crezut mereu că ştiu cu cine am de-a face. Că coabitez cu pro-

pria-mi fiinţă într-un loc curat, şi cînd colo, uite cum au ieşit lighioanele **pe** dinăuntru. Pe sub **podea.** Au simţit mirosul şi au scos capul la suprafaţă. Probitatea, **asta e** măsura virtuţii! **Mai** exact obiectivitatea. Asta e conţinutul cinstei 1 Dacă ai fost **pus să** împărţi dreptatea, **ca popa** colacii, fii om ! Pune-ţi mintea la contribuţie şi judecă. Un milimetru să nu apleci balanţa în- tr-o parte sau în alta. Solomon **să** fii 1 Că ce ai **de** pierdut ?... **Pe dracu !** caii de **la** bicicletă. Altfel, uite, începi să-ţi puţi ţie însuţi. Şi aici nu merge să dai cu colonie. Ei, băiete, trebuie să tragi învăţăminte ! Cît trăieşti, tot înveţi... Dar ca acum niciodată ! Cristoşii mamii ei de viaţă... şi de minte ! În fiare am să **le bag !"**

Manole Suru urca voiniceşte, cu singele biciuit de aerul ozo- **nat, respirînd adînc aroma pădurii de brad, asemănătoare cu mirosurile necunoscutelor plante arse în templele străvechi. Liniştea nefirească a tulpinelor verzi, încremenite, făcea şi mai adînc misterul acestui spaţiu sălbatic, aproape de cer, ca un olimp** părăsit. **Brazii îşi** emanau **parfumul în** tăcere, ca anti**cele altare fumul, mistuindu-se întru sfinţenia pămîntului, încă nespurcat, atins** doar **de pasul moale al micilor jivine cu** blană, **şi, poate, din cînd în cînd,** de **copitele cerbului şi** de **laba** grea **a ursului •— stăpînii necontestaţi, rar oferindu-se ochiului** ome**nesc, ai ţinutului. Ii** lăsase **în urmă** pe cei **doi tovarăşi** ai **săi, deşi aceştia erau mult mai deprinşi cu urcuşul pe munte, dar tocmai din această cauză nici nu cădeau pradă euforiei ozonului îmbălsămat, ca Suru. Cantonierul, Mardare St. Anton, călca apăsat, cu piciorul lui musculos, legănîndu-şi în mers toracele puternic, umerii lăţi,** ca **şi cînd** ar îi păşit **pe valuri umblătoare, purtînd cu uşurinţă sacul de cînepă**

încărcat cu velinţe şi merinde şi puşca de **vînătoare. Celălalt, şeful inspectoratului silvic regional, Durău, înveşmîntat în uniforma verde de doc, înalt** şi slab, aproape descărnat, abia atingea pămîntul, ocolind cu

atîta dibăcie pietrele, crengile şi cioturile, glodurile tari de pă* mint, incit nici nu i se auzea mersul, întocmai ca unei sălbăticiuni. Ajuns sus – cam după două **ore** bune –, **pe** platoul larg, acoperit cu iarbă moale, Suru îşi aruncă haina şi se trînti la pămînt, încîntat de mica lui performanţă alpinistă, ştergin- du-şi fruntea acoperită de năduşaiă. însoţitorii nu-I lăsară însă să se odihnească, îi ţinură haina să se îmbrace şi-l puseră din nou în mişcare, căci platoul, **deşi** scăldat de văpăile soarelui, era bSntuit de curenţi reci, avea o climă înşelătoare pentru drumeţul neobişnuit. Cei doi nu transpiraseră, respirau liniştiţi la fel ca la plecare, nimic nu arăta că făcuseră vreun efort. Ei îl **asigurară pe** Suru că ţinta călătoriei se afla aproape şi **că** oricum ceea ce fusese greu trecuse, borna nu putea să fie mai departe de un kilometru-doi, iar stîna tot-acolo. Suru urca şi cobora pantele line ale platoului, cu sentimentul că străbate o ţară necunoscută. Nu se vedea ţipenie **de** om, doar iarba foşnea plăcut, vîntul fluiera din cînd în cînd **ca** un caval în surdină, iar soarele arunca pe pietrele albe, ca nişte oase împrăştiate pe un străvechi cîmp de luptă, săgeţi de lumină orbitoare ce **se** stingeau **repede,** înghiţite de văzduhul **fără** margini. **Găsiră,** intr-adevăr, borna de frontieră ce despărţise **odată** Ţara Românească de Imperiul austro-ungar. Suru ascultă explicaţiile lui Durău cu atenţia împrăştiată, cu gîndul aiurea, ne- putîndu-se aduna din imensitatea spaţiului fără stăpîn, nici auster, nici blînd, nici copleşitor, doar semn de mirare înmulţindu-se mereu din sine. Aceasta **era** natura, nu atît sălbatică şi ostilă, ci nesfîrşită şi indiferentă, foarte apropiată şi foarte străină, puternică şi independentă, natura **mai** presus **de** orice – pe care Suru n-o cunoştea. Cei doi nu mai prezentau nici **un** interes, se **lăsa** îmbrăţişat, absorbit, devorat **de forţa** ce pulsa tihnit în jur, fără grabă şi fără nici un scop. Ceea ce ve**dea** pătrundea în fiinţa lui violent şi în acelaşi timp mingiietor, primenindu-I, spălîndu-l, **eliberîndu-l de povara** amintirilor, de aluviuni murdare, de

tot ce crezuse **că a** pus cu desăvîrşire şi pentru **totdeauna** stăpînire pe el, rupînd sau suprimînd dintr-o **dată** milioane **de fire** ce-l **ţineau prizonier. Lumea din care venise** se afla la mare depărtare...

Trecură pe **lingă** dulăii **lăţoşi** chemaţi **Ia ordine de stăpînii** lor, şi ajunseră la ceea ce Durau numea stâna de la bornă, Pentru Manole constituia o noutate, prima oară vedea un asemenea **sălaş** montan. Baciul plecase jos, iar cei cîţiva **bărbaţi păzeau** prin poieni oile. La colibă numai muieri. Tinere, vioaie, gureşe, cele mai multe venite din partea cealaltă a munţilor, din vechiul **regat** cum **spuneau** ele. Fuseseră anunţate **de venirea** musafirilor, cantonierul le trimisese vorbă printr-un pădurar. **În** colibă exista un fel de bancă circulară lată, **acoperită** cu **blănuri** de oaie – şi acolo dormeau toţi, patru **sau** cinci **perechi.** în- tr-un colţ se aflau pirostriile pentru **mămăligă,** iar în **mijloc** putinile cu brînză şi lapte prins. Vorbind, femeile răsturnară mămăliga aburindă, puseră lapte proaspăt în străchini, **aduseră** caş dulce, urdă şi aşezară Ia jar pastramă **de oaie.**

În mod normal Suru ar fi „intrat" printre ele, le-ar fi **zădă-** rît cu vorbe de duh, mai ales în legătură cu ciudata lor **coabi**tare în sălaşul unde fiecare pereche dormea cu **capul la pi**cioarele celeilalte, le-ar fi întrebat cum trăiesc, **de** cînd **au ple**cat din sat, cit cîştigă, ce mai e pe acasă. Dar ***o*** nefirească timiditate pusese stăpînire **pe** el şi chiar din **bucate** gusta **reţinut,** deşi gazdele îl îndemnau întruna cu cea mai caldă **şi** sincera ospitalitate. Pînă la urmă **se** văzu **asaltat de întrebări. Una** vruse să ştie ce funcţie îndeplineşte, auzise că e ceva mare – pe la sfat, sau unde ? Se ocupa cu dările, cu cotele **de came şi** lină ? Durău sări şi explică ce e cu **tovarăşul,** unde lucrează, **ce** funcţie are. **Cu** atît mai vîrtos îl chestionară. **La partid ?** Ce face acolo ? Semnează, ţine şedinţe ? Niciodată nu **şi-ar** fi închipuit Suru că-î va fi atît de greu să dea lămuriri **despre funcţ**ia şi munca **sa.** Dacă ar fi spus ciobăniţelor **că e** notar, **socoti**tor, sau veterinar, şef de post, director de fabrică, preşedinte de sfat, treaba **ar fi fost** mai simplă atît pentru ele cît şi **pentru el.** Dar aşa... Le spuse ceva despre răspunderile partidului în

stat, în societate, despre **organizarea sa.** El **lucrează la regiune, jar ca** secretar îndrumă, controlează... **are un** anumit sector. Una dintre ele, vru, binevoitoare, să-l ajute, punîndu-i întrebări complementare : adică merge **pe la** căminele culturale şi ţine conferinţe, se duce cu echipele pe la ţărani să intre în colectivă, stă la tribună la 23 august, cînd se face defilarea ? Da, şi astea, dar nu numai atît... Durau interveni din nou şi le spuse muierilor, puţin supărat, că tovarăşul Suru avea îndatoriri mari, munceşte de dimineaţa pînă noaptea şi... Ciobăniţele începură să se lămurească. Adică tovarăşul avea ceva misiuni secrete, nu putea vorbi despre ele la o stînă, cu nişte ţărănci... De aceea renunţară, îşi înfrînară curiozitatea cu simplitate; **fără** părere de rău, incit Suru nu mai ştia dacă fuseseră cu adevărat interesate, sau puseseră întrebări numai din politeţe.

Povesteau, fără îndemnul cuiva, despre treburile lor. Stăteau în mume cu bărbaţii şase luni din an, după aia deveneau ţărănci **pe** la casele lor, îngrijind gospodăriile, ţesînd la război, împletind, dînd abaua la piuă şi altele, Suru auzea vorba frumoasă şi plină de miez **a** femeilor gureşe şi isteţe şi se **gîndea** cît de caraghios este să nu poţi face pe cineva să înţeleagă cu ce te ocupi. Să constaţi că ceea ce ţi se părea a fi esenţial în îndeletnicirile tale, pentru alţii nu capătă nici un contur, nu are nici o noimă. Şi că tu însuţi te simţi descoperit, cauţi explicaţii, termene de comparaţie şi nu găseşti, spui generalităţi cu conştiinţa că nu convingi. Ciobăniţele aveau o altă reprezentare despre rostul oamenilor. Ele, de pildă, făceau brînză, îndrugau şi ţeseau **lină,** creşteau copii, bărbaţii lor păzeau şi mulgeau oile, tăbăceau pieile – lucruri clare, pipăibile, necesare. Alţii muncesc în pădure sau în fabrică, îi învaţă carte **pe** copii, fac operaţii, dau leacuri, te apără sau te judecă la tribunal, încasează impozite, te înscriu în registrul stării civile. Adică lucruri fireşti, de **care** lumea nu **se poate** lipsi, meserii impuse de ordinea existenţei oamenilor, de nevoile lor. El ce

putea să le spună ? Că are răspunderi mari, **că** îndrumă etc. Suru îşi **dădea seama** că **vorbeau** limbi deosebite – şi dacă punctele de reper ale ţărănoilor erau

pentru el clare, neîndoios ale lui pentru ele, nu ! Apăruseră funcţii şi **posturi** noi, dar trebuinţa şi înţelesul **acestora** în **or**dinea tradiţională, ciobăniţelor le scăpau. După cum **se văzuse** însă, nu se mirau prea mult, viaţa se schimbă, iar ele stăteau cam departe de lume, jumătate din an şi-o petreceau în lumina tare, cu feţele îmbujorate de curenţii reci, pe un platou pustiu, sub cerul cînd curat ca o lacrimă, cînd neliniştit şi amenin£tor, rostogolind aproape uriaşi vălătuci negri şi umezi. **Se** arătau bucuroase **că** primiseră oaspeţi, că oameni de jos le făcuseră cinstea să urce pînă acolo, să se înfrupte din bucatele făcute de mîna lor şi să le spună ce mai e prin ţară. Dar Suru nu putea uita cit de repede se destrămase importanţa lui socială, cit de uşor îşi pierduseră sensul rosturile lui atît de mari, la întrebările simple, naive ale femeilor, ca şi la baia în oceanul nesfirşit al **na**turii, cînd pentru o clipă se simţise pasăre mută, plutind **liberă** şi singură între cer şi pămînt.

Cînd începuseră să latre zăvozii, tovarăşii lui Suru se **ară**tară neliniştiţi, dar femeile îi iniţiară că era un lătrat deosebit, un salut – şi într-adevăr, ieşind din bordei, îl văzură venind pe **baciul** stînei. **Vorbiră** un timp de una, **de** alta, dar urmărind privirile baciului, Suru constată că atenţia îi era atrasă irezistibil de puşca de vînătoare a şefului silvic. „Hei, **dacă** am avea noi una d-asta, îl lămuri baciul, altfel am sta de vorbă.“ Suru se miră că nu au, dar îi fu ruşine de naivitatea lui cînd bărbatul îi aminti de autorizaţie. Baciul îi puse în curent cu ravagiile făcute de urs pe Ia stînele mai mici, prost păzite, şi le furniză cea mai proaspătă informaţie. La vreo patru kilometri de „stîna bornei“ se aşezase un cioban singur, cu vreo **sută de** oi, **şi** în ultimele nopţi ursul îi nimicise patrusprezece mioare. Intra noaptea în turmă, sugruma cîte trei patru deodată şi le **căra** Ia nici o sută de metri, într-un tufăriş. După ce se sătura, **lăsa** acolo resturile şi cadavrele şi noaptea următoare venea din nou. Ciobanul, disperat, oile **erau** ale **ţăranilor,** se gîndea **să** siringă turma şi să plece.

11 – Pumnul şi palma, cartea a doua

2
7
1

De undeva umbra înserării se apropia de sălaş şi răcoarea ei începe;; sa se facă simţită. Suru îl privi insistent pe Durau, iar acesta ii înţelese gindu) şi începu să rîdă. „Dacă vreţi, mergem, tovarăşe secretar, se oferi el. Mai mult de o oră nu facem pînă acolo, iar ursul nu vine decît după ce se înnoptează.“ Baciul ştia şi ora, cam în jur de nouă îşi făcea apariţia dihania, şi rugător adăugă, privindu-i cu o licărire de speranţă, că şi-ar face mare pomană. Ursul, înrăit la carne, după ce-şi face mendrele într-un loc se mută în altul, că n-are cine să-l oprească, şi el ştie şi nu se teme.

Au ajuns încă pe lumină – lumina încruntată, posacă a munţilor după ce soarele a căzut peste orizontul crenelat, dar mai continuă să-şi ţină capul însîngerat deasupra cîmpiei. Bărbat tînăr, de vreo 23 de ani, zvelt, după toate aparenţele vesel din fire, surîzător şi acum ia mare necaz, ciobanul îi primi oarecum rezervat, şi rămase aşa şi după ce află intenţiile inopinaţi- lor vizitatori. îşi strinsese oile în strungă, gardul din tulpini de ulm fiind ridicat mai mult de formă, pentru că nu prezenta nici cea mai elementară garanţie de apărare. Pentru el făcuse un pâtuiag de brad cu o scăriţă îngustă, cît să pui piciorul. Vorbi de oile omorîte cu o nepăsare ce-l puse pe gînduri pe Suru. Povesti însă cu de-amănuntul ce face ursul, cum vine, în primele zile mai prudent, stînd în cumpănă cînd el ţipa din pătuiag şi lovea cu bîta în lemn, în ultima vreme din ce în ce mai sigur pe sine. Cum îl vede, deşi nu e încă lună, luna răsare tîrziu, intrîriH în ocol cu o săritură uşoară şi luînd oile, ca pe nişte copii, şi strîngindu-le una cu un braţ, alta cu altul, pînă le frînge oasele, şi cum pleacă cu ele în tufărişul dinspre pădure, cu cîinii hămăind după el umiliţi de neputinţă. Apoi cum se întoarce şi mai ia două, deşi nu are nici o nevoie de ele, fiindcă e sătul, şi le omoară şi pe acestea. Şi cum se duce în zori şi jupoaie pieile oilor ucise şi îngroapă trupurile la marginea pădurii. Suru şi ceilalţi îşi făcură planul de atac : cînd ciobanul va da semnalul, cei doi, silvicul şi cantonierul, vor îndrepta lanternele spre urs, iar Suru va trage. Nu mai trăsese de mult – se mai făceau vînători

duminicile, dar **prefera** să **rămînă acasă cu** copiii sau să citească –, însă fusese un ţintaş bun şi era sigur pe ochi şi pe mină. Ciobanul se oferi **să** aprindă focul şi **să facă** mămăligă, dar ei refuzară, nu le era foame, o stare de surescitare neobişnuită îi stăpânea. De la un timp începură să vorbească în şoaptă, îşi făceau semn unii altora să păşească încet, sau mai bine să stea pe loc, să nu facă nici un zgomot, fiindcă ciobanul le spusese că ursul e viclean, adulmecă primejdia, şi dacă simte că s-a produs cea mai mică schimbare devine bănuitor, nu se mai arată, pîndeşte pînă **capătă** siguranţa că totul **e** iarăşi în ordine. Stăteau ca la priveghi, sau ca nişte copii în aşteptarea lui Moş Crăciun. Deveneau tot mai nerăbdători, din cind în cînd unul aprindea un băţ de chibrit şi se uita **la** ceas. Ora obişnuită a apariţiei ursului trecuse şi nici o mişcare, nici un semn. Din cînd în cînd, cîinii, cu nervii încordaţi, mîrîiau, gemeau, scheunau, izbucneau în lătrături scurte, răguşite, **dînd** false alarme. Noaptea înecase totul ca intr-o cerneală, stelele abia se năşteau, nu-şi căpătaseră strălucirea metalică, de **giu-** vaeruri, şi tăcerea masivă şi grea, de piatră, îi împresura **apăsă**tor, micşorîndu-ie respiraţia. La un moment dat ciobanul îşi puse mîna aspră şi tare, ca o cange de fier, pe braţul lui Suru şi spuse sec „vine“. Suru îi făcu atenţi pe cei doi cu lanternele pregătite. într-adevăr, brusc, dulăii începură să urle făcînd **o** hărmălaie îngrozitoare, ciobanul strigă „uite-1“, lanternele **spar-** seră întunericul, Suru văzu ochii fiarei sticlind, puse puşca la ochi cu degetul pe trăgaci... în clipa aceea o umbră se interpuse între el şi animal şi un ţipăt sălbatic, însoţit de o înjurătură cumplită, încărcată de furie şi ură, neomeneşti, **mai** bine **zis** supra-omeneşti, spintecară văzduhul. Ciobanul pusese mîna **pe** topor şi se năpustise ca un uragan spre urs, uitînd de vânător şi **de** puşcă, uitînd de tot, chiar de el însuşi, să-şi răpună duşmanul, să se răzbune. Suru, tremurând nu ştia nici el de ce, luase arma de la ochi, rămînînd inutil lângă piciorul pătuiagului. **După** câteva clipe ciobanul se reîntoarse şi aruncă toporul la pămînt cu năduf. Ursul, intimidat de lumini, de oameni, **de strigătul** şi **saltul**

*n**

năprasnic. se retrăsese. Ciobanul se aşezase pe o buturugă şi privea nemişcat, prăvălit în el, undeva, aiurea. De ce sărise ? Cum se aruncase ca nebunul în ţeava puştii ? Dacă el, Suru, trăgea, nu făcea moarte de om ? Neghiobul, îşi pierduse minţile ? Şi apoi ce putea face cu toporul în faţa namilei ? Pe dracu ghem, îl făcea ursul terci. Se purtase ca un copil, nu ca un om în toată firea. Durau, turbat, părea în stare să-l siringă de gît pe cioban. „Ai ratat totul ca un prost, ţipa, acum o sâ-ţi mănînce toată turma, nici dracu nu te mai poate ajuta. Asta a fost singura ta şansă şi i-ai dat cu piciorul ca un zănatic.•* Ciobanul tăcea, fără să arate dacă-l auzea pe silvic sau dacă-l interesau vorbele acestuia. Suru a propus să se facă linişte şi să mai aştepte, poate se întoarce, nu se poate să nu se întoarcă dacă s-a învăţat la carne, şi acum trebuie să fie flă- xnind, probabil dă ocol, aşteaptă să se potolească lucrurile şi vine din nou. Părea logic, şi ceilalţi acceptară, deşi deprimaţi, stăpîniţi de sentimentul zădărniciei. Tăcerea împrăştie încet emoţia lui Suru. Abia acum îşi dădea seama că putuse împuşca un om – parcă îl vedea căzînd într-un lac de sînge –, numai daca degetul ar fi apăsat pe trăgaci cu o fracţiune de secundă înainte ca ochiul să-l oprească. Se gîndea la ciobanul ghemuit pe buturugă, topit în noapte, abia distingîndu-se dintre lucruri. în pofida raţiunii, Suru înţelegea izbucnirea tînărului bărbat şi o admira. „Ce poate zace într-un om, domnule, ce curaj, ce voinţă...“ Evident, el voise să se măsoare şi să se răfuiască singur cu animalul. Oaspeţii îi dăduseră doar curaj să treacă la atac. Pentru el era o chestiune de demnitate şi onoare bărbătească să-l înfrunte pe duşman. îşi interpusese trupul nu între puşcă şi urs ci între avutul însărcinat să-l păzească şi fur. Era de datoria lui, şi Suru fu convins că ciobanul nu comisese un gest spontan, ci un act deliberat, gîndit la rece. Nici nu le arătase securea, o ascunsese să-i fie la îndemînă şi, deşi întuneric n-o căutase, răsărise cu ea în mînă în clipa hotărîtoare. Iată ce oameni există, ce caractere poţi întîlni unde nici nu bănuieşti ! Ce e un păstor pe un platou pustiu

de munte ? Uite

ce, o **fiinţă** de cremene ! Nimic nu e pentru el mai **presus** de datorie, oricît **de** neînsemnată în aparenţă. Nici **viaţa.** Şi nu se dă bătut nimănui. Asemenea oameni au fost în ţara asta. Şi sînt încă, şi vor fi... E o fericire să-i cunoşti, să ştii că trăiesc şi sînt gata să sară oricînd pentru ceea ce **cred** ei **că** merită. „Frumoasă noapte, frumoasă noapte“, monologa Suru, impresionat de măreţia momentului, de revelaţia esenţei umane de care poate începuse să uite.

Au aşteptat pînă după miezul nopţii. Luna se ridicase, ursul nu **se** mai arata şi, cu regret, au trebuit să plece, drumul **pină** jos, Ia lac, fiind destul de **lung** şi greu. Cînd au intrat în **pădure** şi coborînd pe cărarea bolovănoasă la lumina mişcătoare a lanternelor, de departe, de sus, i-a ajuns răcnetul. **Ciobanul striga** parcă la cer că-l făcuse mai slab decît fiara păroasă, reîntoarsă să-şi îndeplinească sîngerosul ritual, dînd în acelaşi **timp de** ştire naturii surde că veghează...

În zilele acelea, ieşind dintr-o şedinţă şi **intrînd într-alta,** Suru aflase de numirea unui nou preşedinte al tribunalului şi de dispariţia celui de pînă atunci. îşi amintise de **scena** din **bi**roul lui David, de dosarul **lui** Pepici. Fostul preşedinte **fusese** chemat în Capitală şi nu se mai întorsese ; evident acolo **avea loc** o anchetă, poate chiar **după** gratii, prin **vreo** clădire **a** Ministerului **de** Interne. De ceilalţi doi, puşi şi ei în **cauză** de Pepici, uitase, pînă în ziua cînd pe buzele tuturor **apăru, ca eveniment** de maximă senzaţie, şedinţa de la Institut condusă **personal de** David. Cei ce participaseră spuneau că fusese **prăpăd, şedinţa** ţinuse o zi şi o noapte, tovarăşul David se întrecuse **pe sine,** aşa ceva nu mai văzuseră. Tot personalul didactic fusese obligat să ia poziţie. Unii nu se pregătiseră, nu avuseseră de gînd **să** vorbească, dar fuseseră forţaţi. Cîţiva activişti **de** la

U.T.M. primiseră sarcină să-i ajute **în** pauze **să-şi înjghebeze cuvîntările.**

Vnul. un profesor de matematici, după ce-şi citise intervenţia, fund încă la pupitru. căutase din ochi prin sală, şi după ce găsise ce-i interi a, în auzul tuturor, se adresase unui tînăr, mul- ţumindu-i şi i ugîndu-l să vină să-şi ia înapoi materialul. Acesta, un act.vist de la judeţeană U.T.M., fîstîcit, se dusese la profesor şi preluase cuvintarea. Toată lumea rămăsese consternată, dar nimeni nu îndrăznise nici măcar să zîmbească, necum să rîdâ, toţi se făcuseră că nu văd şi nu. înţeleg despre ce e vorba, şi tăvălugul şedinţei se rostogolise mai departe. Cîţiva studenţi îşi jigniseră profesorii, le puseseră întrebări impertinente. David patrona inflexibil şi auster ca pantocratul ; aţîţa, răvăşea şi pustia ca o urgie, nimic nu-i trecea neobservat, nimic nu lăsa nepedepsit. Şedinţa se încheiase cu o ploaie de excluderi din Institut, o mulţime de oameni rămăseseră pe drumuri, deocamdată fără nici o posibilitate de a-şi mai continua studiile sau activitatea didactică.

Punctul maxim îl atinsese însă, după cum îi povestiseră lui Suru, cu lux de amănunte, activiştii, discutarea – de fapt anchetarea după toate regulile poliţieneşti cum reieşea – a „cazului Victorian Nămete". Conflictul căpătase proporţii şi se ascuţise Ia extrem ca urmare a faptului că acesta se apărase, rezistase, ba, din cînd în cînd, în pofida împrejurărilor total nefavorabile, absolut vitrege, mai şi atacase. De bună seamă aşa ceva nu putuse tolera David. Întîi, pusese pe cîţiva să-l demaşte. Aceştia însă săriseră peste cal, permiţîndu-i Iui Nă- rr.ete să demonteze o bună parte din acuzaţii. David trebuise să reconstituie, cu ajutorul martorilor – şi ei inabili, lăsînd să se înţeleagă ce rol avuseseră în toată afacerea –, frază cu frază şi cuvînt cu cuvint, ideile lui Nămete cu privire la dictatura proletariatului, puse de La început sub semnul revizionis- mului. Ori de cite ori discuţia aluneca pe terenul

conceptului, Nămete avea o replică mai promptă şi mai substanţială, Cînd David îl întrebase cum e posibil ca un om ce predă filosofia marxistă să susţină că în România mai există proletariat, Nămete ii răspunsese că şi el se miră că un prim secretar de regiune nu

ştie **că** în România există dictatura proletariatului. David **rămă**sese cu gura căscată şi îl scoseseră din încurcătură vreo doi stu- denţi ultrascandalizaţi de lipsa de **respect** a filosofului faţă de intîia oficialitate a regiunii. De asemenea, fiind acuzat de David că susţine fărîmiţarea proprietăţii socialiste pe colective de muncitori, dînd fiecăruia răspunderea autoconducerii şi autogos- podăririi, Nămete îi citase din Marx că orientarea comunismului este în esenţă realizarea materială **a** condiţiilor asocierii, **că** proprietatea socialistă este proprietatea producătorilor asociaţi şi că guvernarea asupra persoanelor este înlocuită cu adminis- trarea lucrurilor şi conducerea proceselor de producţie ce implică în **mod** necesar autoconducerea. Apoi, din Engels, **că** societatea va organiza producţia pe baza asocierii libere şi egale a producătorilor. Asemenea stil de dialog îl irita la culme pe David ; se stăpînea cu greu să-i spună lui Nămete că toate astea sînt baliverne, şi asta numai pentru că nu era **sigur.** îşi atrăgea însă adversarul spre noţiunile comune şi realităţile i- mediate unde, din aproape în aproape, picurînd mereu semnificaţii şi interpretări, ajungea să strige : „Iată substratul reacţionar al concepţiei lui Victorian Nămete". Desigur, nu putea fi vorba de o înfruntare academică de opinii, se prelucrau poziţii considerate aprioric greşite şi era un act infantil să opui furtunii, ce mătura tot, citate din Marx. Ele sunau străin, **alam**bicat şi chiar apolitic. Dacă Marx spusese încîlcelile acelea cu care vroia să se apere Nămete, cu atît mai rău, deşi cine ştie în ce ocazie şi referitor la ce. Era un domeniu ocult, şi în sinea lor unii considerau chiar necinstit să faci **apei** la o asemenea autoritate pentru a-i zăpăci pe oameni la cap, **pentru a crea** confuzii. Existau cîteva fraze cunoscute **de** toţi, **ca,** de pildă, proletarii n-au de pierdut decît lanţurile, sau omul cel mai preţios capital, sau burghezia **îşi** creează propriul

gropar, sau **pro**letari din toate ţările, uniţi-vă – de ce nu făcea **uz de** ele acest Nămete ? Aşa ar fi procedat un om cinstit, nu aducînd în sprijin lucruri de care nu auzise nimeni, fiind deci incontrolabile. Figura pe jumătate furioasă, pe jumătate acră a Iui David spu
nea chiar mai **mult. !n** el se îmbina vehemenţa împotriva banditului de Nămele cu un fel de ranchiună faţă de Marx însuşi, fiindcă pusese la îndemlna unei asemenea lichele tot felul de sofisme pentru **a** îndrăzni, **cu** ele în mină, să-i ţină piept într-o înfruntare în care partinitatea era, incontestabil, apanajul său. Puteai crede că David se simţea supărat şi pe cei ce tipăriseră şi aruncaseră în circulaţie asemenea idei, fie ele şi ale dascălului proletariatului, neţinînd seama de faptul că un activist ca el nu are timp să stea toată ziua cu nasul în carte, în timp ce asemenea profesoraşi, asemenea belferi, nu fac toată ziua, altceva decît să le caute cu luminarea, să le pigulească şi să vină ca nişte neobrăzaţi cu ele într-o adunare ca aceea în- cercînd să devieze cursul discuţiei. Doar nu abstracţiunile teoretice ale lui Marx erau chemaţi **să** le discute acolo, ci realitatea în lumina orientării politice precis indicate de documentele oficiale. Aşa că, pînă la urmă, judecăţile lui Marx, oricît **de** geniale, nu aveau nici **o** şansă. David îl **bumbă- cea pe** Nămete, îl punea **Ia** pămînt, interzicîndu-i chiar să mai facă apel la citate, întrucît el nu se găsea acolo la catedră, nu fusese chemat să ţină prelegeri, ci să răspundă în faţa adunării de partid de propriile erori ideologice ce-l făceau incompatibil cu funcţia încredinţată. Apoi, lăsîndu-l pe Nămete lungit **la** pămînt, în văzul tuturor, generalizase problema, ridicînd-o la nivelul unei grave stări de lucruri colective. Desi**gur,** Nămete constituia cazul cel mai flagrant, mai ţipător, mai inadmisibil, dar nu izolat ; întreaga instituţie fusese infestată de morbul mentalităţii mic-burgheze. Implicase în dosarul Nămete organizaţia de partid, organizaţia U.T.M., corpul profesoral. Sub nasul tuturor, individul folosise catedra pentru propaganda ideilor burgheze, a revizionismului. Ce fel de organizaţii, ce fel de profesori, ce fel de tineret studenţesc existau acolo ? **însemna** că boala

se extinsese, ajunsese într-o fază critică şi pentru a salva organismul, ceea ce mai rămăsese **să**nătos din el, trebuia extirpat răul. Luase alte cazuri – şi lucrurile merseseră din ce în ce mai bine, în primul rînd pentru
că ceilalţi inculpaţi nu **aveau tăria** şi obstinaţia şi **spontaneita**tea lui Nămete, şi în **general** nici nu le **trecea** prin **minte** să **ţină piept primului secretar, cel mult încercau să se** dezvinovăţească sau să implore îndurare, iar în al doilea rînd, **pentru** că cele petrecute înainte înmuiase **sala, o** înspăimîntase, îi **dizol**vase şi bruma de rezistenţă **psihică – ce** uneori continuă **să** plu**teasc**ă, **surd,** în aer. Cînd, citindu-se **la** sfirşit lista **lungă a** drasticelor sancţiuni aplicate de David **se anunţase că** Nămete **a** fost exclus din partid şi destituit din funcţie, cu interdicţia **de a** mai preda în vreo şcoală, tînărul filosof mai ceruse o dată cuvîntul şi, cu toate că nu i **se** dăduse, în **ciuda** diferitelor **proteste din** sală, vorbise. Rostise de **fapt** doar cîteva fraze al căror **sens** era **că** aştepta neclintit reîntîlnirea cu David după ce **toate ero**rile se vor fi clarificat şi înlăturat, şi socialismul ştiinţific **va** intra în drepturile sale fireşti, iar activişti de partid ca el vor gîndi şi acţiona în numele marxismului, în **cunoştinţă** de cauză şi cu bună **credinţă.**

Cam **aşa** îi fusese **relatată lui Suru desfăşurarea şedinţei** de la Institut, sau cam aşa reuşise el să-şi imagineze cele în- tîmplate, punînd cap la cap sau suprapunînd diferitele informaţii primite, ca şi şoaptele parvenite de la cei ce, înfricoşaţi şi desgustaţi, simţeau nevoia să se delimiteze de arbitrariul lui David. Suru îi ascultase pe oameni cu cea mai mare **atenţie** şi cunoscînd firea lui David, psihologia sa feroce, **înţelegea ce se** petrecuse. îl dispreţuia şi ura din tot sufletul Realiza cu limpezime cit de gravă era vina acestui om, învestit **cu** o funcţie atît de importantă, şi-l considera un individ periculos. **Considera că** unui asemenea om ar fi trebuit să **i** se ia din mină autoritatea, că înlăturarea lui ar fi fost **o** binefacere pentru munca de **partid.** Dar nu vedea nici o posibilitate. Ştia că **va mai trebui să** lucreze cu el, şi că, atîta timp cît exista posibilitatea **să** se **ascundă** în dosul

unor imperative de moment, nimic nu-l **poate împiedica** să-şi continue acţiunea teroristă.

Rememorînd aceste raţionamente în timp **ce sta** singur, în răcoarea dimineţii, **pe terasa** casei **pustii** din **munţi, auzind sub**

el clipocitul dulce al lacului legănat de briza montană, Suru trăi un moment do satisfacţie, dar imediat după aceea se posomori. Căci dacă văzuse ce era reprobabil în faptele lui David, se indignase şi se revoltase în sinea lui de brutalitatea acestuia, de lipsa lui de omenie, de aroganţa cu care înjosea şi strivea demnitatea şi personalitatea oamenilor, recunoscu, lucid, că şi el procedase nu o dată la fel, în hărţuiala aceea, în calitate d_ dirijor. Deci, pe de o parte, să te scandalizezi în modul cel mai sincer de lipsa de respect faţă de om a unuia, şi, în acelaşi timp, să cazi în aceeaşi culpă, să foloseşti, într-o situaţie similară. mijloace asemănătoare ? Desigur, din moment ce putuse să vadă răul la David, înseamnă că mintea şi cugetul nu i se abrutizaseră, simţul de dreptate continua să funcţioneze. Atunci de ce aceste facultăţi nu-l împiedicaseră să cadă în păcat ? Este el un om cu două măsuri, cu două feţe, poate descoperi, cum se spune, paiul din ochiul altuia, dar nu bîrna din ochiul lui ? Nu, un început de abrutizare totuşi se produsese. Alunecase fără să-şi dea seama de la stilul lui de activist şi de om, se lăsase lîrît de val. Valul unei voinţe mai mari ca a lui – desigur, una generală, aşa cum îşi mai spusese, dar şi de cea individuală, a lui David. Iată un motiv în plus să-l urască! Reuşise în bună măsură să-i modifice comportamentul, făcuse din el un executant după chipul şi asemănarea sa... chiar dacă numai pină la un punct.

Da, dar în această situaţie, Suru, dacă era cinstit cu el însuşi, trebuia să recunoască şi că el, personal, nu se putea constitui în victimă... ar fi fost o ipocrizie... Nu 1 El făcuse victime, şi pentru asta nu putea fi vinovat doar David. Cel dintîi vinovat era el. Orice ar fi fost, orice ar fi avut de făcut, nu-i era îngăduit să abdice cu atîta uşurinţă de la rigoarea morală, de la onestitate, de la principiile de respect faţă de oameni. îl ameţise, îl îmbătase puterea de a hotărî soarta altora, abuzase de ea. însemna că în el mai exista o fiinţă. Şi aceasta nu aştepta decît prilejul de a pune mina pe bîtă, pentru că putea să o facă, pentru că nimeni nu îndrăznea să se opună. îi mai ră-

mînea celeilalte, celei oneste, **doar puterea de a se îngreţoşa** şi scandaliza împotriva lui David – un om dezechilibrat, de **o** răutate perversă dublată de inteligenţă şi energie. Şi asta era ceva, dar puţin. Pentru că în primul rînd se impunea **să se** controleze pe sine, să-şi oprească la timp pumnul ridicat. Conştiinţa dedublării personalităţii îl speria pe Suru. Va trebui **să** se supravegheze, să-şi amintească mereu de primejdia de a deveni altul, acela din cursul lunii trecute, ori de cîte ori **va** avea în nuini friul puterii.

Dar făcindu-şi acest proces **de** conştiinţă, descoperi, cu **o** intuiţie paralelă, că nu era chiar atît de supărat pe sine cît **ar** fi trebuit şi că, în fond, plasîndu-se după paravanul influenţei lui David, se absolvea, cel puţin pe jumătate, de răspunderea proprie. Ar fi trebuit să fie mai necruţător cu el, **dar** nu-şi dădea seama exact în ce fel. Pe **de** altă parte, îi **părea** bine că nu intrase într-un conflict ireconciliabil cu sine, că nu e pus în situaţia de a rupe cu o parte din fiinţa Iui, ceea ce i-ar fi impus să acţioneze într-un fel sau altul. Deci satisfacţia de a fi scăpat uşor ! Asta îl nemulţumea totuşi, pentru că trăda autotoleranţă, o insurgenţă doar principială împotriva **a** ceea ce făcuse, nu o căinţă sufletească autentică. Dealtfel, atunci, în focul acţiunii, nu înregistrase nici o răzvrătire a spiritului, nici măcar îndoială. Doar împotriva lui David se ridicase protestul, desigur şi el înăbuşit, stăpînit. în ce priveşte propria persoană, conştiinţa rezistase, rezistase ca un **catîr.** Altceva **ce**dase – ceva biologic, nervii, celula. Văzând că spiritul tace, ţipase materia. Avea dreptate Peluţa, îi **ieşise** răutatea prin piele. Şi nici asta nu înţelesese, **luase cuvintele** nevesti-sij drept glumă şi rîsese indiferent.

Trebuise să se retragă aici, **în pustietatea** munţilor, **ca un** schimnic, pentru **a** auzi, punînd involuntar **urechea, ecoul** prăbuşirilor interioare. Ziduri tari, de **beton armat, se năruiau** singure, lăsîndu-l să vadă adevărul, **sau măcar** o parte. Vacarmul luptei, sunetul lăncilor, vaietele îl împiedicaseră, acolo **jos, să** intercepteze vreun semn. Cu

toate **că** şi acest **mod de** a vedea lucrurile era subiectiv, la drept vorbind nici măcar nu fusese o ciocnire după toate regulile războiului, între tabere rivale, o luptă dreaptă deci. Forţele fuseseră de departe inegale. Pornise în fruntea unei şarje de cavalerie, printre şiruri sparte, în derută... şi cam la aceasta se redusese eroismul. Deci îl asurzise nu zgomotul luptei, ci propriul său strigăt de război. Jucase rolul unui Don Quijote de alt tip – se năpustise nu asupra unor mori de vînt, ci asupra oamenilor paşnici, mai buni sau mai răi, şi nu călare pe o Rosinantă costelivă cu o lance ruginită, ci înarmat pînă în dinţi. Şi rezultatul, invers : nu el se alegea cu capul plin de cucuie, tăvălit prin praf, ci presupuşii duşmani. Asemănarea dintre el şi ridicolul personaj fusese, poate, ameţeala şi surditatea dată de clocotul sîngelui atunci cînd se aruncau în luptă, după năluci.

Adîncit în gînduri, nu auzise scîrţîitul roţilor „Gaz"-ului pe pietrişul drumului forestier din spatele cabanei şi tresări văzînd şoferul în **prag.** Omul păşea încet, cu precauţie, pătrunzând pe terasa de ciment, scăldată în lumina strălucitoare **a** soarelui **de** dimineaţă, parcă ar fi intrat **pe** uşa unei camere de spital. Văzîndu-şi însă şeful întreg şi sănătos, cu pieliţa obrazului măslinie rumenită de vînt şi **de** flăcările albe ale cerului, respirînd forţă şi linişte, se fîstîci ca o fată mare şi rîse nătîng. **Suru** citi **pe** faţa lui **o** afecţiune sinceră şi puternică şi, cu un ultim gînd intîrziat, rămas din meditaţiile de pînă atunci, se întrebă dacă merita el acest sentiment, apoi fu absorbit în **întregime de** vestea **adusă** de şofer. **A** doua zi trebuia să fie la Bucureşti, de unde pleca, într-o delegaţie a Consiliului Naţional **al** Păcii, după cîte înţelesese şoferul, undeva **în** nord, în **Suedia sau** în Finlanda, nu reţinuse **exact** numele ţării. Cînd venise hotărîrea, un tovarăş propusese ca cineva să vadă mai întîi cum **stă** tovarăşul Suru cu sănătatea, doar **era** în concediu **de** boală, **dar** primul secretar îl luase în rîs, spunînd respectivului că ar trebui **să** se considere fericit dacă ar avea **doar** pe jumătate sănătatea lui Suru. Aşa că

dînsul trimisese **la** sigur.

Tînărul traducea în engleză. Se exprima afectat, teatral, cu gesturi de prisos. Gazdele vorbeau engleza curent dar simplu, fără nici o preocupare pentru accent, folosind-o ca mijloc practic de comunicare. Şeful delegaţiei, un academician trecut de şaizeci de ani, conducător al unui institut de cercetare ştiinţifică în domeniul biologiei, arăta ca un ţăran instruit; nu numai că nu făcea nici un efort pentru a-şi ascunde originea rurală, dar lăsa dinadins să iasă la iveală tot ce luase cu el din satul unde văzuse lumina zilei. Vorbea tacticos, cu o voce searbădă, fără nici una din cunoscutele inflexiuni oratorice de catedră. Din delegaţie mai făceau parte directorul unei mari uzine metalurgice, un şef de secţie de la Consiliul Central al Sindicatelor şi el, Suru. Academicianul se arăta bucuros când printre gazde găsea un cunoscător al limbii franceze, se vedea că-i era neplăcut să discute prin interpret, conversaţia curgea prea lent şi nu era sigur dacă e înţeles exact. Foarte rar se întîmpla însă să dea printre scandinavi de vorbitori de franceză, iar atunci Suru, fără să cunoască limba, se convingea că bătrânul stăpineşte o franceză rudimentară. Cuvintele rostite rar şi apăsat, sunau prea mult a româneşte, aduceau cu vorbirea parveniţilor ridiculizaţi de Alecsandri. Pînă şi limba franceză – însuşită desigur, corect, în şcoli – o vorbea dinadins ţărăneşte.

Luau prânzul într-un restaurant de clasa întâi, pe malul unui lac. Micul comitet de recepţie cuprindea, spre surprinderea lui Suru, mai mult oameni de afaceri, cadre de conducere şi specialişti din societăţi industriale. „Deci ăştia sînt capitaliştii" —• îşi spunea cu sarcasm, şi **în aceste cuvinte se regăseau şi** curiozitatea şi **ideea că se afla faţă în faţă cu „duşmanul de moarte al socialismului", dar şi constatarea că aceşti adversari de clasă se purtau afabil, îi tratau cu solicitudine şi consideraţie. La început, în timp ce**

gazdele îşi puneau unt **pe** pîine, **ronţăind cu aerul că sînt hămesiţi, iar chelnerii notau detaliile comenzilor urmărind cu degetul pe uriaşele lor liste de bucate, schimbul de cuvinte păstră un caracter convenţional,** subiectul **principal fiind frumuseţea decorului natural, originalitatea**

focalului şi aşa mai departe. După primele pahare de vin, gazdele căpătată chef de vorbă şi începură să-şi manifeste curiozitatea mai ales în ce priveşte industrializarea României şi modul de organizare a economiei. Ştiau destul de bine structura resurselor naturale aic ţării, deţineau informaţii despre colaborarea economică interbelică dintre cele două ţări şi se arătau interesaţi de intenţiile de viitor ale României. La acest capitol academicianul îşi declinase competenţa, dînd cuvîntul Iui Suru şi directorului de uzină. Aflând că cei doi au răspunderi în politică şi în producţie, vroîră să cunoască raportul dintre cele două domenii, apoi expuseră stările de lucruri din ţara lor. Ca urmare a repetatelor întrebări puse de Suru, reieşi **că** la ei **pe** primul plan se afla economia, politica fiind considerată ceva se-cundai-, dacă nu chiar derizoriu. Desigur, într-un fel, ei toţi făceau politică, **dar** se refereau la profesiunea de politician. Cum era cotată această profesiune ? Sincer vorbind, nu prea era respectată. Se putea exemplifica ? Da, concludentă era, de pildă, opţiunea tineretului. Tinerii preferau profesiunile practice, iar cei mai dotaţi, vîrfurile, intrau în viaţa de afaceri, recrutaţi şi promovaţi de marile societăţi. Ce-i atrăgea în această sferă ? Poate cîştigurile mai mari, avantajele materiale... **sigur că da,** acesta era un factor important. Dar nu numai asta, după ei, tinerii capabili simt nevoia **să** se afirme într-un domeniu concret, ori activitatea **economică,** afacerile oferă cele mal palpabile satisfacţii. Unul povesti cum fusese angajat de o mare firmă, imediat după terminarea studiilor – părea să aibă patruzeci şi ceva de ani –, ce salt uriaş făcuse aceasta în anii de cînd lucra el acolo – devenise director asociat – şi cît de mult se mîn- drea cu progresele ei spectaculoase, la originea cărora se află şi rîvna şi competenţa lui. Tot ce avea el mai bun dăruia soci-etăţii – şi, **sigur, societatea se dovedea şi ea, la rîndu-i, recu**noscătoare. Politica – **el se** referea evident, la situaţia lor, **la** sistemul lor –, politica nu exercita atracţie asupra noilor generaţii, în special **a** reprezentanţilor de **calitate.** într-un fel, după părerea lui, acest fenomen, mai nou **e** drept,

avea **consecinţe** negative asupra vieţii publice. Vroia **să spună că** spre politică **mergeau de** la un timp elemente slabe, insuficient pregătite, **ceea** ce se reflecta în competenţa conducerii sociale **a** ţării, **în prezenţa** sa **pe** arena mondială, în prestigiul ei internaţional. Demonstra **pe de altă** parte cît de instabilă, de fluctuantă **e politica, faptul că** nici partidele nu au un contur ferm, **se asociază,** se disociază, îşi **adaptează** mereu profilul, iar guvernele se succed la **perioade** scurte şi realizează **foarte** puţin din **programele** lor. **Iată** de ce politica nu oferea satisfacţia unei opere împlinite, în timp ce economia, ea creează marile valori ale **progresului,** tot ce **face ea** are o însemnătate vitală pentru societate.

După ce se despărţiră de gazde, bătrînul **academician ceru** voie să se retragă la hotel. Pentru a nu-l lăsa singur cu interpretul, sindicalistul se oferi să-l conducă. **Rămaseră să** hoinărească puţin prin oraş – în apropierea hotelului **era un parc de** mare întindere, pietros şi liniştit – Suru şi directorul de uzină., Prisăcaru. înainte de a ajunge director, Pantelimon **Prisăcaru** fusese şi el activist de partid. După ce absolvise Institutul **de** ştiinţe economice, lucrase un timp ca instructor **la comitetul** de partid al Capitalei. Funcţiona ca director de **uzină de vreo** patru **ani.** Lui Suru îi făcuse o impresie **bună, îl găsea deschis** la minte şi plin de bun simţ. Stătea la locul lui, **vorbea puţin, dar** cînd o făcea ştia ce spune. Se părea **că** Pantelimon **Prisăcaru** îi studiase atent **pe** membrii delegaţiei şi simpatia sa se oprise asupra lui **Suru. Păşea** acum prin **parc,** încîntat, împingîndu-şi cu zel trupul **mare,** „un **munte de** om“, transpirînd, absent Ia insolitul **peisajului – deşi mărturisise că** prima oară ieşise în lume. „Ai dracului, **tovarăşe Suru,** ăştia parcă l-ar fi citit pe Marx, pe cuvîntul meu **de onoare.** Chestia cu economicul şi politicul... Păi nu **spune Marx că** politica **e** economie concentrată ? Nu găsiţi ? Pe cuvîntul meu de omoare, **.dacă** nu-mi vine să cred.“ Suru **rîse amuzat** de întrebarea cam **naivă a** lui Prisăcaru, **de** fapt nu **naivă, ingenuă, Cît şi de** obiceiul acestuia, devenit probabil tic, de **a-şi da mereu** cuvîntul **de onoare. Se vedea**

că discuţia, **la care din modestie parti-**

cipase în mică măsură, lăsîndu-l pe Suru să se descurce, stirnise în cl **un** interes deosebit. Ochii albaştri, curaţi, aj lui Pijsâcaru îl cercetau cu cea mai mare curiozitate pe Suru, parcă de răspunsul lui ar fi depins dezlegarea unei arză- toare enigme. Suru n-avea de unde să ştie dacă ei îl citiseră sau nu pe Marx, dar îi explică directorului că, după părerea Iui, nici nu era nevoie să-l citească pentru a face asemenea afirmaţii. Ei reprezentau realitatea societăţii burgheze dezvoltate, cunoscută de Marx, desigur schimbată mult, dar totuşi... „E grozav", spunea Prisăcaru, menţionînd că pentru prima oară putea **să** confrunte pe viu teoriile lui Marx despre capitalism. „Dar, apropo, de ce spuneau ei... adică de faptul că pun *pe* primul plan economicul... Sigur, înţeleg, asta corespunde unei legităţi obiective descoperită de Marx. Economicul primează politicului. Dar, **pe** cuvînt de onoare, în chestia asta parcă ei sint mai marxişti decît noi... Adică **nu** vi **se** pare că noi punem totuşi... uneori hai **să** nu generalizez, **pe** primul plan politicul ? Suru îi examina atent faţa roşcovană, deschisă, transpirată de efortul mersului, faţă de om vesel, căruia îi place viaţa, parcă pe punctul de a exclama : „Uite, domnule, ce dă din ăsta !". Ti răspunse indirect că situaţia e deosebită – că ţara respectivă **e foarte** avansată economic, cu o industrie de înaltă tehnicitate, iar noi o ţară slab dezvoltată, cu o moştenire precară lăsată de vechiul regim, însă, vorbind, îşi dădu seama că e gata **să** se contrazică, pentru că în mod firesc trebuia să ajungă Ia concluzia că tocmai de aceea în programul nostru trebuia să primeze economicul, adică dezvoltarea şi modernizarea forţelor **de** producţie, înflorirea vieţii materiale **a** societăţii, fără de care nici nu se poate concepe socialismul în accepţiunea lui ştiinţifică. în fond, deşi motivele erau diferite – ei că sînt avansaţi, noi că sîntem slab dezvoltaţi –, opţiunea trebuia să fie aceeaşi. „E adevărat că uneori pare să primeze politicul – acceptă el –, dar aceasta şi fiindcă resursele noastre materiale sînt limitate, posibilităţile economice restrînse. **Deşi,** cum ştii şi dumneata, partidul pune permanent în centrul atenţiei mobilizarea forţe-

lor pentru îndeplinirea planului, **a** sarcinilor **de producţie.”** În acelaşi timp se gîndi cită energie se consuma în sfera acestui politic, cum de fapt, în ultima vreme, **atenţia se concentrase** asupra unor interminabile şi sterile dezbateri politice. Şi nu numai sterile, chiar demobilizatoare. Combativitate, critică, etichete, sancţiuni, stare de tensiune, agitaţie, agitaţie politică... şi în ce scop ? Oare aceasta era primordial pentru a făuri **o so**cietate prosperă ? „Poate ne epuizăm în această **zbatere poli**tică... dumnezeu ştie cît de justificată... pentru că nu ştim să facem ce **ar** trebui... adică să clădim rapid, organizat, o **bază** nouă, avansată. Uneori chiar foi’ţele necesare unei atari operaţii le împrăştiem în vînzoleala politică, şi pe urmă le **resim**ţim lipsa şi încercăm să ne cîrpăcim cu ce se nimereşte. **Dăm** ca Eromia cu oiştea în gard. Ce faci cu improvizaţii, faci şubred. Esenţial e creierul şi mîna, calificarea, competenţa, aici ar trebui să batem noi, după asta ar trebui să judecăm **şi să apreciem** oamenii, nu după cum dau din gură.” îşi întrerupse gîndul pentru că Pantelimon Prisăcaru, după un timp de reflecţie, **sau** poate de şovăială, îi spuse că ştia şi el, mai ales din locul unde muncea, cîtă atenţie se dă îndeplinirii planului. „Eu **mă refe**ream însă chiar la alcătuirea planurilor, **preciză** el. **În** ce **măsură** sînt ele concepute să asigure lichidarea rapidă ***a*** stării de înapoiere, folosirea cea mai raţională a resurselor naţionale şi **a** muncii poporului ? Uite, noi **de pildă,** pînă cînd **o să producem** cazane ? Păi cu asemenea metalurgie nu-i mai ajungem **noi** din urmă **pe** capitalişti în vecii vecilor. Ăştia, înainte de **primul** război mondial, erau o **ţară** agrară, ca şi România, şi **acum ?** Pe cuvînt de onoare, **asta** înseamnă primatul economicului...“. Cum putea **să** nu fie Suru de acord ? **Atenua însă** admiraţia excesivă **a** lui Prisăcaru pentru **ţara** respectivă, amintindu-i **ca** beneficiase de ajutorul capitalului internaţional, **fusese** avantajată **de** o **anumită** conjunctură şi **aşa mai departe. Tăcură apoi**

amîndoi.

Pe aleile nesfirşiie ale bătrînului parc, treceau din cînd în cind bărbaţi şi femei în vîrstă ducînd în lesă cîini de rasă, persoane singuratice călcind rar, absent, făcîndu-şi probabil, se gindea Suru, plimbarea de după masă recomandată de medie, sau fugind de pustiul apartamentelor, de menghina pereţilor în interiorul cărora nu aveau cu cine schimba un cuvînt. Trebuiau să se dea la o parte pentru a face loc cîte unui bărbat uscăţiv, fugind în salturi mari, în trening, ca un ogar, abia atingînd pă- mîntul cu tenişii lui albi, sau unui grup de fete blonde, spălăcite, pistruiate, înaintind dezordonat, în ritmul unui cîntec sau ciorovăindu-se, bălăbănindu-şi în toate părţile ghiozdanele de piele artificială colorată, dueîndu-se sau întoreîndu-se de la şcoală. Un poliţist se plimba plictisit, cu mîinile la spate, legă- nindu-şi bastonul negru de cauciuc, privind placid figurile omeneşti ce nu-i spuneau nimic, aşteptînd să treacă ultima oră de serviciu, întotdeauna cea mai grea. Suru văzu o femeie traver- sind parcul, Glfiindu-şi neglijent poalele mantoului bogat, căl- cînd elastic şi trufaş, conştientă de frumuseţea ei, lăsînd în urmă o diră de parfum suav şi privirile împăienjenite de dorinţă ale puţinilor bărbaţi ce o vedeau, urmărindu-i silueta, mersul, părul greu bătînd pe umeri ca o coamă de cal pur singe. Celor doi le ajungeau la urechi sunete guturale, vorbe fără nici un înţeles, rostite chinuit eu limbi stîlcite, cu coardele vocale rupte. Unda înaltă a discuţiei lor trecuse. Comentară, cu un interes mai mult mimat, ceea ce vedeau în jur, îndreptîndu-se spre hotel.

A doua zi vizitară o parte a şantierelor navale. Suru privea cu ochi de turist linia frumoasă a vaselor profilate pe apa cenuşie a oceanului, coloritul lor vesel, dar Prisăcaru se băga peste tot, punea zeci de întrebări, pipăia şi ciocănea, îi descosea pe ingineri, pe maiştri. Din cînd în cînd exclama, ştergîndu-se de sudoarea de pe frunte cu dosul palmei „pe cuvîntul meu de onoare, extraordinar“. Academicianul se tolănise pe o canapea pe punte, furînd, într-o poziţie de viligiaturist somnolent, rarele raze de soare ce spărgeau

pînza nestatornică a norilor. îmbrăţişa cu o

privire pierdută ţărmul, pescăruşii tînguindu-se copilăreşte în lupinguri planate pe deasupra valurilor şi a catargelor, şi turma navelor ancorate. Aerul tăios şi sărat îl obosise, peisajul îl făcuse nostalgic, nu-l interesau problemele de tehnică navală, în general tot ce ţinea de prelucrarea metalelor – după el ***o*** muncă searbădă şi dură, nepotrivită cu însuşirile omului, cu siguranţă preluată în viitor integral de roboţi, de **maşini** programate. Ceruse voie, avea obiceiul galant, deprins probabil în compania cucoanelor, de a cere voie chiar pentru chestiuni în care nu avea de dat socoteală nimănui, să stea puţin la aer, Suru observa că sindicalistul simţea de datoria sa să ţină tovărăşie academicianului, considerînd probabil că ocupaţiile lor sînt înrudite (el se ocupa de activitatea culturală). Asculta cu înţelegere şi respect plingerile bătrînului, nemulţumit că **ple**case fără soţie, pradă unei indispoziţii de copil rizgiiat.

Suru îl văzu reînviind cu ocazia vizitei la universitate, o instituţie veche de cîteva secole, şi mai ales La prinzui oferit **de** profesori. Găsind auditoriu pentru franceza-i ţărănească, în contrast cu cea a scandinavilor de cea mai curată sonoritate pariziană, academicianul se desfăşură **impetuos,** desigur atît cît îi permitea temperamentul tern, uscat. Fu volubil, făcu o bine documentată propagandă şcolii româneşti şi apără cauza păcii apelînd la logica lui ţărănească, temeinică. La acest ultim capitol interlocutorii se dovediră destui **de** rezervaţi, dacă nu sceptici, oricum apatici, bîndu-şi cafeaua şi coniacul şi fumîndu-şi pipele într-o tăcere ce dovedea lipsă totală de interes. Suru remarcă stilul antiprotocolar al gazdelor. Nimeni nu urase nici un bun venit, nimeni nu ridicase un toast, din cînd în cînd uitau **de** musafiri şi angajau discuţii între ei, în limba lor imposibilă, unul sau doi sau chiar mai mulţi pără**seau masa** deodată, fără măcar **să se** scuze, lăsîndu-i aproape singuri, fiecare îşi turna sieşi în pahare şi dacă din întimpJare vreunul călca pe cineva pe picioare sub masă, era de **la** sine înţeles că nu conta. Totuşi, academicianul se arătă bine dispus la încheierea prînzului, nu-şi mai ceru voie să se ducă să se

U*

culce ?i porni voiniceşte în fruntea delegaţiei. Dealtfel nici nu prea era timp, tr- buiau **să se** deplaseze, **pe calea** aerului, în nordul extrem al ţarii.

În ziua următoare se sculară tîrziu, într~un decor schimbat – o blană moale, imaculată, călduroasă parcă, de hermină sau de urs alb, îmbrăca pămîntui, acoperişurile caselor, copacii. Intrară intr-o uriaşă mină de fier, din nou fără academician, rămas în cameră, la hotel, şi fură uiuiţi de ceea ce văzură, în mină se cobora cu lifturi mari, rapide – ca într-un zgirîie-nori, încercă Suru o comparaţie deşi nu văzuse niciodată aşa ceva – şi se ajungea într-un culoar larg şi luminos ca de marmură neagră, cu intersecţii enorme, cît staţiile de metrou, cum spuse sindicalistul pe baza a ceea ce văzuse la Moscova. Străbăteau galerii prevăzute cu trenuleţe, cu mici automobile, cu lumină de neon, cu tot ce vroia. Treceau prin mijlocul unui gigantic sîmbure de fier. Peste tot Suru descoperi automate de comunicaţii, microfoane, telefoane, cabine de comandă. Şi o linişte mormîntală – nu se aflau oare în cel mai adine şi mai vast cavou imaginabil ? –, tulburată doar de zgomotul înfundat al propriilor paşi. Merseră mult, mai coborîră cîteva etaje, culoarele se îngustară pînă ajunseră la unul din punctele de extracţie. Acolo Suru văzu o maşină sofisticată tăind şi încărcînd, sub supravegherea a doi oameni cu căşti pe cap.

în maşină, Prisăcaru îi repeta lui Suru în şoaptă, la ureche, „fantastic, pe cuvîntul meu de onoare“. „Ce organizare, se văita, strîngîndu-şi faţa într-o strîmbătură de durere, ce ordine, ce productivitate. Fir-ar mama lui **a** dracu de capitalism, dacă a ajuns el la asemenea performanţe. Pe cuvîntul meu de onoare, n-am să uit cît oi trăi.“ Apoi deodată, aproape crunt: „Noi cînd **o să** lucrăm aşa, tovarăşe Suru ? Ce, ăştia sint mai deştepţi, au stea în frunte ?“. „Nu sînt mai deştepţi, măi directore, încerca să-l calmeze Suru, sînt mai bogaţi, au început mai de mult, au beneficiat de tehnica occidentală de după război, de revoluţia ştiinţifică.“ „Dar o să ajungem şi noi aici ?“ „Sigur **că o să** ajungem“ – îl asigura cu convingere Suru. întrebările sincere, ingenue, ale

lui Prisăcaru îl puseseră însă **pe** gînduri. „Evident că o să ajungem acolo, îşi spunea, dar, într-adevăr, cînd ?“ în ceea ce văzuse era materializată o muncă de concepţie, spirit inventiv, organizare. Ştiinţă, tehnică. Suru ştia că pierdusem un deceniu şi jumătate din noua revoluţie industrială **a** epocii. Dar nu vedea semne că sîntem pătrunşi de această realitate. „Am început să importăm tehnică nouă, **dar** trebuie **să** stimulăm creierele. Facem aşa **? Nu** ! Ignorăm tocmai **asta,** talentele, capelele organizate, marii pasionaţi, nebunii noului. Parcă am fi orbi. Ba cînd dăm de ei le mai trîntim şi un şut în fund. Parcă n-am fi întregi la minte. Vorba ăluia : ţara arde şi baba se piaptănă. Lumea îşi stoarce minţile pînă la ultima picătură, şi noi ne mîncăm sufletul în şedinţe zi şi noapte şi discutăm cai verzi pe pereţi şi ne scoatem ochii unii la alţii. **Adevărul e** ăsta pe care~l spune Prisăcaru : la noi primează politicul. **De** ce ? Facem numai revoluţie politică ? Puterea **politică am cu**cerit-o. Ce înseamnă primatul politicului ? **Vorbe, agitaţie, teoria** chibritului ? Ăştia au făcut industrie ultramodernă cu **oamenii** pe care-i aveau, aşa cum erau. Singurul lucru a fost să-i înveţe tehnica. Nu le-a spus nimeni că sînt revizionişti, antipartinici, mic-burghezi, împăciuitor işti. Le-a cerut să **înveţe, să-şi pună** creierul în funcţiune, şi cînd iese ceva din mîna lor să **fie** sfînt. Adevărul e că ne-am cam încurcat într-o **plasă şi pînă n-o rupem n-o să** facem nimic.[1'] Gîndind, **Suru se** simţea **cuprins de** emoţie, inima îi bătea mai repede şi mai tare şi nu, nu **se înşela,** mîinile îi tremurau. Parcă se **spovedise, parcă îşi** mărturisise păcatele, şi palpita de frica şi bucuria **de a le fi descoperit şi** spus.

Gazdele le propuseră o plimbare în tundră, cu maşina, undeva, la vreo trei ore de drum. Suru, dornic să cunoască, **să** vadă cît mai mult, votă „pentru“ şi spre mirarea lui academicianul nu numai că aprobă ideea, dar se şi înscrise. Pe drum, din cauza monotoniei peisajului, dormiră. Ţinta călătoriei **era** o mică aşezare, pierdută în pustiurile nordice, cu mult **dincolo de** cercul polar,

alcătuită din nu mai mult de 15—20 de case. ***De*** acolo îi luă un autobuz confortabil şi rapid şi-i duse, pe nişte drumuri bine întreţinute, în perimetru] unde tocmai se prindeau renii. Pentru prima dată Suru vedea în această ţară o treabă făcută rudimentar, probabil la fel ca în comuna primitivă. Cîţiva eschimoşi mărunţi dar vînjoşi, cu picioare strîmbe, de călăreţi, cu chipuri palide, zbîrcite, îmbrăcaţi în vindiacuri de nailon ca jucătorii de hockey pe gheaţă, chemau renii din depărtări cu o tactică simplă. Suflau într-un corn imîtînd mugetul animalului, apoi scoteau la iveală două femele îmblinzite cu clopote mari de gît, al căror sunet răsuna în tundra pustie. După o jumătate de oră se ivi ca din senin, printre arbuştii rahitici, la orizont, venind în goana spre locul cu pricina, o turmă de vreo două sute de reni. Odată ajunşi, se îngrămădeau ca proştii pe poarta ţarcului de lemn deschisă de eschimoşi şi intrau inconştienţi în capcană. înarmaţi doar cu bice, bărbaţii se băgau printre ei şi alegeau adulţii, legindu-i şi însemnîndu-i cu vopsea. Puilor le dădeau drumul. După ce mutau renii legaţi în alt ţarc, luau totul de la început, operaţia repctîndu-se aidoma. Renii se împotriveau, nu se lăsau legaţi cu una cu două, dar eschimoşii se dovedeau pe cîl de puternici, pe atît de dibaci şi iuţi. Orice împotrivire părea de prisos, soarta animalelor fiind pecetluită. Academicianul ţinuse să atingă cu mina blana şi coarnele unui ren viu. Se mulţumi să mîngîie una din femelele folosite ca momeală. De pe coarnele mari, rămuroase, atîrnau fîşii de piele subţire, însîngerată, jupuită în timpul frecării de gard. Priveau blînd, cu ochi mari, rotunzi, ca nişte bile de onix, fără să-şi dea seama ce rol odios jucau, cum îşi trădau speţa, acţionînd ca unelte ale vânătorilor în încarcerarea fraţilor din tundră. Păreau indiferente la tot ce se întîmpla, nu le mai spuneau nimic mugetele animalelor neliniştite din ţarc. Tăcuţii, enigmaticii vânători reuşiseră să facă din ele momii vii ; participaseră la atîtea asemenea racolări viclene, văzuseră atîtea turme

năpustindu-se oarbe între garduri, îneît totul li se părea firesc, ca şi cînd renii

n-ar fi putut avea alt destin decît aceia de a se vinde unii *pe* alţii şi **de a** sfîrşi prin a cădea în mîna neîndurătoare a omului.

Fierberea trupurilor fumegînde era singurul semn de viaţă, singura mişcare în imensa cîmpie albă, pe care tulpinile copacilor firavi apăreau ca o barbă rară, ncrasă. Nici un obstacol nu întrerupea linia fină, îndepărtată, a orizontului. Cam aşa işi închipuia Suru **că** trebuie să fi văzut pămîntul astronomii antici, o tipsie netedă, susţinută de umerii de piatră ai ciclopilor. Suru se vedea împresurat de culoarea albă, albi erau şi pămin- tul şi cerul, iar în aer stăpînea ceva halucinant, căci deşi atît de deschis, pămîntul îl claustra. Stăteau toţi uimiţi, doar sforăitul aţiţat al animalelor le tulbura dorinţa de reculegere inspirată **de** peisaj, îi împiedica să se lase pradă hipnozei oceanului alb, somnolenţei dulci. Primul se dezmetici din această narcoză Suru. Nu-i plăcuse febrilitatea absurdă, goana oarbă **a** turmelor **de** animale spre laţ. Nu-i plăcuseră piticii crăcănaţi, vicleni, pie- troşi, a căror profesiune era să prindă şi să lege tot ce trăia liber în acest ţinut. Nu-i plăcea împărăţia albă fără legi şi oprelişti, peste care domneau oameni mici cu laţul la şold. Nu-i plăcea monotona cîmpie polară cu două feţe – una de libertate **neţăr**murită, mincinoasă, şi alta de ermetism, de prizonierat, de clopot alb sau de burtă palidă de peşte biblic, din care nu mai poţi ieşi. Simţea nevoia să fugă din lumea străină, amăgitoare, **gata** atît prin oamenii cît şi prin natura ei să-ţi răpească limpezimea minţii, să te turmenteze – văzuse asta şi la reni, resimţise **pen**tru **o** clipă răsfrîngîndu-se $i **asupra** sa – **pentru** a **te supune şi** înmormînta.

Seara, la cina oferită de conducerea firmei, **mîncară carne** de ren, bine preparată, gustoasă. Academicianul o lăuda cu gura plină, servindu-se mereu din vasul mare pus la mijlocul mesei. Suru revedea, ca o obsesie, turma apărînd pe dunga zării şi năpustindu-se furibundă în ţarcul deschis de şireţii şi tăcuţii vânători. Reîntorcîndu-se în minuscula

aşezare din tundră, intrase din curiozitate într-o bisericuţă de eschimoşi. **Trecin-** du-i pragul, Suru avusese din nou senzaţia că trăieşte **un basm**

cu „staiu-palmă-barbă-cot“, cu pitici şi liliputani învăţaţi să mî- nuuisuâ sforile şi să ţintuiască la pământ staturile normale, cu in**vidie.** ură şi răutate. Pereţii de lemn, vopsiţi pe dinăuntru în **valori** ţipătoare, păreau bucăţi de turtă dulce. în biserică stă- pincu un frig aspru, pătrunzător, nu existau icoane, sfinţi, rdkuv : nu părea un loc de rugăciune, ci de serbare, de veselie. S..ru încercase să afle la ce fel de dumnezeu se închinau eschimoşii. dar scandinavii nu ştiau să răspundă. Probabil ei înşişi se considerau un fel de dumnezei ai tundrei, se gîndi el, şi sim- ţindu-se puternici, se închinau la propria forţă, iar acolo, în lăcaşul sfînt, veneau doar pentru a culege laurii gloriei, între- ţlnîndu-şi cultul, reciproc. Ajunseseră tîrziu, aproape de miezul nopţii, ia locul cinei, străbătînd întinderile uniforme şi morocănoase printr-o lumină galbenă, spectrală, ce nu părea să izvorască de nicăieri. Ziua polară, de o fosforescenţă ireală, îi ameţea, îngreunîndu-le ochii, privirile, strivindu-i ca sub o greutate pusă direct pe creier. Intraseră în sufrageria unde-i aşteptau, surizătoare, gazdele, năuciţi, ca întorşi de pe alt tarîm, neştiind încă bine unde se află, recunoscîndu-şi anevoios, cu mare ezitare, propria identitate.

Cina devenise agreabilă, înalţii funcţionari ai firmei depu- neau tot zelul să-i facă să se simtă bine, ei înşişi bucuroşi că aveau oaspeţi, fericiţi că mai puteau sparge cenuşiul, stereotipul vieţii. După cîteva pahare de vin academicianul îşi recăpăta verva, ţ.inînd să impresioneze minusculul club cu erudiţia sa, cu cvasi internaţionala lui personalitate de savant. Vroia să ştie cum îşi suportă gazdele confortabilul surghiun. Oameni instruiţi, cu un orizont larg, cu o gamă de preocupări variată, se vedea că nu sufereau de ceea ce se numeşte complexul provincial. Un inginer mai în vîrstă cînta la pian, altul mai tînăr, cu o talie de sportiv, încerca să lege o conversaţie cu academicianul despre Camus. Suru cercetă mobilul venirii lor la acest capăt al pământului. I se răspunse prompt, deschis – cîştigul. Se bucurau de condiţii preferenţiale. Şi ce făceau cu banii acolo ? Asta puteau lămuri mai greu, poate banii le dădeau siguranţă şi sta-

bilitate, poate le permiteau, în rarele întoarceri în metropolă sau în călătorii, să fie „gentlemeni”. Iar aici, aici le permiteau să ia o cină foarte rafinată – şi **într-adevăr, pe masă se** aflau : caviar, somon, homari, pate de fois gras – şi să bea băuturi scumpe, whisky rar, vinuri franţuzeşti, lichioruri neobişnuite.

Luîndu-şi rămas bun, la sfîrşitul mesei, de la specialiştii marii mine de fier, Suru avu, fără să ştie de ce, o strîngere **de** inimă, parcă lăsa în urmă ceva suferind, un destin condamnat, fără putinţă de scăpare. Nu-i învinovăţea pe aceşti oameni pentru opţiunea lor. îi privea însă cu milă – şi nu-şi recunoştea acest sentiment –, parcă reproşîndu-şi că avea să se reîntoarcă în lume, în timp ce ei rămîneau singuri, părăsiţi, în mormîntul lor de fier, cu serile lor lîncede, într-un efort disperat de a se menţine în zona de sus a scoarţei cerebrale, cu ajutorul alcoolului.

în timpul mesei, ascultîndu-i pe reprezentanţii **protipenda**dei tehnico-economice a capitalismului scandinav, Suru segîndea cît de stranii şi contradictorii erau realităţile acestei societăţi şi cum, numai cunoscîndu-le şi evaluîndu-le în ansamblu şi în **in**terconexiunea lor strînsă, puteai să-ţi faci o idee realistă despre ceea ce avea bun şi rău. în Capitala ţării discutase şi cu unul din membrii conducerii Partidului Comunist. Vorbind despre caracterul luptei de clasă, îl întrebase : „Ce ar trebui să se în- timple în această ţară pentru a se crea o situaţie revoluţionară, sau măcar o radicalizare politică a muncitorilor ?“ îi devenise simpatic acel bărbat tînăr, de un blond decolorat, cu un defect al danturii ce îl **făcea** mereu **să** surîdă, împrumutîndu-i un **aer** de sinceritate blajină. Suru crezuse că i-a pus o întrebare dificilă, nepoliticoasă, pentru că includea şi o aluzie la activitatea partidului, dar tînărul îi spusese cu o simplitate dezarmantă **că** nu vede posibilitatea apariţiei unei situaţii de asemenea natură. Suru rămăsese cu gura căscată şi îl privise lung pe tînăr. dîndu-şi seama că nu mai **avea ce adăuga.** Ceea ce auzise din gura tînă- rului continuase să-l preocupe şi tot ce vedea şi auzea raporta involuntar la această

afirmaţie. Cum se putuse naşte atunci, la tir.'me eroarea ideii revoluţiei mondiale, croind o viziune aut de uîemcâ. de idilică asupra mersului istoriei ? Cum se îm- pai i V. or'., fundamentală a lui Marx cu această evoluţie a capi- uJ' ' De cc dezvoltarea vertiginoasă a forţelor de producţie în carhul cătuşelor proprietăţii private, în loc să ascută contind ici iile. le aplatiza ? De *ce* nu se analizează acest lucru în mişcarea comunistă ? De ce nimeni nu încearcă o explicaţie ştiinţifică a acestei răsturnări a profeţiei marxiste, atît de temeinic argumentată încit părea indiscutabilă. Văzuse cîte ceva din aceste forţe de producţie, cu adevărat impresionante în perfecţiunea şi eficienţa lor. Adevărate vrăjitorii ale ştiinţei şi tehnicii moderne. Muncitorii îşi făceau treaba pe lîngă maşinile sofisticate, din cînd în cînd intrau în conflict cu patronii, ce- rîndu-le majorări de salarii, dar continuau, într-o totală disciplină şi ordine, să scoată fier, să fabrice vapoare, să facă oţel superior, să construiască maşini de calcul şi să umple super- magazinele cu munţi de produse de consum ceţi luau ochii... De ce nu puneau în cauză modul de producţie, sistemul social, relaţiile de cxnloatare ? De ce ?

În acelaşi timp văzuse ..armata de rezervă", şomerii. Tre- cînd prinli-un squar, un tovarăş de Ia ambasadă le atrăsese atenţia să se grăbească, să nu manifeste curiozitate, pentru că oamenii pe care aveau sâ-i vadă sînt foarte susceptibili şi sus- picioşi. nu suportă nici o intruziune în viaţa lor şi ripostează, de multe ori foarte agresiv. Dar ce e, cine sînt ăştia, de ce să nu se uite ? Sînt şomerii, îi informase omul. Se adună în fiecare zi, pe la prînz, acolo §i în alte părculeţe asemănătoare?, nuM cheamă nimeni, nu-şi dau nici o întîlnire. Vin să se aerisească puţin între somnul tulbure de dimineaţă şi programul nocturn din taverne şi bordeluri. Suru nu-şi putuse stăpîni curiozitatea, se întorsese de citeva ori şi traversase parcul în sus şi în jos, cercetîndu-i. Tinerii voinici, spătoşi, mostre ale unei generaţii bine dezvoltate, nu mai aveau nimic din înfăţişarea muncitorului de odinioară. Trupurile degajau, în schimb, o lenevie rigidă,

dacă se poate spune astfel, conştiente că forţa lor putrezeşte

şi **se scurge** fără întrebuinţare, nefolosind nimănui. **În auto-** abandonarea lor se ghicea o încordare periculoasă, **ca** şi **cînd** acea forţă putea fi deturnată în orice moment. Din împietrirea lor răzbatea ameninţare. Figurile exprimau ceva tragic, o adîncă emaciere, ca şi cînd ar fi avut obrazul vitriolat. Dezastrul **stu**pefiantelor, al alcoolului, al nopţilor **de violenţă – se** gîndise Suru. Văzuse deci victime incontestabile ale capitalismului, o parte **a** clasei muncitoare distrusă moralicește, **dezumanizată. De** ce această forţă putrezea lent în loc să se revolte, de ce se ataca pe sine în loc să-i atace pe duşmani, de ce arunca priviri încărcate **de ură** tuturora, în loc să-i ardă **cu** ele **pe adevăraţii** vinovaţi, închişi în birourile moderne de **Ia** al **nu** ştiu **cîtelea** etaj, sau oferind mese rafinate în restaurante de lux 1

Se mai întîlnise, nepregătit dinainte, cu o altă formă **a abu**liei muncitorilor, abil camuflată. Fuseseră invitaţi să **vadă un** ultramodern cămin de bătrîni – instituţie considerată **efigie** a prosperităţii capitalismului scandinav. Apartamente, **săli** de mese, de teatru şi concert, biblioteci, **saloane de odihnă** şi **aşa** mai departe. Stătuse de vorbă cu cîteva perechi. Trăiau **in**tr-adevăr bine, dispuneau de atîtea facilităţi **şi** elemente ale civilizaţiei, incit totul dobîndea un aer demonstrativ, de **re**clamă. Dar bătrînii arătau apatici, cu ochii goi, vidaţi **sufletește.** De ce veniseră aici ? Nu aveau familii, nu aveau **bani ? Ba nu, bani** aveau, îşi plăteau singuri întreţinerea din **pensii, toţi lu**craseră, fuseseră muncitori, funcţionari. Cei **mai** mulţi **aveau** şi familii. Fiii unora se căsătoriseră, **făcuseră** copii, **deci erau** şi bunici. Se întîlneau ? Nu prea, unii nu-şi **mai văzuseră fiii** sau fiicele de cîţiva ani, iar pe nepoţi niciodată. **Dar de ce,** de ce ? Păi, fiecare cu viaţa lui, cu rostul lui. Tinerii sînt prinşi **pînă** peste cap cu muncile lor, pradă ritmului vieţii **moderne,** cu obligaţii> cu lupta epuizantă pentru existenţă. **Deci îşi du**ceau bătrîneţea uitaţi şi singuri, ca într-un **ghetou. Nu ghetoul** unei **rase** sau naţionalităţi unde, rupţi

de restul **societăţii, oa**menii trăiesc totuşi cu ai lor, în căldura familiei, cu bucuriile **ei secrete. Nu,** un **ghetou** al bătrînilor **singuri – morman de**

crengi ¡ncate, aruncate din pădure. La ce le folosea confortul de reclamă ? Fuseseră duşi deja la cimitir, li **se făcuseră** morminte frumoase, oameni angajaţi special le îngrijeau, puneau flori proaspete în fiecare zi pe lespezile reci. Suru **avusese re**velaţia că bătrînii sint cei cu ajutorul cărora înflorise **pînă Ia** treapta respectivă capitalismul scandinav. Ei împinseseră înainte tehnica, producţia, făcuseră noua **revoluţie industrială...** După ce-şi terminaseră resursele utile, fuseseră închişi între acele ziduri ca să nu mai stînjenească pe nimeni, nici societatea burgheză, nici propriile vlăstare obligate să-şi consume seva vitală în favoarea aceloraşi stăpîni. Iată, capitalul administra, fără să-şi drămuiască mijloacele, muncitorilor, fiecărei generaţii în parte, un tranchilizant de natură să schimbe, **ca şi** în medicină, caracterul, să amorţească nervul **demnităţii şi drep**tăţii, să sporească sau **să** scadă **flacăra luptei ca şi** cînd **ar fi** potrivit lumina unei lămpi de gaz.

Afară, Suru văzu polul nord seînteind feeric, îmbrăcînd pă- mîntul în lumini şi culori neverosimile. Dintr-un vitraliu **opa-** lescent, cerul devenise un incendiu planetar, flăcări nevăzute bateau fulgii de zăpadă mari, afinaţi şi leneşi, transformîndu-i în aeriene lacrimi de **sînge.** O parte a văzduhului **se transfor**mase în văpaie portocalie, ca o mie de apusuri de la tropice, iar cealaltă jumătate atîrna ca **o draperie** violetă **pe** umerii **unui** patriarh. Din cînd în cînd fîşii multicolore treceau pe deasupra capului, **ca** nişte drapele de luptă sfîşiate, retrăgîndu-se **grăbit** spre un **pantheon** ascuns după **abia** ghicitele falduri **ale** neant**tului.** Picioarele se **afundau** în **zăpada** înaltă ca în **mormane de petale de** trandafir scuturate din grădini **suspendate, de la o** serbare, prelungită din mitologie. Suru parcă auzea şi o muzică, o melodie cînd pătimaşă, de dragoste şi de moarte, cînd pură, **diafană,** plutind **ca** un **voal legănat de vînt.** Se uitau unii **la** alţii şi **nu se mai recunoşteau, păreau** mai frumoşi, mai **măreţi, cu ceva de faraon sau rege pe feţe, cu măşti de aur, bătute în Egiptul** antic **sau** în Grecia miceniană. Hainele se preschim**baseră în togi de** împăraţi,

iar căciulile în cuşme de ţari. Suru

îşi privea mirat mîinile zugrăvite, fiinţe independente, necu**noscute,** vorbind un grai nou.

Bătrînul biolog murmura dus pe gînduri, ea pentru sine : „Vezi, domnule, de ce au spus oamenii că există dumnezeu ? Uite, într-un moment ca ăsta chiar că-ţi vine să crezi...'[1]. Pnsă- caru mîncase şi băuse zdravăn şi rămăsese cu **o stare de bună** dispoziţie accentuată de acest fast nocturn. „Dar cu **ştiinţa, tovarăşe** profesor, cum rămîne cu ştiinţa ? Dumneavoastră, **sa-** vanţii, puteţi explica toate astea pînă în cele mai mici amănunte. **Desenaţi pe** hîrtie poziţia pămîntului, **a soarelui,** unghiul **că**derii luminii la cutare grad de latitudine... şi aşa mai departe. Tn faţa schemei dumnezeu s-a dus pe copcă“ – rîse **Prisăcaru.** „Da, da, în faţa schemei, bine ai spus, dar aici ? Ştii cum e cu misterul, dragul meu ? Cu cît întrezăreşti mai mult din el, cu atît, cu atît adîncimea te înfricoşează mai rău. Ca atunci cind **treci** deasupra prăpastiei, pe o punte. **Dacă** priveşti în jos **te cu**prinde ameţeala, o groază iraţională, **parcă** abisul **te cheamă,** te absoarbe. Ţi-e frică şi de tine, ţi-e frică să nu te azvîrli singur. La **ce** te ajută **că** genunii i se cunosc dimensiunile **? Forţa necu**noscutului viu şi înrîurirea lui asupra omului nu **poate** fi **mă**surată. Sau, să luăm un ocean. Ştii pînă unde se întinde, **dar** tu nu-i vezi marginile, iar dincolo de limita privirii e mister. Vezi luciul apei şi cu toate că-i cunoşti adîncimea, **calculată pe hîrtie,** suprafaţa te linişteşte. E o margine vizibilă, deci liniştitoare. **Dar ia coboară** în ocean, **la** o sută de metri **să** zicem ! **O să vezi** ce înseamnă. Ai căzut în capcană, ai întrevăzut misterul. **Din** nou te ia ameţeala, din nou ţi se pare mai presus de mintea omenească, deşi, îţi repet, mintea a măsurat totul. în timp ce aici noi ştim unghiurile, poziţia astrului... **Dar despre asta e vorba ? Nu** dragul meu. «S-a fost deschis o **poartă» –** cum epune **poe**tul – spre infinit. Ce să fac eu cu ştiinţa ? La ce mă ajută ea ? Ce este omul cu toată ştiinţa lui pe lîngă acest mister ? Ştiu şi eu că nu există lucruri de necunoscut, ci **doar** încă necunoscute. Dar acest «încă» e atît de precar... o vorbă

goală în fond. încă şi încă şi încă, pînă în **negura** viitorului... **Iar deasupra** ta, chiar deastip; t la, şi în jurul tău, ai întrezărit o părticică din mister, ne; asur de nimeni şi nemăsurabil, dacă e cu adevărat infinit, şi îe : :m* nuc. Toate vorbele mari se dezumflă şi chiar dacă eşti sav,m! iţi '.pui: acum pricep de ce au crezut oamenii în dumnezeu Ţăranul ascuns în academician, de fapt nu ascuns, ci prezen1. ieşea mai mult ca orieînd la iveală. Deşi cuvintele nu erau ţărăneşti, modul de a le rosti, şi chiar miezul, înţelesul lor, filosofía a ce spunea erau toate ale ţăranilor bătrîni – adinei şi cumpăniţi, sceptici pină la înţelepciune. Pe acest om născut la ţară, în urechi cu vorbele pline de tîlc ale bunilor şi străbunilor săi, ştiinţa nu reuşise să-l schimbe, să-l pervertească, să-i inoculeze orgoliul van şi superficial al atoatecunoscătorului. Cum putuse el să păstreze, după scurta copilărie trăită în sat, se întreba Suru, această sobră modestie ţărănească ? înaintaşii îi puseseră, în sînge. dinainte, testamentul, şi ăsta îl ferea de primejdia deşertăciunii. ..Viaţa trebuie trăită, tovarăşe academician – ii replică Prisăcaru fără nici o legătură cu ce spusese acesta –, fiindcă e frumoasă al dracului, e plină de minunăţii şi e scurtă... Noi sintem răi şi proşti, şi ne-o mîncăm unii altora. Apoi, dus şi el pe gînduri : mare fericire e să trăieşti şi să stai, uite asa să vezi frumuseţea lumii şi să te înfrupţi din tot ce e bun. Altfel... oricît te-ai zbate, trăieşti ca un mort. Mai bine nu te naşti." Sindicalistul işi vîrîse mîna în puful vioriu al zăpezii proaspete şi făcea cocoloaşe muşcînd cu poftă, oferindu-şi apoi obrazul fulgilor mari, somnoroşi. Translatorul explica ceva ce citise el într-o enciclopedie despre diferitele metamorfoze ale aurorei boreale cu un ton preţios, lăsînd impresia că e preocupat exclusiv de aspectul ştiinţific al fenomenului, deşi Suru nu credea că în sinea lui rămăsese indiferent la ce vedea.

Lui Suru. colţul acesta îndepărtat al planetei, natura ce-l nemulţumise în cursul zilei, decorul fantastic al cerului şi pă- mîntului polar, nu i se mai păreau străine. Dispăruse simţâmîn- tul de neîncredere şi ostilitate încercat în tundră.

Lumea devenise iar familiară, apropiată afectiv. în schimb, locul din •care venise se îndepărta tot mai mult, se micşora, îşi pierdea

conturul. Tot ceea ce fusese esenţial se destrămase, odgoane groase se rupseseră, determinări rigide se desprinseseră de el ca un bulgăre de piatră legat de picioare. Se simţea neînchipuit de liber. Miracolul cosmic nu-l strivea, nu-J domina bruta!, nu-l stăpînea samavolnic. Nu-i cerea şi nu-i impunea nimic. Abia-l **atingea** mîngîietor, învăluindu-i mintea într-o boare de vis, într-o mirare fericită, într-un surîs copilăresc. Da, mai liber şi mai uşor ca oricind ! Nu mai depindea decît de această măreţie existentă în sine. Descoperise un raport nou cu universul, unul simplu, nesiluit, în care nu era mînat nicăieri şi nu trebuia **să** mînc pe nimeni. Se putea împărtăşi din acest sublim, fără să rămînă cu nici o datorie. El se revărsa dezinteresat peste tot pămîntul, peste toate vieţuitoarele. Această lume exista ea aievea, se putea trăi în limitele şi sub protecţia ei pină la sfîrşit ? îl scoase din toropeala în care lucrurile deveniseră atît de simple Prisăcaru. „Haideţi la culcare tovarăşi, ce **dracu am** rămas toţi cu gurile căscate ?“ Un **apel** prozaic la cele ştiute, vechi, de toate zilele. Ca o goarnă ce cheamă caii lăsaţi **un** timp **să** pască o pajişte imaculată, pentru a fi inşeuaţi din nou. Pînă la plecare nu mai aveau decît o oră sau două. Legăturile, odgoanele se refăceau. Realitatea reapărea din penumbra în care trecuse pentru un moment şi îl prindea din nou în plasa ei. Era şi firesc... şi Suru se scutură ca de un praf narcotizant. Proporţiile lumii se refăceau subit. Porni împreună cu ceilalţi, cu pasul hotărît, spre hotel. în prag mai întoarse o dată capul, pentru o ultimă revedere a visului ce şi murise în el, privind cu aviditate, cu ochii dilataţi, ca şi cînd ar fi vrut **să** închidă în ei pentru totdeauna mincinoasa fericire. **Apoi** deschise uşa şi intră în clădire.

Capitolul IV

Cu **greu** se adaptase familia lui Suni schimbării... **Se** obişnuiseră la regiune, prinseseră rădăcini, deşi la început oraşul de podiş le displăcuse, iar mediul social li se păruse inaccesibil, refractar. Trăiseră cinci ani acolo, sfîrşind prin a se familiariza şl cu locurile şi cu oamenii. Copiii îşi făcuseră prieteni printre colegi, Peluţa se acomodase cu vecinii morocănoşi, Manole ajunsese să cunoască atîta lume în cuprinsul regiunii incit peste tot se găsea la el acasă, bucurîndu-se atît printre activişti cit şi printre cetăţenii de rind de un sincer respect. Oamenii îi cunoşteau capacitatea, dar apreciau mai mult la el spiritul de dreptate ; în multe împrejurări, chiar daca nu putea schimba cursul unor lucruri, depăşindu-l, lua apărarea oamenilor năpăstuiţi, se împotrivea abuzului, lupta cu înverşunare împotriva micilor coterii. Cel mai greu îi fusese să-şi înfrîneze, în toţi aceşti ani, aversiunea faţă de David. Reuşise adesea să limiteze consecin- ■ţtle actelor acestuia, cu preţul unor mari eforturi, al unei surde dar dîrze rezistenţe. Pornind de la raţiunea că nimeni nu-şi poate alege superiorii, îşi respectase angajamentul faţă de sine de **a** nu contesta autoritatea oficială a lui David, de a nu încerca să o submineze – ceea ce se pare că David apreciase mult. Tactica lui Suru fusese aceea a unei nave polare ; în

loc să se năpustească asupra unui iceberg pentru a-l împiedica să distrugă, riscînd avarii grave şi avînd şanse de reuşită nule, **se lipea de monstrul de gheaţă împingîndu-l uşor, abia perceptibil,** deviindu-i milimetru **cu milimetru traiectoria. Făcuse** toate **acestea, desfăşurase această lungă** şi dificilă diplomaţie împotriva firii lui, suferind **adesea,** venindu-i să-şi ia cîmpii, **dar stăpînindu-se mereu, găsind pînă la urmă resurse, rămî-** nînd pe poziţie. Folosise la **ceva ? Nu ştia. Ar** fi preferat **să nu** fi trăit această **experienţă, să fi** putut fi el însuşi, spunîndu-i lui David verde în faţă **ceea** ce i se **cuvenea,** nemenajîndu-l, **aşa** cum **nici el** nu menaja pe **nimeni. Deşi tot** timpul se **afla în** contact cu oameni, şi oriunde s-ar fi **dus** întîlnea cunoştinţe, în anii petrecuţi la regiune i-a lipsit o legătură de suflet, o relaţie omenească liberă de orice servitute, o prietenie. În prima parte **a** perioadei continuase **să se mai întâlnească** sporadic **de-,** sigur, cu Vladimir Cernea, **dar după** divorţul acestuia, întîlniriîe încetaseră **aproape** cu totul. **Evident,** la mijloc **era** absorbantul, acaparatorul mod de viaţă **al amîndorura, mecanismul despotic** al muncii, începută zilnic **dimineaţa, iarna** cînd încă nu **se** lumina bine, şi încheiată întotdeauna noaptea, distrugînd însăşi noţiunea timpului, **făcînd ca săptămînile,** lunile şi anii **să** treacă în zbor, pe deasupra lor, nu prin ei, fără nici o consistenţă. Cînd se scurseseră, **de** pildă, ultimii trei ani de Ia campania aceea năprasnică, **pusă** în **mişcare din** senin, de **o plenară** aparent fără nici o legătură cu ceea ce se întîmpla în partid, în ţară, avînd mobiluri pentru mulţi **de** neînţeles, **dar fără** îndoială serioase şi puternice ? Suru nu era nici pe departe atît de limitat încît să pună răcirea intervenită între el şi Cernea exclusiv pe seama lipsei de timp. Interveniseră, desigur, şi alte elemente, şi înţelesese el cam de ce natură, şi **de** aceea nu insistase, nu bruscase lucrurile, le lăsase să meargă de la sine. Pe **măsură** ce trecea timpul **începea să-şi spună** cuvîntul şi uitarea, şi deşi Suru se **gîndea** mereu **la** Cernea ca **la** un **om** apropiat, îi **era** departe şi **la** propriu şi la **figurat.** Nimic nu desparte mai mult pe oameni decît muntele nevăzut, numit

viată, ce creşte în **preajma** fiecăruia, obturînd vederea, **ca şi** canalele de comunicaţie nein trebuinţa te,

Tn sfirşit, de regiune îi **legase** şi faptul că acolo se născuse Nana. Nemaipomenit, **se** tnira Suru, cit de familiare îţi devin locurile unde ţi se nasc şi-şi trăiesc primii lor ani copiii 1 Cu cît drag şi cu cîtă nostalgie **îţi aduci** aminte de cutare casă, stradă sau oraş, unde fetiţa **cea mare,** sau băiatul cel mic au început să meargă de-a buşilea, au spus prima silabă, au făcut cele dinţii năzbîtii! Toate **acestea,** miile de întîmplări legate de felul în care vine pe lume şi **se** trezeşte la viaţă un copil, învâţînd anevoios, cu poticneli şi suferinţe, greaua, complicata meserie de om, asistat de părinţi **cu** ochii mari de uimire şi emoţie, uneori fericiţi, alteori necăjiţi şi neputincioşi, cu conştiinţa dureroasă că aceea e carne din carnea lor se asociază indisolubil cu casa, cu curtea, **cu strada** unde s-au petrecut. Şi se întipăresc adine în memorie, transformîndu-se intr-o zonă **luminoasă** a trecutului, de care întreaga familie vorbeşte tot restul vieţii, **cu** un indefinibil **amestec de** mîndrie şi regret, de entuziasm şi melancolie.

Plecaseră din regiune cu strîngere de inimă, cu sentimentul că-şi părăsesc cuibul **încălzit,** ca nişte păsări migratoare. Casa, o **casă** nouă, **cu o** suprafaţă locuibilă de cel puţin trei ori mai mare ca cea a apartamentului de la regiune, le dăduse şi ea bătaie de cap. Copiii se făcuseră mari şi, la aproape **5** ani, Nana nu mai putea dormi în pat cu părinţii. Ocupînd **o** jumătate de etaj, locuinţa nu fusese prevăzută totuşi decît cu două dormitoare, restul spaţiului fiind un fel de „fluieră vînt“, cum îi zicea Peluţa. **Numai** holul mare măsura cît două apartamente obişnuite. Trebuiră **să-l** despartă în două cu un perete de placaj şi să mai facă un domnitor, ceea ce deschise în casă un adevărat şantier. Ziua ciocăneau meşterii, iar noaptea huruiau maşinile pe stradă şi scrâşneau frînele autobuzelor în staţia aflată chiar sub **ferestre.** Din această cauză, vreo cîteva săptămîni, toţi,

cu excepţia Nanei, umblară năuci, nedorroiţi, astenizaţi, adevărate pachete **de nervi, blestemînd în gura mare** „avansarea“ lui Manele.

Neaşteptata şi spectaculoasa **promovare** îl **întorsese pe dos pe** Suru. Fusese numit adjunct **la** secţia industrială **a** Comitetului Central şi, dincolo de **noutatea** problemelor, mai ales de anvergura lor, se obişnuia **greu** cu însăşi ideea funcţiei. **La sediu** i se întîmpla cîteodată **să se** ridice de **pe** scaun, **să se ducă** spre uşa biroului şi să **privească** spre masa de lucru **ca** un intrus. Simţea cumva nevoia **să-şi vadă** dinafară noua condiţie, să-i verifice din cînd în cînd realitatea, să-i evalueze proporţiile. Pentru început nu **înţelesese raţiunea** promovării, **nu** reuşise să-i găsească motivaţia, ascultase pasiv presupunerile tovarăşilor de muncă. Apoi îl fascinase **orizontul deschis** de intrarea în aparatul **central. La regiune** începuse să-I apese stereotipul muncii, rutina acţiunilor şi mai ales o anumită lentoare instalată tot mai adînc **în** activitatea generală. **Se** convinsese că problema fundamentală **a** societăţii româneşti **era** revoluţionarea forţelor **de** producţie, **or i se** părea **că** lucrul acesta nu e înţeles, nu se **bucură de atenţia** cuvenită. „Altfel, de ce am schimbat relaţiile de **producţie ? –** se întreba. Sigur, prin, asta am lichidat **exploatarea. Dar** din punct **de** vedere **al** necesităţii istorice obiective,[1] **revoluţia,** sfărîmînd vechile relaţii, trebuie să determine **progresul rapid al** forţelor **de pro**ducţie şi odată cu aceasta să ridice **standardul** de **viaţă** al **po**porului.“ Politica economică **i se părea, de la** postul **lui** regional, nu **numai** timidă şi simplistă, **dar cam întîmpiătoare,** şi în special prizonieră unor canoane, ignorînd schimbările survenite în economia mondială, fără o **privire de** viitor, fără o **prognoză** de durată, **fără** nici un **interes pentru** anticiparea imaginii României **în evoluţie. Mai** pe **nicăieri nu vedea** economişti **de** meserie, cei **mai** mulţi conducători **de** întreprinderi, a doua generaţie după muncitorii-directori **de Ia naţionalizare,** ingineri, se preocupau integral de

aspectele tehnice **ale** producţiei, dezin- teresîndu-se de considerentele de eficienţă, productivitate, orga**nizare** etc. **Iată de** ce îl **entuziasmase pe** Suru **posibilitatea de**

a acţiona din centrul diriguitor, de a-şi pune forţele în **slujba** unei primei competente şi dinamice. Trecuseră vreo trei săp- tâmini de cînd îşi luase în primire munca şi se instalase cu familia în Capitală, dar încă nu se dezmeticise pe de~a-ntregul. La serviciu nimeni nu-l grăbea încă, nu era „aruncat în apă", cum se spune, ca să înveţe să înoate. Lucrurile se derulau încet, tacticos, pe fracţiuni, ansamblul nu **se** ivea, domnea un calm plin de certitudine, o suficienţă de amploare şi de mare rezistenţă. Se gîndea că, poate, tovarăşii îl lăsau dinadins să se acomodeze, se fereau să-l bruscheze, afişau în mod special faţă de el linişte. Dealtfel, în sediu se stătea destul de mult, cu excepţia unor după-amieze libere introduse de curînd în program, cu scopul declarat de a permite activiştilor să studieze. Destui însă nu **se arătau prea** interesaţi **să** beneficieze de această înlesnire şi rămîneau în sediu, pretextînd că în jumătăţile acelea de zile se putea lucra cu cel mai mult spor, aşa cum la regiune unii pretindeau că orele cele mai bune pentru **rezolvarea** problemelor erau cele de dimineaţă, dinainte de opt. **Da, se** stătea destul **de** mult, şi în special seara ; parcă era un făcut, problemele cele mai urgente, ce nu **pot** suferi amînare, apăreau cu deosebire spre sfîrşitul zilei, atunci cînd în mod firesc ar fi trebuit să-ţi strîngi hîrtiile de pe birou şi să pleci acasă. Şi şedinţele mai importante se programau seara, şi asta dintr-o jenă ciudată, ca şi cînd nu ar fi făcut parte integrantă din activitatea curentă, ci ar fi fost o îndeletnicire obştească, sau un divertisment ce nu putea fi practicat decît în timpul liber.

După ce-şi puseră casa la punct şi se mai liniştiră, Manole şi Peluţa îi adresară o invitaţie solemnă lui Vladimir Cernea. Acesta crezuse la început **că e o** glumă. „Cum, voi la Bucureşti ? Ce, sînteţi nebuni, găsiţi un alt prost **să** vă înghită gogoaşa, faceţi şi voi nişte bancuri mai rafinate." Venise, se aşezase pe un scaun şi stătea stupefiat în mijlocul familiei lui Suru. Manole înţelegea că nu numai surpriza îl adusese în această stare **pe** Cemea, **de** obicei volubil, destins şi iradiind

afectivitate sinceră, ci şi altceva, o stingherealã, timiditate. Peluţa, intuind şi ea acest gol, căuta să-l umple, agitîndu-se, punînd tot ce-avea pe masă, îmbiindu-l pe Cernea, tachinîndu-1. Ceea ce nu putea face, şi asta o deranja, îi înăbuşea elanul, era să-l întrebe pe Cernea, deşi îi stătea pe limbă, ce mai fac ai lui ? Vechea ei formulă de întîmpinare : „de ce n-ai venit cu Gigi, pe Gigi unde ai]ăsat-o ?“, îi era acum interzisă. Acesta devenise un subiect tabu. îi prezenta Iui Cernea pe ai ei, deşi îi era frică să nu-l rănească astfel. în faţa durerii unui om rămas singur, te lauzi cu plenitudinea fericirii casei tale ? „Ce zici, Vladi, de asta mică (Peluţa tresări pentru că-i spusese Vladi – ca Gigi –, dar nu-l mai văzuse de atita timp şi o luase gura pe dinainte, acum nu mai putea da înapoi), ai văzut ce mare s-a făcut ? Hai, Nana, du-te la Vladi şi dă mina cu el, nu ţi-l mai aduci aminte ? Te-o fi uitat, era micuţă rău cînd ai venit ultima dată la noi. Aşa, măicuţă, hai pupă-l, pupă~I frumos pe obraz. Nu e timidă, să ştii, dar nu-ş' ce are ea astăzi.“ Nana nu-l mai cunoştea desigur, dar îi plăcea bărbatul înalt, zvelt, cu figura luminoasă, tînără, către care o împingea mama ei. Crescuse, se înălţase, şi ochii negri, strălucitori, parcă unşi cu miere, i se lipiră de inima lui Vladimir Cernea. O sărută pe obraji, o luă de subsuori şi o ridică pînă la tavan, dar ea îl privea serioasă şi cînd o coborî şi o puse pe genunchi, î) întrebă calmă, cu un început de intimitate în glas : „Tu ştii poezii ?“. Peluţa, cu ochii la ei, zîmbea transportată de fericire, înţelegînd că legătura sufletească se reînnoda, şi avea să fie cu atît mai trainică şi mai curată cu cît pornea de la izvorul inocenţei. „Ha, ha, rîse gros Suru, el nu că ştie, el face poezie, mă Nano, o să vezi tu cînd o să-l cunoşti mai bine. Zău că voi o să vă potriviţi.“ Peluţa nu ştia dacă să rida şi ea sau sa se supere pe Manole şi să-l certe, pentru că nu era sigură de reacţia Iui Cernea, crispat încă. De aceea continuă prezentările. „Pe Claudia cred că ai recunoscut-o, ea s-a schimbat mai puţin. Dar să vezi ce aere de domnişoară îşi dă. Hai, ce te ruşinezi de Vladi, că te ştie şi pe tine de cînd erai ca Nana.” Intr-adevăr,

obrajii Claudiei, şi **aşa** de **un** roz transparent, de porţelan, **se** imbujota.M'ră şi nemaicontrolindu-şi mişcările mîinilor, probabil un semn de emoţie, fata îşi desfăcuse codiţele şi acum le lega la loc eu o fundă mare roşie. „E sfioasă, continua Peluţa s-o explice, seamănă cu mine cind eram copilă, şi bălaie şi subţiratica. dar şi ruşinoasă. Degeaba îi spun : «mă fato, s-au schimbat vremurile, fetele sînt acum îndrăzneţe, mai băieţoase decit băieţii...»“. Cernea nu ştia ce să zică, îl intimida şi pe el timiditatea fetei şi se simţea **vinovat** că-i pricinuise această Îîsticeală. De aceea, ca să-i **sară** în ajutor, îngăimă şi el **de** formă : „Ei, lăsaţi fata în pace... **o să-i** treacă ei. De ce vreţi voi s-o faceţi băiat... N-aveţi băiat ? Uite cîtă mai vlăjganul.“ Virgil, flăcău slab şi deşirat, stătea rezemat de tocul uşii, cu braţele încrucişate ostentativ, ca un cowboy, nepăsător în **faţa** unor adversari imaginari. „Aşa **e,** Vladi, ăsta l-a întrecut şi **pe** ta-so, se simţi Peluţa obligată să comenteze niţel şi personalitatea odraslei masculine. Ia măsuraţi-vă, mă... dar îndemnul ei căzu în gol, nimeni nu făcu nici o mişcare, parcă nici măcar n-ar fi auzit-o. El e băiatul mamii cel serios, toată ziua cu nasul în carte. Acum e în fierbere mare...“ „Aaa, îşi aduse aminte Vladi, tu nu trebuie să dai anul ăsta la facultate ?“ ,,Ba da“, îşi schimbă băiatul poziţia, ca şi cînd nu mai era cowboy, ci din nou elevul de pînă mai alaltăieri, în faţa profesorului. „Şi **unde,** mă Virgile ?“ **„La** Institutul de ştiinţe economice“, îşi drese el glasul, răguşit de tăcere, schimbîndu-şi din nou poziţia, cu braţele subţiri atîrnînde. „îţi place ţie economia Virgil dădu din cap, parcă într-o doară, apoi se aplecă spre Nana, prefăcîndu-se **că** vrea să o împiedice să **facă ceva,** dar ea i **se** smulse din mina, arţăgoasă, şi se duse la Manole incer- cînd să se ghemuie pe scaunul lui. în timp ce **o** lua în braţe **pe** fetiţă, Suru se hotărî **să** vorbească în locul lui Vladi. **„Ce, eşti mut, nu** poţi să răspunzi? **De** ce **să** nu-i placă economia, asta **e** azi ştiinţa ştiinţelor. Nu mai vorbesc de alţii, dar la noi ăsta e domeniul hotărîtor. Cum vreţi voi să construim socialismul fără economişti ?“ – şj vocea îi **căpătă** o nuanţă polemică, parcă

cineva ar fi exprimat altă **părere, dar întrucît** nimeni nu

spusese nimic era clar că fraza constituia o replică în cadrul unei discuţii mai vechi cu Virgil. între timp, băiatul îşi reluase poza nepăsa- toare, şi Cernea, deşi nu cunoştea antecedentele, putea înţelege **că** ea exprima resemnare, o resemnare învechită, nemaipăstrînd nici un reziduu de revoltă, dacă vreodată conţinuse aşa ceva. Vlad deschise gura să spună ceva, se răsgîndi însă, simţind că putea risca **să** alimenteze, fără voia lui, vreun conflict mocnit între tată şi fiu. Suru vru să-l reţină Ia masă, dar **Cernea** pretextă ««va şi refuză politicos, preîntîmpinînd insistenţele Peluţei. în seara aceea nu stătu mult, reveni însă din ce în **ce** mai des pînă deveni obişnuitul casei, cel mai apropiat prieten al familiei şi, cu deosebire, slăbiciunea copiilor.

în doar cîteva luni, Suru **se integră aproape** deplin noului cadru de muncă. Funcţia, deşi importantă, nu-i oferea prerogative reale de concepţie şi conducere economică, aşa cum în sinea lui aspirase, dar îi **dădea** un teren mult mai larg **de** manifestare. Participa la analize cu conducerile ministerelor, conducea colective **de** anchetă economică în mari întreprinderi, întocmea rapoarte. Calităţile lui **fură repede remarcate** atît **de** cadrele superioare, **de** ceilalţi adjuncţi, cît şi **de** activiştii din **subor**dine – **în** special prospeţimea gîndirii, o notă **nouă,** vie **intro**dusă în materialele uniforme şi, desigur, puterea de munca şi spiritul organizatoric ieşite din comun. În jurul său oamenii nu manifestau obedienţa celor **de** la regiune, relaţiile erau **mai** destinse, mai fireşti. Deşi în primele clipe numirea îl flatase, în forul lui intim se temuse. Şi aceasta pentru că tocmai în perioada aceea el nu se mai simţea stăpîn pe sine.

Suru trecuse, în lunile de dinaintea plecării la Bucureşti, printr-o foarte serioasă criză de ordin psihic, fiziologic, nu ştia exact. începuse printr-un fel de moleşeală, de lene, de oboseală **lipsită de motiv. Apoi urmase** depresiunea. „Ce **dracu** e **cu mine?**

se scruta el exasperat, ce mi se întîmplă ? Mă simt bătrîn. Cum pop sa imbatrineşti peste noapte ? !“ Obsesivă devenise convingoi ca vă tinereţea lui s-a încheiat, că anii de forţă s-au scurs, că ce a 'ost nu va mai fi. „Şi dacă asta a fost partea cea mai bună a vie’,]. îsi spunea, cum am Eolosit-o, ce-am realizat, cu ce m-am aies Această întrebare îl determina să-şi facă repetate bilanţuri. Trăgea linie, aduna, dar sub linie nu apărea mai nimic.

făcut datoria[1'], auzea o voce în cap, ca o placă de patefon. Dar putea identifica ceva în care se concretizase această datorie ? Un soldat, de pildă, în război, e pus să apere, cu preţul vieţii, o tranşee sau o cotă, şi o apără. Sau i se ordonă sa distrugă un cuib de mitralieră pentru a permite regimentului să înainteze, şi o reduce la tăcere. Misiuni precise şi imagini certe ale datoriei împlinite. Se puteau povesti copiilor, nepoţilor, avizi să cunoască bravura părintelui sau bunului. Dar el. Suru, ce moment eroic, de legendă, ar putea evoca ? Munca istovitoare de ani şi ani se pierdea într-un abur. Parcă totul arsese pină la cenuşă şi se împrăştiase. Se zbătuse, alergase, purtînd mereu o povară grea şi nu ajunsese nicăieri, parcă se învîrtise în gol. În perioada aceea nu-şi mai putea aminti aproape nimic din ce făcuse, iar dacă totuşi reuşea să scoată pentru un moment din nebulozitate o întîmplare, o secvenţă, o împrejurare, altă dată pline de semnificaţii, atunci nu-i mai spuneau nimic, nu mai prezentau nici o însemnătate, li revenea în memorie, deşi aproape cu disperare încerca să o alunge, întrebarea inocentă, de fapt perfidă credea el, a ciobăniţei din munţi. Nu se mai mira că nu ştiuse ce să-i spună. Străbatea străzile oraşului, intra şi ieşea din halele întreprinderilor, batea satele, cîmpurile, şi parcă nu vedea şi nu auzea nimic. Vorbea cu oamenii automat, spunîndu-le una sau alta, din obişnuinţă, fără să se gîndească ; gîndul sfredelea în el aceleaşi şi aceleaşi incertitudini. învăţase să-şi pună o mască, ceva între ironie binevoitoare şi uşoară nemulţumire, pentru ca oamenii să nu-i vadă chipul imobil, străin de sine, să nu-i descopere absenţa. Găsea tot felul de pretexte

pentru a evita apropierea de cei de acasă, fugea cît putea de ei, iar seara, prefăcîndu-se obosit sau bolnav, se băga în pat şi stingea lumina, rămînînd sub pleoape cu aceeaşi tristeţe, cu acelaşi început de disperare. „Mi-am pierdut gustul de viaţă, asta e, diagnostica uneori. O asemenea viaţă poate să nici nu fie. Dar de ce, de ce ? Am sperat altceva ? Sînt un om nerealizat, un ratat ? Dar ce aş fi vrut, la ce m-am aşteptat şi nu s-a împlinit ?“ În mod conştient nu aspirase vreodată la ceva anume, nu visase cine ştie ce măriri. Dar în general visase la ceva ? Muncise, făcuse tot ce trebuise să facă. Asta însemna că trăise în neştire, fără nici un ţel ? Crezuse că se cunoaşte bine, că ştie ce vrea, dar, iată, această impresie fusese falsă.

Intr-o zi Peluţa îi amintise că avea să împlinească patruzeci de ani şi vroia să ştie dacă Manole îşi va sărbători ziua, va invita pe cineva. Atunci i se păruse că are revelaţia crizei de vîrstâ, în sensul că întreaga sa fiinţă se împotrivea fatalităţii ce pentru întia oară îşi arăta colţii – curgerea nemiloasă a timpului şi a vieţii. Această fiară rînjise la el dintr-un ascunziş, şi fără să-şi dea seama se speriase, toate îşi pierduseră sensul, o întrebare ca o ghilotină se ridicase asupra trecutului şi viitorului. „La ce bun ai trăit, ce-ai făcut din viaţa ta, cu ce te-aj ales, ce laşi tu în urmă ? Ce-a fost, ce-a fost această viaţă, şi ce e viaţa în general ?“ Dar de ce era nemulţumit de sine ? Ce nu reuşise să împlinească, să ducă la bun sfîrşit ? Doar trăise o viaţă încărcată, agitată, densă, aproape fără clipe de răgaz, cu emoţii, cu satisfacţii. Deci ciobăniţa nu avea dreptate. Atunci cum putuse să se piardă în halul acela ? Probabil din cauza bolii... deşi nu prea mai era bolnav atunci, sau a singurătăţii, sau a naturii aspre, severe. Cum să ţi se pară că a mulge oile şi a face brînză e mai important decît a conduce, într-un sector, oricît de re- strîns, destinul societăţii, al poporului ? Absurditatea comparaţiei nici nu mai merita demonstrată. în nici un alt fel nu credea că ar fi putut să trăiască, decît în clocotul luptei, trăgînd mereu de frîiele timpului, strîngîndu-i zăbala, şi propriu-zis nu timpului, ci forţelor adverse ascunse în trupul lui mare, nărăvaş, de armăsar.

Şi ¿nunei ? De unde senzaţia de decepţie, de nimic ? De unde impresia ea iotul a fost în zadar, că viaţa aproape s-a scurs şi cii n-a lăsat nici o urmă. Desigur, poate la patruzeci de ani ti- nercţeti s-a încheiat, mai ales cind nici nu prea ai avut tinereţe, cind ai udat de ea, n-ai trăit-o după datină, dacă se poate spune că există vreo datină a tinereţii, poate cel mult în sensul de a-i gusta toate etapele, şi cele de dibuire, de şovăială, şi cele de speranţă viforoasă şi elan itepresibil, şi cele de nebunie, de ieşire din matcă, de împotrivire faţă de orice îngrădire impusă, şi aşa mai departe. Devenind dintr-odată matur şi avîntîndu-se pe un singur făgaş, acceptindu-i limitările inevitabile, într-un fel işi reprimase tinereţea. Nu suferise la timpul potrivit din această pricină. Dimpotrivă, exploatase fără milă forţele inepuizabile ale vârstei. Poate această tinereţe trădată se răzbuna, neiertătoare. îşi striga verdictul sub forma sentimentului de regret, de zădărnicie, de viaţă netrăită, aproape încheiată, fără nici un rost. Sevele împuţinîndu-se. realiza pierderea suferită, definitivă, irecuperabilă şi suferea pentru că se simţea mai slab, şi că ştia că va fi mereu mai slab. Asta să fi fost ? O criză existenţială, provocată de declanşarea prematură a virstei critice ? – înţelegând prin vîrstă critică aceea cînd apare senzaţia înstrăinării de ce ai fost, durerea pierderii a ce existase mai puternic, mai risipitor în fiinţa ta ?

Da, dar suferinţa nu ţinea numai de acest plîns al anilor defuncţi. La o examinare mai atentă nici măcar nu putea spune că se simţea cu adevărat mai slab ca înainte. Era vorba, poate, numai de o presimţire. Ca atunci cînd, în plină vară, vremea se schimbă brusc şi o anomalie atmosferică, nişte antieiclonî neprevăzuţi, aduc un vînt rece şi gîndul te poartă involuntar la sfîrşitul exuberanţei vegetale prezentă încă, la toamna desfrunzită, la iarnă. Deci ceva provocat de un factor dinafară, de un incident climatic, de pildă. Dar poate fi şi un imobolism, o inerţie, o inerţie care te vizează ? Parcă pe aici, prin această zonă ghicea că se putea afla cauza crizei lui. Cum e cîteodată, în întuneric, după ce te-ai trezit din somn, şi un foşnet stins te face

să te gîndeşti că un gîndac, o insectă se află prin preajma ta, respiră lîngă tine, te pîndeşte. Da, prin această zonă părea să treacă piciorul unui adevăr.

Factorul exterior nu putea avea în cazul lui decît un caracter social. Dar care ? Intr-adevăr, aşa cum se convinsese, nu-şi programase nici un fel de ţel privind ascensiunea socială. Nu cumva lipsa acestui ţel îl obosise? Poate fără să-şi dea seama se aşteptase ca tot ceea ce investise în muncă, marea combustie, ca şi forţa şi capacitatea de care era conştient, să fie răsplătite de la sine, să-l propulseze înainte în mod necesar. în acest caz, ceva în subconştientul lui se plictisise aşteptînd, generase o decepţie. Asta însemna că el se considera nedreptăţit. Că schimbul nu fusese egal – dăduse mai mult şi primise mai puţin. Şi alesese această scadenţă, vîrsta de patruzeci de ani, cînd se simţea saturat de experienţă şi cu disponibilităţi neîntrebuinţate, pentru a cere socoteală ? Cui ? Sieşi în primul rînd, desigur, dar şi acelor legităţi ce trebuiau să acţioneze de la sine şi îl uitaseră, nu se achitaseră de datoria lor. împotriva acestora se produsese în el revolta ? De fapt, deziluzia – pentru că împotriva legilor sociale nu te poţi revolta chiar dacă te nedreptăţesc. Ai fi un prost dacă ai face-o şi probabil el nu se dovedea prost nici în această împrejurare, şi structura lui raţională alesese decepţia. Asta însemna că, în realitate, deşi nu se gîndise, simţise că ar fi în stare de mai mult. Tînjea după un loc mai înalt ? Şi dacă ar fi dobîndit aşa ceva n-ar mai fi resimţit zguduitura celor patruzeci de ani, s-ar fi considerat împlinit, şi ciudata boală n-ar mai fi existat ? „Atunci înseamnă, recunoscuse el cu curaj, dar şi cu o undă de ruşine, că în realitate e vorba de o criză tipică, ba nu, dimpotrivă, netipică, dacă ar fi fost tipică ar fi evoluat altfel şi ar fi fost conştientă, nu atît de mascată, de o criză de putere. De putere socială. Ia te uită ce se cocea în mine ? Şi cine ştie de cînd ?”

Nu excludea că la mijloc putea fi şi spaimă produsă de cine ştie ce întîmplătoare adiere a brizei bătrineţii, ieşită pentru un moment din bîrlogul ei îndepărtat, dar suferea evident şi de

cindrmrul n< împlinirii personale pe plan social. Descifrîndu-se -vx dt scop«Tise că de fapt nesiguranţa demoralizatoare venea din lá<orca totală la întrebarea .,ce va fi?“. Putea spune că gusiase din lut ce oferea viaţa. în forma încremenită în jurul lui, ¿an m forma în care el încremenise în ea, oricum într-o formă pe deplin previzibilă. Ştia că tot ce urma avea sâ fie repetare, repetare, repetare... Aceeaşi hrană dimineaţa, la prînz şi seara, ¡■ni şi ani... Se părea că împotriva acestei fatalităţi sunase alarma în el, că această perspectivă ii zdruncinase voinţa, îi defectase mecanismul dinamic – mare locomotivă cu mii de cai putere – al obişnuinţei. Dar omul nu e locomotivă. E o fiinţă imprevizibilă, complicată, necunoscută chiar sieşi. Şi, în pofida resurselor ci inepuizabile, slabă. Această maşină nu e programată odată pentru totdeauna, ci se reprogramează mereu, sau chiar dacă nu mereu, periodic, şi nimeni nu ştie ce determină, şi cînd, aceste nevoi imperioase de schimbare. Probabil intrase într-o asemenea fază, iar conflictul izbucnise între misterioasa necesitate de înnoire şi Lipsa orizontului corespunzător. Pentru că, Intr-adevăr, nimic nu mai Întrevedea, iar de ce era se săturase. Ştia că nu avea ce face. împrejurările sînt mai tari decit omul. Datoria lui era să le înţeleagă. Dar iată că astfel nu se simţea liber, cum scrie la carte, dimpotrivă. Această necesitate, cum striveşte ea omul 1... Pentru că el e mult mai mult decît o maşină de înţelegere şi supunere. în fundul sufletului, Suru ştia că rebeliunea ireductibilei lui esenţe omeneşti însetată de schimbare, de mai mult spaţiu de manifestare, de mai multă putere ? da, poate, această stare avea să treacă pînă Ia urmă. încet, încet avea să reintre în ritm, în cadenţă, să-şi reia hamul şi sa tragă. Altfel nu se putea, el îşi alesese acest destin, nesilit de nimeni – decit poate de acea fatalitate insesizabilă, luată drept propria voinţă, dar ideea i se părea complicată şi riscantă, pentru că asemenea excavaţi! filosofice nu ştii niciodată unde te duc. Da, avea siguranţa că se va linişti – neexistînd altă ieşire, altă cale –, grav era numai că gustase din amărăciune şi fierea putea rămine mult timp pe limbă. Cu un asemenea gust în tine

mai **poţi cunoaşte** elanul, bucuria – **adică ceea** ce stătuse **la** baza dăruirii lui de pînă atunci ?

Constata **că** i-ar fi trebuit ceva, **un** element de sprijin de rezervă, dar nu **avea. Singurul** suport **ăsta** fusese, munca. **Mizase** totul **pe o** singură **carte.** Exista, fireşte, familia, dar în situaţia **dată** cu ce-l putea **ajuta ? Intre familie şi** muncă – **poate el crease asta fără să-şi dea seama – apărea** o prăpastie. **Fusese** animat de intenţii bune —■ vrusese să-şi ferească familia de zguduiri, **de** furtuni. **La început** pe Peluţa, apoi copiii. Pe de altă parte, prin natura ei, munca îşi impunea exclusivismul – nu admitea prezenţa celorlalţi, nu te primea cu căţel şi purcel.

în acele împrejurări îşi **pusese întrebarea ce** rol joacă familia în **viaţa** lui. Trebuise **să recunoască –** şi **aceasta** îi sporise **şi** mai mult mîhnirea, **simţămîntul** de singurătate – că el **era** mic. De ce ? **Nu-şi iubea** copiii ? **Ba** da, dar le rezervase prea puţitr-din timpul şi energia sa şi mai ales din resursele sale **de** tandreţe, atîtea cîte avea. Copiii **îi împodobeau** frumos lumea înconjurătoare... **dar cam** atît. Element de decoraţie. Ce **să-i** faci ? Cine nu ştie **că munca de** activist implică sacrificii per**sonale ?** Unora asta le sună **ca o** simplă lozincă, dar **e** o realitate. Şi apoi sacrificiul nu **e** numai personal. Ii înglobează şi **pe** alţii, chiar fiinţele cele **mai dragi. Sigur,** rupîndu-te de ei, **suferi** tu, **dar** sînt **afectate** şi vieţile lor. **Aşa** fusese şi cu Peluţa. Of, Peluţa... **Cu** această **situaţie** Suru **se** resemnase de **mult. Ca** femeie, ea nu-i mai spunea nimic. Devenise doar mama copiilor lui, o prezenţă utilă, indispensabilă chiar, şi... o amintire, o amintire frumoasă **de** tinereţe, **dar** şi **aceasta** din ce în **ce mai ştearsă.**

în acele zile Suru acceptase deschis **că cea** mai tragică pierdere din viaţa lui fusese Delia. Mortul lui drag, însuşi sufletul lui mort. închidea ochii şi o **vedea. Nici o ceaţă n-o** mai împresura, nici **un** văl n-o mai ascundea, ori de cîte ori o chema venea, docilă, cu surîsul ei trist, şi **se aşeza,** inundată de lumină, **în chiar centrul** privirilor lui, şi **rămînea** acolo **pînă cînd mintea şi**

nervii ii oboseau şi atunci **se** retrăgea discretă, făcîndu-i **parcă** un gest ca o promisiune de revedere. Suru înţelesese precis ce pierduse, aflase că în viaţa lui fusese o singură şansă de fericire, şi o supr.mase ca un nebun. Orb, orb şi surd şi prost şi inconştient îndrăznea să întrebe : s-ar fi putut aitfel ? Sigur **ca** da. Iată ce e viaţa, o floare de păpădie perfectă în geometria ei sferica, nemaipomenit de minuţios întocmită de mina naturii, dar, din care, doar **la o suflare,** nu mai rămîne nimic. Ei învăţase că omul aparţine datoriei, societăţii, tuturor. Numai lui nu ştiuse că-i aparţine. Dar crimele cele mai **mari** oamenii **le** săvîrşesc împotriva lor înşile. **De** cîte ori nu se automutilează ei în decursul acestei prea scurte vieţi. Ce an fi fost alături de Delia ! Cit de **bogat,** şi cît de nepăsător la sărăcia din afară 1 Ce spaţii de mişcare, ce putere, ce recunoaşteri, ce galoane i-ar mai fi trebuit avînd-o pe Delia ? Suru pricepea pentru prima dată că nimic nu valorează în lumea asta pentru un om mai mult ca alt om. Lucrurile înconjurătoare sînt create de noi, şi dacă dobîndesc puţin suflet e pentru că noi îl sădim. Marile colectivităţi, mulţimile, lumea, sînt o parte **a** universului – şi ori ne pierdem în ele anonimi, ori le dominăm. Dar nici una, nici alta nu pot fi adevărata fericire. Desigur, Suru se gîndea la fericirea intimă, convins în clipele acelea că ea e sin**gura** ce-şi merita numele, restul fiind orgolii împlinite sau nu. împletirea vieţii tale cu viaţa unicei fiinţe din univers capabilă, **să** recepteze la fel, şi să simtă, în acelaşi mod bucuria, tristeţea, adimiraţia. Ochii cu care **să rîzi** şi să plîngi ca şi **cu** ai tăi, buza cu care să grăieşti **sau să săruţi** lumina ca şi cu ale tale. O frunte **de** care să o lipeşti **pe a ta, în albul** pernii, cu sentimentul că acesta e lucrul cel **mai preţios de** pe lume. Un trup aparţinîn- du-ţi la fel ca al tău, o came înfiorîndu-te sau durîndu-te ca a **ta,** simţindu-i căldura sîngelui, strigătul bucuriei de a fi. Şi **toate** acestea **fără** întrerupere, zi şi noapte, **toată** viaţa... **Iată** ce-respinsese, ce lăsase să **piară** în deznădejde, nu în ură, ştia, **ci** în iubire sfîşîată, umilită, **alungată. Ce** magnifică ar fi

fost băr**băţia** lui alături **de** Delia, **cum ar** fi strălucit ea, alimentîndu-se

mereu din sine, în braţele acelei **femei.** În locul golului de fin- **tină** pustie răsunînd, spart, bucuria **vitală, plină** mereu de sine, impetuoasă şi risipitoare ca o fîntînă arteziană. Ar mai fi avut **ce** regreta ? Dimpotrivă, ar fi **fost gelos pe** propria lui fericire, **o** gelozie potolită, îngăduitoare. L-ar **mai** fi inspăimîntat spectrul bătrîneţii ? **O** nu, era sigur, **bătrîneţea** i-ar fi apărut în altă lu**mină, în** alte culori, ceva ca un **aur topit, ca** o miere sau ca arama veche a toamnelor în care oamenii plîng **de emoţia** frumuseţii **prea** mari. Nici dispariţia nu l-ar **fi speriat,** pentru că ar fi fost o încununare, şi oricare din ei s-ar fi stins primul, ar fi ştiut că celălalt îl va ajunge. Suru devenise sentimental şi nu-i era ruşine **de** această slăbiciune. începuse **să observe** frumuseţea... dimineţile sidefii, crepusculul îmbibat **de sînge,** nopţile botezate **de** lună, mişcări şi forme ale vieţii, ca **de** pildă zborul părului diafan al femeilor, siluetele lor **mlădioase.** Purta uneori un nod în gît, temîndu-se să nu izbucnească din senin, fără nici un motiv, în plîns, în prezenţa cuiva, **pentru că** şi oamenii îi inspirau compasiune şi tristeţe, închipuindu-şi, nu ştia de ce, că şi ei trebuie să fie la fel de nefericiţi.

Această boală nu a durat mult, Suru nici măcar nu putea preciza cît, poate două, trei **săptămîni, poate** o lună sau două – şi **asta** pentru **că** nici **nu s-a** ivit, şi nici nu **a** dispărut dintr-o- dată, ci pe nesimţite, într-un proces sinuos, gradual. Probabil că atît la început, cît şi la sfîrşit, **boala** coexistase cu sănătatea, într-un anumit echilibru, anihilîndu-se una pe alta şi înşeîîndu-1. De aceea nu-şi mai amintea decît **centrul** dureros al crizei, cînd simţurile şi gîndurile o luaseră **razna,** cînd îşi pierduse **stăpi-** nirea de sine, umblînd năuc, tulbure, ca un animal atins de morbul turbării. Apoi în starea **aceea de** nici pace nici **război,** o stare suportabilă, permiţîndu-i **să-şi** continue, în anumite limite, linia vieţii, **aşa** cum ştia **că fusese ea trasată** pentru totdeauna, intervenise promovarea şi mutarea **la Bucureşti.** Evenimentul îl făcuse să-şi uite cu totul suferinţele şi obsesiile, dispărute fără **urmă** ca petele **de**

pojar de **pe pielea unui** copil vindecat. Poale **i se administrase exact antidotul necesar I Criza de putere fusese**

tămăduită printr-o infuzie de putere ? Asta fusese ? Oricum, îşi recăpătase **forţa, încrederea în sine, stabilitatea psihică şi mo**rală, energia, **elanul, toate valenţele personalităţii, ba chiar ceva în plus, un spor de stimă faţă de sine generat, fără îndoială, de preţuirea forurilor de sus. Nu mai acorda prea multă importanţă crizei, pe care o botezase „de creştere“, fără să precizeze dacă de creştere în vîrstă sau de creştere în muncă, dar adevărurile spuse atunci, fără nici o reţinere, cu o sinceritate crudă, rămăseseră în el, ştia asta, simţea asta. Nu mai avea însă timp de ele. Fiindcă, oricum, acestea ar fi necesitat o reconsiderare, or acum destinul, în care credea din nou, îl solicita cu insistenţă într-o direcţie largă şi fertilă, stimulîndu-i vocaţia de totdeauna, reîmprospătată.**

Suru se aruncase cu toate forţele în viitoarea noilor ocupaţii. Exista desigur şi un program al secţiei, dar dincolo de acesta iniţiativa lui se putea manifesta în voie. Componenta esenţială a îndatoririlor era terenul. Desigur, puteai să-ţi găseşti de lucru şi la sediu, făcînd şi refăcînd materiale, dar pînă la urmă rapoartele se bazau tot pe faptele adunate din teren. Nu e mai puţin adevărat că dacă vroiai cu tot dinadinsul puteai să*ţi procuri documentaţie şi din statistici, din informări, din rapoartele altora, în speţă ale ministerelor, ale instructorilor teritoriali. Suru nu punea însă prea mult preţ pe acest gen de documentare, nu că n-ar fi avut încredere în obiectivitatea cifrelor şi aprecierilor altora, dar ţinea să vadă cu ochii lui lucrurile şi să le judece, să le interpreteze cu capul

propriu. Organizase cîteva brigăzi de control cu activişti ai secţiei şi specialişti, adăugind la tema obişnuită, consacrată, „îndeplinirea planului“, aspecte noi de analiză, cum ar fi productivitatea, noutatea tehnică, eficienţa. Se înfunda într-un combinat cite două, trei săptămîni şi investigaţiile îi deschideau

o panoramă economică inedită şi pasionantă. La regiune se ocupase în **principal de** activitatea organizatorică **de partid** şi **doar prin prisma acesteia de producţie. Acum** intra direct în ceea ce Marx numise sanctuarul producerii mărfii, în meca**nismul** intim **al** industriei, descoperind lucruri palpitante. In**dustria se dezvolta, peste** tot **pulsa** voinţa de a merge înainte, în atmosferă plutea ideea industrializării. Conştiinţele erau excitate de **această** deviză şi toată lumea **ar** fi vrut, respectiv **organele** regionale, ministerele, specialiştii, unităţi de mari proporţii, **giganţi ca** în „Magnitogorsk" sau ca la „Nova Huţa", **identificînd noţiunea de** industrie cu aglomerările de hale şi linii de producţie, cu reperele metalice de volum. Era o mîn- drie pentru unii directori să vadă ieşind pe porţile combinatului mamuţi **de fier,** piese urieşeşti de beton, cazane prin care puteai **să treci o** locomotivă întreagă. Lucruri mari, **grele,** iată ce constituia în ochii multora expresia forţei de producţie, **a progresului, a capacităţii** creatoare a clasei muncitoare, pecetea dinamismului şi superiorităţii orinduirii socialiste. Imaginea acestor creaţiuni monumentale dădea tuturor o stare de euforie, îi inspira şi pe poeţi, pe pictori, apărea, sub formă de **machete,** şi la demonstraţiile sărbătoreşti, la defilările festive. Suru, molipsit **de** această psihoză, privea cu mîndrie obiectele vaste, alături de care omul părea un pitic – **dar** ce pitic genial! ce vrăjitor 1 se spunea – şi se simţea cu atît mai impresionat cu eît contrastul era mai mare. în această privinţă, nu numai **că** nu avea nimic de obiectat, însă **era** si- gur **că se merge pe** drumul cel bun, **că aşa** trebuia **să** înceapă marea **revoluţie** industrială a României.

Altceva îl nemulţumea în timpul analizelor prin uzine – şi aici funcţiona reperul însuşit în ţara nordică. Vedea dezordine, harababură, **risipă, procese** tehnologice rudimentare, muncă manuală, rebut. **Parcă** acele metale şi cimenturi, şi **ce mai** erau, ar fi venit de undeva, din nişte depozite, în cantităţi nelimitate, **crescînd de la** sine, **fără** nici un efort al omului. Nu **vedea pe** nicăieri **pe** cineva

amărît **că** în colţul unei **hale se adunau** maldăre do piese stricate, sau că intr-a **curte de** fabrică zăceau mormane de metal ruginit. Nu interesa **pe** nimeni cit costă producţia, cu cit s-ar putea ieftini, ce trebuia să se facă în acest scop. Găsea şi din cei ce nici măcar nu înţelegeau de ce trebuie ieftinită. doar nu era brînză sau ceapă, nu se vindea populaţiei, se mişca în circuitul închis al industriei, statul **lua** dintr-o parte .>i ducea în alta. Esenţial **nu era preţul, ci cantitatea, în**deplinirea planului. Ba unii gîndeau chiar că cu cît **e mai** scump produsul, cu atît e mai bine, pentru că astfel creşte valoarea producţiei globale, se depăşeşte planul, **ţara** devine mai avută, şi din asta se aleg şi ei cu premii şi prime mai mari. în ce priveşte productivitatea, i se amintea lui Suru, cu o nuanţă de imputaţie, că noi ii criticăm pe capitalişti tocmai pentru neomeneasca intensificare a muncii, pentru diabolica metodă tai- loristă, pentru normarea bazată pe cronometrarea fiecărei mişcări. Avem şi noi norme, desigur, dar calculate la posibilităţile fiziologice, iar la întrebarea de ce unii îşi depăşesc normele de cîteva ori i se răspundea că astea sînt excepţii, recorduri ale unor lucrători foarte calificaţi, şi dacă mai întreba de ce nu se organizează calificarea tuturor muncitorilor la acest nivel i se spunea că nu se poate, că cei mai mulţi sînt tineri, ve- niţi de Ja ţară, nu poţi avea pretenţii ca faţă **de** muncitorii vechi, şi aşa mai departe. De ce se lucrează manual ? Unora li se părea întrebarea stupidă. Dar ce e ruşine să munceşti cu mîna ? Clasei noastre muncitoare îi este străin spiritul boieresc. ea are vechi tradiţii revoluţionare şi este pătrunsă de conştiinţa că socialismul se clădeşte prin eforturi, şi nu precupeţeşte nimic pentru... Dar nu e vorba de spiritul revoluţionar, ci de faptul că nu poţi realiza manual ce poţi face mecanic şi forţa de muncă e folosită cu randament scăzut. „Dumneata n-ai auzit, repeta Suru în faţa fiecărui conducător de întreprindere, **de regulă inginer, de** teza lui Lenin **că** socialismul trebuie **să bată** capitalismul pe tărîmul productivităţii ?“ **Nu, nu prea** auziseră sau considerau că asta era valabil pentru viitor, într-o **perspectivă încă neconturată. Se afla la modă teoria „să nu să**rim peste

etape“,, aplicată anapoda. „Ce etape, măi frate, se supăra Suru, adică în etapa asta productivitatea n-are importanţă ? Cînd crezi că o să vie etapa aia ca să producem şi noi rentabil ?“ Oamenii dădeau din umeri şi-şi vedeau de treabă, **nu se** lăsau impresionaţi de sofisticăriile lui Suru. „Face şi ăsta teoria chibritului.“

Asemenea aspecte economice începuse Suru să **introducă în.** rapoartele brigăzilor, după părerea subalternilor mult prea diferite de ceea ce ştiau că se cere. Activiştii se antrenau şi ei greu în cercetarea problematicii respective, pe de o parte mai dificilă, pe de altă parte considerînd-o cam fără obiect. Şi mai reticenţi deveneau cînd Suru încerca să implice responsabilitatea unor cadre de conducere din ministere, din organele de partid. „Tovarăşu Suru, îndrăznea cîte unul, nu cred că e bine. N-are nici un rost... Doar ne punem rău cu tovarăşul...“ şi nominalizau un prim secretar regional sau un ministru. „Cum, frate, nu înţelegea el, doar ne punem rău... ? Nu trebuie **să** ne facem datoria, să informăm conducerea că din vina lui cutare sau cutare treaba suferă, economia păgubeşte ? Altfel ce **dracu.** mai pierdem vremea.“ „E adevărat, tovarăşu Suru, bîiguia respectivul, dar tovarăşul... – şi-i rostea iar numele – are spatele lat, să ştiţi. Au mai încercat şi alţii... tot ei au păţit-o.“ Suru tot nu înţelegea, dar nu-i plăcea să discute cu oamenii **pe** tema „spatelui lat”. „Voi faceţi cum vă spun eu, le-o reteza, scurt. Materialul îl semnez eu. Eu răspund în faţa conducerii, nu voi.“

Materialul mergea la şeful secţiei, un om bolnăvicios, de fapt bolnav de-a binelea, prost dispus, cu figura tipică a suferindului. Fusese prim secretar de regiune, lucrase şi în conducerea unui minister, dar se vedea de la o poştă că economia nu fusese pasiunea vieţii lui şi cu atît mai puţin subtilităţile acesteia. Chestiunea planului însă o cunoştea bine şi **o** punea» cu cea mai mare severitate. Rapoartele lui Suru îl puneau în. încurcătură ; i se păreau alambicate, pretenţioase, deşi **recunoştea că au siguranţă** şi precizie şi sint solid documentate şi **argu**mentate. Lc tot sucea, le învîrtea, Ie **mai** amîna, se **scuza că** n-are timp să le

citească, Pînă Ia urmă găsise cocleţul. 11 chemase pe Suru, ridicîndu-se **de** la masa **de lucru şi** aşezîndu-se alături, pe celălalt scaun **de** „invitat“, şi, după un schimb de cuvinte banal. îi explicase, alegîndu-şi cuvintele, plin **de** consideraţie, ca între doi tovarăşi serioşi, că materialele, temeinice şi interesante, suferă de ceva – şi să nu **se** supere, **să-l** înţeleagă bine –, suferă de o tendinţă negativista. Trebuie să fim atenţi, ne aflăm în plin elan constructiv, sigur, sînt şi lipsuri, **dar** esenţiale sînt realizările, succesele. „Bine, **dar nu facem** materiale de propagandă, încercase să protesteze Suru, **nu redactăm** articole **de** presă, informăm conducerea partidului ca să **se ia măsuri.** Conducerea are nevoie de o informare corecta, obiectivă.“ Şeful manifestase răbdare, chiar **înţelegere. Nu se supărase că** Suru îl contrazice, aprecia buna **lui credinţă.** Vroia numai sâ-i atragă atenţia, căci **fiind nou** nu **cunoştea toate** susceptibilităţile. Lăsase acest cuvînt **în** suspensie, **fără să** sugereze nici **o** adresă. El asta vroise să-i **explice,** că există **un** anumit **sta de a** face informări, cum există şi un stil de a **le** recepţiona. **Repeta, Suru** nu trebuie **să** înţeleagă greşit ceea ce-i spunea el, nu trebuie nici **să** se **supere,** nici **să se** demobilizeze. îi cerea **doar să se gîn-** dească... vezi, **se** creează un climat, **o** optică şi nu putem s-o contrazicem **prm** tablouri unilaterale, şi **de ce să n-o** spunem, cu aspecte care în **etapa** actuală nu sînt în centrul atenţiei. Re- **petase** şi el cele ştiute **despre „etapă“.** Fireşte, Suru nu era aşa naiv să nu înţeleagă ce vroia să-i transmită superiorul Iui şi că **dacă** nu accepta **măcar** în parte acest punct de vedere, materialele lui nu aveau nici **o şansă să-şi urmeze drumul pînă la** locul dorit. De aceea conveni să **le** reechilibreze. **După** un timp însă, remarca mîhnit că efectul rapoartelor era aproape nul. Nu fusese **niciodată** chemat pentru **a da** explicaţii, **nu** văzuse luîndu-se nici o măsură. Persoanele criticate rămîneau neclintite, cum **i se** spusese, deci aveau cu adevărat „spatele lat“.

O întîmplare îi **adjase** confirmarea deplină. **Intr-o** regiune **minieră descoperise o sumedenie de nereguli** în

organizarea pro-

ducţiei, în protecţia muncii. în tehnica extracţiei şi aşa mai departe. Toate, după constatările lui. cunoscute şi toi i-r-il.:.- cu o inadmisibilă nepăsare de organul, de partid, în mod deosebit primul .secretar. Prezentase acestui tovarăş concluziile brigăzii nctrecînd sub tăcere nimic, nici învinuirile aduse lui, personal. Omul îl ascultase cu o lipsă de participare dezarmanta. Nu contestase acuzaţiile, nu manifestase nemulţumire, nici măcar surpriză – parcă nu auzise, sau ce auzise nu-l privea, se referea la alţii. Din cînd în cînd se ducea la un dulap şi scotea o ţigară – îi oferea şi lui Suru uitînd mereu că acesta nu fumează –, suna secretara şi cerea un chibrit, se mai scotocea prin buzunare îndelung, în căutarea unei scobitori, apoi o sugea ca pe o acadea. După asemenea întreruperi se reaşeza pe scaun, sau mormăia ceva în sensul că acum e la dispoziţia lui Suru, tot timpul cu aerul omului răbdător şi condescendent. înarmat cu pacienţă, dar fără ostentaţie, firesc, din obişnuinţă. în tot timpul întrevederii nu scosese nici 10—15 cuvinte, şi acelea nelegate în fraze, autonome, şi nearticulate ca lumea, mirii te. Conformaţia gurii, maxilarele şi dinţii proeminenţi lăsau impresia că întîmpină greutăţi de pronunţie. Acest defect fizic îl făcea să pară şi ursuz. Ochii mari, bulbucaţi, sub fruntea neregulată – rădăcina părului nu desena o linie simetrică, dreaptă sau curbă sau în unghi, ci un zigzag –, îl făceau pe Suru să creadă că în fond e un om plin de gînduri bune. Cînd Suru şi-a terminat expozeul, el a sunat din nou secretara şi i-a spus un singur cuvînt „venim" sau cam aşa ceva, cu înţelesul completat de o anumită mişcare a capului. Apoi i-a arătat oaspetelui fereastra prin care se vedea seara opacă şi a lovit uşor cu unghia ceasul de la mînă, ceea ce însemna că s-a făcut tîrziu şi că e timpul sa plece şi ei, şi a început să-şi îndese în seiful de fier, cu mişcări grăbite, documentele de pe birou. Se mişca greu, zdupăind, cu picioarele scurte şi groase, cu şoldurile mari ascunse de vestmintele largi, degajînd zel şi pricepere, un fel de simţ casnic, gospodăresc, bine dezvoltat, şi toate acestea parcă îl înduioşară pe Suru, facîndu-l să-i ierte strania muţenie

şi dezinteresul derutant din timpul aşa-zisei discuţii. **Deschise** usa şi il pofti să iasă, conducîndu-l cu acelaşi zel pe scări, spre maşină. ncsimţind nevoia să-i dea nici o informaţie despre destinaţia drumului. Pe Suru îl miră că nu mergeau la casa de oaspeţi, ci urcau, în afara oraşului, un drum lăturalnic, la **li**ziera unui petic de pădure. Se opriră Ia o clădire, fost conac, sau castel de **grofi,** ascunsă de paravanul unor falnici molifţi. Intrind. Suru fu izbit de masa frumos ornamentată, de mulţimea tacim urilor. Le veni în întîmpinare un grup de bărbaţi în care recunoscu pe secretarul eu propaganda, pe directorul de la mină şi pe gospodar, restul aflînd că sînt primul secretar de la U.T.M., şeful ocolului silvic şi preşedintele unui I.A.S. cu o **podgorie „ce** aparţinuse domeniilor regale".

Nu prea se simţea la largul iui în acest anturaj, nu vedea nici rostul mesei somptuoase pregătite, după toate aparenţele, în cinstea lui. deşi intuiţia îi spunea că persoana sa era doar pretextul, ceilalţi întîlnindu-se pentru plăcerea lor, pentru a se „deconecta", cum începuse să se spună, dar totul se putea face mai modest şi mai discret, fără acest caracter de recepţie nobiliară. în timpul mesei, tovarăşii, cu excepţia primului secretar aflat vizavi, îl întreţinură cu multă cordialitate. Oameni deschişi, veseli, ştiau **să povestească o** mulţime de lucruri, **să** spună anecdote şi făceau totul cu talent, nu ca nişte diletanţi. Se comportau degajat. în elementul lor, şi Suru trase concluzia că **au** un exerciţiu îndelungat în materie, dispunînd şi de **ceea** ce se numeşte stil. Şi primul secretar participa la această frenezie **abia** strunită numai că fără cuvinte. Din cînd în cînd mîrîia ceva unui vecin, sau gospodarului plantat în picioare în apropierea uşii, şi **pe** care îl chema cu un gest scurt, făcîndu-l să **se** aplece cu urechea la gura lui. Ridica însă cu rîvnă paharul ce scînteia în focurile candelabrului ca un **bulgăre de** chihlimbar, neconcepînd, **după** cum se vedea, **să-l** ducă La gură înainte **de a** ciocni cu Suru. Dealtfel, tot timpul îl îndemna cu scurte dar expresive

mişcări din cap, să bea, să guste ; alegea pentru el **păstrăvul cel mai frumos, aripa de pui cea mai bine rumenită,**

îl nuna **pe gospodar să** schimbe mereu **farfuria,** nevroind să lase această treabă pe mîna ospătăriţelor, **sau** îl trimitea să aducă alte mere, mai îmbujorate, din alea de care ştia el. **La** un moment dat apărură cîntăreţii, o blondă fardată ţipător, cu o **ie vaporoasă, bine întinsă pe** bustu-i provocator, şi un **vlăjgan** în iţari, cu clop maramureşan pe cap, purtînd clarinetul în mîini **ca pe** un biberon. Cîntară cu însufleţire, ghidîndu-se în alegerea bucăţilor după semnele tainice ale primului secretar, din ochii căruia păreau să picure lacrimi de beatitudine. Din cînd în cînd ridica o mînă şi atunci toţi ceilalţi îşi înălţau vocile într-un acompaniament reţinut, pentru ca la un alt semnal scurt şi poruncitor **să** înceteze subit. Lucrurile decurseră aşa preţ **de** o jumătate de oră, după care mutul petrecăreţ bătu cu **palma** în masă făcînd **să** zăngăne paharele şi farfuriile şi pentru **prima** oară vocea i se auzi distinct poruncind : „No, alealalte I".

Se făcu pauză, ospătăriţele fură evacuate, uşa închisă, **gos**podarul acoperind-o ca o sentinelă cu trupul său firav, vlăjganul în iţari îşi închise clarinetul în cutia neagră de lac, şuşoti ceva cu blonda şi trecu la domeniul, după cum află Suru, al specialităţii lui de bază, şi anume la cîntecele pornografice. Figura asimetrică **a** primului secretar se extazie, **ceea** ce nu-l împiedica să urmărească atent textul, subliniind cu degetul prin aer versurile **mai** scabroase, poantele cum s-ar **spune,** şi indicînd blondei unde să intervină pentru ca efectul să fie mai mare şi plăcerea lui mai deplină. Se vedea că se îmbătase, nici nu mai ţinea socoteala de prezenţa lui Suru, **poate** că şi uitase de el, şi cu fiecare clipă se afunda tot mai mult în mlaştina lui fierbinte. Suru fu profund **şocat** de această întorsătură **a** lucrurilor, un timp nu-i veni să creadă. Deşi nu se ştia un pudic, înjura uneori de clocoteau apele, o nelinişte, un început de teamă îl cuprinse, parcă s-ar fi **treeit** în mijlocul unor animale îngrijorat **de** felul cum **poate să** evolueze comportamentul lor. îi era **greaţă,**

dar nu **se** putea stăpîni **să** nu privească chipurile încinse, cu pete roşii în obraji, transpirate, ochii rătăciţi, tulburi, **acel cadru festiv, somptuos, transformat** într-o **singură** clipă, printr-o **singură** mişcare, într-o cocină. **Plecă** fără **ă-l** bage nimeni în seamă, auzind şi **de afară** mugetele celor doi artişti de lupanar, şi rîsetele grase, ca nişte grohăituri, ale bărbat dor beţi, ce începuseră să aplaude şi să mai ceară cu voci răguşite şi ochi injectaţi.

La Bucureşti, indicînd instructorilor din **brigadă să** formuleze cit mai tăios criticile la adresa primului secretar, şi scă- pîno cîte ceva din cele văzute, Suru fu aproape jignit de scepticismul lor, manifestat deschis. Credeau că vehemenţa cerută era nu numai inutilă, dar şi periculoasa. „Credeţi că nu s-au mai făcut sesizări ? Credeţi ca nu se ştie despre chefurile şx maniile lui ? Şi despre cit de prost merge treaba acolo, la mine ?“ „Pai atunci de ce nu **se** iau măsuri, de ce se tolerează ?“ „Ei, **se** eschivau ei, se **mai** intimplă“. Unul îi şopti discret că **respec**tivul era apropiat „ştiţi cui !”... **că** ..se cunoscuseră de mult, în închisoare. ~ „Ei şi ? se scandaliza Suru, poate dînsul nu ştie ce face ăsta acum.“ Celălalt ridică din umeri şi se retrase. Suru **se hotărî** să nu amestece lucrurile : raportul să fie sobru, **ia** obiect, tratînd problemele economice, iar despre persoana primului secretar **să** facă o informare directă. Motiv pentru care ceru **să** fie primit **de secretarul** de resort, căruia îi povesti concis, cu maximum de obiectivitate, ceea ce văzuse şi aflase, **sub**liniind **că,** în calitate de comunist, el, care nu este o domnişoară **de pension, a fost pur şi simplu dat peste cap şi roagă prin** domnia sa conducerea partidului să intervină, deoarece menţinerea acestei situaţii e de natură să compromită partidul în ochii oamenilor. Secretarul ascultă cu o atenţie vădit exagerată, **făcu** de câteva ori „ci-ci-ci”, în semn de **mare** uimire, **ca** şi cînd **ar** fi **spus** „nemaipomenit“, **„de necrezut', şi îi ceru** lui **Suru să** redacteze **pe** loc, acolo, în birou, **o** scurtă informare, promi- ţîndu~i că o **va prezenta** personal **şi neapărat. îl**

mai rugă însă **ca,** pînă **la** clarificarea **problemei, să păstreze discreţie,** îi mulţumi şi ii dădu din nou asigurări că...

Urmerea ? **Primul secretar** rămase **mai departe** la **locul** său, şi Suru **nu mai auzi de la nimeni nici un cuvînt despre această**

chestiune. Nu conteni însă să se gîndească la neobişnuitul personaj, preocupat să-i descifreze cel puţin psihologia. Se convinse că ciudăţenia lui avea un tîlc. Din **experienţă ştia** că **spe**cific activiştilor incapabili să acopere munca era demagogia, excesul de vorbe, efortul de **a** suplini faptele prin declaraţii, angajamente, autocritici, **profesiuni de credinţă,** combativitate, principialitate **de paradă** etc. Singurul lor mod de **a** se menţine, echilibristica lor, tipul lor de prestidigitaţie. **Acesta** se manifesta diferit. Sub conducerea lui treburi serioase **mergeau** vraişte. **Vine o brigadă** de **la** Comitetul Central, **îi spune ade**vărul de Ia obraz şi-i **pune în vedere că** va informa conducerea. El tace. **Nu scoate** o vorbă, nu contrazice, nu explică, nu justifică. Deci nu are nevoie să apeleze la mijloacele obişnuite, chiar cel mai neînsemnat cuvînt de apărare i se pare de prisos. Asta însemna a avea „spatele lat ?“ îl lăsase să înţeleagă lim**pede** că-l ascultă numai aşa, din bună-cuviinţă, deşi Suru nu mai era **sigur** că fusese ascultat, **că** omul chiar urmărise expozeul lui atît de temeinic pregătit şi argumentat. Iar masa ce fusese î La început crezuse că o formă de a-i capta bunăvoinţa, în genul lui mucalit, taciturn, **dar** totuşi zelos. Acum era însă convins că fusese un act de batjocură. Ca un scuipat, ca o înjurătură. „Na, mă nenorocitule, satură-te de critică ! Mai vrei material ? Na, ia şi spală-te cu el pe cap, du-te şi reclamă-mă.“ Cit dispreţ, **cîtă** mitocănie, dar şi cîtă siguranţă de sine ! **Aşa** ceva ştia că nu va putea să uite toată viaţa. O astfel de terfelire a demnităţii nu mai suferise. **Şi** la aceasta **se adăuga** sentimentul deprimant şi înjositor al neputinţei. Cum e posibil ? Ce relaţii sint acestea, ce mentalitate le guvernează ? Ce are aceasta comun cu spiritul comunist ?

Trecuse jumătate de an de cînd lucra în aparatul

Comitetului Central. Tovarăşii din compartimentul economic îl consultau frecvent, îl solicitau la toate acţiunile şi materialele mai dificile. Şeful secţiei î! trata deferent, ea de la egal **la egal,** şi **lă-** sîndu-I să înţeleagă că forţele lui fizice sînt limitate – în ultima vreme diabetul i se agravase aşa de mult îneît în şedinţele mai lungi trebuia să-şi ia o cană cu apă şi un pahar – îi punea pe spate partea cea mai grea a muncii. La rîndu-î, secretarul de resort ii arăta consideraţie şi simpatie şi nu se sfia să-i ceară părerea în numeroase situaţii. Grupul de instructori îl stima şi-l iubea şi lucra cu plăcere în compania lui. Din acest punct do vedere Suru nu putea sâ se socotească decît mulţumit. îl intriga însă şi-i reducea substanţial entuziasmul gradul destul de mare de ineficienţă a muncii. Probleme stringente, de fond, părînd că sensibilizaseră anumite urechi, că ajunseseră la ordinea zilei şi fuseseră puse **pe** tapet, sfîrşeau prin **a** fi amortizate, date uitării. Se împăca greu cu această anomalie, aproape fatalitate, **pe** care nu putea să o înţeleagă în ruptul capului. **Din** cînd în cînd îşi exprima dezamăgirea, cîteodată chiar nervozitatea, apoi se retrăgea într-o aşteptare dureroasă, departe de **a** deveni blazare.

La un moment dat îl abstrase din îndeletnicirile curente pregătirea materialelor pentru o vizită la nivel înalt într-o ţară socialistă vecină. Vizita avu loc la începutul toamnei şi Suru fu inclus printre consilieri. în trenul guvernamental, **căpătă o** cuşetă cu **un** pat în apropierea unei sufragerii unde urma să ia cina cu ceilalţi consilieri. îşi scoase haina şi se trînti **pe pat,** ascultînd cu plăcere zgomotul discret al roţilor rulînd moale pe şine, lăsîndu-se legănat de tangajul uşor al vagonului, atît de deosebit de zdruncinăturile trenurilor de persoane ce făceau să-i clănţăne dinţii în gură şi să i se scuture creierii în cap. Se pregătea să guste tihnit călătoria comodă, cînd un funcţionar **de** la cancelarie băgă grăbit capul pe uşă şi-i **aduse la** cunoştinţă că Primul Secretar îl invita, împreună cu alţi cîţiva consilieri, să ia masa în sufrageria mare, împreună cu delegaţia oficială.

Suru işi cercetă barba – se răsese cu grijă de dimineaţă –, se spălă şi îşi schimbă costumul, tot timpul cu vaga impresie că-i tremură mîinile. Alături de ceilalţi 3-4 consilieri,

ferchezuiţi şi ei în mare grabă, cu hainele şifonate scoase din geamantane, aşteptînd pe tăbliile de fier de deasupra tampoanelor, în faţa vagonului-sufragerie, redeveni calm. Cineva îi introduse, şi ei se îngrămădiră din nou, în picioare, lingă uşă, salutînd de mai multe ori în şir, pe măsură ce se vedeau observaţi de cei instalaţi la masă, tn mijlocul lor, doar în cămaşă, fără cravată, cu haina pusă neglijent pe spătarul scaunului, Primul Secretar. Suru îl cunoştea nu numai din fotografii, ci şi de Ia plenare, inclusiv de la şedinţa aceea memorabilă la care participase cu mai mulţi sâni în urmă. îi atrase atenţia aerul parcă voit intim degajat de persoana sa, înfăţişarea de tată de familie întors seara între ai săi, obosit dar mulţumit, bucu- rîndu-se de căldura căminului. „Hai, băieţi, luaţi-vă şi voi cîte un scaun, le spuse cu o voce moale, părintească, fără nici o nuanţă oficială sau autoritară, sau fals binevoitoare, nu staţi aşa că o să vă plouă la nuntă. Şi toarnă-le şi lor cîte o ţuică, Ştefane, îi spuse unuia dintre chelneri, tot aşa, fără grabă, cu vocea coborîtă, la fel ca acasă, în mijlocul familiei. Şi toarnă-i şi doctorului, că ăsta trage mereu chiulul," Se aşezară, înghe- suindu~se la extremitatea mesei, punîndu-şi toată abilitatea în joc pentru înstăpînirea unui scaun cît mai îndepărtat. Suru, mai puţin atent la această manevră, se trezi cel mai aproape de centrul mesei, la doi metri de Primul Secretar. Auzi „hai noroc şi sănătate" şi, mormăind timid aceeaşi urare, duse, ca şi ceilalţi, păhărelul la gură sorbind, dintr-o înghiţitură, lichidul tare, rece şi aromat. „A, păi nu se poate aşa, doctore, îl auzi din nou, de data asta mai vioi, plescăind gospodăreşte din limbă de plăcerea ţuicii. Iar te sustragi. Uite, nimeni nu mai bea şi nu mai mănîncă nimic pînă nu-ţi deşerţi paharul. Ia să vedem !" Doctorul, aşezat tot de partea cealaltă a mesei, cam al patrulea de la centru, un om sfrijit, numai piele şi os, parcă încolţit, mişcîndu-şi încoace şi încolo ochii de viezure sub ochelarii cu rame urîte, de sîrmă, mai ridică o dată paharul, îl duse la gură, dar tot nu bău. Mai fu tachinat niţel, cu un interes tot mai scăzut, şi apoi lăsat în

pace. Se aduseră ciorbe aburinde, bine acrite. în care Primul Secretar tăie un ardei iute întreg, cu saminţă eu to:. Goliră farfuriile înroşindu-se la faţă şi un- g:ndu->i buzele cu strelice de grăsime. Personajul principal termini; uiumul – mînca încet, tacticos, degustînd fiecare lingură, rozind îndelung carnea şi pîinea bine coaptă. La sarmale – probabil că ciorba vrusese s-o onoreze în tăcere –, îl luă din nou în primire pe doctor. Dar nu despre ţuică, începu de departe, de la principiile severe ale acestuia. Mai făcu o pauză, mai minei ceva şi iar reveni, aducindu-i doctorului elogii pentru fidelitatea conjugală şi apoi istorisind, în final, tot aşa, egal, măsurat, total neutru, cum îl surprinsese odată la mare, pe plajă, trăgînd cu ochiul, printre pinzele unui cort, la un grup de nudiste străine. Toată lumea rîse copios, îndelung, doctorul se făcu roşu ca racul şi se pierdu de tot, iar Suru avu impresia certă că nu fusese o simplă glumă, ci o răzbunare : doctorului i se plătise cu vîrf şi îndesat pentru refuz, deşi Primul Secretar se prefăcuse că-l acceptă şi îl uită. Suru mînca un piept de curcan cum nu mai pomenise în viata lui – „ce dracu i-or fi făcut, se minuna el, l-or fi îndopat cu coniac cum se spune, sau l-or fi fiert în dracu ştie ce de se topeşte aşa în gură Primul Secretar nu avea spor la mîncat, dar nu lăsa nimic în farfurie, de aceea cina dură mult, vreo două ore, fiind punctată din cînd în cînd de scurte intervenţii ale membrilor delegaţiei. El vorbea puţin, mai întreba cîte ceva, evident cu substrat, pentru a-i pune în încurcătură pe cei ce se hazardau, dar cu blîndeţe şi fără să insiste. La plăcintă se aduse un vin galben, uşor, curat ca lacrima şi parfumat, şi toată lumea îl lăudă, careva infor- mînd că e faimoasa galbenă de Odobeşti din care băuse Ştefan cel Mare. Se trecu apoi la altele, lucruri fără importanţă. Suru nu le urmări, arunca doar din cînd în cînd priviri discrete, spre a nu fi observat, către Primul Secretar, încercînd să descifreze ceva din enigma acestei fiinţe atît de importante şi de complexe, cu înfăţişarea de bărbat copt, robust, plesnind de sănătate, bucurîndu-se fără grabă, dar ca un adevărat cunoscător, de bunurile pămînteşti ale vieţii, simplu, ca un om de rînd, fără

nimic oficial, parcă neconştient **de** rolul **ce** i-l **hărăzise** istoria, de forţa de care dispunea.

Cam aceste gînduri treceau prin capul lui Suru cind **desco**peri că cel ce constituia obiectul atenţiei sale începuse să vorbească şi în jurul lui se făcuse tăcere deplină. Avea un fel neobişnuit de a vorbi. în primul rînd, nu se însufleţea, nu ridica vocea, parcă dinadins îşi cobora glasul ca să determine un efort de ascultare. în al doilea rînd, se întrerupea des, stricînd parcă voit fluenţa expunerii, alcătuind ideea sau imaginea pe care vroia să le realizeze din fragmente disparate, lăsîndu-i pe ceilalţi să facă legătura, să găsească elementele de comunicaţie. Cele două subiecte principale în jurul cărora se învîrti ore întregi în noaptea aceea fură Pătrăşcanu şi Ana, dar net dominant, Pătrăşcanu. Pe Suru îl captivă tactica expunerii. îl lua pe Pătrăşcanu din cele mai diferite unghiuri, îi dădea tîrcoale de departe – atît în timp, cît şi în spaţiu –, apoi crea undeva un coridor prin care îl aducea în prim plan, în imediata vecinătate, apoi iar îi dădea sfoară, cum spun pescarii, lăsîndu-l să **se ducă în** larg, prefăcîndu-se **că** abia îl mai zăreşte. Vorbea dus pe gînduri, parcă atunci scotea din cutele întunecate ale memoriei momentele evocate. îşi aminti de perioada detenţiunii în lagărul de la Tirgu Jiu. Povesti detaliat, fără nici **o grabă,** ca şi cînd ar fi avut rezervate pentru aceasta nu ore, ci zile în şir, despre „ciudatul comportament“ al lui Pătrăşcanu, remarcat cu ocazia unei vizite a acestuia în lagăr, reproducînd frazele rostite de el, descriind gesturile lui, felul cum privea, cum vorbea. Din zeci şi zeci de asemenea amănunte ajunse să construiască un portret nu numai ciudat, dar chiar suspect. Abia după aceea mărturisi **că** instinctul lui politic de **clasă** dăduse **alarma,** atră- gindu-i atenţia că ceva nu era în ordine cu omul acela. Părăsi Însă această ipoteză, lăsînd sa se priceapă că nu fusese decît un gînd fugar, **o** tresărire **de** o clipă, el neghidîndu-se în acţiunile sale **după** instinct, **după** presimţiri fugare. Faptele începură **să** se deruleze iarăşi în ordine, contactele şi relaţiile lui cu **Pătrăş-**canu îşi continua>ă cursul firesc, **dispărînd din naraţiune,**

ca şi din tonul povestitorului, orice urmă de suspiciune. Doar nu se putea lucra cu tovarăşii apropiaţi, în asemenea împrejurări grele, j.i J.i un asemenea nivel, prin prisma bănuielilor. Pe parcurs işi făcea însă apariţia alt moment neobişnuit, **alt** fapt nelalocul iui, altă atitudine, alt cuvînt cu *iz* sau sunet străin şi iarăşi ceva **ii** dădea de gîndit, maşinăria miraculoasă, ultra- sensibilă din creierul şi din simţurile sale tresărea din nou, un gind neguros ii brăzda mintea, în nări îi ajungea un miros ■urii – şi al doilea semn de întrebare se aşeza lingă primul, ocupind deja, într~un colţ al conştiinţei, un loc distinct. Cu cită migală reconstituía, căznindu-şi demonstrativ memoria, etapele parcurse în cunoaşterea lui Pătrăşcanu. „Ca un arheolog, îl admira Suru, lipeşte ciob lingă ciob şi scoate din fărîme un vas vechi căruia pînă la urmă, sínt sigur, nu-i va lipsi nimic.“ într-adevăr, după o sumedenie de mici episoade, în ochii tuturor ascultătorilor se contura perfect figura lui Lucreţiu Pătrăşcanu, aşa cum se dezvăluise fără să vrea, cu mulţi ani înainte **de** a se **da pe** deplin în vileag. Neobişnuita persuasiune **a nara**torului rezulta din faptul **că lăsa** să vorbească faptele, subiectivitatea sa rămînînd mereu în umbră, ţîşnind pentru cîte o secundă doar, **ca** un flash **back** în subconştient. Abia la urmă îşi ■divulga şi gîndurile cu care se alesese la sfîrşitul fiecărui epi**sod,** ginduri după cum se putuse vedea plămădite şi acumulate în mod firesc, imparţial, obiectiv. **Da,** recunoştea, de atunci îl mirosise pe Pătrăşcanu, de atunci simţise că „nu e de-ai noştri“, nu numai din punct de vedere al apartenenţei sociale, al mediului de unde provenea – nu, nu în acest sens, această chestiune **nu** ar fi contat –, ci sub raportul gîndirii, ţelului şi rostului Iui, al taberei de partea căreia se situa. Din nefericire, evenimentele ulterioare nu-l dezminţiseră. Dimpotrivă. Nu putea **spune dacă de** atunci **fusese vîrît** în murdărie total, la gradul **descoperit** ulterior —■ poate **nu, mai degrabă nu, pe vremea aceea** e posibil să fi păşit doar cu un picior în acea direcţie, poate nici chiar atît, cert e că întrunea deja premisele pentru ■**a ajunge** unde a ajuns. Ochiul atent al naratorului descoperise

aceste premise şi chiar mai mult, procesul de alunecare, deşi fără să ştie, desigur, în ce etapă se găsea acest proces şi pînă unde va evolua în viitor. Multe din elementele acestui trecut le uitase fără îndoială, viaţa, evenimentele le împinseseră departe, sau mai la fund, cu atît mai mult cu cît Pătrăşcanu nu constituia o schemă umană simplă, nu era pictat într-o singură culoare, în el se amestecau tot felul de impulsuri şi tendinţe, de vicii şi calităţi. Dar descoperirea ulterioară a actelor lui infamante îi readuseseră în atenţie manifestările ce-l izbiseră atunci, în lagăr, prima dată cînd începuse să-l cunoască sub aspectul său îndoielnic. Instinctul lui proletar fusese confirmat de realitatea dureroasă ; evoluţia ulterioară îl dusese pe Pătrăşcanu departe de punctul iniţial, sau poate de atunci se deghizase doar, cu o abilitate, după cum se văzuse, nelipsită de fisuri.

Din cînd în cînd mai interveneau şi alţi tovarăşi, subliniind un aspect, confirmînd un amănunt, adăugind dacă nu elemente noi, cel puţin fermitatea convingerii lor ce contribuia şi ea la consolidarea puternicei impresii făcute de povestitor. Lui Suru i se părea că aceste sublinieri, exprimarea apăsată a convingerilor respective, îl satisfăceau foarte mult pe Primul Secretar, îl înviorau, îl luminau la faţă. Ca şi cind ar fi avut nevoie de ele pentru a-şi întări propriile convingeri, insuficient hrănite, totuşi, de bogăţia datelor furnizate şi în pofida intuiţiei atît de vechi, confirmată drastic de faptele unanim cunoscute.

Fără nici o tranziţie, introducea în evocări şi numele Anei, dar astfel îneît aceste alunecări nu frapau, modul în care le alătura sugerînd înrudirea lor, faptul că aparţineau aceleiaşi categorii, aceleiaşi familii, aceluiaşi capitol de istorie. Suru se întreba de ce, ori de cîte ori o pomenea pe Ana, îi venea să rîdă, şi chiar rîdea ? însemna că peripeţiile cu ca fuseseră de natură diferită, persoana ei îi apărea în memorie niţel caraghioasă, ridicolă – adversar minor, uşor de prins şi înlăturat. După spusele lui, diferenţa părea să constea în aceea că, în.

timp ee primul, un fel de erou demonic, inteligent şi **perfid,** fusese **pe** punctul de a duce în eroare **întregul** partid, periclitindu-j existenţa, şi numai perspicacitatea **sa** neobişnuită putuse sâ-l dibuiască, şi asta de timpuriu, **ea,** Ana, nu reprezentase o ecuaţie greu **de** dezlegat, fusese o biată proastă infatuată, fără prudenţa de a-şi pune măcar **o mască elementară,** bizuin- du-se pe un singur lucru, pe relaţiile **ei la Moscova,** în **special** pe prietenia cu Molotov, şi pe autoritatea trupelor sovietice, îşi amintea, rîzînd, cum descinsese ea dintr-un avion sovietic,, şi cum începuse să-i ia pe ei, cei **ce** conduseseră **insurecţia, în** special **pe** el, la refec, punind **una** şi **aceeaşi întrebare : „Unde** e conducerea aleasă ? **De** ce nu **văd** aici **conducerea aleasă a** partidului „Ha, **ha,** repeta **el,** bine dispus, **conducerea aleasă,** asta vrea **ea** să vadă, conducerea aleasă. **Adică** Foriş, unde **era** Foriş. pe noi nu ne cunoştea, noi eram nişte uzurpatori, **n-avea** ce să discute cu **noi. Ea vroia** «conducerea **aleasă-. Ha,** ha, **ha...“** Rezulta că foarte **anevoios** se învăţase **Ana** cu gîndul **că trebuie** să discute cu conducerea reală a partidului, ridicată **în focul** luptei de clasă, în anii **lungi de** înfruntare **cu** fascismul, **în con**diţiile ilegalităţii, ale **prigoanei,** cu **conducerea proletară plămă**dită din **carnea şi sîngele** clasei muncitoare şi exprimînd interesele şi voinţa acesteia. **Dar, după** ce **catadicsise** să trateze **cu** această conducere, **începuse să o ia** la **rost.** Povestitorul **imita** cu **haz** felul ei **de a vorbi.** „Cine **v-a pus pe** voi să **faceţi** insurecţia ? Cine **avea nevoie de insurecţia voastră ? De ce trebuie** să avem noi acum **de-a face cu** burghezia, şi cu **monarhia,** şi cu social-democraţia, şi cu dracu să-i **pieptene** cine mai sînt ?“ „Păi ce trebuia să **facem, tovarăşa Ana ? o** întreba vorbitorul, inocent **dar** hitru, cu un zîmbet viclean, parcă **ea ar fi fost de faţă.** Să fi **stat** cu mîinile **în sîn ?** Să-l **fi lăsat pe Antonescu să** continue **războiul „Da, asta trebuia să faceţi, prelua el** vocea **ei** inflexibilă, **metalică,** cu aceeaşi **nuanţă** ironică, **bat-**jocoritoare, în sensul **că acea** voce, debitînd asemenea prostii, o **recomanda de la sine ca o neghioabă arogantă, în stare doar să bată cîmpii, fără nici un simţ politic, fără nici o**

logică, doar

ţîfna fiind de ea. Da, asta, pentru că Armata Roşie ar fi măturat tot gunoiul, ar fi curăţat ţara şi am fi putut instaura puterea partidului fără alianţe şi tranziţii, şi toate celelalte prostii, fără să ne mai batem capul cu burghezia şi cu comisia aliată şi cu presa reacţionară din ţară şi din străinătate.“ Şi iar îşi lua figura de ţăran şiret, imperturbabil. „Dar în felul ăsta am fi făcut din ţară teatru de război, şi de curăţat, cum spui mata, s-ar fi curăţat tot, n-ar mai fi rămas nimic, poate n-am mai fi rămas nici noi. Apoi mijindu-şi ochii : şi atunci nici dumneavoastră nu aţi mai fi avut cu cine discuta acum... şi rîse iar îndelung, revenind la starea de spirit prezentă. Ei, căţeaua, parcă ea ar fi vrut altceva ? Căci mai mult decît burghezia şi palatul o încurcam noi, noi îi dădusem peste cap socotelile. Ea venise să ia în primire «conducerea aleasă». Şi apoi, tovarăşă Ana – i se adresă cu o voce ce prevestea că-i mai întinde o nadă, ştiind dinainte că ea nu e în stare să observe şi o să muşte –, şi apoi ce fel de putere ar fi fost asta, impusă unui popor ocupat cu forţa armelor ? De ce încredere s-ar fi bucurat partidul comunist în mase dacă ar fi fost instalat pe baionete în fruntea ţării ? Şi, în sfîrşit, plictisit de acest dialog : Dar ce-o interesau pe ea toate astea ? Ea vroia să conducă şi să se sprijine direct pe soviete. Mişca unul în front ? Păi nu era aici armata de ocupaţie ? Să fi îndrăznit.“ Rîdea de idioţeniile ei, dar din cînd în cînd îşi cobora pentru o clipă sprîncenele stufoase şi un nor îi trecea prin priviri, semn că totuşi nici treaba cu Ana nu fusese prea simplă, căci nu era singură, de capul ei, în spatele acestei femei coborîtă cumva cu hîrzobul din cer aflîndu-se forţe puternice. Aşa cum era ea, putea reprezenta totuşi un pericol pentru partid şi pentru ţară. Să nu subapreciem, spunea înfăţişarea lui, nici această primejdie. Sigur, acum putem să rîdem, să facem haz de socoteala ei, dar atunci trebuia curaj şi înţelepciune şi dibăcie pentru a manevra corabia şi a evita pericolul. Şi răbdare... foarte multă răbdare. „He, ce ştiţi voi, acum vă distraţi, dar eu eram Secretar General şi ea îşi aroga rolul de conducătoare supremă. Mă

chema în birou şi-mi spunea : -Chită, te-alegem **pe** tine **că** eşti muncitor, şi te cunoaşte partidul, poporul, dar să ştii... eu conduc. Să ne înţelegem clar...» Eee, nu se juca asta cu vorbele, tăia în carne vie. Şi apoi, ca şi cînd **ea** ar fi fost acolo de faţă, şi el ar fi vorbit cu ea între patru ochi : «Dar să ştii şi dumneata. tovarăşă Ana, că eu om de paie n-o să fiu niciodată...»-" Intervenind careva şi dîndu-i o caracterizare piperată, foarte plastică Anei, şi altul adăugind, îngîndurat. că ce vremuri fuseseră, el se însenină din nou, se înveseli şi rîse degajat, desprins de amintiri, parcă atunci văzîndu-i pe ceilalţi în jur şi **lă**sînd pe seama lor aprecierile şi comentariile, el plutind deasupra ca un Verde împărat ce răpusese balaurii şi auzea de la alţii întîmplarea, amuzîndu-se cu modestie şi cumpătare, tră- indu-şi bătrîneţea în respectul şi adoraţia tuturor. După un timp, întrebînd cit e ceasul, se miră că aproape trecuse noaptea şi, mereu calm şi senin, le ură tuturor somn uşor şi se retrase mergînd puţin legănat, apleeîndu-se cu tot trupul lui greu, **ma**siv, de înălţime mijlocie, cînd pe un picior, cînd pe altul.

„Ce faceţi, mă, aici ? Ce puneţi la cale ? Aaaahh, e un ger deţi taie faţa ! Am venit tot drumul pe jos... şi scîrţîie zăpada parcă e sticlă pisată. Ce vă pasă vouă, staţi la căldurică, la palavre. Ai venit de mult, Vlade ? Brrr, rn-a pătruns frigul... Pe unde eşti, Peluţo ? la vezi, mă fato... nişte ţuică fiartă, dar aşa cu zahăr, cu piper... Fugi, mă Virgile, şi dă şi tu o mînă de[1] ajutor." Suru îşi trase un scaun şi se aşeză la masa acoperită cu un milieu croşetat de nevastă-sa, în faţa lui Cernea şi a Claudiei, freeîndu-şi mîinile îngheţate şi mişeîndu-şi umerii întţepeniţi. „E, ce discutaţi, nu-mi spuneţi şi mie ?" – se arătă curios, fiindcă observase, intrînd, că toţi trei arătau foarte absorbiţi, dealtfel copiii nici nu-l auziseră şi nu-i ieşiseră ca de obicei în întîmpinare. „Făceam o simultană, rîse Cernea. Claudia vrea să descifrăm noţiunea de infinit, iar Virgil încerca să mă

convingă de inferioritatea economiei politice în raport cu filosofia.“ „Ce vorbiţi, mă ? Şi cum e cu infinitul, Claudlo ? Ţi-e clar ?“ „Dar ţie ţi-e clar ?“ îl înfruntă fata timid. Manole. se strîmbă, parcă înghiţea o lingură de sare amară, în timp ce Cernea se prăpădea de rîs : „Te-a înfundat“. „M-a înfundat – **se** predă Suru —■, **dar voi aţi ajuns** la vreo concluzie ?“ „La concluzia că «ştim **că nu ştim** nimic» îl maimuţări Claudia decent **pe Cernea. Nenea** Vlad face **ca** profesoara noastră de matematici, umple **tabla** de cifre de de-abia poţi s-o urmăreşti şi **apoi** şterge **şi zice că** n-a fost decît o ipoteză.“ Cernea tot rîdea : „Iar ea **vrea** să-i **desenez** infinitul **pe** hîrtie şi să-i dau şi dimensiunea **în** metri **pătraţi. De** atîta precizie numai tu poţi să fii în stare, **Manele“.** Se mai tachinară pînă intră Virgil cu ceştile mari, aburinde, răspîndind un miros pătrunzător de prune distilate. „Ţie nu ţi-ai pus, mă ? îl luă **taică-său în** primire pe băiat. Dar maică-ta unde **e ?** O culcă pe Nana ? Aha... Şi după o **pauză,** în timp **ce** sufla în băutura fierbinte : Cum e, mă, cu raportul ăla între economie şi filosofie ?“ Virgil îi aruncă o privire încărcată de reproş lui Cernea, spunîndu-i din ochi „Vezi, nea Vlade, **mă băgaşi** în **gura** tatii. Eu ţi-am spus dumitale **aşa,** confidenţial... Să vezi ce-o să fie acuma !“ Şi într-adevăr urmă o lungă bîrîială la cap. Suru îşi certa feciorul adresîn- du-i-se lui Cernea. „Fiindcă, matale, nenea Vlade, nu ştii de ce **este** economia politică inferioară ! Să-ţi spunem noi : fiindcă nouă nu ne place, noi am fi vrut **să** dezlegăm tainele infinitului, vorba Claudiei, nu să învăţăm o profesiune vitală, nu să fim om de acţiune, nu să punem umărul unde e greu. De aia, **că** nu ne-am consolat cu gîndul **să** fim economişti. Şi atunci **luăm** economia politică la vale, stabilim noi o clasificare a ştiinţelor după bunul plac. Bea, mă Vlade, că se răceşte !“ Cernea încercă să abată atenţia lui Suru, **dar** acesta nu **se lăsă ade**menit. Dorea o răfuială în lege cu fecioru-său fiindcă simţea în el o rezistenţă surdă faţă de îndemnurile sale, faţă de întreaga lui concepţie despre misiunea unui tînăr conştient din ziua de azi. îşi expuse pe larg punctul de vedere cu argumente

neauzite pînă atunci nici de Cernea, şi acesta le ascultă cu cel mai marc interes. În ce consta în esenţă teoria Iui Suru ? El nu nega, desigur, rolul filosofici, **al** ştiinţelor umaniste în general, al artelor. **Atrăgea** însă atenţia asupra a două aspecte. Pe de o parte, ci ne nu vede că filosofía înregistrează un declin ? Vrea să spună declin, nu în sensul că s-ar fi perimat concepţia lui Marx şi Engels. Dimpotrivă, că prin revoluţia operată în filosofie, aceştia epuizaseră pentru o lungă perioadă de timp resursele unei inovări senzaţionale în acest domeniu. „Dispunem, decreta el, de un sistem închegat, perfect valabil şi în zilele noastre, de înţelegere a naturii şi societăţii, în dezvoltarea lor legică, în mişcarea lor obiectivă.“ Să vadă şi ei ce se scrie în domeniul filosofiei. Banalităţi, prelucrări mediocre, citate puse cap la cap. Hai **să** fim sinceri, **să nu ne** ascundem după degete, **să** discutăm ca nişte oameni serioşi“. Sigur, accepta să i se spună că filosofía decăzuse şi din cauza dogmatismului. De fapt dogmatismul denaturase gîndirea marxistă. Să presupunem că va urma o **abordare** mai **profundă, mai** complexă, asta **va** fi foarte bine, va fi excelent. **Dar, după** părerea lui, încă un secol nu se va face altceva decît **să se** repete **şi să se** aplice miezul teoriei lui Marx – **de** acord, **în mod creator,** dar atîta tot. **Una la mină,** primul aspect al problemei. 11 expuse şi pe al doilea. „Domnule, cînd trebuie sa schimbi radical o realitate precisă, concretă, adică modul existenţei **materiale a** oamenilor, **să** creezi forţe noi de producţie, cui dracu **îi arde, sau** mai bine zis cui îi foloseşte, **să stea să sugă din degete ? Să-şi întoarcă mintea pe dos ca să** deseneze **pe** hîrtie, cum spuneai tu adineauri, **Vlad,** infinitul ? **Nu** spun **eă n-o fi palpitant** pentru unul sau altul, cazuri individuale – şi **se uită cu coada** ochiului spre Virgil –, dar asta **e** prima cerinţa la noi astăzi ? Către asemenea îndeletniciri **să** îndreptăm noi forţele tinere ale societăţii ?“ Suru le demonstra **că în epoca** edificării socialiste într-o ţară rămasă în urmă, **acţiunea cea mai necesară** este cea organizatorică. Să **facem** ca toate talentele, toate creierele bine înzestrate, toate **geniile să-şi** asume **sarcini** organizatorice; organizarea este con-

sidera el, în clipa de faţă, misiunea cea mai înaltă a adevăratelor personalităţi. „Chiar cu preţul unor sacrificii, admit. Chiar dacă simţi în tine o altă vocaţie, cedează, lasă filosofía sau arta, sau mai ştiu eu ce la o parte, sau pentru mai tîrziu, sau pentru altă generaţie, şi fă-te organizator. Organizator de mase, organizator de producţie, organizator al economiei, al vieţii sociale, chiar al culturii şi artei. Organizatorul e figura centrală a societăţii, personajul istoric al acestei epoci, adevăratul erou al zilelor noastre.“ Suru se încinsese, îşi susţinea opinia cu o pasiune ce-l mira puţin şi pe el, nu crezuse că acest crez e atît de închegat şi mai ales de sincer şi de adînc. Ceea ce spusese constituia o mică revelaţie şi pentru sine, dar acum, după ce vorbise, se simţea mîndru. Cernea aprecie ca interesanta teoria lui, dar îi găsi un viciu, o declară absolutizantă. Lucrurile nu se puteau judeca, după el, atît de categoric, între da sau nu, între alb şl negru. Mai existau şi nuanţe şi oricît de imperioasă ar fi nevoia de organizatori, şi el împărtăşea părerea lui Suru că se resimte o asemenea nevoie, oamenii mai aveau şi alte aspiraţii, inclusiv aceea de a gîndi, de a filosofa. în ceea ce priveşte chestiunea sacrificiului, mărturisea că nu prea înţelege punctul de vedere al lui Suru, „Adică tu conteşti dreptul tineretului de a se afirma în sfera pentru care simte chemare, în ştiinţe, în artă, în învăţămînt şi aşa mai departe, şi îl obligi cu tot dinadinsul să fie organizator ? De ce ? Şi ce înseamnă organizator după tine, director, ministru, adică şef de profesie ?“ Suru se supară, fiindcă simţi că pe undeva Cernea avea dreptate, poate el sărise niţel peste cal, de aceea se repezi cu o agresivitate forţată. „Tocmai tu vorbeşti ? De ce n-ai rămas belfer, profesor de liceu, să morfoleşti în fiecare an aceleaşi însemnate date istorice ? Te-ai făcut organizator, şef de profesie cum spui tu. Pentru tine ăsta n-a fost un sacrificiu ? Sau să consider că ai ajuns director general din cu totul alte motive ?“

Cernea nu găsi de cuviinţă să ia în serios insinuarea. „Manóle, fii calm, eu cred că situaţia se mai poate drege.“ „Ce situaţie ?“ „Cu Virgil...” „Lasă, nea Vlade, interveni tînărul per-?

sifiant. unde mai am eu şansa sacrificiului decît la I.S.E. ? Ce nu ştiu incit sigur e pînă la a cita generaţie va trebui să...“ Dar lăsa fraza neterminală, pentru că Suru îl plesni. Fără furie şi far;» forţă. în silă, cu o mişcare moale a mîinii, parcă pentru a împlini o datorie neplăcută. „Asta pentru băşcălie... Ţi-arn mai spus, orice îţi admit, nu zeflemeaua. Asta e religia oamenilor fără nimic sfint. Bate-te pentru cauza ta pînă în pînzele albe, dar cu argumente, serios, raţional, nu în derîdere, ca o haimana.'' Virgil îşi privea tatăl hipnotizat, cu o faţă împietrită, puţin cruciş şi Suru înţelese acest limbaj mut exprimînd admiraţie şi frică, supunere şi durere, şi nici un pic de ură penlru cel care-l lovise, mai degrabă remuşcare. „De unde şi-o fi luat el figura asta de martir, de ce nu reacţionează şi el normal, ca orice copil, îşi zise Suru. Să plîngă, sau să ţipe, sau să fugă. Stă aşa şi mă priveşte ca un cîine credincios alungat.“ Tot ce fusese în el enervare, orgoliu, intoleranţă se topi’ şi îl năpădi duioşia şi regretul şi fără să se poată stăpîni. fără măcar să încerce, întinse braţul şi îl luă de gît pe băiat şi îi apropie faţa de a sa. „Dă-o dracu de zeflemea, Virgilică... înţelege ţi tu... şi glasul îi tremura uşor, încărcat de rugă şi fiul înţelegea că aceasta e forma lui de a-şi cere iertare. Vezi şi tu... trăim nişte vremuri...“ Şi se opri. Cernea se feri să pună sare pe rană, îi lăsă aşa, lipiţi unul de altul, dornic şi unul şi celălalt să se împace, să treacă peste ce fusese, să uite, să-şi cruţe, să-şi protejeze dragostea.

Dar după un timp, cînd veni şi Peluţa şi puse masa – Suru nu-l lăsă în ruptul capului să plece –, se apucă să vorbească, aparent fără nici o legătură cu ceva anume, despre ironie şi umor. Mînca piftie de porc şi cîrnaţi prăjiţi cu varză acră, şi printre laudele aduse virtuţilor culinare ale Peluţei spunea : „Poporul român, dacă n-ar fi ştiut să rîdă, ar fi pierit. Pentru că a tras Ia jug, a suferit, a trăit sub călcîiul altora... cum nu cred că veţi

mai găsi în istorie. Ar fi pierit de obidă. Sigur, a fost viteaz, dîrz şi toate celelalte, dar cred că ceea ce l-a salvat a fost rîsul. Nu rîsul în sine, ca funcţie fiziologică, asta nu are

nici o valoare, mă refer la rîsul filosofic. Pur şi simplu a descoperit părţile caraghioase ale răului, şi mai ales ale celor ce-l săvirşeau. Vă daţi seama ? în timp ce unul te persecută sau te bate să zicem, şi deşi te opui nu poţi să faci nimic fiindcă e de zece ori mai tare, deodată descoperi că, deşi puternic, e caraghios, şi începi să rîzi de el. Psihologic l-ai învins, îi eşti superior, şi această conştiinţă nu numai că-ţi apără demnitatea, dar constituie şi un amortizor al suferinţei. Un anestezic. Sînt absolut convins, simţul umorului este o calitate umană superioară -— el acţionează ca mijloc de protecţie a spiritului, adică a ceea ce este esenţial. O armă secretă invincibilă. în mijlocul durităţilor vieţii, al nedreptăţii, nu mă refer neapărat la cele sociale, ci şi la cele izvorîte din raporturile cu indivizii, sau provocate de întîmplare, de neşansă, umorul te ajută să rămii tu însuţi, să nu te laşi subjugat, să-ţi păstrezi condiţia. Un elixir al înţelepciunii. A încerca să extirpăm acest simţ nobil tinerilor ar fi o enormă eroare. I-am mutila şi i-am dezarma. Ce să facă, să stea încruntaţi toată ziua, mereu cu mîna pe armă, gata să se bată în orice moment ? Cu cine să se bată ? între ei ? Cineva m-a întrebat odată, cum să te desparţi, domnule, de trecut rîzînd ? Asta e o prostie, zicea, dacă a fost un trecut nenorocit îl dau în mă-sa, îl blestem, n-am de ce să rîd. Ce era să-i spun, un om cu sufletul sărac, compus dintr~o singură coardă. Nu vedea partea caraghioasă a lucrurilor. îmi era milă de el, fiindcă din această cauză suferea, nici o rază nu pătrundea în mintea lui opacă. Ştia doar să blesteme, să înjure, să urască. Cum să nu poţi rîde de trecut dacă a fost pigmentat cu prostii ? Asta înseamnă că au existat şi proşti, şi poate chiar importanţi, că altfel nu şi-ar fi lăsat amprenta. Nu e nici o incompatibilitate între cei doi termeni. Realmente pot exista proşti importanţi, şi ăştia stînjenesc pentru un timp progresul, produc încurcă-turi, supărări, nedreptăţi. Spiritele perspicace identifică prostia pe loc, în chiar timpul exercitării autorităţii ei. Ce

sînt anecdotele, glumele, de care nici o epocă nu poate scăpa, decît umorul lucid faţă de anomalia prostiei ? Dar cu atît mai vîrtos se

văd toate acestea după trecerea anilor cînd masca ce acoperea prostia nu mai există. Atunci rîsul o biciuește pe pielea goală, ca -,ă zic așa. Dar nu numai pentru plăcerea flageiației, ci și pentru a ne desprinde de ea, și pentru a avertiza și fortifica spiritele. Rîsul demltizează poncifele. Blamul, anatema fac din personajele negative ale trecutului fantome de eroi, perpetuîn- du-ne fără sa vrea anxietatea. Rîsul, ca o explozie solară, curată și topește ascunzișurile memoriei, ne eliberează do orice servitute. Rîsul e, dacă vreți, forma supremă a libertății intelectuale. Gravitatea față de caraghioslîc devine inevitabil ridicolă. Dar unora nu le place ironia. De ce le e frică de ea ? Ironia e un reflex uman elevat împotriva iraționalului, a absurdului. Ironia la un tînăr e o dovadă atît de subtilitate cit și de maturitate. bineînțeles dacă nu se reduce la bravadă. Dacă ne deranjează ironia noilor generații, înseamnă că am imbătrînit prea mult, ne-am sclerozat, am devenit conservatori. Dacă ne simțim micșorați, ironia și-a atins ținta, deci ceva nu e în regulă cu noi. Vîrsta, sobrietatea, bunele intenții nu te fac infailibil. Toți greșim. Putem pretinde respect pentru greșeli ? Ar fi absurd. Iar forma cea mai civilizată de a le sancționa e ironia. În lim- baj-.-.l nostru sînt tot felul de cuvinte sinonime pentru ironie – zeflemea, bășcălie. Pot exprima diferențe de nuanță, dur pot fi și o formă vicleană de reprimare. Nu neg, și ironia poate fi agresivă, brutală, dar de cele mai multe ori cred că e o formă de apărare împotriva brutalității și agresivității. O armă împotriva untului. Și chiar, deși s-ar părea straniu, împotriva frumosului excesiv, aș zice mai ales artificial, și de ce nu, a prea- multului bine. Chiar și entuziasmul, fără umor, fără autoironie, mi se pare periculos. Amintiți-vă de elanul rigid, înghețat al fascismului. Nu, după mine, nimic nu poate justifica reprimarea ironiei. Dimpotrivă, cred că ar trebui cultivată astfel incit sâ înlocuiască urletul sau isteria, ca expresii ale nemul^i.1.1. de orice fel.“

Nu-l întrerupse și nu-I contrazise nim ii. A ■ „m părînd

să cadă în gol, sunau ca o predica. Su. T'> cesiv de ceea ce avea în farfurie, ronţăia mărunt urechile de porc, fără să ridice ochii, aparent complet străin de retorica prietenului său. Nu scăpa însă nici un cuvînt. îi veneau pe limbă replici usturătoare, dar nu îndrăznea să se aventureze. „M-ai prins la ananghie, banditule, ricana în gînd. Să fi tu al dracu', te-aş face una cu pămîntul, dar..." Pe acest „dar" nu-l mai preciza, putînd să însemne că, după cele întîmplate, nu mai avea ascendentul moral necesar, sau că cine ştie ce întorsătură putea lua conversaţia aducînd în prim plan neplăcutul incident cu Virgil. Cuvintele lui Cernea îl atingeau, şi o gelozie surdă îl rodea, fiind sigur că ele sînt mai aproape de mintea şi sensibilitatea fiului său decît dădăceala lui cam vetustă şi cazonă de dinainte. Şi pledoaria nu se mai termina... Suru îl ţinea sub observaţie, pe ascuns, pe Virgil. Acesta, de asemenea, arunca din cînd în cînd, pe furiş, priviri spre taică-său, gata parcă să sară să-l apere de şuvoiul acuzaţiilor indirecte, de morala minuţioasă a lui Cernea. Aproape fără să vadă, Suru remarcă această frămîntare a băiatului, şi-i păru rău, fără să ştie nici el prea bine de ce, poate pentru că nu i se opunea lui Cernea deschis, sau dimpotrivă, fiindcă nu dovedea destulă forţa ca să-şi însuşească aceste idei, dacă erau conforme cu convingerile lui.

Claudia rămînea pasivă, torcîndu-şi, poate, firul gîndului spre marginile lumii nemărginite. Peluţa mînca dusă pe gînduri, încercînd să urmărească ideile lui Vlad – îi plăcea cum vorbea, în special lipsa lui de patimă, precum şi felul mereu proaspăt cum explica lucrurile –, fără a înţelege prea bine ce spunea şi mai ales fără să bănuiască unde băteau cuvintele. Poate descurajat de tăcerea generală, sau obosind, sau consi- derînd că ceea ce avusese de spus, spusese, Cernea puse capăt monotonei sale prelegeri, ceea

ce-i permise Peluţei să-şi trimită odraslele la culcare, deşi ştia că şi Virgil şi Claudia aveau să mai întîrzie mult cu cărţile în mînă la luminile veiozelor. După ce strinse masa, îi lăsă pe bărbaţi singuri, retrăgîndu-se şi ea la treburile gospodăreşti.

Acum îşi întoarse privirile Suru spre Cernea, crunt, stră- pungindu-l, cturuindu-I, arzîndu-l cu vitriolul adunat în timpul nu-sei ce nu-i tihnise, cînd înghiţise cu noduri, lăsîndu-se tocat de satirul acestui... acestui... ar fi vrut un cuvînt în stare singur să-l îransforme în cenuşă, să-l facă stană de piatră. Dar nu înîiinea nicăieri ochii lui Cernea şi nu putea comunica în ni,. un feî cu el, pentru că „banditul[14] îşi născocise o îndeletni- c.re d_--a **dreptul satanică: îşi scosese capacul de la ceas şi cu briceagul deschis se prefăcea că umblă prin măruntaiele fine, ca un chirurg în burta deschisă a unui copil, şi că aşa, cu briceagul împlîntat între rotiţele fragile, vii, orice zgomot, orice privire, cea mai mică încercare de a-l disturba, ar fi fost fatale;** Stătu **aşa, cu capul aplecat la cîţiva centimetri de maşinăria salvatoare, pînă cînd furia lui Suru, prea concentrată într-un. singur punct şi prea dornică să se slobozească, începu să dea semne de oboseală, să slăbească, să se împrăştie, să se absoarbă ir> sine Şi atunci, parcă ar fi ştiut, „banditul" puse la loc capacul ceasului şi, cu o privire feciorelnică, străină de cele lumeşti, întîmpină focul stins al ochilor lui Suru. După ce se înfruntară o clipă în tăcere, izbucniră aproape în acelaşi timp în rîs, un rîs bărbătesc, acid, ca o ploaie de înjurături amicale. „Mare pehlivan, mare pehlivan", hohotea gros Suru clătinînd din cap a ameninţare, dar o ameninţare din care nu mai rămăsese decît gestul. La care Cernea, zîmbind larg, cu gura pînă la -urechi, ca un şcolar prins cu şoalda, îi replică a mare mirare : „Măi Manele, tu ai umor, măi ! Ai umor şi nu ştii". Parcă erau doi cocoşi ce au uitat de luptă şi-şi admiră reciproc penajul falnic.**

Apoi Cernea schimbă subiectul şi vru să ştie dacă Manole fusese invitat la plenara Comitetului Central încă deschisă. Da, fusese, dar plenara se încheiase în seara aceea. „Lucruri secrete ?“ se interesă Cernea. „Nu, se publică totul. Dealtfel nici nu văd ce...“ „Bine, dar atîtea zile ?“ „Vorbitori mulţi...! Ştii şi tu cum e : toate categoriile, toate generaţiile, plus conducerea...“ „Zău ? Şi... interesant ? Lucruri noi ?“ „Oho, berechet. Toată istoria partidului. Cel puţin de la 23 August încoa, punct cu punct“. „La modul general, sau...“ „La modul concret, cu deviatorii, cu fracţioniştii... Ăştia au fost un mate pericol, domnule. Puseseră sub ascultare şi telefonul Primului Secretar. Şi tot timpul spuneau : ne nelinişteşte prea marea linişte. De ce pe noi duşmanul ne ocoleşte ?“ „Păi ce vroiau ei ?“ „Vroiau să cadă capete. Vroiau titoişti, naţionalişti, antisovietici. Au vorbit în plenară ăia care fuseseră urmăriţi, hăituiţi.“ „Şi cum au scăpat ?“. „Măi Vlade, dacă ceva a fost unanim recunoscut în plenară —• laitmotivul tuturor vorbitorilor –, a fost faptul că salvarea cadrelor s-a datorat personal Primului Secretar. El i-a apărat pe toţi, ţinînd piept şi presiunilor din interior şi celor din afară. Asta a fost fericirea partidului nostru. De aia noi nu avem pe nimeni de reabilitat post-mortem în partid.“ Cernea căzu pe gînduri şi nu mai puse nici o întrebare, în timp ce Sunt, căpătînd chef de vorbă, relată cu lux de amănunte ceea ce declaraseră oamenii, ajungind cu povestirea la perioada mai recentă, la deviatorii mai noi, cei ce vruseseră să bulverseze lucrurile ca să scape de răspunderea pentru promovarea cultului lui Stalin şi încălcarea normelor leniniste ale vieţii de partid. Abia această ultimă frază trezi din nou interesul lui Cernea. „Unde am mai citit noi aşa ceva ? Recent de tot, nu-ţi aduci aminte ? Acum vreo două luni... A, în raportul la Congresul al XXII-lea al sovieticilor ! După ce se înşiră «vechea gardă-, cei doisprezece apostoli ai lui Lenin – n-or fi fost chiar doisprezece, vorba vine —. se spunea, nu-ţi aduci aminte ?, că vroind să fugă de răspunderea directă ce le revenea, aceştia au... mă rog, învinuirile respective. Ciudată similitudine, nu ? Tot după model lucrăm, Manele, orice-am

spune. Tot mimetism. Experienţe gata trăite... treabă verificată.“ „Pe dracu, la noi e altă situaţie...“ în plenară, arătă Suru, totul fusese dovedit, mărturisiseră oamenii care au trăit momentele. Relată cum Vasile Luca dădea cu călimara de-azvîrlita şi înjura activiştii, ca după aceea să se descopere că fusese agent imperialist, cum Ana pactizase cu legionarii şi ostracizase ţărănimea, organizînd odioase procese publice în sale, arcs'.îndu-i în masă, cum Pătrăşcanu trădase, complotind cu centrele de spionaj internaţional, cum... cum... cum... Or toate acestea nu mai comportau dubii, erau incontestabile. Şi cît de greu îi fusese Primului Secretar să lupte... şi să apere... şi cum mulţumeau oamenii eu lacrimi în ochi şi spuneau că a fost o fericire pentru partidul nostru că... **„Mă** tot gindesc. îl întrerupse; Cernea, ce s-ar fi întîmplat dacă, după un timp, creştinii l-ar fi repudiat pe Cristos ? Şi un apostol i-ar fi luat locul ? Apoi acesta ar fi fost dezavuat de un papă, şi aşa mai departe. Congresul al XX-lea m-a zguduit. Se spărgea marele mit. Congresul ăsta recent, al XXIl-lea, nu mi-a mai făcut nici o impresie. Apostolii au fost şi ei alungaţi de pe soclurile lor. E asta **o** boală a noastră, a comuniştilor, Manóle ? Cefalofagia ? Dacă e, ea provine dintr-o idee absolutista să ştii... Dar uite, există şi reversul... Capul rămîne neatins şi sînt daţi pradă leilor apostolii. Pe vremuri capii îşi luau asupră-le întreaga răspundere. De unde şi vorba «capul face, capul trage». Acum nu mai e la modă. Acum se spune «a fost o fericire».“

Suru ascultase prea mult. „Măi, ai o gură spurcată... 1 Tu împroşti totul cu noroi. Generalizezi mereu, cauţi numitori comuni. dai definiţii. Şi pe urmă nu ştiu ce dracu ai, dar parcă nu mai crezi în nimic. Aşa nu se poate trăi, frate, şi mai ales nu se poate munci... Aveai tu şi înainte boala asta, dar aveai şi... cum să spun eu... **mai** mult elan. Acum eşti acrit, nu te supăra că ţi-o spun, **parcă** ţi-ai pierdut spiritul de activist. Te-ai înfundat acolo, în nenorocitul ăla de minister, printre funcţionari... Şi apoi, cred că şi...“ Se opri la timp, surprins de **ce** vroise **să** spună. Continuă să-l dăscălească, aspru, cum făcea cu fiul său,

doar cu o nuanţă mai gravă, mai autoritară. Cernea îl întrerupse calm, ca şi cînd n-ar fi auzit nimic, sau n-ar fi dat nici o importanţă excesului de principialitate didactică al prietenului său. „Manele, acum după plenara asta, tu poţi să-mi garantezi că **s-a** pus capăt stalinismului în România ? Să nu mai vorbim de ce-a fost. Dar acum, la sfîrşitul anului **1961, şi** de acum **încolo,** vom putea deschide ferestrele, vom aerisi şi noi cu adevărat ? Eşti convins că nu va mai fi posibil, **să** zicem, un «58» ?“ întrebarea îl descumpăni **pe** Suru în avîn- tul, siguranţa şi rolul lui **de** mentor. Pentru **că ea îi zgîndărea** o rană, şi pentru că fulgerător îi trecu prin cap că, dacă în 1956, Cernea, sau altcineva, i-ar fi pus-o, **ar** fi declarat, fără să clipească, sentenţios şi arţăgos : „nu, nu mai era posibil“. Şi totuşi... **O** furie rece puse stăpînire **pe el,** şi îl urî **pe...** acest cinic, parcă tot mai străin, privind dinafară, incapabil să menajeze **o** credinţă, un ideal, un entuziasm. Singura lui plăcere **e să** despoaie totul, **să arate** nudităţile, şi **cu** deosebire părţile ruşinoase. Iţi taie toată **buna** dispoziţie. E **în** stare **să** te învrăjbească nu numai cu lumea, ci şi cu tine însuţi. Cu o căutătură duşmănoasă şi cu o voce de gheaţă, îi spuse : „Cu tine, omule, nu mai vreau să discut“. Şi în clipa aceea chiar se hotărî, şi fu convins că aşa va fi, ca despre asemenea lucruri să nu mai vorbească niciodată cu Vladimir **Cernea.**

După vreo săptămînă îl căută el la birou. Rezistase asalturilor familiei care, **de** la Nana pînă **la** Peluţa, îl vroia pe Vladi... pe nenea Vlad... pe bărbatul calm, răbdător, tolerant şi înţelegător, tînăr sufleteşte, în **stare** să **ţină** loc, fiecăruia, de prieten, de frate, **de tată.** Suru nu pomenise nimic, bineînţeles, de cearta lor, le spusese că Vlad lipseşte, se află într-o deplasare mai lungă, şi nu era să-i telegrafieze **pe** teren să lase totul baltă şi să vină urgent ca s-o înveţe **pe Nana** poezii sau să-r explice Claudiei infinitul. Deci nu pisălogeala de acasă l-a determinat să-i telefoneze. începuse

să se convingă însă că exagerase nepermis. „Sînt agresiv şi **grosolan“,** se autocaracteriza **cu** ciudă, avînd mereu în **ochi figura gînditoare a** prietenului **său.** De mai multe ori luase decizia, întinsese mîna spre telefon şi se răzgîndise. Nimic nu-i displăcea mai mult decît să-şi ceară scuze. Să-! abordeze simplu, cu **o glumă,** după cele întîmplate, **părea cam de** prost **gust.** Schimbă situaţia o informaţie primită

i timplâtor de la un cunoscut comun. Adusese cu dibăcie vorba

ii Vlad, aruncînd în treacăt că i se pare schimbat. Respectivul i. a-i împărtăşise impresia, dimpotrivă, .şi făcu aluzie la cîte i

întâmplase lui Cernea. Astfel află Suru că, nu de mult, Vlad i-l îngropase tatăl. 11 vedea în faţa ochilor pe Anghel Cernea, .i a cum îl cunoscuse, robust, dintr-o bucată, scormonitor, „scormonitor ca Vlad”, descoperi el mişcat, stăpînit de cultul adevărului. Nu mai stătu pe gînduri. Cu o bucurie copilărească, contrară celor ce avea să spună, izvorită doar din putinţa de a-i vorbi, îl luă la telefon. „Bine, măi Vlade, să aflu de la străini ? Să nu-mi spui tu că s-a prăpădit nea Anghel ? Ce dracu eşti aşa de ascuns, de închis ? Ai devenit pidosnic. Nici pe la noi n-ai mai dat. Toată ziua întreabă aia mică de tine.” Cînd ajunse seara acasă îl găsi aşezat pe covor, cu Nana alături, repetînd : „Mai spune s-aducă şi ceaiul/Şi vino şi tu mai aproape, – /Citeşte-mi ceva de la poluri/Şi ningă... zăpada ne-ngroape”. Rebegit de frig, întrebă scuturîndu-se ca un dulău : „Bine, mă, nu găseaţi şi voi o poezie mai veselă ? Ceva despre albine, despre rîndunici ? Tot despre iarnă ?“. „Tăticule, ciripi Nana, Bacovia era singurel şi bolnăvior. Să-ţi spună Vladi.“ „Nebun eşti, măi frate – se scandaliză el – îi bagi ăsteia mici în cap Bacovia ? La cinci ani ? Ce înţelege ea ?“ „Ba da, ba da, se lăudă fetiţa, vino aicea şi stai cuminţel şi frumuşel – şi-i făcu loc lingă ea –, că-ţi povesteşte şi ţie Vladi.” „Mă, tu vrei să faci din fata mea un fel de lulia Hajdeu ?“ mîrîi mişcat Suru şi în acelaşi timp ciupit de o mică gelozie pentru partea de suflet furată de Cernea fiicei lui. Apoi

mîngîind-o : „Ei, lasă că mai învăţaţi voi şi altă dată. Acuma du~te tu la mămica să-ţi dea să papi şi pe urmă..," „Ştiu, ştiu," se grăbi ea, şi se ridică de jos ascultătoare. Cernea o strînse laţ '^piept cu o expresie dureroasă remarcată de Suru, de data aceasta fără nici o urmă de gelozie, dimpotrivă, cu bucuria de a-i oferi fărîma de căldură de care ştia că sufletul lui e lipsit.

Printr-un consens tacit, în seara aceea şi unul şi altul se feriră să facă politică. Suru vru să cunoască amănunte despre **împrejurările morţii bătrînului. Contrar oricărei aşteptări, îi** explică Vlad, Anghel **Cernea, rămas la** bătrîneţe singur, se scrîntise întru domnul. încet, încet, se lipise de biserică, după **ce întreaga viaţă nici măcar nu-i călcase pragul, şi se împrie**tenise cu **popa, pe** care altă **dată** îl înjurase **de-l** spurcase de mii de ori în gura mare. Vlad auzise prima dată din gura unor oameni, într-o împrejurare **penibilă,** nenorocită, —- asupra căreia nu **vroia să se** oprească acum – şi bineînţeles **nu** crezuse. I se păruse atît de neverosimil, încît nici nu simţise nevoia să verifice. Abia după vreun an şi jumătate, ducîndu-se într-o vară acasă, descoperise cu stupoare şi amărăciune tristul adevăr. **Taică-sâu** îşi petrecea **cea mai mare** parte **a** zilei la biserică. **În ce** calitate ? Nici el n-ar fi putut **spune.** De ucenic **al** preotului, să zicem. Se îngrijea ca odoarele să fie la locul lor, şterse de praf, lucitoare, supraveghea sfeşnicele cu luminări aprinse, întocmea pomelnice, vindea iconiţe, **înscria** în catastif botezuri, mmormîntări, nunţi. După ce toate acestea se terminau, rămî- nea cu preotul în biserică la taifas, cu cîte o sticlă de vin în faţă, pînă îi prindea noaptea. Bătrînul învăţase toate ritualurile încît, dacă l-ar fi hirotonisit, **ar** fi putut ţine singur slujbele, şi fără îndoială cu mai multă vocaţie, cu mai mult talent. Ţinea posturile, cunoştea toţi sfinţii din calendar, ştia ce trebuie să se mănînce la fiecare sărbătoare. Singura slăbiciune pe care şi-o permitea **era** vinul – mîngîierea lui de toate zilele. O sticlă

o bea dimineaţa, singur, după ce deschidea biserica, şi o sticlă **seara, în** timpul controverselor filosofice **cu** preotul. Nu se ferise să-i dea lămuriri fiului său cînd acesta i le ceruse. O noapte întreagă se luptaseră – bătrînul cu blîndeţe şi detaşare, vor- bindu-i lui **Vlad** ca unui copil neştiutor şi neprihănit, alteori **ca** unui învăţat plin de **o** înţelepciune înaltă dar greşită, de**şartă,** iar Vlad aiprinzîndu-se **şi potolindu-se** succesiv, avînd revelaţia factorilor ce alimentează religia. Pe Suru îl interesau argumentele bătrînului, amintindu-şi cu cîtă pătrundere observa el lumea. „Clocise în **cap o** idee **sau** era **doar** rătăcire de om bă- trîn ?“. „Bineînţeles, o idee, altfel ce aş fi avut să discut ?

Ajunsese la concluzia **că** singurul mod de apărare **a** eticii **spi**rituale. ultima redută a virtuţilor ameninţate de veacul **apo**caliptic, cum îi **spunea** el, este credinţa. Vedea năruindu-se harurile sufletului lăsat în părăsire de om, nepăsător la viaţa **sa** lăuntrică. Fiecare, zicea, vrea să se audă mai tare şi să-l acopere pe celălalt, nimeni nu mai are chef să asculte, nici chiar pe sine însuşi. Toţi se zbat pentru îndestulare, **nu mai** sint martiri. Vor să împărătească pămîntul, şi chiar şi de moarte au uitat. El numea asta nimicnicia pierderii credinţei.“ Vlad îi **explicase** că orice credinţă **e** fanatism, nu numai **creşti**nismul, orice filosofie exclusivistă, **că** religie a fost şi înainte de Cristos, pe vremea zeilor, în monoteismul primitiv, şi că toate acestea nu împiedicaseră omul să se comporte ca o fiară, îi vorbise de pericolul fanatismului sub orice formă, inclusiv de misticismul infiltrat **de-a lungul** timpului în gîndirea naţionalistă, în marxism. „Cu cît încercam să lărgesc orizontul discuţiei, sa-i deschid perspectiva istorică, să pun credinţa în contextul fenomenelor sociale, cu atît mă îndepărtam **mai mult** de nucleul **convingerilor lui.** Nu, spunea el cuvios, grijuliu, **parcă** vorbele **erau** bucăţele **de anafura pe** care le înghiţea cu smerenie, nu, xn-am **gîndit** bine, în locul **credinţei n-ai ce să** pui. Cu altceva nu **ai** cum să îmblînzeşti omul. **Numai** puterea de a crede **te face fericit, numai desprinderea de cele** pămînteşti, de bunuri şi **interese, aduce harul bunătăţii. Cum,** măi tată, i-am spus, **dar există şi altă fericire dezinteresată** şi **dumneata o** ştiai şi o preţuia!: fericirea **de** a **cunoaşte. Ce** e religia ? Resemnare şi instinct **dresat,** reflex **condiţionat. Singura** lumină a minţii **e** ştiinţa. **Nu vezi,** îi **arătam, noi sîntem ăia care trăim adevărata epocă a minunilor, nu cei vechi. îi** smulgem pe oameni din **ghearele morţii cu o singură pilulă, ne** înălţăm **la** ceruri, în **ma**şini, ştim şi **cîte lumi se ascund** în **grăuntele de** nisip. Credinţa **te condamnă la** supunere, ştiinţa îţi **dă** aripi, credinţa îţi inspiră **teamă,** ştiinţa **îndrăzneală. Dumneata vorbeşti de martiri. Ade- văraţii martiri sînt** acum, **descoperitorii materiei,** ai universu**lui. Un mucenic şe lăsa biciuit sau bătut în cuie pentru cre**dinţa, şi

dumneata cazi în extaz înaintea lui, dar omul modern se închide de viu în atom, în celulă şi-şi consumă mintea pînă la ultimul strop pentru a-i lă^a pe semeni să vadă.“ „Şi, ce zicea ?“ „Nu-l convingeam. Avea şi aici rezervele lui, nu-l găseam uimit. Da, ştiinţa ta, îmi replica, îmi răspunde ea mie la întrebarea a mai grea : cine a făcut natura ? îmi poate spune ea ce e nemărginitul ?“ „Vezi, glumi Cernea, aici se întîlneşte cu Claudia.“ „Dădea din cap îndărătnic, nu, ştiinţa nu-mi dezleagă taina de bază, zicea. Nu poţi să cunoşti numai cu mintea, trebuie să vezi şi cu sufletul, iar sufletul se usucă, nu-l mai hrăneşte nimic. Nu vezi ?, şi mă împungea blînd cu degetul în piept, oamenii sínt mulţumiţi acum dacă-şi hrănesc trupul. Tu fiule, crezi orbeşte în ştiinţă şi o să te înfunzi.“ Cernea **ve**dea în cele spuse de taică-său şi un dram de adevăr – adică latura relativă a cunoaşterii. „Chiar i-am spus asta, şi i-am. adăugat că nu-i fac o concesie, că ideea respectivă e tot o descoperire a ştiinţei. Ea-şi cunoaşte limitele, şi ăsta e un alt element al superiorităţii ei. Nu, el zicea că din contră, asta e slăbiciune. Ce să facă el cu relativitatea, el vrea absolutul, el nu mai avea timp să aştepte, el vrea «să ştie totul» înainte de a pieri. I-am vorbit de cultură drept hrană a sufletului. I-am amintit de pasiunea lui pentru poezie, pentru muzică. Ştiu eu, spunea, cultura e bună, dar te fură, te rupe de viaţă, te **face** trufaş. Apoi el găsea în cultură şi sămînţa răului, şi partea murdară din om, iar în credinţă vedea numai curăţenie.“ **Vlad** recunoştea că văzuse sclipind şi pe aici, pe undeva, o anumită înţelepciune. Şi încă el nu ştia nimic de industria **pornografiei** şi altele. Şi nu cunoscute tipul intelectualului snob sau **mega**loman, orb şi surd la ceea ce nu emană din „geniul“ **său. Bă-** trînul intuia. Vlad îi vorbise de cultura umanistă. „Lumea **nouă** va fi o lume a culturii tuturor, i-am spus, a unei culturi **înalte,** curate, care va sătura sufletul omului. Nu mă contrazicea, **mă** asculta cu răbdare, dar la sfîrşit mi-a spus, aproape în **şoaptă,** ca un secret, că în cărţi, în filme, chiar şi în cîntece, nu e decît iluzie. Văzuse un film cu un ofiţer hitlerist şi mi-a **povestit**

cum acesta, după ce a cîntat Ia orgă ca un dumnezeu, a ieşit în stradă şi a împuşcat o fetiţă. Vezi, zicea, se împrăştiase muzica, gata ! între oameni nu ştia să trăiască, se purta ca un cîmc. Şi mai avea ceva de adăugat – că viaţa de fiecare zi e săracă. Săracă, mă băiatule, ca o iască. Iată, ce bucurii am avut eu ? Că am putut hrăni din munca mea trei guri ? Asta să fie tot rostul ? Atunci mai bine nu mă năşteam. Aicea credeam că l-am prins. Cum, tată, ai uitat de ce nu ţi-a dat munca nici o bucurie ? Ai uitat ce mi-ai spus mie de un milion de ori ? Nu uitase. Ştia Ia ce mă refer. Recunoştea, fusese umilitoare. I-am vorbit de munca liberă, a omului nesupus umilinţei, singura măsură a valorii. Mă privea blajin. Mi-a pus o mînă pe umăr şi mi-a şoptit tot aşa, ca pe un secret : Măi băiete, o asemenea muncă nu există şi n-o să existe niciodată. Atîta timp cît de ea o să depindă hrana copiilor tăi, n-o să fie ce spui tu, o bucurie, ci o obligaţie. Şi cum poţi să fii tu fericit în sinea ta cînd faci ceva din obligaţie ? Chiar dacă pui numai o floare, da nu eşti silit de nimeni, îţi ungi sufletul, te înalţi. Crezi tu că munca o să fie vreodată ca sădirea unei flori ?“ „Zău, aşa zicea batonul ?, se minună Suru. Parcă era poet.“ Şi tăcură amîndoi. „Poate, spuse într-un tîrziu Cernea, cu gîndul aiurea. Mi-am dat seama cîte lucruri trebuie făcute... Fiindcă numai toate la un loc pot schimba omul. Şi ştiinţa, şi cultura, şi relaţiile, şi natura muncii. Şi încă multe altele, de care nici n-am mai apucat să vorbesc atunci cu tata. Era însă în el o împăcare... de care noi, orice am face... n-o să avem niciodată pârtie. A murit subit. L-a găsit preotul dimineaţa în biserică, după ce deschisese uşile.“ „Dar n-ai vorbit cu popa ăsta cu care zici că era prieten ?... el ce ţi-a mai spus ?“ „Ceva deosebit nu... Se spovedise cu puţin înainte. Băiatul ăsta al meu, i-a spus preotului, a rămas singur de tot. Cum o să trăiască el aşa ?“ Apoi Cernea nu mai spuse nimic, îndepărtat într-o reculegere tristă.

Suru ieşi pe balcon şi cit întârzie acolo, pe uşa deschisă năvăliră, ca de la o locomotivă în mers, valuri de aburi albi, reci. Se întoarse din ger, doar în cămaşă şi descheiat la gît, cu o indiferenţă ostentativă, parcă afară era luna mai. Simţise muşcătura iernii, dar îşi încrîncenase carnea pe el, împrăştiind voinţă prin toate fibrele trupului, apărîndu-le şi încălzindu-le. Ţinea în mînă o sticlă de ţuică veche ardelenească, îngheţată că nici nu i se mai simţea tăria. Băură cîte o duşcă zdravănă şi flăcările alcoolului se aprinseră în stomacuri. Suru mai înghiţi o dată, cu uşurinţa cu care bei apă să te răcoreşti, apoi aşeză paharul cu atîta hotărîre încît prin minune nu se sparse în mîna lui. „Eu nu ştiu ce-a fost cu tine atunci, vorbi. Tu n-ai simţit nevoia să-mi spui, iar eu n-aveam nici un drept să fac anchetă pe cont propriu. Am auzit cîte ceva, se pare că cineva a vrut să scape de tine. Se poate afla, dacă nu acum, mai târziu, dar nu la chestia asta vroiam să mă opresc. Dacă o să vrei o să-mi spui mai mult, dacă nu, nu. N-are nici o importanţă. Altceva mă preocupă. Cred că asupra ta. întâmplarea aceea a avut o influenţă nefastă. Te-a marcat serios. Eu te simt, să ştii... nu mai eşti cel dinainte. Cum să-ţi spun eu... parcă ţi s-au legat apele. Or trebuie să faci ceva să le deslegi. Şi eu am trecut prin multe în anii din urmă. Şi pe mine viaţa m-a ştampilat. Dar eu mă curăţ repede. Tu, nu. Fără să-ţi dai seama, ai început să te laşi încovoiat. Asta e, am găsit, încovoiat, deşi pari falnic.“ „Şi ce te face pe tine să afirmi că m-am încovoiat ?“ întrebă Cernea cabrîndu-se deodată ca un cal lovit. „Vrei să-ţi spun sincer ? N-o să te superi ?“ „Nu ! Spune !“ „N-am deschis vorba pînă acum despre asta. Nici tu. Vreau să-ţi mărturisesc însă deschis că te-am condamnat şi te condamn pentru că ţi-ai distrus căminul. Şi, iartă-mă, frate, cred că ai făcut-o din

oportunism. Te-ai aplecat odată de şale şi n-ai putut să te mai îndrepţi. Au băgat ăia frica în tine şi te-ai lepădat de tot. Şi în primul rînd de soţia ta.“ Cernea îl întrerup?e. sever. ,,Vrei să~ţi spun ce e asta, Manole ? Un tardiv şi mesei n gest de răzbunare. Ai vrut să-mi plăteşti cu aceeaşi monedă. Ai păstrat în capul ăia al tău patrat pînă şi cuvîntul, şi ai l'mut să mi-l restitui. Căci aşa ţi-am spus atunci, cînd ai părîisit-o pe Delta. Oportunism 1“

De la acest punct replicile începură să scapere ca potcoava lovită de cremene. Işi aruncau unul altuia cuvinte infamante ca pe mingii de foc. Oportunist e cel ce-şi apără căminul sau cel ce şi-l distruge ? întreba sarcastic Suru. Oportunist e cel ce sfidează orice canoane şi se însoară cu femeia iubită, sau cel ce calcă în picioare cea mai mare dragoste a lui, şi sacrifică singura fiinţă în stare să-l facă fericit, numai pentru a nu-şi strica dosarul ? ii replica Cernea. Ştiau amîndoi că sînt nedrepţi şi răi, dar alunecînd pe această pantă nu se mai puteau opri. îşi turnau ţuică şj o beau ca pe apă şi în loc să-i înmoaie, băutura îi întărită. Uitaseră de unde au pornit şi ce vor, doar mîrîiau şi lătrau unul la altul. Atinseseră părţi foarte dureroase din inimile lor şi asta în loc să~i facă să-şi vină în fire, să se cruţe, îi îndemna să scormonească şi mai adine locurile ulcerate, cicatricele neînchise, ca doi bezmetici. Cînd Suru i-a aruncat în faţa că abandonarea laşă a soţiei i-a schilodit sufletul bătrînu- lui şi i-a scurtat viaţa, Vlad s-a ridicat, galben ca un mort, a trîntit uşa şi a plecat. Iar Manole a crezut că pentru totdeauna, şi abia atunci în capul lui s-a făcut linişte, o linişte sinistră.

A doua zi dimineaţa, Manole Suru primi la sediu un plic greu, cu antetul Ministerului Învăţămîntului, trimis prin curier. Deschizîndu-I, găsi înăuntru un caiet gros, de matematici, ţeapăn în coperţile lui albastre de carton, scris pe jumătate, cu o caligrafie elegantă de scrib monahal, în care recunoscu nu numai mîna, ci întreaga personalitate a lui Vlad.

Citi pînă la ultimul rînd, fără nici o întrerupere, contramandînd toate acţiunile din dimineaţa aceea, blocînd toate telefoanele.

Prima zi dimineaţa

Prima dimineaţă fără Gigi, sub acest tavan de biserică protestantă. M-am trezit devreme, deşi am luat azi-noapte un luminai. Aud două vrăbii ciripind pe terasă. Soarele se revarsă bogat, proaspăt, mai mult lumină decît căldură, prin **marea uşă** ce sticlă. Ceva vesel îmi mîngîie privirile, parcă un copil şiret şi tandru ar vrea să mă atragă în jocul lui. **Cum** e posibil ? După cele petrecute '! S-a produs ceva ireparabil, un cataclism, dar curios, nicăieri nu-i **văd** urmele. A fost **doar** un coşmar ? Nu, iată, realitatea acelor scene – le-aş **putea** asemui cu violenţele unui atentat înlăuntrul meu, nu în afară –, se reîntoarce, revine puţin cîte puţin. În afară nu e decît tăcere şi... această lipsă. Singurătatea, dovada certă că ceea ce s-a petrecut nu **a** fost halucinaţie. Trebuie să-mi reiau lucrul, viaţa. **Am** crezut că voi scrie altceva şi... mult mai mult. Simţeam nevoia imperioasă **să văd** cu ochii gîndurile aşezate **pe** hîrtie. **Acum** mi se pare că **am** spus tot. Probabil, graba. Sigur, aş **putea scrie** nenumărate fraze, dar exterioare, sunînd a comentariu. **Ceea** ce vreau e să prind şi să scot afară, fărîmă^ cu fărâmă **dacă va** fi nevoie, ca pe o tenie rebelă, tot ce acum s-a tras înapoi, fugind de lumina acestui soare luminos, dispreţuitor. în prezenţa lui nu pot cobori în stratul de umezeală întunecată, nu pot revedea imaginile terifiante. Şi cu atît mai puţin, conturul sentimentelor şi gîndurilor strîns lipite de ele, ca nişte colonii de scoici pe un stîlp de lemn putred, cufundat în **apă.** Şi **apoi...** timpul aleargă. La sunetul pasului său fantomele fug.

Prima zi seara

3
4
2

Printre cuvintele şi gesturile obişnuite din cursul zilei **ve**deam, ca printre gratii, dînd mereu colţul... ce ? o formă abia ghicită, o pată întunecată, nimic precis şi stabil. Poate deja **o**

obsesie ? Dînd un colţ imaginar, bineînţeles, adică dispărînd Ia simpla-mi privire, fugind de mine. Dar reîntorcîndu-se mereu, reluindu-şi locul alături, la coada ochiului, gata să fugă în orice clipă aş surprinde-o, lăsîndu-mă să văd doar un umăr, o pulpană fluturind, un rest de umbră alunecînd..

Dar atît mi-a fost de ajuns, n-aş fi putut accepta mai. mult, vreau să spun, suporta. Astfel am trecut ziua cu bine... Desigur, cit pot absorbi aceste cuvinte gîndul meu.

Va să zică Gigi m-a părăsit. Ce rezonanţe trezesc în mine aceste cuvinte ? Dacă le-aş pronunţa cu voce tare, cum ar suna ? Dramatic, disperat, sec, furios, ameninţător, cu ură, deziluzie sau... iubire ? în gind nu sună nicicum. Au numai semnificaţia intrinsecă, nu şi pe aceea a vocii. Care este această semnificaţie ? O casă mare, urîtă şi goală 1 Un cuib spart, căldura adunată împrăştiată ? Un bărbat singur pentru a-şi omorî timpul, timpul inutil, apăsător, nemişcat, mîzgăleşte într-un caiet ce-i trece prin minte ? Nu, nu astea, ci viaţa lui Vladiinir Cernea sfişiată, mototolită, aruncată. Principalul nu este că m-am sculat singur şi mă voi culca singur. Că-mi aud paşii răsunînd pe podea mai strident şi mai ireal. Că ceea ce se îngrămădise aici, complectîndu-î prezenţa cu lucruri impregnate de privirile şi atingerea mîinilor ei, ca şi toată animaţia ce o înconjura, au dispărut.. Deşi şi asta. Pe de o parte, un fel de reacţie termică, o increţire a pielii, ca de frig, pe de altă parte, un fel de micşorare, o scădere a volumului fiinţei mele.

O întrebare de fond – dar nu cea mai importantă, ghicesc, ştiu că aceasta abia urmează să vină. Cum s-au potrivit plecarea cu şedinţa ? De ce acum, de că

în acest moment ? Ca şi cînd ar fi ştiut ceva – evident n-a ştiut nimic, e un gind absurd. Tocmai cînd mă învinuiau că m-am lăsat corupt politic şi am degenerat în atitudinea mea de clasă. Cînd a trebuit să arunc în taler totul pentru a o salva pe ea – desigur, nu din cauza aceasta m-am comportat eu aşa, am clarificat lucrul

acesta, dar totuşi... De ce tocmai acum, aproape concomitent... ? în timp ce unul mă mînjea cu noroi, ea îşi făcea calabalîcul, Parcă instinctul i-ar fi spus că se cufundă corabia.

Evident n-a fost nimic din toate acestea. A fost cu totul altceva. Ceea ce mie mi se păruse a fi exasperare, stare de derută şi revolta unui talent ignorat ce se agaţă de o şansă, cu înverşunare, ce-şi vede salvarea în profesiunea de credinţă a altuia, nemaidistingînd slăbiciunile, laturile discutabile, şi ne- suportînd nici un fel de contestare, de contrazicere, pentru că nu mai putea suporta nici o revenire asupra încrederii în steaua răsărită, nici o nouă şovăială... deci ceea ce luasem drept fră- mîntări dramatice ale unei sensibilităţi artistice era altceva... Desigur, chiar dacă aşa ar fi stat lucrurile, adică aşa cum le interpretam eu, nu pot spune că nu eram afectat. Intoleranţa ei grosolana, vulgară pentru că se manifesta public, mă rănise, încercasem însă să înţeleg... să depăşesc... îmi făcusem reproşuri pentru neatenţia sau răceala de pînă atunci, deşi nu fusese asta, ci mai degrabă timiditate, mă acuzasem de insensibilitate şi egoism...

Poate a fost ceva şi de această natură. Sau găsea că n-o tratam ca pe o artistă, ci vedeam în ea doar femeia. Dar mi-am recunoscut vina, am încercat să-mi dau toată silinţa. N-am reuşit ? Şi asta a jignit-o şi mai mult ?

Cred că am luat-o pe un drum grdşit. Plecasem, de fapt, de la coincidenţă. Şi am stabilit că orice legătură este exclusă. Două trăsnete simultane pe un copac sînt o surpriză şi pentru ele însele. Deci fuga are alte cauze. Ce încercam eu acum să fac ? Să îndrept săgeata spre mine. De ce ? Din smerenie sau pentru a evita adevăratele întrebări şi a mă cruţa de răspunsuri ?

în lipsa oricărui indiciu, trebuie să ghicesc de ce a fugit. Dar cu bună credinţă, nu trişînd. Căci întrebarea

crucială pe care vroiam să o pun era... Dar mai bine... mîine...

A doua zi

Am **aşteptat** cu **nerăbdare** această **clipă.** Nu **mai mi-a rămas** decit plăcerea confruntării cu pagina albă şi cu ceea ce îmi poale oieri ea, **după o** oră sau două de caznă. Nu, nu e vorba de trezirea cine ştie cărui simţ literar, pină acum în stare de hibernare, ci de certitudinea propriului gînd scris – altfel difuz, înşelător, nor în mişcare.

îmrebarea pe care **am amînat-o** pînă astăzi ? Nu **dacă** ea mă mai iubea acum – se înţelege de la sine că nu –, ci dacă m-a iubit **vreodată.** Atunci, în primele zile, dacă mă gîndesc bine, nu **mi-am** pus problema. Părea atît de îndrăgostită... Da, dar şi rece **câteodată. Şi mai** înainte, în grădina de restaurant, şi **în** zilele **următoare... Logodnicul** părăsit. Un **băiat** prea blazat **pentru** vîrsla lui. Cum zicea el ? **Cal** de poştalion, sau aşa ceva, **bun pentru** o **staţie. De** ce mă simt, în comparaţie cu el, ridi- **col ? Rîsul** lui **din noaptea** aceea, **ca o** avertizare... El nu se sim**ţea ridicol, dimpotrivă. Atunci ?**

Dar eu sînt bătrîn. Şi un bătrân înşelat e un caraghios fără **minte, o paiaţă, un clovn.** Călătoria **pe** etape, schimbînd mereu **caii... Să** fie **asta strategia** vieţii ei ? **Sau** destinul **ei ?** între **aceste două ipoteze o** fi adevărul ?

Deci, între posibilitatea ca Gigi să **fie o** mare actriţă, să se **travestească mereu** în **alte** roluri, viaţa fiindu-i o scenă plină **de culise secrete...** în acest caz, sentimentele ei să fie mimate... **deci dragostea pentru** mine să fi fost falsă de la început. Pot **crede asta ?** Atîtea dovezi de tandreţe, de pasiune. Privirile **grele din** anumite momente, gura amară, pătimaşă, lacomă. **Expresia de madonă păcătoasă, de** femeie ce jertfeşte, înfrun- tînd mînia proniei... Toate acestea, care mă

răscoleau, toate **acestea văzute** atît **de** aproape încît **mă** îngrozeau de plăcere, **de bucurie...** nu puteau fi jucate. Nu aveau un sunet fals. Era **adevărat. Un** chin dulce, al ei şi al meu.

Sau... cealaltă posibilitate. **Că a fost** victima propriului **des**tin pe care şi-l **trăia** fără **să** cîrtească, plină de credinţă, de fanatism. Coborîse între oameni de sub cupola circului. Din- tr-un spaţiu al sclipirilor efemere. Admiraţia oamenilor, scurtă, doar cît un ropot de aplauze, plătită cu sudoare şi **sînge.** Acolo, îmi închipui, şi trădarea avea drepturi legitime... pentru că fiecare miza doar pe sine... şi gloria justifica orice... ca şi straniul gen de pasiune a sufletelor zbuciumate, martirizate.

în fond, cu **un** scurt interludiu, ea **a** plonjat **dintr-o** lume nebună într-alta la fel de nebună. Dintre zburătorii la trapez, intre obsedaţii spaţiului colorat, şi ei asceţi ai gloriei, însinguraţi şi imprevizibili, alegîndu-şi fiecare drepturile de care **să** se bucure pe această lume, din atît de puţine. în mintea ei trebuie să fi reînviat obsesia că totul se reduce la artă. Tocmai ceea ce n-am intuit la timp. Or şi în această artă, **ca** şi în cealaltă – şi nu se poate să nu-i fi rămas şi asta în sînge –, totul se joacă pe un număr. Am fost şi eu odată un număr cîş- tigător. Apoi am devenit pentru ea o carte de prisos, **sau** ghinionistă.

Şi totuşi, de ce oscilaţiile mele de la început ? **De** ce şovăiala între extreme ? Şi de ce agitaţia s-a potolit apoi **repede,** făcînd loc unui calm satisfăcut ? Poate nu chiar **calm, au mai** fost mici răbufniri, dar eu eram cel ce decidea, de la mine se aştepta verdictul. Nu mai vorbesc în rest... Calm satisfăcut. Şi de ce nu ? îmi aparţinea o femeie frumoasă, supusă prin ce ? Nu prin forţă. Prin putere hipnotică ? Şi **deodată fuge de unde** a venit.

A plecat pentru că nu i-am mai trebuit. Asta e

incontestabil. Nu i-am mai trebuit ca ce ? Ca valoare de întrebuinţare sau de schimb ? Nu ştiu, trebuie să mă gîndesc, şi acum s-a făcut tîrziu, ideile încep să mi se învălmăşească. O să-mi fac patul şi o să iau un luminai. Voi încerca mîine...

A În ia zi

După zicala „o nenorocire nu vine niciodată singură", am crezut că necazurile se acumulează, dar se pare că nu... Cînd se produc două deodată, să zicem, între ele se creează un echilibru ?i se înlătură, se estompează unul pe altul reciproc. Zilele trecute aproape uitasem de şedinţă. Fuga ei mi-o alungase din. minte. Astăzi şedinţa a revenit brusc-rpe primuî ioc. M-a revoltat „amnezia" ministrului. Cit de afabil îmi stringea mina, cum. îmi zîmbea cu buzele palide, subţiri, transparente cînd se deschid şi se întind pe şiragul dinţilor supărător de curaţi. Mă gîndeam, dacă şerpii ar putea zîmbi... Ne-am schimba complect impresia despre ei, ar dispare, poate, şi repulsia. Ce mi- şelii poate acoperi un zîmbet! Una dintre cele mai rafinate-arme. Poţi asasina victima a doua oară.

Acel zîmbet m-a asvîrlit din nou în coşmarul şedinţei, mi-a. adus în memorie propria-mi josnicie. Pe care el, ei ar trebui să mi-o plătească, şi în loc de asta mi-o adîncesc şi consolidează prin complicitate. Adică : sîntem cam pe aceeaşi treaptă, noi am lovit pe la spate, tu te-ai tîrît ca o rîmă, noi ne-am bătucit obrazul, tu ai renunţat la picioare. Nu sîntem din acelaşi aluat ? Nu avem motive comune să ştergem totul cu buretele, să ne- prefacem că am uitat, să ne zîmbim suav, prieteni apropiaţi ? Asta îmi spunea chipul lui radiind de cordialitate mincinoasă.

Nu se poate să nu-mi fi remarcat rigiditatea, s-a făcut că n-o observă, convins că prin aceasta mi s-a dovedit superior. Mai bine crescut, mai rasat. Această venală bună creştere 1 Ea m-a împiedicat să scuip, să-mi vărs veninul...

A În ia zi

Şi apoi seriozitatea gravă, reţinută ca întotdeauna, a lui: Voicu, consultîndu-mă asupra modului de realizare a hotărârilor adoptate! Doamne, dumnezeule, omul acesta e făcut din ciment ? S-a disculpat, în ziua respectivă, ca un subaltern, în- vocînd ordinul. Şi acum i se pare că totul a intrat în normal. O discuţie nu ar avea nici un sens.,. Dimpotrivă, i-ar crea con-

vingerea că sînt bolnav psihic, un mic-burghez complexat, introvertit, incapabil să înţeleagă legile muncii politice.

Toţi se comportă ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. „Omul cu basca” şi celălalt... cum îl cheamă... au devenit mai slugarnici, vrînd să mă convingă, cu ostentaţie, că n-au şi n-au avut niciodată păreri personale. Iar eu ce pot să fac ? Să le vorbesc •de teama ce s-a strecurat în nervii mei ? Nu pentru ce mi se ■poate întîmpla de acum înainte, ci pentru fenomenul labilităţii politice. Pentru impresia, ce se adînceşte tot mai mult, de ruptură între viaţa reală şi viaţa politică, între aşteptările oamenilor şi o gîndire obtuză din care poate ieşi orice.

Aş vrea să scap de acest gînd, dar mă cotropeşte ca un val ■negru. Şedinţa n-a făcut decît să rupă stăvilarul. Trebuie să lupt cu această frică, împrăştiată în celulele creierului, să o -depăşesc >— aşa cum ar spune Voicu. Oare el nu e bîntuit de nici o şovăială, nu simte niciodată un gol în care ar putea să calce ? Da, trebuie să lupt. Ca după boală, pentru a-mi fortifica organismul. În primul rînd, pentru refacerea condiţiei morale şi psihice. Şi apoi pentru a rămîne activ. Cit se poate acum. Dar mai ales pentru a fi gata să ridic steagul. Cînd va suna goarna. Cuvinte mari ? Utopie ? Poate, dar mai presus de orice, speranţă...

A patra zi

Recitesc rîndurile scrise ieri. Găsesc sfîrşitul romantic, în •sens pejorativ, adolescentin, dar nu-l şterg. Iată o probă a raţionalităţii – puterea de a ne privi în faţă slăbiciunea. De ce în clipa răcirii elanului negăm însuşi faptul că l-am avut ? Consider aceasta lipsă de

probitate.

Nici ea în scrisoare nu-şi neagă iubirea, deşi şi-o pierduse, înseamnă că nu o jena faptul că o avusese, nu s-a ruşinat de •ea. Dar iubirea e un simplu elan sentimental ? Nu e mai de-

graba consumul profund şi dureros, căruia ne-am învăţat să-i spunera fericire ? Boala stranie, cînd dulce, cînd amară, provocată mi de microbi sau viruşi, ci de o oti'avă neidentificată clinic. pe **care o** secretă propria noastră inimă şi apoi creierul şi măduva oaselor şi toate organele ? Această criză totală a materiei şi spiritului, **odată** trecută, nu poate lăsa o amintire **pe**nibilă. orice caracter ar fi avut. Chiar dacă, după aceea, ni s-ar părea, cum se mai spune cîteodată, că a fost autoînşelare. Ea n-a făcut **apel la** acest artificiu mediocru, n-a spus că **s-a** înşelat. ci pur şi simplu **că** nu **mai...**

Dar **de** ce... ? **Oare** revelaţia ei artistică – adică descoperirea faptului **că** nu **se poate** realiza alături de mine – **a** fost **hotâritoare ? La aceasta ar mai** fi putut contribui monotonia confortului banal, **fără** emoţia nici unei ieşiri din matcă. Mărturisesc. **o** asemenea comoditate mic-burgheză mă plictiseşte la **fel.** Numai **că** în existenţa mea ea are o pondere infimă, se **reduce doar la ora „de** seară“ **ce** începuse să devină tihnită, **stereotipă,** şi **la** „deliciile“ **somnului de** salahor. într-adevâr, **acesta poate fi capătul** unui ghem.

Pentru o femeie cu o structură psihică şi un trecut ca al ei. nu **era exclusă apariţia, în** acest mediu, a fascinaţiei aventurii. Este oare **prejudecată** că zigzagul unei vieţi neprevăzute, nesiguranţa zilei de mîine, emoţia schimbării, plăcute sau dez- agreabile, **toate acestea** ascut sensibilitatea, aţîţă imaginaţia ? **Poate pină Ia urmă o** scîrbise rolul de amfitrioană, simţindu-se un figurant, o cantitate neglijabilă. **0** fi realizat **că** această con**diţie era jignitoare ?**

Mica ei curte nu părea să sufere prea mult de maladia boe**mei. După cîte** mi s-a părut, cam toţi aveau un oarecare simţ practic, nu **trăiau** suspendaţi, dependenţi de întîmplare, reu**şeau** să-şi ortnduiască viaţa acceptabil, civilizat. Desigur, eu **excepţia** omului cu **cămaşa** roşie...

lată-mă ajuns, în sfîrşit, la punctul fierbinte...

Vartolomei. **Omul mai** necesar. **Mai necesar ?** Exprimă asta totul ? Nu e **doar o convenţie ? N-ar** trebui spus omul care **a** subjugat-o, **pe care** îl **iubeşte ?** Sînt **faţă** în **faţă** cu rivalul meu.

Cum a scris că eram ? Nu apatic, delicat. Şi **a** adăugat, „pentru o femeie ca mine'*. Ce înseamnă asta ? Aici nu e nimic de cercetat... înţeleg ce-a vrut să spună prin „delicat“. Un cu- vint de obicei apreciativ, dar, iată, cu un conţinut voalat ironic. Deci, aici, în această zonă, vedea ea inferioritatea mea. Deşi motivaţia **de** principiu e alta – posibilitatea **de** a **se** afirma. Un timp i-au făcut bine subtilitatea şi fantezia mea. Cum să înţeleg asta ? **Apoi** nu i-au mai fost suficiente. Ce mai contau ele în faţa unei minţi de buldozer ? Epitetul -”delicat“, atît de sarcastic, este pus şi el, evident, în raport cu... temperamentul lui **Vartolomei.**

Pentru **o** femeie **ca ea...** O femeie ca ea are nevoie de brutalitate, **de grosolănie, de** tonul poruncitor al stăpînului ? De **ce,** de unde această necesitate ? Altceva ce-i putea oferi Vartolo- mei în **afară** de animalitatea **arogantă,** strivitoare ? Exista în sîngele ei **ceva pe care n-am** reuşit **să-l** sesisez ? Ceva latent, în lipsa unui stimul sau catalizator ? Un sînge turco-ungar, levan- tino-asiatic ? o pojghiţă de voluptate somnolentă acoperind un instinct **sălbatic,** de **nestăpînit ?** Un diavol orb ascuns, necu- noscut nici sieşi ? Mesajul genetic al acrobatei de două ori trădătoare ? Şi patima răzbunătoare a atletului cu grumazul rupt, aburind în ochii ce se răceau acoperiţi de ceaţa mortii ? Şi ju- rămîntul de ură faţă de bestia ce-i sfîşiase veşmintele ? Sau şi în pofida traumei sufleteşti, amintirea ascunsă poate în tainiţele cărnii, devenită nostalgică, a brutalităţii, **a** tiraniei posedante ?

Ceea ce fac miroase a psihanaliză de amator. în realitate a fost victoria unei autorităţi masculine, înzestrată cu o forţă vitală ieşită din comun, chiar dacă primitivă, asupra unui temperament feminin

subapreciat. în ochii unei asemenea femei este firească demonetizarea rapidă **a** edulcorării intelectuale. Nu neg nici voinţa de afirmare artistică, dar nu mai prejos mi se pare tiranica nevoie de împlinire erotică, şi de ce să mă tem de acest cuvînt – maladivă. Dacă despre talentul ei mi-e greu să mă pronunţ, sincer vorbind nu m-a impresionat, nu mi-a impus niciodată, de cealaltă vocaţie, ieşită la iveală spontan şi tumultos, şi cine ştie cu ce evoluţii viitoare, **cred că** pot fi sigur.

Sinceritatea rămîne, incontestabil, contrar celor gîndite la început, **cînd eram tentat s-o** acuz **de** falsitate, principala virtute a **acestei** femei. **Putea să** trăiască în duplicitate, în promiscuitate. Putea **să-şi dea** satisfacţie pe planul instinctelor, încer- cînd să-şi **păstreze avantajele** sociale. N-a făcut-o, şi pentru **asta** ar trebui să-i fiu recunoscător. Dealtfel, ca şi tînărul acela... Dacă-mi amintesc bine, cam aşa suna şi raţionamentul lui.

în felul **ei e o** femeie curajoasă... lipsită de falsa pudoare în umbra **căreia** înfloreşte abjecţia. Admir această cruzime, acest egoism sincer – mai curate, mai oneste decît prejudecăţile şi bunele maniere. **Ea** îşi cruţă astfel **puritatea** morala şi merge **înainte,** călcînd **peste cadavre, fără** remuşcări.

În ce priveşte ipoteza genetică, cum aş putea să i-o imput ei ? **Dacă are** în sînge morbul erotic, **dacă** e sclavă a simţurilor, justiţia morală îmi cere să o proclam nevinovată. Poate chiar victimă. **La** un tip feminin literar, viciul acesta transfigurat artistic, **preschimbat** în **dramă,** nu mi-ar displace, ar produce asupra **mea fascinaţie. Dar** descoperit în „femeia visurilor **mele“...**

Cîtă **ipocrizie** în **sufletul** bărbatului! Atîta timp cît e beneficiarul „lubricităţii“, vanitatea-i e satisfăcută. Departe de a-i **apare păcătoasă, femeia** îi **măguleşte** orgoliile. Cînd acest dar i **se** refuză, revărsîndu-şi harurile asupra altuia, devine scabros, **simptom maladiv,** motiv **de** silă şi dispreţ. Deposedatul refuză **să accepte că femeia a** rămas aceeaşi, **sau** că – ceea ce în fundul

sufletului i **se** pare şi mai oribil – altul i-a descătuşat şi mai **mult resursele. Acum** oricîte apeluri **aş** face la obiectivitate, oricît efort aş depune pentru a-i aduce circumstanţe atenuante, **Gigi va** rămîne pentru mine **o bacantă,** o femeie robită patimilor. în mintea mea, trupul blestemat de frumos, s-a despiri- **tualizat** pentru totdeauna. Această fiinţă mi-a ridicat un spinos semn de întrebare asupra femeii în general – cuib al tuturor slăbiciunilor morbide, leagănul nemiloaselor şi vulgarelor trădări.

Iată concluzia eliberatoare, verdictul salutar ! Pe această notă voi încheia umilitoarea litanie din aceste zile ; de pe acest pisc (bombastic şi ridicol cuvînt, dar nu găsesc altul), voi privi eşecul meu sentimental, cu conştiinţa **că** în realitate cîştigul **e** de partea mea.

Parcă **aşa...** parcă **aşa** gîndea şi tînărul acela, în **seara** unei veri tîrzii, pe plaja mării, în timp ce eu aşteptam **să coboare** steaua norocului meu... !

A cincea zi

Nu mai recitesc ce-am scris. îmi amintesc sensul. Un final teatral, ieftin, melodramatic şi în întregime fals. Astăzi am înţeles... am înţeles adevărul. Scurt şi orbitor ca un bliţ. Eu sînt trişorul, eu **am** înşelat, pentru **că...** eu sînt acela ce n-am iubit I N-am iubit-o niciodată pe Gigi! La început m-a flatat atenţia femeii frumoase. E puţin lucru pentru un holtei bătrin, aproape fără nici o speranţă, să se trezească în braţe cu un asemenea cadou ? Cine ar fi putut întoarce faţa, cine **ar** fi zis nu ?

Ce-a fost ? Admiraţie, dorinţă, orgoliu, bucuria de a retrăi nebunia adolescenţei după un lung drum arid, şi după arsura aceea mare... Acesta a fost bliţul – amintirea Ortensiei! Numai pe ea am iubit-o ! Numai pentru ea am sîngerat şi sînger. Iar atunci, pe malul mării, prin vălătucii de ceaţă, în obscuritatea lăptoasă, tînguirea ei amară am

auzit-o. Şi m-am aruncat în braţele femeii ce o întruchipa, prin gura căreia vorbise.

Aşa a fost 1 O tardivă rugăciune de iertare, un disperat gest **de** răscumpărare, **o** ispăşire a păcatului.

Spre tine am întins braţele Ortensia. Ca tu să ştii, acolo unde te afli, nu numai că mi-am recunoscut vina, ci că am încercat să o repar. Ai auzit ? N-am mai fugit, nu **m-am mai** spălat **pe** miini ca Pilat din **Pont. Am luat** acest „alter **ego" al** tău, **aşa** cum era. **I-am** dat numele şi casa mea. Iar cînd **au** scuipat-o i-am şters **obrazul,** am ocrotit-o. Toate acestea pentru ca tu să ştii, să vezi **că** m-am schimbat, să mă ierţi. Am uitat să-ţi spun că pentru **tine am făcut totul, că pe tine te iubesc şi te-am** iubit mereu.

N-am vrut să te înşel, **dar,** vezi, adevărurile s-au învălmăşit. **Am** rămas supus greşelii. Am vederea **cam slabă.** Trebuie **să mă** ierţi şi pentru această greşeală, **a** doua jignire, pentru că am încredinţat alteia iubirea. Oare pînă la capătul vieţii va trebui .să-ţi cer iertare, săvîrşind mereu greşeli faţă de tine ? În inima **ta** pot **încăpea atîtea** dureri ? Ortensia, Ortensia...

A şasea zi

Aseară am plins... Ca în copilărie. Am plîns-o **pe** Ortensia **ca pe o moartă.** Deşi, cine ştie în ce colţ **al** lumii îşi duce viaţa **cu aceeaşi expresie de căprioară** împuşcată în piept. Atîta durere **pe oameni...**

Dar nu **e adevărat că Gigi a** trăit prin **Ortensia.** Adevărat, **aşa** a intrat în viaţa mea. Dar a avut propria ei identitate şi a existat independent de orice. Nu pot nega că am admirat această **femeie.** Admiraţia **însoţită** de dorinţă seamănă cu iubirea, poate ţine mult timp loc **de** iubire. Dar **o** femeie **ca** Gigi nu putea **să nu simtă deosebirea.** Am fost pentru ea **o** decepţie ? Se aşteptase

Ia mai mult ? Poate, avea acest drept. Dar îşi închipuie **că celălalt o** iubeşte ? Mai degrabă s-a resemnat. Dacă **tot** lipseşte iubirea, nu e preferabil un admirabil sălbatic intelectualului „delicat“, pe deasupra şi ocupat de dimineaţa pînă **seara, şi cam nepăsător** faţă de ambiţiile ei ?

Poate că din acest punct **de vedere** chiar n-am meritat-o. Oricum, **n-am** ştiut s-o păstrez. Şi nu pot să nu-i fiu recunos**cător. Sincer vorbind, mi-a dat** mai mult decît i-am dat eu. Nu

. să nu regret această pierdere, nu pot să nu mă consider jefuit de bunul meu. Toate şi-au pierdut sensul, au rămas peste ⁺ rfnnr urme de senzaţii. Aşa trebuie să simtă un om după ce a ¿imputat piciorul – păstrează senzaţia mişcării degetelor, dar degetele nu mai sînt şi această lipsă îl deprimă, îl înstrăinează de sine.

În aceşti doi ani, prezenţa ei mi-a strecurat în sînge o mare cantitate de otravă care se resoarbe greu.

A şaptea zi

Azi-noaptc am dispreţuit-o crîncen. Am pălmuit-o de ne-numărate ori şi i-am aruncat în faţă invective. Cu ură şi şt irbă am împroşcat-o. Acum însă aceste porniri s-au atenuat. Simt că fata aceasta va avea un destin trist. ..Fericirea" ei are o respiraţie scurtă. Există o pecete a fatalităţii întipărită în viaţa cî. Sînt convins că îşi va plăti scump plăcerile. Iar despre scîrbâ nici nu poate fi vorba. Oare aş reprimi-o dacă ar apărea acum pe uşă ? Da, acesta este răspunsul. Aş strînge-o în braţe, aş ierta-o şi aş iubi-o... în felul meu. Toţi sintem slabi. Nici un om nu poate fi condamnat pentru totdeauna. Toţi greşim unii altora.

Poate am rămas un romantic. Dar nu regret... îmi place mai mult de mine aşa.

A opta zi

Mustul şi-a încetinit fiertul. A început să se aşeze, deşi încă tulbure şi... rău la gust. Sîngele exală un miros greu, şi din cînd în cînd ceva scîrbos îmi ajunge pe limbă. Mă. scutur, parcă o omidă mi s-a strecurat suh cămaşă.

Totuşi, am început să judec lucrurile mai la rece. A învăţa Să pierzi... se spune. Iată, învăţ ! Dar una este să arunci cu

23 – Pumnii! Sl p.ihnn, Calica n don»

mina ta ceva, de bunăvoie, pentru că aşa îţi place, sau pentru că vrei să-I înlocuieşti... ţi alta să ţi se ia pentru că n-ai meritat... Şi cu totul altceva să fii tu cel azvîrlit, părăsit, înlocuit.

Şi iată că învăţ să pierd şi în felul acesta. Aveam dreptate scriind că un deznodămînt era fatal, că ne îndreptam spre o lungă agonie. Femeia e mult mai perspicace în privinţa raporturilor sentimentale... şi mai radicală. Mai puţin dispusă să şovăie, să amine, „să mai vadă“... după ce a înţeles. Pentru asta trebuie mai mult sînge rece, mai multă cruzime. Slăbiciunea femeii este o prejudecată, cum prejudecată este romantismul ei. Cînd simte că lucrurile se clatină, nu mai stă la îndoială... trinteşte uşa, lasă un bilet pe consolă şi fuge.

Fără să-şi dea seama, nu mi-a întins ea o mină de ajutor ? Nu m-a cruţat pentru mai tîrziu ? Nu m-a scutit de un gest similar... aş fi fost în stare să-l fac ? în sensul acesta a vorbit ea de agonie. Cînd lucrurile mi s-ar fi limpezit pe deplin, fără îndoială că mi-aş fi pus chestiunea despărţirii, dar aş fi avut curajul să o provoc ? Aş fi avut destulă putere să tai nodul gordian ? S-au m-aş fi zbătut în plasa unor infinite considerente morale sub privirile ei, dispreţuitoare şi reci ? Soluţia aleasă de ea nu este pentru mine mai... comodă, deşi nu onorabilă ? Dumnezeu ştie ce e mai important între aparenţe, convenienţe etc... şi aspectul practic.

lată-mă, din nou liber. Rămîne de văzut la ce-mi foloseşte.

Mîine voi consulta un avocat. Această „satisfacţie” mi-a lăsat-o mie. Ho, ho, aici nu încape nici o ironie. Fără să-mi dau seama, am spus un adevăr. Mă întreb dacă şi ea, în graba ei, a realizat semnificaţia. Sau i-a fost indiferent. A făcut aluzie la

cavalerismul meu... asta înseamnă că a fost conştientă. Adică, sper că n-o să speculezi, într-un mod necivilizat, această libertate de acţiune pe care ţi-am lăsat-o. Bine, Gigi, aşa va fi.

Pentru prima oară îmi vine să casc scriind în acest caiet. Plictiseală... începe plictiseala.

A noua zi

Am făcut-o şi pe asta... am semnat cererea de divorţ. **Avo**catul mi-a spus că în două săptărmni cazul e rezolvat. Cit **zel...** Ca şi cînd m-ar fi văzut arzînd de nerăbdare. Va fi un mod **de** a-mi proba înalta lui competenţă. Imbecil motiv : incompatibilitate de caracter. Dar prin bună învoială... Logică juridică !

A... nu mai ştiu cita zi

Bietul meu caiet părăsit... Odată focul cel mare stins, intervine rutina. Mai arunci cîteva găleţi de apă ba colo, **ba** colo, unde mai fumegă un pic. începi să ştergi lucrurile de scrum, de funingine, să Ie duci din nou în casă. Nu mai **e** nimic interesant. Chiar şi cei mai încăpăţînaţi spectatori se retrag unul cîte unul. Viaţa reintră în matcă. Nu o să şedem tot timpul pe piatră să plingem.

Dar întîmplarea do astăzi... Dacă aş şti pe cineva vesel am rîde amîndoi ca nebunii. Am bea cîte un păhărel şi ne-am amuza copios.

De dimineaţă, am primit vizita, neobişnuit de solemnă, ***a*** lui Voicu. M-a salutat ceremonios, în timp ce pe buzele-i groase, albicioase, flutura intermitent un timid zîmbet impersonal. Un al nu ştiu cîtclea simţ mi-a spus că e într-o misiune oficială şi l-am invitat să ia loc. Răsucind nervos, cu degetele lui butucănoase, un miniatural sul de hirtie, aproape fărîmiţat, mi-a transmis cu nenumărate poticneli,

pauze şi puncte puncte, din partea organizaţiei de partid, a conducerii ministerului şi „a tovarăşilor de Ia cece" un mesaj de înaltă apreciere pentru spiritul partinic, seriozitatea exemplară şi conştiinţa revoluţionară – pildă pentru toţi comuniştii – cu care eu, Vkidimir Cernea, cadru do răspundere, am înţeles critica făcută şi am acţionat în consecinţă. Ei toţi sint profund mişcaţi de adincimea

concluziilor **trase de mine,** ca şi de **fermitatea dovedită** nu în vorbe, **asta poate** oricine, ci **în fapte, în** felul cum am acţionat pentru lichidarea acelor factori care... aşa cum dealtfel eu însumi **am** subliniat... **generatori de...** în sfîrşit, pentru **apărarea** purităţii, a ceea **ce se poate** numi viaţa noastră intimă... principialitatea noastră... şi **aşa mai departe. N-o** să **mai** lungesc povestea, în locul meu **ar** fi trebuit **să fie un** scriitor pentru **a zugrăvi memorabila scenă.**

Voicu **şi** ceilalţi **au aflat că** eu am cerut **divorţul** şi au inter**pretat aceasta** ca **o lepădare, ca** un gest spectaculos, la care ni**meni nu se aşteptase, de** însuşire **a** criticii. **Aşa** ceva nu **au** mai **văzut, deşi** nu **au fost rare** cazurile de despărţire forţată a băr**baţilor de nevestele lor şi** invers, **de** abjurare „voluntară" faţă **de tovarăşul de viaţă „nedemn",** incompatibil cu... Despăr**ţiri definitive, fără putinţă** de reîntîlnire în această lume. Dar cu **mine... A fost** o simplă critică, nici măcar validată de o con**cluzie, lăsată în suspensie, uitată,** „înmormîntată". Un neglijabil **exces de zel...** Lucrurile **au** intrat în normal, viaţa şi-a urmat **cursul ca** şi **cînd** nimic nu **s-a** întîmplat. „Ce l-a apucat pe **Cernea ? şi-or** fi **zis. Nu** putem **să** nu omagiem acest gest – **măcar pentru valoarea de** exemplu."

Nu-mi **puteam** dezlipi privirile de pe faţa lui Voicu. Nu **ştiam ce să spun. Desigur,** prima reacţie a fost **să** i-o zic de la **obraz... Cum putea să-mi** atribuie o asemenea josnicie ? Bîl- **bîielile** lui **de circumstanţă** îmi urcaseră

sîngele în cap... Cum **îţi închipui, dobitocule, că era să mă** despart de soţia mea **pentru o frază iresponsabilă** aruncată de un nemernic într-o **şedinţă măsluită ?** N-ai măcar atîta bun simţ sa taci şi să-ţi **vezi de treabă ?** Vii **să mă** lauzi pentru că aş fi dat curs unei **măgării pusă de** tine **Ia** cale, împreună cu celălalt, în scopul **de a mă compromite şi a mă** înlătura ? Doi **bani** n-am **dat pe insinuările** şi calomniile voastre. Dealtfel v-am spus-o **şi** atunci. **Trebuie să** fii nebun să-ţi închipui despre mine... Cind **am** să **decad intr-un asemenea hal, am să-mi** pun ştreangul de

gît. Ieşi ut'uiâ ! N-ai să ajungi să mă vezi în viaţa ta repudMft* du-mi soţia pentru că...

Cam o asemenea replică i-aş fi trîntit lui Voicu, dar mi-ana adus aminte că totuşi divorţam... şi că dădusem o motivaţie juridică echivocă, posibilă de orice interpretare... şi că în nici un caz nu puteam să-i spun adevăratul motiv. Pentru că după tirada ce-mi buruia în cap şi după invectivele ce-mi stăteau pe limbă, trebuia să-i dezvălui adevărul ; că divorţul nu avea nici în clin, nici în mînecă, aşa cum îşi închipuia el, cu şedinţa, şi că." Şi că ce ? Că în realitate nevastă-mea mă părăsise, fugise cu primul venit. De aceea, demnitatea bărbătească mi-a interzis să deschid gura. Din această cauză n-am putut să-mi vărs năduful pe Voicu. Tăceam, fără să ştiu cum să... Pinâ la urmă am bit— guit ceva, în sensul că nu e ce crede eh că s-au ivit alte motive... un complex de factori... că se poate întîmpla oricui, că nu trebuie să căutăm neapărat, în orice accident al vieţii, semnificaţii care sâ...

Voicu m-a lăsat un timp să vorbesc, apoi m-a întrerupt, punîndu-mi o mînă pe braţ, cu o apăsare ce vrea să exprime înţelegere şi cordialitate, mormăind oarecum emoţionat : ..Lăsat i, tovarăşe Cernea, noi înţelegem, asemenea lucruri nu sint uşor de făcut, şi nici de discutat. Şi nu oricine e în stare... Trebuie voinţă şi forţă partinică... devotament pentru cauză... să ai în sînge disciplina comunistă... să poţi să pui mai presus de orice...". Mă crispasem de oroare. Cred că asta mi se citea pe faţă şi nu-mi dădeam nici o osteneală să ascund ceva. N-am mai putut să ascult cum lua în deşert aceste cuvinte, m-am ridicat şi l-am condus la uşă...

După un timp m-am liniştit. Ba chiar am început să rîd, aşa de unul sîngur, ca prostul. Mi-am dat scama că întâmplarea conţine în sine un ridicol enorm. Faptul că nu i-am putut spune lui Voicu adevărul nu schimbă nimic. Sfiala gravă, admiraţia emoţională, aproape recunoştinţa cu care venise să mă felicite, aveau un grotesc nimicitor. După ce-şi pusese la cale uneltirea,

apoi venise şi se disculpase, divulgând totul, scheunînd ca un cîine care a mîncat găina jumulită şi aşteaptă să i se înmoaie oasele, uitase totul şi, ca un nerod, se prezentase să-mi ofere o decoraţie pentru că am fost cuminte şi ascultător şt i-am urmat sfatul – care sfat î –, distrugîndu-mi singur viaţa! Daeă-i dădeam prilejul, ar fi plîns prăbuşit pe umărul meu. Nebun, inconştient, pervers ? Nu, bufon 1 Să ne închipuim scena jucată Ia teatru... categoric, însuşi diavolul de Cara- giale ar păli de invidie.

Ara tresărit de bucurie descoperind în mine acest rest de umor. O, ce virtute ! Dacă nu ne-ar părăsi atît de des, dacă ar rămîne mereu treaz, viu... De cîte întâmplări şi situaţii aparent dramatice n-am rîde în hohote. Puţine lucruri sînt cu adevărat triste, de o tristeţe pură neîntinată. Cele mai multe au şi o faţă hilară, dar, din nenorocire, mereu crispaţi, implicaţi, n-o vedem. Ce mari am fi dacă am rîde de cei ce ne produc frică ! Ce mult ar câştiga umanitatea dacă ar recunoaşte, fără false complexe, sub farduri de zei şi monştri, bufoni.

^.Simbătă

Data nu mat contează în acest jurnal mereu întrerupt. După cum se vede, n-am vocaţia scrisului. A fost o scurtă plăcere să-mi pipăi gîndurile cînd căpătaseră mai mult relief. Deşi ar fi atâtea lucruri de descifrat, în fiecare zi... Viaţa e o ardere închisă, produce energie, dar spectacolul flăcărilor ce se mistuie ne scapă. O asemenea fereastră de observaţie... ce frumos... I Dar mă

depăşeşte.

Trebuia să pun un punct. Astăzi m-am instalat în noua locuinţă. N-a fost nevoie decît să deschid gura... s-au făcut toţi luntre şi punte. „Cum de nu... neapărat... nu mai puteţi rămîne aeold, trebuie să schimbaţi aerul... lăsaţi, ne ocupăm noi 1“

M-au mamt vaJvirtcj, în general s-au purtat parei **abia** fi înîars 'Jr ptî front...

Pnxesul a fost, intr-adevăr, **o** formalitate. **N-a durat cfciar** doua răptămini, cum mă asigurase „maestrul“ – un **profesor** neînclcmînatec, bucher –, dar oricum s-a terminat **repede şi** fără nici cel mai mic neprevăzut. Cum era de aşteptat, **ea n-a** venit. A semnat toate declaraţiile cerute de avocat fără să le citească măcar, cu un fel de obidă, cum povestea acesta. Şi fără să scoată o vorbă. Adresa i-au găsit-o Ia Uniunea Artiştilor **Plas**tici... avocatul a vrut să-mi dea nişte detalii, l-am oprit **po**liticos.

Privesc pe fereastră noul peisaj. Stau într-o garsonieră **pe** bulevard. Vizavi a fost statuia lui Tache lonescu, acum e un magazin alimentar, o staţie de autobuz, şi pa trotuare, forfotă. **O** rumoare care mă distrage de la gîndurile mele. Mă simt **mai** între oameni... poate prea mult. Am să mă obişnuiesc **cu** toate, şi în primul rînd cu solitudinea.

Nu l-am mai văzut de mult pe Manole. Cineva mi-a spus că a fost bolnav şi că este, sau că a fost, într-o delegaţie în străinătate. Va trebui să le fac o vizită... deşi acum mi-ar fi greu. 0 discuţie despre... sub privirile lui pătrunzătoare, colţuroase, în care nu găseşti nici un loc de refugiu. Căinat mut de ochii miloşi ai Peluţei. Jenîndumă de suferinţa ei sinceră, dar exagerată şi inutilă.

Doar pentru drăcuşorul ăla mic... Ei nu trebuie să-i dau nici o explicaţie.

După un an...

Chiar ceva mai mult... Sîmbăta aceea fusese pe la sfîrşltul **lui** august. Acum am intrat în noiembrie. Poate ar trebui **să Întind** o punte peste acest timp, Dar pentru a

lega ce ? Nimic **de nimic.** Peste trei sute şaizeci de zile de muncă istovitoare ca să învirt

braţele unei mori de vînt. La figurat, desigur, căci în fiecare dipa toate par să aibă rostul ior, toate sînt însemnate. Te bucuri, te mihne-ti, palpiţi. Asta e viaţa ! Orice clipă te înlănţuie şi te înăbuşă ca o amantă pătimaşă. Dar dacă încerc să reconstitui fluviu! minutelor, zilelor, lunilor, ce văd ? Un gol cenuşiu. Duc o viată trepidantă şi monotonă. Cum e posibil ? Dar să lăsăm această speculaţie ieftină...

Astăzi, după mai bine de un an, am reîntîlnit-o pe Gigi. Ce-a fost ? O senzaţie de căldură şi slăbiciune a membrelor. O uşoară furtună a simţurilor, un amestec de teamă, plăcere, surpriză. Poate o scurtă electrocutare a amintirilor lîncezinde, încă bine conservate. În fond, o reacţie banală, cred, comună tuturor oamenilor **în** situaţii similare. Adică atunci cînd **se** găsesc, pe nepregătite, în faţa cuiva, de care...

îmi închipui că şi ea **a** avut aceeaşi tresărire. Ne-am văzut simultan cînd, venind din sensuri contrare, eram la zece-cinci- sprezece metri unul de altul. Ne vedeam printre capetele trecătorilor ce **se** ridicau şi **se** lăsau. Aş fi avut timp să-mi schiţez un plan în minte, să-mi pregătesc frazele de rigoare. Nici nu m-am **gindit.** Cred că **mă** captiva mai mult ca joc, apariţia şi dispariţia capului ei printre trecători în timp ce ne apropiam. Parcă aş fi **înotat** în mare, spre o baliză ascunsă mereu de valuri, întrebîndu-mă dacă la următorul salt o voi mai vedea.

Ne-am oprit faţă în faţă în timp ce trecătorii se frecau de noi, ne înghionteau. Eram în dreptul unui cinematograf **pe** ,,6 Martie“. Ea mi-a întins mîna scoasă atunci din buzunarul hainei, caldă, cu palma uşor transpirată. Ne-am retras din faţa şuvoiului trecătorilor lîngă o vitrină. M-a întrebat: „mergi tu cu mine încolo, sau merg eu cu tine înapoi“ şi m-a împroşcat cu **o** privire în care lumina stins vechiul zîmbet ironic. Atunci i-am văzut de aproape chipul. Dureroasă deziluzie... **Nu** mai **era** ea. Obrazul ridicat spre mine, exprimînd un ames**tec**

de sinceritate şi aviditate, părea dezgolit. Ciudat, îmi dădea impresia că şi-a scos toate măştile convenţionale, şi-a spălat **tot** fardul, vrînd **să-l** arate cum l-a făcut natura. Dar nu mai era

al femeii ce fusese so(ia mea, de **care** mă îndrăgostisem odată. În nuditatea aceasta inconştientă, sau dinadins arborată, ieşea în evidenţă ceva străin, vuigar, istovit. Să ne înţelegem, **nu cred** va >i-a pierdut frumuseţea, ci spiritualitatea amară, blazata şi pură a feminităţii ce mă tulburase din prima clipă. Şi-a ras sprîncenele – sprîncenele ei **negre,** subţiri, arcuite – înlo- cuindu-le cu un desemn **apăsat,** perfect, fals. Aproape de rădăcina nasului **se** vedeau totuşi perii negri ieşiţi puţin din piele, ca intr-o barbă crescută după o noapte nedormită. Am pornit în direcţia din care venise ea – nu-mi mai amintesc la a cui iniţiativă –, prin forfota deasă a bulevardului. Trotuarul murdar, cerul cenuşiu, aerul umed şi un miros de haine purtate, îmbîcsite de fum de ţigară, de naftalină.

Am schimbat cîteva fraze de circumstanţă -— era şi greu de vorbit prin valul dens al trecătorilor – pînă am ajuns în colţul Cişmigiului. Ne-am uitat spre parc, dar ne-am întors privirile, resemnate. Arăta urît, deprimant, ligi s-a rezemat de gardul **de** fier, dinadins cred, ca să **mă** lase **pe** mine să stau cu spatele spre trecători. „Vladi, atacă ea, cu un vizibil efort, nu mă întrebi nimic ? Măcar din politeţe... şi rîse forţat, vroind să-mi dea să înţeleg că glumeşte. Dealtfel, nici eu nu te-am întrebat... îmi închipui că te-ai recăsătorit, nu ?“ Şi tonul uşor persiflant se accentuă, dar simţeam că în dosul falsei veselii stătea, încordată, la pîndă. Aşa a început discuţia ■— **o** discuţie **jenantă, deplasată,** într-un cadru cu totul nepotrivit.

M-a informat că e din nou singură. A, Vartolomei... ? A fost un eşec. Dealtfel a ţinut foarte puţin. Un cabotin, nu fac? să discutăm. **Ca** mentor artistic ? N-o ironizez ? Trebuie să inţ.'leg în ce stare se **găsea** ea atunci. **A** fost **o** răscruce... Mai bine **zis** o cruce – şi a rîs cinic. Vartolomei e un monstru **de** egoism. **Nu-l** interesează decît propria-i glorie. După cîteva săptămîin **i-a spus, fără nici un înconjur, că n-are pic de talent Nici ea**

nu crede în talentul lui, dar asta e altceva. Omul acela a fost o experienţă lamentabilă, pe toate planurile. Sublinia această generalizare, ca eu să înţeleg bine sensul. Şi apoi ? Apoi... În prunul rind, s-a lăsat de sculptură. A, JIU, nu e nevoie de nici o consolare. Atîta pagubă. A trebuit să trăiască toate fră- mîntările acelea stupide, să treacă plin toate chinurile iadului, ca să se trezească la realitate. Dar cred că înţeleg şi eu... mai bine mai tirziu decit niciodată. Unii trag targa pe uscat pînă îşi dau sufletul. S-a convins nu după ce a terminat cu Vartolomei, ceva mai tîrziu. M-a întrebat dacă îmi **aduc aminte de unul Armând, un critic... Sigur că- mi aduc aminte. Ei, prin el a ajuns ia concluzia că trebuie să abandoneze. Dar invers... adică descoperind adevărul – de data aceasta cu calm, înţelept, matur – în minciunile ăstuia, în ditirambele lui goale... Ce face acum ? O, e liniştită. Lucrează la o firmă comercială... pliante, reclame, mă rog, chestii prozaice, dar necesare. E plătită mulţumitor. Mai are şi ceva colaborări pe la** fondul **plastic... Deci nu în latura materială e deficitară. A avut deziluzii sentimentale. A făcut greşeli... îşi asumă răspunderea pentru tot N-are nici o intenţie să facă pe mironosiţa. Dar poate să spună că viaţa a călit-o.**

Era ceva dur în vocea ei, o notă de aroganţă şi... **nu cinism, altceva, bravadă poate. Cam aşa** vorbise şi în noaptea aceea, Ia **mare, cînd îşi dezgolise tocurile** ulcerate. Numai că atunci to**tul suna sincer, impresionant, deşi răguşeala vulgară,** meta**lică mă surprinsese neplăcut.** Acum simţeam că, dincolo de **toate, cocheta. îşi însuşise o poză de** vampă, de

femeie fatală, **sugerând că avatarurile vieţii** ultimului an, departe de a-i fi **dat complexe, de a o** fi **marcat pe** planul virtuţilor feminine, **demonetizînd-o, o făcuseră mai** interesantă pentru un bărbat **care avea ochi să vadă.** Pe mine **însă** nu **mă** putea înşela. Era **lăudăroşenie. Instinctiv încerca să ascundă** tocmai ceea ce ob**servasem din prima clipă.**

De la acest ton trecu **la** un gest neaşteptat. îşi scoase mîi- **nile din buzunarele hainei, mă apucă** strîns **de** reverele palto**nului şi-mi şopti: „Vladi, mi-ai** lipsit... mi-ai lipsit **în**

grozitor. Nu-ţi dai seama, nu vezi, nu înţelegi ?" A fost prima greşeală. Apoi m-a luat de braţ, m-a răsucit pe loc şi, strîns' lipită de mine, m-a umit din loc, străduindu-se să-mi infuzeze prin strîngerea braţului voinţa. Am mers un timp purtat de acest elan al ei în care păreau să se concentreze mii de promisiuni. în colţ la Lazăr m-am oprit şi am întrebat-o unde vrea Bă mă ducă. Mi-a spus că stă la cîţiva paşi, că are o frumoasă cameră mobilată cu intrare separată – şi m-a privit languros, cu ochii puţin încrucişaţi, grei, cu acea expresie pe care i-o cunoşteam, de sinucigaşă. A doua greşeală... o greşeală enormă.

I-am mulţumit scurt, am pretextat o treabă urgentă, mi-am exprimat plăcerea de a o fi reîntâlnit, m-am întors şi am plecat. Cinci am ajuns aproape de „Casa Armatei", intr-un galop ne- controlat, pradă gîndurilor, mi-am adus aminte că de fapt pornisem în sens invers, aveam o treabă de rezolvat la o instituţie, peste drum de Cişmigiu. Am traversat strada şi am luat-o InapoL Atunci am văzut-o din nou, prin dreptul restaurantului ,,Gana- brinus". Se întorsese. M-a văzut şi m-a privit insistent, aştep- tînd parcă un semn, o chemare, sperând că m-am răzgindit şi că dinadins ni-am întors. Am observat că avea o haină de blană nouă, ieftină, de oaie „mouton doré" cum se spune. I-o fi dat-o vreunul cadou – mi-a trecut prin minte, şi haina de proastă calitate a scăzut-o şi mai mult în ochii mei. M-ara prefăcut că n-o văd şi mi-am văzut de treabă. Asta a fost tot. Aşa an în- mormîntat pentru a doua oară dragostea pentru Gigi.

Cu ce sentiment rămîn 7 De repulsie clementă 1

După încă o zi

De când am venit, mă uit pe fereastră. Mă distrează cu adevărat furnicarul încîlcit scurglndu-ge în toate părţile 7 E citit de interesantă strada în acest amurg obosit, murdar, prelins

pe zidurile înalte, rigide, pe geamurile opace ? Această lume anonimă ţopăind intr-o ridicolă grabă, sau tîrîndu-se eneryant de meticulos, după toate aparenţele fără nici un scop ? Nu. Fără să-mi dau seama, tot timpul am căutat ceva. Iată, acum, scriind, mărturisesc această... absurditate.

În pofida oricărei logici şi a oricărui bun simţ, şi mai ales contrar propriei mele voinţe şi chiar conştiinţe, o căutam... pe ea. Bine, dar... Degeaba mă scandalizez. Mi-ar fi plăcut s-o văd, asta e ! Venind dintr-o anumită direcţie cu pasul ei elastic, felin, cu părul negru electric, revărsat bogat peste haina de blană —■ de ce oare mă dezgustase această haină ieri ? –, ri- dicînd capul cu o mişcare puţin rebelă a gîtului lung, arcuit, şi... descoperindu-mă. Pe măsură ce apa miloasă a serii, ţîşnind din infinite izvoare, inunda strada, tulburînd totul, mă simţeam mai trist şi mai părăsit şi speranţa se stingea ca un ultim tăciune.

De ce aş fi vrut să vină ? Recitesc ce-am scris ieri. Nu văd nici o ipocrizie. Totul mi se pare valabil. Şi totuşi ? M-am referit la greşelile comise de ea în această întîlnire. Şi dacă nu le-ar fi făcut ? Aş fi primit invitaţia ? Am fi luat-o de la capăt... ? Gigi ar fi fost acum a mea ? M-a contrariat schimbarea ? Ceea ce s-a schimbat în ea de la despărţirea noastră, ceea ce s-a adăugat străin, aluviunile dinspre alţii ? Şi aerul vulgar de curtezană de lux ?

Dar cine ştie ce-o fi fost în sufletul ei... Căci în clipa aceea cînd s-a agăţat de reverele mele, toată sulemeneala căzuse. Era din nou ea, da, în clipa aceea am recunoscut-o. Dar a intervenit gestul brutal de a mă lua în posesie. Şi apoi dăruirea totală, în plină stradă. Asemenea lucruri mărunte

pot hotărî soarta unor oameni ?

Mai degrabă cred altceva... că întîlnirea a făcut să sîngereze o cicatrice. O clipă de nostalgie. Şi poate dorinţa. Oricum, sint mai imprevizibil decît credeam. în mare am o conduită

coerentă... dar poate întttmplarea e cea **care** mă cruţă. **Mă** pot felicita **că ieri am Ieşit cu obrazul** curat... dar astăzi sint nefericit.

Cum ar fi fost mai bine ?

: A treia ti

Nu a acţionat cumva din subconştient **un alt** resort ? **Nu 6-a infiltrat în** mine, fără **să** ştiu, insidios şi aderent, funesta **„psihologie a renunţării" pe care am** contestat-o atunci în vir**tutea unei revolte spontane,** şi **poate** şi **a** unui presentiment con**firmat acum ? Da, astăzi, în mod bizar,** mi-am amintit **de** ..psihologia renunţării", susţinută cu ani în urmă de M umie. Şi **În aceeaşi clipă** a ţîşnit **întrebarea : nu** cumva ac ta este ade**văratul resort** al fugii mele **de alaltăieri ? De** fapt, nu amintirea **vechii întîmplări a premers asociaţiei de idei; căutarea, cău**tarea **lentă, discretă, dar neresemnată,** încăpăţînată, a spiritului meu.,.

El nu s-a lăsat îmbrobodit, n-a cedat, şi fără ştirea **mea g** continuat **să** caute, **să cotrobăie în straturi** obscure **şi,** la **lumina** unui **băţ de** chibrit, **să zicem, a descoperit undeva, intr-un colţ,** acel microorganism, acel virus **ascuns** şi **tăcut... Ml l-a inoculat Manole ?** Nu, atunci l-am **respins** cu **înverşunare, chiar cu « invectivă, i-am zis oportunism... L-am luat deci, din altă parte,** din aer, **în** aglomeraţie... **A găsit teren, un organism moral** slăbit, **o siguranţă şubrezită, conştiinţa libertăţii contuzionatL** Dar **aceasta** e condiţia **contaminării *1***

îi **lipsea** oare lui **Manole simţul libertăţii ? în**

fj
d
g
3t
w

pofida «celei impresii **copleşitoare, nu impresii, certitudini, de forţă î Ma**relui Manole, învăţat **să facă ce vrea, sfi acţioneze cum îi diete** propria voinţă, şi **numai ea ? Era «I înlănţuit ? Liber** şl **putenuo în** lanţuri ? Un atlet **cu ghiulele legate de picioare î**

fj
d
g
3t
w

De ce aş fi devenit sclavul „fatalităţii renunţării“ ? Nu sînt un ascet. Nici ipocrit. Nu numai că nu dispreţuiesc, chiar om o facultate aparte de a gusta substanţa senzorială a vieţii, Atunci de unde refuzul „conceptual“ ? Nu sînt de părere că aceasta e calea autoperfecţionării morale. Dimpotrivă, cred că a autosărăcirii.

Poate un instinct de confort, o teamă de incomoditate, după tntîmplarea de anul trecut, cînd ea apăruse ca punctul meu vulnerabil ? Ar fi trist şi umilitor...

Sau am ajuns să cred despre mine, fără să-mi dau seama, că sînt altfel decit ceilalţi oameni ? Inversînd vechiul dicton – că ce-i e permis boului nu îi e permis lui Jupiter ? Poate chiar există o iluzie că viaţa e împărţită în sfere distincte – de azur şi de noroi, de pildă. Eu sînt un arhanghel ? Ha, ha, ha. Vladimír Cernea, ai luat-o razna 1

în realitate aş avea nevoie de puţin noroi – dacă aşa se poate numi asta, adică substanţa densă, suculentă a vieţii. Şi, iată, mă simt frustrat. Nu vreau să fiu Jupiter. E mult mai frumos... şi mai greu... să fii om.

A patra zi

Totul e mult mai simplu decît am crezut. Sînt un idiot'şi atîta tot. N-am înţeles nimic din chinurile unui suflet de femeie. Biata Gigi! O fiinţă omenească, aproape desăvîrşită, hărăzită eşecului! După tot trecutul ei... aspiraţia spre artă era lucrul cel mai firesc. Merita orice sacrificiu. Sau, mai bine zis, justifica orice gest. Căci, da, a fost un gest disperat. A trebuit să părăsească

totul, să fugă... în speranţa că se va regăsi. Şi apoi, gelul total, ireversibil... Cum a putut supravieţui ? De unde a găsit forţa resemnării cu un destin ingrat ? Dumnezeule, cît am nedreptăţit-o...!

Şi-a ales anonimatul, ghemuindu-se în el ca un animal rănit, ştiind că nu-i mai rămîn decît ochii să privească lumea ostilă, sănătoasă şi nepăsătoare, ignorînd-o ca pe un gunoi. Doar către mine şi-a mai întins palma tremurătoare, febrilă, uşor transpirată, mai tresărind de o ultimă nădejde.

O palmă deschisă, cerînd iertare...

Şi am trecut ţeapăn şi zgrunţuros ca un lemn. Mi-am ferit mina şi privirile, şi am plecat. Oare viaţa mea e făcută numai din regrete tardive ? Sînt blestemat să aduc numai nefericire şi deznădejde ? Sînt orb din naştere ? Sau prost ? Cine să mă înveţe ştiinţa de a-mi înţelege semenii ? Sau măcar pe cei ce-i iubesc ?

Viaţa trece prin noi ca vîntul prin coroanele copacilor toamna : fiecare trimite suflarea rece mai departe, desfrunzin- du-se unii pe alţii. Apoi intră într-o lungă hibernare.

În caiet, la ultima filă scrisă, Suru găsi următorul bilet : „Cred că nu vei avea lipsa de bun simţ şi de onestitate să consideri că ţi-am trimis acest caiet pentru a mă justifica şi disculpa, ca o replică la ceea ce mi-ai spus, ca o explicaţie. E pur şi simplu o destăinuire făcută prietenului – oricît ar fi el de nedrept şi de bădăran“. Suru surîsese emoţionat, împăturind biletul şi băgîndu-l în portmoneu. Lectura jurnalului ¡1 răscolise profund. Niciodată nu se apropiase atît de mult de sufletul viu al unui om, niciodată nu fusese părtaş atît de intim la zbuciumul cuiva, niciodată nu auzise, atît de dramatică, vocea sincerităţii. Firește, asemenea lucruri găsise şi în literatură – dealtfel nu mai citise de mult o carte, iar impresiile vechi, de tînăr cititor pasionat, se estompaseră –, dar în aceste file totul era aievea. Caietul îi deschisese panorama unei lumi complicate, fragile – lumea gindurilor şi sentimentelor unei fiinţe pe care pînă atunci putea pretinde că o cunoaşte. Nu dispunea deci de

instrumente atît de fine de detectare pentru a înţelege ce se **petrece** dincolo de fruntea unui **vechi** şi bun **pneien.** Oamenii îi **rămîneau** străini, **nu** cunoştea decit **o** parte din alcătuirea,lor şi îi trata de cele mai multe ori tocmai după **acest** puţin accesibil iui. Se ghida mai mult **după** elemente exterioare. **De ce ?** Nu avea răbdarea şi căldura nece**sare pentru a** sonda ? Nu vrea să-şi complice viaţa ? Şi totuşi emitea opinii despre ei, dădea verdicte, nu rareori fără drept **de** apel. **O senzaţie de** culpabilitate îl încerca **pe Suru în clipa aceea.**

Prin **filele caietului străbătut de attta** tristeţe curată se văzuse **pe sine,** cam **sărac** şi opac, ignorînd nepermis de mult ceea ce nu avea o rezonanţă directă în relaţiile sociale. Cît de uşuratic **taxase el,** cu **o** seară în urmă, drama lui Cernea, cu **cită arogantă siguranţă** de sine îi pusese diagnosticul, de fapt o **etichetă rudimentară, fără să întrebe, fără** să asculte, ca şi cînd **el ar** fi fost Nostradamus şi celălalt o marionetă, fără taine, cu **un mic secret de fabricaţie posibil de** dezvăluit de la prima **privire.**

Săracul **Vlad** I **Dar de fapt** nu milă se născuse în el în timpul **lecturii,** ci **mai degrabă** admiraţie. **Deşi i** se părea curios, acesta era sentimentul ! Găsise ceva nespus de frumos în ceea ce citise. **Chiar ceea ce** se înfăţişa incontestabil trist, dureros, se **învăluia într-o aură romantică. Cum** se **pot** colora suferinţele **oamenilor** prin cuvinte ! **Cum poate** deveni frumoasă triste**ţea** 1 Efectul **fusese mai** mult nostalgic decît de compasiune. **Parcă îl invidia pe** Cernea **că** trecuse prin baia acestor senti**mente, eă trăise această gamă de** deziluzii şi regrete, de îndoieli şi **renunţări, de** descoperiri ale sinelui. Aşa ceva i-ar fi tre**buit** şi lui. îl cuprindea setea de zbucium sufletesc. Prea liniară, **prea aridă curgea viaţa lui, jinduia după** o suferinţă sufletească **gîndînd că ea l-ar înfrumuseţa,** i-ar **da** senzaţia plenitudinii. Sufletul îi era prea puţin solicitat, devenise leneş, greoi, parcă se **usca pe** neobservate. **O** voce mucalită din el, deşi era înmuiat **de** melancolie, spunea „uite, şmecherul ăsta de Vlad ce noroc **are, cum** reuşeşte

el, cum ştie el **să** se aranjeze în toate“. Da,

o boare de **gelozie** trecea prin el pentru prospeţimea şi ineditul vieţii sufleteşti a prietenului.

închise caietul şi se plimbă prin birou, ţinîndu-l cu amîndouă mîinile lipit de piept. Dincolo de fereastră traversau spaţiul, oblic, fulgi mari de zăpadă şi el se simţea ca o sălbăticiune în bîrlog. Trebuia **să** iasă neapărat. Puse caietul în servietă, se îmbrăcă şi ieşi cu aerul că habar n-are unde se duce, dar dictînd, printr-un obscur simţ de orientare, paşilor, drumul spre minister, spre locul unde ştia **că-l** găseşte pe Vladimir Cernea. Fulgii îi atingeau faţa ca nişte lăbuţe moi de pisică, şi tot drumul zimbi, mişcat de această tandreţe a naturii pentru persoana lui grea, minerală, pietroasă. Purta în sine ceva între lumină şi cîntec, o bucurie, una din extrem de rarele lui bucurii fără motiv. Urcă scările ministerului cu hotărîrea de a-l răpi pe Cernea şi de a se înfunda cu el, ca pe vremuri, într-o circiumă oarecare, fără pretenţii, unde să discute chestiunea aceea luminoasă din el, îndelung, pînă la uitarea restului. Secretara, dezolată de adînca mîhnire întipărită pe chipul bărbatului ce păruse o clipă foarte tînăr, trebui să repete **a** doua şi **a** treia oară că tovarăşul director general **a** plecat în zori pe teren în mai multe regiuni şi nu crede, nu ciede să revină mai devreme de o săptămînă sau două.

Întîmplarea făcuse ca Suru să fie trimis în regiunea unde lucrase, pentru un studiu legat de amplasarea – într-un viitor cam incert – a unui important combinat din ramura construcţiei de maşini. Revenea pe aceste meleaguri după un an şi jumătate. Primăvara rămînea rece, pomii de pe marginea şoselei, rebegiţi, neavînd încă nimic vegetal, într-o tristă aşteptare a înmuguririi, se proiectau searbezi pe cerul înalt, cu dune de nori îndepărtaţi, vineţii, prin care din cînd în cînd străbatea soarele, aruncînd o lumină timidă peste cîmpurile doar pe jumătate semănate. O Volga neagră ¡1 aştepta la graniţa regiunii.

Secretarul organizatoric, succesorul lui, venise să-l întîmpine şi să-! salute în numele lui Eftimie David. „Tovarăşul prim ar fi dorit sA vă primească personal, dar e puţin gripat, vă roagă să-I scuzaţi, vă aşteaptă la sediu, e o mare plăcere pentru noi să vă revedem, şi tovarăşul prim spunea...“ Tot timpul drumului, însoţitorul – Suru îl cunoştea bine, fusese colaboratorul său, şef de secţie, om harnic, întreprinzător, neobosit, doar cam moale de şira spinării – nu-i vorbi decît de David. „Tovarăşul prim a zis... tovarăşul prim a făcut, a dres... din indicaţia tovarăşului prim...“. În schimb, faţă de ei, de Suru, omul păstra o distanţă deferentă, parcă tot ce fusese se ştersese din mintea lui.

Instituise din prima clipă, cu o naturaleţe desăvîrşită, raporturi noi, în conformitate cu cerinţele gradului ierarhic al oaspetelui. Munciseră şi trăiseră zile şi nopţi cot la cot, împărţiseră aceleaşi necazuri şi bucurii, trecuseră prin aceleaşi greutăţi, pe unele învingîndu-le, altele depăşindu-i, şi această detaşare faţă de trecut şi rîvna în însuşirea nuanţei ireproşabile a protocolului îl deprimă pe Suru. Ar fi vrut să schimbe cîteva cuvinte, deschis, de la om la om, cu tovarăşul de odinioară, dar nu mai putea, celălalt se făcea că nu-l cunoaşte, că nu ştie de o asemenea perioadă. El nu vedea decît funcţiile obligate să se comporte într-un anumit fel – o funcţie centrală, superioară, şi una de anvergură limitată, locală. „Unde o fi învăţat el arta asta ? se mira Suru. Acţionează aşa din instinct, sau s-a calificat la şcoala lui David, pe care îl pomeneşte la fiecare frază ? Tovarăşul prim în sus, tovarăşul prim în. jos. Nu exista placa asta înainte.“

Cînd intrară în sediu, în hol, un individ în pardesiu – părea că se întreţinuse pînă atunci cu miliţianul —■ aproape se repezi la secretarul organizatoric, vorbindu-i eu exasperare abia stăpînită : „Ce fac, tovarăşe Ciangîru ? mă cheamă şi pe mine la redacţie,

aştept de trei zile... Vă rog foarte mult, spu- neţi-i dumneavoastră. Dumneavoastră ştiţi, aşa e regula... Şi nu-i răpesc decît o jumătate de oră, mi-am sistematizat totul". Scoase repede un ghemotoc de hîrtii scrise cu creionul, desfă-
cîndu-le şi întinzîndu-i-le lui Ciangîru, implorîndu-l să se uite. Ciangîru încercă să-l tempereze, îi împinse cu blîndeţe înapoi mina plină **de** foi **de** hîrtie, **îl** luă **de** braţ şi-l trase **la o parte** ca pentru **a-l** feri pe Suru **de** deranjul micului incident. Suru auzi însă scurta discuţie dintre cei doi şi înţelese că tînărul lucra la un organ de presă din Capitală şi, dintr-un motiv necunoscut, David refuza **să-l** primească pentru **a** asculta concluziile investigaţiilor făcute în regiune. Ciangîru **se** străduia să-l convingă pe ziarist că tovarăşul **prim** nu avusese efectiv timp şi acum, iată, a venit un tovarăş important de la Comitetul Central, şi sfatul lui era **să** fie rezonabil şi să renunţe, să amine publicarea, doar nu arde pămîntul. Strînse în grabă mîna gazetarului, lăsîndu-l dezorientat, gata să plîngă de necaz şi, cu surîsul deferent de mai înainte, intact, îl luă uşor de cot **pe** Suru conducîndu-l **pe** scările impozante ale edificiului. „Sîcîi- tori, ă, ziarişti ăştia ? întrebă Suru. Vâ mănîncă sufletul ?" Celălalt, **deconspirat, desfăcu** braţele **a** neputinţă : „Ce să le fac, tovarăşe Suru... Dacă nu sînt înţelegători ! Vrea să scrie despre zootehnie. Dar vorba tovarăşului prim : el vine aici cu ochelari negri, nu vede decît lipsuri. Ştiţi cum fac, dacă apucă să intre la tovarăşul prim spun că gata, au primit aviz, organul e de acord. **Or,** tovarăşul prim are dreptate, nu se **poate** ca..." între timp ajunseseră la cabinetul lui David. Secretara îi ieşi lui Suru înainte cu o sinceră bucurie **pe** faţa ofilită **prema**tur, răspîndind în jur o puternică şi plăcută aromă de cafea. Dădu să spună ceva, dar chiar în clipa aceea apăru în **uşă** Efti- mie David, cu un zîmbet larg, puţin oblic, dezvelindu-i dinţii mărunţi, regulaţi, înnegriţi de tutun. Cu mişcări **parcă** mai greoaie **ca** altă **dată,** îl îmbrăţişa **de** la o distanţă **protocolară** pe Suru, strîngîndu-i braţele musculoase cu mîinile lui mici. Apoi îl introduse ceremonios în birou, lăsîndu-l fără nici **o ex-**

plicaţie pe Ciangîru plantat lîngă secretară... Suru **se convingea** tot mai mult că ceva se schimbase în comportamentul lui **David.** Respira mai mult calm, o uimitoare **stăpînire** de sine **în raport** cu starea obişnuită de nervozitate, de dinainte, **făcea economie**

de mişcări conştient cumva de preţul energiei sale, vroind s-o cruţe, iar pe faţa destinsă, odihnită, nu se mai putea identifica nici urma din crispările de altă dată.

David nu cunoştea motivul vizitei lui Suni şi acesta îi făcu o scurtă prezentare a temei, în timp ce secretara, manevrată invizibil de soneria ascunsă sub masa de şedinţă, intra şi ieşea cu cafele, cu sucuri, cu apă minerală, inclusiv cu o fructieră plină cu mere şi struguri uşor stafidiţi. Primul secretar îşi nota din cînd în cînd cite un cuvînt în carnetul ţinut deschis, aruncîndu-i lui Suru, prin lentile, priviri blînde. Suni se gindi că gravitatea lui David emana dintr-o convingere nouă a importanţei sale, de natură nu numai să intimideze, ci să copleşească. Primul secretar tresări doar cînd auzi că un grup de experţi trebuia să sosească în după-amiaza aceea cu trenul pentru a participa la evaluarea diferitelor ipoteze de amplasare a obiectivului. Puse cîteva întrebări, cu aerul că-l ajută pe Suru să-şi facă expunerea mai inteligibilă. Suru începu să descifreze Însă o anumită îngrijorare în privirea pînă atunci placidă a primului secretar. În acelaşi timp sesiză că întrebările aveau toate o direcţie – să afle, pasămite, dacă la emiterea ideii amplasării combinatului fuseseră luate în considerare dificultăţile obiective. Pe măsură ce Suru încerca să-i împrăştie temerile şi să-l liniştească în această privinţă, David părea să intre tot mai mult în panică. La început Suru nu-şi putu explica această ciudată reacţie. Ambalîndu-se în discuţie, David îşi trăda pînă la urmă sursa alertei. Pentru prima oară, David i se adresa cu dumneavoastră şi, ca şi Ciangîru, instaura între ei, printr-o infinitate de nuanţe, relaţii noi, nemaipăstrînd nimic din cele de altă dată. Aceasta indica o vădită intenţie de a capta bunăvoinţa şi, eventual, sprijinul omului de care de-pindea .deocamdată chestiunea amplasării. în al doilea rînd, David începu să ridice, tot mai puţin

impasibil, impedimente strategice în calea ideii, „minunate dealtfel", de a înzestra regiunea cu o unitate industrială de proporţii. Amesteca mulţumirile pentru grija conducerii partidului şi ataşamentul lui neţărmurit, cu relatări, aparent imparţiale, despre serioasele incompatibilităţi existente între... „Materia primă trebuie adusă din afara, desigur, desigur, se grăbea el să acopere precaritatea argumentului, aceasta e valabil şi pentru alte regiuni, dar noi, după cum dumneavoastră ştiţi foarte bine, nu dispunem nici de mijloace de comunicaţie. Nu mai vorbim de situaţia forţei de muncă. De unde să **o** recrutăm ? De la coada vacii, cum se spune ? Cum să o calificăm ? Aşa cum aţi expus dumneavoastră intenţia conducerii, e vorba de un combinat de vîrf – or dumneavoastră aţi trăit aici un timp şi ştiţi ce fel de unităţi avem noi. Deci din punct de vedere al tradiţiei... Apoi ce atracţie poate oferi regiunea cadrelor de ingineri, de specialişti ?" Depunea aceste obstacole meticulos, unele peste altele, ridicînd între el şi Suru, între realitate deci şi idee, un munte ce creştea vâzînd cu ochii. Suru se edificase. David vroia să fugă de bătaie de cap, înspăimîntat la gîndul răsturnării totale a echilibrului stabilit în viaţa regiunii, ca şi **a** răspunderii. întrezărea pericolul de a renunţa la liniştea cucerită cu greu, la schema existenţei simple şi clar orînduite, la facilitatea cu care stăpînea regiunea, la poza de şef invulnerabil nepîndit de nici o surpriză, înfipt bine pe tronul unde probabil spera să rămînă pînă la sfirşit.

Suru se jucă niţel cu el. Întîi, dărîmă tot meticulos, fără aerul că doreşte să-l contrazică, şi fără nici o însufleţire anume, arguţla lui David, spre îngrijorarea şi chiar disperarea acestuia, după care, cu un ton neutru, spuse că poate el uitase să menţioneze de la început, proiectul nu era de domeniul viitorului imediat, practic se proceda la elaborarea unui început de prognoză şi în acest cadru trebuia întocmită o schemă şi implicit examinate mai multe variante. Această stratagemă îl trecu pe David prin toate sudorile. De Ia depresiunea în care căzuse, ajunse apoi la o seninătate plină de recunoştinţă. Vorba lui deveni mai mieroasă şi mai înduioşată, ca şi cum s-ar fi adresat unui

binefăcător. Începu din nou să mulţumească partidului, conducerii sale, dar acum din toată inima, cu convingere. Suru se gîndi : ăsta mulţumeşte că i-am luat piatra de pe inimă. David deveni **în sHrşit nostalgic, regretând că regiunea nu va avea această» şansă, un scepticism romantic umbrindu-i faţa. „Dar să rămânem optimişti – se prefăcea că-l încurajează pe Suru, ca şi cînd acesta ar fi fost cel mai deprimat dintre ei, iar el omul între- pid, dirz, vizionar –, o să vie şi acest moment, viitorul va rezolva totul. Schimbul nostru va împlini cu siguranţă aceste visuri cutezătoare.“ Suru îi lăsă prea puţin răgaz pentru scena romantic-sentimentală, adăugind că totuşi nu e exclus ca amplasarea să-şi dovedească nu numai necesitatea ci şi urgenţa şi să devină presantă, astfel incit poate chiar generaţiei noastre îi va reveni cinstea şi fericirea să... în conştiinţa lui David se- instalase însă, cald şi reconfortant, greu acum de dislocat şi împrăştiat, scepticismul. Convingerea că muntele de contraargumente, ca şi caracterul vag şi de perspectivă al studiului, filtrarea prin atâtea şi atâtea site a ideii, vor zădărnici pînă la urmă evenimentul. în plus parcă mai ştia el ceva – doar calmul olimpian nu răsărise de la sine, ca un simptom singular, era produsul unui climat mai general, climatul cu care şi Suru făcuse cunoştinţă în cercuri mai înalte, şi anume de lentoace a acţiunilor de amînare şi tergiversare a hotărârilor. Circula o formulă magică, la diferite niveluri, temperînd cu o bonomie cuceritoare pornirile prea radicale, nerăbdarea, iniţiativele intempestive, frenezia acţiunii: „să ne mai gândim“. Avertizarea continuă împotriva pripelii, chemarea bătrânească la reflecţie adâncă, Ia întoarcerea fiecărei idei sau iniţiative pe toate feţele, invocarea zicalelor că „zilele nu intră în sac“ şi că „să mâsori de o sută de ori şi să tai o dată“ – toate acestea Suru vedea că deveniseră un stil dominant, ascunzând lipsă de îndrăzneală şi răspundere, conservatorism în ultimă instanţă.**

Evident, din acest climat se plămădise şi scepticismul rezistent şi tonic al lui Eftimie David şi, ca un corolar, aerul lui de mandarin imperturbabil pe care doar pericolul schimbării mai era în stare să-l facă să tresară.

După amiază, împreună cu experţii, făcură o descindere în împrejurimile oraşului, urmînd ca în zilele următoare să înceapă ■sondajele în sol, măsurătorile şi alte operaţiuni preliminare. David îl conduse pe Suru cu Volga lui neagră la faţa locului, într-un cîmp deschis unde vîntul rece pătrundea prin pardesie şi trenduri. Existau nişte planşe, dar schiţele cam şterse cereau să te chiorăşti bine ca să înţelegi -explicaţiile proiectantului. Ochelarii nu-l ajutau pe David să descifreze ca lumea ghemul incîlcit de linii. Se uită împrejur, cu oarecare discreţie, şi ca din senin cineva îi puse în mînă un toc de piele cu altă pereche de •ochelari. Pe ceilalţi îi întinse nepăsător, fără să se uite, în spate, ■şi un braţ vigilent, aflat la pîndă, îi preluă. Cînd începu să-şi •siringă umerii de frig, alte mîini turnară într-o ceaşcă mare, •dintr-un termos, cafea neagră, aburindă, întinzîndu-i-o pe o ¡farfurioară, deasupra unui şerveţel de hîrtie. Eftimie David îl ■fulgeră cu privirea pe zelosul slujitor şi făcu o mişcare scurtă ■cu degetul spre Suru, căruia îi surise în semn de scuză. Suru vru **să** refuze, dar mîinile zeloase nu-l lăsară, în timp ce David ■deja sorbea, mijindu-şi ochii, lichidul cald şi aromat, fără să se sinchisească de privirile furişe ale celorlalţi. „Nesimţitul, se •enervă Suru, mai mult că se lăsase convins să împartă cu David •acest **privilegiu.** Unul îi ţine ochelarii, altul servieta, altul întăritoarele. S-a boierit de tot, îl doare în fund de părerea oamenilor, şi-a creat statut special.“

La sfîrşit David îl invită **pe** Suru la cină, dar acesta găsi un pretext să refuze. Se despărţiră la sediu, Suru nu acceptă nici Volga lui David, dorind să străbată pe jos străzile oraşului banal, ■lipsit de personalitate, în care îşi petrecuse aproape cinci ani ■de viaţă. La un colţ se întîlni nas în nas cu Robu, redactorul şef al gazetei locale. în vînzoleala şedinţelor de pomină, cînd David **se** supărase

crîncen pe fostul redactor şef, Robu fusese **adus să** întărească munca. Nu avea nici o experienţă **de presă, dar** instinctul de conservare, şi mai ales bunul simţ nativ îl ajutaseră să facă faţă, dacă nu onorabil, cel puţin fără **să dea în gropi.** Acceptase să slujească potolit furtuna aspră, lungă şi distrugătoare din vara acelui an. Sub înfăţişarea ternă de **bărbat** ciolă- nos, cu ceva **de** ţigan, deşi toată lumea spunea **că** nu e – **buze**

;! r. ■■ viheki. uscate. **sub o mustaţă anacronică,** voce sparta ce ca puka menline niciodată **o** notă constantă, **mereu cu** o ţigară **ptuwi[1] intre degetele îngălbenite, îmbrăcat ponosii – Robu** ii upăs u«e lui Suru ca un **om** sfîşiat **de puternice** contradicţii ora-uic Se manifesta **în** orice **împrejurare ca un** activist disciplinai. hotărit, gala su sară şi în **foc pentru a-şi** îndeplini sarcinile, în a..'ela>i limp. fie că arăta sau nu, era perfect conştient de jus- t, (va sau ir. justeţea *a* ceea ce i se cerea să facă şi a ceea ce făcea, în io.ur lui intim intra în dezacord cu unele indicaţii, văzind limpede nedreptăţile, şi cele de ordin individual, şi cele generale Din cînd în eind işl mărturisea îndoielile şi chiar dezaproba.,a. «ar se lăsa repede îmblînzit, deşi nu convins. îndeplinea misiuni neplăcute fără să para cri suferă, dar după un timp găsea prilej ji «a spună că .s-a greşit". Lui Dávid ii inspira încredere. Primul secretur zicea cu apreciază la el faptul că nu acţionează ia un robot, ca un acefal. îşi spunea părerea, dar în faţa explicaţiilor accepta şi acţiona. Fiind şi membru în biroul regional, conta ca un om de bază al activului.

..Ce mai faci, tovarăşe Robu ? Sănătos, voinic ?" îl luă în primire Suru, bucuros că îl revede. „Voinic da, ţipă acesta cu vocea lui aspră, îngroşată de fumat, dar sănătos – aşa şi-aşa. Mă chinuie ulcerul ăsta nenorocit." Fuma toată ziua, mînca pe sponci, şi aproape mereu îl vedeai încovrigat de durere. Medicii îl ameninţaseră că o să-i taie stomacul, dar de fumat nu se lăsa. Suru ştia că are şi greutăţi familiale şi încercă să afle cum mai stau lucrurile. Lui Robu nu-i plăcea

acest subiect, numai arareori, cînd îi ajungea cuţitul la os ridica puţin perdeaua de pe mizeriile vieţii personale, şi atunci numai pentru a cere un ajutor bănesc. I) costau mult medicamentele soţiei, femeie bolnavă, rămasă dintr-o naştere invalidă, cu nervii distruşi. Şi fetele ¡1 supărau, nu avusese cine să se ocupe de educaţia lor şi o cam luaseră razna. Dar Robu suporta cu stoicism povara familială, nu se plîngea, dacă îl întrebai dădea un răspuns scurt, după care cădea într-ci muţenie ostentativă, făcîndu-te să-ţi piară pofta să-l mai desco.şi. Suru îl găsi în acelaşi costum, la fel de

guraliv şi în acelaşi timp la fel de morocănos, trecînd de la scurte veselii gălăgioase la tăceri absente, obosite, aproape ostile, în felul lui ciudat, rezervat şi totuşi expansiv, îi arăta, ca întotdeauna, cordialitate. Aflase de prezenţa sa în regiune – „presa trebuie să fie bine informată“, declamă el –, însă nu sperase să-l întîlnească. Ceea ce-l impresiona pe Suru fu maniera neschimbată a lui Robu de a-l trata – aceeaşi încă de pe vremea şcolii –, şi anume de la egal la egal. Nu putuse surprinde niciodată, în cei trei ani cît lucraseră împreună la regiune, inclusiv în birou, nici cei mai mic gest de obedienţă din partea lui Robu. Nu încerca să fie nici măcar deferent faţă de superiorii lui ierarhici. Această dezinvoltură nu era însă deliberată. Pur şi simplu nu putea altfel. Nu înţelegea aşa-zisa convenţie socială. Nu se simţea subordonat nimănui, nu se considera dependent de nimeni, decît de el însuşi. Trecuse prin tot felul de munci, se •achitase de ele cum putuse, suportase schimbările, unele ca urmare a incompetenţei, altele produse de întîmplare, fără să-şi facă probleme. Promovările, săltările în ierarhie nu le ceruse nimănui, nu se lega de ele organic, aderent, mai mult ţinea la ■costumul de haine uzat, aparţinînd poate trecutului îndepărtat, cumpărat pe salariul de muncitor fruntaş. Nu făcuse nici o tranzacţie cu nimeni, ceea ce i se oferise considera datorie, nu favor, şi primise totul ca un comunist disciplinat. Ca atare nu ■avea ce plăti, nu datora nimănui nimic. Nu spunea nimănui ."dumneavoastră“ ; „mata“ i se părea destul pentru a marca respectul civic faţă de oficialităţi. Pe Suru îi tutuia, şi Manole ghicise că aceasta ascundea o nemărturisită preţuire amicală, datorată atît cunoştinţei lor vechi, cît şi unei afinităţi reciproce.

„Şi tu, Surule, ce faci ? – i se adresă cu un ciudat rîs fără voce, mut şi interogativ, dar cu o nuanţă protectoare, ca faţă de un ucenic al lui de demult a cărui evoluţie continuă să o urmărească, pentru care simţea o anumită

răspundere, fiind bucuros sau necăjit de isprăvile lui. Ai ajuns mare mahăr ?“ Vocea prost reglată avea o rezonanţă stridentă, îneît trecătorii, dacă l-ar fi auzit, ar fi crezut că-l ceartă pe Suru. Tonul aspru.

r. irJiJC “ «1 **lui Robu li pr*ww* o w«re uşurare Iul Suru, eli- V.T(J.'iu-l din Wte ch-agl nevăzute. „Ce-a zis David clnd le-a** văzut ’ Fia bucuros. **a ? Dar pe ia Bucureşti ce mai e.” ? Ce mai** Jk>re prietenul **Aia al** tău... **tot şef la minister ? Unde era el... pă** ja ir»\ ăţlmiMt, mi se pare. **Bålet deştept, serios. Şi tu cit mai** sia: p-nci ’ **Ceva** şedinţe, **analize... bubuială ?” Şl pentru prima** nară rise sonor. ..Cum **mol atau lucrurile prin regiune, tovarăşe** ţtobu ?■* i *' **adresă** Suni **în loc de răspuns, neluînd** în **serios** întrebările, iwotind că **fuseseră puse mai mult de formă. Suru** il spunea „dumneata“ şi **„tovarăşe“ nu dintr-un complex de v** ’stă. Robu nici nu era cu mult **mai** mare, practic **făceau parte** d.n aceeaşi generaţie, ci... nici el **n-ar** fi putut spune precis **de** cv . poate o reminiscenţă din **vremea** şcolii. „Ce **să fie, -bădie- – ti răspunse Robu evaziv –,** tot **cam** ce ştii. **Se răz- gindi însă, părăsi tonul în doi peri şi adăugă sarcastic : Decît că oamenii se mai boieresc... se mai umflă în pene, încep să plutească, cu capul** prin **nori... şi nu** le **mai ajungi** nici **cu prăjina la nas. Omul e lighioana a dracu, Surule, uită repede ce şi cum...“ Suru înţelese că un anumit lucru îl rîdia pe inimă şi vru să ştie dacă a păţit ceva. Robu se miră – ce să păţească.** i$i **vedea de treabă. „Şi unde te duci dumneata acum, la redac**ţie, **acasă, unde mai vru să afle Suru. Se ducea la redacţie** a casă **ce să facă ? Trebuise să-şi interneze din nou nevasta ir** spital, **iar fetele** erau în **vacanţă, le trimisese la ţară, la un frab** de-al mă-sii. „Atunci te conduc **pînă la redacţie, se oferi Suru** ?i dacă n-ai nimic împotrivă îţi fac o vizită **să văd şi eu CUD.** dirijezi dumneata **acolo... «Flamura Roşie».“**

Pe buzele groase ale lui Robu flutură **un zîmbet abia vizibil** dar nu zise nimic. îl invită în redacţie cu **un gest simplu, modest** în biroul îmbibat de mirosul rînced şi vechi **de tutun prost, ceri** cafele. Lipsi cîteva momente **pentru a vedea ceva la secretariat** apoi se apucă să

fumeze metodic şi susţinut, **ca pe baza unu** program de lungă durată.

Işi dezlegă limba şi **vorbi mai mult decît** îl **auzise Suru t>** toată perioada **de** cînd îl cunoştea. **Ce-l nemulţumea ? Dav» crease** un aer înăbuşitor. Nu s-ar fi putut **spune** că teroriza **actir** vul – ca, de pildă, în vremea faimoaselor şedinţe din ’58 –, nu mai era ăla ! Din acest punct de vedere „băieţii“ **o** duceau **mai** •bine. Unii se arătau mulţumiţi, cei mai indolenţi, puturoşii. **Nu-i** mai alerga, nu-i mai ţinea nopţile pentru lucruri ce **se** dovedeau **apoi fără** nici **o** importanţă. Dar **tocmai** aici **era buba,** şi activiştii cinstiţi, conştienţi înţelegeau şi uneori comentau noua stare de lucruri. Se stinsese pasiunea muncii, spiritul revoluţionar ■— reuşea Suru **să** priceapă ce vroia **el să spună ?** Şi asta mai ales în activitatea concretă, economică şi socială. „Tovarăşe prim, **să facem** cutare lucru.“ **„De ce ?** Ai **analizat** consecinţele ? Cine îşi ia răspunderea ?“ „Ne-o **luăm** noi.“ „Cel care răspunde sînt eu, nu tu.'[1] **Acest sistem de interogaţii tăia** cheful pentru orice. Şi asta cu aerul responsabilităţii, al grijii pentru interesele generale. Deci nu se putea urni din. loc nimic. Cel mai vehement se manifesta David împotriva criticii, **chiar a** celei mai timide tentative, de **a se scoate** la **iveală lipsurile.** „Ştii cum purică ziarul dimineaţa ? **Cum** vin **la muncă dimi**neaţa, mă ia în primire la telefon. «Bine, **tovarăşe Robu, de ce** permiţi tu să mănînce ăsta rahat aicea **pe două coloane** în ziarul partidului ? Tu nu vezi unde bate **porcui ? Că organele respon**sabile... Cine e organul responsabil aici ?... comitetul regional **de** partid ! Altul nu cunosc. Cine **e** ăsta •— **lucrează la voi ? Să-mi** trimiţi dosarul. Şi tu, Robule, ai **căpătat orbul găinilor ?»“ Azi** aşa, mîine aşa – pentru **că** se dovedea **de o mare perseverenţă** în reprimarea criticii –, pînă cînd **oamenii îi** luaseră frica. **Se** •instalase un aer stătut. Nu vroia probleme, nu **vroia** complicaţii, «limic de natură să-i atingă autoritatea. **Asta era, căpătase boala** autorităţii necontestate. Ii **plăcea** să **i** se **spună că** totul **e bun** şi frumos, că toată regiunea, sub

mina lui autoritară, respiră în acelaşi ritm sănătos. Şi el, buricul pămîntului... Toţi să se foiască în jurul lui... tovarăşul prim... **tovarăşul prim...** pentru **că** autoritatea lui nu era una **a** muncii, ci **a trufiei, a** fricii ■şi **a** laudei. Robu nu credea că **David se lenevise,** ci **că-şi** pierduse simţul militant. **Plesnea de automulţumire. Nu vedea decît** succese, **victorii. Nu se mai** uita **spre minusuri, se făcea că nu observă sectoarele înapoiate.** Critica i **se părea** ponegrire, şi **a** iui, personal, şi a regimului. Orice obiecţie sau rezervă, negati**vism, orice critică,** contestare **a** mersului înainte, ostilitate faţă de socialism. **„Ce dracu de** ziar să scoţi în condiţiile astea ? Numai **mulgători** fruntaşi, **numai depăşirea** angajamentelor, nu**mai** comparaţii cu **trecutul burghez.** Mai încerc, din cînd în cînd, **pe** ici, **pe colo... dar mă suspectează.** Ţine **pe** birou teancuri de **exemplare subliniate cu** roşu. Parcă mi-ar aduna piese la dosar. **E** tot **atît de** rău, **dar** nu **se** mai **dă** în **spectacol.** Impunînd bălti**rea** asta **festivistă,** nu **mai** ţipă, nu mai face **scandal.** Loveşte **înfundat, dar** cu **atîta** sete de-ţi taie respiraţia. Vrea să fie **ascultat şi dacă vorbeşte** în **şoaptă şi** ordinele le dă doar printr-o **ridicare a degetului. Aşa concepe** el autoritatea."

Dar nu era numai asta. Robu se codi puţin, dar îi spuse pînă **la urmă.** Activiştii, şi nu numai ei, cetăţenii, începuseră să dis**cute viaţa personală** a lui David. Fusese întotdeauna burlac, fără **ca asta să deranjeze pe cineva.** Cine se gîndea la prostii cînd **omul sta în sediu** de dimineaţa pînă noaptea ? E;- de la un timp **se schimbase calimera.** începuse să se înconjoare-**de** tot felul de pipiţe... Unii **spuneau că** preluase clientela fostului secretar **organizatoric, exclus** înainte de venirea lui Robu la regiune. îi **intraseră pe sub piele** unii ce **se** dădeau drept poeţi. **în** sfîrşit, **ducea o viaţă dubioasă.** întîlniri, chefuri... porcării. „Asia e des**trăbălare, tovarăşe, nu** viaţă de prim secretar regional, se **enervă de-a** binelea

Robu şi ştiu precis că au fost trimise memo**rii sus... Dar pînă** acum, nimic. îţi spun sincer, mi-e ruşine mie **de oameni. Cînd mă** privesc, parcă simt că îmi zic : «aşa e, tovarăşe, **la** voi, la comunişti ?» Să-l ia mama dracu, ne pătează obra**zul** la **toţi. Nu se** mai **poate.** Păi ce, oamenii sînt orbi ? Văd, gin- **desc, vorbesc. Ca să-ţi spun pe** şleau, asta e descompunere **morală...** Şi **în** condiţiile astea cum să fac eu propagandă în ziar **pentru spiritul** muncitoresc ? Ce zic oamenii muncii care citesc ? **Demagogie, vorbe** goale 1 **Oamenii** sînt scîrbiţi. Toţi aşteaptă

să se schimbe ceva. Şi să se termine cu lîncezeala asta înfumurată, boierească.“

Lucrul cel mai impresionant pe care îl auzi Suru din gura lui Robu în seara aceea fu ştirea despre alienarea mintală a lui Victorian Nămete. După zdrobirea din şedinţa de la institut, fusese exclus din partid şi destituit. Dovedind o forţă a caracterului şi o demnitate cu totul neobişnuite, omul se angajase în fabrică şi se recalificase. Folosind o conjunctură favorabilă, Robu reuşise mai tîrziu să obţină mutarea lui la ziar pe un post de corector. „îţi spun sincer, am avut pentru el respect. Am fost la şedinţa aia nenorocită şi mi-am dat seama că nu era decît o victimă. Cînd l-am scos din fabrică s-a bucurat, dar nu mai era acelaşi. N-a apucat să lucreze în redacţie decît vreo şase luni. Speram să obţin reprimirea lui în partid, numirea ca redactor. Omul cel mai capabil şi mai valoros din redacţie, Surule. Ehe, ce redactor şef ar fi devenit ăsta, şi nu numai la păcătoasa asta de regiune... Dar, cum spun, se schimbase. Intrase intr-o muţenie. îşi făcea treaba, tot, în regulă, dar nu mai scotea o vorbă. Mai treceam pe la el, mai încercam să-l provoc. De-abia-mi răspundea un cuvînt, două, strictul necesar. Şi ce observam la el... ? O privire bănuitoare, parcă mereu s-ar fi ferit. Deşi se ţinea băţos. Cu tot piciorul ăla al lui, mergea ţanţoş, sfidînd. Nu pe noi, cu noi era corect şi modest, săracul. Mă gmdeam că o să-i treacă şi chiar vorbisem cu cîţiva băieţi să se mai apropie de el, să-l atragă... Dar nu, fugea de toată lumea. Devenea repede bănuitor şi se strîngea în el ca ariciul. -Cu ăsta, zic, trebuie să avem răbdare multă, fraţilor... da o s-o scoatem noi la capăt, trebuie să-l recuperăm.» Cînd ce să vezi... Intr-o dimineaţă vine la mine ca o furtună nevastă-sa, se însurase amă- rîtu în fabrică... luase o fată bună, dactilografă, dar citită să ştii... mă pomenesc cu femeia, zic, la mine în birou... îi

tremurau mîinile şi picioarele şi era galbenă ca lămîia... de-abia vorbea, parcă avea fălcile încleştate. Veniţi, zicea, veniţi dumneavoastră, că e rău cu el, e rău de tot. Dar ce s-a întîmplat, măi fătuco, ce e rău ? spune şi tu lămurit. Ce să spună săraca, se uita la

miner cu ochii plini de groază şi-i clănţăneau dinţii în gură. Zic, hai să mă duc cu ea să văd ce e... Surule, pe stradă, prin faţa blocului, Nămete se plimba ca la şosea, numai în pijama şi în nişte bocanci cazoni încălţaţi pe piciorul gol. «Ce faci, mă băiete, unde te duci, tovarăşe, în halul ăsta, fii om serios, hai în casă, hai şi spune-mi şi mie ce e toată chestia asta, dă-o dracu». De unde ! Habar n-avea. Şontîc, şontîc, băţos, cu mîinile la spate, cum îţi spusei, ca Ia şosea, parcă ar fi fost în ţinută de gală. Dacă am văzut, am trimis-o pe fată să-i aducă un pardesiu, ceva... mă cam lămurisem despre ce e vorba : îi zic : «ai, frate, la redacţie, că avem şedinţă şi ne aşteaptă lumea acolo. Mă gîndeam să-l duc la spital. Luam autobuzul, zic, şi în cinci minute sin tem la treabă.» Nimic. Parcă pricepuse ce vreau... Atunci, zic, hai să-l iau altfel, mai cu binişoru, pe etape. îl luăm la braţ, eu cu nevastă-sa, şi-l băgăm într-o cofetărie. Ne-am aşezat la masă şi am cerut cafea cu biscuiţi. în timp ce ne servea, el îşi pipăia mereu capul cu palmele. Zic ; -«ce ai, frate, te doare capul ?». El se încrunta şi-şi ţuguia buzele. Se mira. «Nu ştiu, zice, cred că s-a înmuiat. Pe urmă stă niţel şi-şi pipăie inima : Ia pune şi dumneata mîna, mă îndemna el, nu e aşa că nu mai bate ? A stat». N-a vrut să mănînce nimic, şi-a băgat cîţiva biscuiţi în buzunarele pijamalei. «Pe ăştia, zicea, îi duc la analiză. Nu vezi că i-a otrăvit ?» L-am scos din cofetărie şi mi-a venit în minte să-i spun să luăm autobuzul şi să mergem imediat cu biscuiţii la analiză, pînă nu-şi pierde ■otrava efectul. A fost de acord, dar cînd a pus piciorul pe scara autobuzului odată s-a oprit şi s-a proptit cu mîinile de bare, «Păi dumneata nu vezi, îmi spune, îngrozit cum n-am mai văzut cm în viaţa mea, nu vezi ce e aici ? Numai capete tăiate, numai ■sînge, cum să mă urc ? Nu vezi că el a trimis aici eşafodul ?» A fost cu neputinţă să-l mai urnesc. L-am dat jos, am trecut prin faţa redacţiei, am vrut să iau maşina, şi iar s-a împotrivit. Mi-l arăta pe şofer. «E el, vezi bine că e el, s-a deghizat.» Surule, toată ziulica aia, pînă seara, m-am chinuit cu el. Trebuia să am 4Jrijă şi de nenorocita aia care plîngea tot timpul şi se ţinea de

noi ca un cline. Abia cînd a început să amurgească l-am răzbit. Cred că obosise, nu-l mai interesa nimic, nu se mai uita în jur, nici pe noi cred că nu ne mai cunoştea. L-am internat în spital. L-au băgat la psihiatrie. Surule, mi s-a rupt inima cînd am plecat de-acolo cu nevastă-sa, copila aia nenorocită, şi el ne privea lung de după gratii. Sta de o lună acolo. I-au pus diagnosticul. Schizofrenic ! Şi cînd m-am dus la el, la David, cristoşii mamii lui de om, şi i-am spus toată tărăşenia, ştii ce-a zis ? «Dă-l în mă-sa de bandit.» Auzi, Surule ? Dă-l în mă-sa de bandit...“

în seara aceea, reîntorcîndu-se de la muncă, Suru dori mai mult ca oricînd să se nimerească Vlad acasă la el. Trecuseră cîteva zile de la deplasarea în regiune. Trebuia să vorbească neapărat cu cineva, trebuia să spună unele lucruri pe care încă nici sieşi nu şi Ie mărturisise. îşi alungase mereu gîndurile, amînînd limpezirea de la o zi la alta, aşteptîndu-l pe Vlad. Nu-î era clar ce-i va spune, mai ales cît îi va spune, dar pentru el se păstra, convins că altfel n-are rost. Cu Vlad se incăiera, ajungeau la cuţite, dar tot ăia rămîneau. Un timp Manele suferise de un uşor complex faţă de Cernea. Asta în perioada cînd îi citise jurnalul. Căpătase un fel de reţinere ca faţă de un om bolnav. Recitise caietul înainte de a i-l înapoia, a doua oară mai atent, nu ca pe o literatură oarecare, ci ca pe o scrisoare adresată lui, direct, o spovedanie. Sinceritatea, incizia cu bisturiul direct pe inimă, asta i se părea punctul vulnerabil al lui Vlad, boala lui secretă de care habar nu avea şi care urma să-l macine. îi restituise caietul după cîteva săptâmîni – timp în care nu se mai văzuseră, nu se mai căutaseră – cu o îmbrăţişare stîngace, semănînd, fără să vrea şi fără să-şi dea seama, cu efuziunea reţinută şi timidă a omului ce adresează condoleanţe cuiva. Vlad fusese mişcat, nu se aşteptase la atît de mult, adică la atîta sensibilitate, deşi unui străin aflat de faţă i-ar fi fost imposibil să.

observe **aşa** ceva. Var tocmai lipsa cuvintelor i se păruse semnificativă. Cind Suru **nu mai găsea nimic de spus şi, cu firea** lui aspră, cu voinţa lui în stare să gîtuie în faşă orice slăbiciune, schiţa **un** gest de îmbrăţişare, chiar ratat, **asta** depăşea orice l>mită. Acest gest simplu şi neterminat, sfios, încărcat **însă de** înţelegere, deşi asta abia răzbea din chinga firii reţinute a lui Manole, constituise pentru Cernea surpriza **cea** mai mare. Fiindcă'Suru devenise singura fiinţă omenească ce-i cunoştea slăbiciunile şi, deşi inai tînăr **ca** el, se transformase intr-un fel **de** frate **mai** mare sau **de** părinte la care se putea duce oricînd, dacă destinul i-ar fi cerut-o. Toate acestea parcă le intuise şi Suru cind, pentru un timp, simţise ciudata datorie să-I menajeze şi să-l **protejeze pe** Vlad, gîndindu-se că asta îl ajuta nu numai să traverseze o stare critică, dar să-l şi fortifice pentru a putea întîmpina **mai** bine înarmat alte lovituri.

Perioada **trecuse** şi raporturile îşi redobîndiseră vechiul caracter, imposibil de schimbat în esenţa lui. Pentru Cernea, **casa** lui Suru devenise iluzia că nu rătăceşte însingurat într-o lume străină, indiferentă, că-şi are rezervat un locşor într-un perimetru uman ce-l accepta nu numai fără reticenţe, dar chiar cu frenezie, oferindu-i, la cîteva zile o **dată,** un ceas sau două de intimitate. în casa Iui Manole nu se simţea stingher, de prisos, inoportun, nu **remarcase** nici cel mai mic semn de plictiseală **sau oboseală** provocate **de** prezenţa lui, dimpotrivă, copiii, Pe- luţa, chiar **şi Manole din** cînd în cind, în felul lui grosolan, în **răspăr,** îl **întîmpinau** cu vociferări, reproşîndu-i **lipsa** prelungită.

Intrînd în vestibul, Suru zări pardesiul lui Vlad în cuier şi surise. îi găsi pe toţi adunaţi în hol, în centrul atenţiei aflîndu-se fireşte **Vlad, în timp** ce **o** învăţa pe Nana să lanseze spre tavan, cu mici bobîmace, un balon lunguieţ, de forma pepenoaicelor, umflat la maximum. Vlad comenta o **acuarelă a** Claudiei lăudîn- **du-i**

libertatea asocierilor cromatice şi, totodată, întreţinea o discuţie, filosofică după toate aparenţele, cu Virgil, iritat şi gelos **că trebuia** să-l împartă cu cei mici. După cit prinse Suru din

zbor, schimbul de opinii se referea la diferenţele şl opoziţiile dintre generaţii. „Bă, voi clociţi aici ca găinile – exclamă Suru în Ioc de bună ziua, – bateţi apa în piuă şi afară plesnesc mugurii. Vine primăvara peste voi, bă, lăsaţi-o dracu de filosofic şi mai teşiţi Ia aer, Ce, mă mucea, te pregăteşti să porneşti o revoluţie împotriva bătrînilor ?“ Vlad încercă să-i ia apărarea... „Hai, mă, nu-l lua aşa, ce revoluţie. Băiatul mi-a pus o întrebare. Iar tu ar trebui să te mîndreşti că ai un flăcău inteligent.“ Suru se aşează şi el şi, ceva mai înmuiat, insistă să ştie cu ce reuşise fecioru-său să-l încuie pe Cernea. Nana sparse balonul făcîn- du-i pe toţi să tresară şi speriindu-se ea în primul rînd. Se întristase, nu atît de cearta maică-sii, cît de nimicirea jocului ; se retrase într-un colţ al odăii, indiferentă la ceea ce se petrecea în jur, cu un sentiment de om părăsit. Claudia încerca să descopere, efectul de culoare lăudat de Vlad, de care ea nu fusese conştientă, căutînd un punct de reper pentru noua temă. „Ştii ce m-a întrebat ? îl informă Vlad. Cum îşi pot pierde oamenii tinereţea psihică ? ! Ce zici, e simplu ?“ „Şi ce i-ai spus ?“ – se arătă curios Suru. „Hai, măi, dar ce, eu sînt placă de patefon ? I-am spus şi eu ce m-am priceput... nu sînt sigur că l-am satisfăcut, dar...“ „îţi spun eu, tată... se oferi Virgil precipitat, ceea ce-l uimi pe Suru, şi într-un fel îl bucură, pentru că băiatul se arăta de la un timp prea timid faţă de el. Nenea Vlad crede că nu e nici o legătură obligatorie între îmbătrînirea biologică şi cea sufletească. Dacă spiritul dispare odată cu materia, el zice că nu se uzează şi nu degenerează neapărat în pas cu aceasta, în acelaşi ritm. Şi eu înclin să cred.“ „Părerea mea e că munca e cea care conservă cel mai bine tinereţea psihică – se implică Suru în clarificarea chestiunii. Dacă nu munceşti, băiete, poţi să îmbătrâneşti şi de tînăr.“ „Sigur, este fără îndoială şi asta, interveni Vlad. Dar spiritul posedă nişte resurse ale lui tainice... Să-ţi dau un exemplu. Te reîntîlneşti la

o anumită vîrstă cu foştii colegi. Am fost nu de mult martor la agapa unor absolvenţi ai politehnicii de acum 30 de ani. Iţi închipui, oameni în vîrstă, trecuţi de 50, marcaţi de timp. Unii graşi, diformi, alţii ridaţi,

pociţi, tmbfitrtniţi prematur. Printre ei însă, cîţiva supli încă, îngrijiţi, cu o tinereţe frumos conservată. Nu se văzuseră de mult şi, întîlnirea, deşi încercau să braveze, îi deprimase. Se vedea fiecare pe sine în chipurile celorlalţi ca într-o oglindă rea- lizînd dezastrul operat de timp, de vîrstă. Se cercetau şovăitor, abia recunoscîndu-se. Se crease un fel de vid, o distanţă adîncă. Unul insista, în timp ce altul îl îmbrăţişa rece, formal, să-i spună pe nume. Nu, nu te las, se încăpăţîna el, pînă nu-mi spui cum mă cheamă. În vocea lui era o notă disperată care m-a impresionat. Parcă îşi verifica identitatea, trecea un examen hotăritor al propriei personalităţi. Mai era cel ce a fost, sau devenise altceva, un personaj străin de propria-i fiinţă, o moamâie de nerecunoscut ? Cînd celălalt i-a spus pe nume, a răsuflat uşurat, s-a eliberat de o povară, şi-a îmbrăţişat fostul coleg şi s-a lipit de el cu recunoştinţă. l-l redase lui însuşi, îl împăcase cu sine. Dar altceva am vrut să spun. Odată trecut primul moment dezolant, atmosfera s-a schimbat total. Domnule, ca prin miracol, aduiţii aceştia copţi, ca să nu le zic îmbătrîniţi, re- deveniseră ceea ce au fost. În cîteva ore, împreună, se transformaseră psihic din nou în studenţi. Arătau ca nişte tineri aiuriţi, plini de vervă, cînd ironici, cînd grosolani, cînd afectuoşi. Barierele se spărseseră, vreau să spun nu numai barierele dintre ei, ci şi cele din propria lor fiinţă, cercul de fier bătut pe nicovala vieţii, cătuşa, cătuşa vîrstei şi a condiţiei sociale. Făceau glume deşucheate, îşi aruncau vechile porecle, rememorau întîmplări, pentru ei cu alt gust şi alt sens decît pentru mine, se prăpădeau de rîs. Reîntineriseră, Manole. De fapt, nu, ieşise din nou la iveală tinereţea existentă în ei. Tinereţea se păstrase în spiritul lor nealterată, înţelegi, şi

fusese necesar numai să i se reconstituie cadrul adecvat pentru a se manifesta. Dar cum de nu se făcuse ea resimţită tot timpul dacă se afla cu adevărat în ei, o să mă întrebi. Nu ştiu. Poate viaţa o împinsese la fund, adînc, de unde nu mai putea trimite ecouri, şi poate ei înşişi crezuseră că a murit. Atunci, în momentele acelea, măştile ridate se topiseră, păreau nişte adolescenţi mai fanaţi. Şi dacă nu se mai întîlneau deloc ? **Ar** mai fi trăit **această resurecţie ?** Sau **viaţa ar fi mace**rat încet aceste resurse, şi bătrîneţea spiritului s-ar fi instalat pînă la urmă implacabilă ? Nu cumva factorii exteriori ai vieţii reprimă tinereţea din noi ? Travaliul, duritatea şi asprimea relaţiilor ? De ce regretăm în fond trecutul ? Doar nu ne-a prea răsfăţat. Ce satisfacţii poate **să-ţi** dea o tinereţe **roasă** de privaţiuni, ca să le regreţi atîta ? Nu, **regretăm altceva, energia, ela**nul invincibil al tinereţii – **adică ceea** ce ne **făcea să** ignorăm mizeria, greutăţile, inechitatea şi, **ca un foc** năprasnic, dădea clocot spiritului nostru. Dar cît **poate** dăinui chiar focul inimii, în frigul aspru al lungilor ani ce urmează ?“ „Dar după agapă ce s-a mai întîmplat cu ei, nenea Vlad ?“ vru să ştie băiatul, cu ochii aprinşi. „Cine ştie, Virgile **dragă...** S-au împrăştiat **pe** la casele lor şi a doua zi dimineaţa cred **că** s-au trezit tot aşa de posaci, de uscaţi, de îndepărtaţi **de** tinereţe...“ „Eh, **ricană** Suru, prea multă literatură. Tu faci din ţînţar armăsar. Te ia fantezia pe sus. S-au îmbătat şi ei şi şi-au dat în petec.“ „He, nostim eşti, Manole. S-au îmbătat ? S-or fi îmbătat... dar nu de vin, de nişte arome mai tari ca vinul. Cum sînt **astea** de-afară, ale primăverii, **pe** care ne-o anunţaşi tu triumfător.“ „Apropo, îl întrerupse Suru parcă atîta aşteptînd, nu eşti **amator de o mică** plimbare ? Hai, că parcul e aici, la doi paşi.“

într-adevăr, ieşind, îi învălui boarea mustoasă a noului anotimp ce începuse să-şi spargă, **în** sfârşit, capsulele cu

esenţe. în parc, răzleţe perechi treceau pe lîngă ei transfigurate, respirînd aerul proaspăt ca pe un fum albăstrui, transparent, de haşiş. „Ştii unde am fost ? începu Suru să intre în subiectul ce reprezenta dealtfel mobilul ascuns al acestei promenade prin parcul **deşert,** printre îndrăgostiţii izolaţi **de** lume. **Am** fost **la David.“** Suru nu-l văzu surprins la auzul relatărilor despre poza mai recentă a acestuia. Cînd îi rezumă însă **observaţiile** lui **Robu –** Vlad îl întreba adesea ce mai ştie **despre** Robu, **cum se** descurca în munca dificilă de şef de redacţie, întotdeauna cu **o mică doză de** ironie provenită din neîncrederea veche în virtuţile **acest**uia • —, îl simţi ciulindu-şi urechile. „Ţi-a spus el chestiile as-

tea ? se **miră Cernea. Automatul ăla** bine intenţionat **cu mustaţă ?“ Suru îi repetă din nouă că** nu~l cunoaşte **pe Robu,** că-şi făcuse **impresia despre el într-un moment nesemnificativ,** şi **rămăsese cu ea în cap, în timp ce** omul **mersese** înainte şi nu **numai că mersese, dar fusese întotdeauna altfel decît** îşi închi**puise Cernea. „Asta e una din hibele tale,** ai o concepţie fîxistă **despre oameni, fixistă şi impresionistă. L-ai** văzut **pe** unul odată, **ai asistat la un** accident, **gata,** i-ai pus ştampila. Faci pe **dialecticianul, dar la oameni** te poticneşti, devii metafizic, îi **bagi în tipare pentru totdeauna“. „Manele, dacă** Robu ţi-a spus lucrurile **astea, înseamnă că** fenomenul a luat amploare, a deve**nit observabil şi pentru orbi şi a** început **să** preocupe şi să ne**mulţumească baza.“ „Ce fenomen, mă,** fenomenul David ? **Fi-ţi-ar David al dracu, păi de cînd** îţi vorbesc eu de el... Acum **a intrat într-o fază nouă, atîta** tot, i s-au urcat fumurile la cap **şi s-a anchilozat.** În **plus a** început să se depraveze...“. „Manole, **eu nu vorbesc de fenomenul** David, pentru că răul nu se reduce **la acest nenorocit fost colaborator sau** şef al **tău.** Eu mă refer **La** un rău **mai general, Ia** lîncezeala **care a** început mai de multi**şor**

să cuprindă pe neobservate mecanismul de conducere şi, ca **urmare, mecanismul social.** Şi încă la ceva, la o stare de bla**zare – pe care nu ştiu dacă** tu **o** observi, dar eu o simt. Te-ai izbit **de** ea **acolo, în preajma** lui David, **dar** nu e un caz izolat. **Crezi că David ar putea moţăi** liniştit **pe** tronul lui, lovind din **cînd în cînd cu gîrbaciul spinările ce** nu se apleacă destul, sau **gurile cu limba prea ascuţită, dacă ar** exista un climat general **de exigenţă partinică, de** dinamism revoluţionar, un spirit critic **şi în acelaşi timp democratic în partid** şi în societate ? Dacă înce-**tineala, şi amînarea, şi toleranţa,** şi ignorarea noului n-ar porni **mai de sus ? De sus de tcţt î** Şi chiar abuzurile lui David, şi **libertinajul** lui moral, **ar** putea înflori nestingherite dacă n-ar **simţi că** lucrurile **acestea** nu **contrariază** prea mult sus ? Dacă n-ar **şti, cum** ştiu **şi** eu, **şî** ştiu şi alţii, **că** în Danemarca e ceva **putred...“ „Ce Danemarca, mă, mie** nu-mi vorbi în bobote, n-am **ce face cu** metaforele tale. La ce te referi ?“ – îl apostrofă Suru

simţind că începe să fiarbă ca ori de cîte ori ajungea la chestiuni generale în schimburile de opinii cu Cernea. „Faci pe prostu, Manole ? în Danemarca era putred castelul Elsinor. De acolo pleca totul. Să ştii, sînt şi la noi cadre de conducere – uite, folosesc pluralul, deşi... dar şi el e valabil –, care nu duc o viaţă mai puritană decît David. Şi lucrurile acestea se află, măcar ca zvonuri dacă nu ca date precise, şi David nu e surd. Şi nu numai David al tău... Am şi eu experienţa mea de viaţă, din care, dacă nu mă înşel, ţi-am împărtăşit cîte ceva“. „Nu ştiu, nu cunosc nimic, i-o tăie Suru, şi atîta timp cît nu mă pot baza pe fapte nu mă pronunţ. Nu sînt baba Floarea. Nu pot comenta zvonuri şi trage concluzii gongorice, cum faci tu.“

în acelaşi timp se gîndea că această încetineală, surzenie, suspiciune faţă de nou, dacă nu chiar aversiune, o constatase şi el în munca zilnică a aparatului central. Nu putea suporta însă generalizările, criticile de principiu. Pe David nu se sfia să-l disece şi să-l hăcuiască, nici acum şi nici altădată, chiar cînd lucra la regiune. Dar David era un caz individual. Şi tocmai tendinţa de a sări peste cazurile concrete îl irita îngrozitor la Cernea şi refuza să o accepte. „Mă rog, nu cunoşti, dar nu te pune pe gînduri faptul că un om ca Robu se simte atît de scirbit, de acrit ? Nu vezi în asta, şi în altele, fenomenul blazării, legat de ceea ce am putea denumi generic fenomenul David, un fenomen ce nu se circumscrie la perimetrul acelei regiuni ?“ „Ce fenomene, mă, nu mai vorbi prostii ! Fenomenul David, auzi ! David e un soi rău, un om bolnav de putere. Aşa a fost mereu, manifestîndu-se în mod diferit, în funcţie de împrejurări. Denumind generic... îţi place să te asculţi, tovarăşe – folosirea acestui cuvînt era semn că Suru vroia să dea discuţiei un anumit caracter prin care să tempereze fantezia speculativă a lui Cernea –, şi să te imbeţi cu cuvinte. Arunci vorbe fără acoperire, într-un mod cam... iresponsabil. îmi vorbeşti de blazare... Ce ar putea-o

determina... ?“ „Iţi spun, Manole, fii numai calm. Ştii ce ? Faptul că principiile noastre s-au compromis în prea multe dezvăluiri, iar acestea n-au fost urmate, aşa cum ar fi

fost firesc, de schimbări radicale... de schimbările necesare. De ce nu S-au produs aceste schimbări ? Din rutină, din neprice pere, din neputinţă, din nevoinţă... ? Nu ştiu. Ştiu doar că dacă schimbarea nu se produce, nu rămîne decît autoritatea goală. Autoritatea ca act, să ne înţelegem, nu ca efect – ori aceasta nu determină şi nu cere adeziune liberă, conştientă, elan revoluţionar, ci doar supunere. Iată blazarea ! înţelegi, Manole ? Şi reversul ei este stagnarea." „Vorbe, nerozii – ţipă Suru. Eşti incurabil, tovarăşe, baţi cîmpii, confunzi politica, da, asta faci, o confunzi cu sofistica. Şi să-ţi mai spun ceva, dar aşa de la obraz, iei propria ta blazare, pierderea elanului tău, care pot avea explicaţii, dar explicaţii personale, drept un fenomen politic. Mai bagă-ţi dracului minţile în cap. Nu ţi-a ajuns săpu- neala de-atunci... ?" Se opri, regretînd că pronunţase aceste cuvinte şi regretînd şi mai mult că firea lui nu-i îngăduia să şi le retragă. De aceea, încercă să atenueze efectul acestei mitocănii, intrebindu-l cu o voce moale, cu capul întors stăruitor spre el: „Ce dracu, vrei să înnebuneşti şi tu ca nenorocitul ăla de Nămete ?"

Unde mai auzise Cernea numele acesta ? Nămete ? Nămete şi mai cum ? Cînd Suru îi spuse numele întreg, în capul lui se produse un huruit, ca atunci cînd introduci o monedă într-un cîntar public automat, şi apoi acul memoriei se opri drept asupra figurii ascunse în dosul celor două cuvinte. O sudoare rece îi umezi fruntea şi palmele. Aceeaşi sudoare... aceeaşi sudoare de care îi vorbise odată şi lui Manole. Aceeaşi groază de a nu putea şti, de a nu putea ghici urmările actelor aparent banale, dar în care se găseşte veninul

ocult al puterii... Mecanismul indiferent, autonom, ce acţionează mai departe, dincolo cu mult, cu mult, de intenţia ta, de ideea ta, chiar de slăbiciunea ta... făcînd din tine un... Trebuie să-ţi legi braţele de catarg şi să nu mai faci nici un gest ? Să-ţi pecetluieşti gura cu ceară şi să nu mai rosteşti nici un cuvînt ? Sau invers ? Dar de unde să găseşti atîta vigilenţă ca să prevezi fiecare gest şi cuvînt ce

ascund în ele capacitatea de a prolifera răul ? Cernea îşi impuse **să** se ducă neîntârziat să-l vadă pe Nămete.

Amortizorul introdus de Suru nu reuşi să împrăştie însă răceala căzută între ei. Se despărţiră ca doi străini. Pe drum, pînă acasă, Suru încercă să-şi răspundă la întrebarea firească – ce-l împinge spre Cernea ? Excesele analitico-intelectualiste cu caracter critic ale acestuia, ca şi orientările sale afectiv-poli- tice, îl deranjau profund. în primul rînd, îl aruncau într-o contradicţie adîncă, ireductibilă, cu realitatea şi cu sine – în calitatea sa de slujitor, constructor şi apărător al acestei realităţi. Nu-i lipseau nici lui puterea de observaţie şi spiritul critic, şi nu se ferea să-şi spună părerea, chiar faţă de alţii, despre fapte reprobabile, inacceptabile, ca şi despre oameni proşti, incapabili sau vicioşi. Toate acestea le punea însă în contrast cu ansamblul, nu **putea** accepta existenţă contradicţiei în sinul ansamblului. Or, Cernea asta tindea să facă, şi cu asta îl călca pe nervi. Atunci de ce-l căuta totuşi ? – nu punea în discuţie sentimentele faţă de el, ci pur şi simplu nevoia de a se confrunta pe acest teren accidentat, minat ar fi putut spune. Ştia ce. Prietenia cu Cernea, discuţiile, chiar certurile îl spălau de o zgură. în activitatea sa grea, oricît ar fi fost de intensă, se întrebuinţa numai o latură a personalităţii – energia organizatorică. Rămînea mereu ceva nefolosit, uitat, nesocotit, ce-l împiedica **să se** simtă întreg. Cleştele determinismului îl strîngea fără milă, dar într-un mod unilateral, restrictiv, eliminînd o **parte importantă** din structura lui morală. Deci frica de secătuire, de schematizare, de automatism, de mortificare intelectuală. Şi încă **ceva, o** obscură senzaţie, izvorînd **de** undeva din abisurile **subconştien**tului, dar intrînd

cîteodată, pentru o fracţiune **de secundă, în** lumina conştiinţei, sub formă de **gînd, că Cernea, cu excesele sale** inadmisibile, **avea** totuşi **dreptate.**

Capitolul V

Lotca **veche şi grea,** mirosind a **catran** şi **a** peşte, se îndepărta încet **de** malul nisipos, străjuit de zăvoiul cu sălcii şi plopi, printre **tuîpinele cărora** putrezeau cioturi de copaci **bătrîni** retezaţi de mult şi rădăcini contorsionate, dezgropate de ploi din culcuşul lor friabil, ca nişte oseminte de stranii animale marine. Un curent **de aer** răcoritor curgea deasupra valurilor opace ale marelui fluviu, **fâcînd să** freamăte nările lui Suru, răsturnat pe băncuţa din **faţa** barcagiului, cu ochii împăienjeniţi de lumina **refractată** în **masa lichidă** alcătuită din mii de plăcuţe scînteind orbitor într-0 mişcare neîntreruptă, ameţitoare, simţindu-şi pieptul **dilatat** de mireasma **umedă.** Dincolo, în jumătatea dinspre **Bulgaria a Dunării, un** remorcher trăgea încet, ca un melc, împotriva curentului, şlepuri grele, adînc afundate în apă, pline **cu grîne,** cu cherestea şi cu minereuri. Bărbatul **slab** şi vînos, cu **pantaloni de doc** decoloraţi, croiţi strîmb, rudimentar – pro**babil de nevastă-sa,** se **gîndi** Suru amuzat –, cu o cămaşă de pînză prea mult spălată şi uscată la vînt, căci aproape nu i se mai distingeau carourile, înmuia în apă vîslele lungi şi grele, cu mişcări sigure, **armonioase,** apăsînd **fără** nici un efort **pe** lemnul mînerelor, şlefuit **de** palmele mari, cu pielea

groasă şi tare, ce nu **se mai puteau închide** decît **pe** jumătate. Suru îl cîntărea, încer-

cînd să-i fixeze vîrsta, putând sâ-i dea tot atât de uşor cincizeci sau şaizeci de ani. „N-avem de ce ne grăbi, somoteiul nu bate prea de dimineaţă – se hotărî ţăranul pescar să deschidă gura. Pînă ajungem noi în ostrov, tocmai bine...“ Suru venise în duminica aceea, la insistenţele tovarăşilor de la regiune, împreună cu ai lui, cu Cernea şi bineînţeles cu gazdele, să pescuiască în Dunăre. Fusese trimis împreună cu acest bătrîn – dacă putea fi numit astfel –, în locul cel mai depărtat dar şi cel mai promiţător, unde Dunărea făcea un cot... curentul batea nu ştiu cum, iar somoteii, ameţiţi, făceau şi dregeau... Puţin îi păsa lui de somotei, se bucura de lumina violentă, ca şi de energia înspăimântătoare a apei ce aluneca sub el, ambele împrumutindu-i forţa lor, sporindu-i-o pe a lui, făcîndu-l să se simtă inepuizabil şi invincibil ca şi natura. „Vă place apa ?“, îl întrebă ţăranul, parcă ghicindu-i gîndurile. Suru îi surise, li plăcea bărbatul slab şi vînjos, fără vîrstă, dornic să intre în sufletul lui. „Lasă că mergem la loc bun... nu se poate să nu prindem noi ceva – vorbi pescarul mai departe, consolindu-l parcă împotriva cine ştie cărui pronostic sumbru. Că Ia Bucureşti... toată ziua în birou... mai trebuie şi niţel aer.“ Apoi după o mică pauză : „Lucraţi chiar la Comitetul Central ?” Suru ii confirmă şi aşteptă, presimţind că bătrînul nu-l întreabă la întâmplare, vrea să ajungă undeva. Se convinse că aşa era, cînd acesta, după o vizibilă şovăială, îl chestionă prefăcindu-se că aşa, în treacăt, fără nici un interes special, privind undeva în zare, pe întinsul apei. „Da pa şefu ăl mare... îl întilniţi pe-acolo ? 11 vedeţi ?“ „îl văd, cum să nu-l văd, rise Suru, dar bineînţeles nu în fiecare zi, doar nu ne încrucişăm drumurile pe culoare. La unele şedinţe, la unele consfătuiri... Ba uite că mint, îl văd chiar în fiecare zi, de la fereastră, dimineaţa, cînd vine, la opt fix.“ „La opt fix vine ?“ „Ştii cum, *bade...* ! ?“ „Vanghele îmi zice mie“, sări bătrînul făcînd un gest al palmei ce vroia să spună : „Te întrerup numai pentru o secundă, nu-ţi uita vorba, nu-ţi

pierde şirul“. „Poţi să-ţi potriveşti ceasul“. „Zău, tovarăşe ? aşa vine ? Iote, domne... învăţat dă mic... la ţară !“ Şi apoi, renunţînd la **diplomaţia iniţială, scliplndu-i ochii de curiozitate : „Da aşa, cum e el... i-aţi vorbit vreodată de-aproape, cum vorbiţi cu mine acum de-o pildă „Păi cum, bade Vanghele, sigur că da. Cînd se pregătea congresul. Ne chema mereu, ne cerea date, statistici... Dar şi după aia I Problemele economice le are cel mai mult la inimă... le urmăreşte zilnic.“ „Zău, domnule, zilnic ? De cînd are timp, că văz că mereu umblă, şi se întâlneşte ba cu ăia, ba cu ăia, ţine cuvîntări...“ „Uite că are, îşi face.'[1] „Da pă răposatu l-aţi cunoscut ?“ „L-am cunoscut.“ Ţăranul luă o mină gravă şi parcă se adânci în gînduri. „Faptul că vorbeşte despre un mort l-o fi făcut să devină aşa îngândurat ? se întreba Suru. Respectul ţăranului pentru morţi... Sau cine ştie...“ Vanghele se prefăcu însă iar, sau o făcu poate cu tot dinadinsul, că scrutează apele pînă departe şi murmură : „Răposata se încetinise... se mişca greu...“. „Păi fusese bolnav bade Vanghele“. „Eee, asta a fost încoa', în urmă. Io vorbesc mai dinainte. Parcă îmbătrînîse... da nu era bătrîneţea... Era zdravăn... în putere. Nu prea se arăta între oameni... nu prea se vedea la faţă.“ Apoi după o pauză : „Lumea zicea că nu prea trăia bine...“. „Ho, ho, rîse Suru, o ducea prost... Povara răspunderii, bade... ! Să ştii şi dumneata că oamenii cei mai sacrificaţi sînt conducătorii. Ei n-au viaţă personală, ei nu ştiu decît muncă şi muncă, şi treburile ţării“ Ţăranul se aplecă şi scoase apă din fundul bărcii cu o cutie de conserve ruginită, dar continuă să întreţină conversaţia. „Ei, cine nu ştie ce înseamnă să conduci o ţară ?... Numai un prost. Da io la altceva mă gîndeam cînd aţi râs dumneavoastră. La viaţa particolară, care ziseraţi că ei n-o au... Despre asta lumea spunea că nu prea era bună. Ee, dar mă apucai şi eu să spun prostii... Nu se**

cade 1 Bătrînul a dat declaraţia cu independenţa. Cît e de atunci ? Doi ani ? Nu sînt încă doi. Ei, odihneasc㠖se în pace.“ Suru găsi fericită încheierea dată de luntraş, căci subiectul îl cam indispusese, i se păruse inoportun. Pricepu însă imediat că acest final ascundea o anumită viclenie – probabil pescarul observase că tovarăşul de la Comitetul Central nu era dispus să participe la amănunţirea

unui subiect atît de gingaş şi se retrăsese cuviincios, la timpul potrivit, cu un cuvînt tradiţional, de smerenie.

Pescuiră pînă spre prînz, când soarele vărsă pe ăpă un strat gros de mercur, lucind intens, absorbit în sine, iar frunzişul intră într-o nemişcare de fund de mare. Ţăranul prinsese cîţiva pui de somn, iar Suru un şalăuaş ■— aceasta era toată prada, tot rodul răbdării pe malul ostrovului, sub .ploaia de foc a zilei de vară. Se upcară în lotca încinsă de soare, cu catranul frigînd ca o plită, pentru a face calea întoarsă, de data aceasta în sensul curgerii puhoiului ascuns sub crusta metalică, găurită din loc în loc, parcă de un burghiu, de anafoarele iuţi ca nişte cozi de şarpe. În timpul pescuitului, Suru încercase să intre în vorbă cu ţăranul-pescar, dar acesta nu-I încurajase defel, dîndu-i să înţeleagă prin împietrirea chipului său că nu e dispus la nici o concesie. Ori pescuim, ori... Acum însă, lăsînd barca să meargă în voia ei, corectând din vîsle numai tăietura oblică pe apă, calculată pentru a ajunge în punctul dorit la mal. Vanghele ţinu sa se despăgubească de lunga necuvîntare. De data aceasta intră în subiectul preferat direct, fără ocoliş, şi parcă mai precipitat, ca şi cînd ar fi avut prea puţin tâmp la dispoziţie pentru ceea ce vroia să spună. „Io am privit congresul la televizor,., deci, ce mai, ca şi cînd aş fi fost acolo. Am ascultat raportul cuyînt cu cuvînt —- şi în timpul ăsta mă uitam pă feţele oamenilor... şi la ai noştri, da şi la oaspeţi. Heee. ce istorie... Erau ăia mari... stăteau cu faţa spre televizor şi nici nu clipeau. Şi al nostru le zicea, măiculiţăăâ... Mă uitam şi mă cruceam... Oleo, da ce coraj are dom'le ! Păi dumneavoastră vă daţi seama ? Am ajuns şi noi să spunem ce ne doare fără să ne pese de nimeni ! Să spunem : la mine în ţară io sînt stăpîn, şi nu primesc ordin de la nimeni. Fac ce are nevoie poporu, nu mă interesează interesul tău. Fiecare cu ale lui. Sigur,

prietenie... nu zice nimeni... da dreaptă 1 Nu te uita că io sînt mai mic sau mai sărac... O să muncesc, o să mă ridic. Da lasă-mă, domnule, în pace, nu-mi porunci mie, la mine acasă. Aaa, vrei să mă

ajuţi î Ajută-mă, da cu inima curată. C-o să te ajut şi eu pă tine la **greu. Io aşa am înţeles. Chiar aşa conducător ne trebuia. Să î<>im şi noi la liman şi să ne recunoască şi pe noi lumea. Că asta ne trebuia, să ridicăm capu, să nu ne mai fie frică şi de umbra noastră. Vă spui, mă uitam la ăi mari. Nu ziceau nici pîs. Şi el, dă-i şi dă-i. Noi aşa vom face, noi aşa vom drege... şi să se res**pecte **independenţa... şi naţiunea. He, naţiunea română ! Şi ce-a spus ! în douăjdăani am mers nouă etape şi-acu în cinci ani o să facem şase. Le facem etapele astea, le facem. Io am fost pă front... cind ai un căpitan corajos şi care vezi că ţine la trupă te duci, tovarăşe... ştii cum te duci ? Treci peste orice, nici nu** simţi... !"

Suru îşi frămînta creierul să-şi amintească ceva ce-i trecuse la un moment dat prin minte, ascultîndu-l pe pescar, şi se topise în aceeaşi secundă. Adică să-şi amintească ce şi-a amintit... Ceva, o voce, într-o noapte... Un alter-ego al acestui ţăran. Parcă tot el ii mai vorbise cîndva, dar altfel, cerîndu-i, silindu-l, strîn- gîndu-l în cleşte. Privind concgntrat spre omul din faţa lui, încerca să străpungă timpul, masa densă ce-l popula invizibil, o masă de întîmplări, de oameni, de cuvinte, de gînduri. Şl deodată îşi aminti ce-şi amintise. Cuvîntul pronunţat stîlcit, ţărăneşte, „coraj", el spărsese golul opac al memoriei, luminînd amintirea. Da, tatăl lui Vlad, Anghel Cernea. El îi acuzase într-o noapte – şi nu numai pe ei, ci întreaga orientare politică, întreaga etapă istorică – de lipsă de curaj patriotic. Suferea îngrozitor bietul bătrîn că ceea ce se făcea pe atunci purta amprenta slugărniciei, a imitaţiei servile. Dar nu numai cu sensul de demnitate, deşi şi acesta era, îşi aminti Suru, mult mai mult ca necesitate. Cit de clar şi de precis vedea omul acela... Se necăjea că societatea

ignora realitatea propriului ei organism, cu particularităţile şl nevoile şi bolile sale, şi că-şi aplica tratamentul altuia. Vanghele dădea răspunsul întrebării vehemente, ridicate atunci. Aducea prin timp confirmarea unui adevăr fundamental şi purta în mină acelaşi cuvînt, dar ca pe o torţă **a** victoriei. Cum comunică istoria ! Prin ce canale ascunse ! Cum îşî găseşte ea soluţia fără de care n-ar putea avansa, şi oamenii potriviţi în stare să-i **dea** satisfacţie, **să** înţeleagă nece- sitatea'şi's-o împlinească... ! Atunci cînd nu se mai poate altfel, cînd nevoia ţipă, şi cînd **tu, ca** individ, ai uitat, **ai** pierdut din vedere, te-ai supus obosit, absorbit, iată, se iveşte deodată cheia şi un om care o ţine în mînă... şi o învîrteşte în broasca istoriei... 1

Luntrea **se** apropia de mal. Suru le făcea semne împăciuitoare alor lui căci gesticulau impacientaţi. Trecuse ora fixată pentru masă. **„Şi-acum o să** fim republică socialistă, ai ?" mai apucă să întrebe Vanghele, şi Suru rîse, parcă pentru ceva ce numai ei doi ştiau, iubindu-l din adîncul sufletului pe ţăranul sensibil şi dîrz, cu mintea ageră şi spiritul viu, prototip al omului de jos iubitor de ţară, trăind, dincolo de hainele lui ponosite, şi **de** pieliţa obrazului tăbăcită de vînt, sentimente adînci, răscolitoare, o mare pasiune pentru libertatea şi demnitatea neamului său. „Mai şi rîzi, Manole, îl **apostrofă Peluţa.** Ne chiorăie maţele la toţi şi tu nu mai poţi de rîs. Ia să vedem ce-ai prins, că în tine ne e nădejdea de mîncare." Ţăranul adună recolta din fundul bărcii şi **o arătă,** dînd naştere unei deziluzii generale. „Ce dracu, mi se păruseră mai mari, li se asocie şi Suru. Erau altfel cînd i-am prins." „Păi una e peştele viu, şi alta după ce-l cacioreşte soarele", le explică ţăranul.

Mîncară şi băură, ciocnind, la propunerea lui Cernea, pentru sănătatea şi frumosul succes al lui Virgil la examenul de stat, trecut abia cu cîteva zile în urmă cu

media zece. „E băiat bun şi cuminte, îl lăuda Peluţa cu obrajii îmbujoraţi de fericire maternă, **de** căldură şi **de** vin. **Vlad** zice că **o să** Jajungă profesor universitar.” „Lasă, măi mamă, bîigui ruşinat băiatul, vorbeşti şi matale...“ „Mă, te-am învăţat de bine **să faci econo**mia ? Am avut dreptate ? Ai văzut ce cîmp de activitate vă deschide congresul **al** nouălea ? Numai cap **să** ai... şi **ambiţie.** Ştiinţa economică va fi...“ Secretarul organizatoric **de la regiune** îl aproba întrutotul **pe** Suru şi-i prevedea lui **Virgil, ca** şi în-

tregulai tineret ce-şi termina acum studiile, un viitor strălucit. Vlad era de părere că e mult de făcut în acest domeniu. „Mă refer ia ştiinţa economică, la economia politică socialistă. Normal ar fi **să Începem printr-o critică serioasă a ceea ce am** predat pînă acum...“ „Numai **că nu** prea are cine s-o facă, îl completă Virgil. Economiştii noştri **au cam fost luaţi prin** surprindere **de** congresul al **nouălea. Pînă s-or aduna ei după jos mai durează.** Unii **stau în expectativă... poate** totuşi... **vorba** Iui **Caragiaîe... o să se modifice, dar n-o să se schimbe** nimic... Alţii **însă, după** obiceiul **mai vechi, au început să papagalicească. îşi găsesc scă-**parea **în citate. Numai că** n-o **să meargă. O să se cam cearnă** pleava. **Dar** nu ştiu **cine o să** le **ia** locul...“ „Voi să li-l luaţi! îl **arăta cu degetul Cernea. Ce** mai întrebi ? **Intraţi** în arenă cu curaj. În materie de **ştiinţă** nu politeţea primează. Vechiturile **trebuie măturate fără menajamente. Şi indiferent dacă** cărnii la catedră, cum zici că te cere rectoratul, sau te duci în producţie, **oriunde,** trebuie **să te consideri luptător pe** frontul ştiinţelor sociale. Multe **din** cele învăţate trebuie să ie arunci la gunoi. **Studiul** realităţii, **asta** e baza **dar** de la alt nivel intelectual. **Pune mina** şi **citeşte ce s-a scris** în lume în toţi anii ăştia cit noi **am** stat **cu capul în sac. Şi** cînd te edifici bine, spune-ţi **cuvîntul. Ai văzut ce s-a spus la** congres ? Dezbateri, **confrun**tări **de** opinii, **o arie largă a** cercetării ideologice. S-a terminat, băiete, **cu bucherismul şi** cu scleroza. **Dacă** nu ne aerisim min**ţile, nu mergem înainte, oricît am** dori. în ce priveşte econo-**miştii consacraţi, nu te sfii de nume.** în lumea asta a ştiinţelor **sociale trebuie spus odată :** uitaţi-vă, regele e gol.” „Ei, încercă **Suru să mai tempereze radicalismul** sfaturilor lui Cernea, să **fie modest. Să muncească, să-şi dovedească** superioritatea **prin muncă. În otice întreprinzi, trebuie să** fii **constructiv.“** Virgil **pufni în rîs. „Parcă aş pleca la** război, **aşa mă** dădăciţi. De ce

simţiţi voi neapărat nevoia să daţi sfaturi ? Unul într-un fel, **altul într-altul ? Apoi, oarecum înciudat. Nu credeţi că avem şi noi cap să judecăm ? Dacă aţi fost aşa înţelepţi, de ce n-aţi re-**

zolvat toate problemele ?'* Remarcă semnele disperate şi figura imploratoare a maică-sii şi se opri. Apoi, domolit, puţin jenat de ieşirea sa, încheie conciliant: „Abia mi-am aruncat şi eu uniforma de şcolar... om trăi şi om vedea“. Şi o ciupi pe Nana de obraz, ca să deturneze atenţia spre soră-sa care chiar se înfurie ca un cocoşel cu penele umflate, gata de bătaie. „Ingîm- fatule, ţipă ea, aşa vorbeşti cu tata şi cu Vladi ? Şi de ciupit să ţi-o ciupeşti pe ţiganca aia a ta de Lucia, nu pe mine.“ Suru tise gros, satisfăcut de această întorsătură, încurajînd-o din ochi pe mezina lui ţîfnoasă ce urma să facă în cur-înd nouă ani, dar crescuse cît una de treisprezece, şi în care descoperea tot mai frecvent şi convingător temperamentul şi caracterul său. Mijlocia, Claudia, placidă şi sfioasă, semăna leit cu maică-sa şi, dacă se gîndea bine avea exact vîrsta Peluţei cînd se măritase cu el, şaptesprezece ani. „Ia uite, domnule, cum trec anii se întrista, privindu-şi nostalgic nevasta şi constatînd că nu mai semăna deloc cu ceea ce fusese... cu cât timp în urmă ? Douăzeci şi cinci şi cu trei... acum douăzeci şi opt de ani. Dar ifosele Nanei nu-i dădură răgaz să se adîncească în regrete, se lăsă cu plăcere tîrît de şuvoiul energiei ei vindicative. „Care ţigancă, dragă, îşi asmuţi el fiica, cine e Lucia asta de care vorbeşti tu ?“ Dar fata nu mai marşă, potolindu-se ca prin farmec. Suru observă că Virgil îi strecurase ceva în mină, o corupsese deci, îi cumpărase tăcerea. Nana îşi luase o mină serioasă şi se vedea cît colo că îi convine mai mult rolul de confidentă, mult mai serios decît acela de mică intrigantă.

În zăvoi începuse să adie uşor vîntul, făcxnd să foşnească abia auzite frunzele argintii ale plopilor şi lianele picurând spre pămînt ale sălciilor plângătoare.

Sufletul lui Suru emana un sentiment de plenitudine, de viaţă bogată şi densă, şi unul de vagă nelinişte pe care nu şi-l putea explica. Se simţea sănătos, robust, clocotind de energie, dar nu ştia de ce, în timp ce suprafaţa înşelătoare a apelor ce alergau se colora în galbenul

asfinţitului, ceva, ca o aripă uscată de liliac fîlfîi în jurul capului, intristindu-1. Anii treceau... Făcuse ceea ce avea de făcut pe această lume ? Nu, încă nu... !

Cernea îşi căuta locul printre şirurile de mese acoperite cu o lenjerie imaculată, scrobită, împodobite cu platouri încărcate de toate bunătăţile, cu sticle de vin, de ţuică şi bere, de care nimeni nu se atinsese. Deasupra se umfla uşor, sub briza lacului, cortul enorm, ca un zepelin gata să-şi ia zborul. Totul fusese aranjat minuţios, cu îndemînare şi artă, şi cu dorinţa vădită de a stîrni uimire şi admiraţie, de a satisface toate gusturile şi exigenţele, de a produce plăcere ochiului şi a bucura inima, de a da fiecăruia sentimentul că pentru el, sau şi pentru ef, s-a depus această muncă, s-a conceput această revărsare a cornului abundenţei, ca un semn de cinstire şi preţuire, ca o demonstrare a ideii că omul merită toate bunurile pămintului, că lui i se cuvin, că nimeni nu e mai importantdecît el. Pe mese fuseseră împrăştiate crenguţe de brad şi petale de trandafiri, iar deasupra capetelor, sub cupola foşnitoare a marelui cort, atîmau ghirlande multicolore. Printre mese forfoteau, încurcîndu-se şi ciocnindu-se, oameni de toate vîrstele, între care puţini cunoscuţi lui Cernea, deşi trăia de atîţia ani în cercul activului central. Işi închipui că fuseseră invitaţi şi din provincie, deşi bărbaţii aveau acel aer pe care-l capătă oamenii cînd nu mai sînt legaţi de o anumită obligaţie socială concretă, au fost eliberaţi de povara răspunderilor şi, prin aceasta, s-au deconectat de la un anumit sistem energetic, rămînînd puţin suspendaţi, izolaţi, de unde şi impresia de şovăială şi

timiditate în gesturile lor, de fiinţe de prisos, oarecum ruşinate de condiţia pe care o au şi privind cu jind, cu admiraţie şi invidie spre cei încă împovăraţi, cocîrjaţi de sarcini şi răspunderi, dar legaţi prin toate firele de marea şi nevăzuta inimă ce pulsează clipă de clipă sînge în arterele parti-,

dului şi ale ţării. La rîndul lor, femeile, prea multe pentru a se putea crede ca făceau parte din activ, la fel de sfioase ca şi bărbaţii – Cernea înţelese că îşi întovărăşesc soţii sau poate invers, aceştia le întovărăşesc pe ele –, îmbrăcate fără doar şi poate cu ce avuseseră mai bun în casă, purtau întipărite în întreaga lor înfăţişare pecetea vieţii claustrate şi a muncii anevoioase, începută cu noaptea în cap, prin pieţe, pe la cozi, în **bucătărie, a** renunţării la identitate publică, a resemnării ce face din om, dincolo de îngusta lui îngrăditură unde se ştie folositor, indispensabil, o conştiinţă dramatică a inutilităţii, îşi căutau locurile în linişte, alunecînd surd, apleeîndu-se peste mese şi chiorîndu-se la numerele de carton. îşi puneau ochelarii cu mîna uşor tremurîndă, cu sfială, ca nişte rude sărace chemate pe neaşteptate, după ani şi ani, la o nuntă, la o aniversare, complexate de o eleganţă şi opulenţă prea rafinate, etalate în jurul lor, neştiind unde şi cum să se aşeze, parcă îndoindu-se, că au nimerit unde trebuia şi nemaiîndrăznind nici să dea înapoi, mergînd automat înainte pentru că nu mai aveau încotro, străduindu-se să facă totul cit mai discret, trecind cit mai neobservate cu putinţă. Dură un timp această mişcare stîngace pe care Cernea o observă atent, intrigat de figurile vinovate ale oamenilor, ca şi de oftaturile lor de uşurare după ce se aşezau, ca şi cînd ar fi scăpat de o mare încurcătură, ar fi ajuns la un, liman. Muzica transmisă prin megafoane dezgheţă însă atmosfera, amortiză zgomotele şi absorbi atenţia generală.

Trăgînd cu urechea în jur, cercetîndu-şi vecinii pe furiş, Cernea înţelese că cei ce-l intrigaseră aparţineau unei lumi deosebite, pe care nu prea avusese ocazia să o cunoască, mii ales adunată aşa, într-un cadru festiv atit de fastuos. Erau vechi militanţi ai partidului, foşti luptători antifascişti, activişti din perioada eliberării şi cuceririi puterii, pensionari. După primele momente de buimăceală, cînd cadrul prea somptuos ii intimidase, ca

pe nişte copii lipsiţi de sprijin şi îndrumare, acum se liniştiseră, examinînd totul scormonitor prin ochelarii bătrî- neşti, cîntărîndu-şi vecinii mai tineri ce aparţineau nu numai

altei **Generaţii, dar şi altei** lumi, privind curioşi **cortul înalt de** pinză **vărgată vopsită** în culori pastelate, ca şezlongurile de **pe** plaja mării şi, mai **ales,** cu sticliri pofticioase abia **ascunse,** în privirile **ce examinau** dclicatesurile **de pe** mesele **supraabun**dente. **O femeie măruntă şi îndesată, cu părul alb, cu ochi apoşi** dar cu **obrazul încă fraged, aflată în faţa** lui **Cernea,** îi **făcea** soţului **ei, cu** o voce şoptită **dar** puternică, încît **se** putea auzi distinct, inventarul felurilor de mîncare din nenumăratele platouri **de porţelan. „Saramură** de **crap, enumera ea,** identificind totul cu un **ochi** expert, şalău prăjit, fileuri subţiri, ştii, date prin **făină, friptură de pui,** muşchi **de vacă** la cuptor, puţin ro>u înăuntru, ştii, în sînge, brînzeturi, ciuperci umplute cu... **nu văd bine** cu ce, **dar** deasupra cu caşcaval ras, icre de Manciuria, salam de Sibiu. Şi astea... aha, ardei verzi cu tocătură de zarzavat **crud,** cu **brânză de** vaci şi mărar. în fructiere? Struguri. Cred **că** sînt **copţi,** nu ştiu. Or fi d-ăia timpurii, mi **se pare că prin** Dobrogea se fac. Vinu, nu ştiu, nu văd eticheta. Ăsta **e negru... nu** ştiu **ăla,** parcă ar fi pelin de mai.“ îşi aşeza şi reaşeza mereu în fată teancul de farfurii sclipind de curăţenie, şi în care nu era nimic **de aşezat şi** de potrivit, cu mîinile umflate, pătate cafeniu, probabil **de o boală** cronică de ficat. Soţul, un bărbat deşirat, de o slăbiciune neobişnuită, asculta surizînd raportul femeii, făcînd din cind în cînd cu ochiul ştrengăreşte spre Cernea **ca** şi **cînd vroia să-l ia părtaş la** viitoarele plăceri, avertizîndu-l prin **aceste semne** promiţătoare asupra deliciilor ce-i aşteptau.

După venirea conducerii, tacîmurile începură să **sune** intr-o polifonie asurzitoare înăbuşind muzica orchestrei, transformând-o într-un zgomot secund, **de fundal.** Mîinile **tăiau** carnea, peştele, legumele, brînzeturile, turnau în pahare, ciocnind. Se hîrjîiau

scaunele. Se ridica o rumoare uniformă, **ca** un abur dens, spre **cupola de** pînză. La început cu gesturi măsurate, cumpătate, **abia îndrăznind să se** atingă **de** platouri, vecinii lui Cernea în**cepură să se încălzească treptat,** îndemnîndu-l şi pe el, ca şi pe **ceilalţi tovarăşi să ia, să guste, oferindu-şe să-i servească, să le**

toarne, ridicînd paharele şi închinînd „la mulţî ani“, „pentru măreaţa sărbătoare“, pentru ziua de „23 August“ care se prăznuia.

Apoi Cernea fu martor la scena recunoaşterii. Săturîndu-se, se vedea că nu erau obişnuiţi să mănînce mult, simţindu-se bine, descoperind că pot comunica şi cu cei noi, bătrinii se relaxară. Arătîndu-se interesaţi de ansamblu, începură sa dea ochii roată, să inspecteze celelalte mese, ridicîndu-se din cînd în cînd de pe scaune şi scrutînd cu îndîrjire în dreapta şi în stînga. începură să se audă exclamaţii : „Tase, ia uite-te tu acolo, în dreapta, aşa cam spre coada mesei din mijloc, ăla roşu la faţă, nu e Măntuleasa, şi alături nu e Sonea, novastă-sa ?...“ „Maria, l-am văzut pe Văduva... Vasile Văduva, de... chiar în faţa ta, pe linia unde-ţi arăt eu, uite degetul meu... între ăia doi cu chelie. Nu e el ?“ Aşa se căutară, se recunoscură, se găsiră. Şi porniră unii către alţii. Ca nişte şcolari, aplecin- du-se de spate să nu fie văzuţi, lipăind grăbiţi printre mese cu paharele în mîini. Veniră musafiri şi la vecinii lui Cernea. Puseră paharele pe masă, se îmbrăţişară şi se sărutară zgomotos, apoi ciocniră şi băură paharele pînă la fund, transpiraţi, feric: J- „De ce se bucură ei aşa, se întreba Cernea, pentru că s-au întâlnit, sau pentru că s-au întîlnit aici, la această masă, în acest anturaj, în acest cadru festiv şi oficial, şezind, rruncînd şi bînd la cîţiva paşi de conducere, de noua conducere a partidului ? De ce se caută ei cu atita rîvnă ? Numai pentru plăcerea de a ciocni un pahar de vin. sau pentru a-şi arăta unii altora că sînt aici, şi nici ei n-au fost uitaţi, că şi ei fac parte din tagma celor care...'[1] Probabil că luaţi izolat, pe cupluri – unii au venit singuri, timpul a desfăcut, a rupt perechea, cealaltă jumătate a dispărut, nu a mai apucat această 2i –, luaţi astfel, se simt mulţumiţi, dar contactîndu-se, desco- perindu-se, constituindu-se într-un ansamblu, capătă sentimentul evenimentului. Al faptului

că nu sînt cazuri întimplătome, unice, ci e vorba de o recunoaştere globală, de o preţuire colectivă. De aici redeşteptarea mândriei că aparţin unei categorii istorice. După ani şi ani de nesocotire, cînd probabil uitaseră

ce au fost, ce au făcut, ajunglnd să se îndoiască de meritul ce-l avuseseră, acum se găsesc la praznicul cel mare, în centrul lui, recăpătîndu-şi nu numai preţuirea societăţii, ci şi stima în propriii lor ochi."

Uitară de precauţiile iniţiale, nu se mai furişară printre rîn- duri ca să nu strice liniştea şi armonia mesei, ci se îndreptară de şale şi începură să alerge de 1a unii la alţii, în văzul tuturor, fie strigîndu-se de departe, nerăbdători, fie apropiindu-se tiptil, pe la spate, surprinzîndu-se, pentru ca şocul bucuriei să fie mai mare. Se strîngeau în braţe îndelung, rîzînd şi lacrimind în acelaşi timp, ştergîndu-şi ruşinaţi ochii, bînd paharele pină Ia fund, cu duioşie şi hotărîre, închizînd pleoapele cu o expresie de beatitudine. Nu se mai ştiau, alergau prin tot spaţiul de sub cortul de vară, ca nişte ostaşi supravieţuitori, refăcînd rîndurile sparte. Nu mai arătau nici un complex, dimpotrivă, păreau să aibă sentimentul că domină scena, se simţeau priviţi, urmăriţi, comentaţi, ştiau că tinerii se întrebau : „Cine e ăsta f, „Dar ăsta ?", ,,Ce-a fost el în trecut, ce merite are

Transmiţînd de la unul la altul cuvinte de ordine şi convenind prin semne, se ridicară cu paharele de vin în mîinî şi, înaintînd printre mese emoţionaţi dar decişi, vajnici, se duseră drept la masa conducerii partidului să ciocnească şi să ureze la mulţi ani. După ei se luară şi ceilalţi invitaţi şi astfel Cernea ajunse, cu paharul de vin vărsat pe jumătate, în faţa Secretarului General. I se păru lui, sau acesta îi zîmbi ca unei cunoştinţe vechi ? Trebui să aştepte puţin pentru că un ilegalist mărunţel, cu mîna întinsă cu paharul gol, îi vorbea de zor, amintind ceva din trecut. Omul nu mai termina, trecea mereu la altceva, avea sacul plin, se încăpăţîna să rămînă pe poziţie, nu concepea să rateze această ocazie unică.

Secretarul General, rîzînd, încheie, trăgînd un fel de concluzie în sensul că ce să-i faci, aşa e, au trecut anii, dar se bucură că-l vede sănătos şi-i urează numai bine. După aceea, Cernea ciocni şi el şi, privit drept în ochi, simţi că declanşase o lumină calmă şi un zîmbet

familiar, Intorcîndu-se la locul său şi încercînd să reconstituie clipa, se văzu înclinat să şovăie. „Cum, după atîţia ani ? După un deceniu ? Poate mi s-a părut.“ îşi aminti că cineva îi mai zîmbise ca unui cunoscut; luat de şuvoi merse pînă la capătul mesei ciocnind paharele cu toată lumea. Fusese un bătrîn îmbrăcat în negru. întoarse capul şi-l căută din ochi. „A, dar acesta e... Cum de nu mi-am dat seama ? Eram absorbit... emoţionat, de ce să nu fiu sincer. Dar el ? Oare şi el m-o fi recunoscut ? Imposibil ! La vîrsta lui. Şi doar de atunci, din seara aceea... Cînd a fost asta ? Prin ’57.“ Nu, nu încăpea îndoială. Bă- trînul îl recunoscuse. îi spusese şi ceva. Dar ce căuta la masa conducerii ? Parcă se vorbise de el recent...

Cernea se aşează din nou pe scaun, dar rînduiala se stricase. Unii din vecini lipseau, alţii aveau musafiri. Se uită în jur. Peste tot la fel. Se duseseră unii la alţii, sa 'constituiseră în nuclee. Starea de efuziune trecuse, prietenii, tovarăşii, se aşezaseră la vorbă temeinic, cu ceştile de cafea în mină, ascultin- du-se răbdători, întrebîndu-se, întrebînd şi de cei absenţi, tre- cînd de la evocări la lucruri mai prozaice. Vorbeau de boli, de policlinică, de pensie, de copii, de nepoţi. Erau acum la ei acasă, nu-i mai impresionau nici mesele încărcate, se saturaseră repede, nici chelnerii, nici tovarăşii mai noi, nici cadrul oficial, nimic. îşi împărtăşeau necazurile bătrîneţii, se descoseau despre condiţiile existenţei prezente, mai dădeau drumul şi la nemulţumiri.

între timp conducerea ieşise în curte. Cei mai mulţi făcură la fel. Unii mai rămaseră însă la taifas, mai cerînd vin sau cafea, mîncînd îngheţata ce abia se servise, preferind umbra.

Cernea ieşi şi el, studiind cam dezamăgit arhitectura vechiului palat princiar de pe malul Snagovului. Coborî treptele spre malul apei traversată de vaporaşe de agrement şi zeci de bărci cu bucureşteni veniţi să se bucure, în acea zi de sărbătoare, de ultimele favoruri ale verii anului 1966. Se aşează pe debarcader, obosit de

zgomot, de panorama pestriţă a praznicului, de mulţime, dornic de tăcere şi singurătate, de mîngîierea naturii, de

verdele odihnitor ai pădurii de plopi şl de sălcii, înţelegea că ÎI apăsa nu numai oboseala fizică, ci şi greutatea timpului, frica de batrlneţe, da frica, nu şi sentimentul îmbătrînirii propriu- zise. Găsea ciudată enorma discrepanţă dintre vîrsta şi starea lui psihică. împlinea 51 de ani şi această cifră îi stîmea o nespusă uimire, pentru că nu se simţea altul decît cel de acum zece sau douăzeci de ani. Uneori, uitîndu-şi anii, se trezea tratîndu-i chiar pe cei de vîrsta lui, cu un respect şi o consideraţie de „mai tînăr". Se vedea tentat să le ceară sfatul, îi asculta cu deferenţă, dacă era cazul le ceda locul, acceptînd să fie tutuit, neîndrâz- nind, la rîndu-i, s-o facă, folosind faţă de toţi reverenţa pluralului. îi impuneau chiar oamenii mai tineri dacă aceştia se arătau conştienţi de vîrsta lor şi ştiau să şi-o afirme. Poate era o mică infirmitate ? Poate viaţa nu reuşise, cu toate că nu trăise în seră în eprubetă, să-l maturizeze, să-l coacă ? Oricum, se găsea puţin ridicol. în primul rînd, faţă de sine. Dar nu era exclus ea şi alţii să observe spiritul lui fragil, crud încă, în raport cu vîrsta ce i-ar fi cerut să arate şi să se poarte altcumva. în ce consta, de fapt, rămînerea lui în urmă, de care se simţea şi vinovat, dar şi îneîntat *1* De pildă, nu învăţase să refuze. Un matur, un om trecut de cincizeci de ani, nu se mai lasă ispitit de orice, discerne, separă tot timpul firescul de nefiresc, potrivitul de nepotrivit, acceptabilul de inacceptabil, raportînd orice acţiune, gest, atitudine la rigorile vîrstei, măsurîndu-le cu metrul ei rigid. Adevăraţii bătrini sînt morocănoşi şi suspicioşi, glaciali, inflexibili – lor le face o deosebită plăcere să spulbere micile **vise, să strivească ideile în mugur, tot ce nu e pe deplin conturat şi consolidat, ce na poate răspunde la barajul necontenitelor întrebări**

chiţibuşare. El, Vlad Cernea, nu ! Desigur, se considera un. om logic, înzestrat cu suficient spirit de observaţie, îşi dădea perfect de bine seama ce e bine şi ce e rău. Logica domina însă mai mult gîndirea sa, selecţia funcţiona în sfera fenomenelor şi categoriilor mari, măsura binele şi răul pe baza criteriilor filo- eafiee fundamentale. Darnu-l deranjau inadvertenţele mărunte, •meneşti, nu-i repudiau bizareriile, nu avea repulsie de elanu-

file gratuite, de impulsurile sentimentale necontrolate, nu respingea intenţiile frumoase dar vane, gîndurile înălţătoare dar debile, fără puncte ferme de sprijin. Nu-l irita utopia, nici minciuna frumoasă, nici orgoliul romantic, superficialitatea pitoreasca, decorativă. Vîrsta i-ar fi impus să conteste toate acestea, dar nu se vedea în stare. Şi, nu numai atît. Atunci cînd i se înfăţişau, cînd i se adresau, cind făceau apel la el, nu le putea refuza. Era de partea lor, mergea cu ele. Chit că după aceea îşi reproşa, chiar se ruşina puţin, moralizindu-se, ca şi cînd în el ar fi fost două judecăţi, două rigori distincte. Dar nu era decît una, care după ce făcea concesii se tachina puţin. Această infan- t Uitate, cum o numea el, dispusă la orice, niţel timorată de anii el juca teatrul penitenţei, dar numai atît cît e necesar, avind grijă să nu se rănească, să nu se demoralizeze, să nu-şi taie aripile. Da, era gata să dea curs unei idei trăznite dacă descifra în ea sunetul nobleţii, să urmeze o chemare himerică dacă promitea o ieşire din obişnuit, din comunul cenuşiu. Toate găseau rezonanţă în el, şi resurse de a le încuraja şî susţine, şi imboldul de a le însoţi. De aceea se simţea mult mai bine printre tineri, îl înviorau, îi trezeau o sumedenie de lucruri gingaşe, proaspete, vitale. Cei de vîrsta lui îl oboseau, întristau, sărăceau, uscau. Orizontul lor era îngust, liniar, aplatizat. îi iubea pe tineri, ar fi trăit numai printre iluziile, entuziasmele şi dramele lor adevărate şi închipuite, uneori de o noapte sau de o clipă ca furtunile de vară, printre greşelile şi rătăcirile lor frenetice, în universul lor palpitant, suprapopulat cu imagini schimbătoare, ca în sălile de oglinzi. Printre ei se simţea în elementul lui. Poate de aceea îl căutau, îi veneau în intimpinare...

Cernea tresări, simţind pe umăr apăsarea unei miini uşoare. „Ce faci, drăguţă, aşa singurel ? Te gindeşli, te uiţi ia apă ? Ai fugit de hărmălaie ? Hai colea pe scaunele astea, că le-aduseră ospătarii să mă hodinesc şi eu. Hai, şi să bem şi noi un pâr de vin.“ El... bătrînul... Cernea se ridică fîstîcit, îngâimă ceva, încuviinţă, se lăsă condus de mina bătrînului şi se aşeză

alături de el. Acesta răsuflă, ca după o treabă grea, se şterse cu

batista pe frunte şi zîmbi. „Şi pe mine m-au zăpăcit de cap. Tura-tura, tura-tura, fiecare cu ale* lui... Am dezgropat toţţî morţii... Oameni bătrini, suciţi. Nu le intri în voie nicicum. Da matale ce mai faci, drăguţă ?*' Nu aşteptă răspunsul, preocupat să facă semne unuia din chelnerii ce strîngeau cîte ceva de pe gazonul din spatele palatului. „Măi băieţaş, vino, măi, încoa'. Auzi ? Du-te tu şi adu două pahare cu vin, d-ăla alb. Da rece, din căldarea cu gheaţă să fie.“ După ce chelnerul plecă, în grabă, făcu : „Ufff! Ce ziceai drăguţă ?“ şi se întoarse din nou spre Cernea. Vlad nu zisese nimic, dar nu îndrăzni să-l contrazică. „V-am văzut acolo la masă“, încercă să lege conversaţia. „Păi da, m-au pus şi pe mine acolo... Apoi încercînd să devieze modest. Ce să-i faci, bătrâneţile... Da matale tot la învăţamînt Cernea fu consternat. De unde ştia ? Va să zică nu era vorba pur şi simplu de o... ci... „Tot, tot acolo, îngăimă el, dar... de unde ştiţi ?“ „He, he, he, eu ştiu şi pe dracu, drăguţă. lo-i cunosc pe toţi, şi pă-ia vechi şi pă-ia noi. Pă-ia vechi pe toţi. Pe voi ăştia mai tinerei... care sînteţi mai răsăriţi. He, he, he, glumesc, vezi bine ! Nu drăguţă, eu am fost pe vremuri ministru. Poate ştii... E, şi mi-au mai rămas şi mie niscai cunoştinţe. Surîse iar. D-aia te ştiu. De cînd te-au numit. Cam de multişor.“ Cernea îşi venea de acasă. Deci aşa ? însemna că şi atunci ştiuse cine e, nu vorbise cu el la întîmplare, nu i se spovedise ca unui necunoscut, cum fac bătrânii într-o ureche. Dealtminteri nici nu era prea bătrîn pe atunci. Abia acum dacă avea şaptezeci şi ceva de ani. Obrazul i se fleşcăise însă de tot şi-i căzuse, buzele se făcuseră subţiri şi albe, ochii decoloraţi, cu pungi grele sub ei. Mîinile palide, aproape străvezii, schiţau gesturi mici,

neterminate, şi din cînd în cînd îl loveau uşor pe haină pe Cernea, ca şi cînd ar fi vrut să-i atragă mereu luarea aminte. Am auzit de matale lucruri frumoase şi mai înainte şi acuş'. Te-ai zbătut şi te zbaţi. Bine ai făcut, că tare a mai fost urgisită şcoala. Ce să facem, aşa ne-a fost scris. Da numai şcoala ? Uuu, cîte au fost! Dacă le-am scrie undeva... Şi-ar trebui să le scriem ! Să ştie şi ăia care o să vie după noi şi să se ferească."

Intre timp veni chelnerul cu paharele de vin. „Aşa, bravo, îl lăudă bătrînul, cum e mai bine le-ai adus, brumate. Ia, drăguţă, **că** e răcoritor, i **se adresă** lui Cernea. **Şi** cel mai bine merge acuma, **la** ora asta, spre asfinţit. Nu **pe** căldura aia **de** te lovea în cap. Am tot ciocnit, dar n-am **băut.** Iar **tu,** băiete, să fii atent să te mai uiţi la noi şi cînd vezi că se golesc, mai aduci altele. Ha, straşnic e, şi **are** un buchet! Uite, **să** le punem aici pe scară. Şi după ce plecă ospătarul, rîse discret. Ăştia m-au văzut acolo la masă şi cred că cine ştie ce mare mahăr sint, de-aia mă servesc aşa." Chicoti ştrengăreşte.

Cernea şi-l aminti **de** la prima discuţie, cu nouă ani în **urmă** într-o **seară,** la **o recepţie. Se** schimbase mult bătrînul. Atunci **turuia ca o** moară stricată, parcă reproducea **o** lecţie învăţată pe dinafară. Spunea lucrurile cele mai dureroase despre el, fără nici o nuanţă, fără nici o participare, indiferent, parcă îi fuseseră atrofiate simţurile şi nu-i mai rămăsese decit lumina rece a minţii. Acum îşi redobîndise valenţele omeneşti. Gusta o glumă, făcînd după cum se vedea haz chiar de sine însuşi, observa semnificaţiile, exploata cu pricepere fiecare idee. Mai sorbi din vin plescăind satisfăcut – Cernea sesiză că şi vinul îl **bea** acum altfel, cu dichis, ca un cunoscător, cu mulţumire, în timp ce atunci turna paharele pe gît mecanic, absent, băutul părînd şi el o treabă impusă, făcută în silă, cu care se obişnuise. **„Poate** ai remarcat că în raportul de la aniversarea partidului m-au citat şi pe mine." „Desigur, desigur, confirmă Cernea, am remarcat şi m-am bucurat foarte mult. Să vă spun sincer, am fost mîndru pentru dumneavoastră.'[1] **„Lasă,** drăguţă, mîndria ! Aici nu e vorba de mine ! Puteam să fiu sau să nu fiu citat, n-avea nici o importanţă. Chestiunea e ideea... Ideea pe baza căreia... Adică

ce... Fiecare om parcurge în viaţă diferite etape. Mă refer acum la militanţi, la cadre. într-o perioadă unul a jucat un anumit rol, după aia împrejurările, să zicem, l-au dat Ia o parte. Sau invers. La început s-a întîmplat că n-a participat, dar după aia intră în mişcare şi se afirmă, joacă un rol. Cînd scrii istoria trebuie să-i dai fiecăruia ce e al lui. Şi nu numai cînd scrii istoria, şi cînd judeci omul în viaţă. Nu dacă ochii tăi n'j-i mai plac cuiva, gata, să ţi se conteste ce ai făcut, şi să fie şterse cu buretele meritele tale. Sau viceversa. Ai ajuns mare, şi atunci iei istoria, faci acolo o gaură mare şi te bagi tu în ea. ti dai pe toţi la o parte ca să-ţi faci ţie loc. Asta e ideea, drăguţă. Şi trebuie să ne închinăm, vorba marxistului, că am ajuns să se spună asta deschis în partidul nostru." îşi terminase vinul şi se uită cu insistenţă în jur. „Da unde se duse băiatul ăla, că-l rugai... A, uite-1. Vino, băieţică, nu-ţi uita datoria. Repetir ! Hal, fuguţa Apoi întorcîndu-se spre Cernea... „Vezi, asta nu înţelegea răposatu. El se făcuse vătaf peste istorie. O luase în arendă şi nu mai vrea să împartă uzufructu cu nimeni. De ce crezi că amărîţii ăştia bătrîni, că am stat de vorbă aproape cu toţi, au fost azi atît de tulburaţi ? Nu pentru una şi alta, că au băut un pahar de vin cu conducerea, sau mai ştiu eu ce. Fiindcă s-a făcut dreptate, drăguţă. Sigur, unii au realizat mai mult, alţii mai puţin... după puteri şi împrejurări. N-au fost toţi cine ştie ce, că îi cunosc. Da' ajunseseră oamenii să se teamă... Parcă săvîrşiseră cine ştie ce crimă. Şi se pregăteau să mai facă una. Ce pericol prezentau ei ? închipuiri, prostii. Parcă era să-i ia răposatului galoanele ? Vroiau să fie şi ei re- cunoscuţi, nu înhumaţi de vii. Atita tot. Şi trăiră, în fine, ziua să se arate în public, cinstiţi, fără să-i privească nimeni chiorâş, bănuitor. înţelegi, drăguţă ? Asta ce-ţi spun eu nu e o treabă de ici de colo. Fiindcă nu ştiu dacă ştii, e o glumă : la noi la comunişti cel mai greu de prevăzut e trecutul. Căci nu e statornic,

afurisitul. Se schimbă mereu după cum bate vîntul. După capricii, după cum zice ăla sau ăla. De ce ? Dacă s-a greşit, s-a greşit. Cui îi foloseşte să ascunzi ? Partidului ? Păi ce, partidul e dumnezeu din cer, el nu poate şă greşească ? Ba poate, fiindcă îl conduc oameni, şi fiece om e supus greşelii. Da nu, la noi e obiceiul să se facă şi din slăbiciuni tot glorii. Nu-ş' ce dracu, s-a creat mania gloriilor 1 Ce-a fost, ce n-a fost, că uneori lucrurile s-au petrecut altfel, totul trebuie să fie glorios. Un fel de mitologie, nu-ş' cum să-i zic. Toţi trebuie să fie eroi I Da au mai

fost şi oameni ca toţi oamenii. Şi eu tocmai ăsta crez că e meritul lor, că au fost oameni... Şi despre adversar tot aşa, că era zmeu. Nu mă refer la burghezie, ci la unu şi la altul care se zice că s-a opus partidului. Făcînd din, ăla un duşman de temut, pasă-mite şi cel care pretinde că l-a înfrînt devine mare. Făt-Frumos. Şi p-ormă mai e ceva ; s-a pierdut obiceiul să te uiţi să vezi ce-ai declarat acu un an, doi, zece. Ieri spui una, azi alta. Te contrazici şi nici nu clipeşti. Păi cine te mai crede ? Dracu te mai ascultă ? Dacă întrebi, ţi se dă şi peste nas : «S-au schimbat condiţiile, tovarăşe. Ce, dumneata crezi că viaţa stă pe loc ?» S-or fi schimbat, dă-Je păcatului de condiţii, deşi nici astea nu se schimbă aşa, radical, de la un an la altul, da nu putem să uităm că avem o gîndire, un cuvînt, nişte principii. Nu poţi să 'ţi le'încâlci în fiecare zi, dînd vina pe condiţii. Iar dacă apare ceva nou, cu adevărat, o situaţie cu totul diferită, atunci explică, lămureşte, spune-le oamenilor : am zis aşa, dar, uite, nu se poate face, din cutare sau cutare motiv. Nu făcea pe niznaiul. Aşa, drăguţă, aşa s-a stricat istoria partidului. Or la noi acum s-a spus : maximum de obiectivitate, domnule. Istoria nu trebuie pusă de acord cu prezentul, cu dorinţele subiective ale

unuia sau altuia, indiferent cine o fi el, ci lăsată aşa cum a fost, fiindcă numai proştii se tem de adevăr.“

Chelnerul aduse alte pahare aburinde. Bătrînul îi mulţumi omului, uitînd să-i mai spună să stea în preajmă. Savura o înghiţitură prelung, parcă de-abia acum îi dădu de socoteală vinului, ii descoperi secretul şi apoi se răsturnă în scaun. „Te-oi fi plictisit, drăguţă ? îl sondă cu viclenie pe Cernea. Că eu fac ce fac şi tot pe coarda mea cînt.“ Şi rîse moale, bătrîneşte. Cernea protestă. Cum să-l plictisească ? Păi asta era intr-adevăr una din chestiunile vitale ale comunismului. Adevărul istoric. „Mistificarea trecutului e una din cele mai nenorocite boli ale unui regim politic. Asta atrage după sine inevitabil şi mistificarea prezentului, adică înecarea cauzei celei mai progresiste din istorie în minciună.“ „Aşa e, drăguţă, se însufleţi bătrînul. Să fie a dracu de minciună de unde s-a cuibărit ea în rîndurile

noastre, că ne-a mincat zilele. Mare amărăciune şi multe suferinţe ne-a pricinuit, şi rău a batjocorit idealul nostru. De unde să avem noi habar de minciună cînd am intrat în mişcare ? Şi **cu toate astea, încă de pe atunci minţeam fără să ştim. îi trăgeam cu una, cu alta, ea p-orraă să vedem că era** tocmai invers. **Păi ce a fost Stalin pentru noi ?** Dumnezeu, **drăguţă,** Dumne**zeu** ! Şi cînd **colo ? El trecea** prin **foc** şi sabie **floarea** bolşevici**lor. Ce erau directivele Cominternului ? Literă de evanghelie.** Şi Comintemul nu **cunoştea o** iotă din ce era la noi, ne dădea **ordine după ureche, după hachiţele** lui Stalin. **Abia** acum s-a spus **adevărul despre toate astea, după** 45 **de ani de** la înfiin**ţarea** partidului. **Şi apoi** lucrurile de demult, mişcarea socialista **care fusese îngropată cu Gherea şi** cu ăilalţi cu tot. Ce, ne era **ruşine că am** avut **o mişcare socialistă** veche ? Cui nu-i con**venea ? Sau despre douăşunu...** Noi **ăştia** mai bătrîni ştiam cum **a** fost. **Da s-a suflat vreo** vorbă pînă acum ? Doamne fereşte. Militanţii care **au făcut** delegaţie şi s-au dus la Moscova şi au întrebat **de ce să** ne subordonăm Cominternului, de ce să ne **impună el organele noastre de** conducere **şi să ne** poruncească **ce şi cum să facem, e, ăştia au** fost socotiţi **mai răi ca** ciuma. **Oportuniştii ăi mai ai dracu.** Cînd i-am spus **lui răposatu** odată, m-a **luat în coame, a** înîceput să se uite la mine ca la un nebun. **Sau despre** comitetele noastre centrale încropite peste graniţă, **despre secretarii** generali **de** import ? De unde ştiau ăia ce e **la** noi ? **Cum era să nu greşim** *1* Dar despre toate **astea** pînă **acum nu s-a suflat un cuvînt. De** ce ajunsesem în **ilegalitate** să **ne scoatem** ochii unii **altora,** ca chiorii ? Cine **ne** îndemna ? De **ee ne făceam reciproc** fascişti, hitlerişti ? Cine a introdus toate **astea în partidul nostru ?** Cînd am auzit ce s-a spus în raport **astă-primăvară despre '40** mi-a venit

să urlu. **Că** toate astea **le-am trăit şi le-am suferit pe pielea mea, drăguţă.** Cum era **să spunem** noi poporului **că** Hitler e bun şi că englezii şi fran**cezii sînt duşmanii oamenilor ?** Cum ? Ce ziceau românii ? Ăştia sînt nebuni, orbi, ce sînt ? Sau poate trădători, vînduţi î **Da, aşa a fost... un** pericol de moarte pentru partidul nostru. Şi

despre asta i-am vorbit răposatului. Şi despre sovromuri şi toate celelalte» Şi atunci a ridicat degetul asupra mea, cum ridica împăratul de la Roma pe vremuri, în circuri, ca să arate că învinsul trebuie ucis, şi a strigat : «Eşti un anarho-naţionalist.» Şi aşa am rămas mult şi bine, drăguţă, cu placarda asta pe piept, de mă socoteau toţi un nelegiuit. Căci proscris am fost în partidul meu şi în ţara mea, pentru care am luptat."

Făcu un gest ca pentru a alunga roiul de gînduri ce~l împresurau, înţepîndu-1. Bău paharul pînă la fund, de data asta fără să-I mai deguste, parcă uitase ce bea, şi iar goni ceva nevăzut cu mîna. Apoi se uită împrejur. „Poate ştii cîte am pătimit ani şi ani/' Cernea dădu din cap. Desigur, desigur, îi povestise odată chiar dînsul cu de-amănuntul. Nu-şi aminteşte ? Acum vreo nouă ani, la o recepţie... Dar bătrînul nu părea că l-a auzit. „M-au tîrît prin anchete, s-au purtat cu mine ca şi cu hoţii de cai, m-au judecat. Apoi m-au ţinut pe tuşă. Ca pe puii de ura m-a pus să joc pe jăratec. Să mă sperie, să mă îmblânzească, să mă dreseze. Şi m-a îmblînzit, drăguţă, m-a dresat. Ce era să fac ? Altfel mă gonea din partid, că era partidul lui ta-su şi a lu mă-sa. în '58 cînd i-a pus la pămînt pe alde Doncea, Coţoveanu, Ileana Răceanu, lacob, Cristache şi ăilalţi, cînd a făcut tapajul ăla mare cu ilegaliştii, de i-a băgat pe toţi la frac- ţionişti şi antipartinici, sau la împăciuitorişti, nu m-a pus şi pe mine să joc tontoroiu ? M-a pus. Şi i-am cîntat în strună, ce era să fac. Da, în aşa hal m-adusese, că nu mai îmi păsa de nimic. Nici ruşine nu mai mi-era. Şi în '61 la fel, după congresul ăla al douăşdoilea, cînd a venit de la Moscova şi ne-a pus pe toţi să spunem că Ia noi a fost o fericire, că noi n-am avut nedreptăţi şi represiuni în partid, că n-avem pe cine să plîngem. Da, aşa m-a pus să spun, şi am spus, ce era să fac ? Minciună şi iar minciună. Te învîrtea pe degete cum îi plăcea. A vrut să ţie lucrurile pe loc în '58 ? Le-a ţinut ! Ce-j trebuia lui destalinizare ? Uite, aşa a sugrumat totul, de îngheţaseră apele mai rău ca înainte. Băgase frica în oase Ia toţi. Las' că vă arăt eu

vouă democraţie. Şi ne-a arătat. Ca după aia să ne pună sa zicem :

-C? fericii'« a fost la noi, ce libertate, cum am fost noi apăraţi <lu oate relele». Şi le ziceam pe toate, drăguţă, cum îmi poruñee;! Praf făcuse din mîndria mea şi din demnitatea mea...“ Tăcu un timp cu capul întors, şi Cernea se temu că o să izbucnească în plîns, pentru că acum inima îi vibra din nou bătrînului în piept, nu mai era moartă ca atunci. Nici acum nu era patetic, nu-i tremura vocea, doar i se îngreunase, abia se tira, plină de durere. Dar continua să vorbească. „Şi nu numai dintr-a mea, dr; gută. Uite, toţi bieţii bătrînii ăştia de adineaurea pot să de- pu;.ă mărturie... Da, asta e, minciuna, drăguţă, fir-ar mama ei a dracu de minciună să fie, de unde s-a pripăşit la noi, la corn.mişti.“ întinse mina spre pahar. Nici nu observase cînd venise băiatul şi-l umpluse din nou. Parcă îşi închipuia că e fără fund, putea să-l golească mereu că el se refăcea la loc. Bău din nou pe nerăsuflate să-şi stingă năduful. Apoi iar tăcu, parcă dinadins, ca să se împrăştie ecoul acelor vremi în sufletul lui, să se aştearnă în locul vorbelor amare smerenia pe care o revărsa asfinţitul peste toată lumea şi peste inima lui.

„Mi se pare mie, sau am rămas cam singuri ? Se pregăteşte de asfinţit. Io zic să ne ridicăm şi noi şi să mergem. Mai e cineva pe-aici, băieţică ?” îl chestionă pe chelnerul ce venise să mai toarne în pahare. Acesta le spuse că mai erau dincolo, în grădină, citeva grupuri, conducerea pleicase de multişor, Insă dinşii dacă doreau, el putea să-i mai servească, avea şi nişte cozonac. Bătrînul refuză şi se ridică în picioare. Luă totuşi paharul de pe tava chelnerului, ciocni cu Cernea şi bău încet, cu plăcere, cu ochii aţintiţi pe apa pătată de uleiul stins al apusului. „Frumoasă zi, îngînă el. Ştii ce, drăguţă ? A început să-mi placă viaţa din nou. Păcat că prea tîrziu, la spartul tkgului, cînd nu prea a mai rămas nimic...“ „Dar nu credeţi, îl întreba Cernea şovăitor, nici el nu ştia de ce, că raportul de astă-primăvară ar putea constitui un nucleu pentru istoria partidului ?“, Bătrînul tăcu un timp, îneît Cernea încetă eă mai spere cărî auzise, şi tocmai cînd nu se mai aştepta la răspuns, îi zise: „Raportul ăsta, drăguţă, dacă vrei să mă crezi, e un fel de mică

revoluţie în partidul nostru. Vezi, cu aşa ceva ar fi trebuit să începem. Aşa ceva trebuia să facem noi, înainte de a trece la revoluţia socială. Dar nu s-a putut. Nici acum asta n-o sâ producă peste tot mulţumire, din contră, prin unele locuri o să supere pentru că zgîndăreşte răni ascunse şi se atinge de tabuuri. Trage, cum s-ar spune, perdeaua de pe minciună şi lasă să se înţeleagă şi cauzele. Aşa că despre raport... jos pălăria, cum se zice. Istoria unui partid comunist însă, cum îţi spuneam – mă refer la un partid apărut şi dezvoltat în condiţiile noastre –, e un lucru greu. Deocamdată, eu zic să ne mulţumim cu atîta. Şi să nc ţinem de ce am zis."

Întorcîndu-se cu bătrînul prin parcul palatului, spre ieşire, Cernea, plin de ecourile celor auzite, se simţea mai tînăr ca oricînd. În esenţă, ce spusese bătrînul nu fusese pentru el o noutate, în linii generale cunoştea totul foarte bine. în gura bătrînului sunaseră însă altfel, îmbibate de o lungă şi zbuciumată experienţă de viaţă şi de luptă şi strecurate prin sita deasă a sentimentelor cele mai intime. De aceea se simţise ca un copil ascufltându-şi bunicul în timp ce acesta deapănă o poveste cunoscută, mereu proaspătă şi emoţionantă, despre întîmplări şi fiinţe îngropate de timp, înviate mereu prin amintire, aşe- zîndu-se alături ca nişte umbre dătătoare de fiori, de spaime şi înfricoşate gînduri.

Modificarea manualelor şi cursurilor devenise sarcina centrală a ministerului, ocupînd cea mai mare parte a timpului lui Cernea. Disciplinele şcolare, aproape fără excepţie, trebuiau curăţate 'de balast, de teoriile depăşite, multe greşite de la bun început, antiştiinţifice, şi mai ales puse de acord cu evoluţia cunoaşterii, cu noile repere ale gîndirii social-politice. Trebuia făcut totul repede, pentru că anul şcolar batea

la uşă. Cernea nici nu vedea practic posibilitatea tipăririi lor pînă la deschiderea şcolii, în afară de cîteva cazuri izolate. Unele discipline

trebuiau predate oral, în cel mai bun caz după cursuri dactilografiate, urmind ca tipărirea să se facă ulterior. **Esenţial era însă să se elaboreze criteriile şi jaloanele reorganizării materiei, să se stabilească precis ce trebuie** eliminat şi, lucrul **cel mai greu, să se definească şi contureze cu maximum de rigoare ştiinţifică elementele noi, materialul proaspăt, inedit, fără de care instrucţia publică ar fi fost condamnată să sufere în continuare.**

Cernea tocmai fusese invitat la rectoratul Universităţii **pentru discutarea propunerilor de schimbare a manualelor şi cursurilor de istorie naţională. Direcţia pe** care o conducea **în minister fusese curăţată, în mare măsură, de edecuri** şi împros**pătată cu cadre tinere, chiar dacă nu excepţional pregătite,** la **nivelul noilor exigenţe, dar receptive la spiritul** vremii, dornice **să se înhame la munca migăloasă,** dificilă, **de** curăţire a con**ţinutului şcolii româneşti. Mai** anevoioasă se **dovedea a** fi alcă**tuirea nucleelor capabile să** asigure nafistolarea cursurilor, atît **din punct de vedere al datelor** ştiinţifice propriu-zise, mai ales în **sfera** ştiinţelor pozitive, cît şi al viziunii, ai concepţiei şi **adevărului obiectiv** în **domeniul** ştiinţelor sociale.

Cernea fu primit de profesorul Caramitru, rectorul, şi intro**dus în sala de consiliu. Fu** prezentat şi invitat **să** prezideze şe**dinţa, dar el preferă să** asiste, **lăsîndu-l pe rector să** îndepli- ■ **nească treaba de rutină.** Pentru moment nu **avea de** făcut alt**ceva decât să asculte raportul** comisiei şi părerea specialiştilor. **Abia după aceea materialul** avea **să** fie definitivat şi avizat de **conducerea ministerului. Şeful** comisiei, **conducător** de catedră **la istoria naţională, expuse** critica de principiu **a** materiei pre**date şi prezentă punctele de vedere în legătură cu** direcţiile în **care**

unna să fie orientată înnoirea. Această parte a raportului **fu destul de sumară, mărginindu-se** la afirmaţii generale des**pre dogmatismul perioadei precedente, ce încorsetase** istoria **patriei eliminând capitole** importante sau prezentîndu-le trun**chiat, precum şi La enumerarea** unor principii extrase din do**cumente de partid recente,** privitoare la rolul istoriei naţionale

în societate, ca de pildă : „Istoria este oglinda conştiinţei de sine a poporului“, „Istoria este izvor de învăţăminte pre^oase pentru noile generaţii“, ş.a. Baza raportului o constituia însă referirile, destul de bine sistematizate, la o serie **de** momente importante ale trecutului patriei. Fură luate la **rînd** principalele date ale istoriei antice şi medievale, figurile proeminente de conducători şi domnitori, marile bătălii pentru neatîmare împotriva năvălitorilor, a imperiilor timpului, şi apoi etapele **dis-**tincte ale istoriei moderne – începînd cu revoluţia lui Tudor, trecînd prin cea de **la** patruzecişiopt, Unirea Principatelor, Războiul de Independenţă, Unirea cea mare, şi încheind cu eliberarea României de sub jugul fascist şi instaurarea noului regim social-politic. Competent întocmite, fără cuvinte de prisos, urmînd o logică riguroasă, prezentarea făcu o impresie bună. Rectorul consultă adunarea dacă să se facă pauză, dar toată lumea fu pentru trecerea la discuţii. Cîţiva vorbitori elogiară materialul, comisia, raportorul, făcînd sugestii de completare necsenţiale, în ordinea periodizării propuse de comisie, respec- tînd metoda de lucru a acesteia, firul expunerii. Cernea se vedea şi el tentat să admire calităţile pedagogice ale textului, claritatea, adîncimea, seriozitatea tratării fiecărui punct în parte, conştient că în acţiunea întreprinsă asemenea atribute sînt esenţiale. Trebuia să se ofere dascălilor de istorie un îndreptar concis, de o severă profesionalitate, pentru *a* le permite reorien- tarea din mers a predării, fără riscul distorsionării disciplinei, fără suprapuneri şi repetiţii inutile, fără improvizaţii. în acelaşi timp, stăruia în el o netă insatisfacţie, generată tocmai de defectele acestor calităţi. Ceva fundamental scăpase raportului, ea unui artizan ce realizează componentele unei statui, dimensionate şi fasonate perfect, dar fără simţul ansamblului, al îmbinării unitare.

Cernea îşi scosese stiloul, pregătindu-se să-şi schiţeze **obser**vaţiile, să **definească** impresia de incomplet, **de** neterminat, de nesatisfăcător ce se preciza în mintea lui. cînd. un nume rostit de rector îi atrase atenţia... „Poftiţi, tovarăşe Bikiurescu, spu-

21 – pumnul $1 palma, Cartea a doua

4
2
3

sese **acesta, aveţi cuvîntul 1“** Bilciurescu ? Asta îi **suna** familiar. **Bilciurescu... Bilciurescu... răscolea** grăbit în memorie, dar cei ce purta acest nume, aflat în colţul apus al mesei puse capăt acestei **căutări. El era, desigur,** domnul profesor Bilciurescu... fostul **său dascăl de** istorie **la** universitate. Doamne, **de** cînd nu-l mai **văzuse.** De **la terminarea** facultăţii, cu puţin înainte de **începerea** războiului, **deci de** prin **1938.** Aproape trei decenii! Da, fără **un an,** trei decenii. Cum îl pierduse din vedere ? Cum de nu mai auzise nimic **despre el ?** O somitate în ştiinţele istorice 1 **Cine** nu-l **cunoscuse pe** Bilciurescu ? **La** cursurile lui veneau **studenţi** de la tot felul de facultăţi, atraşi atît de retorica **plastică, de patosul** subtil al discursului didactic, cît şi de **originalitatea interpretărilor,** deosebit de îndrăzneţe, personale şi **întotdeauna** plauzibile. în disputele istorice de pe vremea **aceea se afirmase ca un debateur** de temut. Cernea. îşi aminti, **nu fără un** fior **de admiraţie, că** Bilciurescu. îndrăznise să se **ia** în colţi chiar cu **lorga, contestînd** o opinie **a** marelui savant. **Apoi el plecase în** provincie, **ca** tînăr profesor de istorie, şi îşi **pierduse din vedere magistrul, nu mai** auzise vorbindu-se de el. **Venise războiul şi... A, războiul** 1 Acum îşi **amintea,** se vorbise atunci **de** Bilciurescu, **de nişte** proteste contra dictaturii, contra **nemţilor. Da, da, da,** uite, domnule, uitase, nu semnase memo**riul de protest trimis lui Antonescu,** de savanţii români, în care se scria cu un înalt simţ al responsabilităţii patriotice că «un cumplit **dezastru ameninţă** fiinţa neamului nostru ?» Ciţi ani **să** fi **avut profesorul cînd a terminat** el facultatea ? Nu cu mult sub **50 de ani. Asta înseamnă** că **acum** se apropie de **80 ?** Dealtfel, îşi cam **arăta vîrsta. Cernea** citi pe chipul lui semnele unei macerări adinei, urmele unei mistuiri puternice, parcă chipul, rămas **întreg,** ar fi **fost** de **scrum** şi numai cu o suflare puteai **să-l împrăştii, aşa cum se întîmplă** uneori cu bucăţile de lemn **arse** în cămin. **Totuşi, viaţa** pîlpîia neînvinsă în ochii lui ageri,

seînteietori, neastîmpăraţi, ea şi în vocea subţire dar clară şi fermă, **sigură. „M-o mai recunoaşte** oare ? se întreba Cernea. **Imposibil, după atîţia ani !”** Era amărăciune şi mustrare către

sine **în** aceste cuvinte. Să trăiască **el de atîta timp în Bucureşti** şi să nu se intereseze intr-un fel **sau** altul de fostul dascăl **pe** care-l admirase atît, pe care **încercase să-l** imite **ca** proaspăt profesor ! Ce-o fi făcut în aceşti ani ? Un om de ştiinţă eminent şi un mare patriot! **Da, asta** fusesse, un patriot veritabil, **de marcă,** un înflăcărat făurar **de şcoală** istorică **românească** modernă, nu un simplu documentarist. Un gînditor, un creator **de** concepte solide, verificate, **inatacabile, adică tocmai aceea** ce avea nevoie poporul român. Şi un talentat, entuziast şi cald magister, un patern îndrumător al atâtor generaţii de studenţi pe căile întortocheate, unele **neluminate încă, ale trecutului pa**triei. Un rar animator.

Bikiurescu spuse şi **e!** oîteva **fraze de** complezenţă despre referat, apreciind truda **colegilor mai** tineri de **a** îmbunătăţi predarea acestei ştiinţe, vitale subliniase el, pentru neamul românesc. îşi exprimă emoţia şi recunoştinţa pentru atenţia acordată de conducerea ţării punerii istoriei româneşti în drepturile **ei** legitime. Dar tocmai **asta, adăugă,** îi **obligă** foarte mult pe cei de faţă şi pe toţi slujitorii ştiinţei. Se declară nemulţumit de critica făcută în referat manualelor de istorie a României, alcătuite în perioada postbelică. Consideră **că** dacă nu ştii foarte bine ce ai **de** îndreptat nu prea ştii nici **cum să** îndrepţi. Or, aici nu era vorba de îndreptări **oarecari, era** de aruncat la coş un morman de gunoi şi de construit cartea de istorie aşa cum trebuia. Colegii mai tineri se referiseră la ultimele documente de partid. îşi cerea iertare, poate li s-o părea că e prea rezolut, asta era meteahna lui mai veche, şi viaţa, oricit se străduise, nu i-o putuse înlătura, dar referirile respective fuseseră superficiale, cam de formă. Acele documente conţin mult mai mult decît spuseseră ei, sînt un rechizitoriu intransigent, chiar vehement, la adresa gravelor denaturări **aduse** istoriei patriei. **Dar** o să- revină la documente. S-au făcut greşeli în istorie ? Greşeala e un act neintenţionat, făcut

uneori chiar cu bune intenţii, dar provocat de neatenţie, **de** neştiinţă, de pripeală. Oare greşeli au fost teze ca acelea că România era în 1918 un stat im-

perialîst, expansionist, care şi-a lărgit teritoriul ocupînd **pămîn- tul** unor **ţări străine, sau că România e un stat** tipic multinaţio**nal, bazîndu-se pe asuprirea altor popoare,** deci un fel **de** în**chisoare a popoarelor cum botezase Lenin Rusia ? Oare simplă** greşeală **a fost infuzarea** sentimentului **de ruşine** noilor generaţii **pentru** uriaşele sacrificii **făcute de poporul** român în primul **război mondial ca să se unească şi să-şi apere glia ? Ruşine** pentru **că acest pămînt, în sfîrşit reunit, a** fost **udat cu** sîngele **a 800 000 de români ? A** trebuit, uite, să se **ducă,** acum cîteva **zile, conducerea ţării şi să se descopere în faţa** mausoleului de **la Mărăşeşti, să se plece cu veneraţie în faţa** eroilor **naţiunii şi să** spună **„Memoria celor căzuţi** aici **să trăiască** veşnic în conştiinţa **poporului", ca să îndrăznim să** vorbim **de acea** pagină **glorioasă a neamului** nostru ! Şi **numai de Mărăşeşti e** vorba ? **E vorba de atîtea locuri sfinte pe care le-a** bătut cu pasul în **ultimii ani noua conducere a** patriei, scoţîndu-le din bezna în **care fuseseră aruncate. Din greşeală,** cum mai spun unii din **colegii noştri, adăugă el sarcastic.** Şi tot greşeală **a** fost, îşi con**tinuă rechizitoriul, imperturbabil,** cu **vocea aceea** subţire, ţipată, **o voce ca o lamă de brici ce** tăia **în** carne vie, tot greşeală a **fost că din ştiinţa şi din** conştiinţa istorică **a** fost şters cuvîntul **'naţiune, şi nicăieri nu s-a** mai vorbit **de** specificul naţional, ca şi **cînd acesta ar** fi **fost o boală** urîtă şi nu trăsătura noastră spiri**tuală distinctă, unul din** bunurile noastre cele mai de preţ ? **Da, ale naibii greşeli, ricană** el, cum s-au nimerit **ele să** lovească **tocmai unde ne durea mai mult** ? Tot din greşeală s-a radiat din **Istorie moştenirea naţională** progresistă, iluministă, epocile de **renaştere ? Va să zică,** le **numără el** pe degete, domnitorii fu**seseră exploatatori** feudali şi atît, Tudor Vladimirescu un boier- **naş de ţară, paşoptiştii burghezi** şovăitori, rupţi **de** popor, bur**ghezia de la naştere şi pînă la moarte o**

pacoste. Atunci ce ne mai **rămînea ? Praful de pe tobă ?** Din greşeală au fost arun**caţi în groapa cu** vechituri netrebuincioase marele Xenopol şi **marele lorga, cei ce descifraseră** drumul **nostru** isteric ade**vărat ?**

Bătrînul se străduia să păstreze o aparenţă de calm, dar Cer**nea** ghici după tremurul mîinilor slabe, aşezate pe masă, cuminţi, ca în poală, ca şi după uşoara bîţîială a capului pleşuv, cu o pieliţă albă, subţire, încreţită pe craniu, că e foarte surescitat. Respira încet, dar Cernea bănui prin haina lui de stofă groasă, gri-fer, croită după moda veche, inima bâtînd repede, nu speriată, ci răscolită de ceea ce spunea. Făcu o pauză scurtă, după care deschise puţin braţele către colegii lui. Şi acum să i se **dea** voie **să** revină **la** documentele de partid. Sigur, el enumerase cîteva greşeli, în ghilimele, făcute în istoria naţională. Dar să-i dea voie onoraţii colegi să-i întrebe : de ce, de ce s-au comis toate aceste abuzuri, incalificabile, cu istoria României ? Oare din întîmplare, de florile mărului ? Nu ! Răspunsul just, deschis, îndrăzneţ se află tocmai în aceste documente la care s-a referit formal, să-i fie din nou iertat, referatul. Exista un scop : dezmembrarea statului nostru naţional, destrămarea poporului român.

Asistenţa începu să se foiască, se auziră murmure. Rectorul, **se** văzu nevoit să intervină : „Noi v-am ruga, tovarăşe Bilciu- rescu, să nu facem asemenea afirmaţii care, vă rog să mă scu- aaţi, par tendenţioase. Să ne menţinem în limitele aprecierilor oficiale.“ Ochii bătrînului scînteiară mai intens, dar gura îi amuţi, iar Cernea parcă simţi că privirile i s-au aţintit asupra sa, întrebătoare, aşteptînd răbdător ceva... Ascultase pînă atunci, captivat, cu sufletul la gură, acel adevărat act de acuzare al fostului maestru, parcă sculat din morţi anume pentru a-şi împlini o îndatorire. Regăsise aceeaşi minte sfredelitoare, neodihnită, neobosind să se lupte cu falsul, cu reaua-credinţă, cu intenţiile dubioase, cu toate duhurile ce pîndeau din umbră interesele patriei şi înjoseau ştiinţa al cărei slujitor nu pregeta să fie. Cernea interveni, cenzurîndu-şi cît putu ironia, deşi i-ar fi făcut plăcere să biciuie puţin suficienţa asistenţei, care avea păcatele ei nemărturisite în drama de care vorbise fostul profesor.

Atrase atenţia că tovarăşul Bilciurescu nu numai că nu ieşise din limitele aprecierilor oficiale, făcînd afirmaţii tendenţioase. cum se spusese, dar se menţinuse strict chiar în litera documentelor menţionate. Ca atare, el credea că întreruperea nu fusese prin nimic justificată şi îl rugă pe tovarăşul profesor să-şi continue nestingherit interesantul expozeu. Adăugă doar că e bine să se reţină că nu s-au adunat acolo să facă o treabă pe jumătate, şi că îndeplinirea sarcinii puse de conducerea partidului. o sarcină presantă şi extrem de grea şi complexă, cere din partea lor, a istoricilor – şi le-ar cere îngăduinţa să-l numere printre ei, măcar în calitate de fost student al stimatului profesor aici de faţă, chiar dacă numai la coadă –, cere deci, o exigenţă maximă. Excedat, rectorul deschise larg braţele şi, fără nici o supărare, cu un zîmbet bonom, îl invită tăcut pe bătrînul profesor să continue. Ceilalţi se mişcară, unii dădură din cap a mirare, arătîndu^se mai descumpăniţi decît erau în realitate, cîţiva însă aprobară cu mişcări energice, şi pînă la urmă toate privirile se îndreptară, din nou, curioase, spre vorbitorul conturbat. BHciurescu păru să nu se formalizeze şi continuă, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Nu se prefăcu, profesional, că a uitat unde rămăsese, ci reluă exact de unde se intrerupsese. Le spuse că în esenţă cam asta ar trebui să fie, după părerea lui, punctul de pornire al referatului, ca şi al întregii lucrări de refacere a manualelor şi cursurilor de istorie a patriei. Sintetiza apoi cu o capacitate de concentrare şi sistematizare deloc diminuate faţă de perioada cînd îl cunoscuse Cernea, trei direcţii de bază în care vedea că trebuie intervenit şi schimbat conţinutul disciplinei. în primul rînd, reconsiderarea moştenirii istorice a poporului român, faţă de care ei, ca profesionişti şi patrioţi, aveau mari datorii

neachitate, şi fără cu- ix>aşterea căreia tinerele generaţii sînt profund frustrate, iar istoria ţării devine o caricatură, nu o ştiinţă. în al doilea rînd, dezvoltarea tezei despre naţiune în spiritul concepţiei enunţate sistematic, în ultima vreme, de conducerea ţării, şi în legătură cu asta studierea şi elucidarea specificului naţional, factor, după el, fundamental în continuarea şi ridicarea pe o treaptă nouă a civilizaţiei românilor. în sfîrşit, consolidarea ştiinţifică a teze-

lor cheie ale istoriei naţionale, combătute, pe bază de falsuri şi interpretări politico-pragma ti ce, de alte şcoli, şi, în această lumină, slujirea şi apărarea intereselor neamului puse grav în primejdie de ceea ce se petrecuse în deceniile anterioare prin preluarea iresponsabilă tocmai a punctelor de vedere potrivnice, în întregime inventate. Se păruse că a terminat, dar în ultima clipă se răzgîndi şi mai adăugă, cu un deget ridicat în aer, prevestitor, că un istoric lipsit de fiorul patriotismului este din punct de vedere ştiinţific un avorton, iar din punct de vedere social un potenţial trădător de neam, cu voia sau fără voia lui. Urmă o tăcere prelungită, penibilă, toţi ochii îndreptîndu-se întrebător spre Cernea. Acesta tăcu, astfel că adunarea se văzu nevoită să se descurce singură. Rectorul întrebă dacă mai sînt observaţii, însă şeful comisiei, cel ce prezentase referatul, făcu propunerea să se oprească aici, să se refacă materialul – şi cu un gest de reverenţă îl invită pe Bilciurescu să ia parte la această muncă, integrîndu-se comisiei –, urmînd ca în scurt timp să fie convocată o nouă reuniune pentru definitivarea lui.

Istoricii se ridicară de pe scaune, scîrţîindu-le zgomotos, dez- morţindu-se. Rectorul se pregătea să-l conducă pe Cernea, dar acesta se îndreptă spre Bilciurescu, înconjurat acum de ciţiva tineri şi felicitat călduros prin energice scuturări ale braţului neputincios, cu carnea aproape topită. Cernea se aplecă de genunchi şi de umeri, era mult mai înalt ca bătrinul. şi i se adresă, vorbind tare, aproape de urechea lui, aşa cum faci cu oamenii surzi, deşi bătrinul nu arătase că ar suferi de aşa ceva. „Mai mă cunoaşteţi, domnule profesor ? Vă mai aduceţi aminte de mine ?“ Ceilalţi se retraseră, discret, deşi se vedea că ardeau de curiozitate să asiste la conversaţie. Bătrinul nu se grăbi să răspundă, îl privi un timp pe Cernea cu ochişorii lui agili – ochi de copil iscoditor şi neast împărat, îşi zise Cernea, mirindu-se de acest infantilism prefăcut –, dîndu-i porcii «â

înţeleagă că nu, nu-şi aduce aminte nimic, habar nu are. Apoi, fi.ră nici o tresărire a muşchilor feţei, fără nici cel mai mic zimbet sau ?emn

de familiaritate, îi vorbi, înlocuind **vocea piţigăiată** dinainte, **cu** una **domoală** şi calmă, avînd un uşor tremolo baritonal. „Cum **să** nu te **cunosc,** domnule Cernea ! Se **poate ?** Chiar **mă** miră **că** mă întrebi ! – şi spuse aceste cuvinte un pic supărat. Ori ţi-ai închipuit **că** m-am ramolit, **ai ?** Şi izbucni într-un rîs moale, împungîndu-l **pe** Cernea cu degetul în plex. **Dacă** te cunosc ? Păi ai uitat **că** am vrut **să te** opresc la catedră, şi ca un abraş ce erai, ai tulit-o să faci apostolat ? Ce-ţi închipui dumneata, că treizeci de ani, dar nici atîţia n-au trecut, sînt un mileniu ? Apâi **proastă** istorie **te-am învăţat** Eu nici nu ştiu cînd **s-au** dus, **deşi...“** şi făcu un gest cu mîna a lehamite.

Rectorul, **în** calitate **de gazdă,** se ataşă celor doi, zîmbipd afabil **şi** curtenitor cînd **spre** unul, cînd **spre** celălalt, vroind parcă **să** le spună **că** se află sub aripa lui ocrotitoare. Cernea lega greu conversaţia cu bătrînul, parcă nu era în apele lui, un rest de timiditate ieşise la iveală din vremea cînd examenele cu **acest** bărbat constituiau prilejuri de mari emoţii. 11 salvă rectorul, propunîndu-le reţinut, dar cu o persuasiune căreia nu i **te** puteai sustrage, **să** meargă să bea o cafea în cabinetul lui şi **să** mai schimbe cîteva cuvinte despre vremurile de odinioară. Bilciurescu primi oferta cu promptitudine, înviorat, recunoscind că nimic pe lume nu-l desfată mai mult ca o cafea bună, fierbinte. Nu pierdu **însă** prilejul, în drum spre biroul rectorului, să deplîngă renegarea de către Cernea a vocaţiei şi ratarea **frumoaselor perspective ce i** le deschidea profesia de dascăl în **cea mai** minunată dintre disciplinele ştiinţifice privitoare la **om şi** la **societate.** Cernea încercă **să** braveze, spunîndu-i că mai importantă decît predarea istoriei este făurirea istoriei, dar simţea ca ceea ce spune n-avea sare, n-avea nici un haz, erau vorbe goale, baloane de săpun. într-adevăr, îşi renegase vocaţia, şi cuvintele bătrînului profesor, a cărui întîlnire răscolise în straturi adânci, căzuseră ca un blam. Se simţi gol şi mic, un fel **de** student

repetent, răzleţit de promoţia sa care se **dusese înainte, ajunsese unde trebuia, îşi** făcuse datoria, îşi împlinise **menirea. Se întîlnea** cu **acest** trecut, cu marea lui pasiune, cu şansele şi obligaţiile morale pe care le avusese **şl,** parcă, între anii de atunci şi clipa **de** acum nu **se** mai **găsea** nimic. Da, îşi părăsise profesia, risipise agoniseala, tot ceea ce acest om, universitatea, ştiinţa îi oferiseră cu dărnicie. Parcă ghicindu-i gîndurile, rectorul îl informă răbdător pe Bilciu- rescu, cu aerul că iniţiază un profan într-o teorie complicată, că tovarăşul Cernea nu numai că nu a ratat nici o perspectivă, dar a ajuns un important demnitar **în** lumea şcolii, un îndrumător cu orizont larg şi spirit înnoitor, preţuit şi respectat **de** cadrele didactice, aşa că tovarăşul profesor nu putea decît să se mîndrească, să se ţină mare cu fostul său student. A da ţârii astfel de oameni este, după el, aspiraţia supremă, firească, **a** oricărui dascăl şi, iată, tovarăşul Bilciurescu reuşise ca... **Bă-** trînul îşi bîţîia uşor capul, probabil că suferea **de** „Parkinson", dar lui Cernea i se părea că prin aceasta **neagă argumentele** şi laudele rectorului şi spune mereu : ,,Nu, nu, n-a făcut nici **o** brînză, s-a lăsat de meserie, **a** umblat teleleu, s-a ţinut de alte bazaconii, n-a fost ce-am crezut, m-am înşelat cu el, un fel de haimana, asta a ajuns/'

în cabinet, rectorul îi pofti pe canapea şi îşi trase şi el un scaun lîngă măsuţa din faţa acesteia, dar distanţîndu-se puţin, cu gesturi anume, aşezîndu-se nu **faţă** în faţă, ci în profil, dînd să se înţeleagă că joacă un rol neutru, de chibiţ, iar ei să nu ţină seama de el, să vorbească nestingheriţi, ca şi cînd n-ar fi nimeni de faţă. „Poftiţi, păreau să spună gesturile lui, evocaţi trecutul dumneavoastră după pofta inimii, amin- tiţi-vă **cum a** fost în acei ani, cînd unul era tînăr de tot şi avea viitorul în faţă, iar celălalt o autoritate ştiinţifică recunoscută, în plină afirmare pe firmamentul culturii româneşti." Dealtfel el trebuia să se ocupe şi de cafea şi mai avea şi de dat un telefon urgent, de aceea ei să nu se jeneee.

Cei doi nu se mai întoarseră însă la trecutul îndepărtat, nu mai evocară frumoşii ani, frumoasele vremuri... Cernea întrebă, ezitînd puţin, sincer îngrijorat, ce făcuse domnul profesor Bi'~ ciurescu în ultimii cincisprezece, douăzeci de ani, de ce se eclipsase, **în ce domeniu** lucrase, ce se întîmplase cu **el.** „Eeee, **dragă domnule Cernea, îl întrerupse** brusc bătrînul, **asta este o po-** ves'e **aşa de lungă** şi **aşa** de urită incît nu **e** acum nici locul şi **n-avem nici** timpul **să** ţi-o spun. Şi nici plăcere **mare** nu-tnl face. Dumneata nu ştii ce s-a întîmplat cu noi ? **Vorbeam** mai înainte **de aşa** zisele greşeli săvîrşite în istorie. Puteau **astea** să **nu-i** privească şi **pe** istorici ? Cel puţin **pe** unii dintre ei, **care** nu le-au acceptat, n-au vrut să închidă ochii, **n-au cedat** şi **au refuzat să** le slujească ? Ce **să fac,** am **făcut** puşcărie, domnul meu. Reacţionar, idealist, apologet al burgheziei şi **toate** celelalte.“ „Tot timpul aţi fost închis ?“ se crispa **Cernea.** „Nu chiar... Cu intermitenţă, şi rîse amar. Prin ’56 **mi-au dat** drumul. îmi **găsisem** un post **la** Biblioteca **de** stat, **fişam cărţi de ştiinţă. în ’58 însă** m-au anchetat din nou. Vezi **doar cît de puţin m-au** tolerat în libertate. Ce mai făcusem ? **Fişam doar** cărţi. **Se** ascuţise însă din nou lupta de clasă în **ideologie. Asta se pretindea că e** motivul. Şi, uite aşa, am mai **stat vreo trei** ani **la răcoare.“** „Aţi avut proces ?“ nu **se** putu **Cernea abţine să** nu-I **descoase pe** bătrîn, **deşi** îi producea oroare **această indiscreţie şi se aştepta ca** Bilciurescu să i-o taie scurt, să-i **zică ceva de Ia obraz.** Dar bătrînul, deşi arţăgos în ştiinţa lui, cum se **dovedise doar** cu puţin timp înainte, în ale vieţii **se arăta paşnic** şi **docil.** Răspundea cuviincios, cu o voce tără**gănată, fără vlagă, parca** ar fi vorbit în somn. „Proces ? Prima **dată n-au** simţit nevoia, **a** doua oară au improvizat ceva, dar **ce legătură avea asta cu legea,** cu principiile de **drept ?** Formali**tăţi, domnule Cernea !“** „Dar **pe** urmă, a **doua oară,** n-aţi revenit **la** istorie ?“ „Ei, tinere dragă, cine mă primea ? Aş fi **revenit** cu **dragă inimă, dar** nu mai era istoria de mine. Totuşi am

avansat în **grad. M-au** primit într-un mic post de administraţie **la Editura** Academiei. Trebuia să-mi cîştig existenţa. Nici **fiul meu nu avea** slujbă, făcea traduceri, acasă, din literatura **engleză,** ştii **doar, sau** nu ştiu dacă ştii, şi-a luat doctoratul la **Oxford.** Dar cum **am spus, povestea e** lungă **şi** neplăcută, tare **neplăcută.** Şi, uite, îl plictisim pe domnul rector." Rectorul, îşi potrivise la început un zîmbet de circumstanţă cit mai binevoitor cu putinţă, rămînînd cu el înţepenit pe faţă mult timp în ciuda cursului luat, de discuţie ; îşi schimbase însă cu încetul expresia, propunîndu-şi să fie sobru, dar reuşind să arate plictisit. „Cu atit mai mult, continuă bătrînul, cu cît îi datorez personal foarte mult, poate cel mai mult. în afară bineînţeles de atmosfera şi spiritul general din societate, fără de care şi bunăvoinţa lui ar fi fost zadarnică. Dar, uite, eu sprijinul său am ajuns iar să-mi spun cuvîntul într-un for de specialitate." Rectorul folosi prilejul să intervină pentru a atenua uşoara încordare dramatică ce se crease. „în ultimii ani, intr-adevăr, datorită climatului nou statornicit în ştiinţe, şi nu numai în ştiinţe, în politică în primul rînd, dealtfel, ce să vă spun, tovarăşe director general, dumneavoastră cunoaşteţi mai bine... da, în aceste condiţii, domnul Bilciurescu a revenit în istorie. Cu competenţa şi capacităţile dumisale, în ciuda virstei şi a ceea ce a avut de... s-a afirmat, firesc, imediat. A reînceput să publice în revistele de specialitate, noi îl folosim în calitate de consultant, şi aţi fost în măsură să vă daţi seama cu cită eficienţă... În plus, domnia sa lucrează, acum e pe sfîrşite după cîte ştiu, la un nou tratat de istorie a României şi sînt convins că va fi o lucrare de referinţă... Se va bucura indubitabil de ecoul cuvenit şi peste hotare." „Ooo, extraordinar, se animă Cernea, vă felicit. Mă bucur, mă bucur din tot sufletul, domnule profesor, şi vă doresc tot succesul din lume."

Profesorul rîse uşurel, cucerit de această efuziune. „Mulţumesc, tinere, îmi fac bine sentimentele dumitale sincere. Ce să fac, debutez a doua oară. Şi pot să te

informez, dacă nu ştii, că acest fenomen capătă proporţii. Toţi din generaţia mea, indiferent de disciplină, care au ceva de spus, se grăbesc s-o ia de la capăt. Al doilea debut, la bâtrineţe, iată ceva cu adevărat nou în ştiinţe, în cultură. Dealtfel, şi virsta ne zoreşte. Dar resurecţia noastră n-ar fi fost posibilă fără această bruscă şi radicală schimbare de climat social. Cum să stai degeaba, cînd te bucuri de libertate şi de stimă ? Cum să nu vibreze coarda sensibilă a unui istoric, atunci cînd conducerea ţării face din nou elogiul virtuţilor neamului şi, păstrînd desigur poporul atent în prezent şi în viitor, îi întoarce totuşi faţa şi spre, trecutul său milenar, glorificîndu-l ? Ar trebui să fiu un netrebnic, nu cronicar. Nu pot sta, tinere ! Uite, în ciotul meu bătrîn au dat lăstari, înfloresc şi eu din nou la adînci bătrîneţi. Şi atît cît mi-a mai rămas din viaţă, vreau s-o închin ştiinţei şi neamului meu." încurajat de ieşirea bătrînului din terna lui psihologie re-semnată, de scurta scăpărare a elanului şi disponibilităţii sale, regenerate de un nou impact cu societatea, cu epoca, Cernea îndrăzni să-l mai întrebe : „Dar de ce nu aţi încercat, domnule profesor, să luaţi contact... Să apelaţi la vreunul din noi ? Poate **em** fi reuşit, totuşi, să... Aţi fost prea izolat. N-aţi putut să vă 'mformaţi ?" „Nu, domnule Cernea, înţeleg ce vrei să **spui.** În **ce** tc priveşte, de pildă, am fost foarte bine informat, încă de la început. Nu, n-am vrut să apelez la nimeni, în primul rînd la colegii mei nu, m-am ferit să compromit pe cineva. Ceea ce mi s-a întîmplat a constituit pentru mine o ciocnire cu istoria, nu cu oamenii. Cunoscînd legile istoriei, mi-am dat seama că oamenii sînt neputincioşi. Şi dacă cei ce cad vor să se agaţe, nu reuşesc decît să-i antreneze şi **pe** ceilalţi. Deşi am fost infirmat în convingerile mele. Nu **că aş** fi supraestimat istoria... invers, am subestimat-o. Căci ceea ce s-a petrecut n-a fost decit o malformaţie provocată de factori subiectivi. **Au** fost şi cauze obiective, evident. Dar accidentale, vremelnice, prelungite dincolo de limitele fireşti de obedienţa şi primitivitatea omului, de măruntele lui

calcule, de josnicia unor interese singulare. Nu ale omului de rînd, bineînţeles, ale omului potentat, ajuns prin- tr-un oarecare concurs de împrejurări în vîrful piramidei. Nu **mă** refer la o singură persoană, ci la **o** categorie. Niciodată n-aş fi putut primi un **mai** acut corectiv **al** concepţiei mele istorice... Ca fiinţă umană m-aş fi lipsit, desigur, cu riscul de a rămîne într-o relativă ignoranţă. Dar judecind la rece, ca specialist, trebuie să mărturisesc, deşi pare nelalocul lui, că asemenea experienţe au o utilitate incontestabilă pentru ştiinţă. Dacă pentru verificarea teoriilor sociale ar exista alt cobai decît omul, **ar** fi ideal. Dar ca fost student al meu, trebuie să-ţi dai **seama** că este imposibil. Istoria, ca disciplină ştiinţifică, se hrăneşte din suferinţa omenirii, din erorile epocilor, din destinul unor generaţii întregi. Această idee m-a **împăcat** cu viaţa. **Am** început să mă consider, şi rîse iar potolit, amar, **bătrîneşte,** material **de** laborator pentru propria mea specialitate. Din păcate, există un handicap – vîrsta 1 Dacă **aş** fi putut valorifica profesional mai devreme drasticul corectiv administrat de viaţă... Căci am înţeles totuşi, **pe** propria-mi piele, **că** oamenii fac istoria. Oamenii **o** fac şi tot oamenii o suportă. Acesta este adevărul meu suprem. Sigur, în anumite condiţii, etcaetera. De reţinut, deci, **că** unii **o** fac şi alţii o suportă. După cum **se** vede, condiţiile acţionează ■diferit asupra lor. Pentru unii benefic, pentru, alţii nefast. Iată, dragă tinere... domnule Cernea, înţelepciunea mea cea nouă. Dacă cei ce dirijează construcţia istorică **sînt** luminaţi, în **ace**leaşi condiţii, cei **ce o** practică şi o suportă **trăiesc** altfel. **Aşa** cum se întîmplă **de** doi-trei **ani încoace în** România. **Poate** merita să sufăr ce am suferit pentru **a pricepe** atît. Ei, îţi **dai** seama, sînt şi eu niţel ipocrit. Spun **asta pentru că** îmi **convine** ■deznodămîntul. Altfel aş fi **dus înţelepciunea cu** mine **în groapă.** Aşa, ce se întîmplă e şi o recompensă, şi o răzbunare postumă. Te-am ameţit, domnule Cernea, **dar dumneata ai** vrut-o. **Eu...** nu mai am nici o pretenţie şi nici o autoritate asupra dumitale şi

îmi pare rău...“ Cu aceste cuvinte încheie, rîzînd înveselit de-a binelea, aproape sughiţînd de ilaritate, **ca un** profesor **ce** face glume cu foştii elevi, şi de care **doar el se amuză.**

Cernea înţelese **ce** reazem **interior făcea să nu se prăbuşească** această ruină fizică, această buturugă **devorată aproape în în**tregime de flăcări, scrum păstrînd prin **minune** forma iniţială a materiei. Rectorul ieşise între timp, **chemat de** treburi urgente, astfel încît sfîrşitui conversaţiei se **desfăşură** numai în doi. Cernea îi propuse lui Bilciurescu **să-l** ducă **acasă** cu maşina, dar bătrînul refuză. Nu stătea departe, **pe** Batiştei, şi-apoi se obişnuise să meargă pe jos. Nici în tramvai nu se mai urcase de **ani** de zile. **La** început ca sâ facă economie, apoi din deprindere, îi făcea bine mersul şi nimic nu~i plăcea mai mult decît să simtă pămîntul sub talpă. **Căpătase** ideea fixă **a** lui Anteu. Se părea că se deconectase, rîdea după fiecare frază, ca după o glumă bună. Se ridică greoi, îşi netezi hainele de croială veche, mult prea groase pentru acel anotimp şi dădu să se înţeleagă că se retrage. Mai zăbovi însă, şi Cernea prinse din zbor că ceva îl mai reţinea. într-adevăr, asigurîndu-se **că** nu vine nimeni **pe** uşă, se apropie de el şi îl întrebă cu o voce scăzută : „Dar dumneata, tinere, te consideri realizat ?“ Cernea ridică umerii, fără să se gîndească ce are să răspundă. Bâtrînul îl iscodea cu ochii aceia ageri ce i se plimbau pe **faţă ca** nişte viespi. Tăcerea se prelungi şi Cernea mai ridică o **dată din** umeri, parcă întrebîndu-se şi el, mirîndu-se, îndoindu-se. Totuşi trebuia să spună ceva şi deschise gura **să** încerce un **răspuns** La nimereală, pentru **că** nimic închegat nu-i venea în minte. Intră însă rectorul, şi bătrînul, îngăduitor, îi puse mîna **pe braţ ca** pentru a-l linişti. „Lasă, în- ginâ el confidenţial, **o** să-mi **spui** altădată. Acum la bună vedere. **Să** ştii **că** mi-a făcut **mare** plăcere.“ Şi ieşi băţos, refuzînd oferta rectorului de a-l conduce, amintîndu-i că el e mai vechi în clădire şi **că ar putea să** fie la rîndu-i, gazdă.

Cernea venise **să-i aducă** lui Suru vestea unei întâmplări **care-l** descumpănise, trezindu-i atît milă cît şi repulsie. Nu pu**tuse** însă să **deschidă gura şi** să-şi vîndă noutatea, deoarece crainica televiziunii **tocmai** anunţa în clipa aceea transmisia în **direct a** unei mari adunări **populare.** Apoi, captivat de desfăşurarea mitingului, reuşi să uite mobilul vizitei. Grupul în mijlocul căruia **se** afla şeful **partidului** era urmărit **de camera** de **luat** vederi în timp ce **cobora o** veche stradă în pantă, mărginită de o parte de ziduri **de** cetate, iar de cealaltă de clădiri **masive, după toate aparenţele foste reşedinţe militare. Pe coama** zidurilor străjuiau, în armuri, cu fuste scurte de zale şi **spade** late la oblinc, centurioni romani şi, printre ei, dispuşi simetric, ostaşi daci în iţari, cu mici cuşme pe cap, cu scuturi rotunde şi săbii curbe, retezate la vîrf. Megafoanele transmiteau muzică patriotică şi versuri celebrînd istoria patriei. Coborîşul dură mult pentru că, aproape la fiecare pas, din mulţime **se** desprindeau bărbaţi şi femei cu buchete de flori. În sfîrşit, jos, la capătul străzii, unde se deschidea marea piaţă, în întîrnpinare veni călare pe un cal alb cu valtrapuri domneşti „însuşi Mihai“, cu binecunoscuta şi semeaţa căciulă cu pană, cu lunga-i pelerină căzînd **pe** spate, în falduri elegante, pînă pe crupele puternice ale animalului. Primul unificator al românilor, aşa cum domina el în statuile ecvestre, aşa cum era cunoscut din efigii, din tablouri, ieşise pentru o clipă din granitul istoriei **pentru a** saluta o **epoca** nouă. Suru şopti: „Măi **Vlade, să fi apucat taică-tău să vadă** asta 1“ Căutătura înduioşată a lui Cernea îi dădu un sentiment **de** uşurare ca şi cînd... ca şi cînd... **da,** ca şi cînd s-ar fi împăcat, în sfîrşit, cu bătrînul. „A fost un **om** politic mai mare ca noi, **Ma**nóle... spuse dus pe gînduri Cernea. A văzut mai departe... A fost mai liber 1 Pe el nu-l încolţeau prejudecăţile, nu-l apăsa nici o doctrină

decît... spiritul neamului... **deşi** într-un fel, este şi asta ■o doctrină. Noi credeam că el nu înţelege, îţi aminteşti ? şi ne căzneam să-l lămurim, să-l -"luminăm»», **dar** el **vedea că** noi **eram** ăia care nu reuşeam să înţelegem şi încerca să ne deschidă ochii... .şi suferea săracu fiindcă ne **împăunam cu** mărginirea noastră. Şi, uite, a trebuit să treacă **treisprezece sau** paisprezece ani, cîţi sînt ? ca să ajungem la ce **spunea** el atunci. **Mă** întrebi ce **ar** zice ? Ar zice : »bine că v-aţi dezmeticit şi voi, bine că v-a venit mintea la cap». Ar fi răsuflat uşurat că nu s-a pierdut •sămînţa neamului... Şi ar fi putut să intre şi el liniştit în pâmînt. Fiindcă îşi pierduse nădejdea, şi-şi căuta sprijin, bietul **de** el, în... Vezi, măi frate, noi căutam atunci adevărul în cărţi. Era -acolo ? Era, dar numai în parte. însă că nici pe ăla nu-l raportam la viaţă. Căci realitatea devenise tabu. Repede începuse să ***se*** sanctifice. De **ce ?** Pentru **că o** statornicisem noi. **Devenisem infailibili, infatuaţi ? Mai degrabă aş zice că eram neştiutori... pentru că n-am fost de rea-credinţă. Insă lucrul de căpetenie nu-l ştiam, şi nici nu prea vroiam să-l facem, adică să ne uităm în gura celor ca bietul tatcă-meu. Cu toate astea afirmam sus şi tare că teoria trebuie extrasă din practică şi că primordială e viaţa materială. Ce sucit şi cîrcotaş mi se părea tata 1 Şi depăşit în judecăţi. Ce făcusem noi ? Desprinsesem din viaţă un adevăr general important: schimbarea 1 Legea imperioasă a schimbării ! Nu mai aveam însă răbdare să verificăm ce *se* alegea din acest adevăr şi ce ecou avea în viaţă. Şi mai era ceva... Trăiam în umbra unor mituri prea mari! Cine îndrăznea să le pună la îndoială ? Care dintre noi le-ar fi putut suspecta de eroare ? Despre acele personificări ale mitului credeam că sînt infailibile şi desigur atotputernicia lor ne miruia şi pe**

noi niţel. Cum ne apărea în comparaţie cu ele pensionarul Anghel Cernea, fost factor poştal ? Sau nea Marin Gruia, ţăranul obidit de la Udupu, cu tragedia lui strict personală ? Ca nişte purici Ungă elefant. Iată, după mine, cea mai mare miopie. Nici un mit nu poate fi pus deasupra omului 1 Asta n-am să uit.“ „Hooo... mai opreş- te-te, iar te-ai încins şi cine ştie unde ajungi!“ – încercă Suru Bă-l tempereze. „încerc şi eu să desluşesc ce-a fost, Manóle. E o încîlceală mare, nu poţi s-o desfaci dintr-o dată. Probabil, în capul tău lucrurile sînt mai simplu orînduite, şi te invidiez. Gata, zic, i-am dat de cap. Dar după aia apare alt aspect, şi altul, şi altul. Ce să fac... asta e meteahna mea. la-o şi tu cum e şi nu-i mai da atenţie. Suport-o 1“ „Te mai şi piîngi... Hai, că începe mitingul 1“ Ascultară în tăcere.

Abia cînd se pregătea să plece, Cernea îşi aduse aminte de oe venise. „Uite, domnule, a început să mă lase memoria, se bătu cu palma peste frunte, ştii ce s-a întâmplat astăzi ? Cutremu- ră-te, Manóle... David, Eftimie David, a fost găsit spînzurat în pădurea «Pustnicul».“ „Cum ? Ce, eşti nebun ?“ „După toate probabilităţile s-a spînzurat în cursul nopţii.” Pe figura lui Suru se întipări o adîncă stupoare, se uita la Cernea fără să-1

vadă, iar obrazul îi devenise parcă de lemn. „David ?... David repeta din eînd în eînd automat şi numele sima în gura lui ca un efort de rememorare, ca şi eînd n-ar mai fi ştiut despre cine e vorba, sau, tot atît de bine, ca o interpelare adresată trecutului. îi apărea în minte statura fragilă, mîinile mici, chipul anormal de tineresc, cu ochii dilataţi de lentilele ochelarilor. îi vedea buzele subţiri, palide, spălate din eînd în cînd cu limba, aşa cum fac pisoii, desfăcîndu-se într-un zîmbet ascuţit ca **o** lamă, sau într-un rîs piţigăiat, exaltat. îi auzea vocea ca o vergea de oţel sfichiuind aerul, plesnind în carne, făcînd să ţîşneaseă singele. îl observase îndeaproape în şedinţe, în contacte directe cu oamenii, aruncîndu-şi nada şi momind, momind... încolăclndu-se ca un şarpe în jurul victimei şi sugrumând-o, juisînd în clipa triumfului eînd putea să izbească, să taie, să îngenuncheze şi să semene groază. Fusese înzestrat cu virtutea inteligenţei, vie, spontană, subtilă, dar numai atît părea în el uman, toate celelalte caracteristici ale speciei – înţelegere, îndoială, dragoste, prietenie, milă, slăbiciune – lipsindu-i. Poate era nebun ? Alienat, un anumit tip de alienat, cu o logică strălucită, dar inversă decît cea firească ? Cu vreun an şi ceva în urmă Suru aflase ca fusese eliberat din postul de la regiune. Nemulţumirile se înmul-

• ţiseră şi oamenii, căpătînd curaj, le dădeau glas. începuse să plouă la centru cu sesizări, reclamaţii, memorii... Fusese scuturat bine şi apoi mutat ca vicepreşedinte al unui comitet oarecare, la Bucureşti, pe undeva pe la rezervele de stat, sau aşa ceva, oricum, o funcţie destul de onorabilă totuşi, care i-ar fi oferit posibilitatea să reflecteze şi să-şi coiecteze deprinderile. Suru o considerase ca un tirziu, dar binevenit act de drep-**tate** elementară. Şansa dată omului o înţelesese ca un gest de clemenţă, dar şi ea o palmă prin însuşi sensul ei de omenie. Apoi **îl** pierduse din vedere, uitase de el.

„Nu înţeleg, recunoscu, dind din umeri, nu înţeleg

nimic. David... La orice m-aş fi putut aştepta de la el, numai ta asta **nu. Ce** s-o fi petrecut ?“ Cernea aflase unele amănunte. După schimbarea funcţiei, se transformase total. Nu mai rămăsese. ni-

mic **din despotul de la regiune,** viclean şi **crud,** din fanaticul **jan**darm politic ce „n-avea mamă, n-avea tată“ şi executa pe oricine cu surisul **pe** buze. Toate formidabilele ipostaze în. care fusese cunoscut, temut şi urît, le **lepădase ca pe** nişte haine **uzate.** $1 în ioc **ce apăruse ?** Un **boem** blazat şi ironic, mare **amator** şi colportor de anecdote porcoase, unele cu iz politic, şi, mai presus de orice, chefliu ratat. Intrase într-un cerc de artişti de varieteu, cu care-şi .petrecea nopţile prin restaurante, prin grădinile **de vară** ale Capitalei şi în compania cărora se **considera** un fel de **mecena,** adulat ca un .prinţ. Dealtfel, Dávid **susţinea** financiar această societate din salariul Iui încă destul **de frumos şi din** economiile anilor cînd nu prea avusese **pe** ce să-şi cheltuie venitul. Femeile îl cultivau pentru bani şi pentru aura de demnitar libertin, iar unele pentru strania lui tensiune **dublată** de **o** fantezie grotescă de obsedat sexual. Da, în Eftimie **Dávid se** trezise un nou demon, detronîndu-l pe cel vedhi şi luindu-i locul, demonul erotic. Căzuse într-un fel de idolatrie pentru femeie, dar fără nimic sentimental, mai degrabă visceral, **o** exaltare rece constînd nu în admiraţie, ci în dispreţ, nu în iubire, ci în ură. O patimă bestială învăluită într-o detaşare aristo**cratică,** într-un crepuscul de clasă veche în plină descompunere, **iluminată spectral de** fosforescenţa putregaiului. Le înjura pe fe-» **mei** tandru şi scabros, privindu-le în ochi **ca un şarpe,** fără **să** 'ase **să se vadă dacă e flămînd** sau sătul, le poseda prin cu- vînt, **fără să le** atingă, plătindu-le consumaţia şi întorcîndu-le **spatele.** Cînd le spunea anecdotele lui triviale, le surîdea cu o gură **aproape castă,** dar neîndurătoare. Unii **pretindeau** că de fapt **era** un biet neputincios, un oropsit şi că nu făcea decit să braveze, iar alţii dimpotrivă, că-şi căpătase reputaţia de maşină infernală. Oricum, se afunda zi de zi tot mai adine în această mocirlă sau boală şi lucrul ajunsese la urechea superiorilor. Se **pornise o** anchetă. Ei bine, tocmai în **aşteptarea apropiatului** deznodămînt Dávid se

spînzurase.

Suru **asculta** aceste relatări deconcertat, ca pe o 'literatură **incredibilă, de un senzaţional ieftin. În imaginaţia lui încă nu putea pătrunde această fizionomie a lui David, creionată din fragmentele de informaţie-deţinute de Cernea, bănuind că la acestea se adăugau şi o peliculă subţire de interpretare personală, de subiectivitate, Vlad fiind întotdeauna înclinat să psihologizeze. „Dar cum s-a putut produce căderea ?" continuă el, întrebările punîndu-şi-le mai mult sieşi. „Asta tu poţi să ştii cel mai bine... Oricum, ai lucrat atîta timp cu el. Eu l-am cunoscut vag. E posibil să nu fi sesizat tu ceva de natură să constituie premisa acestei căderi ? în primul rînd, de ce a clacat acolo, la regiune ? Nu mi s-a părut omul cel mai incapabil şi mai prost de pe lume... Dimpotrivă 1" „Da, avea o minte bună. Ţi-atn mai spus, însă, era rău, tiranic, lipsit de orice scrupul moral. Acţiona însă din convingere... nu pot să mă înşel... Prin tot ce făcea credea că slujeşte cauzei. S-a creat apoi acea lîncezeală... nu rîde ca un prost, ştiu la ce te gîndeşti... da, am discutat despre asta, am avut păreri diferite... dar că se instalase lîncezeală şi suficienţă, că scăzuse elanul şi că unii începuseră să se boierească, asta şi un erb a înţeles. Cînd am fost ultima dată la David mi-a apărut clar că suferise profund de pe urma acestui... cum sâ-i zic... început de descompunere. Mi-a lăsat impresia unui om convins câ işi încheiase lupta, îşi îndeplinise misiunea, se acoperise de glorie şi acum dorea să se odihnească. Şi să culeagă roadele. Scoaterea din muncă, după toate astea, trebuie să-l fi decepţionat. Sir.t convins că n-a înţeles şi nu a acceptat motivaţia... considerîn- du-se un mare nedreptăţit. Poate decepţia l-a făcut să se prăbuşească 1 Dorinţa de a se răzbuna. Dracu ştie... Dealtfel, o viaţă depravată începuse să ducă de pe cînd era la regiune.**

Poate nu chiar în forma asta, nu la proporţiile astea. Dar... atunci ce motive avea al dracului ? doamne iartă-mă. că e mort. Să fie faptul că trecînd în noua muncă a scăpat de o sene de rigori şi şi-a dat frîu liber? Şi, hai, înţeleg cu femeile... poate er*>»un viciu. Dar restul ? Renegarea politică ?'* „Manole. să stăm şi să ne gîndim. Repet, eu sînt cel mai puţin indicat să dezleg enigma. Dar ia să vedem. Cînd a fost scos de ia regiune, mai exi> tau **motive să continue să se legene în hamacul automulţumirii ?**
Asta s-a întîmplat cam la un an şi ceva după congresul al nouălea. În jurul Iui mai era climatul acela ?" „Nu, evident, dar inerţia devenise atît de puternică încît, probabil, nu mai reuşea să se dezmeticească." „Aha, iată o faţă nouă a lucrurilor. Şi dacă la regiune, acolo unde unda de şoc, să-i zic aşa, a ajuns mai atenuată, nu mai reuşea să se dezmeticească şi să se adapteze, în noua muncă, aici]a centru, chiar dacă la o instituţie mai periferică putea ? în duşul ăsta scoţian, rece şi cald, alternativ ? S-a putut integra mai uşor ?'* „Pe dracu... eu nu l-am mai urmărit, dar e la mintea cocoşului. Cred că abia aici i s-a înfundat. El, care se pregătise să troneze o veşnicie, «în .pace şi onor», vedea cum se sparg culcuşurile, cum sună goarna pentru instrucţie... Cred că i s-a părut infernul." „Dar de ce n-o mai fi putut el, Manole, să ţină pasul cu viaţa, să recepţioneze schimbarea ?" Manole tăcea, concentrat. într-adevăr, aceasta era chestiunea, valabilă, evident, nu numai pentru David. „Era el un trîntor?", merse mai departe Cernea. „Nu, categoric, l-am văzut muncind şi douăzeci şi patru de ore pe zi. Şi nu în silă, nu din obligaţie, cu toate motoarele în funcţiune cum se spune." „Era un profitor ?" „Nu, nu, nici asta, dă-I dracu, pardon, uit mereu că e mort, încă nu în-am obişnuit cu gîndul. în nici un caz ! N-a tras personal nici un profit material. Numai ce i se

cuvenea... în rest, ce ? Pipițele alea cu care chefuia în ultima vreme la regiune ? Pentru asta nu trebuia să fie .prim secretar, ar fi fost de ajuns doar responsabil de restaurant.“ „L-am văzut ţi eu în ultima fază, la regiune, cînd m-am dus la Nămete. Nu i-am spus pentru ce mă dusesem, cred că aflase, însă după întîlnirea cu Nămete am reflectat îndelung. Cînd l-am văzut pe băiatul ăla în camera de nebuni, pe un pat murdar, într-o pijama destrămată şi peticită, privindu-mă cu bunăvoinţă, zimbitor, fără să mă cunoască, parcă eu aş fi fost nebunul şi el se arăta înţelegător cu mine, nu mă contrazicea, mă lăsa să-mi susţin pînă la capăt ideea fixă că ne-am mai întîlnit cîndva şi că am muncit împreună şi am trecut alături prin momente urîte, mi-am dat seama că isteria produce şi distrugeri irecuperabile.

Oricît de înalte ar fi idealurile şi oricît de bune intenţiile. Nă- mete era un asemenea produs nenorocit. Şi adăugă cu o ironie amară : Produsul acţiunii oamenilor care clădesc în mod conştient o istorie nouă, dreaptă. Apoi îşi reluă firul povestirii. După ce am stat de vorbă cu Nămete în felul acesta cutremurător, la un moment dat a început să-mi fie ruşine şi am tăcut, preferind să ne uităm unul la altul, el zîmbindu-mi încurajator şi complice, eu privind vinovat. După aceea l-am întîlnit pe Ef~ timie David. Raportul intim al lucrurilor mi-a apărut de la sine. David îl nimicise pe tânărul filosof marxist şi îl trimisese pentru totdeauna la balamuc. De ce ? în numele cui ? Pentru că nu avusese loc o luptă între doi indivizi ce-şi dispută ceva, interese personale. Ci între doi străini. Poate că Nămete îl cunoştea din vedere, dar David, sînt sigur, nici nu auzise de existenţa lui. Atunci ? Cine l-a împins pe David să-l distrugă ? Poţi să-mi explici Manole ?“ „Un complex nefast **de** împrejurări.“ „Fi-ţi-ar împrejurările ale dracului... m-ai făcut praf ! Un impuls demolator, Manole 1 Omul acesta, David, a devenit

instrumentul fanatic al unui curent distructiv, născut din însăşi mişcarea socială novatoare, de construcţie, ţîşnit dintr-o vină a istoriei, pe care noi spuneam **ca** o creăm în mod conştient. în mod conştient l-a chinuit pe Nămete pînă şi-a pierdut minţile ? Şi întrebarea aceasta mi-o pun şi mie Manole, nu mă pot cruţa, pentru că eu am lăsat să se arunce prima piatră. Sub ochii mei a început să se rostogolească bulgărele care a antrenat masa ce l-a strivit. împrejurările absurde, nenorocite, create de oameni, dobîndesc o autoritate proprie ce-i domină ? Dacă da, de ce, de ce li se supun oamenii ? Murmură, suferă, dar uită că ei le-au creat şi că deci tot ei pot să le schimbe, sau să le înăbuşe în faşă, mai bine să le împiedice să se nască. în loc de asta, unii devin instrumente ale răului. David e un asemenea specimen. El l-a băgat Ia casa de nebuni pe un om nevinovat. **Dar, iată,** tardiv e drept, şi el cade sub lovitura aceleiaşi măciuci – **se** bălăngăne în laţul unei frânghii de o creangă de copac."

„Eşti al dracului de deştept, Vlad, eşti mai deştept ca mine... Sigur, eşti tu şi prost cîleodată, aşa că pe ansamblu te echilibrezi – încercă Suru **s-o** dea pe glumă, după **ce** exclamaţia ii ieşise involuntar. **Aşa e !** David s-a constituit propulsorul orb al unui moment nefast. Drama Iui e că atît de mult s-a încarnat în acest rol incit reversul i s-a părut, probabil, lipsit de once sens şi nu i-a putut suporta. Dar în ce priveşte fatalitatea, aici greşeşti. Oamenii nu se supun la infinit, vezi bine ! Tot ei se ridică şi pun capăt relaţiilor care i-au dominat un timp. În cazul de faţă nu e vorba de relaţii de producţie, ci de relaţii politice şi morale." „Bine, greşesc eu... ! Sigur că pînă la urmă lucrurile se schimbă, dar cind apare acest «pînă la urmă» ? După ce o generaţie şi-a mîncat tinereţea ? După ce pentru atîţia nu mai e nimic de făcut ? Manele, după părerea ta, David a fost un revoluţionar ?" „Cred că... **aşa** a demarat el cîndva..." „Manole, revoluţie înseamnă răsturnare. Altfel nu este decît mişcarea dialectică permanentă. Revoluţia este răsturnarea nedreptăţii îndărătnice. pietrificate, a ideii moarte, otrăvitoare, ca şi a virozelor morale, a răului prolific, mobil şi expansiv. Ce a vrut să răstoarne David în afară **de** oameni nevinovaţi ?" „Să-l ia dracu... phiu, spurcată gură am... El nu putea suporta nici măcar simpla mişcare dialectică, **aşa** cum îi ziseşi tu. Nimic nu-l irita mai mult decît încercarea de **a** clătina lucrurile. Orice tentativă **de** acest fel i se părea un pericol. îl neliniştea şi dacă se clătina **o** frunză, darămite un concept prestabilit, o linie, o idee. Să nu mişte nimeni în front, asta era deviza lui..." „Dar ăsta este cultul stătu quo-ului, cultul conservatorilor, al reacţionarilor. David a fost deci un reacţionar, nu un om al revoluţiei. Cît a putut, cu toate forţele lui, deloc neglijabile, a înăbuşit revoluţia – fireşte nu deliberat, ci instinctiv, dintr-un instinct politic primitiv – şi cînd n-a mai putut, cînd revoluţia a renăscut din ea însăşi, şi valurile ei au început să-l împingă, ca pe un lemn putred spre mal, şi-a pus capăt zilelor."

Aveau amîndoi conştiinţa că descoperiseră din aproape în **aproape un adevăr** important. Deci e posibil, ca revoluţia să se transforme în opusul ei ? ■— chiar dacă numai pe o porţiune **a** organismului, într-un grup de celule ? Ca unul din detaşamente să se oprească deodată din drum, uitîndu-şi ţelul, oblonind ceea ce trebuie mereu primenit, transformîndu-se din pionier în grănicer ? lată, viaţa le arătase că atunci cînd cineva face din revoluţie **o** proprietate personală intangibilă, **o** strangulează. Volens nolens, devine paznicul unui cadavru. Viruşii contrare-voluţiei, ned^scoperiţi şi nestîrpiţi la timp, pot infecta şi îmbolnăvi revoluţia. Ce complicate erau toate acestea ! Cit de nuanţată e dialectica ! Şi cheia sînt tot oamenii... **Unii se lasă** dominaţi, iar alţii domină împrejurările. Oho, cîte elemente are ecuaţia unei revoluţii sociale... Şi cîte necunoscute ce trebuie descoperite pe drum ! Cît de deschişi trebuie să ţii mereu ochii 1

Cernea se uită la ceas speriat. „S-a făcut miezul nopţii... ei drăcia dracului...“ „Lasă, mă, că miine e duminică, dormi şi tu mai mult.“ „Dar unde sînt **ai tăi •?** Stau aici **de** cîteva ore şi n-am văzut nici o mişcare.“ „Păi cum să-i vezi dacă nu sînt aici ? ! Ala mare **e la** o nuntă. Nevastă-mea cu fetele, în vacanţa **de** primăvară. S-au dus şi ele pentru cîteva zile la ţară, la o cunoştinţă. Dar hai să mîncăm ceva, unde te duci flămînd la ora **asta... ?“ „Mai stă** dracu să mănînce... **Adio“.**

Nu mică îi fu mirarea lui Cernea cînd, a doua zi dimineaţa, pregătindu-se să-şi părăsească garsoniera, fu '.nat la telefon de Virgil. „Ce e, Virgile, telefonezi de la nuntă ?“ îl întrebă el în stilul obişnuit, jovial, camaraderesc. Acesta însă, rezervat, îi ceru o întrevedere „dacă se poate acum, dimineaţa'*. Cernea, încurcat, tocmai se pregătea să se ducă la Dalles, la salonul **de** pictură al

tineretului, propuse să se întîlnească pe bulevard. Băiatul, de obicei decent şi discret, i se păru văzîndu-l, răvăşit de tot. Intrară pe străduţele din spatele muzeului Simu şi **se** aşezară pe o **bancă** într-un scuar. Era **vorba** de Lucia. în **noap-**

tea precedentă, la nuntă, Virgil aflase că e înşelat, de fapt că ae Înşelase singur. „Ca un idiot, ca un idiot, nenea Vlad, ea un puşti cretin !“ Spunea că îi e ruşine să se mai uite în **ochii ei, că ar fi peste puterile lui s-o întîlnească. Manifestă faţă de sine un dispreţ ce-l puse pe gînduri pe Cernea. Vorbea ca şi cînd convieţuirea cu sine devenise imposibilă. Pleda în numele Luciei şi împotriva sa, plin de scîrbă. „înţelegi, nenea Vlad, n-am fost capabil, timp de peste doi** ani, să-mi **dau seama că nu** iubire **avea pentru mine, ci simpatie amicală, bunăvoinţă, sau pur** şi **simplu spirit de civilizaţie. înfiorător, înfiorător. Trebuie să fru, sînl cu siguranţă, ce** mai încolo şi încoace, un cretin. Mă în**grozesc la gîndul că am făcut-o să suporte atîta** timp avansurile **mele insolente 1 A fost de un** bun **simţ şi de** o **răbdare** înge**rească ? Am obligat-o să se prefacă,** să joace **teatru, să pară** că **nu înţelege... ca să nu trebuiască să mă pună la** punct, să mă **trimeată la plimbare.” Cernea** o **cunoscuse** pe Lucia. Fusese cu **ei la un.meci de fotbal, cu** un **an** şi **jumătate** în urmă. Acceptase **constrins ; nu fusese anunţat sau** invitat dinainte, **se** întîlniseră **înUmplător în tramvai ducîndu-se toţi spre stadion. Nu** mai pu**tuse să dea înapoi, Virgil, în** culmea bucuriei, îl sechestrase, şt **după ce l-o prezentase pe Lucia, făcuse tot** posibilul să intro**ducă o notă de familiaritate** între ei, să-i împrietenească, parcă **asta ar fi fost o garanţie în plus** pentru el. Cernea o auzise pe **Nana spunînd odată ceva despre „ţiganca” lui Virgil, nu înţelegea cum de pătrunsese** fetiţa în intimităţile fratelui ei. Cert, **băiatul văzuse în acea** întîlnire un început de apropiere **a** Lu**ciei de familie. Cernea se arătase** cit **putuse** de rece şi

distant, **răspunzînd entuziasmului** lui Virgil cu **o** politeţe voit conven**ţională. Momentul îi reamintea,** dezagreabil, o Intîmplare **mai veche, cînd** un **tînăr expansiv** îi **prezentase** logodnica, într-o **seaţă. şi doar după cîteva ore...** De o **fată ce-şi** culcase obrazul **pe pieptul lui, într-un tangou languros, de** prost gust, **cîntat de o orchestră de ţigani...** în tramvai, ori de cîte ori Virgil făcea

■ca Lucia să se plaseze între ei, Cernea se retrăgea ca muşcat **de** şarpe. Pe gradenele stadionului fusese atît de ursuz incit Virgil trebuise **să facă** eforturi **disperate pentru a salva** totuşi **imagi**nea unui „nenea Vlad" cuceritor, spiritual şi afabil.

în memoria lui Vlad, fata, colegă **de** facultate şi **apoi de ca**tedră cu Virgil, rămăsese bine întipărită. Se bucurase sincer pentru băiat, cu acea mică doză **de** invidie **pe** care nu şi-o **poate** reprima nici un bărbat faţă **de** un confrate norocos. Căci **tînăra** degaja un farmec tulburător, în ciuda lipsei totale de ostentaţie cu care-şi purta frumuseţea. Păr negru bogat, sprîncene lungi arcuite, ochi mari, cafenii, languroşi, melancolici, blînzi, gura cărnoasă cu un desen perfect, o pieliţă mată, în laptele căreia fusese turnat cacao, stingîndu-l, umbrindu-l dinăuntru. Ceva te îndemna **să o** mîngîi pentru **a** împrăştia tristeţea acelei culori şi **a** elibera misterioasa feminitate ascunsă sub ea. Purta un pulover alb, subţire, mulat pe bustul voluptuos, iar trupul respira o tinereţe viguroasă şi elastică^ puţin leneşă, molatică, orientală. Deşi nicăieri nu **se** vădea prezenţa grăsimii, ceva **in-**definit făcea ca trupul să-i pară uşor planturos, ceea ce-i sporea vraja. După cele cîteva ore petrecute în prezenţa tinerilor, Cernea rămăsese mai mult decît convins că iubirea lor era reciprocă şi puternică. De aceea îl contrariau lamentările iui Virgil, versiunea că se înşelase în privinţa sentimentelor ei.

Ce reuşi el să explice ? Că în cursul nopţii, la nunta colegului, unde Lucia, din motive neclare, nu fusese prezentă, un conferenţiar ce predase şi promoţiei lui Virgil, după ce se cher- chelise, îi făcuse confidenţe. Astfel ajunsese să-i dezvăluie legăturile lui cu Lucia şi perspectiva apropiată a căsătoriei. Bineînţeles, omul **habar** nu avea de sentimentele lui Virgil, **de** prietenia celor doi, simţise **nevoia să~şt** împărtăşească fericirea. Lucrul cel mai greu fu pentru Cernea să se edifice tocmai asupra acelei „prietenii“, cum o numea Virgil. Află lucruri amuzante, într-atît îneît trebui să-şi muşte buzele să nu rida. Nu, Virgil nu-i spusese **că** o iubeşte. Nici **pe ea nu** o **întrebase. I se**

păruse de la sine înţeles. Bine, dar ce discutau, ce făceau, în ce condiţii se întîlneau ? Discutau... Se **căutau** din **cînd** în **cînd... mergeau la** cinematograf, La meciuri. O sărutase vreodată ? Nuuu... **Nu** vroise să abuzeze. Dar ea ? Ea.,. Se simţeau atît de **bine...** Cel .puţin el... în lumina celor **aflate** nu mai era sigur că. **şi ea... După** cum se **vedea,** ea îi purtase doar prietenie... **şi el, vai,** ce idiot... şi în timpul ăsta Lucia avea viaţa ei, legăturile ei.... „Bine, dar cît credeai că o să aştepte pînă îţi deschizi tu gura, **neghiobule, nu** se **putu stăpînî** Cernea, pînă la adînci bătrîneţi ? **N-a** avut destulă răbdare doi ani ? Şi-o fi luat gîndul. Te-o fi **crezut om de paie sau farsor.** Ce fel de bărbat eşti tu, Virgile ? **Ce dracului curge** prin vinele tale, apă minerală ? Cum poţi tu să stai de lemn lingă o asemenea femeie, nepricopsitule ? Vezi cui dă dumnezeu noroc ? Parcă ai crescut la maici, mă ! L-ai avut **pe taicâ-tău stareţ ! Nu te** mai înţeleg. Ţi-ai bătut joc **de** fată. Cum, **mă,** doi ani ? Alta ţi-ar fi dat de mult două palme şi te-ar fi trimis la **plimbare.“ Reieşea** din **spusese** lui Virgil că practic nu se produsese nici o ruptură între ei, continuau să fie prie**teni,** cu toate că, într-adevăr, apăruse o tristeţe mai mult la **ea... De fapt,** în ultimele luni nu prea mai ieşiseră împreună, se ve**deau însă** zilnic la institut. Işi împrumutau planurile de seminar, **discutau.** După asemenea momente rămînea atît de plin de ea incit un timp nici nu-j mai simţea lipsa... îi era de ajuns ■**s-o vadă, s-o audă.** „Ciudate fiinţe, se gîndea Cernea, ce stra**niu amestec de** dorinţă şi castitate, ce educaţie sentimentală. **Sigur, la** mijloc **era şi** ceva din frigiditatea morală a lui Manole, din **exemplul** lui auster. Un model familial purificator, dar, iată, **Işi** păgubitor. Probabil nu mai e nimic de făcut. Dacă Lucia **a** 'devenit **amanta** conferenţiarului totul **s-a** terminat. Nu vor mai frămîne decît regretele, şi o prietenie amară ce va dăinui pînă **la** sfîrşitul zilelor.“ Surescitarea lui Virgil, sentimentul de ruşine atroce fură imediat înlocuite de o

adîncă deprimare.

Tînărul începea să realizeze ce se întîmplase şi răzvrătirea **contra** lui **căpătă altă** nuanţă. Necazul nu se mai grefa, **după** părerea lui Cernea, pe ruşine, ci pe un început de orgoliu hrănit de ideea că fusese totuşi iubit şi că dăduse fericirii cu piciorul. La un moment dat Virgil spuse, arogant şi caustic, **aşa** cum Vlad nu-şi amintea să-l fi auzit vreodată, că dacă Lucia îşi oferise favorurile conferenţiarului lăudăros şi indiscret, de ce nu i le-ar oferi şi lui. Ce conta că-şi angajase viitorul în acea căsătorie stupidă ? Din moment ce-l înşelase pe el, putea să-l înşele şi pe celălalt. Părea să nu se mai considere vinovat. La iubire se asocia dispreţul şi voinţa bărbătească de răzbunare. Voise ea o asemenea dragoste ? îl înşelase pentru că o găsise în altă parte ? Ei bine, i-o va da, indiferent de situaţia ei – acum îl lăsa rece onoarea fetei –, şi apoi o va lăsa să-şi ducă la capăt mizera afacere matrimonială. Din fragmente de fraze, din exclamaţii violente, Cernea putu ghici sentimentul onoarei jignite ce se cerea spălată. în această tensiune a lui Virgil se despărţiră – tî- nărul manifestînd o subită nerăbdare, ca şi cînd se decisese să se ducă chiar atunci să-şi regleze chestiunea de inimă, a cărei povară ofensatoare nu o mai putea indura.

Cernea intră, cum îşi propusese, la Dalles, să vadă noile promoţii de pictori. Ca în orice zi de duminică, sala se umpluse. La intrare, ciţiva tineri răsfoiau, rîzînd gălăgios, cartea de impresii, citind notaţiile fugare ale unor vizitatori nemulţumiţi. în special opinii faţă de lucrările nonfigurative, din abundenţă în expoziţie. Mai constituiau ţinta batjocorii picturile vroit infantile, cele ce sfidau realismul academic, pînă nu de mult curentul dominant, oficial în arta plastică. „Păi d-astea îţi fac şi eu cite vrei !“ exclamau unii dispreţuitor.

în timp ce se strecura printre vizitatorii de duminică, atît pentru a vedea cît şi pentru a auzi, Cernea simţi o mină vîn- joasă stringîndu-i braţul şi, întoreîndu-se, se trezi faţă în

faţă cu unul din obişnuiţii salonului de odinioară al soţiei sale, sculptorul Dragoş Someşanu. Nu-l mai văzuse de aproape un deceniu, dar îl recunoscu imediat, în ciuda schimbărilor sensibile survenite în înfăţişarea sa : se îngrăşase, de fapt devenise masiv pentru **că** nimic nu era flasc în ţinuta lui, şi după toate **aparenţele, ajunsese** prosper. Căpătase aerul unui boier de **ţară, sau a** unui mare negustor armean, deschis, dornic de amiciţie, trădînd un cult al prieteniei. Cernea mai auzise de Dra**go? Someşanu, îi văzuse** lucrări prin expoziţii, ba chiar la **Muzeul de artă** al Republicii, citise prin reviste aprecieri elogioase, mai ales în ultimii doi ani, despre locul lui în sculptura post- brâncuşiană, despre succesul repurtat prin expoziţiile româ**neşti deschise în** străinătate. După socoteala lui Cernea, Dra- **goş Someşanu** trecuse de şaptezeci de ani, dar exprima **o** vi**goare fizică şi o** tinereţe sufletească uluitoare. „A înflorit, parcă e un flăcău zurbagiu, setos de viaţă, cu floare la butonieră, **pus** pe **petrecere." Deşi** raporturile lor nu fuseseră prea intime, nedepăşind convenienţa, Cernea surprinse la sculptor nu numai simpatie, ci o bucurie sinceră şi proaspătă că îl în- tîlnise, ca **şi** cînd şi-ar fi revăzut un vechi **camarad,** un prieten din tinereţe, din vremea boemei antebelice. îl invită la atelier, „ceva ă la Niemaier, rîse el, tocmai bun pentru trunchiurile mele noduroase" – şi insistă atît de mult îneît Cernea **fu nevoit să** primească, mai ales că se simţea bine în prezenţa lui şi chiar îi surîdea ideea de a pătrunde din nou în- **tr-un „sanctuar de** nebun inspirat", cum spusese unul în pe- **rioada cînd...** Pe dinafară, atelierul arăta într-adevăr civilizat, **cu ferestre** mari, luminoase, orientate spre nord. Pe o scară **interioară se ajungea** într-un mic dormitor cu baie. Spaţiul de lucru propriu-zis se înfăţişa însă ca un haos în toată regula. **Laviţe ţărăneşti,** o **masă** rustică veche, o bancă aşişderea, acoperită cu velinţe tocite, icoane, un banc

de tîmplar, masa rotativă, gipsuri, butuci de lemn, mulaje, statuete, o stivă de pînze înrămate întoarse cu faţa la perete, pietroaie mari de rîu, şi **aproape** nici un loc unde **să** te aşezi. Someşanu scoase totuşi **două taburete şi le aşează** lîngă **masa** de stejar **pe** care răsări, ca prin farmec, o sticlă de palincă, vin, vermut, precum şi două găvane de lemn pline cu nuci, alune, biscuiţi, pînă şi un cîrnat ardelenesc afumat, puţin înţepenit dar încă aromitor. Someşanu se mişca încet, ca un urs, dar mîinile operau cu abilitate şi repeziciune şi, ceea ce-l uimi pe Cernea, trupul voluminos se mişca printre miile de obiecte răspîndite de-a valma prin încăpere fără să se împiedice şi fără să dărîme nimic.

Văzu cîteva bucăţi de lemn cioplite. Someşanu le şterse de praf şi le aşeză una lingă alta pe tejghea. Dalta săpase trăsăturile unor chipuri omeneşti de o originalitate stranie, coborite parcă din filele bibliei. Un Moise mohorît, cu obrazul supt de o îndelungă penitenţă, tragic în ardoarea lui ascetică, ucigînd sub arcadele adinei toată minciuna plăcerii şi a fericirii; propovăduind cu o gură mare, crudă, năpădită de mustăţi şi de barbă, meditaţia rece în deşerturi sau pe podişuri aride. Un Oedip extaziat de supliciu, inăiţînd o rugă sfîşietoare spre un spaţiu vid, cu o cută adîncă între sprîncene, ca o tăietură de sabie, de sub care picurau grei, ochii orbi. Un geniu melancolic, poate luceafărul poeziei româneşti, cu obrazul măcinat mai mult de îndoieli decît de focul înţelegerii, cu ochi oblici, mari, trimiţînd, iar nu primind, vedenii, spre o lume goală pentru a o popula. Un cap de plăieş mort sau muribund, închizînd în asprimea chipului, mineralizat în permanenta vecinătate a fierului ascuţit, tăios, o nepăsare de sfinx ciobit, ştiinţa urii zadarnice dintre oameni, înţelegerea morţii simplificate, denudate de dramatism. „Sînt teribile, maestre, îngînă Cernea, mai lasă-mă să le privesc, trebuie să mă uit de o sută de ori.“ Someşanu

insistă să ciocnească un pahar, să guste ceva, spărgînd în modul cel mai prozaic – în timp ce musafirul îi admira operele – alune şi nuci, cu un cleşte mare de potcovar. „Hai, mută-te aicea lingă mine (renunţaseră amîndoi la pluralul reverenţei) şi gustă palinca asta galbenă. Miroase-o întîi şi vezi ce esenţe s-au combinat aici, ce forţă şi savoare. Şi dorinţă şi păcat şi iertare.“ „Parcă eşti popă, rîse Cernea, gustînd din băutura parfumată, **ce-i** pătrundea în singe ca un şuvoi de foc odihnitor. Dealtfel nu e nici o mirare, trăind printre sihaştrii ăştia bărboşi...“ „Stai să ţi-i aranjez altfel, aşa se concurează, fură fiecare de la celălalt...!“ îi plasă în colţuri diferite, lăsind să cadă lumina acolo unde ştia el, sporind misterul liniilor tăiate de daltă. Cer**nea** încercă **să** fantazeze puţin **pe marginea** fizionomiilor, mult **mai grăitor** puse acum în valoare, deşi tainele lor deveneau şi **mai** ermetice, dar sculptorul avea chef să joace teatru, ironiza intelectualismul livresc, nevoia de sens literar, filosofic, de anecdotică. „Nu vezi că sînt nişte unchiaşi, nişte ţărani, prăpădiţi, **un** fel de măşti ale bunicului ?“ Cernea protesta, aducea noi argumente; şi Someşanu pufnea în rîs, cu o satisfacţie ascunsă, **reducînd** lucrurile la un simplu joc de forme. „Făceai aşa ceva şi acum zece ani ? Atît e de cînd nu ne-am mai văzut, nu ?“ **Someşanu băuse cîteva** pahare **de** palincă şi devenise mai meditativ, recîştigînd cîte ceva din verva paradoxurilor de altă dată. **Nu** gratuită însă, ca o simplă echilibristică a spiritului, ci mus**tind** de adevăr trăit, asimilat organic, parte integrantă din viaţa luL „Ai văzut o mimoză... ? sînt la noi **la** grădina botanică... **la cea mai** mică atingere se chircеşte. Asta e arta, dragul meu ! **Eu** nu suport definiţiile, şi cred că nici dumitale nu-ţi plac. Arta e mult mai mult decît atît. Poate şi mai puţin, poate şi **mai** puţin, **fără** ca asta s-o scadă. Dar expansiunea talentului depinde **de** starea meteorologică socială. Un artist e bîntuit **de** viziuni, dar ele capătă contur în

anumite condiţii. Nu ştiu **cine spunea că** esenţial e să te transpui în **starea** de a face ceva. Ştii cînd îţi iese o lucrare ? Fie cînd îi dai semnificaţie **de** protest, fie cînd dispui de calm şi detaşare. Cu urechile ciulite nu se poate face nimic. Acum zece ani, şi încă înainte, nu dispuneam de condiţii. Tot ce zideam ziua, noaptea se surpa. Noi românii nu avem vocaţia mîniei creatoare, nici a paroxis-**mului** transpus în geniu. Poţi să-mi **spui că o mare** compresiune spirituală a generat întotdeauna capodopere. O să-mi dai exemplu evul mediu... Renaşterea, Shakespeare. Dar cei 12 ani ai hitlerismului ce-au produs ? Pe Otto Dix şi pe Grundig, cu teribila lor profeţie plastică a apocalipsului în care marele Reich. dement urma să ardă pînă la temelie. Puţin, foarte puţin. Ne-semnificativ. Nu vreau să fac nici o comparaţie, nici o asemănare, vroiam numai să spun că teoria exploziei în compresiune nu e întotdeauna valabilă în artă. Dar vorbeam despre altceva... Nu, noi nu sîntem violenţi în artă, cum nu sîntem în gîndire, în filosofie. Mai degrabă «antonpanăm» cum se spune, adică, punem peste tot tîlcuri. Dar în plastică aşa ceva e greu. Iar tîlcu- rile, dacă nu conţin geniu, deci perenitate, nu fac doi bani. În ce mă priveşte, m-am recuzat de la o asemenea *ars poetica». Nu mă interesează.“

Cernea asculta cu atenţie, în timp ce privirile îi zburau mereu, atrase ca de magnet, spre „ţăranii“ lui Someşanu. Sculptorul îşi trăsese taburelul lingă perete şi-şi răsturnase capul pe spate citind parcă ceea ce spunea, undeva, pe tavan. Se ridică greoi,

urcă scările, făcîndu-le să trosnească şi strigă de sus că aduce imediat cafeaua. Cernea nu îndrăzni să-i spună că nu bea, iar Someşanu îi explica de-acolo, din chicineta lui, că palinca şi cafeaua sînt fraţi de cruce. Se întoarse cu cafelele, iar Cernea, hotărîndu-se să facă o excepţie, sorbi din ceaşca lui. „Uite ce e, dragul meu, îl auzi pe sculptor, printre sorbiturile repezi ale cafelei fierbinţi, pînă pleci să-ţi alegi un unchiaş... Nu, nu, nu protesta. Văd că-ţi plac, iar eu, ca orice artist, am slăbiciune pentru adulaţie. Mă excită grozav să ştiu că o lucrare a mea tronează undeva, într-o intimitate, ca un crucifix, şi se încarcă de electricitatea contemplaţiei şi adoraţiei celui ce o înţelege. Cînd se întîmplă să o revăd, după un timp, ceva mă furnică şi pe mine, o emoţie... şi parcă mi se pare mai expresivă şi mai grea... poate de gîndurile depuse, acumulate, cine ştie...“ Pe Cernea invitaţia il punea în dificultate – nu numai că i se părea **prea generoasă şi îl îndatora, dar şi că trebuia să aleagă, să se ■decidă.**

Incercînd **să** se **sustragă** atracţiei, se adinei în consideraţii despre artă. „Maestre, cum crezi că a reuşit să reziste cultura noastră încercării de înăbuşire, din anii cincizeci ?“ „înăbuşire spui ? Noi îi ziceam eufemistic dogmatism. Dar, indiscutabil, ai dreptate. **A** fost o prigoană. Moştenirea a fost **decapitată,** talentele în viaţă mínate ca o turmă să pască o pajişte uscată. N-am uitat ce m-ai întrebat, dar mai înainte aş întreba eu. Ce forţe **au** fost interesate în această operaţiune distructivă ? Doar cul**tura e flacăra** spiritului naţional...“ „Tocmai de **aceea,** îi tăie **vorba** Cernea. Spiritul naţional se cerea **să** fie stins.“ „Dar de ce, de ce... ?“ „Era o concepţie comunitară, globală, un anumit fel de a înţelege internaţionalismul. De la bun început, unul din calul nostru **de** bătaie în ideologie... «nostru»- e desigur

un fel **de** a spune... a fost naţionalismul. Dumneata nu-ţi aminteşti ? **Dacă** nu mă înşel, ai fost acuzat personal în presă de naţionalism, **sau** ceva în genul ăsta... în legătură cu tradiţia. Hieratism, **dogmă** bizantină, nu ? Cred că nu confund.“ Someşanu rîse înveselit: „Aşa, e, ai o memorie grozavă. Ha, ha, le-am făcut festa în adunarea aia. Ştii ce ? începuse să nu mă mai intereseze consecinţele. Sau poate nici nu eram conştient de ele. **M-am** lansat cu un curaj naiv... Ha, ha, e **o** amintire plăcută. Uite, cu **asta** m-ai făcut fericit... Cred că uitasem. Aşa e, me**moria** ne fură puţinul frumos din viaţă. în schimb, glorifică false momente mari. Apoi trecînd de la reveria ce părea că-] îndulcise la gravitate meditativă : Da, naţionalismul... înţeleg motivaţia istorică. Atacul asupra spiritului naţional... Acum putem realiza anvergura... atunci eram dezorientaţi. Dar nu numai **asta.** Cum s-a putut naşte contradicţia dintre artă şi politică ? Doar trecusem de **la o** politică misticoidă... războiul sfînt şi celelalte, nu mai vorbesc de mişcarea legionară... la o politică raţio- **nalistă. Or arta nu** e decît starea de veghe **a** spiritului, vigilenţa

spirituală în faţa istoriei... ca să folosesc o noţiune mai familiară zilelor noastre."

Cineva ciocăni la uşa atelierului şi Someşanu se ridică, parcă mai sprinten, şi se duse sâ deschidă. Avu loc un scurt dialog din care Cernea deduse câ sculptorul refuza vizita unui prieten. „Dragul meu, **am pe cineva în atelier, nu te pot** primi, scuză-mă." Celălalt se **retrase** resemnat, închipuindu-şi probabil că înăuntru se afla **o femeie.** în această pauză, privirile lui Cernea oscilară din nou între lemnele cioplite, incapabil să se hotărască. „Da, vorbeam **de această** contradicţie – îşi reluă firul gîndurilor Someşanu, chinuindu-se să destupe o sticlă **de** vin cu un tirbuşon strîmb şi ruginit. Ştii cum mi-o explic ?... în termeni geometrici... O **să** te miri. Arta este **o formă** spirituală poliedrică. Politica în epoca respectivă era, într-un fel, unidimensională, avea o singură faţă. Poate nici nu **se** putea altfel, o politică prismatică, de pildă, ar fi dispersat forţele, ar fi împrăştiat confuzii, aşa cum se întîmplă cu lumina refractată de un corp geometric foarte complicat... focurile lui îţi iau ochii, te orbesc. Politica era atunci o mare pancardă, sau un ecran dacă vrei, cu un singur desen... lozinca zilei. Lozinca perioadei istorice. E o explicaţie empirică, desigur, poate nu **are** nici o valoare, decît una **plastică...** dar în lipsă de altceva..." Cernea nu respinse ipoteza sculptorului, ieşit victorios din lupta cu dopul. Sorbi din paharul umplut de gazdă şi îşi expuse părerea. „Ceva din această metaforă **e** valabil. Numai că ceea ce numeai dumneata contradicţie **a** dăinuit şi dincolo **de** limita pînă la care politica putea fi o pancardă cu un unic ordin de zi. După congresul al douăzecelea, în '58, de pildă, politica nu mai corespundea acestei definiţii. Regimul se instaurase puternic, problematica socială devenise complexă, politica **avea** de elaborat soluţii multiple, deci trebuia să fie, împrumutînd imaginea dumitale, poliedrică. **Aşa** ar fi trebuit, dar din anumite motive nu era aşa. Obsesia oamenilor politici continua să fie monoli-

29 – Pumnul şl palma, Cartea a doua

tismul absolut, de unde şi nevoia de uniformitate. în aceste condiţii plurivalenţa artei continua să trezească bănuieli. Se dorea ca totul să fie univoc, iar arta tindea să iasă din acest canon ; plurivalenţa ei era confundată cu echivocul. Pentru revoluţionari, maestre, echivocul este ceva mai grav chiar decît ostilul liniar. În timp ce acesta din urmă constituie o ţintă clară, ambiguitatea e înşelătoare, deci mai periculoasă. Evident, **prin aceasta nu vreau să justific** cele întîmplate, **dimpotrivă, urmăresc să** relev esenţa **erorii, respectiv asimilarea integrală a artei politicului, confundarea celor două sfere ale conştiinţei sociale, atît în ce priveşte natura** lor, cît şi rolul chemat **să-l joace fiecare** în revoluţie.“ **„Arta** e **ambiguă,** recunoscu Some- **şanu după ce sorbi** o înghiţitură **de** vin, şi **spre mirarea** lui **Cernea arboră un zîmbet de om prins** cu şoalda, ce nu-şi mai **poate ascunde** vina, **dar departe de a se** ruşina şi **de** a **da** garanţii **de** îndreptare, lasă **să se înţeleagă** limpede **că** aşa va fi mereu **şi că** n-ai ce face, trebuie **să** te împaci **cu** fatalitatea. E ambiguă **fiindcă, deşi** încearcă, nu **exprimă** absolutul, nu prinde decît **relativitatea,** şi **aceasta nu** ştiu **de** ce, **dar** supără, nu atît ca **realitate,** ci în calitate de **concept. Ambiguu** este şi sufletul omu**lui,** inclusiv al artistului, **sfîşiat** de tentaţii diferite, de incertitu**dini, de** elanuri abisale şi ţeluri practice, de sublim şi ridicol. **Dar asta** e condiţia artei, trebuie **să** o suporţi, vrînd-nevrmd.”

Iar trecu **la** poza meditativă, răsturnîndu-şi capul pe spate, **vorbind** cu **sine.** „Cum a rezistat ? Intr-un mod înţelept. Făcînd **concesii. Nu** în ansamblu, **pe** porţiuni. O să ţi se pară de necrezut : ştii ce **a** salvat arta în general ? Şi zîmbi cu o şiretenie mefistofelică. Oportunismul unui grup de artişti ! Ostatici be**nevoli.** Ei au plătit totul. Dealtfel cred că din acest punct de **vedere** n-a **fost nici** o **pierdere. Erau** făcuţi pentru asta. Artişti oportunişti **au** existat în **toate**

timpurile, **numai** că **de** multe **ori n-au** fost observaţi, **adică n-au fost taxaţi ca atare.** în cazul **de faţă** ei merită un monument memorial pentru **că** au salvat

arta. I-au permis să aştepte, să se reculeagă, ba chiar să mai acumuleze cîte ceva, dînd din cînd în cînd la iveală rezultate, dar mai ales strîngînd pentru viitor, adică pentru acuma. În leagănul unui spirit artistic atît de vechi cum este cel al românilor, această nebunie – sau înţelepciune, cine ştie –, nu poate pieri. Orice încercare eşuează. Pentru că vina e subterană, alimentată de infinite izvoare. Dovada, priveşte cum a ţîşnit în ultimii ani. Existau toate premisele pentru renaştere – trebuiau doar cîteva cuvinte. Şi astea au venit. Doar două fraze : nu vrem să vă învăţăm cum să pictaţi, să scrieţi şi a doua, să fie o cît mai mare diversitate de stiluri, de maniere. Vezi, dragul meu, dumneata eşti un ideolog marxist, ca atare, desigur, convins că istoria e determinată de legităţi obiective. Atunci expli- că-mi de ce legitatea care a determinat situaţia artei pînă în 1965 a încetat să mai funcţioneze după această dată ? N-o să poţi ! Nu pretind, desigur, că un om poate schimba faţa lumii, asta o face totalitatea oamenilor ce intră în conflict cu istoria. Şi totuşi au fost de ajuns două fraze ca, în această sferă, din crîn- cena teorie a legităţilor obiective inflexibile să nu mai ră- mînă nimic.“ „Da, răsturnare, se gîndea Cernea, răsturnarea e revoluţie. Revoluţia nu e un act unic, o dată memorabilă şi atît, ci o suită de nenumărate acte săvîrşite la momentul oportun, adică atunci cînd ceva a devenit anacronic. Or, tocmai autorii acestor acte sînt adevăraţii revoluţionari. Degeaba i-aş spune eu acum că se nesocotiseră legităţile obiective. Abia atunci mi-ar spune : păi vezi, dacă pot fi nesocotite, de ce zici că sînt obiective şi atotputernice ? Dar cum decurge această renaştere în cultură maestre ?“ se mulţumi să-l întrebe cu voce tare pe sculptor.

„Dragă, ştii cum se întîmplă în momentele astea de defulare. Să nu te surprindă niţică harababură. Aerul libertăţii ţi se urcă la ca» ca asta... ca palinca... te euforizează. Poţi să pierzi măsura pentru un timp. Adică, într-un fel, ceea ce am văzut astăzi la salonul tineretului. De toate... Nu trebuie

să ne speriem, nici să ne pierdem răbdarea. Artiştii adevăraţi se regă-

2fl*

sesc singuri. Ceilalţi nu ne interesează. Scara valorilor se reconstituie de ta sine, criteriile estetice autentice se impun inevitabil.“ „Dar ca perspectivă, maestre, mai vezi posibil un nou recul ?“ „Oho, încercări de a determina reculuri se mai pot face, cu siguranţă. Sînt fluctuaţiile inerente... în funcţie de o conjunctură sau alta. Insă la ceea ce a fost în anii cincizeci, după umila mea părere, nu ne mai putem întoarce. Şi asta... în mod obiectiv, cum ai zice dumneata. De ce ? Pentru că... după o scarlatină sau un pojar orice organism se imunizează. Noile generaţii ? Şi mai greu. Ele nu au nici un complex... aparţin acestei lumi şi ştiu că au dreptul să ceară corectarea oricărei malformaţii. O singură chestiune ar mai fi de luat în discuţie. Printre cele întîmplate, pentru încercarea de a înăbuşi cultura românească, cine plăteşte ? Nu te oblig să-mi răspunzi. Ştiu şi singur. Noi pedepsim prin uitare. Uitarea e un mijloc de a face să putrezească ceva, sau cineva, de o mie de ori mai puternic decît sancţiunea. Iar la noi asta nu e nici măcar o formă de răzbunare... aş zice mai degrabă că de iertare... Vezi ce repede şi ce uşor am încheiat socotelile ? Să-ţi mai tom vin. Ţi-am făcut capul calendar. Imbătrinind, am devenit limbut, iar dumneata eşti nu numai un debateur, dar şi un ascultător de rasă.“

Cernea se ridicase în picioare, pregătindu-se să plece. Spera că Someşanu a uitat de darul său, dar acesta se duse şi-i aduse unul din butucii ciopliţi. „Am hotărît eu în locul dumi- tale, îţi dau moşul ăsta încruntat, spălat şi primenit într-o durere care l-a izbăvit de speranţă – căci speranţa, ţi-o spune un bătrân ca mine, este una din cele mai mari ghiulele atîrnate de picioarele omului.“ Cernea botezase sculptura, în sinea sa, Oedip. Surd la protestele din ce în ce mai moi, mai neconvinse ale lui Vlad, bătrînul se apucă să înjghebeze un ambalaj din car-

toane şi sfoară, mişcîndu-şi cu plăcere, îndemînare şi hotărîre, mîinîle mari şi puternice de lemnar şi pietrar. Atunci, în acest răgaz, îi scăpă lui Cernea, fără măcar să o fi gîndit înainte, dar probabil ascunsă pe undeva, foarte aproape în capul lui, la
pîndă, întrebarea: „Dar, maestre, de fosta mea soţie... de Gigi Calafeteanu... mai ştii ceva ?“

Bătrînul nu răspunse imediat, încît Cernea nu fu sigur că a auzit, şi regreta nespus, fiindcă ştia că a doua oară nu va mai repeta întrebarea. Dar nu, Someşanu nu era nici surd, nici ramolit. Auzise, dar manifestă o deosebită prudenţă şi rezervă. „O **da,** pe doamna... pe colega noastră... N-am mai văzut-o de mult. Ştiu doar că... probabil cunoaşteţi şi dumneavoastră (această singură revenire la formula oficială de politeţe Cernea o puse pe seama căderii bruşte în trecut), cu mulţi ani în urmă, s-a căsătorit cu un medic. Se pare că a plecat undeva în provincie. Mi-a ieşit complet din atenţie. Deşi, un incident recent m-a făcut totuşi să mă gîndesc la ea...“ Văzînd că ezită, Cernea îl încurajă. Află astfel că Vartolomei rămăsese undeva, în Occident. Potrivit informaţiilor lui Someşanu, eşuase. Se ocupă cu decorarea vitrinelor într-un oraş francez de provincie. „Un închipuit obraznic, plin de tupeu. Un ignorant, nu în sensul că nu avea cultură, ci că dispreţuia cultura, nesocotea ideile, operele, talentele. Miza pe masculinitate şi pe o frondă de generaţie. Cre- de-mă, nu merită să-mi răcesc gura pentru el.“ „Dar, maestre, mai îndrăzni Cernea, ea... ea avea talent ?“ „Nu, dragul meu... **cu** desăvîrşire, fără. Asemenea drame se petrec frecvent în lumea noastră. Toţi riscăm. Cine e pe deplin sigur de el ?

Iată de ce îţi ofer cu plăcere acest vreasc." Rise şi-l îmbrăţişă pe Cernea cu un gest fratern, apoi îl conduse la ieşire. „Acum ştii drumul... mă poţi găsi oricînd, dar cu mai mare siguranţă seara.., La revedere."

Şoferul, un bărbat spătos, cu un torace ca un sac de nisip, agita valiza deasupra capului, spărgînd îmbulzeala ca un buldozer. Grupurile de tineri în treninguri, ca şi navetiştii, îi reamintiră lui Suru că e vineri. Şoferul îi împrăştie pe cîţiva ce blocau uşa glisantă, pătrunzînd victorios în cuşetă. După dialogul ce se înfiripă, Suru îşi dădu seama că mai era cineva înăuntru. Luase trenul pentru că terminase tîrziu şi nu avea chef să mai petreacă o noapte în Bucureşti. După aerul şoferului. Suru deduse că în dialogul respectiv el avusese cîştig de cauză. „L-am convins să se mute în patul de sus", îi şopti la ureche, confirmîndu-i presupunerea. Eu plec mîine dimineaţă şi dau telefon de la garaj. Să trăiţi, drum bun", mai adăugă şi se făcu nevăzut. Suru îşi salută tovarăşul de drum mirat de zîmbe- tul larg, întipărit pe faţa acestuia, încadrată de un frumos păr alb ondulat. Respectivul îl privea într-un fel anume, întrebător, cu răbdare, hotărît să lase lucrurile să decurgă de Ia sine. Suru îşi deschise valiza prefăcîndu-se că-şi controlează lucrurile, cînd o umbră fugară îi trecu prin minte, ceva din lumina acelei frunţi îi deveni familiară, şi înţelese că pe acest om l-a mai întîlnit. Se întoarse brusc şi îl privi fără sfială, pînă cînd îl recunoscu. „Ştii ce m-a derutat în primul rînd ? părul alb. Şi te-ai şi îngrăşat, dar nu ştiu cum, mai mult la faţă !" „To- vaaarăşe Suru, tovaaarăşe Suru... se poate să mă uitaţi în halul ăsta ? M-oi fi schimbat, dar

nici chiar aşa. Cit a trecut de-atunci ? la să vedem... în ’58, nu ? Ho, ho, zece ani ! O viaţă de om! Aveţi şi dumneavoastră dreptate ! Acuma să vă spun sincer, pe mine m-a avizat şoferul, sau ce era... Dar, oricum, vă recunoşteam... Pe cuvîntul meu de onoare, în afară de cîteva fure argintii ■— ăsta e şarmul oricărui bărbat bine –, aţi rămas acelaşi. Pe cînd eu, ştiţi... şi totuşi nu mă las, nu mă las...“ „Tot vorbăreţ, se gîndi Suru, săracu, asta l-a pierdut...“, şi o senzaţie de ruşine îl năpădi reamintindu-şi momentul cînd aflase că dispăruse fără urmă. Apoi scena aceea, la David în birou, cînd i se hotărîse soarta, cînd se stabilise că fusese... ce spuseseră că fusese ?... agent imperialist în divizia «Tudor Vladimirescu»-.“ Omul avea chef de vorbă, se vedea că simte nevoia să-şi descarce sufletul. Trenul plecase şi ei continuau să stea în picioare,

cum apucaseră, clătinîndu-se în ritmul oscilaţiilor vagonului, în poziţii incomode. „Aţi luat masa, tovarăşe Suru ?“ „Nu, n-am avut timp.“ „Nu vreţi să mergem la vagonul-restaurant ?“

La masă, cu cîte o sticlă de bere în faţă, aşteptau să Ii se încălzească şniţelele. Alături, doi ţipi cam „făcuţi“, dezbateau ceva cu înfocare. Păreau maiştri sau tehnicieni sau şefi de echipe pe şantier. „Opt milioane, mă, ’tu-i cristosu mă-sii, îţi dai seama ?“ se frămînta unul, cu o figură comună, îmbrăcat îngrijit şi ras proaspăt, agitînd trei degete de la mina dreaptă strînse ca pentru închinăciune. „Parcă nu-mi vine să crez“, se îndoia celălalt, într-o cămaşă cadrilată, cu pufoaica aşezată pe umerii scaunului, prea călduroasă pentru acel început de mai, sorbind din paharul cu ţuică. „Băi, să fie al dracului care minte, mi-a spus un om serios, unu de la partid. Opt milioane ! Tu-ţi dai seama ? Toată populaţia ! Cîţi sîntem noi, optîşpe milioane, nu ? E, fă şi tu socoteala... înseamnă că numai copiii n-aveau cazier la securitate.” „Şi ce făceau, mă, cu ele, ciorbă ? persista celălalt în scepticismul său. De pildă, io, constructor montator, ce cazier să am ?“ „Băi Stelică, nu fi prost, mă. Ce ştii tu cine te-a turnat ? Da io-ţi spun lucru sigur, nu-ţi vînd baliverne. Tu mă cunoşti. Au fost opt milioane, mă. înseamnă că nu mai aveau încredere în nimeni ! Nici în ei, că şi ei îşi făceau. Şi noi habar n-aveam. Mai discutam la o ţuică, mai înjuram pe unii, pe alţii, şi ăia după lături notau în carnet. Şi puneau la dosar.” „Mă, cu cazierele nu ştiu, spun drept. Da cu turnătoria aşa e. Păi io n-am fost chemat la secretar c-am înjurat regimu ? Cînd am înjurat, tovarăşe ? Nu, că are la mînă nu ştiu ce. Mă notase un nenorocit, că-i şi ştiu... Ştii ce făcusem ? înjurasem masa de la cantină. Mi-a scăpat şi mie, îi înjuram pe ăia care furau din

raţiile muncitorilor. Aici ai dreptate... Deci, cum nu-ţi plăcea ceva, cum ziceai o vorbă, gata, te-ai ridicat contra regimului, te-ai dat cu duşmanu. Băi Marinică, mare lucru e să fii slobod la gură... să mai spui şi ce nu-ţi place, că d-aia munceşti, nu

numai cu ura şi să trăiască... La o adunare publică şefu ăl mare a spus : dacă critici nu înseamnă că eşti contra, dimpotrivă, vrei să îndrepţi, să fie mai bine. Cu asta i-a pus cu botu pă labe pă turnători... şi pă ăia care-i manevrau." „Măi Stelică, să fiu a! dracu dacă mint, mâ, ştiu sigur ! Opt milioane, mă – o ţinea celălalt una şi bună. Da, hai, să zic... să nu fi fost opt, să fi fost şapte, sau şase, sau cinci, sau patru ! Şi... ? Nu e tot aia ? Păi astea sînt milioane, mă băiete! Ăştia nu sînt nici capitalişti, nici chiaburi, nici legionari, ăştia sînt oamenii muncii ! Adică nu mai poţi tu să ai încredere în nimeni ? Atunci cu cine construieşti socialismu ? Şi dacă n-ar fi fost plenara ma» aflam noi ? Ştiam de unele cazuri separate... Ce-a fost cu ăla, ce-a fost cu ălălalt. Da nu ştiam situaţia generală... Păi nu merita să-l dea afară ? Au fost prea blînzi... io-l beleam. Băi Steacă, ai văzut cum a zis şefu ăl mare ? Să aibă omu siguranţa că dacă pleacă d-acasă, să-ntoarce ! Să fiu al dracu, asta e chestia, mă. Dom'le, a spus-o pe şleau... N-a umblat cu şoşele, cu momele, că stai să vezi, c-a fost şi-aşa, c-a fost şi pă dincolo. Nu ! Să aibă omu siguranţa că se întoarce acasă. Mi-a mers la inimă, m-a uns la ficaţi. Ia mai adu, dom'le... tu ce bei, Stelică, tot ţuică ? O ţuică şi-o bere... fac cinste."

Suru şi cu tovarăşul lui terminară de mîncat şi se ridicară să facă loc altora. în cuşetă, în timp ce se pregăteau de dormit, Ghigear.u murmură : „Aţi văzut ? Cînd aţi mai fi putut asista la o asemenea scenă în tren ? Toată lumea trece printr-o febră. E semnul victoriei organismului împotriva bolii. Descătuşare, tovarăşe Suru... Deşi lucrurile au un caracter tragic. Dar au fost spuse, scoase la lumina zilei şi de aceea au venit ca o uşurare." Chipul său participa cu însufleţire. Ideile importante le marca printr-un început de rîs, niciodată dus pînă la forma sonoră, parcă între timp s-ar fi răzgîndit şi rîsul i-ar fi rămas pe buze şi pe dinţi, ca urma unei ştampile. Acest rîs nu

indica veselie, avea altă funcţie, trebuia să transmită auditoriului un fior emo-

ţional, să-l oblige să se minuneze de ce spusese sau avea de gînd să spună. Alteori gura îi rămînea deschisă ca litera „O“ tremurată, sexnnificînd o profundă şi incurabilă amărăciune. Un rol important jucau de asemenea sprîncenele, reliefate pe arcadele proeminente, sub care ochii păreau foarte adinciţi; extrem de mobile, sprîncenele se adunau la rădăcina nasului cînd se pregătea să spună ceva „tare“ şi apoi, odată mesajul emis, se des- tindeau, ridicîndu-se cu fruntea într-o adevărată iluminare. Avea talent de mare povestitor, deşi cădea intr-un uşor teatralism, mai ales cînd meşteşugurile se repetau prea frecvent. Nu puteai să nu-l urmăreşti cu atenţie, chiar dacă pierdeai şirul ideilor împinse uneori pe planul al doilea de prea grăitoarea pantomimă. Din cînd în cînd se întrerupea, chiar în toiul expunerii, pentru a scoate exclamaţii onomatopeice, menite să imprime un sens suplimentar.

„Desigur, spunea Ghigeanu, plenara e un moment istoric memorabil, dar eliberarea a fost cucerită pas cu pas în ultimii ani. Mulţumesc lui dumnezeu că am apucat. Nu ştiu dacă pentru dumneavoastră are aceeaşi valoare, nu ştiu dacă puteţi înţelege starea mea...“ „Evident, evident, îl întrerupse Suru, în timp ce se întindea în pat. Dar în fond cum s-au petrecut lucrurile atunci, căci, erede-mă, în afară de aspectul general, ca să zic aşa... Şi p-ormă în aceşti zece ani... ?“ În prezent, îndeplinea funcţia de consilier lâ Procuratura generală a statului. Dădu această informaţie cu o gravitate şi o semeţie abia reţinute, ba chiar cu maliţie. „Parcă ar fi o revanşă tîrzie“, se gindj Suru, căci deşi ţinuse să arate din prima clipă că nu-î purta nici un resentiment, în subconştient îl asimila desigur, într-o oarecare măsură, cu cei ce-l năpăstuiseră. Povesti cum fusese arestat, expediat la Bucureşti, anchetat, fără să poată face dovada nevinovăţiei, aşa cum nici acuzatorii nu puteau face dovada culpei. Apelurile la lege se izbeau de

urechi surde, mai mult, se transformau în delict. A invoca legea era sinonim cu lipsa de respect

faţă **de instanţe,** eu **impertinenţa tipică duşmanului de clasă.** Fusese **brutalizat,** supus la presiuni fizice şi morale. **Se organi**zase şi un simulacru **de proces.**

„Ştiam, spuse el, din proprie **experienţă, ce se întîmplase la** începuturile anilor '50. Doar lucrasem în branşă. Nu-mi propun să invoc circumstanţe atenuante pentru abuzurile de atunci. Şi eu am **fost** tîrît, **fără** vrerea mea, şi uneori fără să-mi **dau** seama, în **încălcarea** legalităţii. Dar parcă, totuşi, în **altă** situaţie. **Te** izbeai şi **de duşmani** adevăraţi, nu numai închipuiţi. Şi-apoi, bîntuiau stafiile prin Europa, **ca** să zic **aşa.** Războiul rece **era** în toi, ce pacoste, doamne ! mişcarea comunistă sfîşiată, eretici, proscrişi. Socialismul se zguduia ca de friguri, cu un microb în sînge. **Peste tot se** întindea, **ca o** ciumă, bănuiala. Apăruse obsesia **că duşmanul** e printre noi şi nu mai puteai face nici **o** alegere. Azi îl arestai tu pe unul, mîine te aresta altul pe tine. Haos, isterie, cruzime ! Un instinct de conservare animalic, parcă eram antropofagi. Ee-aia, zic, atunci parcă mai înţelegeai... Adică, **vreau să** spun **că** ţi se **pare** mai clar ce-a fost, poţi să **găseşti anumite** explicaţii. Nu zic satisfăcătoare, dar oricum... **însă În '58 ! Ce-a** fost în **'58 ?** Ce cauză a avut răbufnirea bolii ? **Recidiva aia nenorocită ?** Nici **o** scuză, nici o justificare. Nimic. **Se terminaseră toate, murise** Stalin, se ţinuse congresul al doua**zecilea, chiar la noi** conducerea recunoscuse **că** s-au comis abu**zuri, încălcări, că s-au** denaturat principiile socialismului, **că trebuia întărită legalitatea.** Atunci ? De ce **a** început iar **să** se **strângă menghina ? De unde a** izbucnit rătăcirea ? Va să zică declari **public** şi analizezi **pe larg** marea eroare a teoriei ascuţirii luptei **de clasă,** şi nu trec nici doi ani şi afirmi din nou **că** lupta **de clasă se** ascute. Ce-a fost asta, tovarăşe Suru ? **Amnezie, cinism, batjocură ?** Cum e posibil ? Cum e posibil ? Pur **şi** simplu **crezusem că a** înnebunit lumea, că în omenire nu mai **e nici un strop de logică.**

[1] **Ce mi-a fost dat** să **văd... Abia ieşiseră de doi trei** ani din **puşcărie şi iar... Oof,** vai de capul lor ! Nu mai vorbesc de foştii

ăia nenorociţi, care şi-au răscumpărat de o mie de ori relele pe care le-au făcut la vremea lor. Dar oameni de cultură, somităţi din şcoala veche... din nou după gratii, din nou anchete, umilinţă, terfelirea demnităţii. Murise în ei orice nerv, îşi plecau grumazul resemnaţi, ca vitele. Nu mai credeau în nimic, nu mai sperau nimic. Şi chiar comunişti... un fost ilegalist a fost arestat pe baza unei depoziţii a fostului agent al siguranţei ce-l băgase în puşcărie înainte de război. Apoi iar simulacre de procese, iar judecăţi şi condamnări arbitrare î De ce ? La ce ne-au folosit ? Cu ce ne-am ales ? Nu pot să înţeleg, n-am să pot înţelege pînă oi muri."

Vorbise pe nerăsuflate, parcă temîndu-se că cineva îl va opri, că nu va putea să ducă pînă ia capăt ce avea de spus. Răsufla greu şi Suru bănui cum arăta faţa lui atunci, boţită, zbîrcită. ca o poamă uscată, şi ochii afundaţi în orbite ca nişte tăciuni consumaţi, refuzind să se stingă, şi sprâncenele îmbinate, prăbuşite peste pleoape, şi gura pungă, parcă ar fi înghiţit o doză dublă de sare amară. Se duseseră vioiciunea şi exuberanţa lui, ca şi aparenţa de echilibru, de detaşare. Dar spre surprinderea lui Suru, vorbitorul îşi depăşi singur, nesperat de repede, starea şi începu să istorisească, încet şi măsurat, relatînd, cu o incredibilă capacitate de obiectivare, datele nude ale calvarului său. Trecu repede peste etapele de detenţie, minimalizîndu-le, cobo- rîndu-le la rangul de factologie banală. Dorea să iasă cit mai repede din acea condiţie, în care nu găsea nici o plăcere să stăruie, nici măcar una de descărcare nervoasă. Nu, merse repede spre încheierea suferinţelor. Rezultă că în '64 fusese eliberat, **la** scurt timp după declaraţia din aprilie. O simplă coincidenţă ? Nu ştia. Un an lucrase ca ajutor intr-un birou de copiat acte, cîştigînd cit să nu

moară de foame. Se felicitase tot timpul, şi cînd fusese închis, şi apoi, în cursul acelui an, că avusese inspiraţia să nu-şi întemeieze familie. Acum era căsătorit, avea şi un copil, viaţa i se schimbase, se împlinise pe toate planurile.

După congresul al nouălea făcuse memorii **la** Comitetul Central, înaintase recurs **la** Tribunalul Suprem, mersese în audienţe ctc. **etc.** Esenţial **era** că obţinuse reabilitarea juridică, **morală** şi politică, fusese reprimit în partid şi, culmea, trimis, **asta se** inbmplase nu la mult timp după îndepărtarea lui David din funcţia **de** prim **secretar,** chiar în regiunea din care plecase **în** condiţiile cunoscute, şi numit secretar al sfatului popular regional. **Luase asta** ca un act expres de dreptate. Tovarăşii îl primiseră cu **căldură,** făcind totul pentru **a** şterge amintirea trecutului, ajutîndu-l să-şi **depăşească** complexul... O cunoscuse pe **actuala** soţie, trecută e drept de prima tinereţe, dar o femeie excepţională. **Acest** fericit mariaj îl reînviase. Şi culmea, o justiţie supremă îi dăduse satisfacţie şi **pe** alt plan, deşi nu dorise **răul** nimănui. **Răul, ca** şi în război, după atîţia ani de prizonierat, îl punea pe **seama** destinului. Acesta era modul lui de a **se împăca de fiecare dată** cu lumea. înţelesese că atunci cînd se transformă în ură, suferinţa se alimentează din sine la nesfîrşit. **Poate** şi temperamentul îşi spusese cuvîntul. În acest sens... **recunoştea, este, a fost** întotdeauna. un naiv. Dar se luase cu **vorba...**

Vroise să-i facă tovarăşului Suru cunoscut, credea că nu **avusese de** unde **să afle... sau** poate totuşi ştie ? privitor la Pepici, **comandantul securităţii** regionale 1... Nu ştia nimic, nu ? **Ei bine, anul trecut, după** o plenară a Comitetului Central, **la regiune s-a organizat** o **anchetă.** La final, şedinţa biroului. în **mod cu totul neaşteptat** fusese invitat. Lovitură de teatru ! – **protagonistul,** împricinatul numărul unu, Pepici, cumplitul Pepici. **întrerupse** povestitul şi se dădu jos din patul de deasupra **să bea apă. „Mi s-a uscat** gura, spuse el, probabil **că** şniţelul era **cam rînced. Şi soţia,** drăguţa, a vrut să-mi dea un pachet.“ **Bău apă şi se urcă la loc,** agil, pe scăriţa montată la capătul celor **două** paturi. **„Tovarăşe** Suru, **dacă vă** plictisesc vă rog să-mi **spuneţi, poate** sînteţi obosit, vreţi să dormiţi...” Se aplecase peste

marginea patului, parcă pentru a-i vedea faţa în întuneric. Suru îl asigură că nu, îl rugă să continue. Se auzi cum se întoarce pe spate şi, probabil cu mîlnile sub ceafă, cu ochii aţintiţi în tavan, continuă. Ce-I uimise şi-l tulburase în şedinţa aceea ? Setea cu care se năpustiseră tovarăşii asupra lui Pepici, parcă lor le făcuse răul cel mai mare. El, nu ştia cum să spună, parcă într-un fel îl iertase. Se obişnuise cu gîndul că şeful de securitate regional nu fusese decît executorul unei orientări, unei mentalităţi, unor oculte imperative politice, desigur eronate, dar poate cu justificările lor istorice. Ceilalţi însă îl tratau ca pe responsabilul principal al samavolniciilor comise în regiune. 11 descriau ca pe im om limitat şi brutal, o maşină dis-trugătoare, un robot fără principii, fără discemămînt, un om incapabil să înţeleagă rosturile socialismului. Ce căutase, cum pătrunsese, cum dobîndise atâta putere această copie a teroriştilor burgheziei, drapată în faldurile revoluţiei proletare ? Nimeni nu înţelegea, iar ura faţă de el se amesteca şi cu ciudă faţă de ei înşişi. 11 jupuiseră de piele în şedinţă. Discuţia decursese ■dezordonat, vorbitorii se întrerupeau, îşi luau unul altuia cuvântul, mai adăugau ceva ce uitaseră şi nu mai aveau răbdare să aştepte să spună, puneau întrebări, aruncau invective. El, Pepici, asculta încruntat, fără urmă de panică sau îngrijorare, neputîndu-i-se citi nici o frămîntare pe chip, nedînd nici cel mai mic semn de intimidare. Cînd i s-a oferit cuvîntul, le-a răspuns cu agresivitate, ca unor duşmani, aşa cum pe vremuri răspunsese probabil comisarilor poliţiei burgheze, că nu are nimic de renegat, că nu-şi reproşează şi nu-şî face mea culpa ¡pentru nici unul din actele sale, că tot timpul şi-a îndeplinit datoria faţă de revoluţie, că tot ce a

săvîrşit fusese obiectiv -necesar şi că cei ce greşesc în faţa proletariatului şi a cauzei sale sînt ei. „Aşa ne-a dictat istoria, altfel nu puteam stîrpi ■duşmanul de clasă şi agentura strecurată în rîndurile partidului. Iar cei ce daţi acum cu pietre, veţi fi judecaţi pentru tră-

darea voastră“, încheiase el punîndu-şi ochelarii în tocul de piele şi depărtindu-şi scaunul de masă în semn că a terminat cu ei, intonând capul într-o parte cu o imensă scîrbă. Tovarăşii s-au enervat, au luat din nou cuvîntul, au adus noi fapte. Discuţia a mai durat cîteva ore. „Şi, pînă la urmă ? întrebă nerăbdător Suru. Nu mă refer la sancţiune, probabil a fost destituit, ci la poziţia lui finală.“ „Cercul se strîngea, era obligat să răspundă la întrebări precise, să dea explicaţii. Faptele, tovarăşe Suru, nu avea cum să le nege, erau de faţă şi cei cărora le dăduse ordine, şi aceştia confirmau. Dar el o ţinea morţiş : «Aşa a fost necesar. Aşa a cerut cauza. Am fost şi sînt un om de bună credinţă, un om cinstit, un comunist devotat cauzei pînă la moarte.» Şi ştiţi cum spunea toate astea ? Cu trufie, ca un martir, bucuros că poate aduce suprema dovadă a devotamentului. Puteţi să faceţi cu mine ce vreţi, mi-am făcut datoria.“ „Şi ţi se părea că e sincer ? Nu juca teatru ? Chiar nu pătrundea nimic prin coaja aia groasă din creierul lui ?“ „Ooo ! Se considera nedreptăţit. Orice i-ai face, chiar dacă l-ai pune pe jăratic, sau l-ai trimite să cugete o sută de ani în pustiu, nu va înţelege nimic. Vă daţi seama, lui îi lipseşte un concept umanist, ca urmare n-are la ce raporta faptele. M-am gîndit mult ! Şi ca om, dar şi profesional. Doar obiectul meseriei meie ăsta e, psihologia vinei. Conştiinţa culpabilităţii nu poate apărea, tovarăşe Suru, unde n-a încolţit sămînţa umanismului. După părerea mea, Pepici a crezut că datoria lui supremă era aceea de a fi cumplit, neom. Preluase de la gardienii vechii siguranţe ignorarea condiţiei umane fără a da socoteală cuiva. Vă daţi seama ? Acum stă la pensie şi sînt convins că priveşte totul cu ură ca pe o crimă.“

„Dar ce dracu, mirii Suru, zădărît ea un zăvod în lanţ cînd -cineva bate în poartă, ăstuia i s-a extirat complet simţul realităţii ? Doar i-am văzut cu ochii mei pe ăia mari care au patronat... care l-au patronat şi pe el, nenorocitul.

în faţa evidenţei se cutremurau şi nu ştiau cujn să scoată capul prin că-

maşă. Ce, ăsta era lemn, ce mă-sa era ?“ Ghigeanu păru că se bucură de această întrebare. în vocea lui suna un fel de mulţumire, un accent de vioiciune şi recunoştinţă. „Aşa e, tovarăşe **Suru,** aveţi dreptate, aceasta e întrebarea : mai era sau nu mai era om acest Pepici ? Dumneavoastră mergeţi mai la ţintă. Nu vă **împiedicaţi de** prejudecăţi. Vedeţi, omul e un animal foarte diferit. Şcoala pe care am făcut-o noi, şcoala burgheză, purta marca idealismului. Ne-a băgat în cap teoria iluminismului, a enciclopedismului, tot de sorginte burgheză, conform căreia omul e prin excelenţă o fiinţă superioară, raţională, o valoare absolută în faţa căreia trebuie să te descoperi şi să te pleci, şi pentru care trebuie să ai numai sentimente de admiraţie, de **fraternitate.** Prostii utopice, tovarăşe Suru. Demagogie umani**taristă** burgheză. **Fascismul** ne-a dat cea mai usturătoare lecţie. Cine mai crede azi în fleacurile idilice ale secolului al optişpelea e **un idiot.** Ce a fost în camerele de gazare ? Libertate, egalitate şi fraternitate ? Oamenii egali în faţa legilor ? Vai, vai, cum ne-am lăsat noi **prostiţi** şi îmbrobodiţi. Am avut ocazia să stau de vorbă cu profesorul Lupu. E bătrîn, foarte bătrîn, şi se spune că bolnav grav, deşi nu lasă să se vadă **nimic.** Mi-a zis : «**Ştii** că scoarţa cerebrală nu are o vechime mai mare de 10 000 de ani ? Ştii cît e de groasă ***1*** O pojghiţă, foaie de ceapă. Iar sub ea colcăie **instinctele.** De ce crezi că se produc războaie. Ce **sînt** războaiele **? Răbufniri** ale animalităţii **colective.** Ce **sînt** crimele atît de răspîndite în lume, decît expresii ale simţurilor animale ? Ca oameni sîntem foarte fragili, domnule, un pospai, **atît**!- Hai să **nu** spun că Lupu avea dreptate sută la **sută,** deşi **eu** sînt **înclinat** să cred... Dar animalitate este. **Rapacitate,**

cruzime, ură, ură dusă pînă la patima exterminării. Nenorocirea e că la om toate astea se îmbină cu anumite ţeluri. Animalul trăieşte doar **din instinct,** dar **omul** îşi construieşte **un ideal. Prin aceasta** se consideră superior, fără să-şi dea seama că acest ideal este adesea alimentat tocmai de instincte animalice. Ce ideal avea Pe-

pici ? Răzbunarea Dar nu sub forma unei stări de aţîţare, **ca Ia animalul rănit. Nu 1 Ca o concepţie elaborată, ea o strategie.** Ţelul **lui era lichidarea metodică, sistematică, urmărită tenace,** prin **toate mijloacele posibile, a ceea ce** definise **el drept duş**man. Pepici se constituise într-un factor de execuţie căruia îi **lipsea numai** creierul, **adică partea** de directivare. De aceea ac**ţiona în funcţie de un stimul** din **afară,** căruia i se **supunea necondiţionat Cînd autoritatea recunoscută de** el fixa **o ţintă,** indica **o direcţie de atac, definea** inamicul, toată maşinăria se **punea în mişcare automat şi nu se** mai **oprea** pînă nu nimicea obiectivul. **Putem spune deci că era** direct vinovat de actele **lui, pentru că le săvîrşea în bazei unei vocaţii.** Dar în acelaşi **timp a fost** şi **victima** împrejurărilor. Ele îl hrăneau, îl alimen**tau cu energie, îi întreţineau** convingerile, îi indicau inamicul **ca noţiune.“ Suru asculta uimit această demonstraţie detaşată, cu impresia că urmăreşte o pledoarie** de barou, inspirată din **celebre teorii juridice, inclusiv** din tezele lombrozianismului, în nici **un caz judecăţile** unui om nedreptăţit personal. „Crezi că **sînt asemenea exemplare** în toate societăţile şi în toate timpurile ?“ **întrebă oarecum** depăşit. „Cred că da, se grăbi acesta să **confirme. Cu o condiţie, ca omul să** aibă şi o tară morală şi un **ideal. Aceasta cred că e condiţia** fanatismului. Vedeţi, ideal **grefat pe o tară morală 1“**

Suru mormăi ceva despre dramele istoriei şi tăcu. Celălalt, **mai aşteptă un timp** şi **înţelegînd că** discuţia se **încheiase,** oftă **lung, spuse „noapte bună“ şi se** culcă. Suru nu reuşi însă să **adoarmă. Niciodată gîndurile nu-i fuseseră** atît de încîlcite. **Participase la plenară, auzise cu** urechile lui relatările – veri**ficate de comisii de partid îti decursul** unor ani **de** anchetă minuţioasă —•, **despre** crime săvîrşite cu premeditare, de către **oameni de seamă,** sub imboldul unor sentimente jos**nice. Aflase despre** implicarea

organelor de stat în înscenări, **în dispreţul total al** legii **şi** al principiilor socialismului.

Văzuse cu ochii lui ce mai rămăsese din marii vinovaţi. Toate acestea i se amestecau în cap şi încă refuzau să se limpezească. Şi el fusese împins spre o asemenea pantă... Ceea ce avea să-şi reproşeze personal era minor în comparaţie cu tabloul sumbru, şi totuşi ştia că nici mîinile lui nu erau de tot curate. Partidul îl chemase acum Ia înnoire, dîndu-i o misiune importantă, implicîndu-l în curăţire, în schimbare. Şi totuşi îl apăsa trecutul. Căci îl includea şi pe el. Ar fi preferat de o mie de ori să nu fi fost toate astea, să nu le fi trăit, să nu le fi auzit. Dar se spusese clar : datoria noastră e să facem lumină, să reparăm răul acum, să nu lăsăm, această treabă pentru posteritate. Da, şi el se trezise dintr-un vis, nu ştia dacă frumos, dar oricum mai bun decît adevărat. Sigur, trebuia să tragă concluzii, şi, orice va mai fi, să rămînă curat şi drept. Şî să-şi facă datoria... o, cum poate fi invocat acest cuvînt!... ¡Esenţial e faţa de ce, în numele cui ? Desigur, faţă de oameni, în. numele ţării, de pildă al acestui judeţ rămas în urmă, al cărui destin îi fusese încredinţat. Abia începuse munca, şi în minte îi reveni momentul cînd, cu două luni în urmă, fusese chemat de Secretarul General. „A venit momentul, tovarăşe Suru. să ne arăţi ce poţi. Ia în primire acest judeţ părăginît. în zece ani trebuie să facem din el unul din centrele industriale ale ţării.“ Fusese raion, nu se mai investise nimic în el, îl lăsaseră în paragină. „Du-te acolo şi începe bătălia, îi spusese. Avem proiecte mari – rîsese scurt •— şî timp puţin. Trebuie să dştigăm timp, fiindcă istoria nu ne aşteaptă, merge înainte şi noi rămânem de căruţă. Şi n-avem ce face cu un socialism al înapoierii şi sărăciei. Socialismul e progres şi echitate.“

A doua zi se trezise cu Cernea. Venea şi el de la Secretarul General. „Manole, am devenit umbra ta.[K] „Ce umbră, mâ ?“ „Mina ta dreaptă, locţiitorul tău.“ „Ce locţiitor, mă aiuritule ?“ „Primul vicepreşedinte al judeţului.“ Rămăsese trăsnit. „Ce eşti nebun Vlade, cum s-

a întâmplat asta ? Hai spune, nu te hlizi ca...“ „Ha, ha, ha, se prăpădea de ris Cernea, ţinîndu-l pe jăratic. Am tras la loterie şi mi-a ieşit numărul.“ Ceruse el. I se

■oferise alt judeţ mult mai bun, un centru cultural important, dar rugase să fie trimis cu tovarăşul Suru. Suni se întreba acum : e bine, e rău ? Intr-un fel trebuie să te consideri norocos să pleci pe front alături de un prieten. Acolo trebuia luat totul de la început. Judeţele existau numai pe hartă, trebuiau constituite. „Dar cum s-a pus problema cu tine, Vlade ?“ „Eu ştiu ? Mi-a spus : mai ieşi din birou, mai vezi cum e viaţa, practica. Pune mîna şi creează ceva. Să vezi cum creşte sub ochii tăi totul din nimic.“ Cernea plecase bucuros. Şi în minister avusese în ultima vreme satisfacţii, dar intr-adevăr, recunoştea, altceva e să pleci de la zero, să vezi cum se ridică o mare operă. „la spune, Vlade, ai mai avut ocazia să discuţi cu el de atunci ? De acum doisprezece ani ?“ „Da de unde, nici pomeneală.“ „Şi te mai cunoştea, ce crezi ? A fost o întâmplare că te-a chemat, sau...“ „Ei întîmplare. Tu cînd vrei să numeşti un om într-un post iei pe cine se nimereşte ? Pui degetul unde o fi şi zici -ăsta» ? Sigur că mă cunoştea.“ „Dar ce impresie ţi-a făcut ? Nu mă refer numai la timpul oare a trecut, deşi şi ăsta contează. Toţi şîntem acum alţii, ne-a ieşit păr alb. Dar una era atunci, şi alta e acuma. Conduce destinele ţării...“. „Măi, Manole, ce să-ţi spun... În primul rînd, chestia cu anii nu m-a frapa:. Dimpotrivă, după atîta vreme crezusem că... dar nici pomeneala. Sîntem cam de aceeaşi vîrstă, dar, crede-mă, m-am simţit mai uzat, mai consumat. Cu toate că, pe alt plan, i-am simţit ascendentul maturităţii. Ciudat, nu ? Un tînăr mai vîrstnic... Şi un calm... Atunci mi s-a părut mult mai zbuciumat, nu ştiu... Vreau să spun, mai încordat. Acum e destins, dar cum să-ţi zic eu... cum ar fi un pod curbat peste un fluviu, legănîndu-se abia perceptibil sub apăsarea poverilor ce trec impasibile.“ „He, eu am trăit nişte emoţii ale

dracului atunci. M-a răsucit oa pe un titirez. O vreme am crezut că a făcut-o dinadins. Dar m-am convins că nu era asta. Aşa îi era firea. Acuma... tot neastîmpă- nul ăla, dar schimbat. Nu-şi mai risipeşte orzul pe gîşte. Nu

mai are nici vreme. Adică ce e... Nu m-a mai pus la încercare. M-a absolvit. Mi-a dat un cec în alb... şi răgaz să dovedesc prin muncă.“ „Am făcut şi eu comparaţii. Atunci şocul a fost pro- .vocat de noutatea viziunii în contrast au ceea ce era tradiţional. Acum, nu. Ceea ce e firesc, pentru că trăim într-o nouă atmosferă. De aceea lipsea senzaţionalul. în schimb, m-a izbit impresia de temeinicie. Adică tot ceea ce ştim noi că iniţiază, râs- tumînd rosturile învechite, părea atât de firesc şi de trainic... Vezi, şocurile le sesizăm în afară, în activitatea curentă, ca, de pildă, reforma asta administrativă. S-a spart ceva ce încremenise şi înăbuşea totul, cu un sunet ce ne-a făcut pe toţi să tre- sărim. O chestie formidabilă, nici nu ne imaginăm acum consecinţele. Deci, răsturnări... Dar acolo linişte şi calm. Deci, ca să poţi răsturna lumea în chip fericit, inima trebuie să-ţi bată normal, pulsul să nu-ţi crească nici cu o unitate. Asta e secretul, Manole ! Altfel, se produc cataclisme, nu aşezări. înţelegi, am avut această senzaţie. Acesta e marele secret al adevăraţi- lor reformatori. Echilibru, stăpînire de sine, siguranţă, linişte. Agitaţia, crisparea... ăştia sînt proşti sfătuitori. Provoacă panică, anxietate, tulbură spiritele, nu le tonifică, nu le mobilizează. Generează măsuri arbitrare, pripite, dăunătoare. Da, asta e impresia cu care am plecat. Cît timp va domni acolo calmul, seninătatea, siguranţa n-avem de ce ne teme, putem să mergem pînă în pînzele albe. Aşa că, Manole, ţine-te bine, vin tare din urmă. Şi, ia exemplu din ce ţi-am spus, băiatule ! Hai să fie într-un ceas bun“. Pînă acum Suru se împăcase bine cu Cernea. Se completau fericit. El, Suru, creierul, Cernea sufletul. El mîna tare pe hăţuri, celălalt ochii atenţi la drum. Era bine, spera să fie şi mai bine.

Dar plenara îl tulburase. Trecuse mai bine de o săptămînă – timp în care alergase pe la ministere, la Comitetul de Stat al Planificării, la guvern, pentru a sonda intenţiile privind perspectivele economice ale

judeţului –, dar mintea tot nu i se aşezase, nu se limpezise. Ce se spusese acolo avea şi implicaţii

3i*

imediate, practice, nu constituia doar un capitol de teorie marxista **abstractă, sau de istorie consumată.** Un suflu realist, critic, exigent **bătea peste ţară.** Erau ridicate mereu colţurile perdelelor de **pe gunoaiele dosite, de pe** ungherele putrezite. Adevărul **strălucea rece, ca un soare** cu dinţi, făcîndu-i pe mulţi **să dîrdîie. Totul era scos la lumina** zilei, **fapte,** mentalităţi... **Nu mai aveai şanse să-ţi acoperi murdăria.** încurajat de incisiva **sancţionare publică** a denaturărilor, spiritul public se ascuţise. **Pe Suru nu-l speria acest climat** nou, **în care urma** să **se** mişte **de dimineaţa pînă seara** în văzul tuturor, **aşa** cum admirase **odată** un **plăcintar ce-şi făcea meseria la vitrină, sub** privirile **cercetătoare ale trecătorilor** curioşi. Nu-i **invidia pe** cei dinain**tea lui pentru privilegiul de a fi condus sub pavăza** misterului, **în capsule ermetice, inaccesibile** ochiului străin. îi **părea** bine **că** poate **să-şi** încerce **puterile** fără asemenea „avantaje", fără **protecţia sacrei idei de autoritate.** Dar ştia **că nu** va fi uşor. **Avusese deja prilejul să constate că ceea ce se spusese** la re**centa plenară era de natură să** radicalizeze şi mai mult intran**sigenţa publică a maselor, să** facă mai acută nevoia de a con**trola, de a judeca.**

„Un moment greu", îi venea **să** spună, deşi sesiza singur **contradicţia; adică tocmai** cînd se **produce** o asemenea prime**nire şi deschidere** îndrăzneaţă, după care tînjea întreaga socie**tate, cînd principii fundamentale par să** intre în drepturile lor, **ţie îţi vine să oftezi ? Sigur, dacă stai** pe tuşă ţi-e mai uşor. **Dar cine stă pe** tuşă ? **Uite un gînd** idiot. Cine nu conduce un **judeţ stă cu burta la soare ? Adică** muncitorii, ţăranii, oamenii **care trudesc de** dimineaţă pînă seara, cu ale căror fapte tu te **lauzi** în **rapoarte** şi te duci **să** primeşti felicitări ? Ei, drăcia **dracului, ce gîndire** primitivă ! **Suru,** cu cinstea lui nativă şi **cu mintea** sa pătrunzătoare, recunoştea **că** ceva reziduuri ale **influenţei** epocii trecute dăinuiau **încă** în el şi că trebuia să le **mături repede** pentru a intra în ritm, **a** ţine

cadența, pentru a

«crea o concordanţă deplină între starea lui de spirit şi ceea ce .avea de făcut. „Uite, domnule, îşi zicea, îl beşteleam pe Vlad că şi-a pierdut elanul, şi trebuie să constat acum că eu sînt ăla -care trebuie să mă mai opintesc pentru a fi la înălţimea momentului. Şi el cel puţin avea toate motivele pe atunci.“ Suru ■bănuia reacţia lui Cernea la documentele plenarei, se aştepta la ceva în sensul unei explozii, la lungi dizertaţii politice, la ■disecţii filosofice, şi mai ales ştia că îl va supune la un adevărat bombardament de întrebări, nu din simplă curiozitate, ci pentru n adinei semnificaţiile, pentru a pipăi nuanţele, străfundurile lucrurilor. înainte de a adormi, zîtnbi vag la gîndul că poate •cel mai mult se temea de această clarificare cu Cernea.

Mai aruncă o privire spre dealurile molcome ce ondulau trist pînă departe, ca un suflet de femeie delicată, străină de marile senzaţii vitale, de violenţa patimilor. Sub semnul lor nostalgic avea să trăiască de acum încolo, luptîndu-se cu această vrajă somnolentă, cu nimbul tremurător ca văzduhul deşertului iscînd vedenii, opunîndu-le energia şi voinţa sa pentru a le supune şi transforma, pentru a le scoate din torpoarea geologică şi reda mişcării, dinamismului istoric. Se smulse din contemplaţie şi se ridică. Gara bătrînă, scundă, demoralizantă, ca obrazul veşted al unei nonagenare, intrase în unghiul de vedere al călătorilor ce se mişcau sprinteni cu bagaje pestriţe, nerăbdători să pună piciorul pe pămîntul natal.

Suni îşi luă rămas bun de la procuror, lăsîndu-l cu ochii aţintiţi pe fereastră, în gol, hipnotizaţi de peisajul sărac, debil, înfrigurat în burniţa măruntă de primăvară, şi coborî cu mişcări uşoare, elastice, scara trenului, pe peronul îngust şi murdar. 11 aşteptau Cernea şi Petre Rusu, secretarul organizatoric, o matahală de o sută de kilograme cu obrazul strălucitor şi ochii albaştri, plini de mirare,

ca de prunc, amîndoi examlnlndu-l într-un **fel ce 1 se** păru **ne**obişnuit, ca şi **cînd s-ar fi** întors dintr-o expediţie în **Antartica.** Şoferul **întrebă** dacă să-) lase acasă, şi, deşi ceilalţi răspunseseră pentru el **că de** bună seamă, Suru îi porunci categoric să **meargă la sediu. Pe** drum, contrar aşteptărilor, Cernea îl puse ***s&* vorbească despre Virgil** şi Claudia, **rămaşi amîndoi** Ia Bucu**reşti,** primul **instalat** în **fosta garsonieră a** Iui **Vlad, iar fata, studentă în anul al** doilea la facultatea de limbi străine; la **că**minul Universităţii. Ii furniză, zgîrcit, cîteva lămuriri sumare, **după care luă el,** decis, iniţiativa, punîndu-i **să** raporteze despre **diferitele stări de** lucruri şi **urgente** treburi **gospodăreşti** ale judeţului. În timp ce traversa strada principală a tîrgului, cu pavajul de piatră cubică scîlciat, spart, tocit, privea cu inima **strânsă panorama. De o parte** şi **de** alta, dughene coşcovite cu obloanele **trase, părăsite de** mult **de** micii negustori, trotuarul **murdar, căruţa sifonatului oprită** în colţ, căruciorul cu butelii de aragaz împins agale de un bătrîn, cei cîţiva copii îndrep-**tîndu-se spre** şcoală cu tenişi în picioare şi ghiozdane de mucava **în spate, şapte-opt femei stând** la coadă în faţa unei brutării, **piaţa** cu micile ei **aprozare** vînzînd cartofi, praz, mere zbîrcite, **basmalele de stambă colorată** şi bucăţile de pînză desenată cu **indigo expuse de o unitate** a cooperaţiei, şi iarăşi dughene trans**formate** în **odăi de** locuit, curţi cu garduri părăginite, oameni prost îmbrăcaţi, apatici, insignifianţi, ca nişte ciori pe marginea **şoselei,** şi **parcul uscat,** cu copaci chirciţi abia **mai** înfrunzind ici-colo, **apoi sediul** comitetului judeţean de partid. „Parcă a **trecut o molimă" – se gîndea** Suru. Fost centru judeţean pe vremuri, e adevărat unul modest, rural, dar respirînd totuşi, **în molcoma sa existenţă,** o oarecare prosperitate şi mişcîndu-se, **în toate structurile sale, spre** un anumit mobil : câştigul, desfa**cerea mărfii, mica producţie** etc.,

– **în** anii de cînd devenise raion **se stinsese** şi **se** prăbuşise ca un mormint uitat. Suru îşi **asumase** misiunea **de** a-l **readuce la** viaţă, de a face să curgă

sînge proaspăt în vinele lui şi de a-I ridica de la pămînt. Şl nu numai oraşul, întregul ţinut, hrănindu-l, biciuindu-i energiile, aruncîndu-i zdrenţele la gunoi, punîndu-i în piept o inimă mare de oţel, transformîndu-l într-un stup de albine vesele, productive, neobosite, trăind în ritm cu frenetica prisacă a ţării. Intră în clădirea rece, igrasioasă, întunecată a sediului, vechea primărie a oraşului (prefectura fusese distrusă de război), înfio- rîndu-se, dar în acelaşi timp cu fălcile încleştate, într-o hotărîre tăcută, închisă în el răbdător pentru mult timp, dar de nestrămutat, de a face ca visul să capete viaţă. Convocă o şedinţă de birou, informă pe scurt despre plenara Comitetului Central fără să iasă nici cu un milimetru din cadrul documentelor oficiale, fără nici un fel de impresii personale sau comentarii, adăugind imediat că dealtfel totul s-a dat publicităţii şi ca atare tovarăşii s-au putut edifica singuri. Vor pregăti o plenară pentru dezbaterea documentelor, va participa şi cineva din partea conducerii partidului. Expuse 'meticulos elementele noi privind destinul judeţului, zăbovind cu o nedisimulată mîndrie asupra punctelor de senzaţie, creînd încet încet printre cei de faţă o vie animaţie. Cuceriţi, oamenii scoteau exclamaţii fericite, rideau cu gura pînă la urechi, îşi dădeau coate sau se plesneau cu palmele pe spinare unii pe alţii, într-o izbucnire de utecişti chemaţi să zideascâ lumea de la început. Cernea admira pedagogia subtilă a primului secretar, arta lui de a exploata ştirile, ofe- rindu-le în doze mici, ca pe nişte vinuri alese, lăsîndu-le lor timp să deguste, să le descopere savoarea. Deşi conştient de enormele dificultăţi implicate de

punerea în practică a programului, nu se putea abţine să nu tresalte, împreună cu ceilalţi, într-un elan comun, pentru marea înnoire hărăzită acestor sărace ţinuturi deluroase. în atmosfera creată, Suru ceru raportul asupra activităţilor curente, cercetă situaţia lucrărilor agricole, trimise să i se aducă statisticile comandate la plecare privind

fondul funciar, mijloacele mecanice din agricultură, potenţialul forţei de muncă, nevoile de locuinţe, aprovizionarea etc. etc.

Aşa începu ziua de lucru, trimiţîndu-i pe toţi la treburile- lor, rechemfndu'i de cîte ori era nevoie, migălind.cu creionul tabele bătute la maşină înghesuit, strîmb, cerînd la telefon » instituţie sau alta, o unitate economică, o comună, făcînd pentru a doua sau a treia oară apel pe firul Bucureştiului ia cabinetul unui ministru, întrebînd, notînd, rugind, insistînd, ridi- cindu-se din cînd în cînd în picioare pentru a urmări cu rigla, puncte strategice imaginare pe harta proaspătă a judeţului,, trecind la harta mare a ţării şi legîndu-se în minte de cutare sau cutare centru industrial de la care trebuia să primească meşteri, fier beton, ciment, luîndu-l la telefon pe primul secretar al acelui judeţ şi avertizîndu-l, pregătindu-l psihologic, încer- cînd să-l cîţtige de partea sa, mareîndu-şi prezenţa, nelăsîndu-se ignorat sau uitat, conectîndu-se de pe acum, cu drepturi egale, la reţeaua naţională.

La sfîrşitul zilei, Suru intră în biroul lui **Cernea agale, cu aerul că nu are nici o treabă, dar se răzgîndi şi adoptă atitudinea omului preocupat, vrînd să ştie cît mai cuprinsese Vlad din teren în lipsa lui. Cernea îşi ridică nasul din materiale şi, însufleţin- du-se, îi povesti cum reuşise să facă tot judeţul, de la un capăt la altul. Adevărat, nu în stilul lui Suru, adică stând două trei zile într-o comună, pisînd şi scotocind pînă afla şi laptele supt de ăia de la mamele lor, ci ca un prim contact, pentru a-şi face o idee generală unitară, urmînd ca după aceea... „Hai, mergi?“ îi întrebă deodată Suru întrerupîndu-i grăbit, lăsînd să se vadă clar că restul, ce mai vrea să mai spună, nu prezintă nici un interes. „Unde ?“. „Să-ţi spun !“ Cernea rîse**

mînzeşte, înduioşat. „Ce, vrei să scapi aşa repede de mine ? Să te achiţi... **ca de o corvoadă însă ochii îi sticleau de curiozitate, savu- rînd anticipat ceea ce Suru promitea să-i** ofere. **„Am** vorbit cu **Peluţa la telefon, zice că are mîncare** bună, cartofi noi prăjiţi,

Tbrînză, ceapă verde. Tu cc dracu mai mănînci ?“ „Păi, ca la bufet, tocană şi pîrjoale moldoveneşti. Merge. N-am mai avut timp să trec pe la voi. Ar fi trebuit să-i duc nişte bomboane Nanei...“. Dar Suru îl luă pe sus şi Cernea nu mai zise nimic.

Fostul prim secretar al raionului stătuse într-o casă buni-■cică, dar cu prea multe camere, or familia lui Suru se împuţi-mase, nu mai avea nevoie decît de două dormitoare. Găsise pînă la urmă ce-i trebuia, o casă singură în curte, cu trei camere pe hol, neîngrijită însă, dărăpănată şi trebuise să o tencuiască şi să o văruie. Cernea se mutase pentru moment, împreună cu doi secretari, ale căror familii nu veniseră încă, în fosta casă de oaspeţi a raionului. Pe drum, din proprie iniţiativă, Suru ■ deschise vorba despre copii. „M-ai întrebat de băieţii ăia. ►Claudia s-a integrat, îşi vede de treabă, nu e nici o problemă. Mă îngrijorează Virgil. Nu ştiu cum dracu l-am crescut eu pe 'băiatul ăsta... E mălăieţ, nu ştiu cum să spun, naiv, n-are personalitate. S-a întîmplat tocmai ce mi-a fost frică... a pus una -gheara pe el. O soră, închipuie-ţi. A stat vreo două săptămîni în -spital astă-toamna, nu ştiu dacă îţi aminteşti. Atunci a căzut, prostul, pe bec 1 Ţi-nchipuî... în spital... ea nurlie, îndrăzneaţă, •.stai pe pat, ia-i pulsul, fă-i injecţii, apleacă-te, potriveşte-i perna, cu halatele alea ale lor prin care se vede tot... Fraierul s-a prins. L-am găsit într-o seară cu ea... că[1] 'am dormit la ■-el. Am venit mai devreme... nu se aşteptau. Fîşneaţă a dracu- 'lui, cu tupeu, chiar impertinentă... Şi el, boul... ! Mi-a spus cite ■ceva, dar am înţeles eu mai mult. Mi-e frică să n-o ia. I-am spus ■. «Bă, înaintea ta asta a mai trăit cu zece. Şi n-o să fii tu ultimul, chiar dac-o iei de soţie.» Nu ştiu, nici nu i-aş mai spun? Peluţei. Poate se răzgîndeşte, deşi...“. Cernea reconstituía în minte tot ce i se întîmplase lui Virgil. Nici pe departe nu avusese curajul şi bărbăţia să se ducă să facă grozăviile alea, care zicea, cu Lucia... Dimpotrivă, se închisese în el şi mai muit, şi ese îndepărtase de ea, împingînd-o mai repede în braţele pre-

tendentului. Rănit, umilit, devenise o pradă uşoară pentru orice femeie care ar fi avut atîta minte să se lipească un pic de el, să-l facă să-i simtă pielea şi mirosul, să-i împrăştie timiditatea şi să-l ameţească. Adică să-i dea mură în gură, ceea ce şi făcuse- probabil din intuiţie sora aceea. „Dragă Manole, chestiunea nu. e că e soră, chestiunea e ce fel de femeie e. Or tu n-ai avut timp- să-ţi dai seama în alea zece minute cit ai stat cu ea. După mine însă, oricum ar fi, aventura asta, sau ce dracu e, băiatului îi prinde bine. Era cam tăntălău, ţi-ai dat bine seama. Din cauza, timidităţii a pierdut o fată minunată, pe colega aia a Iui, Lucia, de care ai auzit şi tu. Şi tu eşti vinovat. L-ai cam strangulat. Dar cu prima ocazie mă duc s-o văd şi eu.“ Pe Suru, îngrijorat de-a binelea, nu prea avusese darul să-l liniştească ceea ce-i spuse Cernea, se gîndea că trebuie să intervină el, că trebuia, chiar să o fi făcut pînă acum.

Peiuţa îi primi pierdută de bucurie, iar Nana ţopăind şi agă- ţîndu-se de gîtul amândurora. Arăta frumos la cei doisprezece- ani ai ei şi deborda de vioiciune, de plăcerea de a trăi, găsind în orice fleac motiv să se bucure, să exclame, să tropăie, să aplaude. Nu vădea nici un complex, vorbea tare, se mişca degajat, toată lumea era a ei. „Cam băieţoasă“, se gîndi Suru şi. poate de aceea le şi spunea tuturor copiilor săi, în bloc „băieţii, ăia”. „Asta seamănă leit cu ta-so“, constata şi Cennea, şi o iubea din ce în ce mai mult ca pe propriul copil. Ceilalţi doi, deşi mai măsuraţi, mai respectuoşi, poate şi mai harnici, mai muncitori ca Nana, îi inspirau mai degrabă milă, avînd mereu senzaţia că firea lor a fost puţin mutilată, încorsetată, nu numai de severitatea lui Manole, ci şi de un anumit climat mai general, nepropice, în care îşi petrecuseră copilăria şi adolescenţa. Pe cînd Nana

părea fructul unei libertăţi totale. Prezenţa Nanei îi făcea bine, ÎI tonifia, îi alunga gînduriîe negre dacă le avea, tristeţea. Uita complet de singurătate, căci fata îl integra spontan şi energic în viaţa de familie, dăruindu-i gustul intimităţii.

■pe care nu-l au decît cei de acelaşi sînge. „Taatii şi Vlaadii. 'Taatii şi Vlaadii“, scanda ea cît o ţinea gura, ca la competiţiile sportive de la şcoală. Vlad o admira cu cită poftă mînca, cum «dirija masa, împărţind tuturor ce considera că li se cuvine şi neadmiţînd nici o nesupunere, cum îi îndemna să-şi golească paharele cu vin şi destupa altă sticlă, tumlndu-le din «nou, în timp ce baleta uşor prin spatele scaunelor.

După ce strînseră masa, Peluţa şi Nana se retraseră, ştiind •că cei doi, ca întotdeauna, aveau de discutat lucruri serioase. Abia aşteptând clipa, Cernea exclamă : „Ei zi-i!... cum a fost?“ După ce ascultă un timp, părlndu-i-se că Suru nu pune accentele dorite de el, începu să-l asalteze cu întrebări. „Care era tonul dominant ? Atmosferă de asta, de echilibru farmaceutic, ■de grijă să nu -«mînjim», să nu «compromitem» şi aşa mai de-parte ?“ Rezulta că fuseseră şi vorbitori de acest tip, dar că în .general domnise un spirit deschis şi raţional, deschis, ferm, dar raţional. Desigur, şi ieşiri mai pătimaşe. La insistenţele iui ■Cernea, Suru pomeni de unul din vechii militanţi ai partidului, exilat cum afirmase el, ţinut ani de zile în afara vieţii politice, intr-un anonimat de mort civil „Şi ce-a spus „Asta a dat cu barda. Un fel de răfuială.“ „Ei şi, nu se cuvenea ? Trebuia să fie politicos ? Să se poarte cu mănuşi ? Cită dorinţă de răzbunare trebuie să fi acumulat omul ăsta în anii de surghiun 1 Cum să ierte ? 11 înţeleg, li înţeleg nu numai nevoia, ci şi fericirea de a-i blama pe vinovaţi, ca o dovadă palpabilă a recîşti- gării libertăţii şi demnităţii lui de

om, a posibilităţii de a-şi apăra public, fără nici o restricţie, cinstea terfelită. Ii aprob întru totul dreptul de a-şi lua revanşa.“ „Eşti şi tu pătimaş, îi reproşa Suru. Sigur, ai motivele tale, dar...“. „Am, şi nici eu n-am putut .şi nu pot să uit, şi în mine a rămas o rană deschisă, deşi am fost numai pe jumătate victima arbitrariului“. „O, ce vorbe...“ „Sint «cuvintele din plenară, Manole. Din gura mea de ce te deran

jează?” „Nu mă deranjează, poţi să spui ce vrei”, cedă Suni, moale. Cernea îl descusu ín legătură cu felul cum comentaserăm vorbitorii răspunderile fostului Prim Secretar. Acesta se conformă. „Nu ştiu dacă îţi aminteşti, Manole, cred că prin ’64, nu. mai reţin exact, oricum, nu cu mult înainte de a muri, a făcut afirmaţia că boala puterii e cea mai periculoasă. Nu cumva era- conştient că aceasta constituia propria-i boală ? Un bolnav lucid, care-şi analiza la rece maladia, dar nu mai putea lupta împotriva ei, nu o mai putea înfrînge. Işi dădea seama cît era de- rea şi primejdioasă, şi de aceea o încrimina public. Cum îţi explici această dedublare ? Poate avea vocaţie de scriitor – ăştia sínt capabili să se obiectiveze cu atîta limpezime, pînă la încarnarea propriilor vicii în personaje menite să stîrnească dezgust. Din ce e ürít în ei fac antimodele. în artă ăsta o fi un indiciu al talentului, dar în viaţa publică ? Şi la un asemenea nivel ?“ Vru să mai ştie ce se spusese despre ceilalţi, vinovăţii pasivi, şi ce spuseseră ei. Rezulta că făcuseră încercări penibile- de justificare, de dezvinovăţire, sau, dimpotrivă, de autoînvi- novăţire urmate de cerşirea milei. Se ghicea o notă de implorare în fiecare cuvînt, în fiecare gest, în fiecare privire încolţită. Recunoşteau, dar nu puteau spune nici o vorbă demnă. De ce am acceptat complicitatea ? Din oportunism, pentru comoditatea lor materială şi morală, pentru bunăstare şi linişte ? „Oho, sînt multe motive în numele cărora poţi să-ţi trimiţi conştiinţa la

plimbare, conveni Cernea. Laşitate, frică, spirit moral corup- tibiL Ceea ce-mi spui tu conţine un mare învăţămînt, Nu: cred! că e moment mai greu, pentru un om care s-a pretat la încălcarea principiilor, într- un cerc restrîns al puterii, convins- că acesta li dă imunitate deplină, decît momentul cînd se găseşte singur, Ia lumina zilei, în faţa maselor, şi trebuie să explice, să dea socoteală. Atunci se produce dezmeticirea, apare conştiinţa că nu există cerc de putere intangibil, că judecata supremă, ne—

părtinitoare o dă în mod inevitabil poporul, şi, acoperit de ruşine, trebuie să te recunoşti vinovat 1“

Aparatul de radio transmitea, în surdină, un plîns înăbuşit de trompetă, cîteva note lungi povestind ceva despre o tristeţe iremediabilă, căzută de curînd pe pămînt, îngropînd pentru eternitate, sub frunzişul ei mort, destinul uman. Suru asculta muzica transportat, mai puţin atent la ceea ce spunea Cernea, frămîntat de o idee nouă căreia îi dădu glas ca împins de o forţă străină. „În realitate, măi Vlade, povestea asta este foarte **dureroasă.** Şi faptul că s-au petrecut **lucrurile** acelea, şi faptul că cei ce le-au săvîrşit trebuie să plătească, unii din groapă, după o viaţă dăruită şi ea cauzei“. „Ho, ho, Manóle sentimental î Asta e bună... Ororile nu-mi inspiră compasiune pentru **autorii** lor, dragul meu, ci revoltă. Şi mai presus de orice, nevoie de dreptate* Milă pentru cei vinovaţi că un om ca Fătrăşcanu a fost asasinat într-o noapte, la Jilava ? De ce fostul Prim Secretar şi-a permis să-l stigmatizeze, în ’49, la Biroul Informativ, fără **nici o** dovadă ? De ce apoi, ani de zile, zeci sau poate sute de oameni au fost schingiuiţi ca să furnizeze dovezi ? Şi, în pofida lipsei acestora, lucru bine ştiut din capul locului de

cei în cauză, Pă- trăşcanu a fost condamnat şi executat ?“ Suru se ridicase în picioare şi se plimba cu paşi mari neauziţi, prin odaie, în timp ce în urechi îi răsuna înfundat vocea de atunci, din tren, care susţinea că intuise trădarea anticipat. O mare amărăciune îl copleşi, înţelegînd adevărul, dar în acelaşi timp îi venea extrem de greu să se despartă, tranşant, nemilos, definitiv, de umbra tutelară care, nu ştia de ce, parcă se confunda cu propriul **lui** trecut. îşi aduse aminte că cineva spusese despre Fătrăşcanu că fusese un om dinamic, o personalitate ce nu se îndoia după cum bate vîntul. Fătrăşcanu nu era docil. Reţinuse acest cuvînt... **docil.** Cernea nu vroia să-l slăbească, punea mereu degetul pe bubă. „Spune-mi, Manóle, nu mirosea a cadavru?” „Măi, ce **cuvinte foloseşti... 1“ Dar vocea lui Suru nu avea nici o asprime, nici o stridenţă, parcă mai degrabă implora. „Invaţă-te** cu ele, **Manole** I **Acestea sînt** cuvintele... **Lasă pudoarea Ia** o **parte. De unde această castitate a** urechilor **tale ? A** mai **rămas în** tine **un belciug de care încă eşti** priponit ? **Ce** datorie **ai** tu **faţă de acea epocă ? ! Poate** e mult spus **epocă, faţă de** acel **capitol... Dă-l dracului! Rupe-te** de el cu toată fiinţa **ta...** şi în **primul rînd afectiv. Nu** le **eşti dator** cu nimic, n-ai de **ce** să-i **aperi, n-ai de ce să le ocroteşti memoria.** Eliberîndu-ne de ipo**teca lor morală să putem purcede** înainte curaţi şi decişi. Acum **s-a vorbit de Pătrăşcanu şi de alţi cîţiva.** Dar **pe** lîngă ei cîţi **anonimi nu au fost ?** Comunişti, necomunişti, de-a valma. Unii **puşi să-i înfunde pe ceilalţi şi apoi înfundîndu-se împreună... !**

A, uite că nu **ţi-am** spus, **bine că** mi-am **adus aminte.** Am **primit un telefon de la spitalul ăla** de nebuni... i-am **rugat** eu **să mă caute dacă se întâmplă ceva. A** decedat Nămete. **Săracu, îi dăduseră drumul de** vreun **an,**

căpătase o pensie **de** invalidi**tate. Soţia fugise, speriată, rămăsese** singur. începuse **să** bea. **Locuia undeva, într-o** chichineaţă, într-un pod. I-au **găsit** ca**davrul cind se împuţise** şi clădirea **se** umpluse de miasme. **Baricadat, cu uşa încuiată. îţi dai** seama ? Deci, cu ultimele re**surse de luciditate s-a încuiat** în moarte. Şi eu l-am cunoscut **tînăr, inteligent şi** dîrz, cu **un** calm şi o mîndrie ce-l făceau su**perior întregii liote puse pe capul** lui.“ „Ooo, doamne, doamne, **aşa s-a sfîrşit porcăria aia ?, gemu** aproape Suru. **O** înscenare **mîrşavă şi stupidă, fără** nici un sens.“ **„Aşa, aşa te** vreau, **Manole, uite cum** ştii **tu să** te scuturi **de** «ruşine», şi să scuipi **în obrazul cui trebuie. Odată ce am** vorbit **aşa,** nu mai putem **comite şi nu mai putem îngădui altora să** săvîrşească infamii. **Decît dacă am fi ticăloşi. înţelege-mă ce vreau să-ţi spun : nu trebuie să lăsăm să se pună** pe morminte prea multe flori încît **să nu se mai poată vedea.** Există şi un asemenea fel de a masca.

Să le lăsăm nude, să ni se agaţe mereu de ochi şi să ne ţină treji, conştienţi şi responsabili.“

Se opri, constatînd că prin uşa întredeschisă a dormitorului apăruse Peluţa. Nu o văzuse şi nu o auzise nici unul şi nu ştiau de cînd stătea acolo. Zîmbea vinovat, intimidată şi în acelaşi timp amuzată de figurile lor încurcate. „Măi băieţi, nu uitaţi că trebuie să vă sculaţi devreme – le spuse în şoaptă, nu ştia de ce, poate ca să nu*i deranjeze din discuţie, deşi tocmai asta îşi luase inima în dinţi să facă, sau ca să le atragă atenţia că e noapte tîrziu şi că oraşul doarme şi numai ei îi tulbură liniştea. P-ormă vă sculaţi buimaci şi aveţi şi voi atîta treabă şi de oboseală începeţi să vă răstiţi la oameni.“ „Bine că ne porţi tu de grijă ! mîrîi Suni, jenat de această intervenţie. Dacă nu-i mai are pe copii, acum ne-a luat pe noi în primire : stingeţi, mă, lumina şi vă culcaţi, că dimineaţa trebuie să trag de voi să nu întîrziaţi la şcoală. Du-te, dragă, şi te culcă, ce, tu nu mai ai somn ?“ Vlad îi ţinu ei parte. „Are dreptate, mai avem noi timp de vorbit. Scuză-ne şi tu, Peluţo, pierdurăm noţiunea timpului.“ Ea regreta că le stricase cheful, îi venea să plîngă, se simţea ridicolă şi cicălitoare, mărginită, incapabilă să înţeleagă preocupările unor bărbaţi ca ei – şi aceste sentimente se citeau pe faţa albă, grasă, cu fălcile puţin căzute, cu vizibile pungi sub ochi. „Noapte bună, Peluţo“, rosti Vlad împăciuitor, dar ea îşi retrăsese capul şi Suru ştia că se dusese să lăcrimeze în întuneric, singură, ca un copil oropsit. „Mîine, ce program ai, Manole ?“, întrebă Cernea ridicîndu-se să plece. „Mă duc în judeţ, dar hai că ies un pic cu tine, iau o gură de aer.“ Nu mai ploua, oraşul se afundase în tăcere, în întuneric şi în somn, atît de adînc încît parcă pierise, înghiţit de pămînt.

Treceau curenţi de aer veniţi de pe crestele dealurilor ce-l înconjurau pînă departe, ca un ocean verde încremenit în hulă şi se simţea mirosul naturii de primăvară fierbînd ca un must, alungind miasma

de mucegai a oraşului. „Hai că te conduc doi paşi“, nu se îndură Surii să intre în casă, respirînd aerul Jilav, rece, dulce ca o zeamă de fructe. „Cînd eram la minister, î$i aminti Cernea, a venit ia mine unul prins cu nişte potlogării, pasibil de condamnare penală. Făcuse învîrteli cu bani, recunoştea, dar pretindea că nu frustrase statul, afacerea îl privea doar pe el şi pe cetăţeni. -Cum, tovarăşe, n-ai frustrat statul, ai încălcat sau n-ai încălcat legea ?» «Am încălcat-o», zicea, dar nu descopeream pe faţa lui nici o urmă de părere de rău sau măcar de jenă, ca şi cînd a încălca legea era lucrul cel mai firesc. «Păi cum îţi permiţi dumneata să nesocoteşti legile ? Ai vreo dispensă de undeva, ai fost exceptat în mod special ?» S-a supărat pe mine. «Vă rog să nu mă luaţi peste picior, mi-a spus. Eu sînt revoluţionar vechi. Nu ştiu ce făceaţi dumneavoastră în patruşpatru, dar eu umblam cu mina pe pistol pentru că-mi dăduse sarcină partidul să strivesc fascismul şi reacţiunea. Nu mi-am precupeţit viaţa. Atunci eram bun, da ? Acum, nu mai sînt ? Atunci puteam să încalc legea – mi-o cerea chiar partidul. Acum nu ? De ce ? Eu aşa am învăţat, revoluţia nu ţine seamă de nici o lege.» Pricepi, Manóle, ce era în capul lui ? Sînt revoluţionar, am luptat împotriva reacţiunii. Am ajuns la putere şi acum să mă închin în faţa legii ? Ei, află că nu numai în capul lui era asta.“ „Ştiu, răspunse prompt Manóle. David avea şi el o vorbă de-asta : «Ce lege, tovarăşe, legea noi am făcut-o. N-o să ne închinăm ia ea!»“ „Vezi, Manóle ? cît de adîncă era această mentalitate ? Ce înseamnă noi am făcut-o ? Adică nu dăm socoteală nimănui ? Legea sîntem noi,

nu ne mai convine, o încălcăm ? Sau o încălcăm chiar de la început, fiindcă n-are cine să ne tragă la răspundere. N-o să ne tragem la răspundere singuri! înţelegi denaturarea ideii de putere ? De unde această obscură propensiune spre absolutism la nişte revoluţionari ? Din ignoranţă şi înapoiere civică şi culturală, Manóle. Vorbeau toată ziua de legităţile dezvoltării sociale, dar cu legea, menită chipu**rile** să le reflecte, se ştergeau undeva. Gata, Manóle, cu aşa ceval Asta mi se pare mie cucerirea fundamentală a acestui moment: întronarea domniei legii. Dar a unei legi întocmite de-mocratic, nu încropită, judecată îndelung şi amănunţit de popor, de mase, de toate stările sociale. Sigur, nu aşa, brambura, organizat ! După care, gata 1 pecetea, şi cine se abate, indiferent cit de revoluţionar e el, cita vitejii a făcut în trecut: frate, te-ai ars I dai socoteală! Nu e legea ta, e legea noastră a tuturor."

„Curios! făcu Manóle, mirat el însuşi de această descope**rire.** Ai început să vorbeşti la fel ca bietul taică-tău, ca nea Anghel. Tot aşa, la persoana a doua singular. Cum spunea el ? De ce dumneata, stat muncitoresc,' nu faci cutare şi cutare. Şi tot la fel de cicălitor" – adăugă, bătîndu-l pe umăr pe VLad, dar fără să rîdă, parcă i-ar fi fost lehamite de ***el*** însuşi. „Săracu, dacă ar fi murit acum, ar fi murit fericit Trăim zile mari, Manóle, să dea dumnezeu să ţină, şi eu cred că va ţine, fiindcă nu văd cum să te mai întorci înapoi. Adică, să spui: uite asta a fost o porcărie, s-o descrii în amănunte, s-o condamni public, să-i analizezi cauzele, să te delimitezi de ea total, nu numai **principial, ci** şi

concret, şi după aceea să vii să faci la fel Ce dracu, doar nu trăim în pădure !

Ştii cum văd eu din punct de vedere istoric ce se petrece acum ? Ca după răsturnarea unei clepsidre pe care nu mai avusese nimeni forţa sau interesul să o întoarcă. Şi am să-ţi explic **de** ce ! Din două motive: pe de o parte, noi am trecut printr-o perioadă de stagnare. Clocealã morală şi politică, frică de schimbări, conservatorism. Apoi, fenomene de descompunere a spiri**tului** revoluţionar, abuzuri, crime. Şi, desigur, ceva desfrîu, poate ca un balsam al uitării, ca un narcotic. Ei bine, o simplă răsucire a clepsidrei ne-a permis să vedem timpul curgînd din

r.ou. **Asta pe plan dialectic general. După o sincopă** deci, **istoria** işi **mersul, cel puţin în ochii noştri. Dar mai'e cel de al doilea aspect. Vedem prefirîndu-se din nou materia acumulată jos,** în **băşica de sticlă. Cum e î Prin nisipul curat, particule de murdărie. Mizeria unei porţiuni de istorie trăită de noi, în car* e încorporată viaţa noastră. Deci, într-o** viziune **concretă a istoriei, această memorabilă plenară ne-a** oferit spectacolul **retrospectiv, conţinut tn însăşi substanţa pusă să se scurgă din nou, în sens invers. Un spectacol dramatic, dar** plin **de** amarnice **şi în acelaşi timp renăscătoare** învăţăminte **pentru** tot **viitorul.“ Apoi, rîzînd bine dispus : „Dar ce s-a** întîmplat cu **tine, Manole ? Cum de avuseşi tu răbdare să mă laşi să ţin** pre**legerea asta lungă şi încîlcîtă ? Eşti obosit sau** sastisit ? Oricum, **e o performanţă. Cred că nu mă** mai întîlnesc **a** doua **oară** cu o **asemenea ocazie. Hai, du-te, că te bate?** Peluţa. Noapte bună.“

Suni ascultă un timp paşii lui **Cernea** depărtîndu-se, apoi **pomi şi el încet înapoi, spre casă,** traversînd lumina săracă a **becurilor.** îl **atrase pustietatea** nocturnă **a** parcului, cu fanto**maticele lui tulpini uscate** şi **răsucite. Se aşează** pe **o** bancă, **îl apăsa o nemulţumire surdă faţă de sine, faţă** de starea de **ambiguitate, străină temperamentului său,** ce-l făcea să fie **închis, prevăzător, nedecis, să** nu **ia** parte **cu** aceeaşi volubilitate **şi acelaşi spirit vindicativ,** ca **Cernea, de pildă,** la evenimentele **ce răscoliseră atît de profund** viaţa politică **a** ţării în acele zile. **Avea nevoi® de o clarificare, de o** definire **a** motivaţiilor acestei **stări, străină de firea**

Iui, şi supărătoare, pe punctul de a-i pro**vocа un complex. Ce se** întîmpla ? în practica muncii fusese **animat de un spirit critic ascuţit. Nu se** împăcase cu multe **lucruri: metode de conducere** greşite, arbitrariu, lentoarea **constatată şi la regiune, dar şi la** Comitetul Central. 11 dis- **preţuise pe David şi găsise** tot timpul inadmisibilă şi **de** neînţe**les menţinerea lui într-un asemenea post** politic. Fusese contra**riat de lipsa de reacţie a vîrfului faţă de o sumedenie de realităţi neconforme cu principiile partidului, de înclinaţia unor cadre superioare de a închide ochii Ia sesizări cu caracter grav. Judecase sever o serie de acţiuni, ca de pildă cea din '58, şi chiar suferise, poate exagerat, dar suferise, moral, ca urmare a implicării sale nedorite În desfăşurarea lor. Acţionînd în virtutea obligaţiilor ce-i reveneau, aşa cum se indiea, îşi păstra totuşi capacitatea de a judeca limpede, descoperind nu o dată elementul gratuit sau chiar eronat al unor măsuri, al unor orientări. I se păruse însă totdeauna că acestea făceau parte din procesul firesc al creşterii, evitabile numai pînă la un punct, îşi spunea că, dorind să atingi o ţintă esenţială, nu poţi să ţii seama de toate sensibilităţile şi că, unele din acestea, fatal-mente, sînt sacrifícate scopului major. Aşa învăţase él să gîn- dească – revoluţia se rostogoleşte, grea, strivind în cale împotrivirea, aceasta în primul rînd, dar şi inerţii nevinovate intenţional, neutralităţi, expectative, corpuri vii periferice nimerite din întîmplare sau poate şi**

aceasta în mod legic, sub torent. Chiar şi pe David îl acceptase ca pe o fatalitate, temperîndu-şi spiritul polemic, reuşind de bine de rău să colaboreze cu el atîţia ani,

Da, pe aici pe undeva simţea că se găseşte sursa reticenţei sale. Deci asta era, o reticenţă, trebuie să spună lucrurilor pe nume. Nu este el omul care să le bălmăjească. Asistase la plenară şi, fără îndoială, dezvăluirile senzaţionale făcute acolo fl zguduiseră sincer. Intr-adevăr, revoltător 1 Orice, dar crimă ? Crimă premeditată ? Unii dintre vorbitori fuseseră victime. Dar tocmai aici era buba. Nu-i plăcuse cum vorbiseră victimele. Pătimaş, răzbunător, defăimător. Predispuse să arunce totul la gunoi, să murdărească. Nu era oare aceasta o formă de renegare, de trădare a unui trecut comun ? Dur, e drept, pe alocuri sângeros, chiar dacă nu Ia propriu – şi asta prin direc-

ţla mare a toviţyrii, prin strivirea unor clase întregi. Dar şi prin greşeli, pentru că omul e oth, tributar slăbiciunilor. Nimeni nue perfect. Şi intre noi ne-am mai dondănit, ne-am mai călcat pe degete, ne-am mai îmbrîncit – sigur, asta nu înseamnă că încuviinţează înscenarea, şi cu atît mai puţin suprimarea fizică a celui ce ţi se pare că e rivalul tău. Dimpotrivă, aşa ceva trebuie extirpat cu desăvîrşire din practicile partidului –, dar poate şi aceasta are explicaţiile ei. Irx condiţiile luptei de clasă devine posibilă instalarea suspiciunii, dacă nu inerentă chiar. Se pot produce şi abandonări, laşităţi, şi atacuri pe Ia spate, şi eşti obligat să te fereşti din toate părţile. Vrînd nevrînd, dai şi în nevinovaţi. N-ar trebui, desigur, dar o faci, ca să-ţi aperi pielea şi să aperi ţelul. Revoluţia nu e bal. Nu striveşti clasele dominante, şi nu faci curăţenie pe locul împuţit de ele, cu măturică de haine. Ei, aceste adevăruri se pare că unii acum le-au uitat şi alţii sînt dispuşi să le uite. Dar asta înseamnă să dai cu copita şi să răstorni găleata cu lapte, ca vaca.

În toată lupta asta, cu măreţia şi cu scăderile ei, el şi-a îngropat întreaga tinereţe, întreaga viaţă. Se apropie de 50 de ani. Ce-a cunoscut în afară de muncă ? Toată energia, pînă la ultima picătură, şi-a dăruit-o. N-a cunoscut alte plăceri, alte bucurii. Şi pentru ce ? Doar nu pentru un interes al Iui, propriu 1 Atunci de ce să-vină unii acum şi să pună sub semnul întrebării întreaga motivaţie a existenţei lui ? Da, toate acestea îl min- jesc şi pe ei, îi mînjesc anii închinaţi luptei, neodjhna, devotamentul. Simţea însă că dominantă e acum o

notă de ruşine, de autoinculpare. Ca să ţopăie duşmanii pe mormîntul pe care noi singuri ni-l săpăm ? El voia să audă în continuare o notă triumfală, iar restul undeva, în fundal, în paranteze. Altfel cum mergem înainte ? Voinţa poate să slăbească şi ea sub atîtea bocete. Noi avem nevoie de trompetă, ca orice trupă, ca orice soldaţi. Doar n-am încheiat bătălia. Nici pe departe. Avem de

făcut de o mie de ori mai multe lucruri, şi mai gjele, decit pînă acum. Or pentru asta trebuie un moral ridicat.

Oare asta să fie cu adevărat cauza, cum a spus ?, **a** reticenţei lui ? Asta, sau... şi în minte ii reveniră comentariile lui Cernea despre responsabilii în viaţă, despre complicii conştienţi **sau** nu. Are el o conştiinţă grea, încărcată ? Un complex de împricinat într-un proces moral ? Fără să fie numit se simte vizat ? Există în el o ascunsă dorinţă **de a** se pune surdină rechizitoriului pentru că îl priveşte nemijlocit ? O tainică-îngrijorare că ar putea ieşi la suprafaţă şi alte fapte mai mici, **mai** neînsem- 'nate, dar tot urîte ? **Mai** ştie el ce s-a **ales** de oamenii **pe** care i-a muştruluit atunci, în şedinţe, cu motiv sau fără, în virtutea inspiraţiei **de** moment, în numele dreptului şi puterii ce i **se** acordase de a pronunţa verdicte ? Nu stăruie aici un gînd de vinovat ? **Ce** ar face el dacă cineva **ar** veni într-o **zi** şi în **mod** public ar etala gesturile şi vorbele lui de atunci ? Evident, a fost un exces. Dar nici nu poate fi vorba **de o** asemenea eventualitate. Numai că faptele nedemne rămîn în memorie, ca nişte pete... sau bube urît mirositoare, şi cind mai vine cineva şi zgîndără... Deci stăruia o remuşcare în **el,** şi **o** ruşine. Şi asta îl făcea să se confunde cu marii făptaşi ? Cu cei ce influenţaseră şi soarta lui, faptele lui, greşelile lui ? **De** ce **să** se confunde ? Dimpotrivă, **să** se disocieze ! Şi **odată totul scos la** iveală, să se elibereze, să răsufle uşurat.

Dar poate mai era ceva... teama instinctivă că nu poate garanta o evitare categorică **a** reeditării lor într-o formă sau alta ? Că eventualitatea unor alte durităţi şi arbitrarii putea fi legată de însăşi natura mecanismului puterii ? Că el **mai** avea lucruri de îndeplinit, şi asta într-un post

important, iar împlinirea datoriilor cerea cu certitudine înfrîngerea unor rezistenţe, pasivităţi, neînţelegeri, a lipsei de energie. Ba se poate izbi chiar de rea voinţă. Şi atunci cum te descurci, ţinînd predici ? Intinzînd

zahăr în palmă ca la cai ? Deci asta era: presimţirea pericolului unei îngrădiri a libertăţii sale de mişcare, chiar acum cînd Iţi începe examenul decisiv al vieţii ? El învăţase lecţia şi ştia că nu poţi să te joci. Nu poţi să te uiţi în gura fiecăruia, să umbli toată ziua cu ouă în poală, să pui mina pe oameni ca pe bibelouri. Doar sîntem bărbaţi, ce dracu I Constructori ! Daci o să se ia el după fasoanele Iui Vlad, după graţioasele lui piruete filosofice, înalt umaniste... n-o să mai scoată dealurile astea din amorţire nici la paştele cailor. Oho, noi trebuie să ridicăm aici, frati-meu, din pămînt din iarbă verde, combinate industriale la ultimul răcnet al tehnicii. Asta cere muncă... şi disciplină... dîrvală mare! O să vezi tu ce-o să mai ţi-i frec. Aşa se face o ţară nouă, ăsta e preţul progresului ! Să ne fie dar !

Şi se ridică brusc de pe bancă, parcă ar fi avut **pe** loc de **înfruntat o primă** împotrivire, edificat pe deplin asupra a ceea **ce avea de făcut şi privind în** jur dezaprobator, ostil parcul **meschin, desfigurat de bătrîneţe,** efigie a unei **lumi** decrepite, **pe care fusese chemat să o** învieze **şi să o** pregătească, puter**nică** şi **strălucitoare, pentru generaţiile** viitoare.

Virgil înainta cu greu prin masa trecătorilor de pe bule**vard, parcă mai numeroşi** şi mai grăbiţi în acea dimineaţă po**sacă de august, cu cerul închis,** plumburiu, din care curgea cu **intermitenţă o** ploaie mărunţă şi rece. **Natura** neprietenoasă, **aerul umed, greu de** respirat, imaginea tristă a străzii ude îi

provocau nelămurita senzaţie **de** plictiseală şi nemulţumire de **sine ? Işi petrecuse seara** cu **Marta.** îl **iubea oare ? I se** dăruia **cu frenezie, dar ţi** eu o anumită **detaşare.** în serile cînd nu pu**tea să** vină, **reţinută de** turele şi gărzile ei la spital, totul i se **părea pe dos,** nu-şî găsea locul, degeaba se aşeza în faţa televizorului, **nu putea urmări** nimic, **deschidea *o* carte şi rămînea** cu ochii absenţi pe pagină. Lua un tranchilizant, **stingea** lumina şi se arunca în apa salvatoare a somnului. Dacă o iubea ? Nu putea trăi fără frenezia ei, **fără** trupul iute şi **mlădios, şi ea** vedea singură asta. îl **jignea însă superficialitatea dragostei** Mantei, lipsa de importanţă acordată propriei dăruiri. **Trecea** prin dragoste ca un cline prin apă. Sporovăia tot timpul verzi şi uscate, făcea glume proaste, adesea **vulgare,** rîdea în hohote de ce spunea, poate şi de el ? Şi asta cu atît mai mult cu cît îl simţea contrariat, iritat, **dezamăgit.** El **trăia dragostea** altfel, **cu** solemnitate şi pioşenie, cu durere. Simţurile îi **angajau** şi **spiri**tul, trăirea senzorială îl implica şi moral. Nimic din **ceea ce** i se întîmpla în viaţă nu **i** se părea aşa **de grav şi profund,** nu conta atît de mult ca această comuniune a trupurilor. Iar ea, deşi împărtăşea bucuria erotică, reuşea **să o coboare Ia** nivelul unui **joc** distractiv. Acelaşi tratament **acorda dragostei ca** şi **băii, de** pildă, sau gătirii **de** plimbare, spălatului **pe** dinţi. în **anumite** clipe, din această cauză, Virgil o ura. Nu **de** puţine ori **abia** se stăpînise să n-o **plesnească peste** gura ei **mobilă, neastîmpărată,** vulgară, ce lua totul, şi acest lucru **aproape** sfînt **pentru** el, **în** deşert. O dorea bolnăvicios, deşi ar fi vrut să scape de această dependenţă. încercase să-i explice, **dar ea nu înţelegea sau se** prefăcea că nu înţelege, îi spunea că aşa **era ea, nu** putea să **se** schimbe. îl asigura că-l **iubeşte, el** nu

vedea că-i dădea tot ce dorea, ce mai vrea de la **ea ? Să se facă preoteasă, călugăriţă ?** Ce, în pat el se crede în biserică ? – şi-i **trîntea o glumă** fără perdea de-i încreţea pielea.

Vremea urîtă îi **accentua mahmureala, dar insatisfacţia,** ciuda pe sine **stăruiau mai de mult,** şi **originea** lor **se găsea** în acest sentiment de lezare, **destul** de nebulos. Lezare **a** demnităţii iubirii ?... dar oare **o** îubea cu **adevărat ? Nu aşa** îşi închipuise iubirea... Sufleteşte nu reuşea să comunice cu Marta **deloc, nu**

exista între ei nici o convergenţă de ordin intelectual, aveau caractere opuse, nu descoperise la ea nici **o virtute** spirituală **deosebită. Şi cu toate acestea** o **visa, o aştepta** cu înfrigurare. **Lezare a orgoliului ? Poate ! S-ar** fi vrut **permanent** în centrul **atenţiei** ei, **admirat pentru** calităţile **sale** umane şi mai, **da,** mai... **respectat, acesta** era cuvîntul. Se considera un om deosebit, nu un **amant de** duzină pentru o femeiuşcă frivolă, plină **de** draci. Deşi **lipsită de** haruri înalte, şi **ea avea** personalitate, **şi** tocmai **în sex-appeal consta** aceasta. Şi în nepăsarea cu care îşi împrăştia darurile feminine. Şi poate aceasta îl supăra cel mai mult, făcîndu-l **să creadă că ceea** ce îi oferea nu prezenta **prea** mare preţ pentru ea, deci el nu era un ales, ci un bărbat ca oricare altul şi **doar o** simplă întîmplare îi conferise privilegiul de a se bucura **de** favorurile ei, fiind de fapt predispusă să le cedeze oricui. Cam **aşa s-ar** fi putut interpreta ceea ce îl **lăsa să** înţe**leagă,** şi nu **era** deloc edificat dacă acesta constituia un limbaj **special, o manevră conştientă,** o tactică subtilă, sau pur şi simplu **expresia** firii ei uşuratice, incapabilă să aprecieze valoarea unui **om ca el, dar şi valoarea** propriilor ei farmece.

Adîncit în **ginduri,** considerase curentul de **masa** împotriva **căruia înainta,** îndreptîndu-se spre institut, drept obişnuita for**fotă de dimineaţa** a bulevardului, dar observă deodată că şuvo**iul avea un singur sens.** Toată lumea **se** precipita spre centru, **trecînd pe lîngă el** chemată parcă de ceva imperios. Se opri **lingă o vitrină şi se** convinse că se producea un exod autentic, cu **un mobil** comun. îşi luă inima în dinţi şi puse o întrebare **timidă** unei **doamne** mai în vîrstă, ce pierdea teren în

acest cros **şi se resemnase să** fie mereu depăşită. Nu putu **afla** decît că se mergea **la o mare** întrunire publică în Piaţa Palatului. Sub influenţa şuvoiului de oameni cu feţe preocupate, se întoarse şi **se încadră** în tăcuta mişcare.

Cînd ajunse, marea piaţă era aproape ticsită. **O rumoare** uşoară se ridica deasupra capetelor, ca zgomotul unui **cazan ce** fierbe mocnit. încercă să se strecoare prin masa compactă mai în mijloc, apoi spre semicercul din faţa clădirii Comitetului Central. Nu fu nevoie să întrebe pe nimeni pentru a afla motivul tăcutei aluviuni de oameni curgind dinspre toate arterele. Mulţimea aştepta deliberările Comitetului Central întrunit de urgenţă la începutul dimineţii, sub starea de presiune a evenimentelor internaţionale ce căpătaseră o întorsătură dramatică, în afara oricărei aşteptări. Mulţi ascultaseră în zori, înainte **de** plecarea Ia muncă, ştirile transmise de posturile de radio despre ireparabilul produs în chiar noaptea aceea. Figurile întunecate, severe, puţin spectrale în lumina vineţie a zilei ploioase şi reci, murmurul stăpînit, exprimau îngrijorare, consternare. Mulţi veniseră în halatele de lucru pătate de uleiuri, direct de la bancuri, de la maşini, din atelierele fabricilor bucureştene. Muncitori de toate vârstele, cu mîini mari, osoase, maiştri vîrst- nici, cu ochelari cu rame de sîrmă, unele fără o ureche, legate cu sfoară la ceafă, ucenici purtînd încă sigiliul fizionomiei ţărăneşti, cu priviri nedumerite, speriate, **părînd că nu** înţeleg nimic. Bucureşteni pestriţi, obişnuiţii străzilor în orele de dimineaţă, cu treburi reale sau inventate, gospodine cu sacoşele în mîini, pensionari, adolescenţi.

Virgil se consideră mulţumit cînd ajunse **la vreo**

douăzeci de metri de rondul cu flori, amenajat **în** faţa clădirii **de** piatră masivă şi austeră, cu **o** arhitectură **hibridă.** Potolindu-şi surescitarea ce-l împinsese în îmbulzeală, atras irezistibil de balconul gol pe care fusese instalat un microfon, Virgil se apucă să-şi cerceteze vecinii. Nu părea să fi nimerit într-un grup constituit, ci într-un amestec absolut accidental. Cel mai degajat şi mai în- figăreţ, punînd mereu întrebări, dîndu-şi părerea, furnizînd informaţii, intrînd în vorbă cu cine **se** nimerea, **era un bărbat** tî-

năr şi gras, brunet, cu o figură deschisă de om expeditiv, de ţâr.ia deştept, urbanizat pe trei sferturi, cam încrezut, cu un talent înnăscut de animator. Se agita cu deosebire pe lingă doi ■cetăţeni, aleşi poate dinadins, din ambiţie, pentru că aceştia contrastau cu el tocmai prin moderaţie, discreţie şi sobrietate. Primul, un tînăr blând, în halat albastru curat, maistru după toate aparenţele, şcolit, după fraza bine articulată gramatical, cu im aer de intelectual neamţ, într-un cuvin t un. bărbat frumos, distins, amator de vorbă, dar cu măsură şi socoteală, pretinzând ■din privirile lui distante, aruncate cam de sus, consideraţie, adică tocmai ceea ce animatorul cvasi urbanizat nu prea părea dispus să acorde. Cel de al doilea, un bărbat de patruzeci şi ceva de ani, avea un picior de lemn încălţat cu gheată, şi de câte ori se mişca se auzeau scârţâind cataramele şi zdrăngănind balamalele de metal de la genunchi şi de la gleznă. Obrazul lui, după toate aparenţele frumos cindva, era marcat de suferinţă şi oboseală ; gura strînsă şi ridurile dese de pe frunte şi din jurul ochilor trădau o mare decepţie împietrită, o acceptare stoică a destinului, nici cea mai mică urmă de entuziasm şi plăcere de viaţă. Morocănos, se lăsa foarte greu mobilizat de grăsanul brunet, şi atunci, cu o voce răguşită, formula scurte propoziţiuni fără drept de apel. **Lingă Vîrgil se mai afla o gospodină între două vîrste,** nevastă **de ceferist din Griviţa cum se recomandă singură, venită** în **centru după tîrguieli. Răspundea mereu în locul celor doi, cu care grasul**

întîmpina dificultăţi, intervenind neîntrebată. Nu prea era luată însă în seamă. Alături, aparţinînd aceluiaşi grup, dar făcînd opinie separată, discutau între ei doi bărbaţi diferiţi ca înfăţişare şi mod de manifestare, dar prieteni, sau oricum din aceeaşi branşă. Primul, voinic fără să fie înalt, cu o faţă cărnoasă, cu buze pline, cu perciuni lungi şi groşi, deşi relativ tînăr albit binişor, foarte volubil, găsea mereu ceva important de împărtăşit prietenului său. Acesta, puţintel la trup, adus de spate

şi răsucit, ca şi cînd ar fi suferit de spondiloză sau discopatie acută, cu un cap neverosimil de mic, aplecat, aruncîndu-şi privirile pe sub sprîncene, în sus, cu o voce piţigăiată şi scump Ia vorbă. Se mai **afla** alături un tînăr slab **şi deşirat ca un ogar,** cu o piele smolită, nervos, agitat, frămîntînd **mereu pavajul** sub picioare, frecîndu-şi mîinile transpirate, încheindu-şi şi **desche-** indu-şi fără încetare nasturii de **la** haina **prea largă pe pieptul** uscat.

Grasul le **spusese** tuturor **că** lucrează **în aparatul de partid** al municipiului, că fusese mobilizat la trei **noaptea Ia sediu** şi că **la** ora **aceea** conducerea partidului delibera **asupra poziţiei** ţării faţă de evenimentele **petrecute cu numai** o oră **sau** două înainte. **„La** voi la fabrică la **ce oră v-a anunţat comitetul** de partid ?“ vru să folosească prilejul de **a** verifica viteza **cu** care se transmiseseră indicaţiile în **organizaţii.** Tînărul **maistru** tresări, cu o grimasă de nemulţumire, ca şi eînd **cineva l-ar** fi tras de mustăcioara blondă, bine îngrijită. **„Dumneavoastră – şi** apăsă ostentativ pe acest cuvânt, **pentru a-i da să înţeleagă ce**luilalt că există nişte reguli ale **bunei** cuviinţe **la eare el** nu înţelege să renunţe –, dumneavoastră aveţi împuternicirea de a controla comitetul de partid al uzinei ?“ „Hai, măi frate, nu te mai formaliza atît! **Ce împuternicire ? Voi** nu **vedeţi ce e** pe capul nostru ?“, şi îl luă **martor pe omul** cu piciorul de lemn, „îţi dai seama, ţara arde şi baba se piaptănă.” Apoi măsurîn- du-l şi **pe** acesta, mai ales examinând atent **modul** cum **se** sprijinea în proteză de atîta timp, îl puse să dea raportul : „Dumneata **cam pe la** ce oră **ai** venit ? **Să** ştii **că un baston** ţi-ar îi prins bine acum, pentru că cine ştie cît durează plenara. Ce te faci dacă trebuie să

mai stai două-trei ore ? Stai ?". „Stau !" vorbi acesta răguşit, **abia** descleştîndu-şi fălcile, **după** o pauză lungă, în timpul **căreia Virgil, vâzîndu-i faţa aspră, imobilă,** indiferentă, **crezuse că o să-i tragă o înjurătură** grăsânului **prea băgăreţ. Nedemobilizînd însă, acesta îi luă din** nou ia **întrebări,** vrind **să** ştie **dacă au** venit mulţi **de la** fabrica blondului, **şi** ciţi şi unde **sînt,** dacă şchiopul **a** avut un accident **de muncă,** pentru că, după părerea lui, trebuie să fi lucrat în construcţii, **şi dacă** acum mai munceşte **sau** e pensionar. Blondul construia cu grijă fraze seci, eschivîndu-se, refuzînd să se supună **impetuoasei** curiozităţi, **iar** invalidul, **după** ce-l **lăsa** să aştepte cîte un minut bun, deschidea gura anevoie, parcă ar fi avut măselele lipite şi răspundea numai prin „da" sau „nu". În **schimb, gospodina** povestea cum **a aflat** ştirea, unde auzise de adunare, de cînd stătea acolo, cum ajunsese în faţă. După **care,** se căina : „Vai, vai, cum a fost posibil ? Se poate una ca **asta ?** La orice rn-aş fi putut aştepta, dar la asta...". Bondoacă, încerca să se ridice pe vîrful picioarelor să vadă peste mulţime. Atunci, ciudat, taciturnul invalid se proptea în proteză, îşi **înălţa** capul şi **cu** o bunăvoinţă neaşteptată o informa politicos : **„Cred că** sînt cam o sută de mii. Nu mai au loc, văd că s-au umplut şi străzile **din** jur". Femeia mărturisea că de fapt vrea **să** se uite **după** bărbatu-său, fiindcă nu se poate să nu fi venit şi el, ceferistul ei, fost grevist în vechiul regim, sindicalist, membru **de** partid din **'44.** „într-o situaţie d-asta nu stă el **în** atelier, nu-l **rabdă pă el** inima." între timp, grăsanul prinsese din **zbor o frază** rostită de bărbatul cu perciuni şi-şi ciulise urechile. „Cum ? Aţi fost în clădirea asta înainte ? Cînd erau internele ? **Zău, domnule,** dar cu ce ocazie ?". Perciunatul, mişcîndu-şi **foarte repede** şi exagerat **de** mult buzele mari, în timp **ce** vorbea, explică firesc, **ba** chiar cu o nuanţă **de**

trufie, că în nici un caz în calitate de „internist“, ci de „client“. Fusese arestat pe cînd era student. Pentru ce ? Pentru un fleac de nimic, **dar** a făcut trei ani **la** Canal. „La Canal ? ieşi din nou din mutismul lui omul **cu** picior de lemn. La Canal am lucrat şi eu. **Poate să** ne fi întîlnit **pe-acolo.“** Schimbară între ei date mai **precise privind** locul, **perioada** şi ajunseră la concluzia că, da, fusese posibil să se întîlnească, dar evident în treacăt, fiindcă şchiopul lucrase ca electrician, şi în această calitate mai intra uneori şi **prin** barăcile deţinuţilor. Grăsanul vru **să** ştie dacă procesul perciunatului se rejudecase. Da, după ’65 fusese reabilitat juridic şi acum se bucura de toate drepturile, publicase deja două cărţi... „Slavă domnului, la noi s-a terminat cu bunul plac şi abuzul.“ Aştepta cu nerăbdare concluziile plenarei, deşi şeful partidului spusese... Astfel află Virgil că înainte de începerea sesiunii extraordinare **a** Comitetului Central, Secretarul **General,** însoţit de alţi conducători, ieşise în balcon şi adresase cîteva fraze mulţimii, cerîndu-le tuturor să-şi păstreze calmul şi să **aibă** răbdare şi încredere, promiţîndu-le că-i **va** informa personal după încheierea dezbaterii. Volubilul scriitor le aduse la cunoştinţă că şi colegul lui, unul din poeţii antifascişti de forţă afirmat în timpul războiului, avusese de suferit, trăind cîţiva ani cu domiciliul forţat într-un sat din Bărăgan. Redat literelor, se străduia acum şi el să recupereze timpul pierdut. Poetul, arun- cîndu-le pe sub sprîncene, cu capul aplecat, căutătura lui tristă, ţinu doar să adauge că momentul La care participau ei avea o importanţă istorică, de el depinzînd renaşterea socialismului, după atîta orbecăire. „Mata, te înţeleg, ai dus-o greu, îl dojeni instructorul municipal, dar să nu exagerăm ! Cum orbecăire ? Nu e bine să scrii aşa în poezii. Au fost greşeli, abuzuri, de acord. Dar au fost şi părţi pozitive. Să nu uităm părţile

pozitive.“ Spre surprinderea tuturor, poetul, cu un surîs amar, se declară de acord şi-l convinse că folosise o metaforă, metaforele fiind a doua lui natură, şi că esenţial este să apărăm ceea ce am cîştigat, **adică** această resurecţie a socialismului, în substanţa **sa** umană, opunîndu-ne denaturărilor. Virgil nu scăpă nici el de curiozitatea fratemal-cazonă şi democratic-nivelatoare a instructorului. Profesia lui Virgil îi impuse mai mult decît toate celelalte şi, pentru prima oară, uşor intimidat, le aduse la cunoştinţă

ră se înscrisese la cursurile serale ale Institutului de Ştiinţe Economice.

Ploaie **se cam Înteţise şi femeia îşi puse poşeta mare, de material plastic, pe cap, regretînd că n-a luat** umbrela **mare a** lui **Mrbatu-său. Ceilalţi, cu capul descoperit,** simţeau picăturile **reci** lipindu-le **părul** de pielea capului, şerpuind încet **spre** frunte **şi ceafă. Mulţimea** nu lua **însă în seamă ploaia.** Virgil **ghicea** în **mase** o **nelinişte surdă.** Unii, **ca** şi cei **de lingă el,** încercau să o **alunge sau să** o **ascundă,** schimbînd **fraze** convenţionale, dar **reveneau repede,** cu **aceleaşi** expresii posace, dealtfel ea şi cerul întunecat, **stors de** lumina tonică **a** verii, la preocuparea obse**dantă a ceea ce avea să** se întîmple. Cîţiva porumbei decolară **de pe acoperişul marii** clădiri, planînd peste capetele descoperite **în** ploaie **ale oamenilor strînşi unii în** alţii, **ca** într-o imensă **ogradă, în aşteptarea** diagnosticului **medicului aflat la căpătîiul** unui bolnav grav, **sperînd** în declanşarea crizei salvatoare.

în sfîrşit, un **freamăt** străbătu piaţa **de la** un capăt la altul. **„Ssst,** vin **1 Tăcere** 1“. Toate spinările se îndreptară, toate cape**tele se ridicară cu ochii** febrili. Balconul se umplu de bărbaţi, **şi ei** cu **capetele descoperite,** clădindu-se ca un zid în spatele **Secretarului General. Se aflau** acolo toate forurile ţarii. Se dădu citire **comunicatului** plenarei, laconic, precis, categoric. O sută **de** mii **de piepturi** sloboziră un oftat de uşurare, România îşi **reafirma politica paşnică,** făcea **apel la** raţiune, chema la mă**suri** chibzuite, **în** numele a tot **ce** aveau popoarele mai scump.

Virgil auzi vocea Secretarului General, liniştită dar gravă, **folosind cuvinte puţine** şi măsurate, dar revelatoare, dînd ade**vărata dimensiune** a realităţii,

conferind faptelor calificativul **exact, clarificînd poziţia de** principiu **a** partidului, fermă, inflexibilă, **pătrunsă de suprema** responsabilitate faţă de socia**lism, faţă de lume în general.** Virgil înţelegea gravitatea excepţională **a momentului şi un tremur uşor** de **emoţie** li străbatea

trupul, de emoţie şi mîndrie, şi un curaj înaripat îi **umfla** pieptul. Urechea înregistra zecile **de** mii de respiraţii sacadate şi înţelese **că** îngrijorarea **se** transformase în voinţă, în bucurie **pa**triotică, în conştiinţa demnităţii.

Apoi, deodată, chemarea ! Să reconstituim **gărzile** patriotice ! Poporul să-şi aibă formaţiunile lui înarmate. **Să** nu **se per**mită nimănui să pîngărească pămîntul patriei. în vuietul care urmă, în uralele şi exclamaţiile izbucnite din **o sută de mii** de piepturi, **se** topi şi vocea lui Virgil. Strîgînd, ar fi vrut **să se** facă auzit, dar nu auzea decît furtuna dezlănţuită a poporului, în clipa aceea ochii îi căzură pe chipul băiatului deşirat, cu pielea smolită, student după cum reuşise să stabilească instructorul. Cu braţele ridicate deasupra capului, asudat, cu vinele gîtului umflate, tînărul striga, şi o irezistibilă forţă **magnetică** îl atră**gea** spre balcon, de unde **răsuna** vocea încărcată **de** o **imensă** răspundere. Cîţiva dădură **la** iveală pînzele unor drapele, alţii îşi scoteau hainele şi le aruncau în **aer,** ochii tuturor scînteiau, obrajii ardeau în flăcări.

Tremurînd, **poetul îl strîngea pe Virgil de braţ, cu** mina Iui mică în care se **adunase o** forţă de nebănuit. Apoi se prinse de umărul invalidului şi-i spuse crispat Ia ureche : „Mă înscriu în partid, mîine mă înscriu **în** partid“. Şchiopul, proptit bine în piciorul sănătos, rîse pentru prima dată, dezvelind un şir de dinţi sănătoşi şi frumoşi, şi **spuse** cu vocea **răguşită :** „Eu frate, sînt de cincisprezece ani comunist“. „Şi eu mă înscriu, **aproape** ţipă bărbatul cu favoriţi, **mergem mîine** axnîndoi. Neapărat, Cleo, neapărat.“ Lui Virgil i **se umeziseră** ochii. Un teribil magnetism patriotic trecea din trup în trup, unindu-i pe toţi în aceeaşi simţire. Se uita năucit **în** jur şi **vedea** oameni de toată

mina, comunişti, necomunişti, muncitori veniţi din ateliere, **cetăţeni de pe** stradă, gospodine, tineri, toţi **străbătuţi de acelaşi** voltaj. Virgil îşi dădea seama că în cugetul tuturor, în clipa aceea partidul **reprezenta forţa dreptăţii, stegarul libertăţii şi adevărului. Cei**

doi **scriitori avuseseră probabil resentimente, şovăiseră, sau con**sideraseră că **nu au vocaţie** politică, **dar** acum nu mai puteau concepe **să stea în afara** partidului comunist. Intr-un elan, ne- stăpînit, **Virgii strînse mîna mică, tremurătoare, a poetului** şi aproape îl **îmbrăţişă.** Instructorul alerga **de** la unul **la** altul, scu- **iurîndu-i ca să-i trezească parcă, scandînd** lozinci, Cuvîntarea **se isprăvi repede, deşi Iui Vlad** i **se păru că durase** foarte mult. Oamenii fură invitaţi să se răspîndească în linişte pe la casele **şi** treburile **lor,** şi din nou li **se spuse** să aibă deplină încredere. Salutul final se pierdu în vuietul asurzitor de urale şi lozinci.

Oficialităţile se **retraseseră, balconul** rămăsese **gol, dar** Virgii ti vedea încă acolo, aievea, pe toţi. În piaţă nimeni nu se mişca, **iar** lozincile **se** înteţeau, **ca şi** cînd lumea mai avea ceva de **spus. Nevasta** ceferistului îşi ştergea ochii roşii cu o batistă **scoasă** şi **băgată** mereu la loc, **în poşeta** mare, de material plastic, **instructorul şi studentul continuau să** strige cît îi ţinea gura, tînărul **maistru, cu bărbia** tremurîndă, încerca să-i spună ceva şchiopului, scriitorul cu favoriţi încărunţiţi îşi mişca cu repeziciune buzele într-un discurs înfocat, rostit probabil doar pentru **sine,** pentru satisfacţia **de** a-şi fi exprimat liber opinia, în public, în **faţa** maselor, într-o chestiune fundamentală a istoriei, „îmi **exprim speranţa că voi ocupa** un post de conducere deoa**rece am fost lăsat** la **vatră ca** sergent", reuşi Virgii să desluşească **ce-i spunea blondul, ghicind că se referea** la gărzile muncitoreşti **din întreprinderea** lor. **„Mai** stăm, maică, sau ce **facem ? îl întrebă gospodina. O mai** vorbi cineva ?" „Poporul **s-a descoperit într-o ipostază nouă,** îi explica scriitorul amicului **său. În această** piaţă se simte mai puternic **şi** mai unit ca ori- **cînd. Simte,**

intuieşte, înţelegi, clipa **istorică ? Se îmbată** de ea. **o aspiră, şi-o impregnează în** memorie. **Numai** literatura poate **transmite,** Cleo, **acest mesaj. Iată de ce...", dar Virgii fu** asurzit **de o nouă** furtună **de** urale. Studentul, frămîntîndu-şi şi el buzele

vineţii, lăsînd să se vadă locurile goale ale danturii ce-i **dădea** un aer bătrînicios, îi spunea ceva instructorului ; probabil îl şi stropea pe faţă, pentru că acesta se **ştergea cu** mina, **fără să** se formalizeze, fără să dea nici un semn de dezgust sau enervare. Dimpotrivă, îşi apropia urechea de gura tînărului surescitat, găsind probabil **că** ceea ce spunea merita **tot** interesul. **Lui** Virgil i se părea că oamenii se privesc cu admiraţie. Feţele nu mai erau posomorite şi severe ca la început, ci transfigurate de veselie, parcă ar fi cîntat o melodie înălţătoare. Dealtfel Virgil chiar auzi melodia, la început **ca o** părere, apoi tot mai clar, pînă ce cuprinse spaţii largi, tălăzuind deasupra capetelor **ca o** flamură. Mulţimile intonau „Internaţionala". „Sună ca în noaptea învierii ! îi **spuse** poetul. Eşti prea tînăr, nu cunoşti. Da 1 acelaşi sentiment!... am acelaşi sentiment ca în copilărie !" Cîntecul, deşi puternic, aşternea, în raport cu vacarmul dinainte, un linţoliu de linişte, plină de armonie, deasupra pieţii, şi cuvintele poetului se auziră limpede. Instructorul întoarse capul şi-l privi din nou cu un aer dojenitor. Dar poetul, departe de **a** se intimida, îi şopti lui **Virgil cu** o surprinzătoare energie : „Vezi ? nu înţelege ! Asta nu poate să înţeleagă !, la care, cu vocea răguşită, invalidul replică solemn şi autoritar : „Eu am înţeles ! înviere naţională... aşa e ?" şi îşi înălţă capul, muţind greutatea corpului pe piciorul întreg.

După intonarea „Internaţionalei", mulţimea se puse în mişcare, în grupuri mari, **apoi,** fărîmiţîndu-se, în altele mai mici, tot mai mici. Instructorul plecase cu studentul, maistrul cel blond cu şchiopul, nevasta ceferistului singură, nerăbdătoare să-şi caute soţul. Virgil se prefăcu şi el că pleacă, **dar se** învîrti în loc, pînă cînd piaţa se

goli. Se retrase **pe** trotuarul dinspre palat, mai aruncînd o privire spre vastul spaţiu, plin încă **de re**verberaţia uralelor şi melodiei intonate **de** o sută **de** mii **de** guri, ca şi spre balconul unde mai vedea parcă braţul vorbito rului zv «mit cu palma deschisă, cu degetele desfăcute ca un mănunchi de raze. Atunci descoperi lîngă el, adîncit în contemplaţie, tară să-l fi observat, locvacele scriitor cu cotleţi rebeli de paşoptist sau de comunard. Se recunoscură cu bucurie **ca** doi vechi prieteni. „Nici dumneata n-ai plecat? ii întinse mina lui Virgil scriitorul, ca şi cînd uitase că se despărţiscră doar de cîteva minute. Ştii la ce mă gîn- deam ? Că totuşi masele au nevoie să fie conduse. Masele sint puternice, ele fac istoria şi toate celelalte... cunosc bine marxismul. Dar ce sint ele fără cap ? Ele aleargă unde sînt chemate de o voce inspirată. Un singur cuvînt le aprinde. Aşteaptă cuvîntul revelator cum aşteaptă prigoria picătura de ploaie. Cer cu braţele ridicate porunca şi primind-o, îi întorc imediat ecoul ca o bubuitură de tunet rostogolit deasupra capului. Da, da, poporul vrea să fie condus... Dar ce-ai zice de un filtru la Capşa ? Abia s-a redeschis după renovare ? Totul e din nou ca pe vremuri.“ .,Te rog să mă scuzi, bîigui Virgil luat pe neaşteptate. Trebuia să fiu undeva... dealtfel şi ora... poate altă dată.“ „Cum vrei... oricînd, desigur. însă ce~ţi spuneam ? Aaa I încotro o iei ? încoace ? Bine, te conduc pînă la colţ. Daaa, şti ce e democraţia ? Libertatea de a aclama. Acest delir public al aprobării, al confirmării. Nu, ştiu ce vrei să zici... categoric, nu consider masele o turmă. La urma urmei, cine sînt ele... dumneata, eu, Cleo etc. etc. Adică, individualităţi. Dar laolaltă, o mic, zece mii, **o sută de** mii, toţi sîntem, devenim copii. Ai văzut cum ne-am comportat în masă ? Lasă, te înţeleg, ştiu ce vrei să spui. Momentul istoric şi toate celelalte. Evident,

evident. Dar dincolo de asta e legea fluxului colectiv. Sigur, sămînţa trebuie să cadă pe un teren fertil – aceasta e condiţia sire qua non. Vezi, astăzi de dimineaţă şi dumneata, şi eu, mă rog dumneata nu... eu şi alţii, am ascultat ştirea la radio cînd **ne** bărbieream, sau ne luam cafeaua. Şi fiecare am gîndit, am

avut o ieşire, ne-am manifestat personalitatea. Intr-o **mare** diversitate de nuanţe. Dar cu **o** uşoară ezitare, **fără o orientare** precisă, chiar deloc precisă. **De** aceea, **aici,** cînd fiecare şi-a **găsit** confirmarea reacţiei personale, şi în plus a căpătat, **într-o ma**nieră lapidară, concentrată, lozinca zilei, **preluată de** toţi în **cor,** ne-am confundat cu starea generală, chit **că** tot noi **am contri**buit **să** se constituie. Poate sînt cam prolix ? Ţi-e **clar...? Mi-am dat seama, îmi** pare bine. Uite, **m-ana gîndit la tot ce s-a spus despre Stalin. Te surprinde această relaţie ? Nu, are alt sens.** Ştii **ce** a fost nociv **la** Stalin ? **Autoritatea** ocultă, **mistică, pe** care **şi-a arogat-o. Şi pe care a impus-o prin teroare... şi prin** făţărnicie. După **ce-ţi băga frica în oase, îţi spunea că frica** e incompatibilă cu **socialismul. El** nu **şi-a** cîştigat **aureola în** confruntarea directă cu **masele. Nu a fost un** tribun. El **s-a** zeificat prin absenţă... **una** mereu **prezentă dacă se poate spune** aşa, şi atotputernică. **Dar** cînd **masele văd şi pipăie,** mitul nu **se poate crea.** Entuziasm, explozie, **delir,** orice, **dar nu mit. Entu**ziasmul e forma democratică a nevoii de **a** fi condus. Mitul **e** forma mistică a supunerii. **Poate** fi **necesar îatr-un război, dar** atît! Şi nu într-unul modern, sofisticat. /Jtfel mitul devine povară, îngrădire, constrîngere. **Manifes'area** publică, gălăgioasă e descărcare psihică şi morală, întrebuinţarea eului, binefăcătoare, chiar dacă anonimă. **Mitul e frică şl** paralizie, **e** ruga **mută** în

genunchi. Trebuie **să ne** întoarcem **la** practicile civilizaţiilor antice, **la agora greacă şi la** forumul **roman.** Aici, în piaţă, să sancţionăm marile decizii, **legile cetăţii!** Noi aici, **şi** ei, Comitetul Central, **parlamentul,** guvernul, dincolo, **pe bal**con. **Să** auzim prin viu **grai raportul, darea de seamă, proclama**ţia. Şi dacă ne convine, **să aclamăm... Da, dacă ne convine. Tre**buie să ne convină... Dacă nu... Aici e aici, prietene ! **Dacă nu...** Dar uite că am ajuns. **Mi-a părut bine, sper să** ne **mai vedem."**

Virgil II urmări cum se îndreaptă spre „Capşa“, cu un mers săltat, ceva înrudit cu dansul, aceasta marcînd probabil ritmul în care gîndea, sau siguranţa de sine, sau plăcerea pură a speculaţiei, a unei dialectici sui-generis, debordantă, ghicind replica şi parînd-o, a unor fantazări cu pretenţia de judecăţi sociologice. Depărtîndu-se şi el, şi plecînd mai departe – nu ştia încă bine unde, acasă, la institut, la pensiunea unde mînca, dar acolo era prea tîrziu –, se miră că ascultase atîta timp fără să aibă curiozitatea, măcar la sfîrşit, să~l întrebe cum îl cheamă. Ştia doar că e prietenul unui oarecare Cieo... dar acesta unde dispăruse ? De ce plecase, cum de se rătăcise ?

Trecind prin faţa biroului de voiaj, Virgil se edifică unde avea de gînd să se ducă. Probabil că intenţia sălăşluia mai de mult în capul lui, se născuse de azi de dimineaţă şi se sedimentase bine în timpul zilei şi numai datorită învălmăşelii prin care trecuse nu reuşise să şi-o mărturisească. Intră şi-şi cumpără bilet pentru trenul de noapte. Trebuia să-şi vadă familia, trebuia să stea de vorbă cu Manele, cu Vlad – singurul mod de a-şi limpezi gîndurile, de a pune ordine în raţionamente şi, mai ales, de *a* fixa un mod de acţiune.

Ajuns între ai săi, pe nepusă masă, stîrni întîi îngrijorare – toţi ştiau că se dădeau examenele de restanţă, şi era ocupat de dimineaţa pînă seara —apoi bucurie lacrimogenă, în care el distingea şi

încordarea nervoasă. La început nu întrebă de taică-său, închipuindu-şi că e la serviciu, dar Peluţa, îl chestionă dacă ştie ceva de Manole. Nu se întîlniseră la Bucureşti ? Plecase ieri-noapte valvîrtej cu maşina, convocat la şedinţa aceea importantă şi la adunarea despre care se vorbise aseară la tele-

vizor. Şi apoi urmă o serie de lamentaţii. „Vai, Virgile, c grav ? Ce-o să ne facem acum ? Aici la judeţeană n-a mai dormit nimeni de două nopţi ! Toată lumea spune că o să fie război, e adevărat ? Vai de capul nostru 1" „Va să zică era acolo, fusese şi el cu ceilalţi. Şi eu... trebuia să-mi dau seama. M-am zăpăcit de tot." Nana era cea mai stenică. **Ea i** se agăţa de gîl, îl ciupea, dansind cu el prin casă, făcînd **un** adevărat chiloman, şi şoptindu-i Ia ureche mereu ceva despre Lucia, de care ea nu mai uitase nici pînă acum.

Spre seară se reîntoarse şi Manole, ducîndu-se direct la sediu, preocupat de buna organizare a demonstraţiei de 23 August de a doua zi. Virgil vorbi cu el la telefon şi inţelegînd că sînt puţine şanse ca tatăl său **să ajungă** în noaptea aceea acasă, se hotărî să-i facă o vizită. Aşteptă un timp în anticameră pînă se termină şedinţa cu comandamentul organizatoric, după care secretara îl invită, informîndu-l că la tovarăşul prim nu mai rămăsese decît primul vicepreşedinte. Virgil avu o tresărire văzînd figura împietrită a tatălui **său** marcată evident nu numai de oboseală. „Ce e, mă, umbli creanga ? glumi Manole cu fiu-său, întrebarea trădînd însă o oarecare nemulţumire. Te-am sunai şi ieri şi azi, şi acasă şi la institut. Nu ştia nimeni de tine. Ce te-a apucat s-o iei la sănătoasa ? Te-ai speriat ? Sau ai venit să te înrolăm în gărzile patriotice ?" Virgil nu dădu atenţie observaţiei, continuă să-l privească pe taică-său cu un sentiment de nelinişte. „Ai fost acolo ieri... ?'* „Am fost. Tu unde erai ?" „în piaţă". „Zău ?" Suru se mai însenină. Apoi către Cernea : „Ai văzut la televizor ?" Era clar, nu apucaseră să schimbe r.ici un cuvînt în afara celor legate de treburile practice. ..Dacă am văzut ? Ce mai întrebare ? Uite, dacă închid ochii, pot să-ţi descriu totul secundă cu secundă. Cred că pot să-ţi spun pe dinafară cuvîntarea.'[1] Virgil constată că Vlad avea cearcăne, faţa lui începuse să trădeze de la un

timp oboseală, dar ochii ii scă- parau ca unui posedat. Suru, rece, sever, nu împărtăşea exalta- tea iui Vlad. Cernea nu sesiză rezerva acestuia. „îmi parc bine, Vu-gde, că ai fost acolo. Să-ţi întipăreşti bine în minte... ai avut o şansă... te invidiez. Aş fi vrut să fiu în mulţime. Iar tu, Manole, cînd ai să-mi povesteşti ? Aşa cu de-amănuntul, toată plenara...“ „Ce să-ţi povestesc ? Comunicatul, cuvîntarea spun tot. Ce mai vrei să ştii ?“ „Fiecare detaliu, nu înţelegi ? Le-am ascultat prima dată la radio, pe la două, cred, după ce s-a terminat... mă crezi că am plins ? Uite, şi acum mă trec fiori. Stăteam ca în cuşcă. Am chemat cîtiva tovarăşi, ne uitam unii la alţii încremeniţi. Ce zi, Manole. ce zi ne-a fost dat să trăim 1 Cum a fost posibil .■a se ajungă aici ? Cine se aştepta ? Te aşteptai tu ? Am sperat lut U.nrul că c o ipoteză absurdă...” Apoi aproape deznădăjduit : ..Parcă e o fatalitate. Mereu trebuie să o luăm de la capăt. Cînd am zis hop... altceva se iveşte şi-ţi retează elanul. Iar trebuie să urci cin greu, pînă ajungi pe creastă, şi din nou un bolovan se rostogoleşte. Destin sisific ! De ce, de ce ? Acum, din nou... O umbră rece, peste socialism. Cît trebuie să mai treacă pînă să se facă iar lumină ?“

Se ridică şi se duse la geam frămîntat, copleşit de dezolare. Vorbi privind strada cu rarii ei trecători de după căderea scrii. „S-a creat o dilemă îngrozitoare – sau evoluţia începută se dovedeşte ireversibilă, şi stomacul socialismului e destul de tare să digere şi această piatră, sau totul va fi frînat iar pentru o lungă perioadă.” „Da, mormăi Suru, dilema există 1 Dar este şi alta mai presantă, care ne priveşte îndeaproape pe noi : saune pierdem cu firea, sau încleştăm fălcile şi mergem înainte, fă- cînd ce trebuie aici, la noi. Tu crezi că pe mine nu m-a afectat ? Uite, îţi mărturisesc aici, de faţă cu băiatul ăsta, a fost prima oară cînd am simţit că nişte convingeri se clatină... Prima dată, înţelegi ? Dar cred că şi ultima. Am primit un duş rece, dar

să ştii că pe mine m-a întărit. Şi m-a limpezit pentru totdeauna.“ Ofiţerul de serviciu intră cu un sul de hîrtii de la

telex. Suru le parcurse cu repeziciune, le îndoi, presîndu-le cu un gest scurt cu palma lui mare şi le aruncă pe un colţ al biroului. „Ceva deosebit ?“ nu-şi putu reţine Cernea curiozitatea. „Nu ! aceleaşi lucruri. Dă-le încolo, n-o să stăm acuma toată ziua cu ochii pe ele. Le avem pe? ale noastre.“ „După cum văd, te pregăteşti să te bagi în carapace, ca broasca ţestoasă. Crezi că se poate ?” „Nu ştiu ce vrei să spui cu carapacea !“ „Adică, să te abţii... într-un fel. Nu se poate, Manole, zarurile au fost arun-cate.“ „Să mă abţin ? Dimpotrivă. Am crezut că m-ai înţeles.” „Am înţeles, am înţeles. Să nu-ţi fie frică, Manole. Tot poporul e cu partidul. Poporul n-a fost niciodată atît de unit.“

Virgil folosi prilejul să-şi depene impresiile, istorisind reacţiile diferiţilor ţipi, atît de deosebiţi şi atît de unitari în sentimentele lor. Se înflăcăra, abia acum dezmeticit din starea prin care trecuse. Manole, cu palmele întinse pe birou, cu bustul drept şi capul ridicat într-o poziţie de om grăbit, ocupat, parcă pregătindu-se ca în minutul următor să plece, chemat de o treabă presantă, îşi observa scrutător fiul, i

„Dar la institut de ce nu te-ai dus îi tăie la un moment dat elanul, cu o răceală în care Virgil ghici dezaprobară nu atît pentru absenţa de Ia serviciu, cît pentru ce se decanta atunci în conştiinţa lui, pentru sentimentele în stare nativă, aburinde încă... „Parcă eşti o caţă, sări Cernea. Nici eu nu m-aş fi dus. Aş fi bătut străzile, m-aş fi pierdut printre oameni. Cum dracu poţi să fii aşa uscat ?“ „Pentru că trebuie să ne păstrăm capul întreg şi sîngele

rece, de aia. într-o situaţie atît de gravă nu umbli cu pletele în vînt şi cu lacrimi şiroind pe obraz. Nu sîntem un partid de adolescenţi. Gîndeşte-te cită răspundere apasă pe umerii conducerii. Şi datoria noastră e să fim fiecare la locul unde am fost puşi, nu să batem cîmpii, să declamăm prin parcuri. Acum ţi-e clar ? Şi asta e valabil nu numai pentru emotiva mea odraslă, ci şi pentru tine." „Ei, asta e bună !

Ce te-a apucat ? Băiatul vine la tine şi... în fond ai ceva să-mi reproşezi 1" „Da 1 Insuficienta ta maturitate politică." Afirmaţia **i** se **păru** numai lui **Virgil,** sau fusese însoţită şi de o plesnitură a palmei **pe** birou ? Cernea, surprins, se **uită** cu ochii lărgiţi, **cu o** expresie întrebătoare, aşteptînd. **La** rîndul lui, Virgil îşi implora din priviri tatăl. Deschise gura să-l înfrunte, să-i ia apărarea celui ofensat dar Suru nu-i dădu răgaz. „Te miri ?" spuse el, şi lui Virgil i se păru că vocea îi semăna cu fulgerarea unei lame de brici prin aer.

Se ridică în picioare. „Cînţi aicea cu mucosul ăsta «Gaudea- mus igitur» şi te miri ? îi ţii isonul cînd el **fuge** de la post ? Aşa crezi tu că **o** să facem faţă situaţiei ? Tot (partidul **e** mobilizat, şi voi faceţi **pe** exaltaţii ? Se poate ?" Apoi vocea i se înmuie, trăznetul se scursese în pămînt, furtuna mai bubuia îndepărtat, lăsind o linişte încă răvăşită, readunîndu-se cu încetul în matca ei. „Ce dacă e fi-mio, fii şi tu mai exigent. O să avem de-a face cu mulţi de-ăştia. Pe cine să mă bizui... nu în primul rînd pe tine ? Hai, nu mai făcea pe duduia de pension, şi apropiindu-se de el îi dădu un pumn în piept, cu o prefăcută încruntare băieţoasă. Aşa e **pe** front." Fără să ştie de ce, în clipa aceea lui Virgil – acum împăcat, mişcat chiar, parcă o coardă de violoncel începuse să tremure uşor în pieptul lui – îi veni în minte lunga tiradă pedantă **a** scriitorului cu favoriţi. Şi **fără** să vrea se trezi povestind repede, cu sufletul la gură,

temîndu~se să nu-l oprească cineva, episodul cu acel original personaj, reproducînd teoria lui despre nevoia maselor de a fi conduse, dirijate, orientate. Ce vroise să spună cu asta, se întreba, în timp ce vorbea ? Avea vreo legătură cu ceea ce se întîmpla aici, în acest birou, cu incidentul abia încheiat ? Simţi că de data aceasta Cernea e cel contrariat, şi-şi spuse că reuşise să dea şi acum în gropi, şi că probabil era un neghiob. „Astea sînt aiureli pui* sînge, îl înfruntă cu adevărat Cernea. Ce, iar «teoria gloatei ?» Tîmpenii întelectualiste... Ce ai găsit tu demn de reţinut în amalgamul ăsta stupid ?“ Virgil, ruşinat, se convinse că a lovit cu oiştea în gard, deşi intervenise pentru a da un caracter mai detaşat, mai teoretic discuţiei, din dorinţa de a contribui la aplanarea începutului de conflict, venind atît în sprijinul gestului **de** reconciliere al tatălui său, cit şi, cumva, în ajutorul lui Cernea, în sensul că opiniile sînt diferite, că trebuie să fim mai relativişti, să renunţăm la rigiditate, la interpretarea tale quale a cuvintelor.

Dar şi ceea ce spusese acum avu darul să aţîţe controversa, nu s-o atenueze, pentru că, împotriva oricărei aşteptări, Suru îi ţinu parte. „Cum ce-a găsit demn ? De ce neapărat «teoria gloatei». Tu crezi că poate exista o societate omenească, socialistă sau comunistă, cum ar fi ea, fără o organizare ierarhică, fără **o** ordine' a puterii ? Nici un angrenaj nu poate merge de la sine...” „Ba poate ! exclamă Virgil descoperind în el o plăcere fugară de a-şi contrazice tatăl. Dacă îl programezi, **poate.“** „Asta **Ia** voi, la institut, într-un nenorocit de computer. Dar te invit să programezi viaţa a zeci de milioane de oameni, cu obiceiurile, mentalităţile, temperamentele şi apucăturile lor diferite. Să le programezi să meargă singure toate în aceeaşi direcţie, **să** gîn- dească şi să acţioneze **la** fel. Idealism, utopie.” „în primul **rînd,** interveni Cernea, parcă atît aşteptînd, în chestiunea programării. Da, societatea se

poate autoprograma. Şi aceasta nu este nici idealism, nici utopie, ci democraţie, democraţie socialistă autentică. Ce sînt oare legile ? Nu sînt sisteme de programare socială ? Dacă ele constituie emanaţia acestor milioane de care vorbeşti tri, şi nu a unei minorităţi ce le impune, ele pot asigura funcţionarea armonioasă a societăţii. Dar ai mai spus ceva, Manoie : să gindească şi **să** acţioneze la fel. Cum e posibil să-ţi pui tu un asemenea obiectiv, din capul locului imposibil ? Nu vezi că ajungi la teoria gloatei ? Ce, societatea e o cazarmă ? Nici soldaţi i nu gîndesc, şi nu pot gîndi la fel –, apăsă ei pe acest «nu pot» cu o îndîrjire disperată, parcă era ultima poziţie pe un front asediat şi trebuia s-o păstreze cu orice preţ. Deşi fac aceleaşi **mişcări reflexe. Cu deosebirea că** nu sînt acte sociale.“ „Vaaai **de cozonacii voştri! se** văită Suru, întorcînd capul, ea un proiescr exasperat **de prostia** elevilor, vrînd să spună **«să** nu vă mai văd în **ochi** nepricopsiţilor»-. Cită babilonie e în capul vostru. Asta **numai socialism nu e. Elucubraţii anarhiste de tavernă ! Şi ce** faci **cu cei** cane-ţi încalcă **legea ?** Şi ce faci cu ăia care **trag** chiulul ? Care vor să trăiască pe spinarea societăţii ca nişte paraziţi ? Şi **ce iaci cu** infractorii ? Cu atîtea şi cu atîtea fenomene antisociale ? **Simpla** promulgare **a** legilor, ridică tuturor, automat, conştiinţa ? Şi ţie, zici, nu-ţi trebuie unitate de gîndire şi acţiune ? Cazarmă ? Aşa numeşti tu coeziunea ? Procesul de omogenizare inerent socialismului, comunismului ? Adineaurea te **gudurai** de bucurie, **ca un** căţel, că poporul e unit în jurul partidului, **că** n-a mai fost atît **de** unit niciodată. De unitatea asta îţi **aduci aminte** şi beneficiezi numai cînd dai **de** greu ? Dar crezi **că există un singur** fel **de** greu ? Ei află, atoateştiuto- rule, că greul abia acum începe. Greul scoaterii ţării, într-un timp cît mai scurt, din înapoiere. Ori crezi că or să vie alţii să ne ofere civilizaţia **pe** tavă, **ca** un

cadou, pentru ochii noştri frumoşi, pentru ideile **noastre** înălţătoare ? Principiile sînt bune, dar nu ţin de foame. Te-ai lămurit doar cum e cu principiile ! Trebuie **să** ne facem *al nostru,* înţelegi ? Asta e toată filosofia. Pe rest **nu dau doi bani. A** venit timpul **să** ne luăm în serios. Construcţia, construcţia **pe** primul plan. Industrie, nu vorbe goale ! Acum trebuie pus **osul,** pricepi ? Rabota, **dragă,** de dimi-**neaţa pînă seara.** Altfel nu se **poate.** Toată lumea, şi nobili şi subtili gînditori **ca** voi, **şi oameni de** xind. Iţi păstrezi pentru tine inspiraţiile filosofice, **dacă le ai, pentru** monologuri intimiste, mie îmi execuţi «mişcările» alea **pe care** Ie luai în balon adi**neauri, dar care sînt** vital **necesare,** mişcările de soldat al muncii !“

„Manole, trec peste tonul **tău** de plutonier major, peste în- delicateţi, **ca să nu** le zic mojicii, ca aia mai de adineauri... pen**tru** că vin de la tine... deşi în general ceva în tine **a început să** ■se schimbe. Se pare **că** începi să accepţi tot mai **greu... tot mai** greu... dialogul. Şi asta nu e bine. Sigur, sîntem într-un **moment** greu. Şi va veni o perioadă grea, **aşa** cum foarte bine spui. Se cere muncă multă, de asta sîntem toţi conştienţi. **Dar să** ştii, **te** rog să mă urmăreşti cu atenţie !, să ştii **că nu...** nu **o muncă scla-**vagistă. Furnicarul acela de deţinuţi care **săpau Canalul,** cu **caz**maua, e absolut de domeniul trecutului. Trebuie **să accepţi că** în **ţara asta s-a** schimbat **ceva** fundamental. **Avem** acum **ce** n-am avut, şi nimeni nu **e dispus să piardă : de-mo-cra-ţi-a !** înţelegi ***1*** Acest cuvînt, cu tot ce pesupune el, nu **trebuie** uitat nici **o** clipă. «Fenomenul David» **a luat** sfîrşit, **iar** supremaţia unor Davizi, ca persoane fizice, **a** devenit imposibilă. Nu, nu ■mai **există cale de întoarcere. Fie că-ţi convine, fie că nu,** trebuie să te supui rigorilor democraţiei. **De aceea,** mai mlădiază-ţi niţel **şira** spinării, **prea înţepenită, mai domină-ţi pornirea ■de** vătaf, de...“.

Cristalul de pe birou ţipă strident şi zornăi prelung, şi Virgil tresări speriat, parcă cineva ar fi tras foarte aproape cu puşca. Pumnul mare, strîns, al lui **Suru, stătea ca un bolovan** pe locul unde căzuse, parcă pentru **a înăbuşi chiar** şi reverberaţiile sticlei, iar chipul lui avea o asprime atît de agresivă, încît Virgil se ridică instinctiv, cu un ciudat sentiment dureros, gata să sară, să facă ceva, poate să-l mîngîie uşor pe creştetul capului pentru a-l îmblînzi. **Dar** vocea lui Manole **urmă,** ridicîndu-se şi izbind ca **o** secure **în** tulpina unui **copac. ..Tovarăşe** Vladimír Cernea. Vreau să-ţi atrag atenţia că aici nu sîntem la cafenea, sau la seminarul **de** sociologie. Aici **e** comitetul judeţean de partid. Iar eu, îţi convine sau nu, **am** primit aici **o** răspundere... nu de vătaf, înţelegi ? ci de prim secretar ! Şi eu **nu** sînt Dávid, tovarăşe Cernea, sînt Manole Suru, **pe** care am crezut că-l cunoşti. Şi să **ştii! şi** pumnul lui căzu din nou ca un mai pe sticla gemîndă şi tremurătoare a biroului, cît timp voi **fi** aici, am **să-mi** fac datoria. **Cu** democraţia te las **pe** tine **să te** ocupi, acolo, la Sfatul popular. Eu, aici, mobilizez şi organizez masele... ea să-şi facă o viaţă mai bună ! Asta e democraţia mea? Şi nici dumnezeu din cer nu mă va abate de pe acest drum. Eu n-am venit aicea, vorba ăluia «mă duc să cumpăr, dă, doamne, să nu găsesc». Ţi-e clar ? Ori eu, ori..." „Ori voi !" duse mai departe Virgil ideea în gînd. El ne înglobează pe noi într-un fel de tabără adversă, sau cc ? Parcă se pregăteşte să dea o luptă cu cineva sau cu ceva *care* ar avea intenţia să-i opună rezistenţă... şi în asta îl include şi pe nenea Vlad. „Uite, îl auzi mai departe pe taică-său, asta am vrut să ştii ! Şi cu asta am pus punct. Iar la mine în birou se vine cu treabă, nu pentru şuiete. Tot ca să ştii ! Pentru exprimarea opiniilor divergente există cadru organizat – organul de partid."

Virgil îl văzu pe Cernea oprit din plimbarea lui agitată, în-

cremenit ca o stană de piatră, alb la faţă, cu o cută mare, orizontală, pe frunte, şi cu alta verticală între sprîncene. Vlad pusese capul în piept. Stătu un timp aşa, parcă pentru a-şi regăsi respiraţia, **apoi se întoarse şi** cu paşi mari, **grei,** rari, se îndreptă **spre ieşire.** „Stai, îl opri sec, Suru, unde pleci, avem treabă.“ Apoi îşi scoase portmoneul din buzunar şi îi întinse lui **Virgil** trei bilete. **„Du-te** acasă, **că** e tîrziu, mîine dimineaţă iei fetele alea şi pleci cu ele la mare. Nici nu le-am spus, trebuiau să-şi facă bagajele. Ia biletele astea, pentru Eforie. E cam sfîrşit **de** sezon, dar o să le prindă bine niţel aer sărat. Şi apoi, eu aici... **Vezi** şi **tu...** Hai... la **revedere la toată** lumea !“

Virgil **luă** biletele, **vru să-i** întindă **mîna** tatălui **său,** dar **acesta întorsese capul căutînd ceva pe** birou, **cu** umerii răsuciţi **spre** Cernea care **se** întorsese din drum şi stătea în picioare **lîngă birou,** cu ochii reci şi obrazul împietrit. Ajuns la uşă, Virgil **mai** scoase o **dată** capul, îmbrăţişînd cu privirea tabloul. Cernea **înalt,** subţire, **uşor adus de spate,** cu **părul argintat pe** tîmple, cu **braţele** căzute **de-a** lungul trupului, dar cu ochii adinei, limpezi şi lucizi; Suru, cu umerii lăţi, masivi, încordaţi, cu părul aspru

De acelaşi autor:

Roman:

PUMNUL $1 PALMA
Cartea Tntti «O dimineaţă înşelătoare»
Ed Emineacu, 1980

Versuri:

PENTRU CEL ALES
Ed Tineretului, 196B

UN OM ÎN AGORA
Ed Eminexcu, 1972

GUSTUL SIMBURELUI
Ed. Eminescu, 1974

RAZA DE COBALT
Ed Emineacu, 1979

Eseu ri:

BILETUL LA CONTROL!
Ed Tineretului, 1968

IEŞIREA DIN LABIRINT...
Ed. Emineicu, 1973

Jurnal internaţional:

IMPRESII DE CĂLĂTOR
Ed Tineretului, 1962

DRUMURI EUROPENE
Ed Tineretului, 1965

mu w i
uux-ur u-urnzur